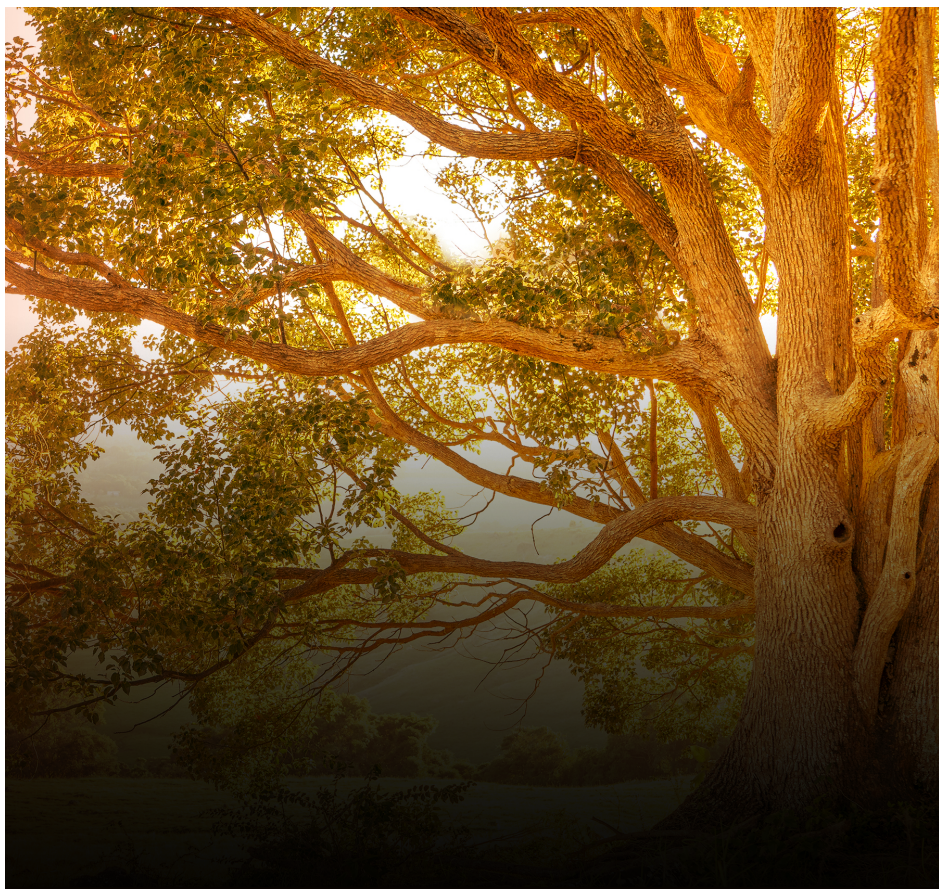

Uwumbor aagban

Konkomba

Contents

Tibɔnyaan ti Matiu ɲmee ti na	1
Tibɔnyaan ti Mak ɲmee ti na	50
Tibɔnyaan ti Luk ɲmee ti na	80
Tibɔnyaan ti Jɔnn ɲmee ti na	130
Yesu Aakpambalb aah tun Lituln pu na	165
Kigbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Rom Yaab na	213
Njan aagbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Korint Yaab na	233
Lelee aagbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Korint Yaab na	252
Kigbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Galasia Yaab na	264
Kigbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Efesus Yaab na	271
Kigbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Filipi Yaab na	278
Kigbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Kolose Yaab na	283
Njan aagbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Tesalonika Yaab na	288
Lelee aagbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Tesalonika Yaab na	292
Njan aagbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Timoti na	295
Lelee aagbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Timoti na	301
Kigbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Taitus na	305
Kigbaɲ ki Pɔɔl ɲmee ki tii Filemonn na	308
Kigbaɲ ki bi ɲmee ki tii Hiibru Yaab na	309
Kigbaɲ ki Jems ɲmee ki na	325
Njan aagbaɲ ki Piita ɲmee ki na	330
Lelee aagbaɲ ki Piita ɲmee ki na	336
Njan aagbaɲ ki Jɔnn ɲmee ki na	340
Lelee aagbaɲ ki Jɔnn ɲmee ki na	345
Taataa aagbaɲ ki Jɔnn ɲmee ki na	346
Kigbaɲ ki Juud ɲmee ki na	347
Tibɔkpɪirkaan (Refeleesionn)	349

Uwumbər aagban

Bible without Deuterocanon in Konkomba

Language: Konkomba

Provided by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

© 2014, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

c7765cba-ce13-51c8-80b3-68facb5fdf4a

ISBN: 978-1-5313-0712-7

Tibɔnyaan ti

MATIU

ɣmee ti na

**Yesu Kristo aayaajatiib
ponn ni aayimbil**

(Luk 3.23-38)

1 Yesu Kristo aamaal ponn ni aayimbil le bi kighar kee ponn ni. U nan ye Ubɔr David aayaabil la. David mu nan ye Abraham aayaabil.

² Abraham le nan ma Aisak, Aisak mu ma Jakob,

Jakob mu ma Juda ni unaabitiib.

³ Juda mu ma Peres ni Sera. Bina aayimbil le nan ye Tamar.

Peres mu ma Hesronn, Hesronn mu ma Ram,

⁴ Ram mu ma Aminadab, Aminadab mu ma Nasonn,

Nasonn mu ma Salmonn,

⁵ Salmonn mu ma Boas. Una aayimbil nan ye Rahab la.

Boas mu ma Obed. Una aayimbil nan ye Ruf la.

Obed mu ma Jese, ⁶ Jese mu ma Ubɔr David.

David mu ma Solomonn. Una nan ye Yuraya aapuu la, le David kpan u.

⁷ Solomonn mu ma Rehoboam, Rehoboam mu ma Abija,

Abija mu ma Asa,

⁸ Asa mu ma Jehosafat, Jehosafat mu ma Joram,

Joram mu ma Usia,

⁹ Usia mu ma Jotam, Jotam mu ma Ahas, Ahas mu ma Heseikia,

¹⁰ Heseikia mu ma Manase, Manase mu ma Amonn,

Amonn mu ma Josia,

¹¹ Josia mu ma Jekonia ni unaabitiib buyoonn baadim nan faa bi butɔb ki chuu bi buen Babilon na.

¹² Baah chuu bi ki di buen Babilon ni na, nee aapuwɔb le

Jekonia ma Sealtiel, Sealtiel mu ma Serubabel,

¹³ Serubabel mu ma Abiud, Abiud mu ma Eliakim,

Eliakim mu ma Asor,

¹⁴ Asor mu ma Sadok, Sadok mu ma Akim,

Akim mu ma Eliud,

¹⁵ Eliud mu ma Eleasar, Eleasar mu ma Matann,

Matann mu ma Jakob,

¹⁶ Jakob mu ma Josef, u ye Mari aachal na.

Mari mu ma Yesu u bi yin u ke Kristo u ga gaa binib lii na.

¹⁷ Abraham yoonn ki yoor kina ki ti saa Ubɔr David yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. David yoonn ki yoor ki ti saa buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilon aatin ni na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la. Buyoonn baadim chuu bi ki di buen Babilon ni na ki yoor ki ti saa Kristo yoonn na nan ye yaajatiib kipiik ni binaa la.

Baah ma Yesu Kristo pu na

(Luk 2.1-7)

¹⁸ Baah ga nan ma Yesu Kristo na, le bi nan puu ke bi ga di una Mari ki di tii Josef. Baa nan kee kunn u, le bi kan ke u kpa lipuul Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu. ¹⁹ Uchal Josef aah ye uninyaan na, le waa ban ke u jinn u inimɔɔn. U ɣa nlandak ke u loon ki yii u. ²⁰ Waah daki tibɔr ngbaan kina na, le u kan Uwumbɔr aatuun ubaa tidar ponn ni. Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Josef, Ubɔr David aayaabil, taa yii ke saan joo Mari u li ye aapuu; ba pu? Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii u lipuul ngbaan. ²¹ U ga maa ubi-

jabo, le aa ga yin u ke Yesu;* ba pu? uma le ga nyan waanib baatunwanbir ni.”

²²Nimina mómók nan ɲa ke ni gbiin Uwumbor aah nan cha waabonabr len pu na ke, ²³“Usapoon u kaa nyi uja na ga nan dek lipuul ki maa ubijabo, bi ga li yin u ke Imanuel.”† (Imanuel aatataa le ye ke “Uwumbor bi ti chee”.)

²⁴Le Josef finn ki fii le ki nan ɲa Uwumbor aatuun aah tuk u ke u ɲa pu na, le ki yoor Mari di ɲa upuu. ²⁵Waa nan doon u chee le u nin ma waajan aabi-jabo. Le Josef yin u ke Yesu.

Bilankpalb bi nyan ni liwipuul wɔb na

2 Bi nan ma Yesu, Betlehem aatin ponn ni la, ki bi Judea aatin ni na, n-yoonn mu Herod ye ubor na. Baah ma Yesu na, le bilankpalb bibaa nyan ni liwipuul wɔb ki dan Jerusalem, ²ki nan baa ke, “Baah ma ubo u ye Juu yaab‡ aabor na, u bi la chee? Ti kan waanmabil liwipuul wɔb, le ti dan ke ti nan doon u.”

³Ubor Herod, ni Jerusalem aatin aanib mómók aah ɲun tibor ngbaan na, le ti muk bi. ⁴Le u yin Uwumbor aatotoorninkpiib ni Uwumbor aakaal aamómók mómók, le ki nan baa bi, “Bi ga maa Kristo u ga gaa binib lii na la chee?”

⁵Le bi tuk u, “Betlehem aatin, ki bi Judea aatin ni na; ba pu? Uwumbor aabonabr aah nan ɲmee pu na sɔ:

⁶‘Sin Betlehem aatin, ki bi Judea aatin ni na, saa ye kitiwaatiir Judea aatim ponn ni; ba pu? uyidaan ga nyan aa ponn ni, ki ga li ye Uwumbor aanib Israel yaab aayidaan.’”¶

⁷Le Herod yin bilankpalb ngbaan libɔl ni, le ki baa bi, “Lijmabil ngbaan nan nyan ni bayoonn?” Le bi tuk u. ⁸Le u tun bi ke bi buen Betlehem, ki tuk bi, “Li cha man ki ti bee ubo ngbaan aabor mbamóm. Ni yaa ti kan u kan, ni gir ni man ki nan tuk mi, aan m mu buen ti doon u.”

⁹Waah len kina doo na, le bi siir ki cha. Baah siir ki cha na, le bi kan lijmabil li bi nan kan liwipuul wɔb na loln bi pu nsan, ki ti fuu ubo ngbaan aah bi nin chee na, le ki sil nima chee paacham.

¹⁰Baah kan lijmabil ngbaan na, le bi kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni. ¹¹Le bi koo lidichal ngbaan ni, ki ti kan ubo ngbaan ni una Mari. Bi nan gbaan kitiɲ ki doon ubo ngbaan, le ki chuu piir baataakor ki tii u ipiin. Bi nan tii u salmaa, ni tulalee u bi yin u ke frankinsense, ni tulalee u bi yin u ke mir na.

¹²Le Uwumbor nan tuk bi tidan ponn ni ke bi taa ki gir buen ubor Herod chee. Nima pu na, bi nan dii nsan yayan le ki kun.

Josef aah yoor Yesu ki di san buen Ijpt aatin ni pu na

¹³Baah nan chaa kun na, Josef nan kan Uwumbor aatuun tidan ponn ni. Le Uwumbor aatuun ngbaan bui u, “Fiin ki yoor ubo ngbaan ni una ki san buen Ijpt aatin ni, ki ti li bi nima ki kiir bundaln m ga nan tuk si ke aa nya nima na. Ubor Herod ga li ban ubo ngbaan ke u ku u.”

¹⁴N-yaayoonn ngbaan le Josef fii le ki yoor ubo ngbaan ni una kinyeek, ki nyan nima ki buen Ijpt, ¹⁵ki ti bi nima le Herod ti kpo.

Nimina nan ɲa kina ke ni gbiin Uwumbor aah nan cha waabonabr len pu na,

*1:21 : Yesu aatataa le ye ke “Uwumbor gaa timi lii”.

†1:23 : Lik Aisaya 7.14.

‡2:2 : Bi nan ki yin Israel yaab ke Juu yaab la.

¶2:6 : Lik Maika 5.2.

ke Uwumbor bui ke, “M yin Maabo ke u nyan ni Ijpt aatin ni.”[§]

Ubər Herod aah ku mbim pu na

¹⁶Le Herod bee ke bilankpalb ngbaan ḡmann u la. Le u gee liṇuul sakpen, ki cha waajab ku mbijabim bi mómók ye ḡbin ḡlee aabim, ni bi mu kaa fuu kina na, ki bi Betlehem, ni Betlehem aatingbaan ni na. U nan baa bilankpalb ngbaan ke bi kan liṇmabil ngbaan bayoonn. Nima le cha u bee Yesu aabin aah saa pu na.

¹⁷Waah ku mbim ngbaan pu na, le ni gbiin Uwumbor aabonabr Jeremia aah nan len pu na ke,

¹⁸“Bi ḡun kifuuk Rama aatin ni, ki ye ikpowiil aafuuk la. Rachel le wii waabim pu, bi mómók kpo a, le ubaa aan ḡmaa sɔṇ usui.”**

Josef aah di Yesu nyan ni Ijpt aatin ni pu na

¹⁹Ni bi cha le Herod ti kpo. Waah kpo na, le Josef, u nan bi Ijpt aatin ni na, kan Uwumbor aatuun tidan ni. ²⁰Le Uwumbor aatuun ngbaan bui u, “Fii ki yoor ubo ngbaan ni una ki gir buen Juu yaab aatin ni. Binib bi nan ban bi ku ubo ngbaan na kpo a.”

²¹Le u fii ki yoor ubo ngbaan ni una, ki ti fuu Juu yaab aatin ni.

²²Le u ḡun ke Ubər Herod aabo Ake-laas jin ute aanaan Judea aatin ni. Nima pu na, Josef nan san ijawaan, kaa ban u buen nima. Le Uwumbor tuk u tidan ni waah ga li cha nin chee na. ²³Le u buen kitiṇ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ki bi Galilee aatin ni na. Waah ḡa kina na, le

ni gbiin Uwumbor aabonabr aah nan len pu na, ke bi ga yin Yesu ke Nasaref aatin aanii la.

Jonn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbor aabər pu na

(Mak 1.1-8; Luk 3.1-18; Jonn 1.19-28)

3N-yoonn ngbaan le Jonn u muini binib nnyun ni na bi nteersakpiin ni, Judea aatin ni, ²le ki mooni, “Kpelni nimi aabimbin man. Uwumbor aanaan peen ni a.” ³Uwumbor aabonabr Aisaya nan len Jonn aabər ke,

“Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke:

“Toor Uwumbor aasan man, ki ḡa waasan mu li tok ki tii u.”††

⁴Jonn nan pee kikpalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na, ki di ligba-papaln buu uchaṇ ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la. ⁵Le binib nyan ni Jerusalem, ni Judea aatim mómók ni, ni Joɔdann aamɔɔl aatingbaan ni, ki dan u chee, ⁶le ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbor. Le Jonn muin bi nnyun ni, Joɔdann aamɔɔl ni.

⁷Le Jonn kan Farisii yaab ni Sajusii yaab‡‡ pam dan u chee ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, “Nimi ijagen aabim, ḡma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni? ⁸Ni li tun lituln li ga mók ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ⁹ki taa bui ke niyaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbor ga ḡmaa di ḡtakpal ḡmina kpeln Abraham aayaabitiib, ¹⁰hali dandana wee Uwumbor toor kichok ke u ti gaa isui. Isui imók kaa lu ḡsubil ḡi ḡan na, u ga gaa i, ki di ḡa mmii ni. ¹¹Mma muini nimi nnyun ni la, ki mók ke ni kpeln nimi aabimbin.

§2:15 : Lik Hosea 11.1.

**2:18 : Lik Jeremia 31.15.

††3:3 : Lik Aisaya 40.3.

‡‡3:7 : Farisii yaab ni Sajusii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbamóm. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln.

Unii u paa ni m pu na jer mi. Maa ñeer m chuu takl waanaatak tii u. Uma le ga nan muin nimi Uwumbor Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹²U joo waayikpimbik unjaal ni, u ti chaar waajikaar, ki ga di njikaabim ña lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junna na ni.”

Waah muin Yesu nnyun ni pu na

(Mak 1.9-11; Luk 3.21-22)

¹³N-yoonn ngbaan le Yesu nyan ni Galilee, ki dan Jonn chee, Joodann aamool ni, ki ban ke Jonn muin u nnyun ni. ¹⁴Le Jonn aa kii, le ki len ke, “Ni ñan si le muin mi nnyun ni, le aa ban ke m muin si.”

¹⁵Le Yesu bui u ke, “Kii kina n-yoonn mue. Ni ñan ke ti ña Uwumbor aah ban pu na moomok.”

Le Jonn kii ki muin u nnyun ni. ¹⁶Waah muin u doo na, libuul ngbaan ni le Yesu nyan ni nnyun ni. Le kitaapaak chuu piir. Le u kan Uwumbor Aafuur Nyaan sunn ni ki naahn linanjel, ki nan tɔŋ u pu. ¹⁷Le u ñun nneel len paacham ke, “Njapoon u m gee u na so. Nnimbil gbiin u.”[¶]

Kinimbɔŋ aah tɔŋ Yesu pu na

(Mak 1.12-13; Luk 4.1-13)

4 N-yoonn ngbaan le Uwumbor Aafuur Nyaan cha Yesu buen nteersakpiin ni ke kinimbɔŋ ti tɔŋ u. ²Yesu nan lul bumob nwiin pu ni kinyeek iwiin imonko ilee. Iwiin imonko ilee ngbaan aah jer na, le nkon chuu u. ³Le kinimbɔŋ u tɔŋni binib na dan u chee, le ki nan bui u, “Aa yaa ye Uwumbor Aajapoon kan, bui ñitakpal ñimina aan ñi kpahn tijikaar.”

⁴Le Yesu bui ki ke, “Ni ñmee Uwumbor Aagban ni ke, ‘Tijikaar baanja aan ñmaa tii unii limofal. Limoboln limok nyan ni Uwumbor aamob ni na le ga tii unii limofal.’”^{§§}

⁵Le kinimbɔŋ di Yesu buen Jerusalem, le ki ti di u tɔŋ Uwumbor Aadichal paab, ⁶le ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbor Aajapoon kan, lir ni kitiŋ. Ni ñmee Uwumbor Aagban ni ke,

‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si, le bi ga li joo si biŋaal ni, aataal taa gbeer litakpal.’”^{*}

⁷Le Yesu bui ki ke, “Ni ki ñmee Uwumbor Aagban ni ke, ‘Taa tɔŋ Aadindaan Uwumbor.’”[†]

⁸Le kinimbɔŋ ki yoor u buen lijooll li fok sakpen na paab, le ki ti mok u dullyaa aanaan moomok, ni mu aanyaana, ⁹le ki bui u, “Aa yaa gbaan kitiŋ ki pak mi kan, m ga di nimina moomok di tii si.”

¹⁰Le Yesu bui ki ke, “Kinimbɔŋ, li cha. Ni ñmee Uwumbor Aagban ni ke, ‘Li pak Aadindaan Uwumbor ki dii uma baanja.’”[‡]

¹¹Le kinimbɔŋ siir cha u. Le Uwumbor aatuuntiib dan nan ter u.

Yesu aah piin waatuln Galilee aatiŋ ni pu na

(Mak 1.14-15; Luk 4.14-15)

¹²Yesu nan ñun ke bi chuu Jonn ki di ña kiyondiik ni. Nima le u nan nyan nima ki gir buen Galilee. ¹³U nan cha Nasaref le ki buen ti kal Kapenaum, kitiŋ ki bi nnyusakpem chee na ni. Ki ye Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatiŋ la. ¹⁴Waah kal nima na, le ni gbiin Uwumbor aabonabr Aisaya aah nan len pu na ke,

[¶]3:17 : Lik Aisaya 42.1.

^{§§}4:4 : Lik Ikaal 8.3.

^{*}4:6 : Lik Ilahn 91.11-12.

[†]4:7 : Lik Ikaal 6.16.

[‡]4:10 : Lik Ikaal 6.13.

¹⁵ “Sebulunn aanib ni Naftali aanib aatiŋ ki bi Jɔɔdann aamɔɔdapuul, nnyusakpem wɔb, aan bi yin ki ke Galilee aatiŋ, ŋinibol mɔmɔk aabɔŋ aah ŋmal tɔb ponn ni nin chee na,

¹⁶ nima aanib bi bi mbɔmbɔɔn ni na kan nwiihn sakpiin.

Binib bi bi mbɔmbɔɔn ni, ki san nkun ijawaan na,

nwiihn woln bi pu.”[¶]

¹⁷ N-yoonn ngbaan ki joo cha le Yesu piin ki mooni binib ke, “Kpeln nimi aabimbin man. Uwumbɔr aanaan peen ni a.”

Yesu aah yin bijanbam binaa pu na

(Mak 1.16-20; Luk 5.1-11)

¹⁸ Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan le ki ti kan naabitiib bilee, bi yin ubaa ke Simonn ki dulni u ke Piita, le ki yin unaal ke Andru. Bi nan bi mae kipɔɔk nnyun ni. Bi nan ye bijanbam la. ¹⁹ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr.” ²⁰ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr le ki dii u.

²¹ Le u foor siib kpee, le ki ki kan naabitiib bilee, Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapɔtiib na. Bi ni bite Sebedee nan bi buɔɔb ni, ki bi leŋni baapɔr. Le Yesu yin bi. ²² Libuul ngbaan ni le bi siir cha buɔɔb ngbaan ni bite le ki dii u.

Yesu aah mooni Uwumbɔr aabɔr ki cha bibum pɔɔk pu na

(Luk 6.17-19)

²³ Le Yesu bɔ dii Galilee aatim mɔmɔk ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabɔŋ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk. ²⁴ Le

waayimbil moon Siria aatim mɔmɔk ni. Le bi joo ni bibum mɔmɔk u chee, binib bi iween aabɔŋ joo bi na, ni binib bi tiyayaar joo bi na, ni binib bi ŋibimbik joo bi na, ni binib bi aawon faan na. Le u cha bi mɔmɔk pɔɔk. ²⁵ Le kinipaak nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ni Jerusalem aatiŋ ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jɔɔdann aamɔɔdapuul, ki dii u.

Binib aah ga ŋa pu ki kan

Uwumbɔr aanyoor na

(Luk 6.20-23)

5 Yesu aah kan kinipaak ngbaan na, le u jon ligongoln paab, le ki kal. Le waadidiliib kuun u chee. ² Le u waar umɔb ki bui bi ke:

³ Binib bi nyi ke bi ye bigiim Uwumbɔr wɔb na,

waanyoor bi bi pu. Bima le yeh Uwumbɔr aanaan.

⁴ Binib bi kpa mpombiin baatunwanbir pu na,

Uwumbɔr aanyoor bi bi pu; u ga sɔŋ bisui.

⁵ Binib bi sunn bibaa taab na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.

Bima le ga li yeh dulnyaa wee.

⁶ Binib bi aanimbil man ke bi li ye bininyaam na,

Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. Binimbil ga gbiin.

⁷ Binib bi kpa linimbaasaln na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.

U mu ga san bi kinimbaak.

⁸ Binib bi dii Uwumbɔr ni bisui mɔmɔk na, waanyoor bi bi pu.

Bima le ga kan uma Uwumbɔr.

⁹ Binib bi par kijaak na, Uwumbɔr aanyoor bi bi pu.

U ga len ke bi ye waabim.

¹⁰ Binib bi ji falaa Uwumbɔr aasan aadiim pu na,

[¶]4:16 : Lik Aisaya 9.1-2.

waanyoor bi bi pu.

Bima le yeh uma Uwumbor aanaan.

¹¹“Binib yaa sii nimi ki na nimi falaa ki moln inyamon momok aabon ki paan nimi, ki bii nimi, min Yesu pu kan, Uwumbor aanyoor bi ni pu. ¹²Ni li kpa mpopiin sakpen, ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le bi nan na Uwumbor aabonabtiib bi nan bi n-yaayoonn na falaa.”

Uwumbor aanib aah naahn n-yaan ni nwiihn pu na

(Mak 9.50; Luk 14.34-35)

¹³“Nimi maadidiliib le ye dulnyaa wee ni aayaan. N-yaan yaa bii, ki yaa kaa ki mo kan, nibaa aa bi ki ga ki nmaa na mu aan mu momok. Mu aa ki bi tibor tibaa ni. Bi ga di mu kpir la. Le binib ga taa mu pu ki jer.

¹⁴“Nimi le ye dulnyaa wee ni aawiihn, ni woln binib aanimbil. Kitisakpen ki bi ligongoln paab na aan nmaa bor. ¹⁵Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil chij u pu. U ga di u ton tiwan paab la, le u woln kidiik momok ponn ni nwiihn. ¹⁶Ni li bi kina man. Cha binib momok kan nimi aawiihn aah wiin pu na, aan bi kan nimi aatunyaan aan ki pak Nite Uwumbor u bi paacham na.”

Uwumbor aakaal aamokm

¹⁷“Ni taa dak ke m dan m nan kuln Uwumbor aakaal ni Waabonabr aabor. Maa dan ke m nan kuln ti. M dan ke m nan na taah len pu na momok chub la. ¹⁸M tuk nimi mbamon la, nkaal ngbaan mubaa aan jer, see mu aah len pu na momok na. Buyoonn paacham ni dulnyaa ga li bi na, nkaal ngbaan momok ga li beenin bi. ¹⁹Nima pu na, unii umok

yii nkaal ngbaan ponn ni siib na, ki mok binib kina na, u ga li ye uwaatiir Uwumbor aanaan ni. Unii umok kii nkaal ngbaan, ki mok binib kina na, u ga li ye unikpaan Uwumbor aanaan ni. ²⁰M tuk nimi la, nimi aabimbin yaa kaa nan ki jer Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab^s aabimbin kan, naan koo ni Uwumbor aanaan ni.”

Binib taa li gee liguul

²¹“Ni nun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa ku unii, ke unii ubaa yaa ku uken kan, bi ga ji u tibor.’” ²²Min le tuk nimi ke unii umok gee liguul una aabo pu na, bi ga ji u tibor. Unii umok tuk una aabo, ‘Saa bi tibor tibaa ni,’ bibojirb aaninkpiib ga ji u tibor. Unii umok tuk una aabo ke, ‘Si uxor’ na, u neer u koo mmii mu kaan junn na ni. ²³Aa yaa bi Uwumbor Aadichal ni ki ban aa tii Uwumbor ipiin, ki teer ke aa koo aana aabo ubaa aataani ni kan, ²⁴di saapiin di bil nima, ki buen ti chuu utaal waahr, aan ki nin gir ni ki nan tii Uwumbor ipiin ngbaan.

²⁵“Aa ni unii yaa kpa tibor, u ban u di ti buen kooti ni kan, chuu utaal mala aan ni taa kee fuu nima, u taa di si na ubojir aangaal ni, ubojir mu taa di si na kiyondiik aaninkpel aangaal ni, ke u di si na kiyondiik ni. ²⁶M tuk si mbamon la, saan nyan nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil momok doo na.”

Kidagook aabor

²⁷“Ni nun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Taa gor kidagook.’” ²⁸Min le tuk nimi ke unii umok kan upii aan usui koo u ni kan, u kpaan gor kidagook usui ni la. ²⁹Aa yaa gee tiwan ke saah gee

§5:20 : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na. Bi mu aa nan dii nkaal ngbaan mbamon. Bi nan kpa kigaak la, kaa nan kpa linimbaasaln.

**5:21 : Lik Nnyam 20.13; Ikaal 5.17.

††5:27 : Lik Nnyam 20.14; Ikaal 5.18.

aanimbigiil pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yɔli kan, ni soor ni tiwon mɔmɔk koo mmii mu kaan junna na ni. ³⁰ Aa yaa gee tiwan ke saah gee aangingii pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Saawan nibaa yaa bee yɔli kan, ni soor ni tiwon mɔmɔk koo mmii mu kaan junna na ni.”

Uja taa jenn upuu

(Matiu 19.9; Mak 10.11-12; Luk 16.18)

³¹ “N-yaayoonn na aanib nan ki len ke ‘Uja yaa jenn upuu lii kan, u ŋmee kigbanj, ki di tii u ki mɔk ke u jenn u.’^{‡‡} ³² Min le tuk nimi ke upii yaa kaa gɔr kidagook kan, uchal yaa jenn u lii kan, u ŋa u upiidagoor le na. Uja u yoor baah jenn upii u lii na mu ye udagoor la.”

Naah ga puu tipuur pu na

³³ “Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib ke, ‘Taa puu Uwumbɔr nnyamɔn pu, ke aa yaa puu Uwumbɔr kan, ŋa saah len pu na.’ ³⁴ Min le tuk nimi: ni taa puu Uwumbɔr. Ni taa puu paacham mu; ba pu? paacham ye Uwumbɔr aabɔrjal la. ³⁵ Ni taa puu kitin mu; ba pu? kitin ye Uwumbɔr aataa aajal la. Ni taa puu Jerusalem mu; ba pu? Jerusalem ye Uwumbɔr u ye Ubɔrkpaan na aatin la. ³⁶ Taa puu aayil; ba pu? saan ŋmaa kpeln kiyikpirk kibaa, ki li ye kiyikipiɩn, kaan ŋmaa kpeln kibaa ki li ye kiyikpibɔŋ. ³⁷ Ni po len ke ‘Een’, bee ‘Aayii’. Ni yaa ki kpee nibaa kan, naa ŋan.”

Naah ga ŋa binib bi ŋa nimi bakaa na pu na

(Luk 6.29-30)

³⁸ “Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Unii yaa chuu lokr aanimbil kan, bi chuu lokr u mu yaal. Unii yaa gbaa fenn aanyin kan, bi chuu fenn u mu yaan.’^{¶¶} ³⁹ Min le tuk nimi: unii yaa ŋa si bakaa kan, taa giin u waah ŋa si pu na. Unii yaa faa si aangingii aataapak kan, aa cha u faa aangingii aataapak mu. ⁴⁰ Unii yaa ban u di si buen bibɔjirb chee ke u ti gaa saabɔkul kan, tiin u saakekeln mu. ⁴¹ Uja yaa muk si ke aa cheen u mal ubaa kan, cheen u mal bilee. ⁴² Unii yaa mee si tiwan kan, tiin u. Unii yaa ban ke aa pinn u tiwan kan, taa yii.”

Naah ga ŋa nimi aadim pu na

(Luk 6.27-28, 32-36)

⁴³ “Ni ŋun ke bi nan tuk n-yaayoonn na aanib, ‘Li gee aana aabo ki nan saadin.’^{§§} ⁴⁴ Min le tuk nimi: ni li gee nimi aadim man, [ki bui binib bi seei nimi na ke, ‘Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu;’ ki ŋa binib bi nan nimi na tinann,] ki mee Uwumbɔr ki tii binib bi ŋani nimi falaa ki muk nimi na. ⁴⁵ Ni yaa ŋani kina kan, ni ga li ye Nite Uwumbɔr u bi paacham na aabim; uma le cha waawiin puur ki woln tiniwanbir ni bininyaam pu, ki cha utaal nu ki tii binib bi ŋan na, ni binib bi kaa ŋan na. ⁴⁶ Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbɔr chee ee? Bilampoogaab mu gee binib bi gee bi na la. ⁴⁷ Ni yaa dooni ninaabitiib baanja kan, ni ŋan ki jer biken aa? Aayii. Binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na mu ŋani kina la. ⁴⁸ Nima pu na, ni li bi mbamɔm, ke

^{‡‡}5:31 : Lik Ikaal 24.1-4.

^{¶¶}5:38 : Lik Nnyam 21.24; Liifai Yaab 24.20; Ikaal 19.21.

^{§§}5:43 : Lik Liifai Yaab 19.18.

Nite Uwumbor u bi paacham na aah bi pu na.”

Naah ga tii bigiim ipiin pu na

6 “Ni li nyi man, ki taa tun nimi aatunyaan binib aanimbil ni, ke bi kan aan ki pak nimi. Ni yaa nani kina kan, naan kan tinyoor Nite Uwumbor u bi paacham na chee.

² “Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa joo kilonj gbaa ke biɲmaɲmannim aah nani pu mmeen aadir ni, ni kitiɲ ponn ni, ke binib pak bi na. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal le na. ³ Aa yaa tii ugiin tiwan kan, taa cha aarɲangan li nyi aarɲangii aah na pu na. ⁴ Tii u libɔɔl ni. Le Aate Uwumbor u kan saah na pu libɔɔl ni na ga pa si binib aanimbil ni.”

Naah ga mee Uwumbor pu na

(Luk 11.2-4)

⁵ “Ni yaa mee Uwumbor kan, ni taa mee u ke biɲmaɲmannim na aah mee u pu na. Bi gee ke bi sil mmeen aadir ni, ni kitiɲ ponn ni ki mee Uwumbor, aan binib kan bi. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal le na. ⁶ Sin ma kan, aa yaa mee Uwumbor kan, koo saadiik ni, ki di jaaleɲ piin, ki mee Aate Uwumbor u bi libɔɔl ni na. Le Aate Uwumbor u kan saah nani pu libɔɔl ni na ga tii si tinyoor.

⁷ “Ni yaa mee Uwumbor kan, ni taa len yɔl yɔl aabɔr ke binib bi kaa dii Uwumbor aasan na aah len pu na. Bi dak ke bi yaa len sakpen kan, nima le ga cha Uwumbor nɲun. ⁸ Ni taa nani ke baah nani pu na; Nite Uwumbor nyi naah ban tiwan ni na, naa kee mee u. ⁹ Ni yaa mee Uwumbor kan, bui ke, ‘Tite Uwumbor u bi paacham na, cha binib li san saayimbil.

¹⁰ Saanaan dan.

Bi li nani saageehn dulnyaa wee ni ke baah nani paacham pu na.

¹¹ Tiin timi din aawiin aajikaar.

¹² Cha timi aataani ki pinn timi,

ke ti mu aah di cha pinn binib bi koo timi aataani ni pu na.

¹³ Taa cha ti kan ntɔɲ.

Nyan timi kinimbɔɲ aarɲaal ni.

[Si le yeh nnaan, ni mpɔɔn,

ni mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.']

¹⁴ “Ni yaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbor u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi. ¹⁵ Ni yaa kaa di cha pinn binib baataani kan, Nite Uwumbor mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”

Naah ga lul bumɔb pu na

¹⁶ “Ni yaa lul bumɔb kan, ni taa bii ninimbil wɔb ke biɲmaɲmannim aah nani pu na; bi bii binimbil wɔb ke binib bee ke bi lul bumɔb. M tuk nimi mbamɔn la, bi kan baapal la. ¹⁷ Sin ma kan, aa yaa lul bumɔb kan, finn aanimbil wɔb, ki di nkpan nɲmir aayil, ¹⁸ aan binib taa bee ke aa lul bumɔb. Aate Uwumbor u bi libɔɔl ni na le ga bee. Le Aate Uwumbor u kan saah na pu libɔɔl ni na ga tii si tinyoor.”

Paacham aawankpal

(Luk 12.33-34)

¹⁹ “Ni taa kuun liwankpal bil dulnyaa wee ni. Idundur ni nɲipulaaleen ga bii ni. Binaayukb mu ga loon koo ni ki nan sun ni. ²⁰ Ni di liwankpal bil Uwumbor do. Idundur ni nɲipulaaleen aan bii li nima. Binaayukb mu aan koo ni nima ki nan sun li. ²¹ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima la.”

Tiwon aawiihn

(Luk 11.34-36)

²² “Linimbil ye tiwon aakaryaa la. Aanimbil yaa wiin kan, saabimbil mɔmɔk ga li gbii nwiin la. ²³ Aanimbil yaa job kan, saabimbil mɔmɔk ga li gbii mbɔmbɔɔn la. Aanimbil li tii si nwiin na yaa ɔɔn kan, aa bi mbɔmbɔɔn sakpiin ni la.”

Uwumbør ni liwangol

(Luk 16.13; 12.22-31)

²⁴ “Unii ubaa aan ŋmaa li ye dindatiib bilee aanaagbiija; u ga li nan ubaa, le ki gee uken; u ga li si ubaa aachan ni, le ki lik uken fam. Naan ŋmaa dii Uwumbør ni liwankpal mu.

²⁵ “Nima le m tuk nimi ke ni taa cha nimi aalandak muk nimi tiwon aawan pu, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ Limɔfal bi ti-jikaar baanja pu la aa? Tiwon bi tiwan-peenkaan baanja pu la aa? ²⁶ Lik inyoon i laani paacham na aah bi pu na. Yaa ko tijikaar ki mu aa chee, ki mu aa faa njikaabim fuu ŋpil ni. Nite Uwumbør u bi paacham na le kpiini i. Naa jer i ii? ²⁷ Ni ponn ni ubaa ga ŋmaa muk waalandak aan ki yunn jer Uwumbør aah siin pu na aa?*

²⁸ “Ba pu ni cha ilandak muk nimi tiwanpeenkaan pu? Dakl lik mmopuun aah bi pu na man. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. ²⁹ M tuk nimi la, Ubør Solomon u nan peeni tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan aa nan ŋan ke mmopuun aah ŋan pu na. ³⁰ Timoor bi din ki ga fe wu mmii fen, le Uwumbør ŋa ti mmopuun mu ŋan na. Waan tii nimi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumbør ki kii mbamom la. U ga tii nimi.

³¹ “Nima pu na, ni taa cha ilandak muk nimi, ki taa li dak: ‘Ti ga ji ba? Ti ga nyu ba? Ti ga peen ba?’ ³² Tiwan ngbaan momok pu le binib bi kaa dii Uwumbør aasan na aanimbil man. Nite Uwumbør u bi paacham na nyi ke ni ban tiwan ngbaan momok. ³³ Ni li ban Uwumbør aanaan, ni waasanyaan le waahr; le u ga di tiwan ngbaan momok kpee nimi. ³⁴ Nima pu na, ni taa cha fen u choo na aabør muk nimi. Fen le ni ga fe dak fen

aabør. Ni yaa dakl din aabør din kan, ni ŋeer kina la.”

Ni taa galni binib

(Luk 6.37-38, 41-42)

7 “Ni taa galn binib, aan Uwumbør mu taa galn nimi. ² Naah galni binib pu na, Uwumbør mu ga galn nimi kina la. Naah tii binib pu na, Uwumbør mu ga giin kina le ki tii nimi. ³ Ba ŋa aa lik ki waa lidɔchɔl li bi aana aabo aanimbil ni na, kaa tee waa jaatɔlk u bi aayaan ni na? ⁴ Aa tee ŋa kinye ki bui aana aabo, ‘Cha m nyan lidɔchɔl li bi aanimbil ni na,’ ka jaatɔlk bi aayaan ni? ⁵ Sin urmarɔmann umina, chuu nyan jaatɔlk ngbaan aanimbil ni waahr, aan ki li waa mbamom, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔchɔl.

⁶ “Ni taa di tiwan ni bi chain na di tii ibɔ. I ga gir nan junn nimi. Ni taa di nleenyaa di tii igbeer. I ga taa taa mu pu.”

Naah ga li mee Uwumbør pu na

(Luk 11.9-13)

⁷ “Ni li mee Uwumbør man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbør chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaaleŋ man, le u ga piir tii nimi. ⁸ Unii umok mee Uwumbør na, u ga tii u. Unii umok ban na, u ga kan. Unii umok kpaar jaaleŋ na, u ga piir tii u. ⁹ Tɔ, ubo ubaa yaa mee ute maab kan, u ga di litakpal tii u uu? ¹⁰ U yaa mee u ujan kan, u ga di ukuub tii u uu? ¹¹ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipiin i ŋan na ki tii nimi aabim kan, ŋmaninkabaa Nite Uwumbør u bi paacham na le aan di tiwan ni ŋan na ki di tii binib bi mee u na aa?

¹² “Nima pu na, naah ban ke binib li ŋani nimi pu na momok, ni mu li ŋani bi kina. Uwumbør akaal ni waabɔnabr aabør le mɔk kina.”

*6:27 : Bee “...aan ki di lisar libaa kpee waafɔfɔk pu uu?”

Naah ga dii pu na*(Luk 13.24)*

¹³“Ni li dii mbisamɔb mu kaa waa na. Nsan mu cha mmii mu kaan junna na ni na waa la. Nsan ngbaan aabisamɔb mu waa la. Binib bi dii mu na, bi wiir la. ¹⁴Nsan mu cha limɔfal li kaa kpa ndoon na ni na aa waa. Nsan ngbaan aabisamɔb mu aa waa. Binib bi dii mu na aa wiir.”

**Naah ga ɲa pu ki bee
binib aabimbin na***(Luk 6.43-44)*

¹⁵“Ni li nyi binyamɔndam bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabr na. Bi ɲmanni ke bi ye ipiih, le ki tee ye ɲisapol ɲi ga bii nimi na. ¹⁶Baatuln pu le ga cha ni bee bi. Bukokom ga ɲmaa lu nkakan aa? Ichakpeejagar ga ɲmaa lu saasaa aa? ¹⁷Isui imɔk ɲan na ga lu ɲisubil ɲi ɲan na la. Isui i kaa ɲan na ga lu ɲisubil ɲi kaa ɲan na la. ¹⁸Busub bu ɲan na aan ɲmaa lu ɲisubil ɲi kaa ɲan na. Busub bu kaa ɲan na mu aan ɲmaa lu ɲisubil ɲi ɲan na. ¹⁹Busub bumɔk kaa lu ɲisubil ɲi ɲan na kan, bi ga gaa bu, ki di ɲa mmii ni. ²⁰Nima pu na, baah ɲa pu na le ga cha ni bee biɲmaɲmannim bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na.”

**Binib bi ga koo Uwumbɔr
aanaan ni na***(Luk 13.25-27)*

²¹“Naa ye binib bimɔk yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan’ na le ga koo Uwumbɔr aanaan ni. Binib bi ɲani Nte Uwumbɔr u bi paacham na aah gee pu na le ga koo waanaan ni. ²²Liyaadaal ngbaan le binib pam ga bui mi, ‘Tidindaan, Tidindaan, ti nan nabr Uwumbɔr aabɔr saayimbil pu, ki nyan tiyayaar binib ni, saayimbil pu, ki tun lijinjir aatun saayimbil pu.’ ²³Le m ga tuk bi, ‘Nimi titunwanbirdam, maa nyi nimi. Siir m chee man.”

Bidimaab bilee aabɔr*(Luk 6.47-49)*

²⁴“Nima pu na, unii umɔk ɲun maabɔr ngbaan ki ɲani kina na, naahn unii u kpa nlan, ki maa waadiik litakpal pu na. ²⁵Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar, le ki pee kidiik ngbaan. Kaah si litakpal pu na, le kaa lir.

²⁶“Unii umɔk ɲun maabɔr ngbaan, kaa ɲani kina na, naahn unii u kaa kpa nlan ki maa waadiik litambol pu na la. ²⁷Utaal nun, le nwam nyan, le libuln daar ki pee kidiik ngbaan; le ki lir. Ki lir kookoo la.”

Yesu aapɔɔn

²⁸Yesu nan len doo. Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar kinipaak ngbaan. ²⁹U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aah tuk bi pu na.

Yesu aah cha ukɔndaan pɔɔk pu na*(Mak 1.40-45; Luk 5.12-16)*

8 Yesu nan sunn ni ligongoln na taab. Le kinipaak sakpeɲ dii u. ²Le ukɔndaan ubaa dan u chee ki nan gbaan unimbiin ni, le ki doon u ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga ɲmaa cha m pɔɔk.”

³Le Yesu taln uɲaal, ki meeh u, le ki bui u, “M gee. Aa pɔɔk a.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk. ⁴Le Yesu bui u, “Li nyi, ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aato-toor chee ki ti di aabaa mɔk u, ki toor ki-tork tii Uwumbɔr, Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a.”

**Yesu aah cha butɔb aajab
aaninkpel aatutunn pɔɔk pu na***(Luk 7.1-10)*

⁵Yesu nan koo Kapenaum aatiɲ ni. Le butɔb aajab nkub aaninkpel ubaa dan u chee ki nan gaɲ u ki bui u, ⁶“Ndindaan,

maatutunn dɔ linampal. Uwon faan ki wu sakpen a.”

⁷Le Yesu bui u, “M ga dan ki nan cha waaween sɔŋ.”

⁸Le u bui u, “Ndindaan, maa ŋeer aa dan ndo ki nan koo maadichal ni. Aa yaa po len ke ‘Pɔɔk’ kan, maatu-tunn ngbaan ga pɔɔk. ⁹Min mbaa kii maaninkpel aamɔb, ki mu ye butɔb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; ki bui maanaagbiija, ‘Ija kina,’ le u ŋa.”

¹⁰Yesu aah ŋun waah len pu na, le ni gar u pam. Le u bui binib bi dii u na ke, “M tuk nimi mbamɔn la, maa kee kan unii ubaa bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbamɔm kina. ¹¹M tuk nimi la, binib pam ga nya ni liwipuul wɔb, ni liwilir wɔb, ki nan kal, ki ji Abraham, ni Aisak, ni Jakob chee tijikaar Uwumbɔr aanaan ni. ¹²Le Juu yaab bi ba ga koo ni na, Uwumbɔr ga chuu nyan bi lipaal mbɔmbɔɔn aah bi nin chee na. Bi ga wii ki ŋmɔ ŋinyin nima chee.” ¹³Tɔ, le u bui butɔb aajab aaninkpel ngbaan, “Li dii saasan. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, ni ŋa kina ki tii si.”

Yesu aah len kina na, libuul ngbaan ni le uninkpel ngbaan aatutunn pɔɔk.

Yesu aah cha bibum pam pɔɔk pu na

(Mak 1.29-34; Luk 4.38-41)

¹⁴Yesu nan buen Piita aadichal ni, le ki ti kan Piita aapuu aana bun ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton. ¹⁵Le Yesu meeh uŋaal. Le uwon sɔŋ. Le u fii, ki chann u tichann.

¹⁶Kijook aah joor na, le binib dan Yesu chee, ki joo ni binib bi tiyayaar joo bi na pam. Yesu nan po len tibɔr baanja la, le tiyayaar ngbaan nyan bi ni. Le u cha bibum mɔmɔk mu pɔɔk. ¹⁷U ŋa kina ke ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah

nan len pu na ke, “Uma ubaa le nyan ni iween, ni tibunbunn timi aawon ni.”[†]

Binib bi nan ban ke bi dii Yesu na

(Luk 9.57-62)

¹⁸Yesu nan kan ke kinipaak ki dii u na wiir sakpen a. Nima pu le u nan tuk waadidiliib ke u ban u puur nnyusakpem la. ¹⁹Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkr ubaa nan dan u chee ki nan bui u, “Umɔmɔkr, m ga dii si, saah cha nin chee na mɔk.”

²⁰Le Yesu bui u, “Iɲɔk kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani paacham na mu kpa yaadil. Min Unibɔn Aabo ma aa kpa maah ga doon nin chee na.”

²¹Le waadidiir ubaa mu bui u, “Ndin-daana, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

²²Le Yesu bui u, “Dii mi dandana wee, ki cha bitekpiib sub tɔb.”

Yesu aah ŋa pu ki cha kibuj ŋmin na

(Mak 4.35-41; Luk 8.22-25)

²³Le Yesu koo buɲɔb ni. Le waadidiliib mu dii u. ²⁴Baah chuun nnyun ni cha na le kibuj ti fii ki bi daar, le tinyunkpenn fii ti ti biin buɲɔb pu. Yesu nan dɔ geen. ²⁵Le waadidiliib dan ki nan gbaa finn u ki bui u, “Tidindaan, ter timi. Ti ga bee nnyun ni.”

²⁶Le u bui bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Naa gaa mi ki kii mbamɔm.” Le u fii ki kae kibuj ni nnyun. Le kibuj ni nnyun mɔk ŋmin chii.

²⁷Ni nan gar bi pam. Le bi baa tɔb, “Ba aanibol le na? Hali kibuj ni nnyun kii waamɔb.”

Yesu aah cha biwaab bilee pɔɔk pu na

(Mak 5.1-20; Luk 8.26-39)

²⁸Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gadarene yaab aatiŋ ni. Baah fuu nima na le biwaab bilee nyan ni baah sui binib

[†]8:17 : Lik Aisaya 53.4.

titakpalunn ti ponn ni na, ki tooh u nsan ni. Biwaab ngbaan yaa nan kan unii kan, bi ga gbaa u la. Nima pu na, ubaa aa nan nmaa jer nima chee. ²⁹Baah kan Yesu na, le bi teen ke, “Sin, Uwumbor Aajapoon, aa ban ba ti chee? Aa dan do ke aa nan na timi falaa n-yoonn aah kaa kee geer buyoonn aa?”

³⁰Le igbeer i wiir na bi dandar ki chuun ji. ³¹Le tiyayaar ti bi bijab ngbaan ni na gan Yesu, “Aa yaa nyan timi binib ngbaan ponn ni kan, cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.”

³²Le Yesu bui ti, “Li cha man.” Le ti nyan binib ngbaan ni, le ki ti koo igbeer na ni. Libuul ngbaan ni, le igbeer ngbaan momok san sunn limogongoln taab, le ki ti koo nnyun ni ki kpo.

³³Le bijab bi kiir igbeer ngbaan na san buen kitij ni, ki ti tuk binib Yesu aah cha biwaab ngbaan pook pu na, ni tibor ngbaan momok. ³⁴Kitij ngbaan aanib aah nun kina na, le bi momok dan ki nan tooh Yesu nsan ni. Baah kan u na, le bi gan u ke u nyan baati ni.

Yesu aah cha uja u aawon faan na pook pu na

(Mak 2.1-12; Luk 5.17-26)

9 Le u gir koo bunob ni, ki ki puur nnyusakpem ki kun udo aati ni. ²Le bijab bibaa luln ni uja u aawon faan na likekeln ni Yesu chee. Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamom pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Maabo, chuu aabaa, m di cha saatunwanbir pinn si.”

³Waah len kina na, le Uwumbor aakaal aamomokb bibaa daki bisui ni ke, “Uja wee sii Uwumbor la.”

⁴Le Yesu bee baalandak, le ki baa bi, “Ba na ni dak ilandak i kaa nan na nisui ni? ⁵Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pook aan m yaa len ke ‘Fii ki li chuun’ le pook? ⁶M ga mok nimi

ke min Unibon Aabo kpa mpoon dunyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

⁷Libuul ngbaan ni le uja ngbaan fii ki chaa kun. ⁸Kinipaak ngbaan aah kan kina na, le bi san ijawaan, ki nyun Uwumbor u tii unibon mpoon kina na.

Yesu aah yin Matiu pu na

(Mak 2.13-17; Luk 5.27-32)

⁹Le Yesu siir nima ki buen. Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa bi yin u ke Matiu. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.”

Le u fii ki dii u.

¹⁰Le Yesu ni waadidiliib nan kal Matiu do ki jin tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam bi wiir na dan nan jin bi chee tijikaar. ¹¹Farisii yaab aah kan kina na, le bi baa waadidiliib, “Ba na nimi aamomokr ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹²Le Yesu nun baah len pu na, le ki bui ke, “Binib bi kpa laafee na aa ban dokta, see binib bi bun na le ban dokta.

¹³Uwumbor Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tob kinimbaak la.[‡] Li cha ki ti bae tibor ngbaan aatataa. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam [ke bi nan kpeln baabimbin.]”

Kimolul aabor

(Mak 2.18-22; Luk 5.33-39)

¹⁴Le Jonn aadidiliib dan Yesu chee, le ki nan bui u, “Ti ni Farisii yaab lul bumob kpakpaayuk la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni bumob?”

¹⁵Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubondinn aajim na ga nmaa li kpa mpombiin buyoonn upiidinn bi bi chee

[‡]9:13 : Lik Hosea 6.6.

na aa? Aayii. N-yoonn choo, le bi ga nan chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.”

¹⁶ Yesu nan ki len ke, “Ubaa aan di likekepɔln aageln lej libɔkukpokl. U yaa ɲa kina kan, likekepɔln aageln na ga kar libɔkukpokl na. Libɔln ngbaan ga jer njan yaan. ¹⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ɲa kilookpok ponn ni. U yaa ɲa kina kan, kilook ngbaan ga puu, ki bii. Ndaan mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ɲa kilooɔɲ ni la. Le ndaan aan kpir. Kilook ngbaan mu aan bii.”

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(Mak 5.21-43; Luk 8.40-56)

¹⁸ Yesu aah bi len kina na, le uninkpel ubaa dan nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Mbisal kpo a. Dan nan di aɲɲaal paan u pu, le u ga fikr.”

¹⁹ Le Yesu fii ki dii u. Waadidiliib mu dii u.

²⁰ Le upii u fu tipiir ɲibin kipiik ni ɲilee taa door na nan bi nima, ki dan Yesu aapuwbɔb, le ki nan meeh waabɔkul aamɔjuul; ²¹ ba pu? u nan dak usui ni ke u yaa po meeh Yesu aabɔkul kan, u ga pɔɔk.

²² Le Yesu fenn ki kan u, le ki bui u, “Mbisal, chuu aabaa. Saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk.” Libuul ngbaan ni le u pɔɔk.

²³ Le Yesu fuu uninkpel ngbaan aadichal ni, ki ti koo li ponn ni, ki kan kinipaak nima. Bi nan wii ikpowiil, ki pii ɲiwul, ki faa kifuu. ²⁴ Le u bui bi, “Nyan lipaal man. Upiibo ngbaan aa kpo. U geen la.”

Le bi laa u sakpen. ²⁵ Baah nyan kinipaak ngbaan lipaal na, le u koo ni upiibo ngbaan aah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu uɲaal, le u fii. ²⁶ Le bi mooni tibɔr ngbaan itingbaan mɔmɔk ni.

Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na

²⁷ Yesu nan siir nima. Waah cha na le bijoom bilee dii u, ki tar ke, “David Aayaabil, san timi kinimbaak.”

²⁸ Le u ti koo kidiik ni. Le bijoom ngbaan mu koo ni u chee. Le u baa bi, “Ni pak ke m ga ɲmaa likr ninimbil aa?”

Le bi kii, “Tidindaan, een.”

²⁹ Baah len kina na, le u meeh binimbil, le ki bui bi, “Naah gaa mi ki kii pu na, ni ɲa kina ki tii nimi.” ³⁰ Le binimbil likr. Le u sur bi mbamɔm ke bi taa tuk unii ubaa.

³¹ Le bi buen ki ti joo waayimbil mooni itingbaan mɔmɔk ni.

Yesu aah cha ubir pɔɔk pu na

³² Bijoom ngbaan aah nyan ni Yesu chee na, le binib bibaa nan joo ni ubir u tiyayaar joo u na. ³³ Le Yesu nyan tiyayaar u ni. Le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. Le bi len ke, “Taa kee kan kina timi Israel yaab aatiɲ ni.”

³⁴ Le Farisii yaab bui ke tiyayaar aayidaan le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

Yesu aah san kinipaak ngbaan kinimbaak pu na

³⁵ Yesu nan bɔ dii ntisakpem, ni nti-waatiir ni, le ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee, le ki cha bibum bi kpa iween aabɔɲ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk.

³⁶ Waah kan kinipaak ngbaan na, le u san bi kinimbaak sakpen; ba pu? bi naahn ipiih i yɔl ki dɔ kitiɲ, kaa kpa upihkpaal na la. ³⁷ Le u bui waadidiliib, “Idi biir a, ki wiir. Bidicheeliib ma aa wiir. ³⁸ Nima pu na, ni li mee kisaak Aadindaan man ke u tun ni bidicheeliib bi nan chee waajikaar.”

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee

(Mak 3.13-19; Luk 6.12-16)

10 Yesu nan yin waakpambalb kipiik ni bilee ke bi dan u chee, le ki nan tii bi mpɔɔn ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum bi kpa iween aabɔŋ mɔmɔk na, ni binib bimɔk kaa pɔɔ na pɔɔk.

² Waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan aayimbil sɔ: njan, Simonn u bi yin u ke Piita na, ni Andru u ye Simonn aanaal na; Jems u ye Sebedee aajapɔɔn na, ni Jɔnn u ye Jems aanaal na; ³ Filip, ni Batolomiu; Tomas, ni Matiu u nan gaal lampoo na; Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Tadeus; ⁴ ni Simonn u nan ban u kuln waatiŋ aadim na, ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

Yesu aakpambalb kipiik ni bilee aatuln

(Mak 6.7-13; Luk 9.1-6)

⁵ Yesu nan tun waakpambalb kipiik ni bilee ngbaan bi ti moon Uwumbɔr aabɔr ki bui bi, “Ni taa buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatiŋ ni, ki taa buen Samaria yaab aatiŋ kibaa ni. ⁶ Li cha man Israel yaab bi yenn Uwumbɔr aasan ni na aatim ni, ⁷ ki ti li mooni Uwumbɔr aabɔr ke waanaan peen ni a, ⁸ ki cha bibum pɔɔk, ki li fikr binib bi kpo na, ki cha bikɔndam pɔɔk, ki nyan tiyayaar ni bipɔnib binib ni. Ni kan mpɔɔn, kaa pan nibaa. Ni mu li tii bibum laafee, ki taa li ban tipar. ⁹ Ni taa li joo ŋimombil tikpalɔɔn ni, ¹⁰ ki taa li tu lituln, ki taa li joo libɔkul ki kpee naah pee li na pu, ki taa li joo ŋinaatak, ki taa li joo tijaangbar; ba pu? ni ŋan ke ututunn mɔmɔk ji waatuln pu la.

¹¹ “Ni yaa fuu kitiŋ kibaa ni kan, ni li ban uninyaan u ga gaa nimi waadiik ni na, ki li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya nima na. ¹² Ni yaa koo lidichal libaa ni kan, ni doon bi ki bui bi ke Uwumbɔr aanyoor bi bi pu. ¹³ Lidichal

ngbaan aanib yaa gaa nimi kan, Uwumbɔr aanyoor ga li bi bi pu. Bi yaa kaa gaa nimi kan, waanyoor aan li bi bi pu. ¹⁴ Lidichal libaa aanib, bee kitiŋ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa kaa kii nimi aabɔr kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. ¹⁵ M tuk nimi mbamɔn la, bundaln Uwumbɔr ga nan ji binib tibɔr na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom ni Gomora aatim aanib aatafadaan.”

Binib aah ga ŋa Yesu aanib falaa pu na

(Mak 13.9-13; Luk 21.12-17)

¹⁶ “M ga tun nimi, ni ti moon Uwumbɔr aabɔr. Ni ga li bi ke ipiih i bi ŋisapol aakaasisik ni na la. Ni li kpa nlan ke iwaa aah kpa nlan pu na, ki li bi suuna ke ŋinanjel aah bi pu na. ¹⁷ Ni li nyi man. Bi ga nan chuu nimi ki ji nimi tibɔr, ki gbaa nimi ŋinaalab mmeen aadir ni. ¹⁸ M pu, le ntim aaninkpiib ni bibɔrb ga ji nimi tibɔr. Le ni ga tuk Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan tee. ¹⁹ Bi yaa chuu nimi kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye; n-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga tuk nimi naah ga len pu na; ²⁰ naa ye nimi le ga len, Nite Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga cha ni len.

²¹ “Binib ga di binaabitiib ŋa binib aajaal ni, ke bi ti ku bi. Tetiib mu ga di baabim ŋa binib aajaal ni, ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ²² Le binib mɔmɔk ga li nan nimi m pu. Unii mɔk jin limɔr ki dii mi ki ti saa limɔfal aadoon na, uma le ga ŋmar. ²³ Bi yaa ŋa nimi falaa kitiŋ kibaa ni kan, ni san buen kitiŋ kiken ni. M tuk nimi mbamɔn la, buyoonn min Unibɔn Aabo ga nan gir ni na, naan kee bɔ dii Israel yaab aatim mɔmɔk ni, ki doo.

²⁴ “Unii u bae mbaem na aa jer waamɔmɔkr. Unaagbiija ubaa mu aa jer udindaan. ²⁵ Unii u bae mbaem na yaa

bi ke waamomokr aah bi pu na kan, cha unimbil gbiin kina. Unaagbiija yaa bi ke udindaan na kan, cha unimbil gbiin kina. Bi yaa yin udichadaan kinimbondaan kan, baan yin waachiln ni aanib mu kinimbondam aa?”

Ni li san Uwumbor baanja

(Luk 12.2-7)

²⁶“Ni taa san binib ijawaan man. Tiborborkaan momok ga kpiir. Tibor timok bo na, ti ga nyan mpaan pu. ²⁷Maah tuk nimi tibor ti libool ni na, ni li mooni ti binib ni. Maah loon tibor ti nitafal ni na, ni li mooni ti lipaal. ²⁸Ni taa san binib ijawaan man. Bi ga nmaa ku nimi aawon baanja la. Baan nmaa ku nimi aawiin. Ni li san Uwumbor u ga nmaa bii tiwon ni nwiin momok mmii mu kaan junna na ponna ni na. ²⁹Bi kooh iyaar ilee janjan ubaa la. Nite Uwumbor yaa kaa kii kan, uyaar ubaa aan lir ni kitin. ³⁰Uwumbor nyi nimi aayikpir aakahm. ³¹Nima pu na, ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam.”

Len binib aanimbil ni ke aa ye Yesu yoo la

(Luk 12.8-9)

³²“Unii umok len binib aanimbil ni ke u ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbor u bi paacham na aanimbil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. ³³Unii umok len binib aanimbil ni ke waa ye miyoo na, m mu ga len Nte Uwumbor u bi paacham na aanimbil ni ke udaan ngbaan aa ye miyoo.”

Binib bi dii Yesu na, ni bi kaa dii u na aa kpaa kimbaan

(Luk 12.51-53; 14.26-27)

³⁴“Maah dan dunyaa wee ni na, ni taa dak ke nima le ga cha binib momok li kpaa kimbaan. M pu, le butob ga li bi.

³⁵M pu, uja ga kpak ute kinikpakpak, usapoon mu ga kpak una, upii mu ga kpak uchapii. ³⁶Unii aadim ga li ye waachiln ni aanib la.”

³⁷“Unii umok gee ute, bee una ki jer mi na, waa jeer u le ye maadidiir. Unii umok gee ujaapoon, bee ubisal ki jer mi na, u mu aa jeer u le ye maadidiir. ³⁸Unii umok kaan yoor waadapuinkoo ki dii mi na kan, waa jeer u le ye maadidiir.

³⁹“Unii yaa kaa kii ke u kpo m pu kan, waamofal ga bee yoli la. Unii yaa kpo m pu kan, u ga kan limofal li kaa kpa ndoon na.”

Uwumbor aah ga pa binib pu na

(Mak 9.41)

⁴⁰“Unii yaa gaa nimi maanib kan, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbor u tun ni mi na le na. ⁴¹Unii yaa gaa Uwumbor aabonabr kan, waah ye Uwumbor aabonabr na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan Uwumbor aabonabr aapal. Unii yaa gaa uninyaan kan, waah ye uninyaan na pu le cha u gaa u, nima na, u ga kan uninyaan aapal. ⁴²M tuk nimi mbamon la, unii umok tii maadidiir waatiir ubaa nnyunyunkoo baanja na kan, waah ye maadidiir pu na le cha u tii u, nima na, u ga kan tiyaapar.”

Jonn aah tun ni waadidiliib Yesu chee pu na

(Luk 7.18-35)

11 Yesu aah tuk waadidiliib kina ki ti doo na, le u siir nima, ki buen ti moon Uwumbor aabor itingbaan ni.

²Le Jonn u muini binib nnyun ni na bi kiyondiik ponna ni ki nun Yesu Kristo aah tun pu na. Le u tun ni waadidiliib u chee ³ke bi ti baa u ke u ye unii u Uwumbor aabonabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi li ban uken aa?

⁴Le Yesu bui bi, “Gir buen Jønn chee ki ti tuk u naah n̄un pu na, ni naah kan pu na: ⁵ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwɔb, ni bikɔndam, ni bitafakpaab pɔɔk, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbɔr aabɔnyaan tee. ⁶Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbɔr aanyoor bi u pu.”

⁷Le Jønn aadidiliib ki gir buen u chee. Baah cha na, le Yesu len kinipaak ngbaan chee Jønn aabɔr ke, “Naah nan buen Jønn chee nteersakpiin ni na, ni nan buen ni ti kan ba? Lipul li libuln fiini li na aa? Aayii. ⁸Ni nan buen ni ti kan ba? Uja u pee tiwanyaan na aa? Aayii. Binib bi pee tiwanyaan na bi bibɔrb aadichal ni la. ⁹Ni nan buen ni ti kan ba? Uwumbɔr aabɔnabr aa? Mbamɔn, m tuk nimi la, ni nan kan unii u jer Uwumbɔr aabɔnabr na. ¹⁰Ni n̄mee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke Uwumbɔr bui ke, ‘Maatu-tunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan ki nan toor nsan ki siin si.’ ⁸Jønn le ye utu-tunn ngbaan. ¹¹M tuk nimi mbamɔn la, baa kee ma unii ubaa u jer Jønn u muini binib nnyun ni na. Le unii u ye uwaatiir Uwumbɔr aanaan ni na jer Jønn. ¹²Buyoonn Jønn nan fuu ni ki nan saa dandana na, le binib aanimbil man ke bi ti koo Uwumbɔr aanaan ni, le ki koo mpɔɔn pu. ¹³Uwumbɔr aakaal ni waabɔnabr aaliin nan len Uwumbɔr aanaan aah ga li bi pu na, ki nan saa Jønn aayoonn. ¹⁴Ni yaa ban ke ni pak baah nan len pu na kan, ni ga bee ke Jønn ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u bi nan len ke u ga fuu ni na la. ¹⁵U kpa litafal u n̄un na kan, u n̄un.

¹⁶“M ga di ba n̄aŋ dandana aanib ngbaan? Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki bui bigeen aatɔtiib, ¹⁷‘Ti pii n̄iwul tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.’ ¹⁸Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jønn dan ki nan lulni bumɔb, kaa nyu ndaan, le bi len ke u kpa kin-

imbɔŋ. ¹⁹Min Unibɔn Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi len ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur, ki jønni bilampoogaab ni titunwanbirdam. Tɔ, nlan aah tun pu na le mɔk ke mu n̄an.”

Binib bi kaa kpeln baabimbin na aabɔr

(Luk 10.13-15)

²⁰N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi len ki kae ntim mubaa aanib. U nan tun lijiniir aatun pam ntim ngbaan ponn ni, le baa kpeln baabimbin. Nima le cha u kae bi. ²¹U nan len ke, “Korasinn aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibɔbir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijiniir aatun Taya aatiŋ ponn ni, ni Saidonn aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn a, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puk biyil, aan ki mɔk ke bisui bii baatunwanbir pu. ²²M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nimi aatafadaan ga jer Taya ni Saidonn aatim aanib aatafadaan. ²³Nimi Kapenaum aatiŋ aanib, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi kitekpiitiŋ ni; ba pu? m yaa ba nan tun lijiniir aatun Sodom aatiŋ ponn ni ke maah tun ni ponn ni pu na kan, kitiŋ ngbaan ba ga li bi ki nan saa dandana wee. ²⁴M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, nimi aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan.”

Dan Yesu chee man ki kan lifuur

(Luk 10.21-22)

²⁵N-yoonn ngbaan le Yesu bui ke, “Nte Uwumbɔr, u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bɔr tibɔr timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mɔk chapɔntiib, nima pu le m pak si. ²⁶Nte, saageehn le na, nima le cha aa n̄a kina.

²⁷ “Tɔ, Nte Uwumbɔr le tii mi tiwan mɔmɔk. Ubaa aa nyi min Uwumbɔr Aajapɔɔn, see Nte Uwumbɔr. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbɔr, see min Ujapɔɔn. Binib bi m ban ke m di Uwumbɔr mɔk bi na, bi mu nyi u.

²⁸ “Nimi bimɔk tun lituln ki ti bak na, dan m chee man, le m ga tii nimi lifuur. ²⁹ Gaa maatuln man, ki bae mbaem m chee; m bi suuna, ki sunn mbaa taab. Ni ga kan lifuur; ³⁰ ba pu? maamɔkm aa pɔɔ. Maatuln mu aa nyuun.”

Juu yaab aakpaakool daal aabɔr

(Mak 2.23-28; Luk 6.1-5)

12 N-yoonn ngbaan le Yesu ni waa-didiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni, Juu yaab aakpaakool daal. Nkon nan joo waadidiliib, le bi piin ki bi chur ti-jikaar ki gee ki per ki ɣmɔ. ² Le Farisii yaab kan baah ɣani pu na, le ki bui Yesu, “Lik saadidiliib aah ɣani pu na. Timi aakaal aa kii ke bi ɣa kina likpaakool daal.”

³ Le u baa bi, “Naa karn Ubɔr David aah nan ɣa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni. Le u ni bi ɣman Uwumbɔr aaboroboro. Baah ɣman boroboro ngbaan na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aatotoorb baanja le ga ɣmɔ boroboro ngbaan na. ⁵ Tɔ, likpaakool daal mɔmɔk Uwumbɔr aatotoorb bi bi waadichal ni na mu bii likpaakool daal aakaal, le ubaa aa galni bi. Naah kee karn kina Nkaal aagban ni ii? ⁶ M tuk nimi la, unii u jer Uwumbɔr Aadichal na bi do. ⁷ Uwumbɔr Aagban len ke waa ban ke binib toor kitork baanja ki tii u. U ban ke bi li san tɔb kinimbaak.** Ni yaa ba nyi iliin ngbaan aatataa kan, naa ba ga galn binib bi kaa kpa taani na. ⁸ Tɔ, min Unibɔn Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

Yesu aah cha uja u aɣaal faan na pɔɔk pu na

(Mak 3.1-6; Luk 6.6-11)

⁹ Le u siir nima, ki koo baameen aadiik ni. ¹⁰ Le uja u aɣaal faan na bi nima. Le bi ban ke bi galn Yesu, le ki baa u, “Timi aakaal kii ke unii li tei bibum likpaakool daal aa?”

¹¹ Le u baa bi, “Ni ponn ni ubaa yaa kpa upiih ubaa aan u yaa lir liboln ni likpaakool daal kan, saan nyan u uu? ¹² Unibɔn aa jer upiih ii? Nima le mɔk ke timi aakaal kii ke ti ɣani ni ɣan na likpaakool daal.” ¹³ Waah len kina na, le u bui uja u aɣaal faan na, “Taln aɣaal.”

Le u taln ujaal. Le mu naar, ki pɔɔk ke muken na. ¹⁴ Le Farisii yaab nyan lipaal, le ki kpokl baah ga ɣa pu ki ku Yesu na.

Ututunn u Uwumbɔr lee u na aah bi pu na

¹⁵ Yesu nan bee baah kpokl pu na, le ki siir nima. Kinipaak nan dii u, le u cha bibum mɔmɔk pɔɔk, ¹⁶ le ki bui bi ke bi taa li joo u mooni. ¹⁷ Waah ɣa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len pu na, ke Uwumbɔr len ke, ¹⁸ “Maatutunn u m lee u na sɔ.

M gee u, le u gbiin nnimbil. M ga di Maafuur Nyaan gbiin u.

Le u ga tuk ɣinibol mɔmɔk maah ga ji binib tibɔr pu na.

¹⁹ Waan li kpak kinikpakpak, kaan li tar, kaan li kpa kifuuk ntim ni, ²⁰ kaan koo lidabil li boon na, kaan junn karyaa u kaa wiin mbamɔm na.

U ga kan linyan, ki tii binib mɔmɔk baabamɔn.

**12:7 : Lik Hosea 6.6.

²¹ U pu, le ɲinibol aanib mɔmɔk ga li kpa limakl.”^{††}

**Binib bibaa aah sii Uwumbɔr
Aafuur Nyaan pu na**

(Mak 3.20-30; Luk 11.14-23)

²² Le binib bibaa joo ni unii u tiyayaar ɲa u ujoon ni ubir na Yesu chee. Le Yesu cha u pɔɔk, le u len, unimbil mu likr. ²³ Le ni gar kinipaak ngbaan mɔmɔk pam. Le bi bi baa tɔb, “Uja ngbaan sil ye Ubɔr David Aayaabil aa?”

²⁴ Farisii yaab aah ɲun kina na, le bi len ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

²⁵ Le Yesu bee baalandakbir ngbaan, le ki bui bi, “Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Kitiɲ kibaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, kitiɲ ngbaan ga bee yɔli. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yɔli. ²⁶ Tiyayaar aayidaan yaa nyan tiyayaar binib ni kan, u jan ubaa kijaak la. Waanaan ga ɲa kinye aan ki sil? ²⁷ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ke ɲma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ɲani pu na le ga mɔk ke ni kpa mbamɔn bee naa kpa. ²⁸ Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii mi mpɔɔn le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mɔk ke Uwumbɔr aanaan fuu ni ni chee.”

**Yesu aah nyay mpɔɔndaan
kinimbɔɲ ki bii kaawan pu na**

²⁹ “Ubaa aan ɲmaa koo mpɔɔndaan aadichal ni ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

³⁰ “Unii umɔk kaa dii mi na, u ye maadin la. Unii umɔk kaa kuuni binib tii mi na, u yaal bi la. ³¹ M tuk nimi la,

Uwumbɔr ga di cha pinn binib aatunwanbir ni baasiibil mɔmɔk. Tɔ, unii yaa sii Uwumbɔr Aafuur Nyaan ma kan, Uwumbɔr aan di cha pinn udaan ngbaan. ³² Unii yaa bii min Unibɔn Aabo kan, Uwumbɔr ga di cha pinn u. Unii yaa bii Uwumbɔr Aafuur Nyaan kan, Uwumbɔr aan di cha pinn u dulnyaa wee ni, kaan di cha pinn u paacham mu.”

**Naah ga ɲa pu ki bee unii
aabimbin aah bi pu na**

(Luk 6.43-45)

³³ “Busub yaa ɲan kan, bu aasubil ga li ɲan. Bu yaa kaa ɲan kan, bu aasubil mu aan li ɲan. Bu aasubil pu le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Kina le unii aatuln pu le ga cha aa bee ke u ɲan aan waa ɲan. ³⁴ Nimi ikuub aabim, ni ye titunwanbirdam la. Ni ga ɲa kinye ki len iliin i ɲan na? Ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len. ³⁵ Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, nima le u ga len iliin i ɲan na. Ilandak i kaa ɲan na bi unii u kaa ɲan na aasui ni, nima le u ga len iliin i kaa ɲan na.

³⁶ “M tuk nimi la, bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, liyaadaal ngbaan le bi ga kpiir baah nan len tibɔr yɔl yɔl ti na mɔmɔk ki tuk Uwumbɔr. ³⁷ Saamɔliin le ga nyan si. Saamɔliin mu le ga bii si.”

**Baah ban ke Yesu tun
lijinjiir aatuln pu na**

(Mak 8.11-12; Luk 11.29-32)

³⁸ N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa ni Farisii yaab bibaa bui Yesu, “Umɔmɔkr, ti ban ke aa tun lijinjiir aatuln, aan tinimbil kan, aan ti gaa si ki kii.”

³⁹ Le u bui bi, “Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbɔr, nima le ni ban lijinjiir aatuln. Uwumbɔr aabɔnabr Jona aah nan bi ujan sakpiin

^{††}12:21 : Lik Aisaya 42.1-4.

aaponn ni iwiin itaa ni tiner titaa pu na, ⁴⁰kina le min Unibon Aabo mu ga li bi kitiŋ ponn ni iwiin itaa ni tiner titaa. Lijinjir aatuln limina baanja le ni ga kan. ⁴¹Jona nan tuk Ninefa aatiŋ aanib Uwumbor aabor. Le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na, le tuk nimi Uwumbor aabor, le naa kpeln nimi aabimbin. Bundaln Uwumbor ga ji binib tibor na, Ninefa aatiŋ aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mok ke nimi aabor bii. ⁴²Seba aapiibor nan nyan ni dandar ke u nan ŋun Ubor Solomonn aalan aaliin. Min u jer Solomonn na bi do la, le naa ŋun maaliin. Bundaln Uwumbor ga ji binib tibor na, upiibor ngbaan aah nan ŋa pu na, nima le ga mok ke nimi aabor bii.”

Tiyayaar aah ga gir ni pu na

(Luk 11.24-26)

⁴³“Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gor nnyun aah kaa bi kipok ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. ⁴⁴Le ti ga len ke ti ga gir kun taah nyan unii u ponn ni na la. Le ti ga gir ni, le ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan ki ŋa mu mbamom, nibaa aa bi ni ni. ⁴⁵Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti momok ga nan koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki bii u ki jer waah nan bi njan pu na. Kina le ni ga li bi dandana aanib bi kaa ŋan na chee.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(Mak 3.31-35; Luk 8.19-21)

⁴⁶Yesu aah bi len kinipaak ngbaan chee na, le una ni unaatiib dan nan sil lipaal ki ban ke bi len u chee. ⁴⁷Le kinipaak ngbaan ponn ni ubaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban bi len aa chee.”

⁴⁸Le u baa bi, “Ŋma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ⁴⁹le ki taln uŋaal mok waadidiliib, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib

so. ⁵⁰Ba pu? unii umok ŋani Nte Uwumbor u bi paacham na aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

Unii u yaa njikaabim na aayatanakl

(Mak 4.1-9; Luk 8.4-8)

13 Liyaadaal ngbaan le Yesu nyan lipaal, le ki buen ki ti kal nnyusakpem aagbaan. ²Le kinipaak sakpen dan u chee, ki wiir. Nima le u koo buŋob ni, nnyun ni, le ki kal bu ponn ni. Kinipaak ngbaan momok mu si lipaal.

³Le u tuk bi tibor pam njiyatanak ponn ni, le ki bui ke, “Ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le inyoon dan nan peei jin. ⁵Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu puln mala. ⁶Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbamom na, le mu yol. ⁷Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun le ki ku mu. ⁸Le mubaa mu lir kitiŋ ki ŋan na ponn ni le ki mar. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun piitaa piitaa.

⁹“U kpa litafal na kan, u ŋun.”

Ŋitaa ŋi pu u ŋak bi njiyatanak na

(Mak 4.10-12; Luk 8.9-10)

¹⁰Le waadidiliib dan nan baa u, “Ba pu aa ŋak bi njiyatanak?”

¹¹Le u bui bi, “Nimi le Uwumbor cha ni bee waanaan aaboborkaan, kaa cha bima bee. ¹²Unii u kpa nlan ki bee Uwumbor aanaan aabor na, Uwumbor ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, Uwumbor ga chuu gaa waah kpa mu poka na. ¹³Kinipaak ngbaan lik, kaa waa, ki pel kaa ŋun, kaa bee maaliin aatataa. Nima le cha m ŋak bi njiyatanak. ¹⁴Baah bi pu na, le ni gbiin Uwumbor aabonabr Aisaya aah nan len pu na ke, ‘Bi ga pel ki pel, kaan bee Uwumbor aaliin aatataa. Bi ga lik ki lik kaan li waa.

¹⁵ Ba pu? binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni.

Bitafal kpaa la.

Bi ŋub binimbil,

kaa ban ke binimbil woln,

kaa ban ke bitafal ŋun,

kaa ban ke bisui bee Uwumbor aaliin aatataa,

kaa ban ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbor aasan ke u ti bi laafee.”^{‡‡}

¹⁶ “Nimi maadidiliib, Uwumbor aanyoor bi ni pu; ba pu? ninimbil woln, nitafal mu ŋun. ¹⁷ M tuk nimi mbamɔn la, Uwumbor aabonabtiib pam ni bininyaam pam nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi ŋun naah ŋun tibor ti na, kaa ŋun ti.”

Liyatanakl ngbaan aatataa aah cha pu na

(Mak 4.13-20; Luk 8.11-15)

¹⁸ “Li pel man aan m tuk nimi unii u yaa njikaabim na aayatanakl aatataa.

¹⁹ Binib yaa ŋun Uwumbor aanaan aabor kaa bee taatataa kan, le kinimbɔŋ ga dan nan nyan tibor ti bi bisui ni na. Njikaabim mu lir nsan ponn ni na le na. ²⁰ Njikaabim mu lir ntakpateer pu na mu ye binib bi ŋun tibor ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ²¹ Bi mu aa gaa ti mbamɔm bisui ni. Bi ga li joo ti ni yunn siib. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa ŋa bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni, le bi ga di ti lii. ²² Binib ngem mu bi ke njikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. Bi ŋun tibor ngbaan la. Le bitafal bi baabimbin ni, ni liwankpal ni. Nima le ku tibor ngbaan bisui ni, le taa mar. ²³ Binib bi ŋun tibor ngbaan ki bee taatataa, ki kii ti na, bima le bi ke njikaabim mu lir kitinŋ ki ŋan na ponn ni, ki mar na. Ngem lun nkub nkub, ngem mu lun imonko itata, ngem mu lun pi- itaa piitaa.”

Timoor ti bi ipui ponn ni na aayatanakl

²⁴ Yesu nan ki ŋakl bi liyatanakl liken ke, “Uwumbor aanaan naahn ukpaal u yaa ipui i ŋan na waakpaab ni na la.

²⁵ Kinyeek kibaa daal, binib aah dɔ geen na, le waadin dan nan di timoor yaa ŋmal ipui ngbaan ponn ni, le ki buen.

²⁶ Ipui aah muun ki mar na le bi kan ke timoor mu bi i ponn ni. ²⁷ Le ukpaal ngbaan aatutum dan nan baa u, ‘Timi aaninkpel, saa nan di ipui i ŋan na le di yaa saakpaab ni ii? Timoore ngbaan mu nyan ni la?’ ²⁸ Le u bui bi, ‘Maadin ubaa le ŋa kina.’ Le bi baa u, ‘Aa ban ke ti buen ti ŋɔi nyan timoor ngbaan aa?’ ²⁹ Le u bui bi, ‘Aayii. Di cha ti man. Ni yaa ŋɔi nyan timoor ngbaan kan, nibaakan, ipui ibaa mu ga li kpaan ŋɔi ki dii ti. ³⁰ Cha man ipui ngbaan ni timoor ngbaan kpaan muun, aan ki nan biir. Ni yaa nan ŋeer lipuicheel kan, m ga tuk bipuicheeb: Puen ŋɔi nyan man timoor ngbaan waahr, aan ki buu ti, ki di see mmii, aan ki nin chee ipui ki di fu maapil ponn ni.’”

Tisufar aabil aayatanakl

(Mak 4.30-32; Luk 13.18-19)

³¹ Yesu nan ki ŋakl bi liyatanakl liken ke, “Uwumbor aanaan naahn linaanyi- imbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. ³² Tisufar ngbaan aabil le ye li- waatiir, ŋibil mɔmɔk filk jer lima la. Bi yaa di libil ngbaan bun kan, li ga puln ki muun, ki jer tisufar mɔmɔk, ki ga ŋa busub la. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanyɔk aayatanakl

(Luk 13.20-21)

³³ Yesu nan ki ŋakl bi liyatanakl liken ke, “Uwumbor aanaan naahn boroboro

^{‡‡}13:15 : Lik Aisaya 6.9-10.

aanyɔk mu upii nan di ɲa boroboro aayon ponn ni, aan boroboro ngbaan mɔk duun na la.”

Yesu di ɲiyataɲak ɲmeen ki tuk bi

(Mak 4.33-34)

³⁴ Kina le Yesu ɲakl ɲiyataɲak ki tuk kinipaak ngbaan, kaa len tibaa bi chee see ɲiyataɲak ɲmeen. ³⁵ Waah ɲa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr aah nan len pu na ke,

“M ga waar mmɔb ki ɲakl ɲiyataɲak, ki len tibɔbɔrkaan ti nan bɔr buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee

ki nan saa dandana wee na.”^{¶¶}

Timoor ti nan bi ipui ponn ni na aayataɲakl aatataa

³⁶ Yesu nan siir cha kinipaak ngbaan, ki gir buen kidiik ni. Le waadidiliib dan u chee, ke u tuk bi timoor ti bi ipui ponn ni na aayataɲakl aatataa.

³⁷ Le u bui bi, “Ukpaal u yaa ipui i ɲan na le ye min Unibɔn Aabo. ³⁸ Bukpaab ngbaan le ye dulnyaa wee. Ipui i ɲan na le ye Uwumbɔr aanaan ni aanib. Timoore ngbaan le ye kinimbɔɲ aanib. ³⁹ Ukpaal aadin u yaa timoor ngbaan na le ye kinimbɔɲ. Lipuicheel le ye dulnyaa aadoon. Bipuicheeb ngbaan le ye Uwumbɔr aatu-untiib. ⁴⁰ Baah nan ɲɔi timoor ti ki di see mmii ponn ni na, dulnyaa aadoon ga nan li bi kina la. ⁴¹ Min Unibɔn Aabo ga tun ni maatuuntiib dulnyaa wee ni, bi nan chuu titunwanbirdam, ni bitɔɲ mɔmɔk, aan ki nyan bi maanaan ni, ⁴² ki di ti ɲa mmii sakpiin ni. Bi ga wii ki ɲmɔ ɲinyin nima chee. ⁴³ N-yoonn ngbaan le bininyaam ga li bi Bite Uwumbɔr aanaan

ni, ki wiin ke nwiin aah wiin pu na. U kpa litafal na kan, u ɲun.”

Liwankpal li bɔr na aayataɲakl

⁴⁴ “Uwumbɔr aanaan naahn liwankpal li bɔɔ bukpaab ni, kitiɲ ponn ni na la. Le uja ti kan liwankpal ngbaan, le ki ki di biin li pu. Le ni mɔ u ki ti nyan. Le u buen ke u ti kooh waawan mɔmɔk, ki gir ti daa bukpaab ngbaan.”

Nleenyaan aayataɲakl

⁴⁵ “Uwumbɔr aanaan naahn uwankooh u chuun ban nleen mam mu ɲan na ke u daa na la, ⁴⁶ le ki ti kan nleenyaan mu kpa kidaak sakpen na, le ki buen ti kooh waawan mɔmɔk, ki ti daa nleenyaan ngbaan.”

Kipɔɔk aayataɲakl

⁴⁷ “Uwumbɔr aanaan naahn kipɔɔk ki bijanbam di mee nnyun ni ki chuu ijan mɔk aabɔɲ na la. ⁴⁸ Kaah gbiin ijan na, le bi dar ki nyan lipaal, le ki kal ki gann ijan i ɲan na ki di ɲa tibɔɔkur ni, ki cha i kaa ɲan na, ki di mee. ⁴⁹ Dulnyaa aadoon mu ga nan li bi kina la. Uwumbɔr aatuuntiib ga nan dan dulnyaa ni, ki nan gann titunwanbirdam bininyaam ponn ni, ⁵⁰ ki ti di ɲa mmii sakpiin ni, binib aah wii ki ɲmɔ ɲinyin nin chee na.”

Tibɔkpokr ni tibɔɲɔnn

⁵¹ Le Yesu baa bi, “Ni bee tibɔr timina mɔmɔk aatataa aa?”

Le bi kii, “Een.”

⁵² Le u bui bi, “Unii u tuk binib Uwumbɔr aakaal na yaa dii mi kan, u naahn udichadaan u nyan ni waawankpal ponn ni tiwankpokr ni tiwapɔnn.”^{§§}

^{¶¶}13:35 : Lik Ilahn 78.2.

^{§§}13:52 : Nibaakan tiwankpokr ye Uwumbɔr aagbakpok, tiwapɔnn mu ye Yesu aamɔkm.

Nasaref aatiŋ aanib aah yii Yesu pu na

(Mak 6.1-6; Luk 4.16-30)

⁵³ Waah nan ŋakl ŋiyataŋak ngbaan ti doo na, le u siir nima, ⁵⁴ le ki gir kun udo aatiŋ Nasaref ni, le ki ti koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbor aabor. Waah tuk bi pu na, le ni gar bi. Le bi baa tob, “Uja wee kan nlan mue la chee? U kan mpoon mue la chee ki tun lijn-jiir aatun ngbaan?” ⁵⁵ Waa ye kapenta na aabo la aa? Una aa ye Mari la aa? Un-aatiib aa ye Jems, ni Josef, ni Simon, ni Judas la aa? ⁵⁶ Uninkpatiib mɔmɔk aa bi do chee na la aa? U kan nlan mue, ni mpoon mue la chee?” ⁵⁷ Bi nan len kina le ki yii u.

Le Yesu bui bi, “Binib pak Uwumbor aabonabtiib see bido aatiŋ ni aanib, ni baachiln ni aanib baanja le aa pak bi.” ⁵⁸ Baah kaa gaa u ki kii na, waa nan tun lijn-jiir aatun pam nima chee.

Jonn u nan muin binib nnyun ni na aakun

(Mak 6.14-29; Luk 9.7-9)

14 N-yoonn ngbaan le Ubor Herod ŋun Yesu bor, ² le ki bui waatum ke, “Jonn u nan muini binib nnyun ni na le na. U fikr nkun ni la. Nima le cha u kpa mpoon, ki tun lijn-jiir aatun.”

³ Budabu pu Herod len kina na le ye ke u nan chuu Jonn ki buu u tikululn ki di u ŋa kiyondiik ni. Taani u cha u nan chuu u na le ye ke Jonn nan bui u ⁴ ke waah joo unaal aapuu Herodias na, naa ŋan, ke u bii Uwumbor aakaal la. ⁵ Jonn aah nan len kina na, le Herod ban ke u ku u, le ki san Juu yaab ijawaan. Bi nan len ke Jonn ye Uwumbor aabonabr la.

⁶ Le Herod aamaaldaal aawiin fuu ni. Le u ŋa tijiir ke bi ji. Le Herodias aabisal dan nan waa liwaal, Ubor Herod ni waanib aanimbiin ni. Le ni mɔr Herod sakpen. ⁷ Le u puu tipuur ke u ga tii u waah ban pu na.

⁸ Le una bui u ke u bui Ubor Herod ke u tii u Jonn aayil likusambil ponn ni.

⁹ Usapoon ngbaan aah bui u kina na, le Ubor Herod aasui bii. Waah puu tipuur ti bicham aanimbil ni na pu, waa ban ke ti bee. ¹⁰ Nima le u tun unii ke u li cha kiyondiik ponn ni ki ti gii ni Jonn aayil. ¹¹ Le u ti joo ni uyil likusambil ponn ni ki nan di tii usapoon ngbaan. Le u mu di ti tii una. ¹² Le Jonn aadidiliib dan nan yoor linikpol ngbaan ki ti sub, le ki buen ti tuk Yesu.

Yesu aah kpiin binib ŋichur ŋiŋmu pu na

(Mak 6.30-44; Luk 9.10-17; Jonn 6.1-14)

¹³ Yesu aah ŋun kina na, le u koo buɔɔb ni, le ki buen kipɔɔk ni, binib aah kaa bi nin chee na. Le kinipaak ngbaan ŋun ke u buen, le ki nyan baatim ni, ki chuun kitiŋ ki buen u chee. ¹⁴ Waah nyan buɔɔb ni na, le u kan kinipaak sakpen, le ki san bi kinimbaak, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk.

¹⁵ Naah joor na, le waadidiliib dan nan bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la. Ni jer tija-kaar aajim yoonn a. Cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tija-kaar ji.”

¹⁶ Le u bui bi, “Taa cha bi buen man. Nimi nibaa tii bi tija-kaar bi ji man.”

¹⁷ Le bi bui u, “Ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ni ijan ilee baanja le bi.”

¹⁸ Le u bui bi, “Li joo ni tii ni mi man,” ¹⁹ le ki bui kinipaak ngbaan, “Kal kitiŋ timosoon pu man,” le ki yoor ŋiboroboro kpin ŋiŋmu ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbor, le ki gii boroboro ni ijan ngbaan, ki di tii waadidiliib. Le bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔk aanimbiin ni. ²⁰ Bi mɔmɔk nan ŋman ki bab. Baah ŋman ki bab ki gur ni na, le Yesu aadidiliib nan yoor tija-kaar ti gur na ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee. ²¹ Bijab bi jin tija-kaar ngbaan na ga nan

li fuu njichur njim. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na

(Mak 6.45-52; Jann 6.15-21)

²² Libuul ngbaan ni le Yesu muk waa-didiliib ke bi koo buɔɔb ni ki loln u pu nsan ki puur nnyusakpem na. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ²³ Waah tuk bi kina na, le u jon lijool paab ubaa, u ti mee Uwumbɔr. Le ni mue. Le u bi nima chee ubaa. ²⁴ Waa-didiliib mu bi buɔɔb ni nnyusakpem aakaasisik ni. Libuln nan daar sakpen ki tok bi, tinyunkpenn mu yerni baɔɔɔb.

²⁵ Ikoaja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ɔɔɔ bi. ²⁶ Waadidiliib aah kan u chuun nnyun pu na, le ijawaan chuu bi sakpen, le bi len ke ni ye utekpiir aawiin la, le ki faa ikuun tɔn tɔn.

²⁷ Libuul ngbaan ni le Yesu bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man.”

²⁸ Le Piita bui u, “Ndindaan, ni yaa sil ye si kan, bui mi ke m chuun nnyun pu ki dan aa chee.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Li chuun choo.” Le Piita nyan buɔɔb ni, ki chuun nnyun paab ki cha Yesu chee. ³⁰ Le u kan libuln aah daar ki feeni tinyunkpenn pu na, le ki san ijawaan, le ki piin ki bi muini cha, le ki teen ke, “Ndindaan, nyan mi.”

³¹ Libuul ngbaan ni le Yesu taln uɔaɔl ki chuu u, le ki bui u, “Saa gaa mi ki kii mbamɔm. Ba ɔa aa joo mi beeni?”

³² Le bi mɔmɔk bilee koo buɔɔb ni. Libuul ngbaan ni le libuln ɔmin. ³³ Le binib bi bi buɔɔb ponn ni na gbaan Yesu aanimbiin ni, ki dooni u, le ki len ke, “Mbamɔn, aa sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

**Yesu aah tii bibum laafee
Genesaret aatiɔ ni pu na**

(Mak 6.53-56)

³⁴ Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatiɔ chee, le ki nyan buɔɔb ni. ³⁵ Le kitiɔ ngbaan aanib bee u, le ki buen itingbaan mɔmɔk ni, ki ti yoor bibum mɔmɔk, ki joo ni bi Yesu chee, ³⁶ ki nan mee u ke u cha bibum ngbaan meeh waabɔkul aamɔjuul. Binib bimɔk meeh li na pɔɔk libuul ngbaan ni.

Biyaajatiib aakaal

(Mak 7.1-13)

15 N-yoonn ngbaan le Farisii yaab, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔk nyan ni Jerusalem ni ki dan Yesu chee, le ki nan baa u, ² “Ba ɔa saadidiliib bii tiyaajatiib aakaal, kaa ɔir biɔaɔl aan ki nin ji tijikaar?”

³ Le Yesu baa bi, “Ba ɔa ni mu bii Uwumbɔr aakaal, nimi aakaal pu?

⁴ Uwumbɔr len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,’* ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibɔbir lii ute bee una pu kan, ni ku u.’† ⁵ Tɔ, nimi le len ke unii yaa bui ute, bee una, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki ɔmaa tii si. M di tii Uwumbɔr a,’ ⁶ ki yaa kaa pak ute kan, ni len ke naa kpa taani. Naah len kina na, le ni yii Uwumbɔr aabɔr nimi aakaal pu. ⁷ Ni ye biɔmanɔmannim la. Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len nimi aabɔr pu na, u nan len mbamɔn la, ke,

⁸ ‘Binib ngbaan pak Uwumbɔr bumɔb ni la.

Bisui daa u chee.

⁹ Bi dooni u yɔli la,

ki mɔk binib biyaajatiib aakaal ke ni ye waakaal la.”‡

*15:4 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16.

†15:4 : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9.

‡15:9 : Lik Aisaya 29.13.

**Tiwan ni ɣani unii
titunwanbirdaan na**

(Mak 7.14-23)

¹⁰ Le Yesu yin kinipaak ngbaan, ki nan bui bi, “Li pel man, aan ki bee man maah ga tuk nimi pu na aatataa. ¹¹ Tijikaar ti koo unii aamɔb ni na aan ɣmaa ɣa u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyan umɔb ni na, nima le ɣani u titunwanbirdaan.”

¹² Le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Saa nyi ke saah len pu na le cha Farisii yaab gee liɲuul aa?”

¹³ Le u bui bi, “Tisufar timɔk Nte Uwumbɔr aa bun ti na, u ga chuu ɣɔi ti la. ¹⁴ Taa gar bi man. Bi ye bisanmɔkb bi jɔb na la. Ujoon yaa mɔk ujoon nsan kan, bi mɔmɔk bilee ga lir libuul ponn ni la.”

¹⁵ Le Piita bui Yesu, “Tuk timi liy-atɔɔɔkl ngbaan aatataa.”

¹⁶ Le Yesu baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? ¹⁷ Tiwan ni koo unii aamɔb ni na koo lipuul ni, le u ti sɔnn. Naa nyi kina aa? ¹⁸ Tiwan ni nyan unii aamɔb ni na, ni nyan usui ni, ki ɣani u titunwanbirdaan la. ¹⁹ Tiwan ni nyan binib aasui ni na le ye ilandak i kaa ɣan na, ni linikul, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linyamɔngee, ni ɣisiibil. ²⁰ Nimina le ɣani unii titunwanbirdaan. U yaa kaa ɣir uɲaal ki ji tijikaar kan, nima le aan ɣa u titunwanbirdaan.”

**Upii aah gaa Yesu ki
kii mbamɔm pu na**

(Mak 7.24-30)

²¹ Le Yesu nyan nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni. ²² Le upii u ye Kanaann aabo na bi nima, le ki dan nan teen ke, “Ndindaan, si u ye Ubɔr David Aayaabil na, san mi kinimbaak. Tiyyaar le joo mbisal ki muk u sakpen a.”

²³ Le Yesu aa len tibaa. Le waadidiliib dan nan gar Yesu ke u jenn u, u paa bi pu ki kpa kifuuk sakpen a.

²⁴ Le Yesu bui bi, “Uwumbɔr tun ni mi ke m nan ter Israel yaab bi yenn Uwumbɔr aasan ni na baanja la.”

²⁵ Waah len kina na, le upii ngbaan dan ki nan gbaan unimbiin ni ki doon u, le ki bui u, “Ndindaan, ter mi.”

²⁶ Le Yesu bui u, “Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibɔ kan, naa ɣan.”

²⁷ Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbamɔn la; ibɔ mu tee ji ɲijikaabol ɲi nyan ni idindaan aateebul pu ki lir ni ki-tiɲ na.”

²⁸ Le Yesu bui u, “Upii, aa gaa mi ki kii mbamɔm la. Saah ban pu na, ni ɣa kina ki tii si.” Libuul ngbaan ni le ubisal pɔɔk, kaa ki bun.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na

²⁹ Yesu nan siir nima ki bɔ dii Galilee Aanyusakpem ni, le ki ti jon lijool paab, le ki kal kitiɲ. ³⁰ Le kinipaak sakpen joo ni biwɔb, ni bijoom, ni bibirb, ni bitaageeb, ni bibum aabɔɲ, ki nan di bil Yesu aanimbiin ni. Le u tii bi mɔmɔk laafee. ³¹ Le ni gar kinipaak ngbaan pam; bi kan bibirb len tibɔr, ni bitaagendam pɔɔk ki chuun, ni biwɔb mu fii chuun, ni bijoom aanimbil likr. Le bi pak Israel yaab Aawumbɔr.

**Yesu aah kpiin binib
ɲichur ɲinaa pu na**

(Mak 8.1-10)

³² Yesu nan yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi, “M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. Maa ban m tuk bi ke bi li chaa kun, kaa puen tii bi ti-jikaar ke bi ji. Nibaakan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

³³ Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la. Ti ga kan tijikaar la chee aan ki tii kinipaak ngbaan aan bi ji bab?”

³⁴ Le u baa bi, “Ni kpa ɲiboroboro kpin ɲija?”

Le bi bui u, “Ti kpa ɲiboroboro kpin ɲilole, ni njanbim siib.”

³⁵Le u bui kinipaak ngbaan, “Kal ki-tiɲ man,” ³⁶le ki yoor ɲiboroboro kpin ɲilole ni njanbim ngbaan, le ki doon Uwumbɔr, ki gii gii, ki di tii waadidiliib, le bi yakr siin kinipaak ngbaan mɔmɔk aanimbiin ni. ³⁷Le bi mɔmɔk ɲman ki bab. Baah ɲman ki bab na, le waadidiliib yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibɔɔkur tilole. ³⁸Bijab bi nan jin tijikaar ngbaan na nan ye bijab ɲichur ɲinaa la. Baa nan kahn bipiib ni mbim kpee.

³⁹Le u bui kinipaak ngbaan, “Li chaa kun man,” le ki koo buɲɔb ni, ki buen Magadann aatiɲ ni.

Baah ban ke Yesu tun lijinjiir aatuln pu na

(Mak 8.11-13; Luk 12.54-56)

16 Farisii yaab ni Sajusii yaab bibaa nan dan Yesu chee, ki ban bi tɔɲ u, le ki bui u, “Tun lijnijiir aatuln Uwumbɔr aapɔɔn pu, aan ti kan.” ²Le u bui bi, “Paacham yaa maln kijook kan, le ni bui ke utaal aan nu. ³Paacham yaa maln ki bɔln kichakpiik ni kan, le ni bui ke utaal ga nu din. Paacham pu, le ni beer ke utaal ga nu aan waan nu. Le naa bee Uwumbɔr aah ɲani pu dandana na. ⁴Nimi dandana aanib, ni ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbɔr, nima le ni ban lijnijiir aatuln. Uwumbɔr aah nan ɲa lijnijiir aatuln ki ɲa waabɔnabr Jona pu na, lituln limina aaboln le ni ga kan. Maan mɔk nimi lijnijiir aawan niken kpee.”

Waah len kina na, le u siir nima ki cha bi.

Bi li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aamɔkm

(Mak 8.14-21)

⁵Le u ni waadidiliib puur nnyusakpem. Le waadidiliib suln, kaa joo boroboro. ⁶Le Yesu bui bi, “Ni li

nyi man Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyɔk bɔr.”

⁷Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

⁸Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa gaa mi ki kii mbamɔm. ⁹Naa kee bee maabimbin aa? Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲiɲmu kpiin bijab ɲichur ɲiɲmu pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tiɲa? ¹⁰Naa teer maah nan di ɲiboroboro kpin ɲilole kpiin bijab ɲichur ɲinaa pu na aa? Ni nan yoor tijikaar ti gur na tibɔɔkur tiɲa? ¹¹Ba pu naa bee ke maa len boroboro aabɔr? M len ke ni li nyi Farisii yaab ni Sajusii yaab aaboroboro aanyɔk aabɔr la.”

¹²Waah len kina na, le bi bee ke waa len boroboro aabɔr. U len ke bi li nyi ki taa dii Farisii yaab ni Sajusii yaab aamɔkm la.

Piita aah len Yesu aabɔr pu na

(Mak 8.27-30; Luk 9.18-21)

¹³Le Yesu buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Waah bi nima na, le u baa waadidiliib, “Binib bui ke min Unibɔn Aabo ye ɲma?”

¹⁴Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia, bee Uwumbɔr aabɔnabr ubaa la.”

¹⁵Le u baa bi ke, “Nimi, ni len ke m ye ɲma?”

¹⁶Le Simonn Piita bui u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Aa ye Uwumbɔr u fu na Ajapɔɔn la.”

¹⁷Le Yesu bui u, “Simonn, Jɔnn ajapɔɔn, Uwumbɔr aanyoor bi aa pu la. Naa ye unibɔn le kpiir kina mɔk si. Nte Uwumbɔr u bi paacham na le kpiir kina mɔk si. ¹⁸Piita, m tuk si la, aa ye litak-

pal^f la. Litakpal limina pu le m ga di maanib siin. Le nkun aapoon aan nyan bi. ¹⁹M ga tii si mpoon Uwumbor aanaan ni. Tiwan ni aa ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham mu. Tiwan ni aa ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.”

²⁰Le Yesu sur waadidiliib ke bi taa tuk unii ubaa ke u ye Kristo ngbaan.

**Yesu tuk waadidiliib
waah ga ji falaa pu na**

(Mak 8.31–9.1; Luk 9.22–27)

²¹N-yoonn ngbaan le Yesu piin ki bi kpiir tuk waadidiliib, “See m buen Jerusalem ki ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb ga ŋa mi falaa sakpen, le ki ku mi. Iwiin itaadaal le Uwumbor ga fikr mi nkun ni.”

²²Le Piita di u nyan n-gbaan, le ki ti sur u ke, “Ndindaan, Uwumbor cha ni ŋa libuln ki daa jer. U taa cha ni pii si.”

²³Le Yesu fenn lik Piita le ki bui u, “Kinimbɔŋ, siir foor m chee. Aa ye lisugeln la, le ki lek mi nsan. Aa dak ke unibon aah dak pu na la, kaa dak ke Uwumbor aah dak pu na.”

²⁴Yesu nan bui waadidiliib, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadɔpuinkoo aan ki li dii mi. ²⁵Unii umok kaan ŋmaa kpo m pu na kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umok ga ŋmaa kpo m pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ²⁶Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan momok ki lann waamɔfal kan, ba aanyoor le u kan? Unii tee ga di ba ki daa waamɔfal? ²⁷Min Unibon Aabo ga fuu ni ki ga li kpa Nte

Uwumbor aapoon. Le Uwumbor aatuuntiib ga li dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga tii binib momok lipal, baatuln aah ŋeer pu na. ²⁸M tuk nimi mbamon la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan min Unibon Aabo jin maanaan waahr.”

Yesu aawon aah kpeln pu na

(Mak 9.2–13; Luk 9.28–36)

17 Iwiin iloob aah jer na, le u di Piita, ni Jems, ni unaal Jonn, ki jon lijool fɔfɔk libaa paab, bibaa. ²Le uwon kpeln binimbil ni. Unimbil wɔb wiin ke nwiin aah wiin pu na. Le waawan-peenkaan kpeln tiwanpipinn ke nwiin aah piin pu na. ³Le bi kan n-yaayoonn na aabonabtiib Moses ni Elaija bi len u chee tibor. ⁴Le Piita bui u, “Ndindaan, taah bi do na, ni ŋan. Aa yaa gee kan, cha m ŋa ŋiboo ŋitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁵Waah beenin bi len kina na, libuul ngbaan ni le ntaalangbapiin dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbapiin na ponn ni ke, “Njapoon u m gee u na so. Nnimbil gbiin u. Li ŋun waah len pu na man.”[§]

⁶Waadidiliib aah ŋun nneel ngbaan pu na, le bi san ijawaan sakpen, le ki lir kitin lichichikr. ⁷Le Yesu dan nan meeh bi, ki bui bi, “Fii man. Taa san ijawaan man.” ⁸Le bi waan lik paacham, kaa ki kan ubaa see Yesu baanja.

⁹Le bi gir sunn ni lijool ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibon Aabo ga fikr nkun ni na.”

^f16:18 : Piita aatataa le ye ke “litakpal”.

[§]17:5 : Lik Aisaya 42.1.

¹⁰ Le bi baa u, “Ba pu Uwumbor aakaal aamomokb len ke Elaija le ga puen dan le Kristo^{**} nin fuu ni?”^{††}

¹¹ Le u bui bi, “Mbamon, see Elaija fuu ni, ki nan toor tiwan momok. ¹² M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le baa nyi u, ki na u baah ban pu na. Baah na u falaa pu na, kina le bi ga na min Unibon Aabo mu falaa.”

¹³ Yesu aah len Elaija aabor kina na, le waadidiliib bee ke u len Jonn u nan muini binib nnyun ni na aabor la.

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na

(Mak 9.14-29; Luk 9.37-43a)

¹⁴ Le bi fuu kinipaak ngbaan aah bi nin chee na. Baah fuu ni na, le uja ubaa dan nan gbaan unimbiin ni, ¹⁵ le ki bui u, “Ndindaan, san maabo kinimbaak. Libimbikl le joo u, ki nani u falaa sakpen, ki cha u lir mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala. ¹⁶ M joo ni u saadidiliib chee, le baa nmaa nyan libimbikl na u ni.”

¹⁷ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbor ki kii, ki mu aa dii u mbamom. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limor ni pu, aan ni gaa mi ki kii? Li joo ni ubo ngbaan m chee.” ¹⁸ Baah joo ni u na, le Yesu kae libimbikl li joo u na. Le li nyan u ni. Libuul ngbaan ni le u pook, kaa ki bun.

¹⁹ Le Yesu aadidiliib dan u chee bibaa, le ki nan baa u, “Ba pu taa nmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁰ Le u bui bi, “Naa gaa Uwumbor ki kii mbamom. Nima le naa nmaa nyan li. M tuk nimi mbamon la, ni yaa gaa Uwumbor ki kii siib kina kan, ni ga bui lijool limina ke, ‘Fii nima chee,’ le li ga fii. Nibaa aan li pook ni chee. [²¹ Libimbikl limina aaboln ma kan, ni yaa kaa lul bumob

ki mee Uwumbor kan, naan nmaa nyan li.”]

Yesu aah ki tuk bi waakun aabor pu na

(Mak 9.30-32; Luk 9.43-45)

²² Waadidiliib momok aah nan bi Galilee aatin ni na, le u bui bi, “Bi ga di min Unibon Aabo na binib aanaal ni, ²³ le bi ku mi. Le iwiin itaadaal Uwumbor ga fikr mi nkun ni.”

Le biponn bii sakpen.

Uwumbor Aadichal aamombil

²⁴ Yesu ni waadidiliib aah fuu Kape-naum aatin ni na, le binib bi gaal Uwumbor Aadichal aamombil na dan nan baa Piita, “Saamomokr aa pa Uwumbor Aadichal aamombil aa?”

²⁵ Le u bui bi ke, “U pa la.”

Piita aah fuu linampal na, le Yesu puen len u chee ke, “Simonn, dulnyaa wee ni aaborb gaal baatin aanib chee lampoo aan bicham chee? Aa dak kinye?”

²⁶ Le u bui u, “Bicham chee.”

Le Yesu bui u, “Kina kan, baatin aanib aa pa. ²⁷ To, taa ban ti koo baataani ni. Li cha nnyusakpem ni ki ti di njapiin lii nnyun ni. Saah ga chuu njan aajan u na, yoor u ki chuu waar umob. Aa ga kan limombil umob ponn ni. Nyan li ki ti pa tii bi, m ni si pu.”

Ulau ye uninyuun?

(Mak 9.33-37; Luk 9.46-48)

18 N-yoonn ngbaan le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Uwumbor aanaan ni, ulau tee ye uninyuun?”

² Le u yin ubo ke u dan u chee, ki di u siin bikaasisik ni, ³ le ki bui bi, “M tuk nimi mbamon la, ni yaa kaa kpeln ki bi ke bibilb waatiir aah bi pu na kan,

^{**} **17:10** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

^{††} **17:10** : Lik Malakai 4.5.

naan koo Uwumbɔr aanaan ni. ⁴Unii umɔk sunn ubaa taab ki bi ke ubo waatiir umina aah bi pu na kan, udaan ngbaan le ye uninyuun Uwumbɔr aanaan ni. ⁵Unii umɔk gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na.”

**Taa tɔŋ ubo ubaa ke u
tun titunwanbir**

(Mak 9.42-48; Luk 17.1-2)

⁶“Unii yaa tɔŋ mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibɔbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di ki-naak sakpeŋ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem ni, nin chee nyoo na kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔŋ ubo ubaa. ⁷Ntɔŋ pu, tibɔbir bi dulnyaa wee ni aanib pu. Tɔ, ntɔŋ ga li bi. Tibɔbir mu bi unii u tɔŋ binib ke bi tun titunwanbir na pu.

⁸“Aa yaa gee tiwan ke saah gee aaŋaal, bee aataal pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann ŋŋaal mubaa, bee litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa iŋaal ilee ni ŋitaa ŋilee ki ti li bi mmii mu kaan junna ni. ⁹Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbil pu na kan, tiwan ngbaan yaa tɔŋ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ŋinimbil ŋilee, ki ti li bi mmii mu kaan junna ni.”

Kiwakork ki wɔŋ na aayatɔŋakl

(Luk 15.3-7)

¹⁰“Li nyi man ki taa lik bibilb ponn ni ubaa fam. M tuk nimi la, baatuuntiib bi paacham Nte Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk. [¹¹Min Unibɔn Aabo dan dulnyaa wee ni ke binib bi wɔŋ na ŋmar la.]

¹²“Unii yaa kpa ipiih nkub, i ponn ni ubaa yaa wɔŋ kan, ni dak ke u ga ŋa kinye? U ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae na ligongoln paab, ki buen ti ban upiih u wɔŋ na la. ¹³M tuk nimi mbamɔn la, u yaa ti kan u kan, u ga li mɔɔni upiih ngbaan pu, ki jer waah ga li mɔɔni ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i kaa wɔŋ na pu na. ¹⁴Kina le Nite Uwumbɔr u bi paacham na aa ban ke bibilb waatiib ngbaan ponn ni ubaa wɔŋ.”

**Saah ga ŋa aana aabo u
ŋa si bakaa na pu na**

¹⁵“Aana aabo yaa ŋa si bakaa kan, pɔɔn aabaa ki buen ti kan u n-gbaan suuna ki tuk u waataani. U yaa ŋun tii si kan, aa giin u ki siin waabuul ni la. ¹⁶U yaa yii, kaa kii tii si kan, pɔɔn aabaa ki ban unii ubaa, bee bilee, ki ki buen u chee ki ti kan u, aan binib bilee, bee bitaa ngbaan ŋun tibɔr ngbaan mɔmɔk ki li ye saaseeraadam. ¹⁷U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, nyan ti mpaan pu ki tuk Uwumbɔr aanib. U yaa yii, kaa kii tii bi mu kan, ni lik u ke ulampoogaar, bee unii u kaa dii Uwumbɔr aasan na.

¹⁸“M tuk nimi mbamɔn la, tiwan ni, ni ga buu dulnyaa wee ni na, nima le buu paacham. Tiwan ni, ni ga buur lii dulnyaa wee ni na, nima le buur lii paacham mu.

¹⁹“Cha m moo tuk nimi man, ni ponn ni bilee yaa kpaan kimɔbaan dulnyaa wee ni, ki mee Nte Uwumbɔr u bi paacham na kan, u ga ŋa naah ban pu na ki tii nimi. ²⁰Binib bilee, bee bitaa, yaa kuun tɔb chee maayimbil pu kan, m ga li bi bikaasisik ni.”

Unii u kaa di cha pinn waatutujeer na

²¹ Le Piita dan nan baa Yesu, “Ndindaan, nna aabo yaa ɲani mi bakaa kan, m ga di cha pinn u nfum muɲa? Nfum mulole ee?”

²² Le Yesu bui u, “Maa tuk si ke nfum mulole. Cha pinn u imonko itaa ni kipiik nfum mulole. ²³ Ba pu? Uwumbor aanaan naahn uborkpaan u nan ban u bee waatutum aah joo waapoln pu na la. ²⁴ Waah piin ki bi lik kina na, le bi joo ni waatutunn ubaa u joo waapoln tikunabr aamombil ɲichur ɲichur kipiik.” ²⁵ Waah kaa kpa ɲimombil ɲibaa ki ga pa lipoln ngbaan na, le udindaan bui ke bi di u ni upuu, ni waabim, ni waah kpa tiwan ni na mɔmɔk, ki di kooh, aan ki di ɲimombil ngbaan pa lipoln ngbaan. ²⁶ Le ututunn ngbaan gbaan udindaan aanimbiin ni, ki garɲ u ke, ‘Ndindaan, pɔɔn aabaa ki ji limɔr. M ga pa si maah jin saapoln li mɔk na.’ ²⁷ Le udindaan san u kinimbaak, ki di cha pinn u lipoln ngbaan, le ki di u lii.

²⁸ “Le ututunn ngbaan nyan lipaal, ki ti kan waatutujeer u joo waapoln kpakpaln nkub na, le ki chuu u, le ki chuu uneen ni, ki bui u ke, ‘Pa mi saah joo maapoln li na.’ ²⁹ Le waatutujeer ngbaan gbaan unimbiin ni, ki garɲ u ke, ‘Pɔɔn aabaa ki ji limɔr. M ga pa si.’ ³⁰ Le waa kii, le ki chuu u ti ɲa kiyondiik ni, u li bi nima ki ti saa buyoonn u ga pa lipoln ngbaan na. ³¹ Waatutujeertiib aah kan kina na, le ni bii bisui sakpen. Le bi dan nan tuk bidindaan waah ɲa pu na mɔmɔk. ³² Le bidindaan yin u, ki nan bui u, ‘Aa ye bakadaan la. Saah garɲ mi na,

le m di cha pinn si saapoln mɔmɔk. ³³ Aa mu ba ga san saatutujeer kinimbaak ke maah san si pu na la.’ ³⁴ Udindaan aah gee liɲuul u pu sakpen pu na, le u cha bi ti ɲani u falaa kiyondiik ni, ki ti saa buyoonn u ga pa lipoln ngbaan mɔmɔk doo na.

³⁵ “Tɔ, unii umɔk kaa di cha pinn una aabo usui ponn ni na kan, Nte Uwumbor u bi paacham na mu ga daa utafal kina la.”

Uja taa jenn upuu

(Mak 10.1-12)

19 Yesu aah len kina ti doo na, le u nyan Galilee aatiɲ ni, ki buen Judea aatiɲ ki bi Joɔdann aamɔɔdapuul na ni. ² Le kinipaak sakpen dii u. Le u cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk.

³ Le Farisii yaab bibaa nan dan u chee, ki ban bi tɔɲ u, le ki baa u, “Uja yaa jenn upuu lii waageehn pu kan, timi aakaal kii kina aa?”

⁴ Le Yesu baa bi, “Naa karn Uwumbor Aagbarɲ aah len pu na aa? Ni ɲmee ke Uwumbor u naan bi na, u nan naan uja ni upii,” ⁵ le ki len ke waah naan uja ni upii na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee, ki ɲa unibaan.* ⁶ Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la. Uwumbor aah kpaan bi na, unibɔn taa yakr bi.”

⁷ Le Farisii yaab ngbaan baa u, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ɲmee kigbarɲ ponn ni ke u jenn u, ki di tii u, ki nin jenn u?”

⁸ Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le cha Moses tii nimi nsan ke ni jenn nipuutiib. N-yoonn mu Uwumbor nan naan tiwan mɔmɔk ki nan saa dan-

^{¶¶}18:24 : Griik aaliin ni, bi ɲmee ke “talenti ɲichur kipiik.” Ni ga fuu unii aapal ki ti saa ɲibin kipiik ni ɲijmu la.

^{§§}19:4 : Lik Mpiin 1.27; 5.2.

*19:5 : Lik Mpiin 2.24.

dana wee na, waa tii bi nsan kina. ⁹M tuk nimi la, upii yaa kaa gɔr kidagook, aan uchal jenn u lii ki ki yoor upii uken kan, uja ngbaan kpahn udagoor la. [Upii aachal yaa jenn u lii, uja uken yaa yoor upii ngbaan kan, uja ngbaan kpahn udagoor la.”]

¹⁰Le Yesu aadidiliib bui u, “Uja ni upuu aabɔr yaa ye kina kan, uja yaa kaa yoor upii kan, ni soor.”

¹¹Le Yesu bui bi, “Bijab mɔmɔk aan ŋmaa gaa naah len pu na ki yii bipiib mɔmɔk. Bijab bi Uwumbɔr tii bi mpɔɔn ke bi yii bipiib na, bima le ga ŋmaa yii bi. ¹²Bibaa bi, baah ma bi na, baa ye bijab. Bibaa mu bi, bi kpaa bi la. Bibaa mu bi, ki yii bipiib mɔmɔk Uwumbɔr aanaan aatuln pu. Uja umɔk ga ŋmaa gaa tibɔr ngbaan ki yii bipiib mɔmɔk na, u gaa ti.”

**Yesu aah ŋa Uwumbɔr aanyoor
ki ŋa mbim pu pu na**

(Mak 10.13-16; Luk 18.15-17)

¹³Le binib joo ni mbim ki di dan Yesu chee ke u nan di uŋaal paan bi pu, ki mee Uwumbɔr tii bi. Le waadidiliib kae bi.

¹⁴Le Yesu bui bi, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan.”

¹⁵Le u di uŋaal paan bi pu, le ki siir nima.

**Yesu aah tuk
uwankpadaan ubaa pu na**

(Mak 10.17-31; Luk 18.18-30)

¹⁶Unachipɔɔn ubaa nan dan Yesu chee le ki nan baa u, “Umɔmɔkr, m ga tun litunyaan bayaar aan ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁷Le Yesu baa u, “Ba pu aa baa mi litunyaan pu? Uwumbɔr baanja le ŋan.

Aa yaa ban limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, kii waakaal.”

¹⁸Le u ki baa u, “Mulakaal?”

Le Yesu bui u, “Taa ku binib; taa gɔr kidagook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamɔn aaseeraadaan; ¹⁹li pak aate ni aana;† li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.”‡

²⁰Le unachipɔɔn ngbaan bui u, “M joo ikaal imina mɔmɔk tibir ni la. Ba gur?”

²¹Le Yesu bui u, “Aa yaa ban ke aa li bi mbamɔm kan, buen ti kooh saah kpa tiwan nimɔk na, ki di ŋimombil ngbaan di tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi.”

²²Unachipɔɔn ngbaan aah ŋun kina na, le ni ŋa u mpombiin; ba pu? u nan kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

²³Le Yesu bui waadidiliib, “M tuk nimi mbamɔn la, ni pɔɔ uwankpadaan koo Uwumbɔr aanaan ni. ²⁴Cha m moo tuk nimi man, uwankpadaan aah ga koo Uwumbɔr aanaan ni pu na, ni pɔɔ jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

²⁵Waadidiliib aah ŋun kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa u, “Ni yaa ye kina kan, ŋma ga tee ŋmar?”

²⁶Le Yesu lik bi le ki bui bi, “Ni pɔɔ binib le chee. Nibaa aa pɔɔ Uwumbɔr chee.”

²⁷Le Piita bui u, “Lik, ti nan di timi aawan mɔmɔk di lii ki dii si. Ti ga kan ba aanyoor?”

²⁸Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, min Unibɔn Aabo ga kal libɔrjal pu, ki kan mpakm sakpen dulnyaapɔɔn ponn ni. N-yoonn ngbaan, nimi bi dii mi na mu ga kal ŋibɔrjal kipiik ni ŋilee pu, ki ga ji Israel yaab aanibol kipiik ni ŋilee tibɔr. ²⁹Unii umɔk di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee ute, bee una, bee waabim, bee ti-

†19:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20.

‡19:19 : Lik Liifai Yaab 19.18.

sar, maayimbil pu na kan, u ga kan kina nfum nkub, ki ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³⁰Tɔ, binib bi ye bisalolm na pam ga nan ɲa puwɔb yaab. Binib bi ye puwɔb yaab na pam ga nan ɲa bisalolm.”

Ukpaal aah pa paatiib pu na

20 “Uwumbɔr aanaan naahn ukpaal u nan pue kichakpinaanyee ni u ti ban paatiib bi nan tun waasaak ni aatuln na la. ²Waah kan njan yaab bi na, u nan tuk bi, ‘M ga pa nimi tikunabr aamombil libaa nwiin ni mu aalirn.’⁴ Bi nan kii tii waah siin bi pu na. Le u mɔk bi waasaak ponn ni. ³Le ni saa tikur ti-wae yoonn, le u ki buen kinyan ni ki ti mui bijab bibaa si nima, kaa kpa lituln libaa. ⁴Le u bui bi, ‘Buen maasaak ponn ni ki ti tun man. Naah tun pu na, m ga pa nimi kina la.’ ⁵Le bi buen. Nwiin aah ti saa sisik ni na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u tuk bi mu kina. Nwiin aah ti kpar na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ki ɲa kina. ⁶Nwiin aah ti taln ɲitaa ki ban mu lir na, le u ki gir buen kinyan ni, le ki ti ki mui bijab bibaa mu si nima. Le u baa bi, ‘Ba pu ni si kina nwimɔn, kaa tun nibaa?’ ⁷Le bi bui u, ‘Taa kan unii u ga tii timi lituln aan ti tun na.’ Le u bui bi, ‘Ni mu li cha maasaak ponn ni, ki ti tun man.’

⁸“Nwiin aah lir kijoobɔɲ na, le ukpaal ngbaan tuk bitutum aaninkpel, ‘Yin ni paatiib ngbaan ki nan pa bi baapal. Piin ki pa bijab bi gbiln puwɔb na, aan ki ti pii bisalolm.’ ⁹Le bijab bi gbiln puwɔb na aah dan bi nan gaa baapal na, u pan bi tikunabr aamombil libaabaa. ¹⁰Bisalolm aah dan bi nan gaa baapal na, bi dak ke bi ga kan ki jer puwɔb yaab na, le u pan bi mu tikunabr aamombil libaabaa. ¹¹Baah gaa baapal na, le bi ɲul ukpaal ngbaan pu, ¹²ki len ke, ‘Bijab bi gbiln

puwɔb na tun kikir kibiaa baanja la. Timi le boo ko nwimɔn. Ntoton ɲun timi la. Le ti ni baapal ki ɲak.’

¹³“Le ukpadaan bui bi ponn ni ubaa, ‘Njɔ, maa jin si pem pem. Aa ba kii ke aa ga gaa tikunabr aamombil libaa la. Naa ye kina aa?’ ¹⁴Yoor saamombil ki li chaa kun linampal. M ban m tii puwɔb yaab ke maah tii si pu na la. ¹⁵Maa kpa nsan ke m di maamombil ɲa maah gee pu na aa? Maah kpa tibulchinn pu na le cha aa kpa lipiipoln aa?’

¹⁶“Liyatanakl limina aatataa le ye ke puwɔb yaab ga nan ɲa bisalolm. Bisalolm mu ga nan ɲa puwɔb yaab.”

Yesu aah ki len waakun aabɔr taataa pu na

(Mak 10.32-34; Luk 18.31-34)

¹⁷Yesu ni waadidiliib ni kinipaak nan cha Jerusalem. Waah cha na le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki bui bi, ¹⁸“Li pel man, ti yaa ti fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo ɲa Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aɲaal ni, le bi ji mi tibɔr, ki ga len ke ni ɲeer bi ku mi, ¹⁹le ki ga di mi ɲa binib bi kaa ye Juu yaab na aɲaal ni ke bi yook mi, ki lue mi ɲinaalab, ki kpaa mi ndɔpuinkoo pu. Le iwiin itaadaal Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

Waadidiliib ponn ni bilee aana aah mee u pu na

(Mak 10.35-45)

²⁰N-yoonn ngbaan le Sebedee aa-japɔtiib bilee na, ni bina, nan dan Yesu chee, le bina nan gbaan unimbiin ni, ki doon u, ki mee u ke u ter u.

²¹Le u baa u, “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Aa yaa jin saanaan kan, cha njapɔtiib bilee ngbaan li ka aa chee,

“**20:2** : Griik aaliin ni, bi ɲmee ke “denarius ubaa.” Ni nan ye nwiin mubaa aapal la.

ubaa li ka aarjagii wab, uken mu li ka aarjangan wab.”

²²Le Yesu bui binachipom ngbaan, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga nmaa ji falaa ke maah ga ji pu na aa?”

Le bi bui u, “Ti ga nman.”

²³Le u bui bi, “Ni mu ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. Binib bi ga kal njarjagii ni njarangan wab na ma kan, naa ye min le ga lee bi. Nte Uwumbor le leer binib bi ga kal nima chee na.”

²⁴Le waadidiliib kipiik bi gur na aah gun Sebedee aajarotiib aah bui Yesu pu na, bi gee liguul bi pu. ²⁵Le Yesu yin bi momok ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib momon pu la.

²⁶Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u na ubaa ni momok aatutunn. ²⁷Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u na ubaa ni momok aanaagbiija, ²⁸ki li bi ke min Unibon Aabo aah bi pu na; maa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi, m dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m gaa binib pam lii la.”

Yesu aah likr bijoom bilee aanimbil pu na

(Mak 10.46-52; Luk 18.35-43)

²⁹Yesu ni waadidiliib nan nyan Jeriko aatin ponn ni. Le kinipaak sakpej dii bi.

³⁰Baah cha na, le bijoom bilee ka nsan aamogbeln, le ki nun ke Yesu ban u jer. Le bi tar ke, “Tidindaan u ye Ubor David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³¹Le kinipaak ngbaan kae bi ke bi nmin. Le bi moo tar ke, “Tidindaan u ye Ubor David Aayaabil na, san timi kinimbaak.”

³²Le Yesu sil nsan ni, ki yin bi ke bi dan, le ki nan baa bi, “Ni ban ba?”

³³Le bi bui u, “Tidindaan, ti ban ke aa likr tinimbil tii timi la.”

³⁴Le kinimbaak chuu Yesu. Le u meeh binimbil. Libuul ngbaan ni le binimbil likr, le bi dii u.

Jerusalem aanib aah nyuŋ Yesu pu na

(Mak 11.1-11; Luk

19.28-40; Jonn 12.12-19)

21 Bi nan peen Jerusalem, ki fuu Be-fej aatin, ki bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. Baah ti fuu nima chee na, ²le Yesu bui waadidiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbok kitiŋ ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon si gbin, waabo si u chee. Chuu gbiln ubon ngbaan, ki li joo ni u ni waabo m chee man. ³Unii ubaa yaa len tibaa kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban i,’ le u ga cha ni li joo ni i libuul ngbaan ni.”

⁴Nimina le gbiin Uwumbor aabonabr aah nan len pu na ke,

⁵“Tuk Sionn aatin aanib,

Lik, nimi aaborkpaan choo ni chee la.

U sunn ubaa taab le ki dik ubon pu,

u dik ubon u laa diin na pu la.”[§]

⁶Le Yesu aadidiliib buen ki ti na waah len pu na, ⁷ki joo ni ubon ngbaan ni waabo, le ki di baakeken paan u pu. Le Yesu din u pu. ⁸Kinipaak ngbaan nan di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu bar tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹Le binib bi loln u pu nsan na, ni binib bi paa puwab na nan bi tar ke, “Hosiana,^{**} pahn Ubor David Aayaabil man. Uwumbor na tinyoor na unii u choo waayimbil ni na pu. Hosiana bi paacham.”^{††}

[§]21:5 : Lik Sekaria 9.9.

^{**}21:9 : Hosiana aatataa le ye ke “gaa timi lii.”

^{††}21:9 : Lik Ilahn 118.25, 26.

¹⁰ Yesu aah fuu Jerusalem ni na, le kitij ngbaan aanib mómok fii ki bi baa tób, “Ijma ye umina?”

¹¹ Le kinipaak ngbaan bui bi, “U ye Uwumbór aabónabr Yesu u nyan ni Nasaref aatiŋ ki bi Galilee aatiŋ ponn ni na la.”

**Yesu aah toor
Uwumbór Aadichal pu na**

(Mak 11.15-19; Luk
19.45-48; Jónn 2.13-22)

¹² Yesu nan ti koo Uwumbór Aadichal ni, le ki jenn nyan binib bimók kooh tiwan ki daa tiwan li ponn ni na, ki labr bilikpelm aateebul mam chiŋ, le ki labr binib bi kooh njanjel na mu aajal ki di chiŋ, ¹³ le ki bui bi, “Ni ģmee Uwumbór Aagbaŋ ni ke Uwumbór len ke, ‘Bi ga yin Maadichal ke Mmeen Aadichal la;’ nimi le ģani li bififiirb aakakaa chee.”^{††}

¹⁴ Bijoom ni biwób nan dan Yesu chee Uwumbór Aadichal ni, le u cha bi pók. Le mbim mu bi Uwumbór Aadichal ni na tar ke, “Hosiana, pakn Ubór David Aayaabil man.” ¹⁵ Uwumbór aatotoorninkpiib ni Uwumbór aakaal aamómokb aah ģun kina, ki kan Yesu aah tun lijinjir aatun pu na, le bi gee liŋuul, ¹⁶ le ki baa Yesu ke, “Saa ģun mbim ngbaan aah len pu na aa?”

Le Yesu bui bi ke, “M ģun. Naa kee karn Uwumbór Aagbaŋ ni ii? ke, ‘Mbim ni mbipóm ga pak Uwumbór mbamóm.’”^{¶¶}

¹⁷ Yesu aah len kina na, le u siir cha bi, le ki nyan Jerusalem, ki buen Betani aatiŋ ni, u ti doon nima.

**Yesu aah len tibóbir
busub bubaa pu na**

(Mak 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Naah ki woln kitaak na, le u gir buen Jerusalem. Waah cha na, le nkon joo u.

¹⁹ Le u kan likakaln si nsan aamógbeln, le ki buen bu taab, kaa kan lisubil libaa bu pu, see tifar ģmeen. Le u bui busub ngbaan, “Saan ki lu ģisubil n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” Libuul ngbaan ni le busub ngbaan mómok kuur.

²⁰ Waadidiliib aah kan kina na, le ni gar bi pam. Le bi baa ke, “Ba pu busub ngbaan kuur mala kina?”

²¹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamóm la, ni yaa gaa Uwumbór ki kii, kaa joo beeni kan, ni mu ga ģmaa ģa kina. Naa ye nimina baanja le ni ga ģa. Ni yaa po bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni kan, ni ga ģa kina. ²² Ni yaa mee Uwumbór ki yaa pak ke u ga ģa naah mee u pu na kan, u ga ģa kina tii nimi.”

Baah baa Yesu waatuln pu pu na

(Mak 11.27-33; Luk 20.1-8)

²³ Yesu nan koo Uwumbór Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbór aabór. Waah ģani kina na, le Uwumbór aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ģa saah ģani pu na aa? Ijma tii si nsan ngbaan?”

²⁴ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ģmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ģani maah ģani pu na. ²⁵ Jónn aah nan muin binib nnyun ni na, ģma nan tii u nsan? Uwumbór aan binib?”

Le bi kpokl tób ke, “Ti yaa bui ke Uwumbór le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ģa taa nan gaa u ki kii. ²⁶ Ti yaa ki

^{††}21:13 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

^{¶¶}21:16 : Lik Ilahn 8.2.

len ke binib le tii u nsan kan, ti san kini-paak ngbaan ijawaan baah ga na timi pu na la; ba pu? bi mómok len ke Jónn nan ye Uwumbor aabonabr la.” ²⁷ Nima le bi bui Yesu, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki nani maah nani pu na.”

Binachipom bilee aayatanakl

²⁸ “Dakl lik man maah ga tuk nimi pu na aatataa. Uja ubaa nan kpa japotiib bilee, le ki dan nan bui u ye upol na, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ²⁹ ‘Maan buen.’ Naah kpee siib na, le u jer waalandak ki buen kisaak. ³⁰ Le uja ngbaan buen uwaatiir mu chee le ki bui u, ‘Maabo, buen kisaak ponn ni din ki ti tun.’ Le u bui u, ‘Maaninkpel, m ga buen,’ ki mu aa buen. ³¹ Mbim bilee ngbaan ponn ni, ulau na bite aagehn?”

Le bi bui u, “Njan yoo.”

Le u bui bi, “M tuk nimi mbamón la, bilampoogaab ni bipiidagoob koo Uwumbor aanaan ni, ki cha nimi. ³² Ba pu? Jónn nan dan ni chee ki nan tuk nimi nsan mu nan na. Le naa gaa u ki kii. Bilampoogaab ni bipiidagoob le gaa u ki kii. Ni nan kan baah gaa u ki kii pu na, le naa kpeln nimi aabimbin, kaa gaa u ki kii.”

Bikpaab bi kaa nan na aayatanakl

(Mak 12.1-12; Luk 20.9-19)

³³ “Li pel man liyatanakl liken. Udichadaan ubaa le nan bi le ki naan kisaak, le ki num isui i lu nsubil na ki ponn ni, le ki di ido gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di nsubil na li ponn ni na aan ki mueni nyani naanyun na, le ki maa libimbifofon ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, le ki di kisaak ngbaan

na bijaal ni, ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun nsubil kan, bi ker ki tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah na kina na, le u siir ki buen kitin ki daa na ni. ³⁴ Buyoonn nsubil nan pur na, le u di waatutum tun bikpaab ngbaan chee, bi ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³⁵ Le bikpaab ngbaan ti chuu waatutum ngbaan, ki gbaa ubaa, ki ku ubaa mu, ki yur ubaa mu nitakpal u ti kpo. ³⁶ Le usadaan ngbaan ki tun bitutum bi wiir ki jer njan yaab na. Le bikpaab ngbaan na bi mu kina. ³⁷ Kookoo yaan le u di ujaapon tun ni bi chee, le ki bui ke ‘Bi ga pak uma la.’ ³⁸ Bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan na, le bi bui tob, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man aan ki ji waafaal.’ ³⁹ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

⁴⁰ “Kina pu na, usadaan yaa nan fuu ni kan, u ga na bikpaab ngbaan kinye?”

⁴¹ Le bitotoorninkpiib ni Juu yaab ngbaan bui ke, “U ga sil ku titunwanbirdam ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab bi ga li bilni u waasubil nibin momok na.”

⁴² Le Yesu baa bi, “Naah kee karn Uwumbor Aagban aah len pu na aa? ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

Uwumbor le na kina, le ni gar timi pam.’”

⁴³ “M tuk nimi la, Uwumbor ga nyan ni chee waanaan, ki di tii linibol li ga dii waah ban pu na. [⁴⁴ Unii u lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u ke ntayon na.”]

⁴⁵ Uwumbor aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah nun kina na, le bi bee ke Yesu di liyatanakl ngbaan nan bima la. ⁴⁶ Le bi ban ke bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan; ba

pu? kinipaak ngbaan len ke Yesu ye Uwumbɔr aabɔnabr la.

**Unii u ɣa ubɔndinn
aajikaar na aayataŋakl**

(Luk 14.15-24)

22 Le Yesu ki ŋakl bi liyataŋakl ke, ²“Uwumbɔr aanaan naahn ubɔrkpaan u ɣa ubɔndinn aajikaar ki tii ujaɔɔn, ³ki tun waatutum ke bi yin binib bi u ban ke bi dan nan ji na. Baah yin bi na, le bi yii, kaa dan. ⁴Le u ki tun bitutum biken ke bi ti yin bi ki tuk bi, ‘Ubɔrkpaan len ke u gor tijikaar mɔmɔk doo a. U kɔr inaaja ni tiwakor ti filk na, ki gor tiwan mɔmɔk doo a,’ ke bi dan. ⁵Le baa gar waatutum. Bi nan beenin tun baatun; ubaa nan buen kisaak, uken mu buen u ti tiir kitii. ⁶Bi gur na chuu bitutum ngbaan, ki gbaa bi ki ku bi. ⁷Le ubɔrkpaan ngbaan gee liŋuul sakpen, le ki tun waajab le bi ti ku binikurb ngbaan, le ki see baatiŋ mmii. ⁸Le u bui waatutum, ‘Ubɔndinn aajikaar gor a. Binib bi m yin bi na aa ŋeer bi ji tijikaar ngbaan. ⁹Li cha kitiŋ ponn ni aasan ni man, ki ti yin ni naah ga kan binib bimɔk na, bi dan ki nan ji ubɔndinn aajikaar ngbaan.’ ¹⁰Le waatutum buen kitiŋ ponn ni aasan ni, ki ti yin ni baah kan bi na mɔmɔk, binib bi ɣan na ni bi kaa ɣan na mɔmɔk. Le bi nan gbiin kidiik ki bi ji tijikaar ki ponn ni na.

¹¹“Le ubɔrkpaan ngbaan koo ni u nan lik binib bi dan bi nan ji tijikaar ngbaan na, le ki kan uja u kaa pee tibɔndinn aawanpeenkaan na. ¹²Le ubɔrkpaan ngbaan baa u, ‘Njɔ, aa ɣa kinye ki koo ni do, kaa pee tibɔndinn aawanpeenkaan?’ Le u si ɣmin. ¹³Le ubɔrkpaan ngbaan bui waatutum ke bi chuu u, ki buu uŋaal ni utaa, ki nyan u, ki ti di mee lii lipaal mbɔmbɔɔn ni. U ga wii ki ɣmɔ ɣinyin nima chee.

¹⁴“Liyataŋakl ngbaan aatataa le ye ke baah yin bi na wiir, le baa nyan bi na aa wiir.”

Baah pen Yesu nlan pu na

(Mak 12.13-17; Luk 20.20-26)

¹⁵Le Farisii yaab buen bi ti kpokl baah ga peei Yesu nlan pu aan ki chuu u na. ¹⁶Le bi tun baadidiliib ni Ubɔr Herod aanib bibaa Yesu chee, le bi ti bui u, “Umɔmɔkr, ti bee ke aa len mbamɔn la, ki mɔk timi Uwumbɔr aasan mbamɔm, kaa san unii ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. ¹⁷Tuk timi saah dak pu na. Ni ɣan ti pa lampoo ki tii Ubɔrkpaan Siisa aan naa ɣan?”

¹⁸Le Yesu bee baah bir pu na, le ki baa bi, “Nimi biŋmanɣmannim, ba ɣa ni tɔŋ mi? ¹⁹Mɔk mi lampoo aamombil.”

Le bi joo ni limombil nan mɔk u. ²⁰Le u baa bi, “Ŋma aanaŋ ni liyimbil bi li pu?”

²¹Le bi bui u, “Siisa yaan.”

Le u bui bi, “Nima pu na, di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbɔr yaan na, ki di tii Uwumbɔr.”

²²Baah ɣun kina na, le ni gar bi pam. Le bi di cha u ki buen.

**Binib bi ga fikr nkun ni
na aah ga li bi pu na**

(Mak 12.18-27; Luk 20.27-40)

²³Liyaadaal ngbaan le Sajusii yaab dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni. ²⁴Le bi bui u, “Umɔmɔkr, Moses nan len ke uja yaa kpo, kaa kpa mbim kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.* ²⁵Naabitiib bilole nan bi ti ponn ni. Le upol din upii, ki kpo, kaa kpa ubo. Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ²⁶ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le u paa u pu na mu ɣa kina. Le bimɔk bilole kpan upiibaan, ki kpo doo, kaa kpa ubo. ²⁷Kookoo yoo, le ukpopii ng-

*22:24 : Lik Ikaal 25.5.

baan mu kpo. ²⁸Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye nma aapuu? Bi mómók bilole nan joo u la.”

²⁹Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbor Aagban aah len pu na, kaa bee Uwumbor aah kpa mpóon pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. ³⁰Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mən bijab. Bi ga li bi ke Uwumbor aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la. ³¹Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabor kan, naa karn Uwumbor aah nan len pu na aa? ³²ke uma le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbor.† Uwumbor yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbor kan, nima le mək ke bi kpa limófal.”

³³Kinipaak ngbaan aah nūn Yesu aah tuk bi pu na, le ni gar bi pam.

Mulakaal ye nkaalkpaan?

(Mak 12.28-34; Luk 10.25-28)

³⁴Le Farisii yaab nūn ke Yesu len tibor ki jin Sajusii yaab. Le bi kuun ki dan Yesu chee. ³⁵Le bi ponn ni ubaa, u nyi Uwumbor aakaal mbamom na, ban ke u pen Yesu nlan, le ki baa u, ³⁶“Umómókr, Uwumbor aakaal ponn ni, mulakaal jer ikaal mómók?”

³⁷Le Yesu bui u, “‘Aa li gee Aadindaan Uwumbor aasui mómók ni, ni saawiin mómók, ni saalandak mómók.‡ ³⁸Nkaal mumina le ye nkaalkpaan ki jer ikaal mómók. ³⁹Leler aakaal naahn nkaal ngbaan la, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’¶ ⁴⁰Moses aakaal mómók, ni Uwumbor aabónabr aabor mómók si ikaal ilee yee le pu.”

Kristo u ga gaa binib lii na aabor

(Mak 12.35-37; Luk 20.41-44)

⁴¹Farisii yaab aah kuun tób chee pu na, le Yesu baa bi mbaan mubaa ke, ⁴²“Kristo u ga gaa binib lii na aabor pu, ni dak kinye? Nma aayaabil ye u?”

Le bi bui u, “David aayaabil ye.”

⁴³Le u baa bi, “Kristo ngbaan yaa ye David aayaabil kan, ba pu Uwumbor Aafuur Nyaan nan cha David yin u ke Udindaan? David nan len ke,

⁴⁴‘Uwumbor bui Ndindaan ke: Kal ngangii wób, ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim mómók na.’§

⁴⁵Tó, David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li nmaa ye uyaabil aa?”

⁴⁶Yesu aah baa bi kina na, le ubaa aa nmaa gar mbaan ngbaan, ki mu aa ki kaa bi baa u mbaan muken daalbaadaal.

Bi li nyi Uwumbor aakaal aamómókb ni Farisii yaab aabor

(Mak 12.38-39; Luk 11.43, 46; 20.45-46)

23 Yesu nan bui kinipaak ngbaan ni waadidiliib, ²“Uwumbor aakaal aamómókb ni Farisii yaab tuk nimi Moses aakaal aatataa. ³Nima pu na, baah tuk nimi pu na mómók, ni kii kina man, ki li nani kina. Ni mu taa naki baah tun pu na. ⁴Bi mək nimi ni njan na la, kaa dii ni. Bi di nkaal mu pɔɔ sakpen na, le ki di kpee Uwumbor aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Bima bibaa aa ter bi ke bi dii kina. ⁵Baah tun pu na mómók, bi ban ke binib kan aan ki pak bi. Bi di Uwumbor aabor tam biyigbeer pu, ki nja baabokur aamógbeln ni fók, ke binib kan aan ki pak bi. ⁶Bi gee

†22:32 : Lik Nnyam 3.6.

‡22:37 : Lik Ikaal 6.5.

¶22:39 : Lik Liifai Yaab 19.18.

§22:44 : Lik Ilahn 110.1.

ke bi kal bininyuum aakakaa yaan njim chee, ni mmeen aadir ni, ⁷ki gee ke binib doon bi mbamom kinyan ni, ki yin bi ke 'Umomokr.' ⁸Nimi, ni taa li ban ke binib yin nimi ke 'Umomokr,' ba pu? ni kpa Umomokr ubaa baanja la. Ni momok ye naabitiib la. ⁹Ni taa yin ubaa ke 'Nite' dulnyaa wee ni; ba pu? ni kpa te ubaa la, le u bi paacham. ¹⁰Ni taa li ban ke ubaa yin nimi ke Dindaan; ba pu? ni kpa dindaan ubaa la. Uma le ye Kristo u gaa binib lii na. ¹¹Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u li ye nimi aatutunn. ¹²Unii umok nyun ubaa na, Uwumbor ga sunn u taab. Unii umok sunn ubaa taab na, Uwumbor ga nyun u."

Tibobir ga li bi bigmanmannim pu

(Mak 12.40; Luk 11.39-42,
44, 52; 20.47)

¹³"Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye bigmanmannim na, tibobir bi ni pu; ni kiir binib ke bi taa koo Uwumbor aanaan ni. Nimi nibaa aa koo ni, ki mu aa kii ke binib bi ban bi koo ni na koo ni.

[¹⁴"Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye bigmanmannim na, tibobir bi ni pu; ni ji bikpopiib pem pem, le ki mee Uwumbor ni yunni, ni jmanni ke ni ye bininyaam. Nima pu na, Uwumbor ga daa nitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.]

¹⁵"Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye bigmanmannim na, tibobir bi ni pu; ni puur nnyusakpem ki chuun ntim momok ni ke ni kan unii ubaa ki na u nimi aadidiir. Ni yaa ti kan u kan, le ni na u titunwanbirdaan ki jer nimi nibaa aah ye pu na.

¹⁶"Nimi bisanmokb bi job na, tibobir bi ni pu; ni len ke 'Unii yaa puu Uwumbor aadiik pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ilik i bi ki ni na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.' ¹⁷Nimi bijorb bi

job na, nilani jer niken, ilik ngbaan le aan Uwumbor aadiik ki na ilik ngbaan chain na? ¹⁸Ni ki len ke 'Unii yaa puu Uwumbor aatork aabimbiln pu kan, naa ye nibaa, ke u yaa puu ipiin i bi li paab na pu kan, see u gbiin tipuur ngbaan.' ¹⁹Nimi bijoom, nilani jer niken, ipiin ngbaan le aan Uwumbor aatork aabimbiln li na ipiin ngbaan chain na? ²⁰Nima pu na, unii yaa puu Uwumbor aatork aabimbiln pu kan, u puu tiwan nimok bi li pu na mu la. ²¹Unii yaa puu Uwumbor aadiik pu kan, u puu Uwumbor u bi ki ni na mu la. ²²Unii yaa puu paacham pu kan, u puu Uwumbor aaborjal, ni Uwumbor u ka li pu na mu la.

²³"Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, tibobir bi ni pu; ni yakr tikpifar nfum kipiik ki nyan nibaa na ki di tii Uwumbor, ki muk nibaa ke ni joo Uwumbor aakaal mumina, ki yii nkaal mu ye nkaalkpaan na. Ni yii, kaa jani ni jnan na, kaa san binib kinimbaak, kaa dii Uwumbor mbamom. Ni jnan ke ni li joo nkaal ngbaan, ki yakr nimi aawan mu ki di tii Uwumbor. ²⁴Ni ye bisanmokb bi job na la. Kisibirk waatiir yaa bi tiwanyukaan ni kan, ni yak nyani ki. Laakumii ma yaa bi kan, ni kpaan nyu laakumii ni tiwanyukaan mok la.

²⁵"Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye bigmanmannim na, tibobir bi ni pu; ni jir tiyir ni jisambil aapuwob mbamom, kaa jir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam. Le nisui ponn ni gbii ki-naayuk aatuln, ni iniman aatuln. ²⁶Nimi Farisii yaab bi job na, puen nyan ki-naayuk aatuln, ni iniman nisui ni waahr, aan lipaal yaan li jnan.

²⁷"Nimi Uwumbor aakaal aamomokb ni Farisii yaab, bi ye bigmanmannim na, tibobir bi ni pu. Ni naahn njikaakul ji bi di ikukuun aayon ki piir ji na la, le lipaal jnan, ponn ni mu gbii inikpab, ni tiwan ni bur na, ni tijon mok aabon.

²⁸Ni mu bi kina la. Ni ŋmanni ke ni ye bininyaam la, le ni ponn ni gbii inyamɔn, ni titunwanbir.”

**Uwumbɔr aah ga daa
biŋmaŋmannim aatafal pu na**

(Luk 11.47-51)

²⁹“Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab, bi ye biŋmaŋmannim na, tibɔbir bi ni pu; ni maa ŋikaakul ki tii Uwumbɔr aabɔnabtiib bi nan bi n-yaayoonn na, ki di ikukuun aayon ki piir bininyaam aakaakul, ³⁰le ki len ke ni yaa ba nan bi niyaajatiib yoonn ngbaan kan, naa ba ga ŋa baah nan ŋa pu ki ku Uwumbɔr aabɔnabtiib ngbaan na. ³¹Naah len pu na le mɔk ke ni ye binib bi nan ku Uwumbɔr aabɔnabtiib ngbaan na aayaabitiib la. Nima le nimi aabɔr bii. ³²Niyaajatiib aah nan tun titunwanbir ti na, ni mu ga tun tima la, le ki ti doo. ³³Nimi iwaa, bi ye ijagen aabim na, ni ga ŋa kinye ki nya ntafadaan mu ga pii nimi, mmii mu kaan junn na ponn ni. ³⁴Nima pu le m ga tun ni Uwumbɔr aabɔnabtiib ni bilankpalb ni bimɔmɔkb ni chee. Le ni ga ku bibaa, ki kpaab bibaa mu idɔpuinkee pu, ki gbaa bibaa mu ŋinaalab nimi aameen aadir ni, ki ŋa bi falaa ntim mɔmɔk ni. ³⁵N-yoonn mɔmɔk binib nan ku bininyaam la. Njan bi nan ku Abel u nan ye uninyaan na, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Barakia aabo Sakaria, u bi nan ku u Uwumbɔr aadiik ni na. Bininyaam ngbaan mɔmɔk aakun pu, le ntafadaan ga pii nimi. ³⁶M tuk nimi mbamɔn la, ntafadaan ngbaan ga pii nimi dandana aanib la.”

Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na
(Luk 13.34-35)

³⁷“Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbɔr aabɔnabtiib, ki yur waatutum ŋitakpal ki ku bi. N-yoonn

mɔmɔk le m nan ban m kuun nimi ki di kpaan mbaa chee ke ukɔla aah kuuni waakoobi pu ki ŋani ufeen ni na, le naa kii. ³⁸Lik, Uwumbɔr siir cha nimi. ³⁹M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga bui ke ‘Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa unii u choo waayimbil ni na pu.’”***

**Baah ga gbaa wii
Uwumbɔr Aadichal pu na**

(Mak 13.1-2; Luk 21.5-6)

24 Yesu nan nyan Uwumbɔr Aadichal ni. Waah nyan ki cha na, le waadidiliib dan ki nan mɔk u, “Lik Uwumbɔr Aadichal aah wiir pu na.” ²Le u bui bi, “Ni kan tiwan nimina mɔmɔk aa? M tuk nimi la, bi ga nan gbaa wii lidichal limina mɔmɔk. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na
(Mak 13.3-13; Luk 21.7-19)

³Le u buen ti kal Olif aasui aajool paab. Le waadidiliib dan u chee bibaa, ki nan bui u, “Tuk timi, bi ga ŋa kina bayoonn? Ba ga li ye limɔkl ki mɔk timi ke ni ŋeer aa fuu ni, ki ŋeer dulnyaa aadoon?”

⁴Le u bui bi, “Ni li nyi man, ubaa taa ŋmanni nimi. ⁵Binib pam ga nan dan ki nan pur maayimbil ke bima le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ŋmanni binib pam. ⁶Ni ga ŋun ke binib to butɔb kɔnkɔni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbɔr le siin ke nimina mɔmɔk ga ŋa. Nima le aan mɔk ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁷Linibol libaa ga to linibol liken butɔb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to tɔb butɔb. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Kitiŋ ga deŋ ŋipepel pam. ⁸Nimina mɔmɔk le ga li ye njan aafalaa.

⁹“N-yoonn ngbaan bi ga chuu nimi, ki ŋa nimi falaa, ki ga ku nimi. M

***23:39 : Lik Ilahn 118.26.

pu, le ɲinibol mɔmɔk ga li nan nimi. ¹⁰N-yoonn ngbaan le binib pam ga di maasan lii, ki ga kooh tɔb, ki ga li nan tɔb. ¹¹Le binib bi ɲmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na ga li wiir ki ɲmanni binib pam. ¹²Le titunwanbir ga li wiir. Nima le binib pam aan ki li gee mi ke baah nan gee mi njan pu na. ¹³Unii umɔk ji limɔr ki dii mi ki ti saa limɔ-fal aadoon na, uma le ga ɲmar. ¹⁴Bi ga moon Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee itingbaan kookoo ni waahr, aan ɲinibol mɔmɔk ɲun, le dulnyaa ga nin doo.”

Tiwan ni kaa ɲan na aabɔr

(Mak 13.14-23; Luk 21.20-24; Daniel 9.27)

¹⁵“Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimɔk bi chain na si Uwumbɔr Aadichal ni, ke Uwumbɔr aabɔnabr Daniel aah nan len pu na.”^{††} Tɔ, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa. ¹⁶“N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiɲ ponn ni na, bi san buen ɲijoo paab. ¹⁷Unii yaa bi kidiik paab^{‡‡} kan, u taa ki koo waadiik ni u ti yoor waawan, u san mala. ¹⁸Unii yaa bi kisaak kan, u taa gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁹N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa ɲipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ɲaa libiil na ga li kpa kinimbaak. ²⁰Mee Uwumbɔr man, aan u taa cha ni san kakab aayoonn, bee likpaakool daal. ²¹N-yoonn ngbaan binib ga ji falaa pam. Buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki ji falaa kina. ²²Uwumbɔr yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin kan, ubaa aan ɲmar. Le

waanib aanimbaasaln pu u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin.

²³“N-yoonn ngbaan, unii yaa bui nimi ke ‘Lik, Kristo u gaa binib li na sɔ,’ ki yaa ki bui ke ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²⁴Ba pu? biɲmaɲ-mannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo ngbaan la. Biken mu ga bui ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib la. Le bi ga tun lijiniir aatun pam, ki ɲmann binib. Hali, bi ga pɔɔn bibaa ke bi ti ɲmann binib bi Uwumbɔr nyan bi na. ²⁵Li pel man, m puen tuk nimi la.

²⁶“Nima pu na, bi yaa tuk nimi ke Kristo ngbaan bi nteersakpiin ni kan, taa buen ti lik man. Bi yaa ti ki tuk nimi ke u bi kidiik ni kan, taa gaa man. ²⁷Min Unibɔn Aabo yaa gir ni kan, ni ga li bi ke utaal aah moor liwipuul ki cha liwilir pu na, unii mɔmɔk ga kan.

²⁸“Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la.”

Yesu aah ga gir ni pu na

(Mak 13.24-27; Luk 21.25-28)

²⁹“N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwɔb, le paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nwiin ga bɔln. Uɲmal mu aan ki li wiin. Inmabi mu ga lir.”^{¶¶} ³⁰N-yoonn ngbaan le binib ga kan limɔkl li ga li bi paacham ki mɔk bi ke min Unibɔn Aabo choo na. N-yoonn ngbaan le ɲinibol ɲimɔk bi dulnyaa wee ni na ga wii. Bi ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn. ³¹Le kakaan ga wii mpɔɔn pu. Le m ga tun ni maatu-untiib ke bi buen liwipuul, ni liwilir, ni ɲɲangan, ni ɲɲangii, ki ti kuun ni maanib mɔmɔk, ki di dan m chee.”

^{††}24:15 : Lik Daniel 9.27; 11.31; 12.11.

^{‡‡}24:17 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa ɲibimbini le ki taa joi kidiik aapaacham.

^{¶¶}24:29 : Lik Aisaya 13.10, 34.4; Esekiel 32.7-8; Joel 2.10, 31; 3.15; Tibɔkpiirkaan 6.12-13.

Bukpasom aayatagaki

(Mak 13.28-31; Luk 21.29-33)

³²“Bukpasom le ye liyatagaki ki tii nimi. Bu aabon yaa bi nani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³³Kina na, ni yaa kan nimina momok bi nani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, m ga gir ni. ³⁴M tuk nimi mbamom la, dandana aaniib aan jer le tiwan nimina momok puen na. ³⁵Paacham ni taab ga jer. Maamobon ma aan jer.”

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na

(Mak 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36)

³⁶“Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbor aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbor Aajapoom mu aa nyi. Nte Uwumbor baanja le nyi. ³⁷Min Unibon Aabo aah ga nan gir ni buyoonn na, ga li bi ke naah nan bi Nowa aayoonn pu na la. ³⁸Nowa aayoonn ngbaan, buyoonn nnyusakpem aa nan kee jin kitij na, binib nan bi, ki ji, ki nyu, bijab yoor bipiib, bipiib mu mon bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo bujib ni na. ³⁹Baa nan nyi ke nibaa ga na bi, ki ti saa buyoonn nnyusakpem nan jin kitij momok na. Le bi momok nan bee nnyun ni. Buyoonn min Unibon Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi kina la. ⁴⁰N-yoonn ngbaan bijab bilee ga li boo kisaak ko. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ⁴¹Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.

⁴²“Ni li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na. ⁴³Ni li nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan, waa ba ga doon geen. U ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo waadichal ni. ⁴⁴Nima pu na, ni mu li gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

Ututunn u nan na, ni u kaa nan na

(Luk 12.41-48)

⁴⁵“Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aaniib ki tii bi tijikaar naah jeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga na kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbamom? ⁴⁶Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn nani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbor aanyoor ga li bi ututunn ngbaan pu. ⁴⁷M tuk nimi mbamon la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan momok. ⁴⁸To, ututunn yaa ye titunwanbirdaan kan, u ga dakl usui ni ke udindaan ga yunn, ⁴⁹ki ga piin ki gbaa ututunjeen aatotiib, ki ga dii bidagbiib, ki ji, ki nyu ndaan ki gbii. ⁵⁰Le udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ⁵¹ki ga gbaa u njinaalab mbamom, ki ga di u na bi nmanjmannim aah bi nin chee na. U ga wii ki nmo njinyin nima chee.”

Bisapom kipiik aayatagaki

25“Uwumbor aanaan naahn bisapom kipiik bi nan joo baakaryaa mam, bi ti tooh upiidinn nsan ponn ni na la. ²Bi ponn ni bi nmu nan ye bi jorb, bi nmu mu nan ye bilankpalb. ³Bi jorb na nan joo baakaryaa mam, kaa joo nkpan. ⁴Bilankpalb na joo baakaryaa mam, ki joo nkpan mu. ⁵Le upiidinn ngbaan yunn. Le bi momok do geen.

⁶“Kinyetaasiik le bi nun bi teen mpoom pu ke, ‘Upiidinn choo. Nya ki tooh u nsan ni man.’ ⁷Le bisapom kipiik ngbaan momok fii ke bi toor baakaryaa mam. ⁸Le bi jorb bi nmu na bui bilankpalb bi nmu na, ‘Tii timi nkpan man. Timi aakaryaa mam ban bi junna la.’ ⁹Le bilankpalb ngbaan bui bi, ‘Nibaakan, timi aakpan ngbaan aan jeer ti ni nimi. Li cha man binib bi kooh nkpan na chee ki ti daa na man.’ ¹⁰Baah buen bi ti daa na, le upiidinn fuu ni. Le bilankpalb bi nmu

bi gor na dii upiidinn ngbaan, ki koo waadiik ni, bi ti ji upiidinn aajikaar. Le bi laɲ kidiik ngbaan.

¹¹ “Le bijorb ngbaan mu nan fuu ni, le ki bui ke, ‘Tidindaan, Tidindaan, chuu piir tii timi.’” ¹² Le u bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, maa nyi nimi.’”

¹³ To, Yesu aah ɲakl bi liyataɲakl ngbaan doo na, le u bui ke, “Nima pu na, ni li nyi man. Naa nyi bundaln m ga gir ni na.”

Bitutum bitaa aayataɲakl

(Luk 19.11-27)

¹⁴ “Uwumbɔr aanaan naahn uja u nan cha nsan, ki yin waatutum ki nan di waawan mɔmɔk ɲa biɲaal ni na la. ¹⁵ U nan di salmaa aakur aamombil ɲichur ɲijmu ki di tii ubaa, ki di ɲichur ɲilee ki di tii uken, ki di lichur libaa ki di tii uken mu. U nan tii bi mɔmɔk baah ga ɲmaa tun pu na, le ki nyan buen. ¹⁶ Ututunn u nan joo ɲichur ɲijmu na, libuul ngbaan ni le u tiir kitiir, ki kan tinyoor ɲichur ɲijmu ki di kpee. ¹⁷ Ututunn u joo ɲichur ɲilee na mu tiir kitiir ki kan tinyoor ɲichur ɲilee ki kpee. ¹⁸ Ututunn u nan joo lichur libaa na ma nan buen ti gbii libuul, le ki di udindaan aamombil sub nima.

¹⁹ “Ni joo cha ki ti yunn, le bitutum ngbaan aadindaan fuu ni, ki ban u lik bimɔk aah tun pu na. ²⁰ Le ututunn u nan gaa salmaa aakur aamombil ɲichur ɲijmu na nan joo ɲi, ni ɲichur ɲijmu ki kpee, ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi ɲichur ɲijmu la. M mu tiir kitiir ki kan tinyoor ɲichur ɲijmu kpee.’” ²¹ Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbamɔm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbamɔm. M ga ɲa si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maamɔɔn.’

²² “Le ututunn u nan joo ɲichur ɲilee na mu yoor ɲi, le ki nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi ɲichur ɲilee la. M tiir

kitiir ki kan tinyoor ɲichur ɲilee ki kpee.’

²³ Le udindaan bui u, ‘Nfaan, aa ye ututunn la, ki tun lituln mbamɔm. Maah nan tii si tiwan ni siib na, aa joo ni mbamɔm. M ga ɲa si tiwan sakpenn aaninkpel. Ji maamɔɔn.’

²⁴ “Le ututunn u nan joo lichur libaa na yoor li, ki nan bui u, ‘Ndindaan, m nyi aabɔr, ke aa chur binib mpɔɔn la. Saah kaa bun ni na, aa chee nima la. Saah kaa poo tijikaar ti na, aa faa tima la. ²⁵ Nima le m san ijawaan, ki gbii libuul, ki di saamombil sub. Lik, saamombil sɔ.’

²⁶ “Le udindaan bui u, ‘Utunwanbir-daan umina, ugbanyakdaan umina, aa bui ke aa nyi mbɔr ke maah kaa bun ni na, m chee nima la, maah kaa poo ti na, m faa tima la. ²⁷ Saah nyi kina na, ba ɲa saa di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,’ le ki bui biken, ²⁸ ‘Chuu gaa lichur libaa li u kpa na man, ki di kpee ututunn u joo ɲichur kipiik na. ²⁹ Unii umɔk kpa na, bi ga kpee u, le u li kpa sakpen. Unii u kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni poka na. ³⁰ Chuu ututunn u kaa kpa tinyoor ngbaan na, ki nyan u ki ti di u lii lipaal, mbɔmbɔɔn ni. U ga wii ki ɲmɔ ɲjinyin nima chee.’”

Yesu Kristo aah ga ji binib tibɔr pu na

³¹ “Min Unibɔn Aabo ni maatuuntiib ga fuu ni. Le m ga li kpa mpɔɔn sakpen ki kal maabɔrjal pu ke ubɔrkpaan na. ³² Le bi ga kuun ni dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk nnimbiin ni. Le m ga yakr bi ke upihkpaal aah yakr ipiih ni iɲoob pu na, ³³ ki ga di bininyaam siin ɲɲangii wɔb, ki di tiniwanbir siin ɲɲangan wɔb. ³⁴ Le min, u ye Ubɔrkpaan ngbaan na, ga bui binib bi si ɲɲangii wɔb na, ‘Nimi bi Nte Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu na, dan nan ji nnaan mu u nan toor siin nimi, buyoonn u nan naan dulnyaa wee na. ³⁵ Ba pu? nkon nan joo mi, le ni nan tii mi tijikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi,

ni nan tii mi nnyun m nyun. M nan ye uchaan la, le ni nan gaa mi. ³⁶M nan chuun ɲɲmeen la, le ni nan tii mi tiwan-
peenkaan m peen. M nan bun la, le ni
dan nan mann mi. M nan bi kiyondiik
ni, le ni dan nan lik mi.’

³⁷“Le bininyaam ngbaan ga baa mi,
‘Tidindaan, bayoonn ti nan kan si ngon
joo si, ti tii si, aa jin? Bayoonn ti nan
kan si, nnyunyuu joo si, ti tii si, aa nyun?
³⁸Bayoonn ti nan kan si, aa ye uchaan, ti
gaa si? Bayoonn ti nan kan si, aa chuun
aarnmeen, ti peen si? ³⁹Bayoonn ti nan
kan si, aa bun, ti dan nan mann si? Bay-
oonn ti nan kan si, aa bi kiyondiik ni,
ti dan nan lik si?’ ⁴⁰Le min Uborkpaan
ngbaan ga bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn
la, naah nan ɲa kina ki tii nnaabitiib, bi-
waatiib bimina na, ni nan ɲa tii mi le na.’

⁴¹“Le m ga bui binib bi si ɲɲangan
wɔb na, ‘Nimi bi Uwumbɔr puun lii ni pu
na, nya m chee man, ki ti koo mmii mu
kaan jun, aan Uwumbɔr nan tuur siin
kinimbɔr ni kaawanbir mɔmɔk na. ⁴²Ba
pu? ngon nan joo mi, naa nan tii mi ti-
jikaar m ji. Nnyunyuu nan joo mi, naa
nan tii mi nnyun, m nyun. ⁴³M nan ye
uchaan, naa nan gaa mi. M nan chuun
ɲɲmeen, naa nan peen mi. M nan bun,
naa nan dan nan mann mi. M nan bi
kiyondiik ni, naa nan dan nan lik mi.’

⁴⁴“Le bi mu ga baa mi, ‘Tidindaan,
bayoonn ti nan kan si, ngon joo si, bee
nnyunyuu joo si, bee aa ye uchaan, bee
aa chuun aarnmeen, bee aa ye ubun, bee
aa bi kiyondiik ni, kaa ter si?’ ⁴⁵Le m
ga bui bi, ‘M tuk nimi mbamɔn la, naah
kaa nan ter nnaabitiib, biwaatiib bimina
na, naa nan ter mi le na.’ ⁴⁶Le bi ga kan
ntafadaan n-yoonn mu kaa kpa ndoon
na. Le bininyaam ngbaan ga kan limɔfal
li kaa kpa ndoon na.”

Bi kpokl baah ga ku Yesu pu na

(Mak 14.1-2; Luk 22.1-2; Jɔnn 11.45-53)

26 Yesu aah len kina ki ti doo na, le
u bui waadidiliib, ²“Ni nyi ke ni
gur iwiin ilee le bi ga ji Lakr-jer aajim.^{§§}
N-yoonn ngbaan le bi ga di min Unibɔn
Aabo ɲa binib aanaal ni, le bi ti kpa a
ndɔpuinkoo pu.”

³Tɔ, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aa-
totoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib
nan kuun Uwumbɔr aatotoorninkpel
Kayafas aachiln ni, ⁴le ki kpokl ke bi ga
loon chuu Yesu ki ku u, ⁵le ki bui tɔb, “Ti
taa chuu u njim ngbaan aayoonn man.
Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kini-
paak ngbaan ga ɲma tijar.”

Upii ubaa aah nyun Yesu pu na

(Mak 14.3-9; Jɔnn 12.1-8)

⁶Tɔ, Yesu nan bi Betani aatiɲ ni, ki bi
Simonn u nan ye ukɔndaan na do, ki bi
ji tijikaar. ⁷Waah bi ji tijikaar kina na,
le upii ubaa joo ni tulalee u kpa kidaak
sakpen na ki nan di kpir Yesu aayil paab.
Tulalee ngbaan nan bi kpalba nyaan u bi
yin u ke alabasta na ponn ni la. ⁸Waa-
didiliib aah kan kina na, le bi gee liɲuul,
ki len ke, “Ba ɲa u bii tulalee ngbaan
kina? ⁹Ti ba ga ɲmaa di u kooh ki kan
ilik sakpen ki di tii bigiim.”

¹⁰Yesu nan bee baah len pu na, le
ki baa bi, “Ba ɲa ni muk upii ngbaan
kina? U tun lituln li ɲan na le ki tii
mi. ¹¹Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn
mɔmɔk. Mma aan li bi ni chee n-yoonn
mɔmɔk. ¹²Waah di tulalee ngbaan kpir
nwon pu na, u toor mi ke bi ti sub mi la.
¹³M tuk nimi mbamɔn la, baah ga moon
tibɔnyaan tee nin chee itingbaan mɔmɔk
ni na, bi ga len waah ɲa pu na ke binib
li teer waabɔr.”

^{§§}26:2 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi
tinaagbiir ni, Ijpt aatiɲ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na

(Mak 14.10-11; Luk 22.3-6)

¹⁴ Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbor aatotoorninkpiib chee, ¹⁵ le ki ti baa bi, “M yaa di Yesu na nihaal ni kan, ni ga tii mi ba?” Le bi kahn tikur aamobil piitaa ki di tii u. ¹⁶ Liyaadaal ngbaan le u piin ki bi ban nsan mu u ga di Yesu na bihaal ni na.

Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na

(Mak 14.12-21; Luk 22.7-13, 21-23; Jonn 13.21-30)

¹⁷ Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga nmo boroboro u kaa kpa nnyok na aajan aawi-indaal, le Yesu aadidiliib dan nan baa u, “Aa ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?”

¹⁸ Le u bui bi, “Ni li cha kitij ngbaan ni, uja ubaa chee man, ki ti bui u, ‘Umomokr bui ke waayoonn fuu a. U ni waadidiliib ga dan nan ji Lakr-jer aajim aado.’”

¹⁹ Le Yesu aadidiliib na waah tuk bi pu na, le ki gor njim ngbaan aajikaar.

²⁰ Kijook aah joor na, le Yesu ni waadidiliib kipiik ni bilee nan kal ke bi ji tijikaar ngbaan. ²¹ Baah bi ji na, le u bui bi, “M tuk nimi mbamon la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi.”

²² Waah len kina na, le bisui bii sakpen. Le bi momok baa u ubaaba ubaaba, “Ndindaan, ni ye min la aa?”

²³ Le u bui bi, “M ni unii u kpaani ji lisambil libaa ni na le ga kooh mi.

²⁴ Min Unibon Aabo ga kpo ke naah nnee Uwumbor Aagban ponn ni ke m ga kpo pu na. Uja u ga kooh mi na ma kan, tibobir ga li bi u pu; bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u.”

²⁵ Le Judas, u ga kooh u na, baa u, “Umomokr, ni ye min la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na.”

Tidindaan aajim

(Mak 14.22-26; Luk 22.14-20; 1

Korint Yaab 11.23-25)

²⁶ Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbor, ki gii, ki di tii waadidiliib, ki bui bi, “Gaa ki li nmo man. Nwon le na.”

²⁷ U nan yoor kiyinyook mu, le ki doon Uwumbor, ki di tii bi, le ki bui bi, “Ni momok nyu man. ²⁸ Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbor puu tipuupoln ki tii nimi. Maasin ga nya binib pam aatunwanbir pu, aan Uwumbor di cha pinn bi. ²⁹ M tuk nimi la, maan ki nyu nsubil aanyun ngbaan, ki ti saa bundaln m ni nimi ga kpaan nyu mu nsanponn ni, Nte Uwumbor aanaan ni na.”

³⁰ Le bi gaa Uwumbor aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(Mak 14.27-31; Luk

22.31-34; Jonn 13.36-38)

³¹ Yesu nan bui bi, “Kinyeek kee, ni momok ga san ki cha mi. Ni nnee Uwumbor Aagban ni ke ‘Uwumbor ga ku upihdaan, le ipiih yaa.’” ³² Buyoonn Uwumbor ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan ki buen Galilee aati ni.”

³³ Le Piita bui u, “Bi momok yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si.”

³⁴ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamon la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.”

³⁵ Le Piita bui u, “Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si.”

Le waadidiliib momok mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbør pu na

(Mak 14.32-42; Luk 22.39-46)

³⁶ U ni waadidiliib nan ti fuu nibaa chee, le bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui bi, “Kal do man, aan m buen nibaa chee ki ti mee Uwumbør.” ³⁷ Le u di Piita ni Sebedee aajapotiib bilee na buen. Le usui bii sakpen ki ti nyaŋ. ³⁸ Le u bui bi, “Nsui bii ki ti nyaŋ. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kaln do man, ki li lik man.”

³⁹ Le u foor siib, ki doon lichichikr, le ki mee Uwumbør, “Nte, aa yaa kii kina kan, nyan mi falaa u choo na ni. Tɔ, ɲa saageehn, ki taa ɲa maageehn.”

⁴⁰ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti mui bi dɔ geen; le u baa Piita, “Naa ɲmaa li ka lik kikurk kibaa aa? ⁴¹ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbør, aan ki taa koo ntɔŋ ni. Nisui ban ke ni li lik, le tiwon aa pɔɔ.”

⁴² Le u ki foor siib, ki ki mee Uwumbør, le ki bui ke, “Nte, ni yaa kaa ye m nyan falaa u choo na ni kan, cha saageehn ɲa.”

⁴³ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi ki dɔ geen; ngeen nan joo bi sakpen a.

⁴⁴ Le u siir cha bi, le ki ki foor siib, ki ki mee Uwumbør taataa, ki ki bui u tibør tichachaa ngbaan. ⁴⁵ Le u ki gir buen waadidiliib chee, ki ti baa bi, “Ni beenin fuur, ki dɔ geen la aa? Lik man, n-yoonn fuu a. U kooh min Unibɔn Aabo ki di ɲa titunwanbirdam aarjaal ni la. ⁴⁶ Fii, ti li cha man. Lik, uja u kooh mi na peeni a.”

Baah chuu Yesu pu na

(Mak 14.43-50; Luk

22.47-53; Jɔnn 18.3-12)

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi

nan nyan ni Uwumbør aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁸ Judas u kooh Yesu na nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[†] na kan, uma le na, bi chuu u.

⁴⁹ Baah fuu ni Yesu ni waadidiliib aah bi nin chee na, le Judas kpaan buen Yesu chee, le ki ti bui u, “Umɔmɔkr, aa pɔɔ ɔɔ?” le ki moor utakpiln.

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Njɔ, aa chuun kinye?”

Le bi dan nan chuu Yesu mpɔɔn. ⁵¹ Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa yoor waa-jaak aajuk ki gaa per Uwumbør aatotoorninkpel aanaagbiija aatafal. ⁵² Le Yesu bui u, “Di saajuk ngbaan ki di fu ki-juchook ni. Binib bimɔk yoor kijaak aajuk na, kijaak aajuk le ga ku bi. ⁵³ Saa nyi ke m yaa mee Nte Uwumbør kan, u ga tun ni bituuntiib bi jer ɲichur kipiik ni ɲilee na m chee dandana aa? ⁵⁴ M mu yaa ɲa kina kan, maan gbiin Uwumbør Aagbaŋ aah len pu na ke m ga ji falaa u choo na.”

⁵⁵ N-yoonn ngbaan le u baa kini-paak ngbaan, “Ni joo kijaak aajum, ni ɲichakukul ni nan chuu mi ke maah ye ufifiir le na aa? M nan bi Uwumbør Aadichal ni iwiin mɔmɔk, ki tuk binib Uwumbør aabɔr, le naa chuu mi. ⁵⁶ Tɔ, nimina mɔmɔk ɲa ke ni gbiin Uwumbør aabɔnabtiib aah nan ɲmee pu na.”

Le waadidiliib mɔmɔk san cha u.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibør pu na

(Mak 14.53-65; Luk 22.54-55,

63-71; Jɔnn 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Binib bi nan chuu Yesu na nan di u buen Uwumbør aatotoorninkpel Kayafas aadichal ni, Uwumbør aakaal aamɔmɔkb ni Juu yaab aaninkpiib aah kuun nin chee na. ⁵⁸ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbør aa-

[†]26:48 : Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mɔk ngeehn.

totoorninkpel aachiln ni, le ki koo ni, ki ti kal butɔb aajab chee ke u lik naah ga ti doo pu na. ⁵⁹Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk ban binib bi ga mɔln inyamɔn ki paan Yesu na, aan bi kan waataani ki ti ku u na. Le biseeraadam pam dan nan mɔln inyamɔn paan u. ⁶⁰Bi mu aa kan waataani. Kookoo yaan le binyamɔndam bilee dan nan bui bi ⁶¹ke uja ngbaan bui ke u ga ŋmaa gbaa wii Uwumbɔr Aadichal, ki ki maa ki iwiin itaa daal.

⁶²Le Uwumbɔr aatotoorninkpel fii sil, ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?” ⁶³Le Yesu si ŋmin. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel bui u, “Puu Uwumbɔr u fu na pu, aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Kristo u Uwumbɔr lee u na aan saa ye?”

⁶⁴Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M tuk nimi la, n-yoonn mu choo na, ni ga kan min Unibɔn Aabo ka Uwumbɔr aajangii wɔb, ki ga kan mi ntaalangbam ni paacham ki choo.”

⁶⁵Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawan-peenkaan, le ki bui ke, “U di ubaa ŋaŋ Uwumbɔr la. Taa ki ban seeraadam. Ni ŋun waah sii Uwumbɔr pu na. ⁶⁶Ni dak kinye?”

Le bi bui ke, “U ŋeer ti ku u la.”

⁶⁷Le bi teei timɔɔtan ŋa unimbil wɔb, le ki gbaa u. Bibaa mu gbaa u ntapam, ⁶⁸ki bui u, “Kristo ngbaan, lem Uwumbɔr aabɔnabr aaliin ki tuk timi, ulau faa si.”

Piita aah nee Yesu pu na

(Mak 14.66-72; Luk 22.56-62;
Jonn 18.15-18, 25-27)

⁶⁹Piita nan ka lichiln ni. Le usapɔɔn u ye ututunn na dan nan bui u, “Aa mu nan bi Yesu u ye Galilee aatiŋ aanii na chee.”

⁷⁰Le u nee bi mɔmɔk aanimbil ni ki bui u, “Maa nyi saah len pu na aatataa,”

le ki buen kikaakpaak ni. ⁷¹Le usapɔɔn uken mu ti kan u, le ki bui binib bi bi nima chee na, “Uja wee mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na chee.”

⁷²Le u ki nee ki puu Uwumbɔr ke waa nyi u.

⁷³Le ni kpee siib, le binib bi si nima chee na dan nan bui u, “Ni ye mbamɔn, aa ye waadidiliib ponn ni ubaa la; saaliin ni baaliin kpaan la.”

⁷⁴Le u ki puu Uwumbɔr, le ki bui ke, “Maa nyi uja ngbaan. M yaa mɔn nnyamɔn kan, Uwumbɔr daa ntafal.”

Libuul ngbaan ni le ukooja wii. ⁷⁵Le Piita teer Yesu aah ba tuk u pu na ke, “Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.” Piita nan nyan lipaal, ki ti wii sakpen.

Baah nan di Yesu di buen Pailat aanimbiin ni pu na

(Mak 15.1; Luk 23.1-2; Jonn 18.28-32)

27 Ki woln kitaak le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib mɔmɔk kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na. ²Le bi buu u tikululn, ki di u buen kitij ngbaan aaninkpel chee, bi yin u ke Pailat, ki ti di ŋa uŋaal ni.

Judas aah ku ubaa pu na

(Lituln 1.18-19)

³Tɔ, Judas u kooh Yesu na aah kan ke bi ga ku Yesu na, le u jer waalandak, le ki ki giin ni tikur aamombil piitaa ngbaan ke u ti di tii Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib, ⁴le ki bui bi, “M tun titunwanbir la. M kooh unii u kaa kpa taani na ke bi ti ku u.”

Le bi bui u, “Naa ye timi aabɔr. Ni ye saabɔr la.”

⁵Le u di ŋimombil ngbaan di lii Uwumbɔr Aadichal ni, ki siir cha bi, le ki buen ti leen ubaa ŋŋmin le ki kpo.

⁶Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib pii ŋimombil ngbaan ki bui ke, “Ni ye nsin aamombil la. Timi aakaal aa kii ke ti di

kina aamombil ɲa Uwumbɔr aamombil ni.” ⁷ Le bi kpokl baah ga ɲa ɲi pu na, le ki di ɲi daa Kiyakmaabuuk aaɲepel ke bi ti li sui bicham nima. ⁸ Nima pu, le bi yin nima chee ke “Nsin aatiɲ” ki nan saa dandana wee.

⁹⁻¹⁰ Le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Jeremia aah nan len pu na ke, “Bi di tikur aamombil piitaa le daa kiyakmaabuuk aaɲepel, Uwumbɔr aah tuk bi pu na. ɲimombil ngbaan ye unii aadaak, Israel yaab ngem aah len ke bi ga daa u pu na.”[‡]

Pailat aah jin Yesu tibɔr pu na

(Mak 15.2-5; Luk 23.3-5; Jɔnn 18.33-38)

¹¹ Bi nan di Yesu ti siin kitiɲ ngbaan aaninkpel Pailat aanimbiin ni. Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabɔr la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.” ¹² Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bii Yesu. Le waa len tibaa.

¹³ Le Pailat baa u, “Saa ɲun baah bii si sakpen pu na aa?”

¹⁴ Le Yesu si ɲmin, kaa len tibaa. Le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(Mak 15.6-15; Luk 23.13-25;
Jɔnn 18.39-19.16)

¹⁵ ɲjim ngbaan aayoonn yaa nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na ki lii. ¹⁶ N-yoonn ngbaan unaagbiija u kpa liyimbil na nan bi kiyondiik ni. Bi nan yin u ke Barabas. ¹⁷ Kinipaak aah kuun na, le Pailat baa bi, “Ni ban m nyan ɲma kiyondiik ni? Barabas le aan Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na?” ¹⁸ Pailat nan bee ke bi kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u ɲa uɲaal ni.

¹⁹ Buyoonn u bi ji Yesu tibɔr na, Pailat aapuu nan di unii tun ni, ke u li nyi ki

taa ɲa uja nyaan ngbaan nibaa; ke uja ngbaan pu, u daɲ tidaɲ ti muk u sakpen na kinyeek na.

²⁰ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u di Barabas lii, ki ku Yesu. ²¹ Tɔ, le Pailat ki baa bi, “Bi-jaɲ bilee ngbaan ponn ni, m ga di ulau lii?”

Le bi bui u, “Di Barabas lii.”

²² Le Pailat baa bi, “Yesu u bi yin u ke Kristo ngbaan na, m ga ɲa u kinye?”

Le bi mɔmɔk bui u, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

²³ Le u ki baa bi, “Ba ɲa? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar mɔɔɔn pu ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu,” le ki ban bi ɲma tijar.

²⁴ Pailat mu kan ke waan ɲmaa ɲa nibaa, le ki ban nnyun, ki ɲir uɲaal binimbil ni, ki len ke, “Uja nyaan ngbaan aasin aa bi ɲɲaal ni. Ni ye nimi aabɔr la.”

²⁵ Le bi mɔmɔk bui u, “Cha waasin li bi timi, ni timi aabim aɲɲaal ni.”

²⁶ Le Pailat nyan Barabas lii, ki cha waajab lue Yesu ɲinaalab, le ki di u ɲa biɲaal ni, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Butɔb aajab aah yook Yesu pu na

(Mak 15.16-20; Jɔnn 19.2-3)

²⁷ Butɔb aajab ngbaan nan di Yesu koo Pailat aadichal ni, le ki kuun ni bijab bi gur na ki nan gob u. ²⁸ Le bi chuu peer waawanpeenkaan, ki di libɔkumaln peen u, ²⁹ le ki di ikokon luu kiyikpupuk, ki di chɪɲ u, ki di lidabil ɲum uɲangii ni ke ubɔr na, le ki gbaan unimbiin ni, ki ɲa u mbɔnyun, ki bui u, “Juu yaab Aabɔr, aa pɔɔ ɔɔ?” ³⁰ le ki tee timɔɔtan lɔe u, le ki gaa lidabil ngbaan ki di faa uyil paab. ³¹ Baah ɲa u mbɔɔnyun ki ti doo na, le bi chuu peer libɔkumaln ngbaan, le ki di waawanpeenkaan peen u, le ki joo u cha, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

[‡]27:9-10 : Lik Sekaria 11.12-13.

Baah kpaa u ndɔpuinkoo pu pu na

(Mak 15.21-32; Luk
23.26-43; Jɔnn 19.17-27)

³² Baah cha na, le bi kan uja ubaa, u ye Sairene aatiŋ aanii, aan bi yin u ke Simon na. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo. ³³ Le bi ti fuu nibaa chee. Bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyikpaŋ aapepel.” Baah fuu nima chee na, ³⁴ le binib bibaa di ndaan ni nnyɔk ki di ŋmal tɔb ponn ni, ki di tii Yesu ke u nyun. Waah lak lik na, le u yii, kaa nyun.

³⁵ Le butɔb aajab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan ti yakr tɔb, le ki too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na,[¶] ³⁶ le ki ka lik u. ³⁷ Bi nan ŋmee kigbaŋ budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Kigbaŋ ngbaan len ke, “Yesu u ye Juu yaab Aabɔr na le na.” ³⁸ Le bi di bififiirb bilee mu kpaa idɔpuinke pu. Bi nan di ubaa kpaa uŋangii wɔb, ki di uken kpaa uŋangan wɔb.

³⁹ Le binib bi jer nima chee na sii u, ki gbakr biyil, ⁴⁰ le ki bui u, “Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, sunn ni ndɔpuinkoo pu, ki ŋmar.”

⁴¹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib mu ŋa u mbɔɔnyun, ki bui ke, ⁴² “U nan gaal biken lir, kaan ŋmaa gaa ubaa lii ki ŋmar. U yaa ye Juu yaab Aabɔr kan, u sunn ni ndɔpuinkoo pu, aan ti gaa u ki kii. ⁴³ U gaa Uwumbɔr ki kii, ki bui ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Uwumbɔr yaa ban u kan, cha u gaa u lii dandana.”

⁴⁴ Le bififiirb bi bi di kpaa u chee idɔpuinke pu na mu sii u kina.

Yesu aah kpo pu na

(Mak 15.33-41; Luk
23.44-49; Jɔnn 19.28-30)

⁴⁵ Nwiin kaasisik ni le itingbaan mɔmɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ⁴⁶ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpɔɔn pu, “Eli, Eli, lama sabaktani.” Naatataa le ye ke, “Maawumbɔr, Maawumbɔr, ba pu aa siir cha mi?”[§]

⁴⁷ Binib bi si nima chee na aah ŋun waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan yin Elaija la.” ⁴⁸ Libuul ngbaan ni le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan di bɔn ndaan mu mɔɔn na ni, le ki di ŋa lidabil pu ki di ŋa umɔb chee ke u moor.

⁴⁹ Le binib bi gur na bui ke, “Di cha. Cha ti lik ke Elaija ga dan nan gaa u lii aan waan dan.”

⁵⁰ Le Yesu ki teen mpɔɔn pu, le ki cha waawiin nyan, le ki kpo.

⁵¹ N-yoonn ngbaan, le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham ki ti saa kitiŋ. Le kitiŋ deŋ, le ŋitakpasakpiin chuu war. ⁵² Ŋikaakul ngem mu chuu piir, le Uwumbɔr aanib bi nan kpo na pam fikr nkun ni, ki nyan ŋikaakul ngbaan ponn ni. ⁵³ Buyoonn Yesu fikr nkun ni na, le bi koo Jerusalem aatiŋ ni, ki di bibaa mɔk binib pam.

⁵⁴ Butɔb aajab aaninkpel, ni binib bi bi u chee ki si kii Yesu na aah kan kitiŋ aah deŋ pu na, ki kan tiwan nimɔk ŋa na, le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi bui ke, “Mbamɔn, u sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

⁵⁵ Bipiib pam mu nan bi nima, ki si dandar, ki si lik. Bi nan ye bipiib bi nyan ni Galilee aatiŋ ni ki dii Yesu, ki tun lit-uln ki ter u na. ⁵⁶ Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene; uken mu ye Mari, u ye Jems

[¶]27:35 : Lik Ilahn 22.18.

[§]27:46 : Lik Ilahn 22.1.

ni Josef aana na; uken mu ye Sebedee aajapotiib aana.

Baah sub Yesu pu na

(Mak 15.42-47; Luk 23.50-56; Jɔnn 19.38-42)

⁵⁷ Kijook aah joor na, le uwankpadaan ubaa, u ye Arimatea aatiŋ aanii na fuu ni. Bi yin u ke Josef. U mu nan dii Yesu. ⁵⁸ Le uja ngbaan buen Pailat chee ki ti bui u, “Tiin mi Yesu aawon.” Le Pailat bui waajab ke bi di ti tii u. ⁵⁹ Le Josef yoor Yesu aawon, ki di poo likekenyaan ni, ⁶⁰ ki di ti sub kitakpaluŋ ni. Kitakpaluŋ ngbaan le Josef nan cha bi gbii ki, uma ubaa pu. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. Waah di Yesu sub na, le u di litakpasakpeln li pee na, ki di leŋ mbisamɔb, le ki buen. ⁶¹ Le Mari Magdalene ni Mari uken mu bi nima chee, ki ka gbɔk kitakpaluŋ ngbaan.

Bikikiirb aah kii Yesu aakaakul pu na

⁶² Le ki woln Juu yaab aakpaakool daal, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab kuun Pailat chee, ⁶³ le ki bui u, “Timi aaninkpel, ti teer ke unyamɔndaan ngbaan aah nan bi na, u nan bui ke u yaa kpo kan, iwiin itaadaal u ga fikr nkun ni. ⁶⁴ Nima pu na, cha bijab li kii waakaakul, ki ti saa iwiin itaa daal, waadidiliib taa dan nan kur u, ki bui binib ke u fikr nkun ni la. Bi yaa ŋa kina kan, kookoo aanyamɔn mue ga jer njan yoo.”

⁶⁵ Le Pailat bui bi, “Tɔ, yoor bikikiirb, ki li cha man, ki ti cha bi li kii waakaakul naah ban pu na.”

⁶⁶ Le bi buen ki ti dab litakpal li leŋ likaakul aamɔb na, ki cha bikikiirb ka kii li.

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(Mak 16.1-10; Luk 24.1-12; Jɔnn 20.1-10)

28 Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magda-

lene ni Mari uken na buen ti lik likaakul ngbaan kichakpinaanyee ni. ² Le kitiŋ deŋ sakpen; ba pu? Uwumbɔr aatuun ubaa nan nyan ni paacham, le ki nan chuu lekr litakpal ngbaan, le ki kal li pu. ³ U nan moor lak lak ke utaal aah moor pu na. Waawanpeenkaan piin chain ke nkokoyon na. ⁴ Bikikiirb aah kan u na, le ijawaan chuu bi sakpen, le biwon gbaa, le bi lir ke fik.

⁵ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui bipiib ngbaan, “Ni taa san ijawaan man. M nyi ke ni ban Yesu u bi nan kpaa u ndɔpuinkoo pu na la. ⁶ Waa bi do. U fikr nkun ni, waah nan len pu na. Dan man ki nan lik waah ba dɔ nin chee na, ⁷ aan ki buen mala ki ti tuk waadidiliib ke u fikr nkun ni a, ki loln bi pu nsan ki cha Galilee aatiŋ ni. Bi ga ti kan u nima. Nimina le m ban m tuk nimi.”

⁸ Bipiib ngbaan nan san ijawaan, ki mu tee kpa mpopiin pam. Le bi siir likaakul chee mala, ki san buen ke bi ti tuk Yesu aadidiliib Uwumbɔr aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

⁹ Baah cha na, le Yesu ton bi nsan ni, le ki doon bi. Le bi gbaan unimbiin ni, ki joo u, le ki dooni u. ¹⁰ Le u bui bi, “Taa san ijawaan man. Li cha ki ti tuk maadidiliib ke bi li cha Galilee. Bi ga ti kan mi nima chee.”

Bikikiirb aah mɔln inyamɔn pu na

¹¹ Bipiib ngbaan aah cha na, le bikikiirb bi nan kii Yesu aakaakul na buen Jerusalem, ki ti tuk Uwumbɔr aatotoorninkpiib tiwan nimɔk ŋa na. ¹² Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib kuun tɔb chee, le ki kal ki kpokl, le ki nyan ŋimombil pam, ki di tii bikikiirb ngbaan, ¹³ le ki bui bi, “Li cha man ki ti ŋmann binib ke naah dɔ geen kinyee na, le waadidiliib dan ki nan nyan u likaakul ni. ¹⁴ Kitiŋ aaninkpel yaa ŋun ke ni len ke ni dɔ geen, ki yaa jin nimi tibɔr kan, ti ga nyan nimi.”

¹⁵Le bikikiirb ngbaan gaa ñimom-bil ngbaan, le ki buen ti tuk binib ke Yesu aadidiliib dan nan nyan waawon likaakul ni a. Nima pu le Juu yaab beenin len kina ki nan saa din.

**Yesu aah di ubaa mək
waadidiliib pu na**

*(Mak 16.14-18; Luk 24.36-49;
Jonn 20.19-23; Lituln 1.6-8)*

¹⁶Yesu aadidiliib kipiik ni ubaa na nan buen lijool libaa paab, Galilee aatiŋ ni, Yesu aah nan mək bi nin chee na.

¹⁷Le Yesu fuu ni bi chee. Baah kan u na, le bi gbaan unimbiin ni ki doon u. Le bibaa mu joo beeni. ¹⁸Le Yesu bui bi, “Uwumbər tii mi mpɔɔn məmək, paacham ni taab. ¹⁹Li cha man ģini-bol məmək chee, ki ti ģa bi maadidiliib, ki muin bi nnyun ni, Nte Uwumbər, ni min Ujapɔɔn, ni Nfuur Nyaan aayimbil pu, ²⁰ki tuk bi ke bi li keei maah tuk nimi pu na məmək. Teer man ke m bi ni chee n-yoonn məmək, ki nan saa dul-nyaa aadoon.”

Tibɔnyaan ti

MAK

ɲmee ti na

**Jɔnn u nan muin binib
nnyun ni na aabɔr**

(Matiu 3.1-12; Luk 3.1-18; Jɔnn 1.19-28)

1 Tibɔr timina le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan.

²Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan ɲmee waabɔr ngbaan aah ga piin pu na. U nan ɲmee ke Uwumbɔr bui Waabo ke, “Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan,

ki nan toor nsan ki siin si.”**

³Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar ke, “Toor Uwumbɔr aasan man, ki ɲa waasan mu li tok ki tii u.”††

⁴Kina le uja ubaa nyan sil nteersakpiin ni, bi yin u ke Jɔnn. U nan muini binib nnyun ni, le ki mooni ke, “Kpeln nimi aabimbin man aan Uwumbɔr di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, le m ga muin nimi nnyun ni.”⁵ Le kinipaak nyan Judea aatim mɔmɔk ni, ni Jerusalem aatiɲ ni, ki dan u chee, ki nan kpiir baatunwanbir tuk Uwumbɔr. Le Jɔnn muin bi nnyun ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni.

⁶Jɔnn nan pee kikipalk ki bi nan di laakumii aakor luu ki na. U nan di ligba-papaln buu uchaɲ ni. Waajikaar nan ye itoon ni tisiir la.⁷ U nan mooni kinipaak ngbaan ke, “Unii u jer mi na paan ni m pu la. Maa ɲeer ke m gbiln waanaatak aarmin ki tii u.”⁸ Mma muin nimi nnyun ni la. Uma le ga nan di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

Waah muin Yesu nnyun ni pu na

(Matiu 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13)

⁹N-yoonn ngbaan le Yesu nyan Nasaref, kitiɲ ki bi Galilee ni na, ki dan Jɔnn chee. Le Jɔnn muin u nnyun ni, Jɔɔdann aamɔɔl ni.¹⁰ Yesu aah nyan nnyun ni na, le u kan kitaapaak chuu piir, le ki kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki nan tɔɲ u pu, ki naahn linanjel.¹¹ Le nneel nyan ni paacham ki len ke, “Aa ye Njapɔɔn u m gee si na la. Nnimbil gbiin si.”‡‡

¹²N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr Aafuur Nyaan di Yesu buen nteersakpiin ni. U nan ti bi nima iwiin imonko ilee la. Le kinimbɔɲ tɔɲni u nima.¹³ Timoor ni aapeel mu nan bi nima. Le Uwumbɔr aatuuntiib nyan ni paacham ki dan nan ɲa u tiɲann.

¹⁴Le binib nan chuu Jɔnn ki di u ɲa kiyondiik ni. Nee aapuwɔb, le Yesu buen Galilee aatiɲ ni, ki ti mooni Uwumbɔr aabɔnyaan,¹⁵ le ki bui ke, “N-yoonn fuu a. Uwumbɔr aanaan peen ni a. Kpeln nimi aabimbin man, ki gaa tibɔnyaan tee ki kii man.”

Yesu aah yin bijanbam binaa pu na

(Matiu 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11)

¹⁶Yesu nan chuun kpak Galilee Aanyusakpem aagbaan, le ki ti kan Simonni ni unaal Andru bi mae kipɔɔk nnyun ni; bi ye bijanbam la.¹⁷ Le Yesu bui bi, “Dii mi man, aan m cha ni ban binib ki nan tii Uwumbɔr.”¹⁸ Waah len kina na, libuul ngbaan ni le bi siir cha baapɔr, ki dii u.

¹⁹Le u foor siib ki kpee, le ki kan Jems ni unaal Jɔnn, bi ye Sebedee aajapɔtiib na. Bi nan bi baarɔb ponn ni, ki bi leɲni baapɔr.²⁰ Libuul ngbaan ni le Yesu yin

**1:2 : Lik Malakai 3.1.

††1:3 : Lik Aisaya 40.3.

‡‡1:11 : Lik Aisaya 42.1.

bi. Le bi siir cha bite Sebedee ni waatum buɔɔb ngbaan ponn ni, le ki dii Yesu.

Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na

(Luk 4.31-37)

²¹ Le bi ti fuu Kapenaum aatin ni. Juu yaab aakpaakool daal, le Yesu koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ²² Waah tuk bi tibɔr ti na, le ni gar bi pam. U tuk bi ke unii u kpa Uwumbɔr aapɔɔn na la, kaa tuk bi ke Uwumbɔr aakaal aamɔmkɔb aah tuk bi pu na.

²³ Le uja u tiyayaar joo u na bi mmeen aadiik ngbaan ni, ²⁴ le ki teen ke, “Sin Yesu u ye Nasaref aatin aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan ɲa timi fam la aa? M nyi si. Aa ye Uwumbɔr aanii u ye chain na la.”

²⁵ Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, “ɲmim. Di uja ngbaan lii.”

²⁶ Le tiyayaar ngbaan cha uja ngbaan aawon gbaa, le ki teen mpɔɔn pu, ki di u lii. ²⁷ Le ni gar bi mɔmkɔ pam. Le bi baa tɔb, “Ba sɔ? Ni ye mmɔkm pɔɔn la aa? U kpa mpɔɔn, le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii, le ti kii waamɔb.”

²⁸ Nima pu na, Yesu aayimbil nan moon Galilee aatingbaan mɔmkɔ ni.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na

(Matiu 8.14-17; Luk 4.38-41)

²⁹ Yesu ni binib bi dii u na nan nyan mmeen aadiik ngbaan ni, le ki buen Simonn ni Andru aadichal ni. Jems ni Jɔnn mu nan dii bi. ³⁰ Le Simonn apuu aana bun, ki dɔ kidiik ni. Le uwon ton. Le bi tuk Yesu ke u bun la. ³¹ Le Yesu buen u chee, ki ti chuu uɲaal, ki fiin u kaan. Le uwon sɔɲ. Le u chann bi tichann.

³² Liyaadaal aajook, buyoonn nwiin lir na, binib nan dan Yesu chee, le ki joo ni bibum mɔmkɔ, ni tiyayaar aah joo binib bi na mɔmkɔ. ³³ Kitiɲ ngbaan aanib mɔmkɔ nan kuun nima, Simonn ni Andru dɔ linampal. ³⁴ Bibum ngbaan nan wiir

pam ki nan kpa iween aabɔɲ aabɔɲ na, le Yesu cha bi pɔɔk, ki nyan tiyayaar aah joo binib bi na mu. Tiyaar ngbaan aah nan nyi waah ye unii u na, waa nan tii ti nsan ke ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumbɔr aabɔr Galilee aatim ni pu na

(Luk 4.42-44)

³⁵ Njan aakooja aah wii na, le Yesu fii ki nyan lipaal, ki buen nibaa chee, le ki ti bi nima ubaa ki mee Uwumbɔr. ³⁶ Naah woln kichakpiik ni na, le Simonn ni uɲtiib mu fii ki nyan, ki bi ban u, ³⁷ le ki ti kan u, le ki bui u ke, “Binib mɔmkɔ bi ban si la.”

³⁸ Le u bui bi, “Cha ti buen ntim muken ni, aan m ti tuk bi mu Uwumbɔr aabɔr. Nima le cha m nyan ni Uwumbɔr do.”

³⁹ Le u buen Galilee aatim mɔmkɔ ni, ki koo mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, le ki nyan tiyayaar binib ponn ni.

Yesu aah cha ukɔndaan pɔɔk pu na

(Matiu 8.1-4; Luk 5.12-16)

⁴⁰ Ukɔndaan ubaa nan dan Yesu chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki gar u ke u ter u, le ki bui u ke, “Aa yaa gee kan, aa ga ɲmaa cha m pɔɔk.”

⁴¹ Le kinimbaak chuu Yesu. Le u taln uɲaal, ki meeh u, ki bui u, “M gee. Aa pɔɔk.” ⁴² Libuul ngbaan ni le u pɔɔk, kaa ki ye ukɔndaan. ⁴³ Le Yesu bui u ke u li cha, ki sur u mbamɔm ke, ⁴⁴ “Li nyi ki taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbɔr aatotoor chee, ki ti di aabaa mɔk u, ki toor kitork tii Uwumbɔr ke Moses aakaal aah len pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a.”

⁴⁵ Le uja ngbaan buen, ki joo tibɔr ngbaan tuk binib mɔmkɔ. Waah ɲa kina na, le Yesu aa ki ɲmaa koo kitiɲ kibaa ni, binib aanimbil ni. U nan gur bi kipɔɔk ni la. Le binib nya itingbaan mɔmkɔ ni, ki chaa u chee.

**Yesu aah cha uja u aawon
faan na pɔɔk pu na**

(Matiu 9.1-8; Luk 5.17-26)

2 Iwiin ilee aah jer na, le Yesu ki gir buen Kapenaum aatiŋ ni. Le binib ɣun ke u bi linampal. ² Le kinipaak kuun ni nima chee. Baah wiir pu na, mpaan aa nan ki gur mbisamɔb chee, ubaa ki sil. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr. ³ Waah bi tuk bi Uwumbɔr aabɔr na, le binib bibaa fuu ni, ki luln ni unii u aawon faan na likekeln ni. Binib binaa le nan luln ni u. ⁴ Kinipaak ngbaan pu, baa nan ɣmaa koo ni Yesu chee. Le bi jon kidiik paab,[¶] ki chee liboln ki tuur waah si nin chee kidiik ponn ni na, le ki di baah luln ni unii u likekeln ni na ɣa liboln ngbaan ponn ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni. ⁵ Le Yesu kan baah gaa u ki kii mbamɔm pu na, le ki bui uja u aawon faan na ke, “Maabo, m di cha pinn saatunwanbir.”

⁶ Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa nan ka nima, le ki bi dak bisui ni ke, ⁷ “Ba ɣa uja wee len kina? U sii Uwumbɔr la. Ubaa aan ɣmaa di cha pinn titunwanbir, see Uwumbɔr baanja.”

⁸ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba ɣa ni dak kina nisui ni? ⁹ Maah bui uja u aawon faan na ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ, aan m yaa bui u ke u fiin ki yoor waawandookaan ki li chuun, le pɔɔ? ¹⁰ M ga mɔk nimi ke min, Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na ke, ¹¹ “M bui si la, fiin, ki yoor saawandookaan, ki li chaa kun.”

¹² Libuul ngbaan ni le u fii sil, ki yoor waawandookaan, ki nyan lipaal bi mɔmɔk aanimbiil ni. Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyuŋ Uwumbɔr ki bui ke, “Taa kee kan kina.”

Yesu aah yin Liifai pu na

(Matiu 9.9-13; Luk 5.27-32)

¹³ Yesu nan ki gir buen nnyusakpem ni. Le kinipaak dan u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr. ¹⁴ Waah cha na, le u kan ulampoogaar ubaa u ka baah gaal lampoo nin chee na. Bi yin u ke Liifai, le ute ye Alfeus. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” Le u fii, ki dii u.

¹⁵ Nee aapuwɔb, le Yesu bi Liifai do, ki bi ji tijikaar. Le bilampoogaab ni titunwanbirdam nan wiir, ki dii Yesu. Le bi ponn ni pam mu ka u ni waadidiliib chee, ki bi ji tijikaar. ¹⁶ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa, bi ye Farisii yaab na aah kan ke Yesu bi ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar na, le bi baa waadidiliib, “Ba ɣa u ji bilampoogaab ni titunwanbirdam chee tijikaar?”

¹⁷ Le Yesu ɣun baah len pu na, le ki bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see bi bun na le ban dɔkta. Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titunwanbirdam bi nan kpeln baabimbin la.”

Kimɔlul aabɔr

(Matiu 9.14-17; Luk 5.33-39)

¹⁸ Le Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab nan bi lulni bumɔb. Le binib bibaa dan nan bui Yesu ke, “Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni bumɔb la. Ba pu saadidiliib ma aa lulni?”

¹⁹ Le u baa bi, “Bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na ga ɣmaa lul bumɔb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. Buyoonn upiidinn bi bi chee na, baan ɣmaa lul bumɔb. ²⁰ N-yoonn mu choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.

¶2:4 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa ɣibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

²¹ “Ubaa aan di likekepoŋn aageln, ki di leŋ libokukpokl. U yaa ŋa kina kan, likekepoŋn aageln na ga kar libokukpokl na. Liboln ngbaan ga waar ki jer njan yaan. ²² Ubaa mu aan di ndawiin, ki di ŋa kilookpok ponn ni. U yaa ŋa kina kan, kilookpok na ga puu, ki bii. Ndaan na mu ga kpir. Bi ga di ndawiin ki di ŋa kilopoŋ ni la.”

Juu yaab aakpaakool daal aabɔr

(*Matiu 12.1-8; Luk 6.1-5*)

²³ Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni. Baah chuun ki cha na, le waadidiliib joo tijikaar na geei, bi ti ŋmɔ. ²⁴ Le Farisii yaab nan baa Yesu ke, “Ba ŋa saadidiliib ŋani kina? Timi aakaal aa kii ke bi ŋa kina likpaakool daal.”

²⁵ Le u baa bi, “Naa karn Ubɔr David aah nan ŋa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. Baa nan kpa tijikaar. ²⁶ Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, buyoonn Abiatar nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel na, le ki di Uwumbɔr aaboroboro ŋman, ki joo ti tii waanib mu, bi ŋman. Baah ŋa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aatotoorb baanja le ga ŋmɔ boroboro ngbaan na.

²⁷ “M tuk nimi la, unibɔn pu le likpaakool daal bi, naa ye likpaakool daal pu le unibɔn bi. ²⁸ Min Unibɔn Aabo le ye likpaakool daal mu Aadindaan.”

Yesu aah cha uja u aajaal faan na poɔk pu na

(*Matiu 12.9-14; Luk 6.6-11*)

3 Le u ki gir buen mmeen aadiik ni. Le uja u aajaal faan na bi nima. ² Le bi lik Yesu, ke u ga cha uja ngbaan poɔk likpaakool daal aan waan cha u poɔk. Ba pu? bi ban bi kan nsan aan ki galn u ke u bii likpaakool daal. ³ Le Yesu bui uja u aajaal faan na ke, “Nan sil tikaasisik ni,” ⁴ le ki baa bi, “Likpaakool daal kan, ti ga ŋa ni ŋan na aan ni kaa ŋan na? Ti ga tii

unii limɔfal aan ti ga ku u? Timi aakaal mɔk timi kinye?”

Le baa len tibaa. ⁵ Le u lik bi mɔmɔk, le ki gee liŋuul bi pu. Bitafal aah poɔ pu na, le ni bii usui. Le u bui uja u aajaal faan na ke, “Talɔn aajaal.” Le u talɔn ujaal. Le mu poɔk. ⁶ Le Farisii yaab ngbaan nyan lipaal, le ki buen Ubɔr Herod aanib chee, le ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na.

Kinipaak aah nan kuun nnyusakpem chee pu na

⁷ Yesu ni waadidiliib nan buen Galilee Aanyusakpem ni. Le kinipaak dii u. Bi nyan ni Galilee aatim ni la, ni Judea aatim ni, ⁸ ni Jerusalem, ni Idumea aatim ni, ni ntim mu bi Joɔdann aamɔɔdapuul na, ni Taya ni Saidonn aatingbaan ni. Bi nan wiir sakpen a. Bi ŋun Yesu aah tun lijnijiir aatun pu na. Nima le cha bi dan u chee. ⁹ Le u bui waadidiliib ke bi di buɔɔb deen nnyun pu, nnyusakpem aagbaan chee, aan u koo ni, kinipaak ngbaan taa muen u. ¹⁰ U nan tii binib pam laafee. Nima le bibum mɔmɔk tur tɔb, bi ti fuu u chee aan ki di biɔaal meeh u. ¹¹ Tiyayaar ti joo binib na aah kan u na, le ti cha bi gbaan unimbiin ni, le ki teen ke, “Aa ye Uwumbɔr Aajapoɔn la.”

¹² Le Yesu kae tiyayaar ngbaan ke, “Taa li joo mi mooni man.”

Yesu aah nyan waakpambalb kipiik ni bilee pu na

(*Matiu 10.1-4; Luk 6.12-16*)

¹³ Yesu nan jon lijoal paab, le ki yin waah ban binib bi na ke bi dan u chee. Le bi dan u chee. ¹⁴ Le u nyan bijab kipiik ni bilee, bi ti li bi u chee. Le u yin bi ke waakpambalb. U nyan bi ke u tun bi, aan bi ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr, ¹⁵ ki li kpa mpɔɔn ki nyan tiyayaar binib ni.

¹⁶ Waah nyan bijab kipiik ni bilee bi na aayimbil sɔ: Simonn, le Yesu duln u ke Piita; ¹⁷ Jems ni unaal Joɔn bi ye Sebedee aajapoɔtiib na, le Yesu duln bi

ke Boanejes. Boanejes aatataa le ye ke “Binib bi tar ke utaal na”; ¹⁸ni Andru, ni Filip, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapoon na; ni Tadeus; ni Simon u nan ban u kuln waatiŋ aadim na; ¹⁹ni Judas Iskariot, u ga nan kooh uma Yesu na.

**Binib bibaa aah sii Uwumbor
Aafuur Nyaan pu na**

(*Matiu 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10*)

²⁰Le Yesu chaan kun. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa nsan bi ji tijikaar. ²¹Udoyaab aah nŋun kina na, le bi dan bi nan chuu u; ba pu? bi nŋun binib len ke u waar la.

²²Uwumbor aakaal aamomokb bi nyan ni Jerusalem na le bui ke kinimbong, ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le joo u ki tii u mpoon ke u nyan tiyayaar binib ni.

²³Baah len kina na, le Yesu yin bi ke bi dan u chee, le ki nak bi njiyataŋak ke, “Kinimbong ga na kinye ki nyan kima kinimbong binib ni?” ²⁴Kitiŋ kibaa ni aanib yaa yakr ki yaa jaa kijaak kan, kitiŋ ngbaan ga bee yoli. ²⁵Lidichal libaa ni aanib yaa yakr ki jaa kijaak kan, lidichal ngbaan ga bee yoli. ²⁶Kinimbong aanaan yaab yaa yakr ki jaa kijaak kan, kaan ki nmaa sil. Kaanaan ga doo.”

**Yesu aah nyaŋ mpoodaan
kinimbong ki bii kaawan pu na**

(*Matiu 12.29; Luk 11.21-22*)

²⁷“Ubaa aan nmaa koo mpoodaan^{§§} aadichal ni, ki bii waawan, see u puen buu u le waahr, le ki nin bii waadichal.

²⁸“M tuk nimi mbamon la, Uwumbor ga di cha binib aatunwanbir momok ki pinn bi. Bi yaa sii u kan, u ga di cha pinn bi. ²⁹Uwumbor Aafuur Nyaan ma kan, unii yaa sii muma kan, Uwumbor aan di

cha pinn u. U ga li kpa taani n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” ³⁰Binib bibaa nan bui ke tiyayaar le joo Yesu. Nima le cha u len kina.

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(*Matiu 12.46-50; Luk 8.19-21*)

³¹Le Yesu aana ni unaatiib fuu ni ki si lipaal, le ki tun unii ke u ti yin Yesu. ³²Le kinipaak ka gob Yesu. Le bi tuk u, “Lik, aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la.”

³³Le u baa bi ke, “Ŋma ye nna? Bilabi ye nnaatiib?” ³⁴le ki fenn tonŋ waadidiliib bi ka gob u na, le ki bui ke, “Lik, nna ni nnaatiib so. ³⁵Ba pu? unii umok nani Uwumbor aah gee pu na, uma le ye nnaal, ni nninkpan, ni nna.”

Unii u yaa njikaabim na aayataŋakl

(*Matiu 13.1-9; Luk 8.4-8*)

4Yesu nan ki gir buen Galilee aanyusakpem aagbaan, ki ti tuk binib Uwumbor aabor. Le kinipaak sakpeŋ ki kuun ni u chee. Baah wiir pu na, le u koo kal buŋob ni, nnyun ni. Kinipaak ngbaan mu nan si nnyusakpem aagbaan. ²Le u tuk bi tibor pam njiyataŋak ponn ni.

³U nan bui bi ke, “Li pel man, ukpaal ubaa le nan buen u ti yaa njikaabim. ⁴Waah yaa njikaabim ngbaan na, le mubaa lir nsan ni. Le inyoon dan, ki nan peei jin. ⁵Le mubaa mu lir ntakpateer paab, titan aah kaa wiir nin chee na. Titan aah kaa wiir na, le mu guu punn mala. ⁶Le nwiin puu, ki ton, ki see mu. Mu aah kaa kpa inyaan mbamon na, le mu yol, ki kpo. ⁷Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le ikokon muun, le ki ku mu, le mu aa mar. ⁸Le mubaa mu lir kitiŋ ki nan na ponn ni, ki punn, le ki muun, ki mar. Ngem lun piitaa piitaa, ngem

^{§§}3:27 : Mpoodaan na ye kinimbong la. Le Yesu kpa mpoon jer u ki buu u.

mu lun imonko itata, ngem mu lun nkub nkub.

⁹“U kpa litafal na kan, u n̄un.”

Ŋita a n̄i pu u n̄ak bi n̄iyatanāk na

(*Matiu 13.10-17; Luk 8.9-10*)

¹⁰Yesu aah bi ubaa na, le waadidiliib kipiik ni bilee na, ni binib bi nan bi u chee na nan dan ki nan baa u waayatanāk ngbaan aatataa. ¹¹Le u bui bi ke, “Uwumbor le cha ni bee waanaan aabɔɔɔrkaan. Binib bi kaa bi waanaan ni na, u n̄ak bima le n̄iyatanāk,

¹²‘Aan bi lik ki lik, kaa waa, ki pel ki pel, kaa beer naatataa. Bi yaa n̄un ki bee naatataa kan, nibaakan bi ga kpeln baabimbir, aan Uwumbor di cha baatunwanbir ki pinn bi.’”*

Unii u yaa n̄jikaabim na aayatanāk aatataa

(*Matiu 13.18-23; Luk 8.11-15*)

¹³Le Yesu baa bi ke, “Naa bee liyatanāk ngbaan aatataa aa? Ni ga n̄a kinye ki bee n̄iyatanāk n̄iken aatataa?

¹⁴Liyatanāk ngbaan aatataa le ye ke ukpaal ngbaan le n̄a n̄unii u tuk binib Uwumbor aabɔɔr na. ¹⁵Ndibim mu lir nsan ni na le n̄a n̄binib bi n̄un Uwumbor aabɔɔr na. Libuul ngbaan ni le kinimbɔɔ dan ki nan nyan ti bisui ni. ¹⁶Mu lir ntakpateer pu na le n̄a n̄binib bi n̄un tibɔɔr ngbaan, ki gaa ti mala ni mpopiin na. ¹⁷Bi mu aa gaa ti bisui ni mbamɔm, kaa joo ti ni yunn. Bi yaa kan limukl ti pu kan, bee binib yaa n̄a bi falaa ti pu kan, libuul ngbaan ni le bi ga di ti lii. ¹⁸Binib bibaa mu bi ke n̄jikaabim mu lir ikokon ponn ni na la. ¹⁹Bi n̄un tibɔɔr ngbaan la. Le dulnyaa wee ni aabɔɔr, ni liwankpal aakɔrk, ni tiwan aabɔɔr aakɔrk mu koo

bisui ni, le ki ku tibɔɔr ngbaan bisui ni, le taa mar. ²⁰Mu lir kitij ki n̄an na ponn ni na le n̄a n̄binib bi n̄un tibɔɔr ngbaan, ki gaa ti, le ki mar. Ngem mar piitaa piitaa, ngem mu mar imonko itata, ngem mu mar nkub nkub.”

Karyaa aayatanāk

(*Luk 8.16-18*)

²¹Le u baa bi ke, “Unii yaa see karyaa kan, u ga di lisambil chin̄ u pu uu? U ga di siin tiwandookaan aataab la aa? Waan di tɔɔ tiwan nibaa pu la aa? ²²Tibɔɔr timɔk bɔɔ na, ti ga kpiir. Tibɔɔrkaan mɔmɔk mu ga nyan mpaan pu. ²³U kpa litafal na kan, u n̄un.

²⁴“Cha nitafal li bi naah n̄un ti na ni man. Naah tii pu na, Uwumbor mu ga giin kina le ki tii nimi. U ga tii nimi ki jer naah tii pu na. ²⁵Unii umɔk kpa na, Uwumbor ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbor ga chuu gaa waah kpa ni pɔkaa na.†

Tijikaar aah n̄a pu na aayatanāk

²⁶“Uwumbor aanaan naahn n̄jikaabim mu uja bun waasaak ni na la. ²⁷U geen̄i kinyeek, kitaak yaa woln kan, u fii. Le n̄jikaabim ngbaan ga punn, ki muun. Waa nyi mu aah n̄a pu ki punn, aan ki muuni na. ²⁸Kitij ngbaan le cha tijikaar n̄a. Njan le mu punn, le ki nin muun ki poo, le ki mar. ²⁹Ti yaa nan biir kan, ni n̄eer lijikaacheel la. Nima pu na, u ga di gork, ki buen ti chee ti.”

Tisufar aabil aayatanāk

(*Matiu 13.31-32, 34; Luk 13.18-19*)

³⁰Yesu nan baa bi ke, “M ga di ba ki di n̄a n̄Uwumbor aanaan? M ga di liyatanāk bayaar ki di n̄a n̄mu? ³¹Mu naahn linaanyiimbil la. Libil ngbaan le

*4:12 : Lik Aisaya 6.9-10.

†4:25 : Naatataa le ye ke unii u pel Uwumbor aabɔɔr na, Uwumbor ga cha u moo n̄un. Unii u kaa pel na, Uwumbor aan ki cha u n̄un.

ye libil waatiir, njibil mómók filk jer lima la. ³²Bi yaa di li bun kan, li ga punn ki muun ki jer tisufar mómók, ki ɲa ibon i filk na. Le inyoon i laani paacham na ga ɲmaa ter yaadil ibon ngbaan pu.”

³³Kina le Yesu di ɲiyataɲak ɲimina aaboln pam tuk bi Uwumbör aabör. U ɲak bi ɲiyataɲak ki ti ɲeer baah ga ɲmaa pel pu na la. ³⁴Waa len tibaa bi chee, see ɲiyataɲak ɲmeen. U ni waadidiliib aah bi bibaa na, le u ɲeer ɲiyataɲak ngbaan aataataa tuk bi.

Yesu aah ɲa pu ki cha kibun ɲmin na

(*Matiu 8.23-27; Luk 8.22-25*)

³⁵Nwiin ngbaan daal aajook, le u bui waadidiliib ke, “Cha ti puur nnyusakpem man.” ³⁶Le bi siir kinipaak ngbaan chee, ki koo u chee bunɔb ni. Inɔi iken mu nan bi nima chee. ³⁷Baah cha na, le kibun ti fii ki bi daar. Le tinyunkpenn fii yeɲni, ki koo bunɔb ngbaan ponn ni, le bu ban bu liin. ³⁸Yesu mu dɔ liyikukur pu geen, liɲɔjuul wɔb. Le bi dan nan finn u, le ki bui u ke, “Umómókr, ti yaa bee nnyun ni kan, aatafal aa bi ti ni ii?”

³⁹Le u fii ki kae kibun ngbaan, le ki bui nnyun ngbaan ke, “Doon suuna.” Libuul ngbaan ni, le kibun ngbaan ɲmin, nnyun mu doon suuna, ni mómók ɲmin chii. ⁴⁰Le u baa bi, “Ba ɲa ni san ijawaan? Naa kee gaa mi ki kii mbamóm aa?”

⁴¹Tɔ, ijawaan nan chuu bi sakpen, le bi baa tɔb ke, “Ba aanibol bi na? Kibun ni nnyun mu kpaan kii waamɔb.”

Yesu aah cha uwaar pɔɔk pu na

(*Matiu 8.28-34; Luk 8.26-39*)

5 Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Gerasiin yaab aatiɲ ni. ²Le uwaar ubaa nan bi nima. ³Waakookoo yaan nan ye baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na la. Ubaa aa ɲmaa baa u kaan. Bi yaa buu u tikululn kan, u keei ti la. ⁴Bi nan joo idɔribi ni tikululn buu u kpala kpala.

Le u keei tikululn ngbaan, ki gbaa wiir idɔribi mu. Ubaa aa ɲmaa tiɲ u. ⁵Nwiin pu ni kinyeek, u po bi ɲikaakul ngbaan ni, ni ɲigongon paab, ki tar, ki joo ɲitakpal geei ubaa.

⁶Yesu aah nyan bunɔb ni na, le uwaar ngbaan bi dandar, ki kan u, ki san nan tooh u nsan ni, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ⁷⁻⁸Le Yesu bui ke, “Tiyayaar, nyan uja ngbaan ni.” Le u teen ki len mpɔɔn pu ke, “Yesu, si u ye Uwumbör u kaa kpa ɲeen aatɔ na Aajapɔɔn na, aa ban ba m chee? M gaɲ si Uwumbör pu, taa ɲa mi falaa.”

⁹Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Le u bui u, “Ti ye tiyayaar ti wiir na la, nima le bi yin mi ke Kipaak,” ¹⁰le ki gaɲ u sakpen ke u taa jenn nyan ti kitiɲ kee ni.

¹¹Igbeer ibaa mu nan bi nima chee, ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab.

¹²Le tiyayaar ngbaan gaɲ Yesu ke, “Cha ti ti koo igbeer ngbaan ni.” ¹³Le u kii. Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer mómók san sunn limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni. I ga nan li fuu ɲichur ɲilee.

¹⁴Le bijab bi kii igbeer ngbaan na san buen kitiɲ ni, ni itingbaan ni, ki ti tuk binib tibör ngbaan. Binib aah ɲun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ɲa na, ¹⁵le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar ti wiir na nan joo u na ka nima. U cheer, ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun unmeen. Le ijawaan chuu bi. ¹⁶Binib bi kan Yesu aah nyan tiyayaar uja ngbaan ni pu na nan tuk bi Yesu aah ɲa pu na, ki tuk bi naah ɲa igbeer ngbaan mu pu na. ¹⁷Le bi gaɲ Yesu ke u nya baatiɲ ni.

¹⁸Le u gir ti koo bunɔb na ni. Waah gir u ti koo bunɔb ni na, le uja u tiyayaar nan joo u na gaɲ u ke u cha u dii u. ¹⁹Le u yii, le ki bui u, “Gir kun, ki ti tuk aadoy-aab Uwumbör aah san si kinimbaak ki tun litukpaan tii si pu na.”

²⁰ Le u buen, ki di bɔ dii kitiŋ ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, le ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu ki tii u na. Le ni gar bi mɔmɔk pam.

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(*Matiu 9.18-26; Luk 8.40-56*)

²¹ Yesu nan ki gir puur nnyusakpem aadapuul, buɔɔb na ni. Waah ti fuu nima na, le kinipaak sakperɔ kuun ni u chee. Le u si nnyun aagbaan. ²² Le uja ubaa dan u chee. U ye mmeen aadiik ni aaninkpel ubaa la. Le bi yin u ke Jairus. Waah kan Yesu na, le u nan gbaan unimbiin ni, ²³ ki gar u sakpen le ki bui u ke, “Ni yaa ki kpee siib na kan, mbisal ga kpo. M gar si la, dan nan di aarɔal ki di paan u pu, aan u pɔɔk ki taa kpo.”

²⁴ Le Yesu dii u buen. Le kinipaak ngbaan mu dii Yesu, ki mueni u.

²⁵ Le upii u fu tipiir ɔibin kipiik ni ɔilee taa door na, mu bi nima chee.

²⁶ U nan chaa biteteeb chee, ki kan falaa aabɔɔ mɔmɔk, ki jin waamombil mɔmɔk doo, le naa soor. U nan moo buɔni la. ²⁷⁻²⁸ Le u ɔun Yesu aabɔr, le ki len usui ni ke u yaa po meeh waawanpeenkaan kan, u ga pɔɔk. Le u bɔ kinipaak ngbaan ponn ni, ki paan Yesu aapuwɔb, ki taln uɔal, ki meeh waawanpeenkaan.

²⁹ Libuul ngbaan ni, le u pɔɔk, ki bee uwon ponn ni ke iween ngbaan doo a. ³⁰ Le Yesu bee usui ni ke mpɔɔn ngem nyan u ni a. Le u fenn kinipaak ngbaan ni, ki baa ke, “ɔma meeh maawanpeenkaan?”

³¹ Le waadidiliib bui u, “Aa kan kinipaak ngbaan aah kpei si pu na, le aa baa ke ɔma meeh si?”

³² Le u fenn, ki lik ɔipepel mɔmɔk ke u kan udaan u meeh u na. ³³ Le upii ngbaan bee tiwan ni ɔa u na. Ijawaan mu chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u waabɔr mɔmɔk. ³⁴ Le Yesu bui u,

“Mbisal, saah gaa mi ki kii mbamɔm pu na, nima le cha aa pɔɔk. Li cha ni mpopiin. Saaween ngbaan aan ki fii.”

³⁵ Yesu aah len kina na, le binib bibaa nyan ni Jairus do, ki tooh ni bi nsan ni, ki nan bui Jairus ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Umɔmɔkr ngbaan ɔani falaa ki cha aado.”

³⁶ Yesu nan ɔun baah len pu na, le ki bui Jairus, “Tii mi naadii, ki taa san ijawaan.” ³⁷ Yesu aa nan cha ubaa ki dii u ki kpee Piita ni Jems, ni Jems aanaal Jɔnn pu. ³⁸ Yesu nan fuu Jairus do le ki ɔun kifuuk pu. Binib bi nima ki wiir, ki wii ikpowiil, ki kaani. ³⁹ Le u koo lidichal ngbaan ni. Waah koo ni na, le u baa bi, “Ba ɔa ni kpa kifuuk kina, ki wii? Ubo ngbaan aa kpo. U geen la.”

⁴⁰ Le bi laa u sakpen. Le u jenn nyan bi mɔmɔk lipaal, ⁴¹ ki di ubo ngbaan aate ni una, ni waadidiliib bitaa na, ki di koo waah bi kidiik ki ponn ni na, le ki ti chuu uɔal, ki bui u ke, “Upiibo, m bui si la, fiin.”

⁴² Libuul ngbaan ni, le u fii sil, ki chuun gonni. U nan ye ɔibin kipiik ni ɔilee aabo la. Le ni gar bi ki ti nyan. ⁴³ Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa, le ki bui bi ke bi tii upiibo ngbaan tijikaar u ji.

Nasaref aatiŋ aanib aah yii Yesu pu na

(*Matiu 13.53-58; Luk 4.16-30*)

6 Yesu nan siir nima chee, ki gir buen udo aatiŋ ni. Le waadidiliib dii u. ² Likpaakool daal, le u buen mmeen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Kinipaak ki bi nima na aah ɔun waaliin na, ni gar bi pam. Le bi baa tɔb ke, “Uja wee kan nimina mɔmɔk la chee? U tee kpa ba aalanboln na? Waah tun lijinjiiir aatun pu na, u ɔani kinye ki tun ɔi? ³ Waa ye kapenta na aa? Waa ye Mari aajapɔɔn la aa? Waa ye Jems, ni Joses, ni Judas, ni Simonn aakpel la aa?

Uninkpatiib aa bi do chee na la aa?" Binib ngbaan nan len kina ki yii u.

⁴Le u bui bi, "Binib pak Uwumbor aabonabtiib la, see bido aatin ni aanib, ni baamaal, ni baachiln ni aanib baanja le aan pak bi."

⁵Le u di unjaal paan bibum siib pu, ki cha bi pock, kaa ki nmaa tun lijnjinir aat-uln liken nima chee; ba pu? baa nan gaa u ki kii. ⁶Baah kaa gaa u ki kii na, le ni gar u pam.

Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na

(Matiu 10.5-15; Luk 9.1-6)

U nan bo dii itingbaan ni, le ki tuk binib Uwumbor aabor. ⁷Le u yin waadidiliib kipiik ni bilee na ke u tun bi nibaa chee, bilelee, bilelee. U tii bi mpoon ke bi ti nyan tiyayaar binib ni, ⁸le ki bui bi, "Ni taa tun lisachuln aatuln libaa. Ni taa li joo nibaa see kijaangbeek baanja. Ni taa li joo tijikaar, ki taa li joo litaakor, ki taa li joo njimobil tikpalonn ni, ki taa li joo libokul ki kpee naah pee li na pu. ⁹Ni li tak njinaatak man. ¹⁰Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitin ngbaan ponn ni na, ki taa ki kpeln lidichal. ¹¹Kitin kibaa aanib yaa kaa gaa nimi, ki yaa yii nimi aabor kan, ni nya nima, ki kpaar nitaa aatatan lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi."

¹²Waadidiliib ngbaan nan buen, le ki ti bui binib, "Kpeln nimi aabimbin man."

¹³Bi nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, ki di nkpan nuk binib pam aayil, le bi pock.

¹⁴Yesu aayimbil nan moon njipepel momok ni. Le Ubor Herod mu ti nun u pu, le ki bui ke Jonn u nan muini binib nnyun ni na le fikr nkun ni, nima le cha u kpa mpoon ki tun lijnjinir aatun ngbaan.

¹⁵Le biken mu bui ke u ye Uwumbor aabonabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Le biken mu bui ke u ye Uwum-

bor aabonabr ke bibonabtiib bi nan bi n-yaayoonn na la.

Jonn u nan muini binib nnyun ni na aakun

(Matiu 14.1-12; Luk 9.7-9)

¹⁶To, Ubor Herod aah nun Yesu aabor na, le u bui ke, "U ye Jonn, u m nan chuu gii uyil na la. U fikr nkun ni la." ¹⁷Budabu pu Ubor Herod len kina na le ye ke u nan tun waajab bi ti chuu Jonn, ki buu u tikululn, ki di u na kiyondiik ni. Taani u cha u chuu u na, le ye ke Jonn nan bui u ke waah na pu na, naa nan. Ba pu? Ubor Herod nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Filip, le u nan gaa unaal ngbaan aapuu u chee. Bi yin upii ngbaan ke Herodias. ¹⁸Le Jonn bui Ubor Herod ke waah gaa unaal aapuu na, u bii Uwumbor aakaal.

¹⁹Nima pu le Herodias nan nann Jonn, ki ban u ku u, kaa nman; ²⁰ba pu? Ubor Herod aa nan cha u na u nibaa. Herod san Jonn ki bee ke u ye uninyaan u bi chain na la. Nima pu na, Herod nan gee u li pel waabor. Waah nan nun waabor ti na nan na u ilandak sakpen a.

²¹Le Ubor Herod aamaal aawiin daal nan fuu. Le u na tijikaar pam, ki yin bininyuum, ni waajab aaninkpiib, ni Galilee aatin aaninkpiib ke bi dan nan ji. ²²Baah bi ji tijikaar ngbaan na, le Herodias aabisal dan nan waa liwaal bi momok aanimbiin ni. Le ni mor Ubor Herod, ni binib bimok nan bi ji u chee tijikaar na. Le Ubor Herod bui u ke u ga tii u ipiin. U yaa len waah ban pu na kan, nima le u ga tii u. ²³U nan puu Uwumbor ke u ga tii u waah ban pu na; ni yaa po ye waanaan ligeln kan, u ga tii u.

²⁴Le usapoon ngbaan buen ti baa una ke, "M ga bui u ke u tii mi ba?"

Le una Herodias kan nsan mu u ga di ku Jonn na, le ki bui waabo ke, "Li cha ti bui u ke aa ban Jonn u muini binib nnyun ni na aayil la."

²⁵ Le u gir buen Ubər Herod chee mala, ki ti bui u ke, “M ban ke aa di Jənn u muini binib nnyun ni na aayil, ki di ɲa likusambil ponn ni, ki di tii ni mi dan-dana wee.”

²⁶ Waah len kina na, le ni bii Ubər Herod aasui sakpen. Waah puu tipuur ti bicham aanimbil ni na, nima le waa ban ke ti bee. ²⁷ Libuul ngbaan ni le u tun waajab ponn ni ubaa ke u ti li joo ni Jənn aayil. Le uja ngbaan buen kiyondiik ni, ki ti chuu gii ni Jənn aayil, ²⁸ ki di ɲa likusambil ponn ni, ki joo ni nan di tii usapɔɔn ngbaan. Le u mu di ti tii una. ²⁹ Jənn aadidiliib aah ɲun kina na, bi dan nan yoor linikpol ngbaan, ki ti di sub.

**Yesu aah kpiin bijab
ɲichur ɲiɲmu pu na**

(*Matu 14.13-21; Luk
9.10-17; Jənn 6.1-14*)

³⁰ Yesu aakpambalb nan ki gir ni u chee, ki nan tuk u baah tuk binib Uwumbər aabər, ki tun lituln mɔmɔk pu na.

³¹ Binib mu nan bi nima chee ki wiir, bibaa choo, biken mu gir. Nima pu na, u ni waadidiliib aa nan kpa mpaan bi ji tijikaar. Le u bui bi, “Cha ti buen kipɔɔk ni, binib aah kaa bi nin chee na, ki ti li bi tibaa, ki kal ki fuur.” ³² Le bi koo buɲɔb ni, ki kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti bi kipɔɔk ni bibaa.

³³ Binib nan kan baah cha pu na. Le bi ponn ni pam bee bi, le ki nyan itingbaan mɔmɔk ni, ki san kpak nnyusakpem aagbaan, ki ti puen bi fuu nima. ³⁴ Yesu aah nan ti fuu nima ki nyan buɲɔb ni na, u kan kinipaak sakpen. Bi nan bi ke ipiih i chuun kaa kpa upihkpaal na. Nima le u san bi kinimbaak, ki tuk bi Uwumbər aabər pam. ³⁵ Kijook aah joor na, le waadidiliib dan nan bui u ke, “Ti bi kipɔɔk ni la. Kijook mu joor a. ³⁶ Cha binib ngbaan buen itingbaan ni ki ti daa tijikaar ki ji.”

³⁷ Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi ti-tijikaar bi ji man.”

Le bi baa u, “Ti ga di iwiin ikui ilee aapal ki daa tijikaar ki nan tii bi, bi ji ii?”

³⁸ Le u baa bi, “Ni kpa ɲiboroboro kpin ɲiɲa? Li cha ti lik man.”

Le bi buen ti lik, ki gir ni nan tuk u ke, “Ti kpa ɲiboroboro kpin ɲiɲmu ni ijan ilee.”

³⁹ Le u bui kinipaak ngbaan mɔmɔk ke, “Kaln kitiɲ timosɔnn pu man, ɲikpuk ɲikpuk.” ⁴⁰ Le bi kal nkub nkub, ikuul pi-ɲiɲmu pu. ⁴¹ Le u yoor ɲiboroboro kpin ɲiɲmu, ni ijan ilee ngbaan, ki waan lik paacham, ki doon Uwumbər, le ki gii gii boroboro ngbaan, ki di tii waadidiliib ke bi yakr siin binib ngbaan aanimbiin ni. Le u yakr ijan ilee ngbaan mu, ki di tii bi mɔmɔk. ⁴² Le bi mɔmɔk ɲman ki bab. ⁴³ Baah ɲman ki bab na, le waadidiliib kuun boroboro ni ijan i gur na, ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee. ⁴⁴ Bijab bi jin ti-tijikaar ngbaan na nan ye ɲichur ɲiɲmu la.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na

(*Matu 14.22-33; Jənn 6.15-21*)

⁴⁵ Libuul ngbaan ni, le Yesu muk waadidiliib ke bi gir koo buɲɔb na ni, ki loln u pu nsan, ki puur nnyusakpem aada-puul, ki buen Betseda aatiɲ ni. Le u tuk kinipaak ngbaan ke bi li cha kun. ⁴⁶ Waah choi bi na, le u jon lijool paab, u ti mee Uwumbər. ⁴⁷ Le ni mue. Le u bi nima, ubaa. Waadidiliib mu nan bi buɲɔb ni, nnyusakpem aakaasisik ni. ⁴⁸ Libuln mu daar ki tok bi sakpen ki muk bi. Le Yesu kan ke ni pɔɔ sakpen baah ga ɲaal buɲɔb pu aan bu chuun na. Ikooja aah wii buyoonn na, le u chuun nnyun paab, ki buen bi chee, ki ti ɲaɲ bi. U ba ga nan jer bi pu. ⁴⁹⁻⁵⁰ Le bi mɔmɔk kan u chuun nnyun pu. Baah kan u na, le bi dak ke ni ye utekpiir aawiin la. Le ijawaan chuu bi sakpen. Le bi faa ikuun.

Libuul ngbaan ni le u bui bi, “Chuu nibaa man. Min ye. Ni taa san ijawaan man,” ⁵¹le ki koo buɔɔb ni bi chee. Waah koo buɔɔb ni na, le libuln nmin. Le ni gar bi ki ti nyan; ⁵²ba pu? bitafal aah pɔɔ pu na, nima le baa bee waah fe di boroboro tun lijnjinir aatuln pu na aatataa.

**Yesu aah cha bibum pɔɔk
Genesaret aatin ni pu na**

(*Matiu 14.34-36*)

⁵³Le bi fuu nnyusakpem aadapuul, Genesaret aatin chee, le ki nyan buɔɔb ni, ki di bu gbin. ⁵⁴Baah ti nyan buɔɔb ni na, libuul ngbaan ni le binib bee Yesu, ⁵⁵ki san buen itingbaan mɔmɔk ni, ki luln ni bibum njekeken ni, ki joo ni bi u chee. Bi yaa nyan waah bi nin chee na kan, le bi joo ni bibum u chee. ⁵⁶U yaa buen ntisakpem ni, bee itingbaan ni kan, bi joo ni bibum, ki nan bilni kinyan ni, le ki mee u ke u cha bibum meeh waabɔkul aamɔjuul. Bimɔk meeh li na, libuul ngbaan ni le bi pɔɔk.

Biyaajatiib aakaal

(*Matiu 15.1-9*)

7 Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bibaa nyan Jerusalem, ki dan nan kuun Yesu chee. ²Bi nan kan ke waadidiliib bibaa aah ji tijikaar pu na, bi bii baakaal; ba pu? baa nji bijaal.

³Farisii yaab ni Juu yaab biken dii biyaajatiib aakaal la. Bi yaa kaa nji bijaal mbamɔm kan, baan ji tijikaar. ⁴Bi yaa nyan kinyan ni kan, baan ji nibaa see bi puen fu nnyun waahr, le ki dii ikaal aabɔɔ aabɔɔ ke nimina na, ki nji njsambil, ni nji buu, ni tiyir, ni tiwandookaan, baakaal aah dii pu na.

⁵Le Farisii yaab, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ngbaan baa Yesu ke, “Ba nja saadidiliib aa dii tiyaajatiib aakaal? Bi ji tijikaar kaa nji bijaal.”

⁶Le u bui bi, “Nimi binmanmannim, Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan len nimi aabɔr na, u nan len mbamɔn la ke, ‘Binib ngbaan pak Uwumbɔr bumɔb ni la.

Bisui daa u chee.

⁷Bi dooni u yɔli la, ki mɔk binib biyaajatiib aakaal, ke ni ye waakaal la.”[†]

⁸Yesu nan ki tuk bi ke, “Ni di Uwumbɔr aakaal lii, le ki joo binib yaan.

⁹“Ni tee yii Uwumbɔr aakaal, le ki dii niyaajatiib aakaal. ¹⁰Moses nan len ke, ‘Aa li pak aate ni aana,’[¶] ki ki len ke, ‘Unii yaa len tibɔbir lii ute, bee una pu kan, ni ku u.’[§] ¹¹Le nima len ke unii yaa bui ute, bee una ke, ‘Maah ba ga tii si ni na, maan ki nmaa tii si. M di tii Uwumbɔr a,’ ¹²ki yaa kaa tii ute ni una nibaa kan, ni kii kina la. ¹³Nimina ponn ni, ni yii Uwumbɔr aabɔr, le ki dii niyaajatiib aakaal, ki tuk binib ke bi mu li dii kina. Ni nani tiwan nimina mɔmɔk aabɔɔ pam.”

**Tiwan ni nani unii
titunwanbirdaan na**

(*Matiu 15.10-20*)

¹⁴U nan ki yin kinipaak ngbaan, le ki bui bi, “Ni mɔmɔk li pel man, aan ki bee maah ga tuk nimi pu na aatataa. ¹⁵Tiwan ni unii di nja umɔb ni u di nab na nibaa aan nmaa nja u titunwanbirdaan. Tiwan ni nyani umɔb ni na, nima le nani u titunwanbirdaan. [¹⁶U kpa litafal na kan, u nyan.]”

¹⁷Le u siir kinipaak ngbaan chee, ki kun. Waah koo kidiik ni na, le

[†]7:7 : Lik Aisaya 29.13.

[¶]7:10 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16.

[§]7:10 : Lik Nnyam 21.17; Liifai Yaab 20.9.

waadidiliib baa u waayatanakl ngbaan aatataa. ¹⁸Le u baa bi, “Ni mu aa kee bee maaliin aatataa aa? Naa nyi ke unii aah ji tiwan ni na aan nmaa na u titunwanbirdaan aa? ¹⁹Waah ji ni na aa koo usui ni. Ni koo lipuul ni la, le u ti sonn.” Yesu aah len kina na, ni mok ke tijikaar tibaa aa ko.

²⁰Le u nan ki tuk bi, “Tiwan ni nyan unii aamob ni na, nima le nani u titunwanbirdaan. ²¹Tiwan ni nyani binib aasui ni na le ye ilandak i kaa nan na, ni kidagook aatuln, ni kinaayuk, ni linikul, ²²ni iniman, ni mbiin, ni linyamungee, ni inimpoo, ni lipiipoln, ni nsiibil, ni kalmbaani, ni kijork aatuln. ²³Tiwanbir nimina momok nyan ni unii aasui ni la, le ki nani u titunwanbirdaan.”

**Upii aah gaa Yesu ki
kii mbamom pu na**

(Matiu 15.21-28)

²⁴Le Yesu siir nima, ki buen Taya ni Saidonn aatingbaan ni, ki ti koo lidichal libaa ni, kaa gee ke unii ubaa li nyi ke u bi nima. U mu aa nmaa bor. ²⁵⁻²⁶Upii ubaa nan bi nima chee. Waa ye Juu yaab aanii ponn ni ubaa. Bi nan ma u Fonisia aatinj ni, Siria aatingbaan ni la. Le tiyayaar joo ubisal. Le upii ngbaan nun Yesu pu, ki dan nan gbaan unimbiin ni, ki garj u ke u nyan tiyayaar ti joo waabo na. ²⁷Le Yesu bui u, “Cha ti kpiin mbim waahr. Ti yaa di mbim aajikaar ki di tii ibo kan, naa nan.”

²⁸Le u bui u, “Ndindaan, ni ye mbamom la; ibo mu tee do teebul taab ki ji mbim aajikaabol ni lir kitiij na.”

²⁹Le Yesu bui u, “Saah len mbamom pu na, nima le cha m nyan tiyayaar ngbaan saabo ni. Aa ga nmaa gir kun.”

³⁰Le u gir kun linampal, ki ti kan ke tiyayaar ngbaan sil nyan waabo ni. U nan do kidiik ni la.

Yesu aah cha ubir pook pu na

³¹Le Yesu ki nyan Taya aatingbaan ni, ki di bon dii Saidonn aatinj ni, ki ti bon dii kitiij ki bi yin ki ke Ntim Kipiik na ni, ki ti fuu Galilee Aanyusakpem ni. ³²Le binib bibaa joo ni ubir u chee. Utafal mu kpaa. Le bi garj Yesu ke u di unaal paan u pu. ³³Le Yesu di u nyan kinipaak ngbaan ponn ni, ki di buen n-gbaan, ki ti di unanbim meeh utafakpaa ngbaan aatafal, ki tii timootan meeh utafakpaa ngbaan aalambil, ³⁴le ki waan lik paacham, ki fuu lii uponn ni, le ki bui u ke, “Efata.” Efata aatataa le ye ke “Kpaar.”

³⁵Libuul ngbaan ni, le u nun. Ulambil mu lork, le u piin ki bi len tibor mbamom. ³⁶Yesu nan bui bi ke bi taa tuk ubaa. U yaa bui bi ke bi taa tuk ubaa kan, le bi moo mooni ti. ³⁷Ni nan gar binib ki ti nyanj, le bi len ke, “Waah nani nimok na, ni nan. U cha bitafakpaab nun, ki cha bibirb mu len.”

**Yesu aah kpiin binib
njichur njinaa pu na**

(Matiu 15.32-39)

8N-yoonn ngbaan le kinipaak ngbaan ki kuun ni Yesu chee. Baa nan kpa nibaa bi ji. Le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki bui bi ke, ²“M san kinipaak ngbaan kinimbaak la; bi bi m chee iwiin itaa, kaa kpa nibaa bi ji. ³Bibaa nyan ni dandar la. M yaa kaa tii bi tijikaar, ki bui bi ke bi li chaa kun kan, bi ga ti fik nsan ponn ni.”

⁴Le waadidiliib bui u, “Ti bi kipook ni la. Ti ga kan tijiir la chee aan ki di tii binib ngbaan momok aan bi ji bab?”

⁵Le u baa bi, “Ni kpa njiboroboro kpin njija?”

Le bi bui u ke, “Njilole.”

⁶Le u bui kinipaak ngbaan, “Kaln kitiij man.” Le u yoor njiboroboro kpin njilole ngbaan, ki doon Uwumbor, ki gii gii, ki

di tii waadidiliib ke bi yakr siin kini-paak ngbaan aanimbiin ni. Le bi yakr siin binimbiin ni. ⁷Bi nan kpa njanbim siib mu. Le u yoor ijan ngbaan mu, ki doon Uwumbor, le ki bui bi ke bi di i mu ki di yakr siin binimbiin ni. ⁸Le bi momok nman ki bab. ⁹Bi ga nan li fuu njichur njinaa. Baah nman ki gur na, le waadidiliib peei ki gbiin tibookur tilole. Le u bui kinipaak ngbaan ke bi li chaa kun. ¹⁰Libuul ngbaan ni, le u ni waadidiliib koo bujɔb ni, ki buen Dalmanuta aatiŋ ni.

**Baah ban ke Yesu tun
lijinjiir aatuln pu na**

(*Matiu 12.38-42; 16.1-4*)

¹¹Le Farisii yaab dan, ki nan kpak Yesu kinikpakpak. Bi nan ban bi tɔŋ u la, le ki bui u ke u tun lijnijiir aatuln Uwumbor aapɔɔn pu, aan bi kan. ¹²Le Yesu fuur lii uponn ni, ki baa bi, “Nimi dandana aanib, ba ŋa ni ban ke m tun lijnijiir aatuln aan ni kan? M tuk nimi mbamɔn la, maan tun lijnijiir aatuln aan ni kan.”

¹³Le u siir nima ki cha bi. Le u ni waadidiliib ki gir koo bujɔb ngbaan ni ke bi puur nnyusakpem.

Bi li nyi Farisii yaab aamɔkm

(*Matiu 16.5-12*)

¹⁴Waadidiliib nan suln kaa joo boroboro. Boroboro kpiln libaa baanja le nan bi baarɔb ni. ¹⁵Le u bui bi, “Ni li nyi man Farisii yaab, ni Ubɔr Herod aaboroboro aanyɔk.”

¹⁶Le bi bui tɔb, “Taah kaa joo boroboro na, nima le cha u len kina.”

¹⁷Le Yesu bee baah len tɔb chee pu na, le ki baa bi, “Ba ŋa ni len tɔb chee ke naa joo boroboro? Naa kee bee maabimbin aa? Naa bee maah len pu na aatataa aa? Nitafal pɔɔ la aa? ¹⁸Ni kpa njinimbil, kaa waa aa? ki kpa njitafal, kaa ŋun aa? ¹⁹Maah nan di njiboroboro kpɔn njɔmu

ki gii yakr binib njichur njɔmu na, ni nan peei ni gur na tibookur tiŋa? Naa teer la aa?”

Le bi bui u, “Kipiik ni tilee.”

²⁰Le u ki gir baa bi, “Maah nan di njiboroboro kpɔn njilole ki gii yakr tii binib njichur njinaa na, ni nan peei ni gur na tibookur tiŋa?”

Le bi bui u, “Tilole.”

²¹Le u ki baa bi, “Naa kee nin bee maah len pu na aatataa aa?”

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

²²Le bi fuu Betseda aatiŋ ni. Le binib bibaa joo ni ujoon Yesu chee, ki nan garɔ u ke u di uŋaal meeh u. ²³Le Yesu chuu uŋaal, ki dar u ki di nyan kitiŋ ngbaan ni, le ki ti tii timɔɔtan ŋa ujoon ngbaan aanimbil ni, ki di uŋaal paan u pu, ki baa u, “Aa waa aa?”

²⁴Le u lik, le ki bui ke, “M waa binib chuun ki naahn isui la.”

²⁵Le Yesu ki gir di uŋaal paan unimbil pu. Le u lik mbamɔm, ki pɔɔk, ki waa tiwan momok chain. ²⁶Le Yesu bui u ke u li tak nsan chaa kun. U taa bɔ dii kitiŋ ngbaan ni.

Piita aah len Yesu aabɔr pu na

(*Matiu 16.13-20; Luk 9.18-21*)

²⁷Yesu ni waadidiliib nan siir nima ki di buen Siisarea Filipi aatingbaan ni. Baah cha na, le u baa bi, “Binib bui ke m ye ŋma?”

²⁸Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na. Biken mu len ke aa ye Uwumbor aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la. Biken mu len ke aa ye n-yaayoonn na aabɔnabtiib ponn ni ubaa la.”

²⁹Le u ki baa bi, “Nima len ke m ye ŋma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Kristo u Uwumbor lee u na la.”

³⁰Le Yesu sur bi ke bi taa tuk unii ubaa.

**Yesu aah tuk waadidiliib
waah ga ji falaa pu na**

(*Matiu 16.21-28; Luk 9.22-27*)

³¹Le u piin ki tuk waadidiliib ke, “Min Unibɔn Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmkɔb ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.” ³²U tuk bi tibɔr ngbaan chain la. Le Piita di u nyan n-gbaan, ki ti sur u mbamɔm ke u taa len kina. ³³Le Yesu fenn ki toɲ waadidiliib biken, le ki kae Piita, ki bui ke, “Kinimbɔɲ, siir foor m chee. Saa dak ke Uwumbɔr aah dak pu na. Aa dak ke binib aah dak pu na la.”

³⁴Le Yesu yin kinipaak ngbaan ni waadidiliib, le ki bui bi, “Unii yaa ban u dii mi kan, cha u yii ubaa, ki yoor waadɔpuinkoo, aan ki li dii mi. ³⁵Unii umɔk kaan ɲmaa kpo m pu na kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umɔk ga ɲmaa kpo m pu, ni tibɔnyaan tee pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³⁶Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan mɔmkɔk, ki lann waamɔfal kan, ba aanyoor le u kan? ³⁷Unii tee ga di ba ki daa waamɔfal? ³⁸Dandana aanib ye titunwanbirdam la, kaa dii Uwumbɔr. Unii yaa san inimɔɔn m ni maabɔr chee ke u di tuk biken kan, min Unibɔn Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li kpa Nte Uwumbɔr aapɔɔn. Uwumbɔr aatuuntiib bi ye chain na, mu ga dii mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan.”

9 U nan ki tuk bi, “M tuk nimi mbamɔn la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbɔr aanaan fuu ni ni mpɔɔn.”

Yesu aawon aah kpeln pu na

(*Matiu 17.1-13; Luk 9.28-36*)

²Iwiin iloob nan jer, le Yesu di Piita, ni Jems, ni Jɔnn, ki jon lijool ɔɔk

paab, bibaa. Le uwon kpeln binimbil ni. ³Waaawanpeenkaan nan kpeln tiwanpipiln, ki wiin chain. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni, ki ga ɲmaa ɲa likekeln li li piin kina. ⁴Le bi kan n-yaayoonn na aabɔn-abtiib Elaija ni Moses bi len Yesu chee tibɔr. ⁵⁻⁶Le ijawaan chuu waadidiliib sakpen. Piita aa nan nyi waah ga len pu na, le ki bui Yesu ke, “Umɔmkɔr, taah bi do na, ni ɲan. Cha ti ɲa ɲiboo ɲitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.”

⁷Le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Le nneel len ntaalangbam ngbaan ni ke, “Njapɔɔn u m gee u na sɔ. Li ɲun waah len pu na man.” ⁸Le bi fenn lik mala, kaa kan unii ubaa, see Yesu baanja.

⁹Le bi gir sunn ni lijool ngbaan taab. Baah bi sunni na, le Yesu bui bi, “Ni taa tuk ubaa naah kan pu na, ki nan saa buyoonn min Unibɔn Aabo ga fikr nkun ni na.”

¹⁰Le bi kii kina. Bi mu nan baa tɔb ke, “Waah len ke u ga fikr nkun ni na, naatataa ye kinye?” ¹¹Le bi baa u, “Ba pu Uwumbɔr aakaal aamɔmkɔb len ke Elaija le ga puen dan, le Kristo nin fuu ni?”

¹²Le u bui bi, “Mbamɔn, see Elaija puen fuu ni ki nan toor tiwan mɔmkɔk. Ni mu ɲmee Uwumbɔr Aagban ni ke min Unibɔn Aabo ga ji falaa sakpen. Binib mu ga yook mi. ¹³M tuk nimi la, Elaija puun fuu ni a. Le binib ɲa u bakaa, baah gee pu na. Bi ɲa u naah ɲmee pu Uwumbɔr Aagban ni ke bi ga ɲa u pu na.”

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni na

(*Matiu 17.14-21; Luk 9.37-43a*)

¹⁴Le bi fuu waadidiliib biken aah bi nin chee na, ki kan kinipaak sakpen si gob bi. Uwumbɔr aakaal aamɔmkɔb bibaa mu bi kpak bi kinikpakpak. ¹⁵Le kinipaak ngbaan kan Yesu. Baah kan u na, le ni gar bi mɔmkɔk pam. Le bi san

buen u chee, ki ti doon u. ¹⁶Le u baa waadidiliib, “Ni ni bi kpak ba pu?”

¹⁷Le kinipaak ngbaan ponn ni, uja ubaa bui u ke, “Umomokr, m joo ni maabo le aa chee. Libimbikl le joo u, ki na u ubir. ¹⁸Li yaa ti chuu u nin chee na kan, li di u lii kitiŋ la. Le umob ponn ni puk tipupukr, le u nmɔ njinyin. Le uwon chaar ki pɔk. Le m gaŋ saadidiliib ke bi nyan libimbikl ngbaan. Bi mu aa nmaa nyan li.”

¹⁹Le Yesu bui bi, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbɔr ki kii. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limɔr ni pu, aan ni gaa Uwumbɔr ki kii. Li joo ni ubo ngbaan m chee.” ²⁰Le bi joo ni u Yesu chee.

Libimbikl ngbaan aah kan Yesu na, le li cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen. Le u lir kitiŋ, ki binni. Le umob puk tipupukr. ²¹Le Yesu baa ute ke, “Libimbikl ngbaan aah chuu saabo ngbaan na, ni yunn kinye?”

Le ute bui u ke, “Li chuu u tibir ni la. ²²Li lir u mmii ni, ni nnyun ni kpala kpala, ki ban li ku u. Aa yaa ga nman kan, san timi kinimbaak ki ter timi.”

²³Le Yesu bui u ke, “Aa len ke m yaa ga nman kan. Nibaa aa pɔk unii u gaa mi ki kii na chee.”

²⁴Libuul ngbaan ni le uja ngbaan teen ke, “M gaa si ki kii la. Ter mi aan m gaa si ki kii mbamom.”

²⁵Le Yesu kan ke kinipaak ngbaan san choo, ki kuuni, ki goi bi. Le u kae libimbikl ngbaan, le ki bui li ke, “Libimbikl li na u ubir ni utafakpaa na, m bui si la, nyan u ni, ki taa ki chuu u daalbaadaal.”

²⁶Le libimbikl ngbaan teen, ki cha ubo ngbaan aawon gbaa sakpen, ki nyan u ni. Le u gur dɔ ki naahn linikpol. Bi ponn ni pam nan bui ke u kpo a. ²⁷Le Yesu chuu ujaal, ki fiin u. Le u fii sil.

²⁸Le Yesu koo lidichal ni. Waah koo ni na, le waadidiliib nan dan u chee bibaa,

ki nan baa u, “Ba pu taa nmaa nyan libimbikl ngbaan u ni?”

²⁹Le u bui bi, “Naan nmaa nyan libimbikl limina aaboln, see ni mee Uwumbɔr [ki lul bumob.]”

Yesu aah ki tuk bi waakun aabɔr pu na

(Matiu 17.22-23; Luk 9.43-45)

³⁰Le bi siir nima, ki bɔ dii Galilee aat-ingbaan ni. Waa ban ke ubaa li nyi waah bi nin chee na; u ban ke u ni waadidiliib li bi bibaa, aan u tuk bi tibɔr tibaa. ³¹U bui bi ke, “Bi ga di min Unibɔn Aabo, ki di na binib aajaal ni, le bi ku mi. Bi yaa ku mi kan, iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

³²Waadidiliib aa nan bee waah len pu na aatataa, kaa kaa bi baa u.

Ulau ye uninyuun?

(Matiu 18.1-5; Luk 9.46-48)

³³⁻³⁴Baah chuun nsan ni na, le waa-didiliib kpak tɔb ke, “Ti ponn ni, ulau tee ye uninyuun?” Le bi fuu Kapenaum aatiŋ ni, ki koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le u baa bi, “Naah ba chuun nsan ni na, ni ba kpak ba pu?”

Le bi si nmin. ³⁵Le u kal, ki yin waa-didiliib kipiik ni bilee ngbaan momok, ki bui bi ke, “Unii yaa ban ke u li ye usaloln kan, u na puwɔb yoo, ki li ye ni momok aatutunn.” ³⁶Le u di ubo siin bikaasisik ni, ki yoor u ujaal ni, ki bui bi, ³⁷“Unii umok gaa ubo umina aaboln maayimbil pu na, u gaa mi le na. Unii umok gaa mi na, naa ye mi baanja le u gaa, u gaa Uwumbɔr u tun ni mi na la.”

Taa kiir unii u tun Uwumbɔr aatuln na

(Luk 9.49-50)

³⁸Le Jonn bui u ke, “Umomokr, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

³⁹Le Yesu bui bi, “Ni taa ki tuk u ke u di cha. Unii yaa tun lijnjiir aat-uln maayimbil pu kan, waan ḡmaa len tibɔbir m pu mala. ⁴⁰Ba pu? unii u kaa ye timi aadin na si tichaḡ ni la. ⁴¹M tuk nimi mbamɔn la, unii yaa tii nimi nnyun-yunkoo kan, naah ye maanib pu na le cha u tii nimi, u ga sil kan tiyaapar.”

**Taa tɔḡ ubo ubaa ke u
tun titunwanbir**

(Matu 18.6-9; Luk 17.1-2)

⁴²“Unii yaa tɔḡ mbim bi gaa mi ki kii na ponn ni ubaa ke u tun titunwanbir kan, tibɔbir ga li bi u pu. Bi yaa ba tee di kinaak sakpeḡ, ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem aabuul li nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔḡ ubo ubaa. ⁴³Aa yaa gee tiwan ke saah gee aaḡaal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔḡ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann ḡḡaal mbaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ḡḡaal ilee, ki koo mmii mu kaan junna na ni. [⁴⁴Nima chee, ‘ḡikpaambil ḡi ḡmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junna.’] ⁴⁵Aa yaa gee tiwan ke saah gee aataal pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔḡ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann litaal libaa, ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, ni soor ni aa li kpa ḡḡtaa ḡḡlee, ki ti li bi mmii mu kaan junna na ni. [⁴⁶Nima chee, ‘ḡikpaambil ḡi ḡmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junna.’] ⁴⁷Aa yaa gee tiwan ke saah gee aanimbil pu na aan tiwan ngbaan yaa tɔḡ si ke aa tun titunwanbir kan, di ni lii. Aa yaa lann linimbil libaa ki koo Uwumbɔr do kan, ni soor ni aa li kpa ḡḡinimbil ḡḡlee, ki ti li bi mmii mu kaan junna na ni. ⁴⁸Nima chee, ‘ḡikpaambil ḡi

ḡmɔ biwon na aan kpo daalbaadaal, le mmii mu wu bi na mu aan junna.”**

⁴⁹“Mmii ga ḡa unii mɔmɔk chain ke n-yaan aah ḡani kitork aanann chain pu na. ⁵⁰N-yaan ḡan la. Tɔ, mu yaa bii ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ḡmaa ḡa mu aan mu mɔmɔk. Ni li bi ke n-yaan aah mɔ pu na, ki li bi suuna tɔb chee man.”

Uja taa jenn upuu

(Matu 19.1-12; Luk 16.18)

10 Yesu nan siir nima, ki di buen Judea aapepel, le ki puur Jɔɔ-dann aamɔɔdapuul. Le kinipaak ki kuun ni u chee. Le u tuk bi Uwumbɔr aabɔr, waah ḡani pu n-yoonn mɔmɔk na.

²Le Farisii yaab bibaa dan u chee, ki ban bi tɔḡ u, le ki baa u ke, “Uja yaa jenn upuu lii kan, timi aakaal kii kina aa?”

³Le u baa bi, “Moses nan len kinye?”

⁴Le bi bui ke, “Moses nan len ke uja yaa ban u jenn upuu kan, u ga ḡmaa ḡmee kigban pu ke u jenn u a, ki di tii u, le ki nin jenn u.”

⁵Le Yesu bui bi, “Nitafal aah pɔɔ pu na, nima le Moses nan ḡmee nkaal mue tii nimi. ⁶Uwumbɔr le aa len kina. Buyoonn u nan naan dulnyaa wee na, u nan naan uja ni upii.†† ⁷Nima pu na, uja yaa yoor upii kan, bi ga nya cha bitetiib ni binatiib, ki kpaan tɔb chee, ⁸ki ḡa unibaan. Nima pu na, baa ki ye binib bilee, bi ye unibaan la.‡‡ ⁹Uwumbɔr aah di bi kpaan na, unibɔn taa yakr bi.”

¹⁰Le Yesu ni waadidiliib koo lidichal libaa ni. Baah bi kidiik ni na, le waadidiliib ki baa u tibɔr ngbaan. ¹¹Le u bui bi, “Uja umɔk jenn upuu lii, ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan ye udagoor la. ¹²Upii mu yaa yii uchal, ki ki mɔn uja uken kan, upii ngbaan ye udagoor la.”

**9:48 : Lik Aisaya 66.24.

††10:6 : Lik Mpiin 1.27, 5.2.

‡‡10:8 : Lik Mpiin 2.24.

**Yesu aah ɲa Uwumbɔr
aanyoor ɲa mbim pu pu na**

(*Matiu 19.13-15; Luk 18.15-17*)

¹³N-yoonn ngbaan le binib bibaa joo ni mbim Yesu chee, ki ban ke u di uɲaal paan bi pu. Le waadidiliib kae bi. ¹⁴Waah kan ke bi kae bi na, le u gee liɲuul, ki bui waadidiliib ke, “Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbɔr aanaan. ¹⁵M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk kaa gaa Uwumbɔr aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na, waan koo mu ni.” ¹⁶Le u yoor mbim ngbaan ɲmam, ki di uɲaal paan bi pu, ki ɲa Uwumbɔr aanyoor ɲa bi pu.

**Yesu aah tuk
uwankpadaan ubaa pu na**

(*Matiu 19.16-30; Luk 18.18-30*)

¹⁷Yesu aah nyan nima chee na, le uja ubaa san choo u chee, le ki nan gbaan unimbiin ni, ki baa u ke, “Umɔmɔkr nyaan, m ga ɲa kinye ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na?”

¹⁸Le Yesu baa u ke, “Ba pu aa yin mi ke Umɔmɔkr nyaan? Ubaa aa ɲan, see Uwumbɔr baanja. ¹⁹Aa nyi Uwumbɔr aakaal: ‘Taa ku binib; taa ɲor kida-gook; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamɔn aaseeraadaan; taa ji binib pem pem; li pak aate ni aana.’”^{¶¶}

²⁰Le uja ngbaan bui u ke, “Umɔmɔkr, m joo ikaal imina mɔmɔk tibir ni la.”

²¹Le Yesu lik u, ki gee u, le ki bui u ke, “Tiwan nibaa le gur. Buen ti kooh saah kpa tiwan nimok na, ki di ɲimom-bil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan li dii mi.” ²²Yesu aah len kina na, le uja ngbaan aanimbil wɔb ɲa gbilngbiln. Ni ɲa u mpombiin; ba pu? u kpa liwankpal sakpen a. Le u siir nima.

²³Le Yesu fenn lik waadidiliib, ki bui bi ke, “Ni pɔɔ sakpen ke binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbɔr aanaan ni.”

²⁴Waah len kina na, le ni gar waadidiliib pam. Le u ki bui bi, “Maabim, ni pɔɔ sakpen ke binib [bi tii liwankpal naadii na] koo Uwumbɔr aanaan ni. ²⁵Uwankpadaan aah ga koo Uwumbɔr aanaan ni pu na, ni pɔɔ ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na.”

²⁶Le ni gar bi ki ti nyanɲ. Le bi baa tɔb ke, “Ni yaa ye kina kan, ɲma ga tee ɲmar?”

²⁷Le Yesu lik bi, ki bui bi ke, “Ni pɔɔ binib le chee. Naa pɔɔ Uwumbɔr chee; nibaa aa pɔɔ Uwumbɔr chee.”

²⁸Le Piita bui u ke, “Tima kan, ti nan di tiwan mɔmɔk di lii, ki dii si la.”

²⁹Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk di cha waadichal, bee ukpetiib, bee unaatiib, bee uninkpatiib, bee una, bee ute, bee waabim, bee waasaak, m pu, ni tibɔnyaan tee pu na, ³⁰u ga kan ɲidichal, ni kpetiib, ni naatiib, ni ninkpatiib, ni natiib, ni mbim, ni tisar, ni mɔmɔk nfum nkub dandana aayoonn. Binib mu ga ɲa u falaa, le n-yoonn mu choo na, u ga nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³¹Tɔ, binib bi ye bisalolm na pam le ga nan ɲa puwɔb yaab. Binib bi ye puwɔb yaab na pam le ga nan ɲa bisalolm.”

**Yesu aah ki len waakun
aabɔr taataa pu na**

(*Matiu 20.17-19; Luk 18.31-34*)

³²Yesu ni waadidiliib nan dii nsan ki cha Jerusalem. Le Yesu loln bi pu nsan. Le ni gar waadidiliib. Binib bi dii bi na mu san ijawaan. Le u di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, ki tuk bi binib aah ga ɲa u pu na. ³³U nan bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga di min Unibɔn Aabo ki di ɲa Uwum-

^{¶¶}10:19 : Lik Nnyam 20.12-16; Ikaal 5.16-20.

bər aatotoorninkpiib ni Uwumbər aakaal aaməmək b aanaal ni, le bi ji mi tībər, ki ga len ke ni ɲeer bi ku mi, ki ga di mi ɲa binib bi kaa ye Juu yaab na aanaal ni. ³⁴Le bi ga yook mi, ki teei timootan ɲa m pu, ki lue mi ɲinaalab, le ki nin ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

Jems ni Jənn aah ban pu na

(*Matiu 20.20-28*)

³⁵N-yoonn ngbaan le Sebedee aajapotiib Jems ni Jənn nan dan Yesu chee, ki nan bui u ke, “Uməmək r, ti ban ke aa ɲa taah ga mee si pu na le ki tii timi.”

³⁶Le u baa bi ke, “Ni ban ke m ɲa ba ki tii nimi?”

³⁷Le bi bui u, “Aa yaa ji saanaan ki kan mpɔɔn kan, cha ti ponn ni ubaa li ka aanaangii wɔb, uken mu li ka aanaangan wɔb.”

³⁸Le u bui bi ke, “Naa nyi naah mee mi pu na aatataa. Ni ga ɲmaa ji falaa ke maah ga ji falaa pu na aa?”

³⁹Le bi bui u, “Ti ga ɲman.”

Le u bui bi, “Ni ga sil ji falaa ke maah ga ji pu na. ⁴⁰Tɔ, binib bi ga kal ɲanaangii, ni ɲanaangan wɔb na ma kan, Uwumbər le ga lee bi; naa ye min le ga lee bi.”

⁴¹Le waadidiliib kipiik bi gur na ɲun Jems ni Jənn aah tuk u pu na. Baah ɲun kina na, le bi gee liɲuul bi pu. ⁴²Le u yin bi məmək ke bi dan u chee, le ki nan bui bi, “Ni nyi ke dulnyaa wee ni aanib aayidam yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na mu joo baanib mpɔɔn pu la. ⁴³Nima taa li bi kina man. Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u li ye uninyuun kan, u ɲa ubaa ni məmək aatutunn. ⁴⁴Ubaa yaa ban ke u li ye usaloln kan, u ɲa ubaa ni məmək aanaagbiija. ⁴⁵Min Unibɔn Aabo aa dan dulnyaa wee ni ke bi nan tun lituln tii mi. M dan ke m nan tun lituln tii binib, ki kpo ke m ga binib pam lii.”

Yesu aah likr ujoon ubaa aanimbil pu na

(*Matiu 20.29-34; Luk 18.35-43*)

⁴⁶Le Yesu ni waadidiliib fuu Jeriko aatiɲ ni, ki jer cha. Le kinipaak sakpeɲ dii bi. Baah cha na, le ujoon u ye uwan-meer na, ka nsan aaməgbeln, bi yin u ke Batimeus, u ye Timeus aajapɔɔn na. ⁴⁷Le u ɲun ke Yesu u ye Nasaref aatiɲ aanii na ban u jer. Le u tar ke, “Yesu, u ye Ubər David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

⁴⁸Le binib pam kae u ke u ɲmin. Le u moo tar ke, “Ubər David aayaabil, san mi kinimbaak.”

⁴⁹Le Yesu sil nsan ni, ki bui bi, “Yin ni u.”

Le bi yin u ke u dan, le ki bui u, “Li kpa mpopiin, ki fii sil. U yin si la.”

⁵⁰Le u chuu peer waakekeln, ki fii mala, ki dan Yesu chee.

⁵¹Le Yesu baa u ke, “Aa ban ba?”

Le u bui u ke, “Uməmək r, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi.”

⁵²Le Yesu bui u ke, “Saah tii mi naadii na le cha aa likr. Li dii saasan.”

Libuul ngbaan ni le unimbil likr, le u dii Yesu nsan ni nima.

Jerusalem aanib aah nyuɲ Yesu pu na

(*Matiu 21.1-11; Luk*

19.28-40; Jənn 12.12-19)

11 Le bi peen Jerusalem, ki fuu Befej ni Betani aatim, mu bi lijooll li bi yin li ke Olif aasui aajool na paab. ²Baah ti fuu nima chee na, le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, “Li cha man naah si gbək kitij ki na ni. Ni yaa koo ki ponn ni kan, libuul ngbaan ni, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee diɲ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man. ³Unii ubaa yaa baa nimi, ‘Ba ɲa ni chuu gbiln u?’ kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban u. U ga giin ni u dandana wee.’”

⁴Le bi buen ki ti kan ubon u laa diin na gbin lipaal, mbisamɔb chee, ki mal nsan.

Le bi chuu gbiln u. ⁵Le binib bi si nima chee na bibaa baa bi ke, “Ba ɲa ni chuu gbiln ubon ngbaan?”

⁶Le bi tuk bi Yesu aah tuk bi baah ga bui bi pu na. Le binib ngbaan cha bi buen. ⁷Le bi joo ni ubon ngbaan Yesu chee, ki di baakeken biin u pu. Le Yesu diɲ u pu. ⁸Le binib pam di baakeken ter nsan ponn ni. Bibaa mu koo timoor ni, ki bar tisufar ki di ter nsan ponn ni. ⁹Le binib bi loln nsan na, ni bi paan puwɔb na nan tar ke, “Hosiana,^{§§} Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa unii u choo waayimbil ni na pu.* ¹⁰Uwumbɔr aanyoor bi tiyaaja David aanaan mu choo na pu. Hosiana bi paacham.”

¹¹Le Yesu fuu Jerusalem, ki koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki lik tiwan mɔmɔk. Le nwiin ban mu lir. Nima pu na, u nan nyan, le u ni waadidiliib buen Betani aatiɲ ni.

Yesu aah bui busub bubaa pu na

(*Matiu 21.18-19*)

¹²Naah woln kitaak na, le bi nyan Betani aatiɲ ni. Baah cha na, le nkon joo u. ¹³Le u kan likakaln li kpa tifar na si dandar. Le u buen u ti lik ke ɲisubil bi aan ɲaa bi. Waah ti fuu bu taab na, waa kan nibaa see tifar ɲmeen. Naa nan kee ɲeer ɲikakan lu. ¹⁴Le u bui busub ngbaan ke, “Ubaa aan ki kan lisubil libaa aa pu ki ɲmɔ n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

Le waadidiliib ɲun waah len pu na.

Yesu aah toor

Uwumbɔr Aadichal pu na

(*Matiu 21.12-17; Luk 19.45-48; Jonn 2.13-22*)

¹⁵Le bi fuu Jerusalem. Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki jenn nyan binib bi kooh tiwan ki daa tiwan na

li ponn ni, ki labr bilikpelm aateebul mam chiɲ, ki labr binib bi kooh ɲinan-jel na mu aajal chiɲ. ¹⁶Waa nan kii ke unii ubaa ki li tu lituln ki dii Uwumbɔr Aadichal ponn ni jer. ¹⁷Le u bui bi ke, “Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke Uwumbɔr len ke, ‘Maadichal ga li ye mmeen aadichal, nin chee ɲinibol mɔmɔk mee mi na la;’ le nimi di li ɲa bififiirb aakakaa chee.”†

¹⁸Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ɲun Yesu aah ɲa pu na. Nima le bi kpokl baah ga ɲa pu ki ku u na. Bi nan san u ijawaan, ba pu? waah tuk kinipaak ngbaan Uwumbɔr aabɔr pu na, ni gar bi mɔmɔk pam.

¹⁹Nwiin aah ban mu lir na, le Yesu ni waadidiliib ki nyan Jerusalem aatiɲ ni.

Likakaln ngbaan aamɔkm

(*Matiu 21.20-22*)

²⁰Naah woln kitaak kichakpinaany-eek ni, aan bi chuun nsan ni ki ti jer likakaln ngbaan aah bi nin chee na, le bi mui busub ngbaan kuur ki nan saa taab.

²¹Le Piita teer Yesu aah fe ɲa pu na, le ki bui u ke, “Umɔmɔkr, lik, saah fe puun lii busub bu pu na, bu kuur a.”

²²Le Yesu bui bi, “Tii Uwumbɔr naadii man. ²³M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk ga bui lijool limina ke li fii ki ti lir nnyusakpem ni na, u yaa pak ke ni ga ɲa waah len pu na, ki yaa kaa joo beeni usui ni kan, ni ga ɲa kina ki tii u. ²⁴M tuk nimi la, naah ga mee Uwumbɔr tiwan nimɔk na, ni tii u naadii ke ni kan ni, le ni ga sil kan. ²⁵Ni yaa bi mee Uwumbɔr kan, di cha pinn binib bimɔk tun nimi taani na. Ni yaa di cha pinn bi kan, Nite Uwumbɔr u bi paacham na mu ga di cha pinn nimi aatunwanbir. [²⁶Ni yaa kaa di cha pinn biken kan, Nite Uwumbɔr u

§§11:9 : Hosiana aatataa le ye ke “Gaa timi lii.”

*11:9 : Lik Ilahn 118.25-26.

†11:17 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

bi paacham na mu aan di cha pinn nimi aatunwanbir.”]

Baah baa Yesu waatuln pu pu na

(*Matiu 21.23-27; Luk 20.1-8*)

²⁷ Le bi ki fuu Jerusalem. Waah chuun Uwumbor Aadichal ni na, le Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ²⁸ le ki nan baa u ke, “Aa kpa nsan ke aa ŋa saah ŋani pu na aa? Ŋma tii si nsan ngbaan ke aa ŋa kina?”

²⁹ Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. Ni yaa ŋmaa gar kan, m mu ga tuk nimi maah kpa nsan pu ki ŋa maah ŋani pu na. ³⁰ Jonn aah nan muin binib nnyun ni na, ŋma nan tii u nsan? Uwumbor aan binib? Tuk mi man.”

³¹ Le bi kpokl tob ke, “Ti yaa bui ke Uwumbor le tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ŋa taa nan gaa u ki kii. ³² Taah san kinipaak ngbaan ijawaan pu na, taan ŋmaa len ke binib le tii u nsan, ba pu? bi momok len ke Jonn nan ye Uwumbor aabonabamonn la.” ³³ Nima le bi bui Yesu ke, “Taa nyi.”

Le Yesu bui bi ke, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ŋani maah ŋani pu na.”

Bikpaab bi kaa ŋan na aayatanakl

(*Matiu 21.33-46; Luk 20.9-19*)

12 Le Yesu ki ŋakl bi ŋiyatanak ke, “Uja ubaa le nan naan kisaak, le ki ŋum isui i lu ŋisubil na ki ponn ni, le ki di ido gob kisaak ngbaan, le ki gbii libuul li bi ga di ŋisubil ŋa li ponn ni aan ki muen nyan ŋaanyun na, le ki maa libimbifofon ke unii li ka li paab ki kiir kisaak ngbaan, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan ŋa biŋaal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ŋisubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ŋa kina na, le u siir ki buen kitin

ki daa na ni. ² Buyoonn ŋisubil ngbaan nan pui na, le u di unaagbiija tun bikpaab ngbaan chee, u ti gaa ni waasubil kisaak ngbaan ponn ni, ki li joo ni. ³ Le bi ti chuu u, ki gbaa u, ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ⁴ Le usadaan ngbaan ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu aayil wob, ki yook u. ⁵ Le usadaan na ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti ku u. Le u ki di binaagbiib pam tun bi chee; le bi gbaa bibaa, ki ku bibaa mu. ⁶ Unii ubaa le ti gur u chee. Ujaponbaal u, u gee u na le gur. Kookoo yaan le u di ujapon ngbaan tun bikpaab ngbaan chee, le ki bui ke, ‘Bi ga pak njapon ma.’ ⁷ Le bikpaab ngbaan kpokl tob, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.’ ⁸ Le bi chuu u, ki ku u, le ki di linikpol ngbaan nyan n-gbaan.

⁹ “To, usadaan ngbaan ga ŋa kinye? U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak na tii bikpaab biken. ¹⁰ Naa karn Uwumbor Aagban aah len pu na aa? ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.

¹¹ Uwumbor le ŋa kina, le ni gar timi pam.”*

¹² Le Juu yaab aaninkpiib bee ke Yesu di liyatanakl ngbaan ŋan bima la. Nima pu le bi nan ban bi chuu u, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan, ki di cha u, ki siir.

Baah pen Yesu nlan pu na

(*Matiu 22.15-22; Luk 20.20-26*)

¹³ Le bi di Farisii yaab bibaa, ni Ubor Herod aanib bibaa tun Yesu chee bi ti pen u nlan. ¹⁴ Baah fuu ni u chee na, le bi bui u ke, “Umomokr, ti bee ke aa len mbam on la, kaa san ubaa ijawaan, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa mok timi Uwumbor aasan mbam on la. Ni ŋan ti pa lampoo tii Ubor kpaan Siisa aan naa ŋan? Ti pa aan ti taa pa?”

*12:11 : Lik Ilahn 118.22-23.

¹⁵ Le u bee ke bi ban bi pen u nlan la, le ki baa bi, “Ba ŋa ni tɔŋ mi? Li joo ni limombil m lik man.”

¹⁶ Le bi joo ni li. Le u baa bi, “Ŋma aanaŋ ni liyimbil bi li pu?”

Le bi bui u ke, “Siisa yaan.”

¹⁷ Le u bui bi ke, “Di ni ye Siisa yaan na, ki di tii u man, ki di ni ye Uwumbɔr yaan na tii Uwumbɔr.”

Waah len kina na, le ni gar bi pam.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(*Matiu 22.23-33; Luk 20.27-40*)

¹⁸ Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na. ¹⁹ Le bi bui u ke, “Umɔmɔkr, Moses nan ŋmee nkaal ki di tii timi ke, ‘Uja yaa kpo, ki cha upuu, kaa kpa ubo kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki ma mbim ki tii ukpel.’” ²⁰ Tɔ, naabitiib bilole nan bi. Upol nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo. ²¹ Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. Le utatar mu di ukpopii ngbaan kpan ki mu kpo, kaa kpa ubo. ²² Bijab ngbaan mɔmɔk bilole mu ŋa kina, ki kpo doo, kaa nan kpa ubo. Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. ²³ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ŋma aapuu? Bi mɔmɔk bilole nan joo u la.”

²⁴ Le Yesu bui bi, “Naa bee Uwumbɔr Aagbar aah len pu na, kaa bee Uwumbɔr aah kpa mpɔɔn pu na. Nima le cha ni yenn nimi aaliin ni. ²⁵ Binib yaa nan fikr nkun ni kan, baan yoor bipiib, bipiib mu aan mɔn bijab. Bi ga li bi ke Uwumbɔr aatuuntiib bi bi paacham na aah bi pu na la. ²⁶ Joo cha binib aah ga fikr nkun ni pu na aabɔr, naa karn Moses aah nan

ŋmee busub bu nan gaal mmii na aabɔr nin chee na aa? Nima chee le ni ŋmee ke Uwumbɔr nan bui Moses, ‘Min le ye Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr.’” ²⁷ Uwumbɔr yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbɔr kan, nima le mɔk ke bi kpa limɔfal. Nimi, naah len ke binib aan fikr nkun ni na, ni yenn sakpen a.”

Mulakaal ye nkaal kpaan?

(*Matiu 22.34-40; Luk 10.25-28*)

²⁸ Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ponn ni ubaa nan bi nima, le ki ŋun baah gbaa tɔb chee tibɔr pu na, ki bee ke Yesu aah len pu na, u gar bi mbamɔm la. Le u dan Yesu chee, ki nan baa u ke, “Mulakaal ye nkaal kpaan?”

²⁹ Le Yesu bui u ke, “Nkaal kpaan le ye ke, ‘Israel yaab, li ŋun man, Tidindaan Uwumbɔr ye Dindaan baan la. ³⁰ Aa li gee Aadindaan Uwumbɔr aasui mɔmɔk ni, ni saawiin mɔmɔk, ni saalandak mɔmɔk, ni saapɔɔn mɔmɔk.’” ³¹ Nkaal mu paa na le ye ke, ‘Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.’” ^{††} Nkaal mubaa aa jer ikaal ilee yee.”

³² Le u bui Yesu ke, “Umɔmɔkr, aa len mbamɔn la. Saah bui ke Uwumbɔr ye Uwumbɔr baan na, ti gbii la. Ubaa aa bi ki kpee u pu. ³³ Unii yaa gee Uwumbɔr usui mɔmɔk ni, ni waalandak mɔmɔk, ni waapɔɔn mɔmɔk, ki gee una aabo ke waah gee ubaa pu na kan, nima le ŋan ki jer u di tiwakor toor kitork ki see mmii ni tii Uwumbɔr.”

³⁴ Le Yesu bee ke u len nlan aabɔr la. Le u bui u, “Saa daa Uwumbɔr aanaan ni.”

Baah len tibɔr ngbaan doo na, ubaa aa ki kaa u baa Yesu mbaan kpee.

[†]12:19 : Lik Ikaal 25.5.

[§]12:26 : Lik Nnyam 3.6.

^{**}12:30 : Lik Ikaal 6.4-5.

^{††}12:31 : Lik Liifai Yaab 19.18.

Kristo aabər

(*Matiu 22.41-46; Luk 20.41-44*)

³⁵ Yesu nan bi Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbər aabər, ki baa bi, “Uwumbər aakaal aaməmək b ɲa kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ga li ye Ubər David aayaabil? ³⁶ Uwumbər Aafuur Nyaan nan cha Ubər David ubaa len ke, ‘Uwumbər bui Ndindaan ke: Kal ɲɲangii wɔb ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim məmək na.’”

³⁷ “Ubər David ubaa aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li ɲmaa ye uyaabil aa?”

Bi li nyi Uwumbər aakaal aaməmək b aabər

(*Matiu 23.1-36; Luk 20.45-47*)

Le kinipaak ngbaan pel Yesu aah len pu na, ki nan kpa mpopiin. ³⁸ Waah tuk bi Uwumbər aabər na, le u bui bi, “Ni li nyi man Uwumbər aakaal aaməmək b aabər. Baageehn le ye ke bi li pee ɲibəkul fɔfɔk, ki gee ke binib doon bi mbaməm kinyan ni, ³⁹ ki ban ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni ɲjim chee. ⁴⁰ Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumbər ni yunni ke bi ɲmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbər ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na.”

Ukpopii ubaa aah tii sakpen pu na

(*Luk 21.1-4*)

⁴¹ Yesu nan ka mal Uwumbər aapiin aadakaa, ki lik kinipaak ngbaan aah joo ɲimombil ɲani dakaa ngbaan ponn ni pu na. Le biwankpadam pam nan di ɲimombil pam ɲa u ponn ni. ⁴² Le ukpopiigiin ubaa mu dan nan di janjan mam bilee, ni ye kpakpaln na, ki di ɲa u ponn ni.

⁴³ Le Yesu yin waadidiliib, ki bui bi, “M tuk nimi mbamən la, ukpopiigiin wee tii ɲimombil ki jer bi məmək aah tii pu na.

⁴⁴ Bi məmək tii, ki gur ɲimombil sakpen a. U ye ugiin la, le ki di waamombil məmək tii, kaa ki gur nibaa.”

Baah ga gbaa wii

Uwumbər Aadichal pu na

(*Matiu 24.1-2; Luk 21.5-6*)

13 Yesu nan nyan Uwumbər Aadichal ngbaan ni. Waah nyan ni na le waadidiliib ponn ni ubaa bui u ke, “Uməməkr, lik ɲitakpal ɲi bi di maa lidichal lee na aah ɲan pu na, lik tidir tee aah wiir pu na.”

² Le Yesu bui u, “Aa kan tidir sakpiin tee ee? Bi ga nan gbaa wii lidichal limina məmək. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na

(*Matiu 24.3-14; Luk 21.7-19*)

³ Le u buen ki ti kal Olif aasui aajool li bi tok Uwumbər Aadichal na paab. Le Piita, ni Jems, ni Jɔnn, ni Andru dan u chee bibaa, ki nan bui u ke, ⁴ “Tuk timi, bi ga ɲa kina bayoonn? Ba ga li ye liməkl ki mək timi ke ni ɲeer bi ɲa kina?”

⁵ Le u bui bi ke, “Ni li nyi man, ubaa taa ɲmann nimi. ⁶ Binib pam le ga nan dan, ki pur maayimbil, ke bima le ye min Yesu, ki ɲmann binib pam. ⁷ Ni ga ɲun ke binib to butɔb kɔnkɔni do, ni dandar mu. Ni taa cha ni li muk nimi man. Uwumbər le siin ke nimina məmək ga ɲa. Nima le aan mək ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni. ⁸ Linibol libaa ga to linibol liken butɔb. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to tɔb butɔb. Kitiɲ ga derɲ ɲipepel, ɲipepel. Nkon ga lir ntim pam ponn ni. Nimina məmək le ga li ye ɲjan aafalaa.

⁹“Nimi nibaa, li nyi man. Bi ga nan chuu nimi, ki di buen bibøjirb chee. Bi ga gbaa nimi mmeen aadir ni. M pu, le ntim aaninkpiib ni bibørb ga ji nimi tibør. Le ni ga tuk bi tibønyaan tee. ¹⁰Binib ga di tibønyaan tee tuk njinibol mòmøk waahr, aan dulnyaa wee nin doo. ¹¹Bi yaa chuu nimi, ki di buen bibøjirb chee kan, ni taa puen dak nisui ni ke ni ga len kinye. N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, ni len Uwumbør aah ga tuk nimi pu na. Naa ye nimi le ga len. Uwumbør Aafuur Nyaan le ga len. ¹²N-yoonn ngbaan le unii ga di una aabo ŋa binib aŋaal ni ke bi ti ku u. Tetiib mu ga di baabim ŋa binib aŋaal ni ke bi ti ku bi. Binib mu ga yii bitetiib ni binatiib, ki cha binib ku bi. ¹³M pu, le binib mòmøk ga li nan nimi. Unii umøk jin limør ki dii mi ki ti saa limofal aadoon na, uma le ga ŋmar.”

Tiwan ni kaa ŋan na aabør

(*Matiu 24.15-28; Luk 21.20-24; Daniel 9.27*)

¹⁴“Ni ga kan tiwanbir ni bii tiwan nimøk bi chain na si naah kaa ba ga li si nin chee na.” (Tɔ, nimi bi karni na, ni li beer nimina aatataa.) “N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiŋ ponn ni na san buen njjoo paab. ¹⁵Unii yaa bi kidiik paab[¶] kan, u taa ki koo waadiik ni ke u ti yoor nibaa, u san mala. ¹⁶Unii yaa bi kisaak kan, u taa ki gir kun linampal ke u ti yoor waakekeln. ¹⁷N-yoonn ngbaan kan, bipiib bi kpa njpuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ŋaa libiil na ga li kpa kinimbaak. ¹⁸Mee Uwumbør man ke u taa cha tibør tee ŋa kakab aayoonn. ¹⁹N-yoonn ngbaan, binib ga ji falaa sakpen a. Buyoonn Uwumbør nan naan dulnyaa na, ki nan saa dandana wee na, baa kee jin falaa ngbaan aaboln, ki mu aan ki

ji falaa kina. ²⁰Uwumbør yaa kaa bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu kan, ubaa aan ŋmar. Le waanigeekaab aan-imbaasaln pu na, u ga bar falaa ngbaan aayoonn aawiin pu.

²¹“N-yoonn ngbaan unii ubaa yaa bui nimi ke, ‘Lik, Kristo u ga gaa binib lii na sɔ,’ ki yaa ki bui ke, ‘U bi nima chee’ kan, ni taa gaa waah len pu na man. ²²Ba pu? biŋmaŋmannim ga li bi. Bibaa ga bui ke bi ye Kristo la. Biken ga bui ke bi ye Uwumbør aabonabtiib la. Bi ga tun lijinjir aatun ki ŋmann binib; bi ga pɔɔn bibaa ke bi ŋmann Uwumbør aanib mu. ²³Ni li nyi man. M puun tuk nimi tibør timina mòmøk.”

Yesu aah ga gir ni pu na

(*Matiu 24.29-31; Luk 21.25-28*)

²⁴⁻²⁵“N-yoonn ngbaan aafalaa aapuwɔb, le paacham aawan aan ki li bi mbamòm. Nwiin ga bɔln. Uŋmal mu aan ki li wiin. Inŋmabi mu ga lir. ²⁶N-yoonn ngbaan le ni ga kan min Unibon Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn. ²⁷N-yoonn ngbaan le m ga tun Uwumbør aatuuntiib dulnyaa wee ponn ni mòmøk, liwipuul, ni liwilir, ni ŋŋangan, ni ŋŋangii wɔb, bi ti kuuni maanib mòmøk, ki di dan m chee.”

Bukpasòm aayatanakl

(*Matiu 24.32-35; Luk 21.29-33*)

²⁸“Bukpasòm le ye liyatanakl ki tii nimi. Bu aabon yaa bi ŋani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, kiseek ga seer. ²⁹Kina na, ni yaa kan nimina bi ŋani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib na kan, m ga gir ni. ³⁰M tuk nimi mbamòm la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mòmøk puen ŋa. ³¹Paacham ni taab ga jer. Maamɔbon ma aan jer.”

¶13:15 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa njibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

Ubaa aa nyi bundaln Yesu ga gir ni na (Matiu 24.36-44)

³²“Ubaa aa nyi buyoonn m ga gir ni na. Uwumbor aatuuntiib bi bi paacham na aa nyi. Min Uwumbor Aajapoon mu aa nyi. Nte Uwumbor baanja le nyi. ³³Ni li nyi man, ki li ka lik man, aan ki li mee Uwumbor; ba pu? naa nyi buyoonn m ga gir ni na. ³⁴Ni naahn uja u nan ban u chuun nsan, ki tuk waatutum ke bi li joo waadichal mbamom, ki mok bi momok baah ga tun lituln li na, ki tuk ukikiir na ke u li kii, le ki nin buen. ³⁵Ni mu li nyi man. Naa nyi bundaln min Nidindaan ga gir ni na, nibaakan kijoobon, nibaakan kinyetaasiik, nibaakan ikooja aah wii buyoonn na, nibaakan lichakpi-taawoln. ³⁶Ni li nyi man, aan m yaa lir nimi ki fuu ni kan, maan nan muin ni do geen. ³⁷Maah tuk nimi pu na, m tuk binib momok la, li nyi man.”

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na

(Matiu 26.1-5; Luk
22.1-2; Joon 11.45-53)

14 N-yoonn ngbaan, ni nan gur iwiin ilee, bi kuun ki ti ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na.^{§§} N-yoonn ngbaan, le bi nm boroboro u kaa kpa nnyok na. Le Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb nan kal ki kpokl baah ga na pu ki loon chuu Yesu ki ku u na, ²le ki bui tob ke, “Ti taa chuu u njim ngbaan aayoonn man. Ti yaa chuu u n-yoonn ngbaan kan, kinipaak na ga nm tijar.”

Upii ubaa aah nyuŋ Yesu pu na

(Matiu 26.6-13; Joon 12.1-8)

³To, Yesu nan bi Betani aatin ni, ki bi Simon u nan ye ukondaan na do, ki ka bi tijikaar. Waah ka bi tijikaar kina na, le

upii ubaa koo ni ki joo ni tulalee u kpa kidaak sakpen na, bi yin mu ke naad, ki bi kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni. Upii ngbaan nan chuu gii kpalba ngbaan aaneen ni, ki di tulalee na momok kpir Yesu aayil pu. ⁴Waah na kina na, le bi ponn ni bibaa gee linjuul, ki baa tob ke, “Ba na u bii tulalee ngbaan kina? ⁵Ti ba ga nmaa di u kooh ki kan ilik ni jer iwiin ikui itaa aapal na, ki di tii bigiim.” Le bi nulin u pu.

⁶Le Yesu bui bi, “Di cha u man. Ba na ni muk u kina? U tun lituln li nan na le ki tii mi. ⁷Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn momok. Naah ga li ban ni ter bi buyoonn na kan, ni ga nmaa ter bi. Mma aan li bi ni chee n-yoonn momok. ⁸U na waah ga nmaa na pu na la. U di tulalee ngbaan kpir m pu ki puen toor nwon ke bi ti sub mi la. ⁹M tuk nimi mbamom la, baah ga moon tibonyaan tee nin chee itingbaan momok ni na, bi ga len waah na pu na ke binib li teer waabor.”

Judas aah ban ke u kooh Yesu pu na

(Matiu 26.14-16; Luk 22.3-6)

¹⁰Le Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, buen Uwumbor aatotoorninkpiib chee, ki ti tuk bi ke u ban u di Yesu na bijaal ni la. ¹¹Baah nun kina na, le ni na bi mpopiin. Le bi puu tipuur ke bi ga tii u njimombil. Le u ban nsan mu u ga di Yesu na bijaal ni na.

Yesu ni waadidiliib aah jin njim ngbaan pu na

(Matiu 26.17-25; Luk 22.7-14,
21-23; Joon 13.21-30)

¹²Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga nm boroboro u kaa kpa nnyok na aajan aawindaal, bundaln bi ga kor upihbo na, le Yesu aadidiliib dan nan baa u ke, “Aa

§§ 14:1 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbor nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

ban ke ti gor njim ngbaan aajikaar la chee ki tii si?"

¹³ Le u bui waadidiliib ponn ni bilee ke, "Ni li cha kitiŋ ngbaan ponn ni man. Ni yaa koo ki ponn ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni." ¹⁴ Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ki bui udichadaan ngbaan, 'Uməməkr bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?' ¹⁵ Le u ga mək nimi paacham aadisakpeŋ ki bi puun toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee ki tii timi."

¹⁶ Le bi siir, ki buen kitiŋ ngbaan ni, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

¹⁷ Kijook aah joor na, le Yesu ni waa-didiliib kipiik ni bilee na koo kidiik ngbaan ponn ni, ki kal ke bi ji. ¹⁸ Baah bi ji na, le u bui bi, "M tuk nimi mbamən la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi. Nimi bi bi ji m chee na ponn ni ubaa le ga ŋa kina."

¹⁹ Bisui nan bii. Le bi baa u ubaabaa ubaabaa, "Ni ye min la aa?"

²⁰ Le u bui bi, "Nimi kipiik ni bilee bimina ponn ni ubaa le ga ŋa kina. Ni ye m ni unii u kpaan bi ji lisambil libaa ponn ni na la. ²¹ Min Unibən Aabo ga kpo ke naah ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ponn ni ke m ga kpo pu na. Tibəbir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu. Bi yaa kaa ba ma u kan, ni ba soor ki tii u."

Tidindaan aajim

(*Matiu 26.26-30; Luk 22.14-20; 1 Korint Yaab 11.23-25*)

²² Baah bi ji tijikaar na, le Yesu yoor boroboro, le ki doon Uwumbər, ki gii, ki di tii waadidiliib, le ki bui ke, "Gaa man. Maawon le na."

²³ Le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbər, ki di tii bi. Le bi məmək nyun. ²⁴ Le u bui bi, "Maasin le na. Maasin pu, le Uwumbər puu tipuupəln tii nimi. Binib

pam aatunwanbir pu le maasin ngbaan ga nya. ²⁵ M tuk nimi mbamən la, maan ki nyu ŋisubil aanyun ngbaan ki ti saa bundaln m ga ti nyu ŋisubil aanyunpəm Uwumbər aanaan ni na."

²⁶ Le bi gaa Uwumbər aalahn, ki buen Olif aasui aajool paab.

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(*Matiu 26.31-35; Luk 22.31-34; Jənn 13.36-38*)

²⁷ Le Yesu ti bui bi, "Ni məmək ga san cha mi. Ni ŋmee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, 'Uwumbər ga ku upihdaan, le ipiih yaa.*' ²⁸ Buyoonn Uwumbər ga fikr mi nkun ni na, le m ga loln ni pu nsan, ki buen Galilee."

²⁹ Le Piita bui u, "Bi məmək yaa san ki cha si kan, mma aan san cha si."

³⁰ Le Yesu bui u, "M tuk si mbamən la, kinyeek kimina, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee aakooja nin wii."

³¹ Le Piita po beenin len ke, "Bi yaa po ban bi ku m ni si kan, maan len ke maa nyi si."

Le waadidiliib məmək mu len kina.

Yesu aah mee Uwumbər pu na

(*Matiu 26.36-46; Luk 22.39-46*)

³² Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee ke Getsemane. Le u bui waadidiliib, "Kal do man, m buen ti mee Uwumbər."

³³ Le u di Piita, ni Jems, ni Jənn buen. Le usui bii pam. Mpombiin ni nsugar nan muk u sakpen. ³⁴ Le u bui bi, "Nsui bii sakpen, ki ti nyaŋ. Ni wu ke nkun aah wu pu na. Kal do ki li lik man."

³⁵ Le u foor siib, ki doon kitiŋ lichichikr, ki mee Uwumbər ke ni yaa ga ŋmaa ŋa aan u taa ji falaa u choo na kan, u taa cha u ji falaa ngbaan, ³⁶ ki bui ke, "Nte, aa ga ŋmaa ŋa tiwan məmək. Nyan mi falaa u choo na ni. Aa mu tee ŋa saageehn, ki taa ŋa maageehn."

*14:27 : Lik Sekaria 13.7.

³⁷ Le u gir buen waadidiliib bitaa ngbaan chee, ki ti muin bi dɔ geen; le u bui Simon Piita ke, “Simon, aa dɔ geen la aa? Saa ŋmaa li ka lik kikiru kibaa aa?

³⁸ Ni li ka lik man, aan ki li mee Uwumbɔr, aan ki taa koo ntɔŋ ni. Nisui ban ni li lik, le tiwon aa pɔɔ.”

³⁹ Le u ki foor siib ki ti mee Uwumbɔr, ki ki bui u tibɔr tichachaa ngbaan, ⁴⁰ le ki ki gir buen waadidiliib chee, ki ti muin bi ki dɔ geen la; ngeen nan joo bi sakpen. Le baa nyi baah ga len pu na.

⁴¹ Le u ki buen ti mee Uwumbɔr, ki ki gir ni taataa, ki ki muin bi dɔ geen; le u baa bi, “Ni beenin fuur ki dɔ geen la aa? Ni ŋeer a. N-yoonn fuu a. U kooh min Unibɔn Aabo, ki di ŋa titunwanbirdam aɔŋaal ni la. ⁴² Fii, ti li cha man. Lik, unii u kooh mi na peen ni a.”

Baah chuu Yesu pu na

(*Matii 26.47-56; Luk 22.47-53; Jɔnn 18.3-12*)

⁴³ Waah laa bi len kina na, le Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na fuu ni. Le kinipaak dii u. Bi nan joo kijaak aajum ni jagbaali mam. Bi nan nyan ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib chee la. ⁴⁴ Judas u kooh Yesu na, nan bui kinipaak ngbaan ke bi yaa ti kan u moor unii u aatakpiln[†] na kan, uma le na. Bi chuu u mpɔɔn, ki di u buen.

⁴⁵ Judas aah fuu ni na, le u kpaan buen Yesu chee, ki ti bui ke, “Umɔmɔkr,” le ki moor utakpiln. ⁴⁶ Le bi chuu Yesu mpɔɔn pu. ⁴⁷ Waadidiliib ponn ni ubaa nan yoor waajaak aajuk ki gaa per Uwumbɔr aatotoorninkpel aanaagbiija aatafal. ⁴⁸ Le Yesu baa binib bi dan bi nan chuu u na ke, “Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi ke maah ye ufifiir le na aa? ⁴⁹ Iwiin mɔmɔk m nan

bi ni chee Uwumbɔr Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr, le naa chuu mi. Tɔ, nimina ŋa ke ni gbiin Uwumbɔr Aagbaŋ aah len pu na la.”

⁵⁰ Le waadidiliib mɔmɔk san cha u.

⁵¹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima chee, ki pee likekepiln, ki paani Yesu pu. Le bi laan chuu unachipɔɔn ngbaan aakekeln.

⁵² Le u san cha waakekeln, ki san cha uŋmeen.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibɔr pu na

(*Matii 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jɔnn 18.13-14, 19-24*)

⁵³ Le bi di Yesu buen Uwumbɔr aatotoorninkpel aadichal ni. Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu kuun ni nima chee. ⁵⁴ Le Piita paa Yesu pu, ki bi dandar, le ki ti fuu Uwumbɔr aatotoorninkpel aachiln ni, ki koo, ki ti kal bikikiirb chee wol mmii. ⁵⁵ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk ban biseeraadam bi ga bii Yesu aan bi ku u na. ⁵⁶ Le biseeraadam pam mɔln inyamɔn paan u, ki bii u. Baah len pu na, naa kpaan. Nima pu na, baa kan waataani.

⁵⁷ Le bijab bibaa fii sil, ki mɔln inyamɔn paan u, le ki bui ke, ⁵⁸ “Ti ŋun u len ke u ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal li binib maa li na, ki ki maa liken li binib aa maa li na, iwiin itaa.” ⁵⁹ Le bijab bimina mu aah len pu na, naa kpaan.

⁶⁰ Le Uwumbɔr aatotoorninkpel ngbaan fii sil bi mɔmɔk aanimbiin ni, le ki baa Yesu, “Saan len tibaa aa? Binib ngbaan aah bii si pu na, ti gbii aan taa gbii?”

⁶¹ Le Yesu si ŋmin, kaa len tibaa. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel ki baa u, “Aa ye Kristo u ga gaa binib lii na aan saa ye?

[†]14:44 : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mɔk ngeehn.

Aa ye Uwumbor u ti pak u na Aajapoon aa?"

⁶² Le Yesu bui ke, "M ye. Ni ga kan min Unibon Aabo ka Uwumbor aajangii wob. Ni ga kan m bi ntaalangbam ni paacham ki choo."

⁶³ Waah len kina na, le Uwumbor aatotoorninkpel chuu kar ubaa aawan-peenkaan, le ki bui ke, "Taa ki ban seer-aadam. U di ubaa nan Uwumbor la." ⁶⁴ Ni gun waah sii Uwumbor pu na. Ni dak kinye?"

Le bi momok bui ke u neer bi ku u la.

⁶⁵ Le bi ponn ni bibaa piin ki bi teei timootan nani u pu, le ki di likekeln poo unimbil, ki gbaa u, ki baa u ke, "Ulaa faa si?" Bikikiirb ngbaan mu nan gaa u ki gbaa u.

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matu 26.69-75; Luk 22.56-62;*

Jonn 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Piita aah nan bi lichiln ngbaan ni na, le Uwumbor aatotoorninkpel aanaagbiipii ubaa dan ⁶⁷ ki nan kan Piita bi wol mmii. Le u lik u mbamom, le ki bui u, "Aa mu nan bi Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na chee."

⁶⁸ Le Piita nee, ki bui u, "Maa bee saah len pu na aatataa," le ki nyan lipaal kikaakpaak ponn ni. N-yoonn ngbaan le ukooja wii.

⁶⁹ Le unaagbiipii ngbaan ki kan u, le ki bui binib bi si nima chee na ke, "Umina ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la." ⁷⁰ Le Piita ki nee lelee.

Le ni ki kpee siib, le binib bi si u chee na bui u ke, "Ni ye mbamon, aa ye Yesu aadidiliib ponn ni ubaa la; aa mu ye Galilee aatiŋ aanii la."

⁷¹ Le Piita puu Uwumbor, ki bui ke, "Maa nyi naah len unii u na. M yaa mon nnyamon kan, Uwumbor daa ntafai."

⁷² Libuul ngbaan ni, le lelee aakooja wii. Le Piita teer ke Yesu ba bui u ke, "Aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le lelee

aakooja nin wii." Piita aah teer kina na, le u wii pam.

Pailat aah jin Yesu tibor pu na

(*Matu 27.1-2, 11-14;*

Luk 23.1-5; Jonn 18.28-38)

15 Kichakpinaanyeeek ni le Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamomokb, ni bibojirb aaninkpiib momok kal ki kpokl baah ga na pu na. Le bi buu Yesu tikululn, ki di u buen kitiŋ ngbaan aaninkpel u bi yin u ke Pailat na chee, ki di u na uŋaal ni. ² Le Pailat baa u, "Aa ye Juu yaab aabor la aa?"

Le u bui u, "Saah len pu na, ni ye kina."

³ Le Uwumbor aatotoorninkpiib ngbaan bii u sakpen. ⁴ Le Pailat ki baa u, "Saan len tibaa aa? Li pel baah bii si sakpen pu na."

⁵ Le Yesu aa ki len tibaa. Waah kaa len tibaa na, le ni gar Pailat pam.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matu 27.15-26; Luk*

23.13-25; Jonn 18.39-19.16)

⁶ Njim ngbaan aayoonn nan saa kan, Pailat ga nyan unaagbiija u kinipaak ban u na lii. ⁷ N-yoonn ngbaan, unaagbiija ubaa nan bi kiyondiik ni, bi yin u ke Barabas. U ni bakadam bi nan dii u na nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib. Nima pu le bi nan di bi na kiyondiik ni. ⁸ Le kinipaak ngbaan dan Pailat chee, ki bui u ke u na waah ti nani pu njim ngbaan yoonn momok na, ki nyan unaagbiija ubaa lii. ⁹ Le u baa bi, "Ni ban m nyan ni Juu yaab aabor la aa?" ¹⁰ Pailat bee ke Uwumbor aatotoorninkpiib kpa lipiipoln Yesu pu, nima le cha bi di u na uŋaal ni.

¹¹ Le Uwumbor aatotoorninkpiib bui kinipaak ngbaan ke bi tuk Pailat ke u nyan Barabas lii, naa ye Yesu. ¹² Kinipaak ngbaan aah tuk Pailat kina na, le

u ki baa bi, “Kina kan, uja u ni yin u ke Juu yaab aabɔr na, m ga ɲa u kinye?”

¹³ Le bi teen ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

¹⁴ Le Pailat baa bi, “Ba ɲa? U tun bakaa bayoo?”

Le bi moo tar sakpen ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

¹⁵ Le Pailat ban ke u sɔɲ bisui. Kina pu na, u nan nyan Barabas lii, le ki cha waa-jab lue Yesu ɲinaalab, ki di u ɲa biɲaal ni, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Butɔb aajab aah yook Yesu pu na

(*Matiu 27.27-31; Jɔnn 19.2-3*)

¹⁶ Le butɔb aajab ngbaan di u buen Pailat aachiln ni, ki yin bijab biken ke bi kuun ni. ¹⁷ Le bi chuu peer waawan-peenkaan, le ki di libɔkumaln peen u, ki di ikokon luu kiyikpupuk ki di chɪɲ u, ¹⁸ le ki doon u ke, “Juu yaab aabɔr, aa pɔɔ ɔɔ?” ¹⁹ ki joo lidabil gbaa uyil paab, le ki tee timɔɔtan lɔe u, ki gbaan unim-biin ni ki doon u. ²⁰ Baah ɲa u mbɔnyun ki ti doo na, le bi chuu peer libɔkumaln ngbaan, ki di waawanpeenkaan peen u, ki di u nyan, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Baah kpaa u ndɔpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Luk 23.26-43; Jɔnn 19.17-27*)

²¹ Baah cha na, le bi ton uja ubaa nsan ni, bi yin u ke Simonn, u ye Sairene aatiɲ aanii la. U nyan ni ntingbaan ni, le ki choo Jerusalem. U nan ye Aleksanda ni Rufus aate la. Le bi chuu u mpɔɔn ke u tun Yesu aadɔpuinkoo. ²² Le bi di Yesu buen nibaa chee, bi yin nima chee ke Golgota. Golgota aatataa le ye ke “Kiyik-paɲ aapepel.” ²³ Baah ti fuu nima chee na, le binib bibaa ban bi tii Yesu ndaan mu nnyɔk ɲmal mu ponn ni na ke u nyun. Le u yii, kaa nyun. ²⁴ Le butɔb aa-

jab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki di waawanpeenkaan yakr tɔb. Bi nan too inaan ke bi lik bimɔk aah ga kan ni na.

²⁵ Ni nan ye kichakpiik ni, tikur tiwae yoonn la, le bi kpaa u ndɔpuinkoo pu.

²⁶ Le bi ɲmee kigbaɲ budabu cha bi ku u na, ki di tam waadɔpuinkoo pu, uyil paab. Bi nan ɲmee ke, “Juu yaab aabɔr.”

²⁷ Bi nan di bififiirb bilee kpaa idɔpuin-kee pu. Bi di ubaa kpaa uɲangii wɔb, ki di uken kpaa uɲangan wɔb. [²⁸ Le ni gbiin Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na ke, “Bi ɲa u ke baah ɲani titunwanbir-dam pu na.”[‡]]

²⁹ Waah lee ndɔpuinkoo pu na, le binib bi jer nima chee na seei u, ki gbakr biyil, le ki bui u, “Aa mu. Si u len ke aa ga gbaa wii Uwumbɔr Aadichal ki ki maa li iwiin itaa na, ³⁰ sunn ni ndɔpuinkoo ng-baan pu ki ɲmar.”

³¹ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu ɲa u mbɔnyun, ki bui tɔb ke, “U gaal biken le bi ɲmar, kaan ɲmaa gaa ubaa lii. ³² Kristo u ga gaa binib lii ki ye Juu yaab aabɔr na, u sunn ni ndɔpuinkoo pu dan-dana wee, aan ti kan ki gaa u ki kii.”

Le baah di bififiirb bilee bi kpaa u chee idɔpuinke pu na, bi mu sii u.

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Luk 23.44-49; Jɔnn 19.28-30*)

³³ Nwiin kaasisik ni, le itingbaan mɔmɔk bɔln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ³⁴ Nwiin aah kpar na, le Yesu teen mpɔɔn pu ke, “Eloi, eloi, lama sabak-tani.” Naatataa le ye ke “Maawumbɔr, Maawumbɔr, ba pu aa siir cha mi?”[¶]

³⁵ Binib bi nan si nima chee na ɲun waah teen pu na, le bibaa bui ke, “Li pel man, u yin Elaija la.” ³⁶ Le bi ponn ni ubaa san buen ki ti yoor nkiisuk, ki nan

[‡]15:28 : Lik Aisaya 53.12.

[¶]15:34 : Lik Ilahn 22.1.

di bɔn ndaan mu mɔɔn na ni, le ki di ɲa lidabil pu, ki di ɲa Yesu aamɔb chee ke u moor, le ki bui ke, “Di cha man, aan ti lik ke Elaija ga dan ki nan sunn ni u aan waan dan.”

³⁷ Le Yesu ki teen mpɔɔn pu, le ki kpo.

³⁸ Le likekeln li yakr Uwumbɔr aadiik ni nfum mulee na, chuu kar paacham ki ti saa kitiŋ. ³⁹ Le butɔb aajab aaninkpel u si ndɔpuinkoo ngbaan taab na kan Yesu aah kpo pu na, le ki bui ke, “Mbamɔn, uja ngbaan sil ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.”

⁴⁰ Bipiib bibaa mu nan bi nima chee, ki si dandar, ki si lik. Bi ponn ni ubaa ye Mari Magdalene, uken mu ye Salome, uken mu ye Mari u ye Jems waatiir ni Joses aana na. ⁴¹ Yesu aah nan bi Galilee na, le bipiib ngbaan nan dii u, ki tun lituln ter u. Bipiib bi wiir ki nan dii u dan Jerusalem na mu nan bi nima chee.

Baah sub Yesu pu na

(*Matiu 27.57-61; Luk 23.50-56; Jɔnn 19.38-42*)

⁴² Kijook aah joor na, le uja ubaa fuu ni, bi yin u ke Josef. U nan ye Arimatea aatiŋ aanii la, ki ye bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa, ki kpa liyimbil. ⁴³ U mu nan bi kii Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni buyoonn na. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na, buyoonn bi gor ke bi ji likpaakool daal na. Le Josef buen Pailat chee ni lipobil, ki ti bui u, “Tii mi Yesu aawon.” ⁴⁴ Pailat aah ɲun ke u kpo na, le ni gar u. Le u yin ni bi-jab aaninkpel na, ki nan baa u ke, “Yesu aah kpo na, ni yunn aa?” ⁴⁵ Le u tuk u waah kpo buyoonn na. Pailat aah ɲun ke u kpo na, le u tii Josef nsan ke u yoor waawon. ⁴⁶ Josef nan daa likekenyaan, ki nyan Yesu aawon ndɔpuinkoo pu, ki di u poo likekeln ngbaan ni, ki di u ti sub kitakpaluŋ ni. Bi nan gbii kitakpaluŋ ngbaan litakpasakpeln libaa aasikakl ni la. Le u di litakpapapaln leŋ mbisamɔb. ⁴⁷ Le Mari Magdalene, ni Mari u ye Joses

aana na, kan baah di Yesu aawon sub nin chee na.

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(*Matiu 28.1-8; Luk 24.1-12; Jɔnn 20.1-10*)

16 Juu yaab aakpaakool daal aajook, le Mari Magdalene ni Salome, ni Mari u ye Jems aana na, buen ti daa tulalee, bi ti di ɲa Yesu aawon pu. ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyee ni, nwiin aah laa puu na, le bi buen likaakul ngbaan chee. ³ Tɔ, litakpal li lek kitakpaluŋ ngbaan aamɔb na ye lisakpeln la. Nima pu na, baah cha na, le bi baa tɔb ke, “Ŋma ga ti biln litakpal na tii timi?” ⁴ Le bi lik, ki kan ke litakpal na aa ki lek. ⁵ Le bi koo likaakul na ponn ni ki kan unachipɔɔn ubaa ka ɲɲangii wɔb ki pee libɔkupiln fɔfɔk. Le ni gar bi pam.

⁶ Le u bui bi, “Ni taa cha ni gar nimi man. Ni ban Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii u bi nan kpaa u ndɔpuinkoo pu na la. U fikr nkun ni a. Waa bi do. Lik man baah nan di u bil nin chee na. ⁷ Ni li cha ki ti tuk Piita ni waadidiliib biken ke u loln bi pu nsan, ki cha Galilee aatiŋ ni. Bi ga ti kan u nima, waah nan tuk bi pu na.”

⁸ Le ni gar bipiib na pam, le biwon gbaa. Le bi nyan likaakul na ni, ki san. Ijawaan aah chuu bi na, le baa tuk unii ubaa.

Yesu aah di ubaa mɔk binib pu na

(*Matiu 28.9-10; Jɔnn 20.11-18; Luk 24.13-35*)

[⁹ Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aachakpitaawoln, Yesu aah fikr nkun ni na, le u puen di ubaa mɔk Mari Magdalene. Mari le ye upii u Yesu nan nyan tiyayaar tilole u ni na. ¹⁰ Le Mari buen binib bi nan dii Yesu na chee. Bi nan kpa mpombiin ki ka wii. Le Mari tuk bi ke u kan Yesu, u fikr nkun ni a. ¹¹ Baah ɲun kina na, le baa pak ti.

¹²Nimina aapuwɔb, le bi ponn ni bilee nan chuun cha ntingbaan ni. Baah cha na, le Yesu nan di ubaa mɔk bi. Waa nan bi ke waah nan bi pu buyoonn Mari Magdalene kan u na. ¹³Le bi gir buen biken chee, ki ti tuk bi ke bi kan Yesu. Le baa pak baah len pu na.

**Yesu aah di ubaa mɔk
waadidiliib pu na**

*(Matiu 28.16-20; Luk 24.36-49;
Jonn 20.19-23; Lituln 1.6-8)*

¹⁴Nimina aapuwɔb, le waadidiliib kipiik ni ubaa ka ji tijikaar. Baah bi ji na, le Yesu di ubaa mɔk bi, le ki kae bi, ke ba ɲa baa pak binib bi kan u, waah fikr nkun ni aapuwɔb na aah len pu na, ke bitafal le pɔɔ. Baa gaa u ki kii mbamɔm. ¹⁵Le u ki tuk bi, “Ni li cha dularyaa mɔmɔk ni, ki di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk. ¹⁶Unii u gaa mi ki kii, ki

cha bi muin u nnyun ni na, u ga ɲmar. Unii u kaa gaa mi ki kii na, Uwumbɔr ga bui ke waabɔr bii. ¹⁷Binib bi gaa mi ki kii na ga tun lijnjiir aatun. Maayimbil pu le bi ga nyan tiyayaar binib ni; bi ga len iliin yayan; ¹⁸bi ga chuu iwaa, le yaan ɲa bi nibaa. Bi yaa nyu liluul kan, laan ɲa bi nibaa. Bi ga di biɲaal paan bibum pu, le bi ga pɔɔk.”

**Uwumbɔr aah di Yesu
buen paacham pu na**

(Luk 24.50-53; Lituln 1.9-11)

¹⁹Tidindaan Yesu aah len bi chee tibɔr doo na, le Uwumbɔr di u buen paacham, le u ti kal uɲangii wɔb. ²⁰Le waadidiliib buen ɲipepel mɔmɔk ni, ki ti tuk binib tibɔnyaan tee. Le Tidindaan ter bi, ki cha bi tun lijnjiir aatun. Baah tun lijnjiir aatun na, nima le mɔk binib ke baah len tibɔnyaan ti na, ti gbii. Amii.]

Tibɔnyaan ti

LUK

ɲmee ti na

1 Maaninkpel Teofilus, binib pam nan pɔɔn bibaa ki ɲmee kigbaɲ ponn ni tibɔr ti nan ɲa tikaasisik ni na. ²Binib bi kan tibɔr ngbaan aah piin ki ti doo pu na mooni ti, ki tuk timi. Le bi ɲmee baah tuk timi pu na. ³Min Luk, m mu bee mbamɔm tibɔr ngbaan aah piin pu ki ti doo pu na. Nima le m dak ke ni ɲan m mu ɲmee ti, taah piin ki ti saa pu na, ki tii si, ⁴aan aa mu bee baah tuk si tibɔr ti na aabamɔn.

**Uwumbɔr aatuun aah len
ke bi ga maa Jɔnn pu na**

⁵Buyoonn Herod nan ye Judea aatiɲ aabɔr na, le Uwumbɔr aatotoor ubaa nan bi, bi nan yin u ke Sekaria. U nan ye Abija aamaal ponn ni aanii la. Upuu aayimbil nan ye Elisabef. U mu nan ye Uwumbɔr aatotoor Aaronn aamaal ponn ni aanii ubaa la. ⁶Sekaria ni upuu mɔmɔk nan ye bininyaam Uwumbɔr chee, ki dii waakaal mɔmɔk, ki ɲani waah ban pu na, kaa kpa taani ubaa. ⁷Baa nan kpa ubo. Elisabef nan ye upi-ɲoob la. Bi mɔmɔk mu nan por la.

⁸⁻⁹Uwumbɔr aatotoorb aakaal aah dii pu na, le bi lee Sekaria, u ti koo Uwumbɔr Aadichal ni ki see tulalee aayon. Waayoonn aah fuu ni na, le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, u ti tun lituln limina. ¹⁰Buyoonn u bi seer tulalee aayon ngbaan tii Uwumbɔr na, le kinipaak sakpeɲ bi lipaal, ki mee Uwumbɔr. ¹¹Le u kan Uwumbɔr aatuun, baah seer tulalee aayon libimbiln li paab na aɲangii wɔb. ¹²Sekaria aah kan u na, le ni muk u, le ijawaan chuu u. ¹³Le Uwumbɔr

aatuun ngbaan bui u, “Sekaria, taa san ijawaan. Uwumbɔr ɲun saameen a. Aa-puu Elisabef ga maa ubijabo, ki tii si. Le aa ga yin u ke Jɔnn. ¹⁴U yaa ma u kan, le aa ga li kpa mpopiin pam. Binib pam mu ga li mɔɔni. ¹⁵U ga li ye uninyuun Uwumbɔr chee. Waan nyu ɲisubil aadaan, ki mu aan nyu ndaan mubaa. U ga li gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan buyoonn bi ga maa u na, ki li joo cha. ¹⁶U ga cha nimi Israel yaab pam gir ti dii Bidindaan Uwumbɔr. ¹⁷U ga li kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ni mpɔɔn, ke Uwumbɔr aabɔnabr Elaija aah nan kpa pu na, ki ga loln ni Tidindaan pu nsan. U ga cha tetiib ni baabim ki kpaan. ⁸U ga cha binib bi kaa kii Uwumbɔr aamɔb na li kpa nlan, aan bi kpeln, ki li dii bininyaam aah dii pu na. U ga toor binib, bi li ye binib bi gor ki kii Uwumbɔr na.”

¹⁸Le Sekaria bui Uwumbɔr aatuun ngbaan, “M por a, mpuu mu por a; m ga ɲa kinye ki bee ke saah len pu na ga sil ɲa.”

¹⁹Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “M ye Gabriel u si Uwumbɔr aanimbiin ni na la. U tun ni mi ke m nan tuk si tibɔnyaan tee. ²⁰Ni yaa nan ɲeer kan, maah len pu na ga gbiin. Saah kaa pak maah len pu na, le aa ga ɲa ubir, kaan ki ɲmaa len tibɔr ki ti saa buyoonn tiwan nimina ga ɲa na.”

²¹Le kinipaak ngbaan si lipaal, ki si kii buyoonn Sekaria ga nya ni Uwumbɔr Aadichal ni na. U nan yunn kaa nyan ni, le ni gar bi pam. ²²Waah nan nyan ni na, waa ɲmaa len bi chee tibɔr. Nima le cha bi bee ke u kan lijnɲiir aawan Uwumbɔr Aadichal ni. Le u beenin len libir, kaa ɲmaa len tibɔr.

²³Waawiin aah ye pu u tun lituln Uwumbɔr Aadichal ni na aah doo na, le u kun. ²⁴Ni bi ki cha, le upuu Elisabef dek lipuul, ki di ubaa bɔr ɲɲmal ɲɲmu, ²⁵le ki bui ke, “Uwumbɔr lik maah bi pu

na la, le ki ɲa mi tibulchinn kina ki tii mi, ki nyan mi inimoon ni.”

**Uwumbor aatuun aah bui
Mari ke u ga maa Yesu pu na**

²⁶Lipuul aah ɲa inɲmal iloob aapuul na, le Uwumbor tun waatuun Gabriel ke u buen Galilee aatiɲ kibaa ni, bi yin ki ke Nasaref, ²⁷ke u buen usapoon ubaa chee, bi yin u ke Mari. Waa nyi uja. Bi nan puu ke bi ga tii u tichar. Bi yin uchal Josef, u ye Ubor David aamaal ponn ni aanii ubaa la. ²⁸Le Uwumbor aatuun ngbaan fuu ni Mari chee ki doon u, le ki bui u, “Uwumbor ɲa si tibulchinn sakpen a, ki bi aa chee, ki ɲa tinyoor ɲa aa pu ki jer waah ɲa bipiib mɔmɔk pu na.”

²⁹Waah len kina na, le ni gar Mari sakpen. Le u dakl lik waah len pu na aatataa. ³⁰Le u ki bui u, “Mari, taa san ijawaan. Uwumbor ɲa si tibulchinn la. ³¹Aa ga dek lipuul, ki maa ubijabo ki yin u ke Yesu. ³²U ga li ye uninyuun la. Bi ga yin u Uwumbor u kaa kpa ɲeen aato na Aajapoon. Tidindaan Uwumbor ga tii u uyaaja Ubor David aanaan. ³³U ga li ye uyaaja Jakob aayaabitiib** aabor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Waanaan aan doo.”

³⁴Le Mari baa Uwumbor aatuun ngbaan ke, “Maah kaa nyi uja na, m ga ɲa kinye ki maa ubo?”

³⁵Le u bui u, “Uwumbor Aafuur Nyaan ga sunn ni aa pu. Uwumbor u kaa kpa ɲeen aato na aapoon ga cha aa dek lipuul. Nima pu na, saah ga maa ubo u na ga li ye chain. Bi ga yin u ke Uwumbor Aajapoon la. ³⁶Lik, aana aabo Elisabef, u por na, u mu pil ubijabo aapuul. Baah nan yin u ke upiigoob na kpa inɲmal iloob aapuul la; ³⁷nibaa aa pɔɔ Uwumbor chee.”

³⁸Le Mari bui Uwumbor aatuun ngbaan, “M ye Uwumbor aanaagbiipii la. Saah len pu na, u cha ni ɲa kina.” Le Uwumbor aatuun ngbaan buen.

Mari aah mann Elisabef pu na

³⁹N-yoonn ngbaan le Mari gor mala ki buen ɲijoo ponn ni, le ki ti buen kitiɲ kibaa ni, ki bi Juda aatiɲ ponn ni,^{††} ⁴⁰le ki koo Sekaria do, ki doon Sekaria aapu Elisabef. ⁴¹Elisabef aah ɲun idoon pu na, le waabo fii uponn ni. Le Uwumbor Aafuur Nyaan gbiin Elisabef. ⁴²Le u len mpoon pu ki bui Mari, “Uwumbor ɲa tinyoor ɲa aa pu ki jer waah ɲa bipiib mɔmɔk pu na, ki ɲa tinyoor ɲa ubo u bi aaponn ni na mu la. ⁴³Ba ɲa Uwumbor nyuɲ mi kina ki cha Ndindaan aana dan nan mann mi? ⁴⁴Ntafal aah ɲun saadoon na, le maabo fii mponn ni, waah kpa mpopiin pu na. ⁴⁵Si u gaa Uwumbor ki kii na, u ɲa tinyoor ɲa aa pu la, ki ga ɲa waah nan tuk si ke u ga ɲa pu na.”

**Mari aah gaa nlahn ki
pak Uwumbor pu na**

⁴⁶Le Mari bui ke,
“M nyuɲni Uwumbor nsui ni la.
⁴⁷M kpa mpopiin sakpen, Uwumbor u gaa mi lii na pu.
⁴⁸U teer mi u ye waanaagbiipiigiin na bor.

Dandana ki joo cha, binib mɔmɔk ga len ke Uwumbor ɲa tinyoor ɲa m pu la,
⁴⁹ba pu? Uwumbor u kpa mpoon na tun litukpaan ki tii mi.

Waayimbil ye chain la.

⁵⁰Binib bi san u na, u san bi kinimbaak, ni biyaabitiib, ni biyaabisɔɔk ponn ni ki joo cha.

⁵¹U mɔk binib waapoon,
ki jenn kalmbaanidam bi dak ke bi ye bininyuum na.

**1:33 : Jakob aayaabitiib ye Israel yaab la.

††1:39 : Ni nan ye iwiin inaa bee inɲmu aasachuln la.

⁵² U nyan biborkpaam baanaan ni,
ki nyuŋ bigiim.

⁵³ Binib bi nkon joo bi na,
u tii bi tijikaar nyaan, bi ji bab.

U cha biwankpadam chuun ni iŋaalpeen.

⁵⁴ Waah nan puu tipuur ti tii tiyaajatiib
na,

u ŋa kina la, ki ter waatutum Israel yaab.

⁵⁵ U teer ki san Abraham ni uyaabitiib
kinimbaak

n-yoonn mu kaa kpa ndoon na la.”

⁵⁶ To, Mari nan bi Elisabef do iŋmal
itaa, le ki nin gir kun.

Baah ma Jɔnn u muini binib nnyun ni na pu na

⁵⁷ Le ni ŋeer Elisabef maa ubo. Le u ma
ubijabo. ⁵⁸ Le udoyaab ŋun ke Uwumbɔr
san u kinimbaak sakpen. Le u ni bi kpaan
ki mɔɔni.

⁵⁹ Waabo aawiin iniin daal, le bi dan
bi nan gii uchakpaln, le ki ban bi yin u
ke Sekaria ke baah yin ute pu na. ⁶⁰ Le
una aa kii, ki bui ke bi ga yin u ke Jɔnn
la.

⁶¹ Le bi bui u, “Unii ubaa aa kpa liyim-
bil limina nimi aamaal ponn ni.” ⁶² Le bi
di biŋaal len ute chee, ki baa u ke u ban
ke bi yi waabo kinye.

⁶³ Le u bui bi ke bi tii u kigbaŋ. Baah
tii u na, le u ŋmee ke, “Waayimbil le
ye Jɔnn.” Le ni gar bi mɔmɔk pam.

⁶⁴ Libuul ngbaan ni le Sekaria aalambil
lɔkr. Le u piin ki bi len ki pak Uwumbɔr.

⁶⁵ Le ijawaan chuu bidoyaab mɔmɔk. Le
Judea aatim mumɔk bi ŋijoo ponn ni
na aanib ŋun tibɔr ngbaan. ⁶⁶ Ni nan ŋa
binib bimɔk ŋun ti na ilandak. Le bi baa
ke, “Ubo ngbaan ga li ye ba aanibol?” Ba
pu? Uwumbɔr aagaal nan bi u pu.

Sekaria aah pak Uwumbɔr pu na

⁶⁷ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin
Sekaria, u ye Jɔnn aate na, le ki cha u
len Uwumbɔr aabɔr:

⁶⁸ “Cha ti pak Tidindaan u ye timi Israel
yaab Aawumbɔr na.

U dan nan ter waanib, ki nyan bi tinaag-
biir ni,

⁶⁹ ki tii timi unii u ga gaa timi lii, ki kpa
mpɔɔn,

ki ye waatutunn Ubɔr David

aamaal ponn ni aanii ubaa na.

⁷⁰ U nan cha waabɔnabtiib chain len
kina n-yaayoonn na

ki joo cha.

⁷¹ U nan puu tipuur ke u ga nyan timi,
timi aadim aagaal ni,

ni bimɔk nan timi na aagaal ni, aan ti
ŋmar.

⁷² U nan len ke u ga san tiyaajatiib
kinimbaak,

ki teer waah puu tipuur ti ye chain na
bɔr.

⁷³ U nan puu tipuur tii tiyaaja Abraham,

⁷⁴ ke u ga nyan timi, timi aadim aagaal
ni,

aan ti dii u ki taa li san ijawaan,

⁷⁵ ki li bi chain,

ki li kpa mbimbinyaan u chee n-yoonn
mɔmɔk.

⁷⁶ Si, maabo, bi ga yin si ke Uwumbɔr u
kaa kpa

ŋeen aato na aabɔnabr.

Aa ga loln ni Tidindaan pu nsan,

ki toor nsan tii u,

⁷⁷ ki tuk waanib ke u ga di cha baatun-
wanbir pinn bi,

ki gaa bi lii;

⁷⁸ ba pu? timi Aawumbɔr kpa tibulchinn,
ki san timi kinimbaak.

U yaa gaa timi lii kan,

ni ga li bi ke nwiin aah puu ni pu na.

⁷⁹ Ni ga woln binib bi bi mbɔmbɔɔn

ni ki san nkun ijawaan na pu,
ni ga mɔk timi nsan mu ga tii timi nsuu-

doon na.”

⁸⁰ Le ubo ngbaan muun, ki dii Uwum-
bɔr ni usui mɔmɔk, le ki nan bi nteer-
sakiin ni, ki ti saa buyoonn u piin ki bi
tuk Israel yaab Uwumbɔr aabɔr na.

Baah ma Yesu pu na

(Matiu 1.18-25)

2 N-yoonn ngbaan le Uborkpaan Siisa Agustus len ke binib mómók kuun ni ki nan nmee baayimbil, u lik baah wiir pu na. ² Baah kahn binib kina njan pu na, Kirinius le nan ye Siria aatiŋ aaninkpel. ³ Le binib mómók buen bido aatiŋ ni, bi ti nmee baayimbil.

⁴ Josef nan ye Ubór David aamaal ponn ni aanii ubaa la. Nima pu na, u nan nyan Nasaref, kitiŋ ki bi Galilee aatiŋ ni na, le ki buen Ubór David aatiŋ, ki bi yin ki ke Betlehem, ki bi Judea aatiŋ ni na. ⁵ Le u ni upuu Mari, u kpa lipuul na, buen bi ti nmee baayimbil. ⁶ Baah bi Betlehem aatiŋ ni na, le ni ŋeer u maa ubo. ⁷ Le u ma waajan aabijabo, ki di u poo likekeln ni, ki di u di ŋa tiwakor aah ŋmó timoor daka u ponn ni na; mpaan aa nan ki bi bicham aadiik ponn ni ke bi koo.

Uwumbór aatuuntiib aah fuu ni bipihdam chee pu na

⁸ Bipihdam bibaa nan bi nima chee timoor ni, ki kpa baapiih ki lik i kinyeek. ⁹ Le Uwumbór aatuun dan bi chee. Le Uwumbór aawiihn woln bi pu. Le ijawaan chuu bi sakpen. ¹⁰ Le Uwumbór aatuun ngbaan bui bi, “Taa san ijawaan man. M joo ni tibonyaan ti ga tii binib mómók mpopiin sakpen na la. ¹¹ Kinyeek kee bi ma unii u ga gaa nimi lii na, Ubór David aatiŋ ni. Uma le ye Tidindaan Kristo.” ¹² Ni ga kan ubo ngbaan aah poo ŋikeken ni, ki dó tiwakor aah ŋmó timoor daka u ponn ni na. Nima le ga li ye limók ki tii nimi.”

¹³ Libuul ngbaan ni le Uwumbór aatuuntiib bi wiir sakpen na fuu ni ntuun ngbaan chee, le ki pak Uwumbór, ki len ke,

¹⁴ “Cha ti nyuŋ Uwumbór u bi paacham na.

Lifuur ga li bi dulnyaa wee ni.

Uwumbór san binib kinimbaak la.”

¹⁵ Le Uwumbór aatuuntiib ngbaan gir buen paacham. Le bipihdam ngbaan bui tób, “Cha ti buen Betlehem aatiŋ ni dan-dana, ki ti lik Uwumbór aah tuk timi ke tiwan ni ŋa nima na.”

¹⁶ Le bi buen mala, ki ti kan Mari, ni Josef, ni ubo ngbaan. Ubo ngbaan dó tiwakor aah ŋmó timoor daka u ponn ni na. ¹⁷ Bipihdam ngbaan aah kan u na, le bi tuk binib Uwumbór aatuun ngbaan aah tuk bi ubo ngbaan aabór pu na. ¹⁸ Binib bimók ŋun bipihdam ngbaan aah len pu na, le ni gar bi. ¹⁹ Mari le teer tibór timina mómók, ki dakt lik taatataa usui ni. ²⁰ Le bipihdam ngbaan gir buen baapiih chee timoor ni. Baah cha na, le bi nyuŋni Uwumbór ki pak u, baah kan ki ŋun pu na mómók pu; bi kan ki ŋun Uwumbór aatuun ngbaan aah tuk bi pu na.

Baah yin Yesu liyimbil pu na

²¹ Ubo ngbaan aawiin iniin daal le ni ŋeer bi gii uchakpaln. Le bi yin u ke Yesu. Buyoonn Mari aa nan kee dek lipuul na, le Uwumbór aatuun ngbaan nan bui u ke bi yin u kina.

Baah di Yesu ki di tii Uwumbór pu na

²² Buyoonn ni ŋeer bi ŋa Mari chain, Moses aakaal aah mók pu na, le bi di ubo ngbaan buen Jerusalem, bi ti di u tii Uwumbór. ²³ Ni nmee Uwumbór aakaal aagbarŋ ni ke bi di njan aabijabo mók ki di tii Uwumbór. ²⁴ Le Josef ni Mari toor kitork ki tii Uwumbór, waakaal aah len pu na. Nkaal ngbaan len ke bi di ŋinan-jel ŋilee, bee mbórnanjibim mulee ki di toor kitork ngbaan.

††2:11 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Masiya aatataa le ye ke bi di olif aakpan kpir unii aayil pu ki mók ke u ye Uwumbór yoo.

²⁵ Uja ubaa nan bi Jerusalem aatin ni. Bi nan yin u ke Simeonn. U nan ye uninyaan la, ki dii Uwumbor aakaal momok mbamom, ki lik bundaln Uwumbor ga nyan Israel yaab baafalaa ni na. Uwumbor Aafuur Nyaan nan bi u chee, ²⁶ ki nan mok u ke waan kpo, see u kan Uwumbor aanii Kristo u ga gaa binib lii na waahr. ²⁷ Uwumbor Aafuur Nyaan nan cha u koo Uwumbor Aadichal ni, le Yesu aate ni una joo ni Yesu ki di koo ni Uwumbor Aadichal ni, bi ti di u tii Uwumbor. Buyoonn bi di u koo ni na ²⁸ le Simeonn gaa u ungaal ni, le ki pak Uwumbor, ki bui ke,

²⁹ “Uwumbor, aa ga gmaa cha saatutunn nya dulnyaa wee ni, nsuudoon ni; ba pu? dandana aa na saah nan len pu na,

³⁰ ki cha nnimbil kan Saabo u ga gaa timi lii na.

³¹ Aa nan len ke aa ga tun ni u dulnyaa wee ni.

Dandana wee u ga nya, aan binib momok bee waabor.

³² U ye nwiihn ki ga woln binib bi kaa ye Israel yaab na aanimbil.

U pu, le binib ga nyuŋ saanib Israel yaab.”

³³ Simeonn aah len ubo ngbaan aabor kina na, le ni gar ute ni una. ³⁴ Le Simeonn na Uwumbor aanyoor na bi pu, le ki bui ubo ngbaan aana Mari, “Uwumbor nyan ubo ngbaan ke u sunn timi Israel yaab ponn ni pam taab, ki nyuŋ ti ponn ni pam mu. U ye limokl li binib pam ga yii li na. ³⁵ Nima le ga kpiir baah dak pu bisui ni na. Aasui mu ga bii sakpen a, ki ga li wu ke unyoohn na.”

³⁶ Le upininkpel ubaa, u ye Uwumbor aabonabpii, aan bi yin u ke Ana na, mu nan bi. U nan ye Fanuel aabisal, ki ye Aser aanibol ponn ni aanii ubaa la. U

nan por sakpen a. U nan bi uchal chee nibin njilole, le uchal kpo cha u, le u ye ukpopii. ³⁷ U nan ye nibin imonko inaa ni njinaa aanii la. U nan bi Uwumbor Aadichal ni n-yoonn momok, ki dooni u nwiin pu ni kinyeek, ki lulni bumob, ki mee u. ³⁸ N-yoonn ngbaan le u mu fuu ni, ki dooni Uwumbor ubo ngbaan pu, le ki di waabor tuk Jerusalem aanib bimok lik buyoonn Uwumbor ga gaa bi lii na.

Baah gir ni Nasaref aatin ni pu na

³⁹ Yesu aate ni una nan na Uwumbor aakaal aah len pu na momok, le ki gir kun bido aatin Nasaref ki bi Galilee aatin ni na. ⁴⁰ Le ubo ngbaan muun, ki moo kan mpoon, ki kpa nlan sakpen. Le Uwumbor aanyoor nan bi u pu.

Yesu aah bi Uwumbor Aadichal ni pu na

⁴¹ Libiln mok, ute ni una nan chaa Jerusalem, buyoonn Juu yaab ji Lakr-jer aajim.” ⁴² Yesu aah nan ti saa nibin kipiik ni njilee na, le bi buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, baah nani pu nibin momok na. ⁴³ Bi nan bi nima ki ti saa buyoonn njim ngbaan aawiin doo na, le ki gir chaa kun. Le Yesu u nan laa ye ubo na gaar Jerusalem ni. Ute ni una mu aa nyi. ⁴⁴ Bi dak ke u bi usachun jeen aatotiib ponn ni. Le bi chuun nwimoon aasachuln, le ki nin ban u bidoyaab ponn ni, kaa kan u. ⁴⁵ Baah kaa kan u na, le bi gir buen Jerusalem ponn ni, ki ti chuun ban u. ⁴⁶ Iwiin itaa daal le bi ti kan u Uwumbor Aadichal ni. U ka bimomokninkpiib aakaasisik ni, ki pel baah len pu na, ki mu baa bi mbaan, ⁴⁷ ki kpa nlan ki bee baah len pu na aatataa, ki giin kii bi mbamom. Nima le ni gar binib bimok nun na. ⁴⁸ Ute ni una aah kan u na, le ni gar bi pam. Le una baa

“2:41 : Bi nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer bundaln Uwumbor aatuun u ku binib na nan lakr bi pu jer na. Lik Nnyam 12.1-27; lkaal 16.1-8.

u, “Maabo, ba ɲa aa ɲa timi kina? M ni aate ban si ni mpombiin.”

⁴⁹ Le u baa bi, “Ba pu ni ban mi? Naa nyi ke ni ye ke m li bi Nte Uwumbɔr aat-uln ni ii?” ⁵⁰ Le baa bee waah len pu na aatataa.

⁵¹ Le u dii bi ki gir Nasaref aatiɲ ni, le ki kii bimɔi. Le una joo tibɔr timina mɔmɔk usui ni. ⁵² Yesu nan muun ki moo kan nlan, le ki kan kipak binib ni Uwumbɔr mu chee.

Jɔnn u muini binib nnyun ni na aah moon Uwumbɔr aabɔr pu na

(*Matiu 3.1-12; Mak 1.1-8; Jɔnn 1.19-28*)

3 Buyoonn Ubɔrkpaan Tiberius Siisa nan jin waanaan ɲibin kipiik ni ɲijmu ni, aan Pontius Pailat mu ye Judea aatiɲ aaninkpel, Herod mu ye Galilee aabɔr, aan unaal Filip mu ye Iturea aatiɲ, ni Trakonis aatiɲ aabɔr, Lisanius mu ye Abilene aatiɲ aabɔr, ² aan Anas ni Kayafas mu ye Uwumbɔr aato-toorninkpiib na, n-yoonn ngbaan le Jɔnn u ye Sekaria aajapɔɔn na nan bi nteersakpiin ni. Le Uwumbɔr len u chee tibɔr nima. ³ Le u bɔ dii Jɔɔdann aamɔɔl aat-ingbaan ni, ki mooni ke, “Kpeln nimi aabimbin man, aan m muin nimi nnyun ni, le Uwumbɔr ga di cha nimi aatun-wanbir pinn nimi.” ⁴ Waah ɲa kina na, le ni gbiin Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aah nan ɲmee pu Uwumbɔr Aagbaɲ ni na ke, “Unii ubaa bi nteersakpiin ni ki tar, “Toor Uwumbɔr aasan man ki ɲa waasan mu li tok ki tii u.

⁵ Bi ga di titan gbiin tifatann mɔmɔk, ki ber ɲijoo ni ɲigongon mɔmɔk lii taab, ki naar isan imɔk gɔr na, ki ɲa isan imɔk kaa joon na, i li joon tii u.

⁶ Binib mɔmɔk ga kan Uwumbɔr aah ga gaa bi lii pu na.”^{§§}

⁷ Le kinipaak nan dan Jɔnn chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni. Le u baa bi, “Nimi ijagen aabim, ɲma sur nimi ke ni nya ntafadaan mu choo na ni?” ⁸ Ni li tun lituln li ga mɔk ke ni sil kpeln nimi aabimbin na, ki taa bui ke niyaaaja aah ye Abraham na, nima le ga cha ni nyan ntafadaan ni. M tuk nimi la, Uwumbɔr ga ɲmaa di ɲitakpal ɲimina kpeln Abraham aayaabitiib. ⁹ Dandana wee Uwumbɔr toor kichɔk ke u ti gaa isui imɔk kaa lu ɲisubil ɲi ɲan na, ki di ɲa mmii ni.”

¹⁰ Le kinipaak ngbaan baa u, “Kina kan, ti ga ɲa kinye?”

¹¹ Le u bui bi, “Unii u kpa ɲibɔkul ɲilee na, u tii unii u kaa kpa libaa na. Unii u mu kpa tijikaar na, u yakr tii unii u kaa kpa na.”

¹² Bilampoogaab mu nan dan u chee, ki ban ke u muin bi nnyun ni, le ki baa u, “Umɔmɔkr, ti mu ga ɲa kinye?”

¹³ Le u bui bi, “Ni taa gaa ɲimombil ki jer baah siin nimi pu na.”

¹⁴ Le butɔb aajab mu baa u, “Ti mu ga ɲa kinye?”

Le u bui bi, “Ni taa gaa unii ubaa aamombil mpɔɔn man, ki taa galn unii u kaa kpa taani na. Cha ninimbil gbiin nimi aapal.”

¹⁵ Jɔnn pu, le binib aalandak fii. Bi mɔmɔk baa bisui ni ke, “U ye Kristo u ga gaa timi lii na aan waa ye?” ¹⁶ Le Jɔnn bui bi mɔmɔk, “Mma muin nimi nnyun ni la. Tɔ, unii u jer mi na mu choo. Maa ɲeer ke m gbiln waanaatak aajmin ki tii u. Uma le ga muin nimi Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ni mmii ni. ¹⁷ U joo waayikpimbik uɲaal ni, u ti chaar waa-jikaar, ki di ɲjikaabim ɲa lipil ni, ki di tigbengbir see mmii mu kaan junna ni.”

¹⁸ Kina le Jɔnn nan sur binib ngbaan, ki di ɲimɔbon aabɔɲ kpee ki sur bi, ki mooni tibɔnyaan ngbaan. ¹⁹ U nan sur

Ubər Herod mu. Herod nan gaa unaal aapuu Herodias, ki ki tun titunwanbir sakpen ki kpee. Nima le cha Jənn nan sur u. ²⁰ Le Herod ki tun titunwanbir tiken ki kpee, ki chuu Jənn laj kiyondiik ni.

Jənn aah muin Yesu nnyun ni pu na
(*Matiu 3.13-17; Mak 1.9-11*)

²¹ Jənn aah nan muin binib nnyun ni na, le u muin Yesu mu nnyun ni. Le Yesu mee Uwumbər. Waah bi mee Uwumbər na, le kitaapaak chuu piir. ²² Le Uwumbər Aafuur Nyaan sunn ni, ki nan tɔŋ u pu, ki naahn linanjel. Le nneel nyan ni paacham ki len, “Aa ye Njapɔɔn u m gee si na la. Nnimbil gbiin si.”*

Yesu aayaajatiib ponn ni aayimbil
(*Matiu 1.1-17*)

²³ Buyoonn Yesu naahn ke waah ŋa ŋibin piitaa aanii na, le u piin ki tuk binib Uwumbər aabər. Binib nan dak ke u ye Josef aajapɔɔn la.

Josef nan ye Heli aajapɔɔn,

²⁴ Heli mu nan ye Matat aajapɔɔn, Matat mu nan ye Liifai aajapɔɔn,

Liifai mu nan ye Melki aajapɔɔn, Melki mu nan ye Janai aajapɔɔn,

Janai mu nan ye Josef aajapɔɔn,

²⁵ Josef mu nan ye Matatias aajapɔɔn, Matatias mu nan ye Amos aajapɔɔn,

Amos mu nan ye Nahum aajapɔɔn, Nahum mu nan ye Esli aajapɔɔn,

Esli mu nan ye Nagai aajapɔɔn,

²⁶ Nagai mu nan ye Maaf aajapɔɔn, Maaf mu nan ye Matatias aajapɔɔn,

Matatias mu nan ye Semeinn aajapɔɔn, Semeinn mu nan ye Josek aajapɔɔn,

Josek mu nan ye Joda aajapɔɔn,

²⁷ Joda mu nan ye Joanann aajapɔɔn, Joanann mu nan ye Resa aajapɔɔn,

Resa mu nan ye Serubabel aajapɔɔn, Serubabel mu nan ye Sealtiel aajapɔɔn,

Sealtiel mu nan ye Neri aajapɔɔn,

²⁸ Neri mu nan ye Melki aajapɔɔn, Melki mu nan ye Adi aajapɔɔn,

Adi mu nan ye Kosam aajapɔɔn, Kosam mu nan ye Elmadam aajapɔɔn,

Elmadam mu nan ye Er aajapɔɔn,

²⁹ Er mu nan ye Josua aajapɔɔn, Josua mu nan ye Elieser aajapɔɔn,

Elieser mu nan ye Jorim aajapɔɔn, Jorim mu nan ye Matat aajapɔɔn,

Matat mu nan ye Liifai aajapɔɔn,

³⁰ Liifai mu nan ye Simeonn aajapɔɔn, Simeonn mu nan ye Juda aajapɔɔn,

Juda mu nan ye Josef aajapɔɔn, Josef mu nan ye Jonam aajapɔɔn,

Jonam mu nan ye Eliakim aajapɔɔn,

³¹ Eliakim mu nan ye Melea aajapɔɔn, Melea mu nan ye Mena aajapɔɔn,

Mena mu nan ye Matata aajapɔɔn, Matata mu nan ye Natann aajapɔɔn,

Natann mu nan ye Ubər David aajapɔɔn, ³² Ubər David mu nan ye Jese aajapɔɔn,

Jese mu nan ye Obed aajapɔɔn,

Obed mu nan ye Boas aajapɔɔn, Boas mu nan ye Salmonn aajapɔɔn,

Salmonn mu nan ye Nasonn aajapɔɔn,

³³ Nasonn mu nan ye Aminadab aajapɔɔn, Aminadab mu nan ye Adminn aajapɔɔn,

Adminn mu nan ye Arni aajapɔɔn, Arni mu nan ye Hesronn aajapɔɔn,

Hesronn mu nan ye Peres aajapɔɔn, Peres mu nan ye Juda aajapɔɔn,

³⁴ Juda mu nan ye Jakob aajapɔɔn, Jakob mu nan ye Aisak aajapɔɔn,

Aisak mu nan ye Abraham aajapɔɔn, Abraham mu nan ye Tera aajapɔɔn,

Tera mu nan ye Nahor aajapɔɔn,

³⁵ Nahor mu nan ye Serug aajapɔɔn, Serug mu nan ye Reu aajapɔɔn,

Reu mu nan ye Peleg aajapɔɔn, Peleg mu nan ye Eber aajapɔɔn,

Eber mu nan ye Sela aajapɔɔn,

*3:22 : Lik Aisaya 42.1.

³⁶Sela mu nan ye Kainann aajapɔɔn,
Kainann mu nan ye Afaksad aajapɔɔn,
Afaksad mu nan ye Sem aajapɔɔn, Sem
mu nan ye Nowa aajapɔɔn,
Nowa mu nan ye Lamek aajapɔɔn,
³⁷Lamek mu nan ye Metusela aajapɔɔn,
Metusela mu nan ye Enok aajapɔɔn,
Enok mu nan ye Jared aajapɔɔn, Jared
mu nan ye Mahalaleel aajapɔɔn,
Mahalaleel mu nan ye Kenann aajapɔɔn,
³⁸Kenann mu nan ye Enos aajapɔɔn,
Enos mu nan ye Sef aajapɔɔn,
Sef mu nan ye Adam aajapɔɔn, Uwumbɔr
le nan naan Adam.

Kinimbɔŋ aah tɔŋ Yesu pu na

(*Matiu 4.1-11; Mak 1.12-13*)

4 Yesu, u nan gbii Uwumbɔr Aafuur
Nyaan na nan nyan Jɔɔdann aamɔɔl
chee. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha u
buen nteersakpiin ni, ²le kinimbɔŋ ti tɔŋ
u nima, iwiin imonko ilee. Iwiin imonko
ilee ngbaan Yesu aa jin nibaa. Le iwiin
ngbaan aah jer na, nkon chuu u.

³Le kinimbɔŋ bui u, “Aa yaa ye
Uwumbɔr Aajapɔɔn kan, bui litakpal
limina aan li kpahn tijikaar.”

⁴Le Yesu bui ki ke, “Ni ɲmee Uwum-
bɔr Aagbaŋ ni ke, ‘Tijikaar baanja aan
ɲmaa tii unii limɔfal.”

⁵Le kinimbɔŋ di u buen lijool li fɔk na
paab, ki ti mɔk u dulnyaa wee ni aanaan
mɔmɔk libuul ngbaan ni, ⁶le ki bui u,
“M ga di mpɔɔn mumina mɔmɔk, ni mu
aawangol tii si. Bi nan di ni mɔmɔk tii mi
la. M mu ga ɲmaa di ni tii unii u m ban
na. ⁷Aa yaa gbaan nnimbiin ni ki pak mi
kan, sin le ga li yeh ni mɔmɔk.”

⁸Le Yesu bui ki ke, “Ni ɲmee Uwum-
bɔr Aagbaŋ ni ke, ‘Li pak Aadindaan
Uwumbɔr ki dii uma baanja.”

⁹Le kinimbɔŋ di u buen Jerusalem, ki
ti di u tɔŋ Uwumbɔr Aadichal paab, le
ki bui u, “Aa yaa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn

kan, lir ni kitiŋ; ¹⁰ni ɲmee Uwumbɔr
Aagbaŋ ni ke,

‘U ga tuk waatuuntiib ke bi li lik si.

¹¹Le bi ga li joo si biɲaal ni,
aataal taa gbeer litakpal.”

¹²Le Yesu bui ki ke, “Uwumbɔr
Aagbaŋ len ke, ‘Taa tɔŋ Aadindaan
Uwumbɔr.”

¹³Kinimbɔŋ aah tɔŋ Yesu ntɔŋ mɔmɔk
ki ti doo na, le ki laa siir cha u.

Yesu aah piin waatuln

Galilee aatiŋ ni pu na

(*Matiu 4.12-17; Mak 1.14-15*)

¹⁴N-yoonn ngbaan le Yesu gir kun
Galilee aatiŋ ni. Uwumbɔr Aafuur Nyaan
aapɔɔn mu bi u ni. Le waayimbil moon
Galilee aatingbaan mɔmɔk ni. ¹⁵Le u koo
mmeen aadir ni, ki tuk binib Uwumbɔr
aabɔnyaan. Le binib mɔmɔk nyuŋ u.

Nasaref aatiŋ aanib aah yii Yesu pu na

(*Matiu 13.53-58; Mak 6.1-6*)

¹⁶Yesu nan ti fuu Nasaref aatiŋ, baah
nan kpiin u nin chee na. Juu yaab aak-
paakool daal, le u koo mmeen aadiik ni,
waah ɲani pu n-yoonn mɔmɔk na. Le u fii
sil ke u karn Uwumbɔr Aagbaŋ ni. ¹⁷Le
bi nan di Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya aag-
baŋ di tii u. Le u kpar kigbaŋ ngbaan, ki
kan nin chee ɲmee ke,

¹⁸“Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi m ni;
u nyan mi ke m tuk bigiim tibɔnyaan tee.
U tun ni mi ke m nan sɔŋ binib bi kpa
mpombiin na aasui,

ki tuk binaagbiib ke m gaa bi lii la,

ki tuk bijoom ke m likr binimbil,

ki nyan bifalaadam baafalaa ni,

¹⁹ki tuk binib ke buyoonn Uwumbɔr ga
gaa waanib lii na fuu ni.”†

²⁰Le Yesu ki kpaab kigbaŋ ngbaan, ki ki
giin ki tii mmeen aadiik ni aatotoor ng-
baan, le ki kal. Le binib bimɔk bi mmeen
aadiik ni na aanimbil kal u pu. ²¹Le u

†4:19 : Lik Aisaya 61.1-2.

bui bi, “Naah n̄un Uwumb̄or Aagbañ ni aab̄or ti din wee na gbiin la.”

²²Le bi m̄m̄ok pak u. Waah len ilinyaan pu na, le ni gar bi pam. Le bi baa t̄ob, “Waa ye Josef aajap̄oon la aa?”

²³Le u bui bi, “M bee ke ni ga bui mi liyatañakl limina, ‘D̄okta, tii aabaa laafee.’ Ni ga ki bui mi, ‘Ti n̄un saah tun lijinj̄iir aatun Kapenaum aatiñ ni pu na. Tun kina do chee na, saatiñ ponn ni.’

²⁴M tuk n̄imi mbam̄on la, binib aan nyuñ Uwumb̄or aab̄onabr ubaa udo aatiñ ni.

²⁵“Li pel man, Elaija aayoonn na, utaal aa nan nun n̄ibin n̄ita na ni in̄mal iloob. Le nkon sakpem lir kitiñ ngbaan ni. N-yoonn ngbaan Israel yaab ponn ni bikpopiib nan bi ki wiir. ²⁶Uwumb̄or mu aa nan tun Elaija u ti ter bi ponn ni ubaa. U nan tun u Sarefaf aatiñ, ki bi Saidonn aatiñ ni na, ke u ti ter ukpopii u bi nima na. ²⁷Uwumb̄or aab̄onabr Elaisa aayoonn na, bik̄ondam nan bi Israel yaab ponn ni ki wiir; le Uwumb̄or aa cha bi ponn ni ubaa p̄ok. Naamann, u nan ye Siria aatiñ aanii na baanja le u nan cha u p̄ok.”

²⁸Yesu aah len kina na, le binib bim̄ok bi m̄meen aadiik ni na gee liñuul sakpen, ²⁹le ki fii, ki chuu nyan u kitiñ ngbaan ni, ki di u buen baatiñ aah bi lijool li paab na, bi ti di u lii lijool ngbaan aataab. ³⁰Le u b̄o dii bikaasisik ni ki buen.

Yesu aah nyan tiyayaar uja ni pu na

(Mak 1.21-28)

³¹U nan fuu Kapenaum, kitiñ ki bi Galilee aatiñ ni na. Le Juu yaab aakpaakool daal u koo m̄meen aadiik ni, ki ti tuk binib Uwumb̄or aab̄or. ³²Waah tuk bi tib̄or ti na, le ni gar bi pam. Ba pu? waab̄or nan kpa mp̄oon. ³³Le uja u tiyayaar joo u na bi m̄meen aadiik ngbaan ni, le ki teen mp̄oon pu ke, ³⁴“Sin Yesu u ye Nasaref aatiñ aanii na, aa ban ba ti chee? Aa dan aa nan n̄a timi yoli la

aa? M nyi si. Aa ye Uwumb̄or aanii u ye chain na la.”

³⁵Le Yesu kae tiyayaar ngbaan, ki len ke, “Īmim. Di uja ngbaan lii.” Le tiyayaar ngbaan di u lii kitiñ, ki nyan cha u. Taah lii u kitiñ na, naa n̄a u nibaa.

³⁶Le ni gar bi m̄m̄ok pam. Le bi baa t̄ob, “Ba aab̄oboln s̄o? U kpa yiko ni mp̄oon le ki tuk tiyayaar ke ti di binib lii. Le ti kii waam̄ob.” ³⁷Le Yesu aayimbil moon n̄ipepel m̄m̄ok, nima chee.

Yesu aah tii bibum pam laafee pu na

(Matiu 8.14-17; Mak 1.29-34)

³⁸Yesu nan nyan m̄meen aadiik ni, ki buen Simonn aadichal ni. Le Simonn aapuu aana aawon toñ sakpen. Le bi mee Yesu ke u ter u. ³⁹Le Yesu dan nan sil jonn u pu, le ki kae iween i joo u na. Le uwon s̄oñ. Libuul ngbaan ni le u fii, ki chann bi tichann.

⁴⁰T̄o, n̄wiin aah bi lir na, le binib bim̄ok kpa bibum bido na joo ni bi Yesu chee. Le iween aab̄oñ aab̄oñ joo bi. Le u di uñaal paan bi m̄m̄ok pu, ki cha bi p̄ok. ⁴¹Le tiyayaar mu di binib pam lii, ki teen ke, “Aa ye Uwumb̄or Aajap̄oon la.”

Tiyayaar ngbaan bee ke u ye Kristo u gaa binib lii na. Nima pu le u kae ti, kaa cha ti len tibaa.

Yesu aah tuk binib Uwumb̄or aab̄or Judea aatiñ ni pu na

(Mak 1.35-39)

⁴²Naah woln kichakpinaanyeeke ni na, le u nyan nima, ki buen nibaa chee, ki ti bi ubaa. Le kinipaak ngbaan bi ban u. Baah ti kan u na, le bi gar u ke u taa buen cha bi. ⁴³Le u bui bi, “See m buen ntim muken ponn ni, ki ti tuk bi mu Uwumb̄or aanaan aab̄onyaan. Nima le cha Uwumb̄or tun ni mi.”

⁴⁴U nan b̄o dii Juu yaab aatim ni, le ki koo m̄meen aadir ni, ki tuk binib Uwumb̄or aab̄or.

Yesu aah yin njan aadidiliib pu na*(Matiu 4.18-22; Mak 1.16-20)*

5 Daalbaadaal le Yesu nan si Genesaret Aanyusakpem aagbaan,[‡] le kinipaak gob u, ki mueni u, bi n̄un Uwumbor aabor. ²Le u kan inji ilee nnyusakpem aagbaan. Bijanbam aa bi i ponn ni. Bi nan bi nibaa chee, ki bi finni baapor. ³Le Yesu koo bujɔb bubaa ponn ni, bu ye Simon yaab na, le ki bui u ke u foor buen nnyun ponn ni siib. Baah foor siib na, le u kal nima chee bujɔb na ponn ni, le ki tuk kinipaak ngbaan Uwumbor aabor.

⁴Waah tuk bi ti doo na, le u bui Simon, “Buen nnyun aah nyoo nin chee na, aan ni ti mee tipor ngbaan ki chuu ijan.”

⁵Le Simon bui u, “Ndindaan, ti ban ijan kinyeek na mɔk linimaln, kaa kan nibaa. Tɔ, saah len pu na, m ga mee tipor na nnyun ni.” ⁶Le bi mee tipor, ki chuu ijan pam. Le tipor ngbaan ban ti kar. ⁷Le bi kab biɲaal ki yin biɲeen aatɔtiib bi bi bujɔb buken ponn ni na ke bi dan nan ter bi. Le bi dan, ki nan nyan ijan ki gbiin inji ilee ngbaan mɔmɔk. Nima le cha inji ngbaan ban i muin. ⁸Simon Piita aah kan kina na, le u gbaan Yesu aanimbiin ni, ki bui u, “Ndindaan, siir m chee. M ye titunwanbirdaan la.”

⁹Baah chuu ijan sakpen pu na, le ni gar Simon ni binib bimɔk bi u chee na, ¹⁰ni Sebedee aajapɔtiib Jems ni Jonn bi nan ye Simon aatutungeertiib na. Le Yesu bui Simon, “Taa san ijawaan. Dandana ki joo cha, aa ga li ban binib tii Uwumbor la.”

¹¹Le bi dar baɲɔi cha n-gbaan, ki di cha ni mɔmɔk, ki dii Yesu.

Yesu aah cha ukɔndaan pɔɔk pu na*(Matiu 8.1-4; Mak 1.40-45)*

¹²Yesu nan bi kitiɲ kibaa ni. Ukɔndaan ubaa mu bi nima. Waah kan Yesu na, le u dan nan gbaan unimbiin ni, ki di unimbil chij kitiɲ, ki gar u, le ki bui u, “Ndindaan, aa yaa gee kan, aa ga nmaa cha m pɔɔk.”

¹³Le Yesu taln uɲaal ki meeh u, ki bui u, “M gee. Aa pɔɔk.” Libuul ngbaan ni, le u pɔɔk. ¹⁴Le Yesu bui u, “Taa tuk unii ubaa. Li cha Uwumbor aatotoor chee, ki ti di aabaa mɔk u, ki toor kitork tii Uwumbor ke Moses aakaal aah siin pu na. Nima le ga mɔk binib ke aa pɔɔk a.”

¹⁵Le Yesu aayimbil moo moon n̄ipepel mɔmɔk. Le kinipaak sakperɲ kuun u chee ke bi n̄un waah len pu na, ki ban ke u cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk. ¹⁶N-yoonn, n-yoonn kan, le u ti nya bi chee, ki buen kipɔɔk ni, u ti mee Uwumbor.

Yesu aah cha uja u aawon faan na pɔɔk pu na*(Matiu 9.1-8; Mak 2.1-12)*

¹⁷N-yoonn ngbaan le Yesu nan bi tuk binib Uwumbor aabor. Le Farisii yaab ni ikaal aamɔmɔkb bi nyan ni Galilee aatingbaan ni, ni Judea aatingbaan ni, ni Jerusalem na, nan ka u chee. Uwumbor aapɔɔn nan bi u chee, le u cha bibum pɔɔk. ¹⁸Le bijab bibaa luln ni uja u aawon faan na likekeln ni, ki ban bi di u koo ni kidiik ni, ki di u bil Yesu aanimbiin ni. ¹⁹Binib aah nan wiir pu na, baa kan mpaan bi koo ni. Le bi jon kidiik ngbaan paab,[¶] le ki chee liboln, ki di u di luln ni, ki di u bil kidiik ponn ni, Yesu aanimbiin ni. ²⁰Le Yesu kan baah gaa u

[‡]5:1 : Genesaret Aanyusakpem: Bi ki yin mu ke Galilee Aanyusakpem la.

[¶]5:19 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan por biin. Bi nan maa n̄ibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

ki kii pu na, le ki bui uja u aawon faan na, “Njɔ, m di cha saatunwanbir pinn si.”

²¹ Waah len kina na, le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab dak bisui ni ke, “U ye ɣma ki sii Uwumbɔr? Ubaa aan ɣmaa di cha pinn titunwanbir see Uwumbɔr baanja.”

²² Yesu nan bee baah dak pu na, le ki baa bi, “Ba pu ni dak kina nisui ni?”

²³ Maah len ke m di cha waatunwanbir pinn u na le pɔɔ aan m yaa len ke ‘Fin ki li chuun’ le pɔɔ? ²⁴ M ga mɔk nimi ke min Unibɔn Aabo kpa mpɔɔn dulnyaa wee ni ke m di cha pinn titunwanbir.” Waah len kina na, le u bui uja u aawon faan na, “M bui si la, fii ki yoor saawandookaan ki li chaa kun.”

²⁵ Libuul ngbaan ni le u fii binimbil ni, ki yoor waawandookaan, ki chaa kun, le ki chuun nyuɣni Uwumbɔr. ²⁶ Le ni gar bi mɔmɔk pam. Le bi nyuɣ Uwumbɔr, ki san ijawaan, ki bui ke, “Din, le ti kan li-jinjiir aawan.”

Yesu aah yin Liifai pu na

(Matiu 9.9-13; Mak 2.13-17)

²⁷ Nee aapuwɔb, le Yesu nyan nima. Waah cha na le u kan ulampoogaar ubaa, bi nan yin u ke Liifai. U ka baah gaal lampoo nin chee na. Le Yesu bui u, “Li dii mi.” ²⁸ Le u di cha waawan mɔmɔk ki fii, ki dii u.

²⁹ Le Liifai ɣa tijikaar sakpen waadichal ni ki tii Yesu. Le bilampoogaab pam ni binib biken dan nan ka ji bi chee tijikaar. ³⁰ Le Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb bi mu ye Farisii yaab na bi ɣulni, le ki baa Yesu aadidiliib, “Ba ɣa ni ni bilampoogaab ni titunwanbirdam kpaan ki ji tijikaar ki nyu?”

³¹ Le Yesu bui bi, “Binib bi kpa laafee na aa ban dɔkta, see bi bun na le ban dɔkta. ³² Maa dan ke m nan yin bininyaam. M dan ke m nan yin titun-

wanbirdam ke bi nan kpeln baabimbil la.”

Kimɔlul aabɔr

(Matiu 9.14-17; Mak 2.18-22)

³³ Binib bibaa nan dan ki nan tuk Yesu, “Jɔnn aadidiliib ni Farisii yaab aadidiliib lulni bumɔb kpala kpala, ki mee Uwumbɔr. Le saadidiliib ma ji ki nyu.”

³⁴ Le u baa bi, “Ni ga ɣmaa cha bicham bi dan bi nan ji ubɔndinn aajim na lul bumɔb buyoonn upiidinn bi bi chee na aa? Aayii. ³⁵ N-yoonn choo, le bi ga chuu nyan upiidinn na bi chee mpɔɔn. N-yoonn ngbaan le bi ga lul bumɔb.”

³⁶ Le u ki ɣakl bi liyatɔɣakl ke, “Ubaa aan chuu gii lekr libɔkupɔln aakekengeln ki ti di len libɔkukpokl. U yaa ɣa kina kan, u ga bii lipɔln na. Libɔkupɔln aageln ni libɔkukpokl ngbaan aa ɣak. ³⁷ Ubaa mu aan di ndawiin ki di ɣa kilookpok ponn ni. U yaa ɣa kina kan, kilookpok ngbaan ga puu ki bii. Ndaan na mu ga kpir. ³⁸ See bi di ndawiin ɣa kilooɔɣɣ ni. ³⁹ Unii mu yaa nyu ndakpaan kan, waan ki ban ndapɔm. U ga len ke mu kpok na le mɔ.”

Juu yaab aakpaakool daal aabɔr

(Matiu 12.1-8; Mak 2.23-28)

6 Juu yaab aakpaakool libaa daal, le Yesu ni waadidiliib bɔ dii kisaak kibaa ponn ni. Le waadidiliib geei tijikaar ki per ki ɣmɔ. ² Le Farisii yaab bibaa nan baa bi, “Ba ɣa ni ɣani kina? Timi aakaal aa kii ke ni ɣa kina lik-paakool daal.”

³ Le Yesu baa bi, “Naa karn Ubɔr David aah nan ɣa pu na aa? Nkon nan joo u ni waanib. ⁴ Le u koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki di Uwumbɔr aaboroboro ɣman, ki joo tii waanib mu, bi ɣman. Baah ɣa kina na, le bi bii Moses aakaal mu len ke Uwumbɔr aatotoorb baanja le ga ɣmɔ boroboro ngbaan na.

⁵“Tɔ, min Unibɔn Aabo le ye lik-paakool daal mu Aadindaan.”

**Yesu aah cha uja u aɲaɲaal
faan na pɔɔk pu na**

(*Matiu 12.9-14; Mak 3.1-6*)

⁶Juu yaab aakpaakool liken daal, le Yesu ki koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le uja u aɲaɲaɲii faan na bi nima. ⁷Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab lik Yesu, ke u ga cha u pɔɔk likpaakool daal aan waan cha u pɔɔk. Bi ban bi kan nsan aan ki galn u, ke u bii likpaakool daal. ⁸Le Yesu bee baalandak, le ki bui uja u aɲaɲaal faan na, “Dan nan sil do binib aanimbiin ni.” Le u fii ti sil nima. ⁹Le Yesu baa bi, “Likpaakool daal kan, ti ɲa ni ɲan na aan ni kaa ɲan na? Ti tii unii limɔfal aan ti ku u? Timi aakaal mɔk timi kinye?” ¹⁰Le u lik bi mɔmɔk, le ki bui uja u aɲaɲaal faan na, “Taln aɲaɲaal.” Le u taln uja. Le mu pɔɔk.

¹¹Le bi gee liɲuul Yesu pu pam, le ki kpokl baah ga ɲa u pu na.

**Yesu aah nyan waakpambalb
kipiik ni bilee pu na**

(*Matiu 10.1-4; Mak 3.13-19*)

¹²N-yoonn ngbaan le Yesu jon liɲool paab, u ti mee Uwumbɔr, le ki mee u kinyeek ngbaan ki ti woln kitaak. ¹³Naah woln kichakpinaanyeek ni na, le u yin waadidiliib ke bi dan u chee, le ki nyan bi ponn ni bijab kipiik ni bilee, ki yin bi ke waakpambalb. ¹⁴Baayimbil sɔ; Simonn u Yesu duln u ke Piita na, ni unaal Andru; ni Jems, ni Jɔnn, ni Filip, ni Batolomiu, ¹⁵ni Matiu, ni Tomas, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na; ni Simonn u nan ban u kuln waatiɲ aadim na; ¹⁶ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na; ni Judas Iskariot u ga nan kooh Yesu na.

**Yesu aah moon Uwumbɔr aabɔr
ki cha bibum pɔɔk pu na**

(*Matiu 4.23-25*)

¹⁷Le Yesu sunn ni liɲool ngbaan paab, ki nan sil nin chee ɲak na. Waakpambalb ngbaan mu bi u chee. Binib bi dɔi u na mu bi u chee ki wiir. Kinipaak ki nyan ni Judea aatingbaan mɔmɔk ni, ni Jerusalem, ni nnyusakpem aatim Taya ni Saidonn aatingbaan ni na, mu bi nima. ¹⁸Bi dan ke bi nan ɲun waaliin, ki ban ke u tii bi ponn ni bi ye bibum na laafee. Le u cha bi pɔɔk, ki cha binib bi tiyayaar joo bi na mu pɔɔk. ¹⁹Le kinipaak ngbaan mɔmɔk ban ke bi di biɲaal meeh u; ba pu? mpɔɔn nyan u ni, ki cha bi mɔmɔk pɔɔk.

Uwumbɔr aanyoor ni tibɔbir aabɔr

(*Matiu 5.1-12*)

²⁰Yesu nan lik waadidiliib le ki bui ke: “Nimi bi ye bigiim na, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu; nimi le yeh Uwumbɔr aanaan.

²¹Nimi bi nkon joo nimi dandana na, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu; ni ga nan ji ki bab. Nimi bi wii dandana na, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu; ni ga nan laa.

²²“Binib yaa nan nimi, ki yakr ni chee, ki sii nimi, ki yin nimi mbiindam, min Unibɔn Aabo pu kan, Uwumbɔr aanyoor bi ni pu. ²³Bi yaa ɲa nimi kina kan, ni li kpa mpopiin sakpen ki li mɔɔni; ba pu? ni ga nan kan tinyoor sakpen paacham. Kina le biyaajatiib nan ɲa Uwumbɔr aabɔnabtiib falaa.

²⁴Nimi biwankpadam, tibɔbir ga li bi ni pu;

ba pu? ni puen kan ni mɔ na la.

²⁵Nimi bi ji babr dandana na, tibɔbir ga li bi ni pu.

Nkon ga nan chuu nimi.

Nimi bi laa dandana na, tibɔbir ga li bi ni pu.

Ni ga nan li kpa mpombiin ki li wii.

²⁶“Binib mɔmɔk yaa pak nimi kan, tibɔbir ga li bi ni pu. Kina le biyaajatiib nan pak biɣmaɣmannim bi nan ɣmanni ke bi ye Uwumbɔr aabɔnabtiib na.”

Naah ga ɣa nimi aadim pu na

(Matiu 5.38-48; 7.12a)

²⁷“M tuk nimi bi pel na, ni li gee nimi aadim man, ki ɣa binib bi nan nimi na tiɣann, ²⁸ki ɣa Uwumbɔr aanyoor ɣa binib bi seei nimi na pu, ki mee Uwumbɔr tii binib bi ɣa nimi bakaa na. ²⁹Unii yaa faa si kitapak kibaa kan, cha u faa kiken mu. Unii yaa gaa saakekeln aa chee kan, di saabɔkul mu ki kpee u. ³⁰Unii umɔk mee si tiwan na kan, tiin u. Unii yaa yoor saawan kan, taa bui u ke u giini ni. ³¹Naah ban ke binib li ɣani nimi pu na, ni mu li ɣani bi kina.

³²“Ni yaa gee binib bi gee nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbɔr chee ee? Titunwanbirdam mu gee binib bi gee bi na la. ³³Ni yaa ter binib bi ter nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbɔr chee ee? Titunwanbirdam mu ɣani kina la. ³⁴Ni yaa pinn binib bi ga giin tii nimi na baanja kan, ni kpa tinyoor Uwumbɔr chee ee? Titunwanbirdam mu pinni titunwanbirdam ke bi ki giin baah pinn bi pu na tii bi. ³⁵Ni ma kan, ni li gee nimi aadim, ki ɣa bi tiɣann, ki pinn binib tiwan, ki taa ki li ban ni. Le Uwumbɔr ga tii nimi tinyoor sakpen. Ni ga li ye Uwumbɔr u kaa kpa ɣeen aatɔ na aabim. Uma le ɣani titunwanbirdam ni binib bi kaa dooni u na tibulchinn. ³⁶Ni li kpa linimbaasaln ke Nite Uwumbɔr aah kpa pu na.”

Ni taa galni binib

(Matiu 7.1-5)

³⁷“Ni taa ji binib tibɔr, le Uwumbɔr mu aan ji nimi tibɔr. Ni taa galni binib,

le Uwumbɔr mu aan galn nimi. Ni di cha pinn binib man, le Uwumbɔr mu ga di cha pinn nimi. ³⁸Tiin binib man, le Uwumbɔr mu ga tii nimi. U ga tii nimi sakpen. Mbamɔn, u ga lee gbiin nimi lisambil, le ki yek yek, ki ki lee kpee, le ki nyii nyii ki moo lee kpee aan li ti bar kpir, aan ki di tii nimi. Naah tii binib pu na, Uwumbɔr mu ga giin kina le ki tii nimi.”

³⁹Le Yesu ɣakl bi liyataɣakl ke, “Ujoon ga ɣmaa mɔk ujoon nsan aa? Bi mɔmɔk bilee aan lir libuul ponn ni ii? ⁴⁰Unii u bae mbaem na aa jer waamɔmɔkr. Unii umɔk bae mbaem ki chikr na ga li bi ke waamɔmɔkr aah bi pu na la.

⁴¹“Ba ɣa aa lik ki waa lidɔɔɔɔl li bi aana aabo aanibil ni na, kaa tee waa jaatɔlk u bi aayaan ni na? ⁴²Aa yaa kaa waa jaatɔlk u bi aabaa aanibil ni na kan, aa ga tee ɣa kinye ki bui aana aabo ke, ‘Nna aabo, cha m nyan lidɔɔɔɔl li bi aanibil ni na?’ Sin uɣmaɣmann, chuu nyan jaatɔlk u bi aanibil ni na waahr, aan ki li waa mbamɔm, aan ki nan nyan aana aabo yaan ni lidɔɔɔɔl.”

Naah ga ɣa pu ki bee unii aabimbin na

(Matiu 7.16-20; 12.33-35)

⁴³“Busub bu ɣan na aan lu ɣisubil ɣi kaa ɣan na. Busub bu kaa ɣan na mu aan lu ɣisubil ɣi ɣan na. ⁴⁴Busub aasubil pu, le aa ga bee bu aah ye busub bu na. Binib aa ker sasaa bukokom pu, kaa ker nkakan ichakpeeɣagar pu. ⁴⁵Ilandak nyaan bi uninyaan aasui ni, le ki cha u len ni ɣan na. Ilandakbir bi mbiindaan aasui ni, le ki cha u len ni bir na. Ba pu? ilandak i gbii unii aasui ni na, ima le u ga len.”

Bidimaab bilee aabɔr

(Matiu 7.24-27)

⁴⁶“Ba pu ni yin mi ke ‘Dindaan, Dindaan,’ kaa ɣani maah tuk nimi ke ni ɣa

pu na? ⁴⁷ Unii umək dan m chee, ki ğun maaliin, ki ğani kina na, m ga mək nimi waah naahn udaan u na. ⁴⁸ U naahn uja u ban u maa kidiik, ki gbii ni nyoo, ki maa lidinyikl ğitakpal pu na la. Le nwam nyan, ki puu ki yur kidiik ngbaan, le kaa deĝni; ba pu? u maa ki mbaməm. ⁴⁹ Unii u ğun maaliin, kaa ğani kina na naahn uja u maa kidiik kitiĝ pu, kaa puen gbii mbuu ki maa lidinyikl na la. Le nwam nyan ki puu yur ki. Libuul ngbaan ni le ki lir kookoo.”

**Yesu aah cha butəb aajab
aaninkpel aanaagbiija pəək pu na**

(Matiu 8.5-13)

7 Waah len tibər timina binib aatafal ni ki ti doo na, le u buen Kapenaum aatiĝ ni. ² Le butəb aajab nkub aaninkpel ubaa nan kpa unaagbiija ubaa ki gee u sakpen. Le unaagbiija ngbaan bun, ki ban u kpo. ³ Le butəb aajab aaninkpel ngbaan ğun Yesu aabər, le ki tun ni Juu yaab aaninkpiib u chee, bi nan bui u ke u dan nan cha waanaagbiija pəək. ⁴ Juu yaab aaninkpiib ngbaan aah fuu ni Yesu chee na, le bi gaĝ u ki bui ke, “Butəb aajab aaninkpel ğeer ke aa ter u. ⁵ U gee timi aanib, ki maa mmeen aadiik tii timi.”

⁶ Le Yesu dii bi buen. Waah ti peen butəb aajab aaninkpel ngbaan aadichal na, le uninkpel ngbaan tun ni ujotiib ke bi tooh u nsan ni, ki ti bui u, “Tidindaan, butəb aajab aaninkpel ke: Taa ki ğani falaa, ke waa ğeer aa dan udo ki koo waadiik ni. ⁷ U mu aa dak ke u ğeer u dan aa chee. Aa yaa po sil nsan ni ki len kan, waanaagbiija ga pəək. ⁸ Uma ubaa kii uninkpel aaməb, ki mu ye butəb aajab aaninkpel la, le ki bui ubaa, ‘Li cha,’ le u buen; ki bui ubaa mu, ‘Dan,’ le u dan; le ki bui waanaagbiija, ‘Ĵa kina,’ le u ğa.”

⁹ Yesu aah ğun waah len pu na, le ni gar u pam. Le u fenn ki toĝ kinipaak ki dii u na, le ki bui bi, “M tuk nimi la, maa

kee kan unii u bi Israel yaab ponn ni ki gaa mi ki kii mbaməm kina na.”

¹⁰ Le binib bi tooh Yesu nsan ponn ni na gir kun butəb aajab aaninkpel do, le ki ti mui waanaagbiija ngbaan pəək a.

**Yesu aah fikr ukpopii
aajapəən nkun ni pu na**

¹¹ Naa yunn le Yesu buen kitiĝ kibaa ni, bi yin ki ke Neenn. Le waadidiliib ni kinipaak pam dii u. ¹² Waah peen kitiĝ ngbaan aagoln aabisaməb na, le u kan uja ubaa kpo, bi tu ni u. Una nan ye ukpopii la. U mu ye uja pəəbaal la. Le waatiĝ aanib pam mu dii u ki wiir. ¹³ Tidindaan aah kan ukpopii ngbaan na, le kinimbaak chuu u. Le u bui u, “Taa ki wii,” ¹⁴ le ki too foor duun linikpol na aawandookaan chee, ki meeh ni. Le binib bi tu ni u na sil. Le Yesu bui ke, “Unachipəən, m bui si, fiin.” ¹⁵ Le uja u kpo na fii kal, ki piin ki bi len. Le Yesu di u tii una.

¹⁶ Le ijawaan chuu bi məmək. Le bi nyuĝni Uwumbər, ki bui ke, “Uwumbər aabəabr kpaan bi tikaasisik ni. Uwumbər dan u nan ter waanib la.”

¹⁷ Le bi mooni tibər timina itingbaan i bi nima chee na ni, ni Judea aatingbaan məmək ni, ki mooni Yesu aayimbil.

**Jənn aah tun ni waadidiliib
Yesu chee pu na**

(Matiu 11.2-19)

¹⁸ Jənn aadidiliib nan tuk u Yesu aah ğani pu na məmək. ¹⁹ Le u yin bi ponn ni bilee, le ki tun bi ke bi buen Tidindaan chee, ki ti baa u ke u ye unii u Uwumbər aabəabtiib nan len ke u ga dan na aan waa ye? Bi ga li ban uken aa?

²⁰ Le Jənn aadidiliib ngbaan fuu ni Yesu chee ki nan bui u ke, “Jənn u muini binib nnyun ni na tun ni timi aa chee ti nan baa si ke, ‘Aa ye unii u Uwumbər aabəabtiib nan len ke u ga dan na aan saa ye, bee ti ga li ban uken la aa?’”

²¹ N-yoonn ngbaan le Yesu cha bibum pam pɔɔk, ki nyan tiyayaar binib ni, ki likr bijoom bi wiir na aanimbil; ²² le ki bui Jɔnn aadidiliib, “Gir buen Jɔnn chee, ki ti tuk u naah ŋun pu ki kan pu na, ke m likr bijoom aanimbil, ki cha biwɔb, ni bikɔndam, ni bitafakpaab pɔɔk, ki fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tuk bigiim Uwumbɔr aabɔnyaan tee. ²³ Unii u kaa joo mi beeni na, Uwumbɔr aanyoor bi u pu.”

²⁴ Le Jɔnn aadidiliib aah buen na, Yesu len kinipaak ngbaan chee Jɔnn aabɔr ke, “Naah nan buen Jɔnn chee nteersakpiin ni na, ni nan dak ke ni ga kan kinye? Ni nan dak ke ni ga kan lipul li libuln fiini li na la aa? ²⁵ Ni nan buen ni ti kan uja u pee tiwanyaan na la aa? Binib bi pee tiwanyaan ki ji mmɔɔn na bi bibɔrb aadichal ni la. ²⁶ Ni nan buen ni ti kan Uwumbɔr aabɔnabr la aa? Mbamɔn, m tuk nimi la, u jer Uwumbɔr aabɔnabr. ²⁷ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke Uwumbɔr bui ke, ‘Maatutunn sɔ. M tun ni u ke u loln ni nsan, ki nan toor nsan siin si.’ ²⁸ Jɔnn le ye ututunn ngbaan. ²⁸ M tuk nimi la, baa kee ma unii ubaa u jer Jɔnn. Le unii u ye uwaatiir Uwumbɔr aanaan ni na jer Jɔnn.”

²⁹ Binib mɔmɔk ni bilampoogaab nan ŋun Jɔnn aaliin, ki cha u muin bi nnyun ni. Nima le mɔk ke bi kii ki tii Uwumbɔr aabamɔn. ³⁰ Farisii yaab ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb aa nan cha u muin bi nnyun ni. Nima le mɔk ke bi yii Uwumbɔr aamɔboln.

³¹ Tɔ, Yesu nan ki bui kinipaak ngbaan ke, “M ga di ba ki di ŋaŋ dandana aanib ngbaan? Bi bi ke ba na? ³² Bi bi ke mbim mu ka kinyan ni ki tuk biŋeen aatɔtiib, ‘Ti pii ŋiwul le ki tii nimi, le naa saar. Ti wii ikpowiil, le naa kaani.’ ³³ Dandana aanib ngbaan mu bi kina la; Jɔnn nan dan ki nan lul bumɔb, kaa nyu ndaan, le

bi bui ke u kpa kinimbɔŋ. ³⁴ Min Unibɔn Aabo dan le ki ji ki nyu, le bi bui ke m ye upusakpiindaan ki ye udanyur, ki jɔnni bilampoogaab ni titunwanbirdam la. ³⁵ Tɔ, binib bimɔk kpa nlan mbamɔn na, bi bee ke Uwumbɔr aah ŋani pu na, ni ŋan.”

Upii ubaa aah nyuŋ Yesu pu na

³⁶ Farisii aanii ubaa nan bui Yesu ke u dan nan ji u chee tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji. ³⁷ Le upii u ye titunwanbirdaan na bi kitiŋ ngbaan ni, ki ŋun ke Yesu ka ji tijikaar Farisii aanii ngbaan do. Le u joo ni nkpan mu nun mɔ na, kpalba nyaan u bi yin u ke alabasta na ponn ni, ³⁸ le ki dan nan sil Yesu aapuwɔb, utaa chee, le ki wii, ki cha tinyunyunn lir Yesu aataa pu, ki finn utaa, le ki joo waayikpir per utaa, ki moor utaa, ki di tulalee ngbaan ŋmir utaa. ³⁹ Farisii aanii ngbaan aah kan kina na, le u dak usui ni ke, “Uja wee yaa sil ye Uwumbɔr aabɔnabr kan, u ba ga bee upii u meeh u na aabimbin aah bi pu na, ke u ye titunwanbirdaan la.”

⁴⁰ Le Yesu tuk Farisii aanii ngbaan ke, “Simonn, m ban m bui si tibɔr tibaa la.” Le u bui u, “Umɔmɔkr, lem.”

⁴¹ Le Yesu bui u, “Bijab bilee le nan bi, le ki joo uwankpadaan aapɔln. Ubaa joo waapɔln ŋimombil ŋi ŋeer iwiin ikui iŋmu aapal na, ubaa mu joo waapɔln ŋimombil ŋi ŋeer iwiin piiŋmu aapal na. ⁴² Bi mɔmɔk bilee aah kaa kpa nibaa bi giin tii u na, le u di cha pinn bi mɔmɔk. Bijab bilee ngbaan ponn ni, ulau ga li gee u ki jer uken?”

⁴³ Le Simonn bui u, “Waah di cha pinn unii u aapɔln wiir na le ga li gee u ki jer u aapɔln kaa wiir na.”

Le Yesu bui u, “Aa len mbamɔn la,” ⁴⁴ le ki fenn toŋ upii ngbaan, ki bui Simonn, “Aa kan upii wee ee? M koo ni

saadichal ni, le saa tii mi nnyun ke m finn ntaa. Upii wee ma kan, u di tinyun-yunn le finn ntaa, ki di waayikipir per ntaa. ⁴⁵Saa moor ntakpiln.** Uma le moor ntaa buyoonn m koo ni na ki nan saa dandana. ⁴⁶Saa di nkpan nmir n-yil. Uma le di tulalee nmir ntaa. ⁴⁷M tuk si la, m di cha waatunwanbir ti wiir na ki pinn u. Nima le cha u gee mi sakpen. M yaa di cha pinn unii titunwanbir siib na kan, udaan ga li gee mi siib la.”

⁴⁸Yesu nan bui Simonn kina, le ki tuk upii ngbaan, “M di cha pinn si saatunwanbir la.”

⁴⁹Le binib bi bi ji u chee tijikaar na baa bibaa bisui ni, “U ye nma ki di cha pinn titunwanbir?”

⁵⁰Le Yesu bui upii ngbaan, “Saah gaa mi ki kii pu na, nima le cha aa nmar. Li cha ki li kpa nsuudoon.”

Bipiib bi dii Yesu na

8 Naa yunn le Yesu bɔ dii ntisakpem ni ntiwaatiir ni, ki mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee. Waakpambalb kipiik ni bilee mu dii u. ²Bipiib bi u nan cha bi pɔɔk na mu dii u. Iween le nan joo bibaa. Tiyyaay mu nan joo biken. Bi ponn ni ubaa nan ye Mari, u bi yin u ke Magdalene na. Tiyyaay tilole le nan joo u, le Yesu nan jenn nyan ti u ni. ³Bi ponn ni ubaa mu ye Joana, u ye Ubɔrkpaan Herod aatutunn Chusa aapuu na. Ubaa mu ye Susana. Bipiib biken mu nan bi ki dii u ki wiir. Le bi mɔmɔk di baawan ter u ni waakpambalb.

Unii u yaa njikaabim na aayataɲakl

(Matiu 13.1-9; Mak 4.1-9)

⁴Le binib nyan itingbaan mɔmɔk ni, ki dan Yesu chee, ki nja kinipaak sakpen. Le u nɲakl bi liyataɲakl:

⁵“Ukpaal ubaa nan buen u ti yaa njikaabim. Waah yaa na, le mubaa lir nsan ponn ni. Le binib taa taa mu pu. Le inyoon i laani paacham na dan nan peei jin. ⁶Le mubaa mu lir ntakpateer pu. Le mu guu punn mala, ki mu ki yɔl mala; ba pu? nima chee aa soon. ⁷Le mubaa mu lir ikokon ponn ni. Le mu ni ikokon kpaan muun. Le ikokon ku mu. ⁸Le mubaa mu lir kitiɲ ki njan na ponn ni, ki muun, ki mar, ki lu nkub nkub.”

Yesu aah len kina ti doo na, le u teen ke, “U kpa litafal na kan, u njun.”

Ŋitaa nɲi pu u nɲakl bi nɲiyataɲak na

(Matiu 13.10-17; Mak 4.10-12)

⁹Le waadidiliib dan ki nan baa u liyataɲakl ngbaan aatataa. ¹⁰Le u bui bi, “Uwumbɔr le cha ni bee waanaan aabɔbɔrkaan. Biken ma kan, u nɲak bi nɲiyataɲak, aan bi lik, kaan li waa, ki pel, kaan bee naatataa.”††

Unii u yaa njikaabim na aayataɲakl aatataa

(Matiu 13.18-23; Mak 4.13-20)

¹¹“Liyataɲakl ngbaan aatataa le ye ke njikaabim ngbaan le ye Uwumbɔr aabɔr. ¹²Mu lir nsan ponn ni na le ye binib bi njun Uwumbɔr aabɔr na. Le kinimbɔɲ dan nan nyan ti bisui ni, bi taa gaa Uwumbɔr ki kii, ki nmar. ¹³Mu lir ntakpateer pu na le ye binib bi njun Uwumbɔr aabɔr ki gaa ti ni mpopiin na. Bi mu aa gaa ti bisui ni mbamɔm. Bi gaa Uwumbɔr ki kii ni yunn siib; tɔ, ntɔɲ yaa pii bi kan, le bi ga di u lii. ¹⁴Mu lir ikokon ponn ni na le ye binib bi njun Uwumbɔr aabɔr aan ki cha bitafal bi liwankpal ni, ni dullyaa ni aawan ni mɔ na ni, ni baabimbinaabɔr ni na. Nima le ku tibɔr ngbaan bisui ni. Le taa mar. ¹⁵Mu lir kitiɲ ki njan na ponn ni na le ye binib bi aasui njan ki

**7:45 : ...moor ntakpiln: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mɔk ngeehn.

††8:10 : Lik Aisaya 6.9-10.

ye mbamɔn na, ki ɲun Uwumbɔr aabɔr, ki joo ti mbamɔm, ki kpa limɔr, ki dii Uwumbɔr kaa di cha na.”

Karyaa aayataɲaki

(Mak 4.21-25)

¹⁶“Unii yaa see karyaa kan, waan di lisambil ki di chɪŋ u pu, kaan di siin ti-wandookaan aataab. U ga di u tɔŋ tiwan paab la, le u li wiin aan binib bimɔk koo ni na li waa.

¹⁷“Tibɔr timɔk bɔɔ na, ti ga kpiir. Tibɔbɔrkaan mɔmɔk mu ga nyan mpaan pu.

¹⁸“Cha nitafal li bi naah ɲun pu na ni man. Unii u kpa na, Uwumbɔr ga kpee u. Unii u kaa kpa na, Uwumbɔr ga chuu gaa waah dak ke u kpa ti na.”

Binib bi ye Yesu aana ni unaatiib na

(Matiu 12.46-50; Mak 3.31-35)

¹⁹Yesu aana ni unaatiib nan fuu ni ki ban u. Kinipaak ngbaan pu le baa ɲmaa koo ni u chee. ²⁰Le bibaa tuk u, “Aana ni aanaatiib si lipaal ki ban si la.”

²¹Le u bui bi, “Nna ni nnaatiib le ye binib bi ɲun Uwumbɔr aabɔr ki ɲani taah len pu na.”

Yesu aah ɲa pu ki cha kibuj ɲmin na

(Matiu 8.23-27; Mak 4.35-41)

²²N-yoonn ngbaan le Yesu ni waa-didiliib koo buɲɔb ni. Le u bui bi, “Cha ti puur nnyusakpem man.” Le bi buen. ²³Buɲɔb na aah cha na, le u dɔ bu ponn ni geen. Le kibuj piin ki daar. Le nnyun feei ki koo buɲɔb na ni, le bu ban bu gbii. Ni nan ye linimaln la. ²⁴Le bi dan ki nan finn Yesu ki bui ke, “Tidindaan, Tidindaan, ti ga bee nnyun ni.”

Le u finn, ki kae kibuj ni tinyunkpenn. Le kibuj ni tinyunkpenn ɲmin chii. ²⁵Le u baa bi, “Ba pu naa gaa mi ki kii?”

Yesu aah ɲa pu na, le ni gar bi pam. Le ijawaan chuu bi. Le bi baa tɔb, “Ba

aanibol bi na, ki kae kibuj ni nnyun mu, aan ni kii waamɔb.”

Yesu aah cha uwaar pɔɔk pu na

(Matiu 8.28-34; Mak 5.1-20)

²⁶Bi nan fuu Gerasiin yaab aatiŋ ki bi Galilee Aanyusakpem aadapuul na. ²⁷⁻²⁹Le uwaar ubaa nan bi nima, ki chuun uɲmeen ni yunn, ki koo baah sui binib titakpalunn ti ponn ni na, kaa kii u li bi linampal. Tiyayaar chur u kpala kpala. Le udoyaab nan di idɔribi ni tikululn buu u ke bi kiir u. Le u nan keei tikululn ni idɔribi ngbaan. Tiyayaar ngbaan le di u buen nteersakpiin ni. Le Yesu aah nyan buɲɔb ni na, uja ngbaan dan nan tooh u nsan pu. Le Yesu tuk tiyayaar ngbaan, “Nyan u ni.” Nima pu na, waah kan Yesu na, le u teen, ki gbaan kitiŋ, unimbiin ni, le ki len mɔɔɔn pu ke, “Yesu, sin u ye Uwumbɔr u kaa kpa ɲeen aatɔ na Aajapɔɔn na, aa ban ba m chee? M gaŋ si, taa ɲa mi falaa.”

³⁰Le Yesu baa u, “Bi yin si ke ba?”

Tiyayaar pam aah bi u ni na, nima le u bui ke bi yin u ke Kipaak. ³¹Le tiyayaar ngbaan gaŋ Yesu ke u taa bui ti ke ti buen libuul li nyoo na ni.

³²Igbeer nan bi nima chee ki wiir, ki chuun ji limɔɔgongoln paab. Le tiyayaar ngbaan gaŋ Yesu ke u cha ti koo igbeer ngbaan ni. Le u kii. ³³Le ti nyan uja ngbaan ni, ki ti koo igbeer na ni. Le igbeer ngbaan mɔmɔk san sunn ni limɔɔgongoln taab, ki ti koo nnyun ni, ki bee nnyun ni.

³⁴Tɔ, bijab bi kii igbeer ngbaan na aah kan kina na, le bi san buen kitiŋ ni, ni itingbaan ni, le ki ti tuk binib tibɔr ngbaan. ³⁵Binib aah ɲun kina na, le bi dan bi nan lik budabu ɲa na, le ki fuu ni Yesu chee, ki kan uja u tiyayaar nyan u ni na ka Yesu chee ki cheer ki pee tiwanpeenkaan, kaa ki chuun uɲmeen. Le ijawaan chuu bi. ³⁶Le binib bi kan Yesu aah cha uja ngbaan pɔɔk pu na,

tuk bi waah ɲa pu na. ³⁷Le Gerasiin aatiɲ aanib, ni itingbaan mɔmɔk aanib san ijawaan pam. Nima le bi gaɲ Yesu ke u nya baatiɲ ni. Le u koo buɲɔb ni ke u gir buen nnyusakpem aadapuul. ³⁸Le uja u tiyayaar nyan u ni na gaɲ Yesu ke u cha u dii u.

Le Yesu aa kii, ki bui u, ³⁹“Gir kun ki ti tuk binib Uwumbɔr aah tun litukpaan tii si pu na.”

Le u siir, ki bɔ dii waatiɲ ngbaan ni, ɲipepel mɔmɔk, ki tuk binib Yesu aah tun litukpaan pu tii u na.

Yesu aah cha upii ubaa pɔɔk aan ki fikr upiibo nkun ni pu na

(*Matiu 9.18-26; Mak 5.21-43*)

⁴⁰Yesu aah puur nnyusakpem na, kini-paak nan si kii u nima, ki kpa mpopiin ki gaa u. ⁴¹Le uja ubaa, u ye mmeen aadiik ni aaninkpel, aan bi yin u ke Jairus na, dan nan gbaan kitiɲ Yesu aanimbiin ni, ki gaɲ u ke u dan udo, ⁴²ke ubisabaan, u ye ɲibin kipiik ni ɲilee na bun, ki ban u kpo. Le Yesu dii u ki buen.

Waah cha na, le kinipaak dii u ki mueni u. ⁴³Le upii u fu tipiir ɲibin kipiik ni ɲilee taa door na bi nima. U nan chaa biteteeb chee, ki jin waamombil mɔmɔk doo. Bi ponn ni ubaa mu aa ɲmaa cha u pɔɔk. ⁴⁴Le u dan Yesu aapuwb, le ki nan meeh waabɔkul aamɔjuul. Libuul ngbaan ni le u pɔɔk. ⁴⁵Le Yesu baa ke, “ɲma meeh mi?”

Le bi mɔmɔk nee ke baa meeh u. Le Piita ni binib bi bi u chee na bui u, “Ndin-daan, kinipaak ngbaan mɔmɔk bi aa chee ki mueni si kina, le aa baa ke ɲma meeh si?”

⁴⁶Le Yesu bui ke, “Unii ubaa le meeh mi. M bee ke mpɔɔn nyan m ni.” ⁴⁷Le upii ngbaan nan bee ke waa bɔr. Ijawaan nan chuu u, le uwon gbaa. Le u dan nan gbaan Yesu aanimbiin ni, ki tuk u binib mɔmɔk aanimbiil ni, budabu cha u meeh u na, ni waah pɔɔk libuul ngbaan ni pu

na. ⁴⁸Le Yesu bui u, “Mbisal, saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pɔɔk. Li cha ni mpopiin.”

⁴⁹Yesu aah len kina na, le unii ubaa nyan ni Jairus do ki tooh Jairus nsan pu, ki nan tuk u ke, “Aabisal kpo a. Taa ki cha Umɔmɔkr ngbaan ɲani falaa ki cha aado.”

⁵⁰Le Yesu ɲun waah len pu na, ki bui Jairus, “Taa san ijawaan. Aa yaa ɲa naadii baanja kan, u ga pɔɔk.”

⁵¹Yesu aah fuu Jairus do na, le waa cha unii ubaa dii u ki koo ni, see Piita, ni Jonn, ni Jems, ni upiibo ngbaan aate ni una. ⁵²Le binib bi mɔmɔk bi lichiln ni na bi wii ikpowiil ki kaani. Le Yesu bui bi, “Taa wii man. Waa kpo. U geen la.”

⁵³Le bi laa u pam. Bi bee ke u kpo la. ⁵⁴Le Yesu chuu uɲaal ki bui u, “Upiibo, fiin.” ⁵⁵⁻⁵⁶Libuul ngbaan ni le waawiin ki gir koo u ni, le u fii. Le ni gar ute ni una pam. Le Yesu bui bi ke bi taa tuk unii ubaa waah ɲa pu na, le ki bui bi ke bi tii ubo ngbaan tijikaar u ji.

Yesu aah tun waadidiliib kipiik ni bilee pu na

(*Matiu 10.5-15; Mak 6.7-13*)

9 Yesu nan yin ni waadidiliib kipiik ni bilee ke bi kuun ni u chee, le ki tii bi mpɔɔn bi ti nyan tiyayaar aabɔɲ mɔmɔk binib ni, ki mu cha bibum pɔɔk; ²le ki tun bi, bi ti li tuk binib Uwumbɔr aanaan aabɔr, ki cha bibum pɔɔk, le ki bui bi, ³“Ni taa li tu lisachuln aat-uln libaa. Ni taa li joo kijaangbeek, ki taa li joo litaakɔr, ki taa li joo tijikaar, ki taa li joo ɲimombil, ki taa li joo ɲibɔkul ɲilee. ⁴Naah ti koo lidichal li ponn ni na, ni li bi li ponn ni ki ti saa bundaln ni ga nyan kitiɲ ngbaan ponn ni na. ⁵Kitiɲ kibaa aanib yaa kaa gaa nimi kan, ni nyan nima ki kpaar nitaa aatatan ki lii nima. Nimina le ga li ye nsurm ki tii bi.”

⁶Yesu aah tuk waadidiliib kina ki doo na, le bi siir ki bɔ dii ntim ni, ki mooni

tibɔnyaan tee. Baah buen nimɔk na, le bi cha bibum pɔɔk.

**Ubɔr Herod aah len pu
joo cha Yesu wɔb na**

(*Matiu 14.1-2; Mak 6.14-29*)

⁷Ubɔr Herod nan ɲun Yesu aah ɲa pu na, kaa nyi waah ye udaan u na. Bibaa len ke Jɔnn le fikr nkun ni, ⁸bibaa mu len ke Elaija, bibaa mu len ke n-yaayoonn na aabɔnabr ubaa le fikr. ⁹Le Herod bui ke, “M nan chuu gii Jɔnn aayil. Maah ɲun u aabɔr na, u ye ɲma?” le ki ban ke u kan u.

**Yesu aah kpiin binib
ɲichur ɲiɲmu pu na**

(*Matiu 14.13-21; Mak 6.30-44; Jɔnn 6.1-14*)

¹⁰Le Yesu aakpambalb ki gir ni, ki nan tuk u baah ɲa pu na. Le u di bi buen Betseda aatiɲ ni, bima bibaa. ¹¹Le kini-paak ngbaan ɲun ke u buen nima. Le bi mu paan u pu. Le u gaa bi, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔr, le ki cha bi ponn ni bi ye bibum na pɔɔk.

¹²Nwiin aah ban mu lir na, le waakpambalb kipiik ni bilee na dan nan bui u, “Ti bi kipɔɔk ni la; cha kinipaak ngbaan buen itingbaan ni, ki ti ban tijikaar ni nkookoo yaan.”

¹³Le u bui bi, “Nimi nibaa tii bi tijikaar man, bi ji.”

Le bi bui u, “ɲiboroboro kpin ɲiɲmu ni ijan ilee baanja le bi. Aa ban ke ti buen ti daa tijikaar ti ga ɲeer binib ngbaan mɔmɔk na aa?” ¹⁴Bijab ngbaan ga nan li fuu ɲichur ɲiɲmu.

Le u bui waakpambalb ke bi cha kini-paak ngbaan kal kitiɲ ɲikpuk ɲikpuk, pi-ɲɲmu.

¹⁵Le waakpambalb ɲa kina, ki cha bi mɔmɔk kal. ¹⁶Le u yoor ɲiboroboro kpin ɲiɲmu, ni ijan ilee ngbaan, le ki waan lik paacham, ki doon Uwumbɔr, ki gii, le ki di tii waakpambalb ke bi yakr siin kini-

paak ngbaan mɔmɔk aanimbiin ni. ¹⁷Le bi mɔmɔk ɲman ki bab. Baah ɲman ki bab ki gur ni na, le waakpambalb yoor tijikaar ti gur na, ki gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee.

Piita aah len Yesu aabɔr pu na

(*Matiu 16.13-19; Mak 8.27-29*)

¹⁸Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi mee Uwumbɔr ubaa. Waadidiliib mu bi u chee. Le u baa bi, “Kinipaak ngbaan bui ke m ye ɲma?”

¹⁹Le bi bui u, “Bibaa len ke aa ye Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na, le biken mu len ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr Elaija u nan bi n-yaayoonn na la; biken mu len ke n-yaayoonn na aabɔnabr ubaa le fikr nkun ni.”

²⁰Le u baa bi, “Nimi nibaa len ke m ye ɲma?”

Le Piita bui u, “Aa ye Uwumbɔr Aanii Kristo u ga gaa timi lii na la.”

Yesu aah tuk bi waah ga ji falaa pu na

(*Matiu 16.20-28; Mak 8.30-9.1*)

²¹Le u sur bi mbamɔm ke bi taa tuk unii ubaa, ²²le ki bui bi, “Min Unibɔn Aabo ga ji falaa sakpen. Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ga yii mi, ki ku mi. Iwiin itaa daal le Uwumbɔr ga fikr mi nkun ni.”

²³Tɔ, u nan bui waadidiliib ni kini-paak ngbaan, “Unii yaa ban u dii mi kan, u yii ubaa, ki yoor waadɔpuinkoo iwiin mɔmɔk aan ki li dii mi. ²⁴Unii umɔk kaan ɲmaa kpo m pu na kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umɔk ga ɲmaa kpo m pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ²⁵Unii yaa kan dulnyaa wee ni aawan mɔmɔk, ki lann waamɔfal, ki wɔɲ kan, ba aanyoor le u kan? ²⁶Unii yaa san inimɔɔn m ni maaliin chee u tuk binib biken kan, min Unibɔn Aabo ga nan yii udaan ngbaan. M ga gir ni, ki li

kpa m ni Nte Uwumbor aapoon. Uwumbor aatuuntiib bi ye chain na mu ga nyuŋ mi. N-yoonn ngbaan le m ga yii udaan ngbaan. ²⁷ M tuk nimi mbamɔn la, binib bi si do na ponn ni bibaa aan kpo see bi puen kan Uwumbor aanaan waahr.”

Yesu aawon aah kpeln pu na

(Matiu 17.1-8; Mak 9.2-8)

²⁸ Waah len kina na, ni naahn iwiin iniin apuwoɔb le u di Piita, ni Jonn, ni Jems, ki di jon lijool paab, u ti mee Uwumbor. ²⁹ Waah bi mee Uwumbor na, le unimbil wɔb kpeln. Le waawan-peenkaan mu kpaln tiwanpipiln ni ga li deer aanimbil na. ³⁰⁻³¹ Le bi kan bijab bilee bi wiin chain na bi len u chee tibor. Bi nan ye n-yaayoonn na aabɔnabtiib Moses ni Elaija la. Bi nan len waah ga ŋa Uwumbor aageehn ki kpo Jerusalem ponn ni pu na. ³² Le ngeen joo Piita mam. Baah finn na, le bi kan Yesu aah wiin chain pu na, ki kan bijab bilee bi si u chee na. ³³ Bijab bilee ngbaan aah siir cha u na, le Piita bui u, “Ndindaan, taah bi do na, ni ŋan. Cha ti ŋa ŋiboo ŋitaa, ki di libaa tii si, ki di liken tii Moses, ki di liken tii Elaija.” Piita aah len kina na, waa nyi waah len ti cha ni wɔb na.

³⁴ Waah laa bi len kina na, le ntaalangbam dan nan biin bi pu. Mu aah biin bi pu na, le ijawaan chuu Yesu aadidiliib ngbaan. ³⁵ Le nneel len ntaalangbam na ni ke, “Maabo u m lee u na sɔ. Li ŋun waah len pu na man.”^{††}

³⁶ Nneel ngbaan aah len ki ti doo na, bi nan kan Yesu baanja le si. Le bi joo tibor ngbaan bima baanja, kaa tuk unii ubaa n-yoonn ngbaan baah kan pu na.

Yesu aah nyan libimbikl ubo ni pu na

(Matiu 17.14-18; Mak 9.14-27)

³⁷ Kitaak aah woln na, le bi sunn ni lijool ngbaan taab. Le kinipaak sakpen

tooh u nsan ni. ³⁸ Le kinipaak ngbaan ponn ni uja ubaa teen ke, “Umɔmɔkr, m gaŋ si, san njapoon kinimbaak. U ye maabobaal la. ³⁹ Libimbikl le lir u ki cha u tar, ki cha uwon gbaa, le umɔb ponn ni puk tipupukr, ki liin u nsin sakpen, kaa ban li di u lii. ⁴⁰ M gaŋ saadidiliib ke bi nyan u libimbikl ngbaan. Bi mu aa ŋmaa nyan u.”

⁴¹ Le Yesu bui ke, “Nimi dandana aanib, naa gaa Uwumbor ki kii, ki mu aa dii u mbamɔm. Ni ban ke m yunn ni chee kinye pu, aan ki li kpa limɔr ni pu?” le ki tuk ubo ngbaan aate, “Li joo ni aajapoon ngbaan m chee.”

⁴² Le ubo ngbaan aah choo na, libimbikl lii u kitiŋ, le ki cha uwon gbaa sakpen. Le Yesu kae libimbikl ngbaan, ki cha ubijabo ngbaan pɔɔk, le ki di u giin tii ute. ⁴³ Baah kan Uwumbor aah kpa mpɔɔn sakpen pu na, le ni gar kini-paak ngbaan mɔmɔk pam.

Yesu aah ki tuk waadidiliib waakun aabɔr pu na

(Matiu 17.22-23; Mak 9.30-32)

Naah gar binib ngbaan mɔmɔk kina na, le Yesu bui waadidiliib, ⁴⁴ “Bi ga di min Unibɔn Aabo ŋa binib aɔŋaal ni la. Cha tibor timina koo nitafal ni man.”

⁴⁵ Le baa bee taatataa. Uwumbor le bɔr taatataa ke bi taa bee. Le baa kaa ke bi baa Yesu taatataa.

Ulau ye uninyuun?

(Matiu 18.1-5; Mak 9.33-37)

⁴⁶ Le waadidiliib kpak tɔb kinikpakpak ke ulau ye uninyuun bi ponn ni. ⁴⁷ Le Yesu bee baah dak pu na, le ki di ubo siin ubaa chee, ⁴⁸ le ki tuk bi, “Unii umɔk gaa ubo wee maayimbil pu na kan, u gaa mi le na. Unii umɔk gaa mi na kan, u gaa Uwumbor u tun ni mi na le na. Unii

u ye uwaatiir ni ponn ni na, uma le ye uninyuun.”

**Taa kiir unii u tun
Uwumbor aatuln na**

(Mak 9.38-40)

⁴⁹ Le Jonn tuk Yesu, “Ndindaan, ti kan unii ubaa nyan tiyayaar binib ponn ni, saayimbil pu. U mu aa dii timi, nima le ti bui u ke u di cha.”

⁵⁰ Le Yesu bui u, “Taa ki tuk u ke u di cha. Unii u kaa ye nimi aadin na si nichan ni la.”

**Samaria yaab bibaa
aah yii Yesu pu na**

⁵¹ Bundaln Yesu ga gir buen paacham na peen ni. Le u pook ubaa ke u buen Jerusalem, ⁵² le ki tun bitutum ke bi loln u pu nsan. Le bi buen, le ki ti fuu Samaria yaab[¶] aatiŋ kibaa ponn ni, bi ti gor kiir u. ⁵³ Le kitiŋ ngbaan ni aanib kan ke u ban u buen Jerusalem. Nima le bi yii u. ⁵⁴ Waadidiliib Jems ni Jonn aah kan ke bi yii u na, le bi baa u, “Tidindaan, aa ban ke ti mee Uwumbor aan mmii nyan paacham ki gaa bi [ke Elaija aah nan ŋa pu na aa]?”

⁵⁵ Yesu nan fenn toŋ Jems ni Jonn le ki kae bi, [ki bui bi, “Naa nyi Mfuur Nyaan mu yeh nimi na aah bi pu na. ⁵⁶ Min Unibon Aabo aa dan m nan ku binib. M dan ke m nan gaa bi lii la.”]

Le bi buen kitiŋ kiken ni.

Binib bi ban ke bi dii Yesu na

(Matu 8.19-22)

⁵⁷ Baah cha na, le uja ubaa dan nan bui Yesu, “M ga dii si saah cha nin chee na mok.”

⁵⁸ Le Yesu bui u, “Inok kpa yaah koo ibuu i ponn ni na. Inyoon i laani

paacham na mu kpa yaadil. Min Unibon Aabo aa kpa maah ga doon nin chee na.”

⁵⁹ Le Yesu tuk uja uken, “Li dii mi.”

Le u bui u, “Ndindaan, m mee si nsan, cha m buen ti sub nte waahr, aan ki nan dii si.”

⁶⁰ Le Yesu bui u, “Cha bitekpiib sub tob. Si ma kan, aa li cha ti moon Uwumbor aanaan aabor.”

⁶¹ Le uja uken mu tuk Yesu, “Ndindaan, m ga dii si la. M mu mee si nsan, cha m buen ti choi maachiln ni aanib waahr, aan ki nan dii si.”

⁶² Le Yesu bui u, “Unii yaa joo unaaja ko kisaak ki lik puwob kan, waa ŋeer Uwumbor aanaan ni aatuln.”^{§§}

**Yesu aah tun waadidiliib
imonko itaa ni kipiik pu na**

10 Nee aapuwob le Tidindaan nyan bijab imonko itaa ni kipiik ki kpee, le ki tun bi bilelee ke bi loln u pu nsan, ki ti koo waah ga buen ntim mu momok ni na. ² U bui bi, “Idi biir le ki wiir. Bidicheeb aa wiir. Nima pu na, ni li mee kisaak aadindaan man ke u tun bidicheeb bi ti chee waajikaar. ³ Li cha man. Maah tun nimi na, ni ga li bi ke ipihbi i bi ŋisapol aakaasisik ni na la. ⁴ Ni taa li joo ŋimombil aataakor, ki taa tun ŋitun, ki taa li joo ŋinaatak, ki taa sil nsan ni ki doon unii ubaa. ⁵ Ni yaa koo lidichal ni kan, njan aawan le ye ke ni bui bi, ‘Uwumbor aanyoor bi lidichal lee aanib pu.’ ⁶ Uninyaan yaa bi nima chee kan, Uwumbor aanyoor ga li bi u pu. Uninyaan yaa kaa bi kan, Uwumbor aanyoor ga gir ni ni pu. ⁷ Lidichal libaa aanib yaa gaa nimi kan, ni li bi nima ki ti saa buyoonn ni ga nan nya na, ki taa jir lidichal. Ni li ji ki li nyu baah ga tii nimi ni na; ututunn momok ŋeer waa-

[¶]9:52 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mo.

^{§§}9:62 : Naatataa le ye ke unii yaa kaa gaa Uwumbor aatuln iŋaal ilee kan, waa ŋeer u tun li.

par. ⁸Ni yaa koo kitij kibaa ni aan bi gaa nimi kan, ni li ji baah ga tii nimi ni na, ⁹ki bui bi ke, ‘Uwumbor aanaan peen ni nimi la,’ ki cha bibum bi bi nima na pook. ¹⁰Ni yaa koo kitij kibaa ni, aan baa gaa nimi kan, ni bo dii ki ponn ni ki bui ke, ¹¹‘Nimi aatiŋ aatatan ti bi titaapotan ni na, tima le ti kpaar lii do chee na, ni li ye nsurm ki tii nimi. Ni li nyi ke Uwumbor aanaan peen ni, le ni yii.’ ¹²M tuk nimi la, bundaln Uwumbor ga ji binib tibor na, binib ngbaan aatafadaan ga jer Sodom aatiŋ aanib aatafadaan.”

**Binib bi kaa kpeln
baabimbin na aabor**

(Matu 11.20-24)

¹³“Korasinn aatiŋ aanib, tibobir bi ni pu. Betseda aatiŋ aanib, tibobir bi ni mu pu; ba pu? m yaa ba nan tun lijijjiir aatun Taya ni Saidonn aatim aanib aakaasisik ni ke maah tun lijijjiir aatun nikaasisik ni pu na kan, bi ba ga kpeln baabimbin ni yunn, ki li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na, ki di nfatan puŋ biyil, aan ki mok ke bisui bii baatunwanbir pu. ¹⁴Bundaln Uwumbor ga ji binib tibor na, nimi aatafadaan ga jer Taya aatiŋ aanib ni Saidonn aatiŋ aanib aatafadaan. ¹⁵Nimi Kape-naum aatiŋ aanib ma kan, bi ga yoor nimi paacham aa? Aayii. Bi ga sunn nimi tataab tataab la.”

¹⁶Yesu nan tuk waadidiliib, “Unii u ŋun nimi aabor na kan, u ŋun maabor le na. Unii u yii nimi na kan, u yii mi le na. Unii u yii mi na kan, u yii Uwumbor u tun ni mi na le na.”

**Waadidiliib imonko itaa ni
kipiik na aah gir ni pu na**

¹⁷Le bijab imonko itaa ni kipiik ngbaan gir ni Yesu chee ni mpopiin, ki nan bui u, “Tidindaan, tiyayaar mu kii timi aamob, saayimbil pu.”

¹⁸Le u bui bi, “M kan kinimborŋ nyan ni paacham ki ŋa yoli ke utaal aah moor ki lir pu na. ¹⁹Lik man, m tii nimi mpoon, ni ti taa ikuub ni inyooohn pu, ki tii nimi mpoon, ni nyan timi aadin kinimborŋ aapoon momok, le tiwan nibaa aan ŋmaa ŋa nimi nibaa. ²⁰To, tiyayaar aah kii nimi aamob na, ni taa cha nima baanja le li ye nimi aapopiin. Nimi aayimbil aah ŋmee paacham na le ye mpopiin mbamom.”

Yesu aah kpa mpopiin sakpen pu na

(Matu 11.25-27; 13.16-17)

²¹N-yoonn ngbaan le Uwumbor Aafuur Nyaan cha Yesu kpa mpopiin pam, ki bui ke, “Nte Uwumbor u ye paacham ni taab Aadindaan na, aa bor tibor timina bilankpalb ni binimbiwolm, le ki di mok chapontiib, nima le m pak si. Nte, saageehn le na, nima le cha aa ŋa kina.

²²“Nte Uwumbor le tii mi tiwan momok. Ubaa aa nyi min Uwumbor Aajapoon aah ye udaan u na, see Nte Uwumbor. Ubaa mu aa nyi Nte Uwumbor aah ye udaan u na, see min Ujapoon. Binib bi m ban ke m di Uwumbor mok bi na, bi mu nyi u.”

²³Le u fenn ki toŋ waadidiliib, ki bui bi libool ni, “Uwumbor aanyoor bi ni pu, ninimbil aah kan tiwan ni na pu. ²⁴M tuk nimi la, Uwumbor aabonabtiib ni biborb bi wiir na nan ban bi kan naah kan tiwan ni na, kaa kan. Bi nan ban bi ŋun naah ŋun tibor ti na, kaa ŋun ti.”

**Samaria aatiŋ aaninyaan
aah ŋa pu na**

²⁵Le uja u nyi Uwumbor aakaal mbamom na ubaa fii sil ki pen Yesu nlan, ki baa u, “Umomokr, m ga ŋa kinye ki kan limofal li kaa kpa ndoon na?”

²⁶Le Yesu baa u, “Ni ŋmee kinye Uwumbor aakaal ponn ni? Aa karn kinye?”

²⁷ Le u bui u, “Ni ɲmee ke, ‘Aa li gee Aadindaan Uwumbɔr aasui mɔmɔk ni, ni saawiin mɔmɔk, ni saapɔɔn mɔmɔk, ni saalandak mɔmɔk, ki li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na.”

²⁸ Le Yesu bui u, “Aa len mbamɔn la. Li ɲani kina, le aa ga kan limɔfal.”

²⁹ Le u ban ke u li kpa mbamɔn, le ki baa Yesu, “ɲma ye nna aabo?”

³⁰ Le Yesu bui u, “Uja ubaa nan nyan Jerusalem ki cha Jeriko. Waah cha na, le u ti lir bifiifirb aarjaal ni. Le bi chuu peer waawanpeenkaan ki gbaa u, le u ti ban u kpo. Le bi siir cha u. ³¹ Naah kpee siib na, le Uwumbɔr aatotoor ubaa mu jer nima, ki kan u. Waah kan u na, le u gɔln u ki jer. ³² Le Liifai* aanii ubaa mu paan ni, ki nan jer nima, le ki kan u, le ki mu gɔln u ki jer. ³³ Le Samaria† aatiɲ aanii ubaa mu cha waasachuln, ki nan fuu nima chee. Waah kan u na, le kinimbaak chuu u. ³⁴ Le u buen u chee, ki di nnyɔk ni nkpan meen ibuan ngbaan, ki di ɲitan poo u, le ki di u diɲ uma ubaa aabon pu, ki di u buen tichaandir ponn ni, ki ti lik u nima. ³⁵ Le ni woln kitaak le u di ɲimombil tii tichaandirdaan, le ki bui u, ‘Lik u tii mi. Aa yaa jin ɲimombil ɲi jer ɲimina kan, m nan gir ni kan, m ga nan pa si.’”

³⁶ Le Yesu baa nkaal aamɔmɔkr ngbaan, “Uja u lir bifiifirb aarjaal ni na, bi-jab bitaa ngbaan ponn ni, ulau tee ye una aabo? Aa dak kinye?”

³⁷ Le u bui u, “Unii u san u kinimbaak na le ye una aabo.”

Le Yesu bui u, “Li cha ki mu li ɲani kina.”

Yesu aah mann Mata ni Mari pu na

³⁸ Tɔ, Yesu ni waadidiliib aah chuun lisachuln pu na, le bi ti fuu kitij kibaa ponn ni. Le upii u bi yin u ke Mata na

gaa u waadichal ni. ³⁹ Mata nan kpa naal ubaa, bi yin u ke Mari. Le Mari ka Yesu chee, ki pel waah len pu na. ⁴⁰ Mata le tun tichann aatuln ki bi gonni ki ti bak. Nima le u dan nan bui Yesu, “Ndindaan, nnaal cha mi baanja le channi nimi tichann kaa ter mi. Aatafal aa bi ni ni ii? Bui u ke u ter mi.”

⁴¹ Le Tidindaan bui u, “Mata, Mata, aa cha tiwan sakpen le muk si ki ɲa si ilan-dak. ⁴² Tiwan nibaa baanja le aa lann. Mari aah lee ni na le ɲan. Ubaa aan nyan waah lee ni na u chee.”

Yesu tuk bi baah ga mee Uwumbɔr pu na

(*Matu 6.9-13; 7.7-11*)

11 Kitaak kibaa daal, le Yesu nan bi nibaa chee ki bi mee Uwumbɔr. Waah mee u ti doo na, le waadidiliib ponn ni ubaa bui u, “Ndindaan, mɔk timi taah ga mee Uwumbɔr pu na, ke ɔnnn u nan muini binib nnyun ni na aah nan mɔk waadidiliib pu na.”

² Le Yesu bui bi, “Ni yaa mee Uwumbɔr kan, ni bui ke, ‘Tite Uwumbɔr [u bi paacham na,] cha binib li san saayimbil; cha saanaan dan.

[Bi li ɲani saageehn dulnyaa wee ni, ke baah ɲani paacham pu na.]

³ Tiin timi din aawiin aajikaar.

⁴ Cha timi aatunwanbir pinn timi; ba pu? ti mu di cha pinn binib bimɔk koo timi aataani ni na.

Taa cha ti kan ntɔɲ.

[Nyan timi tibɔbir ni.]”

⁵ Le Yesu ki bui bi, “Ni ponn ni ubaa yaa buen aajo do kinyetaasiik ki ti sil lipaal ki bui u, ‘Njo, pinn mi ɲiboroboro kpin ɲitaa; ⁶ njo ubaa chuun fuu ni ndo; m mu aa kpa tijiir tibaa m tii u’ kan, ⁷ le aajo u bi kidiik ni na ga bui si, ‘Taa muk

*10:32 : Liifai yaab nan tun lituln Uwumbɔr Aadichal ni la.

†10:33 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mɔ.

mi. M ni maabilb doon ki lanj kidiik a. Maan ŋmaa fii ki tii si.' ⁸ Naa ye kijotiik pu le u ga fii ki tii si. Aa yaa gaŋni u ki gaŋni u ki muk u kan, nima le ga cha u fii ki tii si saah ban pu na mɔmɔk. ⁹ Nima pu na, m tuk nimi la, ni li mee Uwumbɔr man, le u ga tii nimi. Ni li ban Uwumbɔr chee man, le ni ga kan. Ni li kpaar jaalerŋ man, le u ga piir tii nimi. ¹⁰ Unii umɔk mee Uwumbɔr na, u ga tii u. Unii umɔk ban na, u ga kan. Unii umɔk kpaar jaalerŋ na, u ga piir tii u. ¹¹ Ni ponn ni ubaa aabo yaa mee si maab kan, aa ga di litakpal tii u uu? U yaa mee si ujan kan, aa ga di uwaa tii u uu? ¹² U yaa mee si likoojiln kan, aa ga di unyoohn tii u uu? ¹³ Nimi titunwanbirdam yaa tee nyi ipliin i ŋan na ki tii nimi aabim kan, ŋmanink-abaa Nite Uwumbɔr u bi paacham na le aan di Waafuur Nyaan tii binib bi mee u ki ban mu na aa?"

**Binib bibaa aah sii Uwumbɔr
Aafuur Nyaan pu na**

(*Matiu 12.22-30; Mak 3.20-27*)

¹⁴ Uja u tiyayaar cha u ŋa ubir na nan bi nima chee. Le Yesu nyan tiyayaar ngbaan u ni, le u len, kaa ki ye ubir. Le ni gar kinipaak ngbaan pam. ¹⁵ Bi ponn ni bibaa mu bui ke kinimbɔŋ ki bi yin ki ke Beelsebul, u ye tiyayaar aayidaan na, le tii u mpɔɔn ke u nyan tiyayaar binib ni.

¹⁶ Bibaa mu tɔŋ u ki ban ke u tun lijinjir aatuln ki mɔk bi ke u ye Uwumbɔr Aanii. ¹⁷ Le u bee baah dak pu na, le ki bui bi, "Nnaan mubaa ni aanib yaa jaa tɔb kijaak kan, nnaan ngbaan ga bee yɔli la. Lidichal libaa ni aanib mu yaa jaa tɔb kijaak kan, bi ga lir la. ¹⁸ Ni len ke Beelsebul u ye tiyayaar aayidaan na le tii mi mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni. Tiyayaar aayidaan kinimbɔŋ yaa ŋa kina kan, ki jan kibaa kijaak la. Kaanaan ga ŋa kinye aan ki sil? ¹⁹ Ni yaa len ke tiyayaar aayidaan Beelsebul le tii mi

mpɔɔn ke m nyan tiyayaar binib ni kan, ŋma tii nimi aanib mu mpɔɔn ke bi nyan tiyayaar binib ni? Nimi aanib aah ŋani pu na le ga mɔk ke ni kpa mbamɔn aan naa kpa. ²⁰ Mma kan, Uwumbɔr aapɔɔn pu le m nyani tiyayaar binib ni. Nima le mɔk ke Uwumbɔr aanaan fuu ni ni chee.

**Yesu aah nyan kinimbɔŋ
ki bii kaawan pu na**

(*Matiu 12.29; Mak 3.27*)

²¹ "Liwoɔkl li kpa tijawan sakpen na yaa lik waadichal kan, ubaa aan bii waawan. ²² Le unii u kpa mpɔɔn jer u na yaa lir u pu ki nyan u kan, u ga gaa waajawan ti ter u na mɔmɔk, ki ji waawan.

²³ "Unii u kaa dii mi na kan, u ye maadin la. Unii u mu kaa kuuni binib tii mi na kan, u yaani bi la."

Tiyayaar aah ga gir ni pu na

(*Matiu 12.43-45*)

²⁴ "Tiyayaar yaa nyan unii ni kan, ti ga li chuun gɔr nnyun aah kaa bi kipɔɔk ki ponn ni na, ki ban taah ga kal nin chee ki fuur na, kaan kan. Le ti ga len ke, 'M ga gir kun maah nan nyan unii u ponn ni na la.' ²⁵ Le ti ga gir ni ki nan kan ke bi toor taakookoo yaan, le ni ŋan. ²⁶ Le ti ga buen ki ti joo ni tiyayaar tilole ti bir ki jer ti na. Le ti mɔmɔk ga koo unii ngbaan ponn ni, ki ga li bi u ponn ni, le ki ŋa u yɔli ki jer waah nan bi njan na pu na."

**Binib bi kpa Uwumbɔr
aanyoor mbamɔn na**

²⁷ Yesu aah len kina na, le kinipaak ngbaan ponn ni upii ubaa len mpɔɔn pu, "Uwumbɔr aanyoor bi upii u ma si ki tii si libiil na pu."

²⁸ Le Yesu bui ke, "Binib bi ŋun Uwumbɔr aabɔr ki kii ti na, Uwumbɔr aanyoor bi bima le pu."

Baah ban ke Yesu tun lijinjiir aatuln pu na

(Matiu 12.38-42)

²⁹ Kinipaak aah kuun ni Yesu chee na, le u bui ke, “Dandana aanib ye binib bi bir na la. Bi ban ke m mɔk bi lijnjiir aawan, aan bi nin gaa mi ki kii. Uwumbɔr aah nan ɲa lijnjiir aatuln ki ɲa waabɔnabr Jona pu na, lituln limina aabɔln le bi ga kan. Maan mɔk bi lijnjiir aawan niken. ³⁰Uwumbɔr aah nan ɲa Jona pu na, ni nan ye limɔkl le ki tii Ninefa aatiɲ aanib. Kina le waah ga ɲa min Unibɔn Aabo pu na ga li ye limɔkl ki tii dandana aanib ngbaan. ³¹Seba aatiɲ aapiibɔr nan nyan ni dandar ke u nan ɲun Ubɔr Solomonɲ aalan aaliin. Min u jer Solomonɲ na bi do la, le naa ɲun maaliin. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, upiibɔr ngbaan aah nan ɲa pu na, nima le ga mɔk ke dandana aanib aabɔr bii. ³²Jona nan tuk Ninefa aatiɲ aanib Uwumbɔr aabɔr, le bi kpeln baabimbin. Min, u jer Jona na le tuk dandana aanib Uwumbɔr aabɔr, le baa kpeln baabimbin. Bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na, Ninefa aatiɲ aanib aah nan kpeln baabimbin pu na, nima le ga mɔk ke dandana aanib aabɔr bii.”

Tiwon aawiihn

(Matiu 5.15; 6.22-23)

³³“Unii yaa see karyaa kan, waan di u di bɔr, kaan di lisambil chiri u pu. U ga di u tɔɲ tiwan paab la, le u li wiin binib bimɔk koo ni na chee, bi li waa. ³⁴Aanimbil ye saawon aakarya la. Aanimbil yaa woln ke aa dii Uwumbɔr aasan kan, saabimbin mɔmɔk gbii nwiihn la. Aanimbil yaa kaa woln kan, saabimbin gbii mbɔmbɔɔn la. ³⁵Li nyi ki taa cha nwiihn mu bi aa ni na li ye mbɔmbɔɔn.

³⁶Saabimbin mɔmɔk yaa gbii nwiihn, kaa bɔɔn nibaa chee kan, aa ga li bi nwiihn ni mbamɔm. Ni ga li bi ke karyaa u wiin chain na aah ga woln saah bi nin chee na pu na la.”

Yesu aah galn Farisii yaab ni ikaal aamɔmɔkb pu na

(Matiu 23.1-36; Mak 12.38-40)

³⁷Yesu aah len kina ki ti doo na, le Farisii aanii ubaa bui u ke u dan udo ki nan ji tijikaar. Le u koo waadichal ni, ki kal ki bi ji. ³⁸Le Farisii aanii ngbaan kan ke Yesu ji kaa ɲir uɲaal. Le ni gar u. ³⁹Le Tidindaan bui u, “Nimi Farisii yaab, ni ɲir tiyir ni ɲisambil aapuwɔb mbamɔm, kaa ɲir ni ponn ni. Kina le ni ban ke binib bui ke ni ye bininyaam; nisui ponn ni mu gbii kinaayuk aatuln ni titunwanbir. ⁴⁰Nimi bijɔrb bimina, Uwumbɔr u nan naan tiwon na, uma le naan nisui mu. ⁴¹Di naah kpa tiwan ni na tii bigiim, ki di nibaa mu tii bi. Ni yaa ɲa kina kan, tijɔɲ tibaa aan ki li bi ni chee.

⁴²“Nimi Farisii[‡] yaab, tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni yakr tikpifar nfum kipiik le ki nyan nibaa le di tii Uwumbɔr, kaa ɲani ni ɲan na, kaa gee Uwumbɔr. Ni ɲan ke ni li ɲani ni ɲan na, ki li gee Uwumbɔr, ki yakr nimi aawan mu ki di tii u.

⁴³“Nimi Farisii yaab, tibɔbir bi ni pu; ba pu? ni gee ke ni kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ki gee ke binib doon nimi mbamɔm kinyarɲ ni. ⁴⁴Tibɔbir bi ni pu. Ni naahn ɲikaakul ɲi bɔɔ na, ɲi binib chuun taar ɲi pu, kaa nyi na.”

⁴⁵Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkr ubaa bui u, “Umɔmɔkr, saah len kina na, aa sii ti mu la.”

⁴⁶Le Yesu bui ke, “Nimi Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, tibɔbir bi ni mu pu. Ni di nkaal mu pɔɔ sakpen na, le ki di

[‡]11:42 : Farisii yaab nan ye Juu yaab bibaa bi aanimbil man ke binib li dii Moses aakaal na.

kpee Uwumbor aakaal pu, ki tuk binib ke bi li dii kina. Ni mu aa ter bi ke bi dii kina. ⁴⁷Tibobir bi ni pu; ba pu? ni maa njikaakul ki tii Uwumbor aabonabtiib bi nan bi n-yaayoonn na. Niyaajatiib le nan ku bi. ⁴⁸Ni mu nyi baah nan ku bi pu na, ki mu kii baah nan ja pu na. Niyaajatiib le nan ku bi. Ni mu maa njikaakul tii bi. ⁴⁹Nima pu le Uwumbor aah kpa nlan pu na, u bui ke, 'M ga tun bibonabr ni bitutum bi chee. Le bi ga ku ngem ki ja biken mu falaa.' ⁵⁰Buyoonn dulnyaa wee nan piin ki joo cha na, binib nan ku Uwumbor aabonabtiib. Linikul ngbaan momok pu le Uwumbor ga daa dandana aanib aatafal. ⁵¹Njan, bi nan ku Abel, le ki ku bininyaam ki joo cha, ki ti pii Uwumbor aabonabr Sekaria, u bi nan ku u, kitork aabimbiln ni Uwumbor Aadichal aakaasisik ni na. Mbamon, m tuk nimi la, linikul ngbaan momok pu le Uwumbor ga daa dandana aanib aatafal.

⁵²"Nimi Uwumbor aakaal aamomokb, tibobir bi ni pu. Naa mok binib Uwumbor aakaal mbamon. Nimi nibaa aa dii mu, le ki tee lej binib bi ban bi dii mu na nsan."

⁵³Yesu aah nyan nima chee na, le Uwumbor aakaal aamomokb, ni Farisii yaab kpak u kinikpakpak pam, ki baa u mbaan tibor ti wiir na pu, ⁵⁴ki ban bi pen u nlan ki kan waataani aan ki galn u.

Yesu tuk waadidiliib ke bi li nyi binib bi nmann bi na

(Matiu 10.26-27)

12 Binib churbaka aah nan kuun Yesu chee ki ti taar tob pu pu na, le u bui waadidiliib, "Ni li nyi Farisii yaab aabimbin aah bi pu na, ki taa li bi kina man. Bi nmanni ke bi ye bininyaam, kaa ye. ²Tiboborkaan momok ga kpiir. Tibor timok boc na, ti ga nyan mpaan pu. ³Naah loon len tibor ti mbombocn ni na, binib ga njun ti nwiin pu. Naah loon

tibor ti binib aatafal ni kidiik ponn ni na, bi ga di ti moon lipaal."

Ni li san Uwumbor baanja

(Matiu 10.28-31)

⁴"Nimi bi ye njotiib na, m tuk nimi la, ni taa san binib ijawaan man. Bi ga nmaa ku nimi aawon baanja la. Baan ki nmaa ja nimi nibaa. ⁵M sur nimi naah ga li san u ijawaan na. Ni li san Uwumbor. U yaa ku binib kan, u kpa mpocn ke u di bi ja mmii mu kaan junn na ni. Mbamon, m tuk nimi la, ni li san uma.

⁶"Bi kooh iyaar injmu janjan bilee la. Le Uwumbor aa suln i ponn ni ubaa aabor. ⁷Ni taa san ijawaan man. Ni jer iyaar pam. Uwumbor nyi nimi aayikpir aakahm."

Lem binib aanimbil ni ke aa ye Kristo yoo la

(Matiu 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸"M tuk nimi la, unii umok len binib aanimbil ni ke min le ye Udindaan na, min Unibon Aabo mu ga len Uwumbor aatuuntiib aanimbil ni ke udaan ngbaan le ye miyoo. ⁹Unii umok yii mi binib aanimbil ni na, m mu ga yii udaan ngbaan Uwumbor aatuuntiib aanimbil ni.

¹⁰"Unii yaa bii min Unibon Aabo kan, Uwumbor ga nmaa di cha pinn u. Unii yaa sii Uwumbor Aafuur Nyaan kan, Uwumbor aan di cha pinn u.

¹¹"Bi yaa chuu nimi, ki di ja mmeen aadir ni, bee ntim aaninkpiib aanimbiin ni, bi ti ji nimi tibor kan, ni taa baa nisui ni ke ni ga len kinye aan ki nyan nibaa tibor ni. ¹²N-yoonn ngbaan yaa fuu ni kan, Uwumbor Aafuur Nyaan le ga mok nimi naah ga len pu na."

Uwankpadaan u ye ujor na

¹³Kinipaak ngbaan ponn ni le uja ubaa tuk Yesu, "Umomokr, bui nkpel ke u yavr tite aafaal ki di min yaan tii mi."

¹⁴ Le Yesu bui u, “Uja, n̄ma tii mi nsan ke m ji n̄mi tib̄r ki yakr lifaal tii n̄mi?”

¹⁵ le ki tuk kinipaak ngbaan, “Ni li nyi man ki taa li kpa iniman. Unii yaa kpa liwangol li wiir na kan, nima le aan tii u limɔfal.”

¹⁶ Yesu nan n̄akl bi liyat̄n̄akl ke, “Uwankpadaan ubaa aasaak nan n̄a ti-jikaar ti wiir na. ¹⁷ Le u dak usui ni, ‘Maa ki kpa maah ga di maajikaar n̄a tiwan ni ponn ni na. M ga n̄a kinye?’ ¹⁸ M ga n̄a kina la; m ga gbaa wii maapil m̄m̄ɔk, ki ki maa n̄ipil n̄i filk ki jer n̄imina na. M ga di maajikaar m̄m̄ɔk n̄a n̄i ponn ni. ¹⁹ Le m ga bui mbaa, M kpa tijikaar ti ga fuu mi n̄ibin sakpen na. M ga fuur, ki ji, ki nyu, ki li m̄ɔni.’ ²⁰ Tɔ, le Uwumb̄r bui u, ‘Si ujr̄r wee, kinyeek kee le aa ga kpo. Saah kuun liwangol lim̄ɔk siin na, n̄ma ga li yeh li?’

²¹ “Kina le unii um̄ɔk di liwangol bil kiir ubaa, kaa kpa liwangol Uwumb̄r chee na, u mu ye ujr̄r.”

Gaa Uwumb̄r ki kii mbam̄m man

(Matiu 6.25-34)

²² Le Yesu bui waadidiliib, “Nima le m tuk n̄mi, ni taa cha n̄mi aalandak li muk n̄mi tiwon aawan pu, ki taa li dak ke, ‘Ti ga ji ba? Ti ga peen ba?’

²³ Limɔfal bi tijikaar baan̄ja pu la aa? Tiwon bi tiwanpeenkaan baan̄ja pu la aa?

²⁴ Dakl lik n̄ikakaa aah bi pu na. N̄jaa ko tijikaar, ki mu aa chee ti, kaa kpa n̄ipil, kaa kpa n̄iboo. Uwumb̄r le kpiini n̄i. Naa jer n̄i sakpen aa? ²⁵ Ni ponn ni ubaa ga n̄maa muk waalandak aan ki yunn ki jer Uwumb̄r aah siin pu na aa? ²⁶ Naah kaa n̄maa n̄a tiwan ni kaa pɔɔ na, ba pu ni cha ilandak muk n̄mi ni gur na pu?

²⁷ Dakl lik mmopuun aah bi pu na. Mu aa tun lituln, ki mu aa fik tikokonn. M tuk n̄mi la, Ub̄r Solomon u nan pee tiwanpeenkaan nyaan na aawanpeenkaan

aa nan n̄an ke mmopuun aah n̄an pu na. ²⁸ Timoor bi din, ki ga fe wu mmii fen, le Uwumb̄r n̄a ti mmopuun mu n̄an na. Waan tii n̄mi tiwanpeenkaan aa? Naa gaa Uwumb̄r ki kii mbam̄m. U ga tii n̄mi. ²⁹ Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ni tiwanyukaan pu, ki taa cha ilandak li muk n̄mi. ³⁰ Tiwan ngbaan m̄m̄ɔk pu le dulnyaa wee ni aanib bi kaa d̄ii Uwumb̄r aasan na aanimbil man. Nite Uwumb̄r nyi ke ni ban tiwan ngbaan. ³¹ Ni cha ninimbil li man Uwumb̄r aanaan pu, le u ga di tiwan ngbaan m̄m̄ɔk kpee n̄mi.”

Paacham aawankpal

(Matiu 6.19-21)

³² “Maanib bi bi siib na, ni taa san ijawaan man. Nite Uwumb̄r le ban ke u tii n̄mi nnaan. Waageehn le na. ³³ Ni kooh naah kpa tiwan ni na man, ki di n̄i-mombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa n̄imombil n̄i kaan doo na. Ni ga li kpa liwankpal li kaan doo na paacham. Un-aayuk ubaa aan buen nima. N̄jikaambil aan li bi nima ki bii ni. ³⁴ Saawankpal aah bi nin chee na, aasui mu bi nima chee la.”

Bitutum bi si kii na aayat̄n̄akl

³⁵ “Ni gor nibaa pu man, ki see n̄mi aakaryaa mam, ³⁶ ki li bi ke bitutum bi si kii buyoonn bidindaan ga nya tib̄ndinn aajikaar aajim ni, ki fuu ni na. U yaa nan fuu ni ki kpaar jaaleŋ kan, libuul ngbaan ni le bi ga chuu piir tii u. ³⁷ Bitutum bi lik bidindaan aah ga fuu ni pu na, Uwumb̄r aanyoor bi bi pu. M tuk n̄mi mbam̄m la, u ga cha bi kal, ki ga di tijikaar siin bin-imbiin ni. ³⁸ U yaa fuu ni kinyetaasiik, bee u yaa fuu ni likoojawiil yoonn, ki kan ke bi gor kan, Uwumb̄r aanyoor bi bi pu la. ³⁹ Ni nyi ke udichadaan yaa ba nyi buyoonn unaayuk ga fuu ni na kan,

waa ba ga doon ki geen, u ba ga li ka lik, unaayuk ngbaan taa koo ni waadichal ni. ⁴⁰Ni mu gor man; ba pu? buyoonn naan li dak ke m ga gir ni na, n-yoonn ngbaan le m ga gir ni.”

Ututunn u ɲan na, ni u kaa ɲan na

(*Matiu 24.45-51*)

⁴¹Le Piita baa Yesu, “Ndindaan, aa ɲakl liyataɲakl ngbaan ki tii timi baanja le aan aa ɲakl ki tii binib mɔmɔk la?”

⁴²Le Tidindaan bui u, “Uyidaan ubaa yaa tii waatutunn ubaa tininkpir ke u li lik waachiln ni aanib ki tii bi tijikaar naah ɲeer buyoonn na kan, ututunn ngbaan ga ɲa kinye ki li kpa nlan, ki li tun waatuln mbamɔm? ⁴³Udindaan yaa nan fuu ni ki mui waatutunn ɲani uma udindaan aah ban pu na kan, Uwumbɔr aanyoor bi ututunn ngbaan pu. ⁴⁴M tuk nimi mbamɔn la, u ga tii u tininkpir u li lik waawan mɔmɔk. ⁴⁵Tɔ, ututunn ngbaan mu yaa dak usui ni ke udindaan ga yunn, ki yaa piin ki gbaa ututunɲeen aatɔtiib, bi-jab ni bipiib mɔmɔk, ki ji ki nyu ndaan gbii kan, ⁴⁶udindaan ga gir ni buyoonn waan li dak ke u ga gir ni na, ki ga gbaa u ɲinaalab mbamɔm, ki ga di u ɲa binib bi yii waamɔb na aah bi nin chee na.

⁴⁷“Ututunn u nyi udindaan aah ban pu na, kaa gor, kaa ɲani kina na, bi ga gbaa u sakpen. ⁴⁸Ututunn u kaa nyi udindaan aah ban pu na, ki tun lituln li ɲeer ɲinaalab aagbaan na kan, bi ga gbaa u siib la. Uwumbɔr yaa tii unii nlan sakpen kan, u ga li ban ke u di nlan ngbaan tun litunyaan jer biken. Uwumbɔr yaa tii unii tininkpir kan, u ga li ban ke udaan ngbaan tun ki jer biken aah tun pu na.”

**Binib aah ga yakr tɔb
chee Yesu pu pu na**

(*Matiu 10.34-36*)

⁴⁹“M dan m nan tuur mmii dulnyaa wee ni. Mu yaa puun gaal kan, m ba gee. ⁵⁰M ga ji falaa ki ti nyaɲ. Nsui aan

doon see m jin falaa ngbaan ki ti doo. ⁵¹Maah dan dulnyaa wee ni na, ni dak ke nima le ga cha binib mɔmɔk li kpaan kimɔbaan aa? Aayii. M tuk nimi la, m pu le bi ga yakr tɔb chee. ⁵²Dandana ki joo cha, binib biɲmu yaa bi lidichal libaa ni kan, bi ga yakr tɔb chee la. Bitaa ga kpak bilee bi gur na. Bilee ngbaan mu ga kpak bitaa na. ⁵³Uja ga yakr ujaɲɔɔn chee; jaɲɔɔn mu ga yakr ute chee; upii mu ga yakr ubisal chee; bisal mu ga yakr una chee; upii mu ga yakr ubipuu chee; bipuu mu ga yakr uchapii chee.”

Baa bee Uwumbɔr aah ɲani pu na

(*Matiu 16.2-3*)

⁵⁴Le Yesu bui kinipaak ngbaan, “Ni yaa kan utaal yun ki bɔln liwilir wɔb kan, libuul ngbaan ni le ni ga bui ke, ‘Utaal ga nu la,’ le u nu. ⁵⁵Libuln yaa nyan ni ɲɲangii aasikakl wɔb kan, le ni ga bui ke, ‘Kitotoɲ koo a,’ le ki koo. ⁵⁶Nimi biɲmanɲmannim, kitiɲ ni paacham pu le cha ni beer naah ga li bi pu na. Ba ɲa naa bee Uwumbɔr aah ɲani pu dandana na?”

**Aa yaa koo unii aataani ni
kan, chuu utaal mala**

(*Matiu 5.25-26*)

⁵⁷“Ba ɲa naa ɲmaa dakl lik ki bee ni ɲan na? ⁵⁸Aa ni unii yaa kpa tibɔr, u ban u di ti buen bibɔjirb chee kan, chuu utaal mala, u taa kee fuu bi chee, ki taa di si ɲa biɲaal ni, bi di si ɲa kiyondiik ni. ⁵⁹M tuk si la, saan nya nima ki nan saa buyoonn aa ga pa kooti ni aamombil mɔmɔk doo na.”

Kpeln nimi aabimbin man

13 N-yoonn ngbaan le binib bibaa dan nan bui Yesu ke Galilee aatiɲ aanib aah nan bi toor kitork tii Uwumbɔr na, Pailat nan ku bi. ²Le Yesu baa bi, “Ni dak ke Galilee aatiɲ aanib ngbaan nan ye titunwanbirdam ki jer Galilee yaab biken aa? Nima le cha u ku bi ii? ³Aayii.

M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni mómók ga kpo kina la. ⁴Tó, libimbifófɔŋ aah nan lir ki ku bi-jab kipiik ni biniin Siloam aatiŋ ni na, ni dak ke bi nan kpa taani ki jer Jerusalem aanib mómók aa? ⁵Aayii. M tuk nimi la, ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni mómók ga kpo kina la.”

Busub bu kaa lu ŋisubil na

⁶Le u ŋakl bi liyataŋakl ke, “Uja ubaa nan bun busub bubaa waasaak ponn ni; ki joo cha, le u dan nan lik ke ŋisubil bi aa ŋaa bi, le kaa kan nibaa. ⁷Le u bui waatutunn, ‘Ŋibin ŋitaa le na, le m choo m nan lik busub bue. Maa kan lisubil libaa. Gaa bu lii. Taa cha bu li si ki gaa kitinŋ yoli.’ ⁸Le ututunn ngbaan bui u, ‘Ndindaan, di cha bu libiln lee, m gbii bu taab, ki ban tinaabin ki bil bu. ⁹Li-biln li choo na, bu yaa lun kan, ni ŋan. Bu yaa kaa lun kan, aa gaa bu lii.”

Yesu aah cha upii u boo gui na pók pu na

¹⁰Juu yaab aakpaakool daal le Yesu bi mmeen aadiik ni, ki bi tuk binib Uwumbor aabor. ¹¹Le upii ubaa bi nima. Tiyaaya le joo u ki ŋa u ubun ŋibin kipiik ni ŋiniin. U boo gui, kaa ŋmaa yaar. ¹²Yesu aah kan u na, le u yin u ke u dan u chee, le ki bui u, “Upii, aa kan aabaa saaween chee,” ¹³le ki di uŋaal paan u pu. Libuul ngbaan ni le u yaar, le ki nyuŋ Uwumbor.

¹⁴Yesu aah cha upii ngbaan pók lik-paakool daal na, nima le cha mmeen aadiik ni aaninkpel gee liŋuul Yesu pu, le ki bui kinipaak ngbaan, “Iwiin iloob le bi likpaakool aakaasisik ni, ti li tun lituln, ki cha likpaakool daal. Nima pu na, ni dan iwiin iloob ngbaan aakaasisik ni aan u cha ni pók. Ni taa ki dan nan ban laafee likpaakool daal.”

¹⁵Le Tidindaan bui u, “Nimi biŋman-mannim, likpaakool daal kan, ni ga chuu

gbiln nimi aanaaja, bee nimi aabon, ki di u buen nkpen ni ke u ti nyu nnyun. ¹⁶Upii wee ye Abraham aayaabil la, le kinimbɔŋ buu u ŋibin kipiik ni ŋiniin le ki ŋa u u boo gui na. Maah chuu buur u likpaakool daal na, naa ŋan aa?” ¹⁷Yesu aah len kina na, le inimɔɔn chuu binib bimók kpak u kinikpakpak na. Waah tun lijiniir aatun pam pu na, le kinipaak ngbaan mómók nan kpa mpopiin pam.

Tisufar aabil aayataŋakl

(Matiu 13.31-32; Mak 4.30-32)

¹⁸Le Yesu baa bi, “Uwumbor aanaan naahn ba? M ga di ba ki di ŋaŋ mu? ¹⁹Mu naahn linaanyiimbil li uja ubaa nan di bun waakpaab ni na la. Le li muun ki ŋa busub. Le inyoon i laani paacham na dan nan ter yaadil bu aabon pu.”

Boroboro aanyók aayataŋakl

(Matiu 13.33)

²⁰Yesu nan ki baa bi, “M ga di ba ki di ŋaŋ Uwumbor aanaan? ²¹Mu naahn nnyók mu bi joo ŋani boroboro ni aan upii ubaa nan di ŋa boroboro aayon ponn ni na, le boroboro ngbaan mók duun.”

Naah ga dii pu na

(Matiu 7.13-14, 21-23)

²²Le Yesu cha Jerusalem. Waah cha na, le u bɔ dii ntisakpem ni ntiwaatiir ni, le ki tuk binib Uwumbor aabor. ²³Le unii ubaa baa u, “Ndindaan, binib bi ŋmar na le bi siib aa?”

²⁴⁻²⁵Le Yesu bui bi, “Cha ninimbil li man ni li dii mbisamɔb mu kaa waa na. M tuk nimi la, buyoonn udichadaan na ga nan fii ki laŋ kidiik na, nee aapuwɔb le binib pam ga li ban bi koo ni, kaan ŋmaa koo ni. Ni ga li si lipaal, ki kpaar jaalenŋ, ki bui ke, ‘Tidindaan, chuu piir tii timi.’ Le u ga bui nimi, ‘Maa nyi nimi. Ni nyan ni la chee?’ ²⁶Le ni ga bui ke, ‘Ti ni si le nan kpaan ji ki nyun. Aa nan

tuk binib Uwumbor aabor timi aatiŋ ni la.’ ²⁷Le u ga ki bui nimi, ‘M tuk nimi la, maa nyi nimi. Ni nyan ni la chee? Nimi titunwanbirdam, ni mɔmɔk siir m chee man.’ ²⁸Le u ga jenn nimi. Le ni ga li waa Abraham, ni Aisak, ni Jakob, ni Uwumbor aabɔnabtiib mɔmɔk Uwumbor aanaan ni. Ni ga li bi lipaal, ki wii ki ŋman ŋinyin nima chee. ²⁹Binib ga nya liwipuul wɔb, ni liwilir wɔb, ni isikakl mɔk, ki ga li ka ki ji tijikaar Uwumbor aanaan ni. ³⁰Li pel man, puwɔb yaab bibaa ga nan ŋa bisalolm. Bisalolm bibaa mu ga nan ŋa puwɔb yaab.”

Yesu aah gee Jerusalem aanib pu na (*Matiu 23.37-39*)

³¹N-yoonn ngbaan le Farisii yaab bibaa dan Yesu chee, ki nan bui u, “Nya do chee, ki li cha. Ubɔr Herod ban u ku si la.”

³²Le Yesu bui bi, “Ni li cha ti tuk uŋɔk ngbaan, ‘Din ni fen le m ga nyan tiyayaar binib ni, ki cha bibum pɔɔk. Iwiin itaa daal le maatuln ga doo.’ ³³Nima le m cha Jerusalem din, ni fen, ni daalpu. Baan ku Uwumbor aabɔnabr ubaa nibaa chee, see Jerusalem ponn ni.

³⁴“Jerusalem aanib, nsui bii ni pu la. Ni ku Uwumbor aabɔnabtiib, ki yur waatutum ŋitakpal ki ku bi. N-yoonn mɔmɔk le m nan ban m kuun nimi ŋa mbaa chee ke ukɔla aah kuuni waakoobi pu ki ŋani ufeen ni na, le naa kii. ³⁵Lik, Uwumbor siir cha nimi. M tuk nimi la, naan ki kan mi ki nan saa bundaln ni ga nan bui ke, ‘Uwumbor aanyoor bi unii u choo uma Uwumbor aayimbil ni na pu.’”§

Yesu aah cha ubun pɔɔk pu na

14 Juu yaab aakpaakool daal le Yesu nan buen Farisii yaab aaninkpel ubaa do, u ti ji tijikaar. Le bi lik waah ga

ŋa pu na mɔmɔk. ²Le uja u taakpachoo fuukoo nan chuu u na mu bi nima, le ki dan Yesu chee. ³Le Yesu baa Uwumbor aakaal aamɔmɔkb ni Farisii yaab, “Timi aakaal kii ke unii cha bibum pɔɔk lik-paakool daal aa?”

⁴Le baa len tibaa. Le Yesu chuu uja ngbaan ki ti cha waaween doo, ki cha u buen. ⁵Le u baa bi, “Unii ubaa aabon, bee waanaaja yaa lir nnyunbun ni lik-paakool daal kan, waan nyan u lik-paakool daal ngbaan aa?”

⁶Le baa ki ŋmaa len tibaa.

Binib bi Uwumbor ga nyuŋ bi na

⁷Le Yesu kan ke binib bi dan bi nan ji tijikaar na buen ti kal bininyuum aakakaa chee. Nima le u ŋak bi liy-ataŋakl: ⁸“Unii ubaa yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, taa kal bininyuum aakakaa chee. Nibaakan, unii u jer si na ga fuu ni. ⁹Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, ‘Cha uja wee kal do chee.’ Le inimɔɔn ga chuu si. Le aa ga fii ki ti kal uwaatiir aakakaa chee. ¹⁰Unii yaa yin si ke aa dan nan ji u chee tijikaar kan, ti puen kal unii waatiir aakakaa chee. Le udichadaan ngbaan ga dan nan bui si, ‘Njɔ, nan kal nkakaa mu ŋan na chee.’ Le binib bimɔk ji aa chee tijikaar na ga nyuŋ si. ¹¹Naatataa le ye ke unii umɔk nyuŋ ubaa na, Uwumbor ga sunn u taab. Unii umɔk sunn ubaa taab na, Uwumbor ga nyuŋ u.”

¹²Le Yesu bui Farisii yaab aaninkpel u yin u ke u dan nan ji tijikaar na, “Aa yaa ŋa njim kan, taa yin aajɔtiib, bee saamaal aanib, bee aanaabitiib, bee aarjeen aatɔtiib bi ye biwankpadam na, ke bi dan nan ji; ba pu? bi mu ga ki yin si ke aa nan ji bi chee tijikaar ki teen. ¹³Aa yaa ŋa njim kan, yin bigiim, ni bitaageeb, ni biwɔb, ni bijoom, ke bi dan nan ji. ¹⁴Bima le aa kpa nibaa ke bi ki giin tii si. Uwum-

§13:35 : Lik Ilahn 118.26.

bər le ga ŋa tinyoor ŋa aa pu. Buyoonn bininyaam ga fikr nkun ni na, le Uwumbər ga tii si saapal.”

Njim sakpem aayataŋakl

(*Matiu 22.1-10*)

¹⁵ Binib bi ji u chee tijikaar na ponn ni ubaa ŋun waah len pu na, le ki bui u, “Binib bi ga ji tijikaar Uwumbər aanaan ni na, waanyoor bi bi pu la.”

¹⁶ Le Yesu bui u, “Uja ubaa nan bui binib pam ke u ga ŋa tijikaar bi dan nan ji. Le u ŋa tijikaar pam. ¹⁷ Tijikaar aajim yoonn, le u tun waatutunn u ti bui bi, ‘Ni geer a. Dan man.’ ¹⁸ Waah bui bi kina na, le bi mómok kpaan yii. Njan yoo na bui u, ‘M daa bukpaab la, ki ban ke m buen ti lik bu aah bi pu na. M ŋa si gafara la.’ ¹⁹ Le ubaa mu bui u, ‘M daa inaja i ko kisaak na kipiik la. M cha m ti lik yaah bi pu na la. M ŋa si gafara.’ ²⁰ Le ubaa mu bui u, ‘M laa kunn upii la, le kaan ŋmaa dan.’

²¹ “Le ututunn ngbaan gir kun udindaan chee, ki ti tuk u bi mómok aah len pu na. Le lijuul chuu u. Le u bui waatutunn ngbaan, ‘Li cha kinyar ni mala, ki ti yin ni bigiim, ni bitaageeb, ni bijoom, ni biwɔb, ke bi dan nan ji.’ ²² Le waatutunn ŋa kina, ki dan nan bui u, ‘Ndindaan, m ŋa saah len pu na. Mpaan gur bi.’ ²³ Le udindaan bui u, ‘Li cha isan ni, ki ti gar binib ke bi dan nan ji, aan maadichal gbiin. ²⁴ M tuk nimi la, binib bi m nan puen bui bi ke bi dan nan ji na, bi ponn ni ubaa aan lak maajikaar.”

Unii u kaa ŋmaa yii tiwan mómok na aan ŋmaa dii Yesu

(*Matiu 10.37-38*)

²⁵ Le kinipaak pam dii Yesu. Le u fenn toŋ bi, ki bui bi, ²⁶ “Unii yaa dan u nan dii mi, ki yaa kaa gee mi ki jer waah gee ute ni una, ni upuu, ni waabim, ni unaatiib, ni ukpetiib, ni uninkpatiib, ni waamofal pu na kan, waan ŋmaa dii mi.

²⁷ Unii umək kaan yoor waadɔpuinkoo ki dii mi na kan, waan ŋmaa li ye maadidiir.

²⁸ “Ni ponn ni ubaa yaa ban ke u maa kidifɔfɔŋ kan, u ga puen dakl lik ke waamombil ga fuu aan ŋaan fuu. ²⁹ U yaa piin ki bi maa kidiik, kaa puen dakl lik waamombil aah bi pu na kan, ni baakan, waamombil aan fuu. Le waan ŋmaa maa kidiik ngbaan doo. Binib bimək kan na ga laa u, ki bui ke, ³⁰ ‘Uja wee nan piin ki bi maa kidiik, kaan ŋmaa doo.’

³¹ “Tɔ, ubɔr u kpa butɔb aajab ŋichur kipiik na yaa ban u buen ti to ubɔr u kpa butɔb aajab ŋichur moninko na butɔb kan, u ga puen dakl lik ke u ga ŋman aan waan ŋman. ³² U yaa nyi ke waan ŋmaa nyar u kan, waah laa bi ni daa na, u ga tun bitutum bi ti tooh u nsan ni, ki bui u ke u pɔɔk ubaa aan bi ti kpokl ki kuln kijaak ngbaan. ³³ Ŋiyataŋak ngbaan aatataa le ye ke aa yaa kaa yii saah kpa nimək na kan, saan ŋmaa dii mi.”

N-yaan aayataŋakl

(*Matiu 5.13; Mak 9.50*)

³⁴ “Tɔ, n-yaan ŋan la. Mu yaa bii, ki yaa kaa ki mɔ kan, nibaa aa bi ki ga ki ŋmaa ŋa mu aan mu mɔɔk. ³⁵ Mu ŋa yɔli le na. Mu aan ki li kpa nterm tii nibaa. Bi ga di kpir la. U kpa litafal na kan, u ŋun.”

Kiwakork ki wɔŋ na aayataŋakl

(*Matiu 18.12-14*)

15 Bilampoogaab ni titunwanbir-dam pam nan bi kuuni Yesu chee ke bi ti pel waah len tibɔr ti na. ² Le Farisii yaab ni Uwumbər aakaal aamómokb ŋulni u pu ke, “Uja wee gaal titunwanbirdam ki ji bi chee tijikaar.”

³ Nima pu le Yesu ŋakl bi liyataŋakl, ⁴ “Ni ponn ni ubaa yaa kpa ipiih nkub, ubaa yaa wɔŋ kan, u ga di cha ipiih imonko inaa ni kipiik ni iwae i gur na

timoor ni, ki buen ti ban upiuh u wɔŋ na, ki ti saa buyoonn u ga kan u na. ⁵U yaa ti kan u kan, u ga li mɔɔni, ki di u buŋ usil, ki chaa kun. ⁶U yaa ti fuu linampal kan, le u ga yin ni uɔtiib ni udoyaab, ki nan bui bi, 'Maapiih u wɔŋ na, m kan u. Cha ti li mɔɔni man.' ⁷Liy-ataŋakl lee aatataa le ye ke titunwan-birdaan ubaa yaa kpeln waabimbin kan, paacham yaab ga li mɔɔni unii u kpeln waabimbin na pu, ki jer baah ga li mɔɔni bininyaam imonko inaa ni kipiik ni bi-wae bi kaa ban bi kpeln baabimbin na pu."

ŋimombil ŋi wɔŋ na aayatanaŋakl

⁸"Upii ubaa yaa kpa tikunabr aamom-bil kipiik, libaa yaa wɔŋ kan, u ga see karyaa, le ki ŋal lidichal ni, ki lik mbamɔm ki ti kan li. ⁹Tɔ, u yaa ti kan li kan, u ga yi ni unaakoontiib ni udoyaab, ki nan bui bi, 'Maamombil li wɔŋ na, m kan li. Cha ti li mɔɔni man.' ¹⁰Liy-ataŋakl lee aatataa le ye ke titunwanbirdaan ubaa yaa kpeln waabimbin kan, u pu le Uwumbɔr aatuuntiib ga li mɔɔni paacham."

Japɔɔn u wɔŋ na aayatanaŋakl

¹¹Yesu nan ki bui bi, "Uja ubaa nan bi ki nan kpa japɔtiib bilee. ¹²Le uwaatiir na bui u ke, 'Nte, yakr maafaal ki di tii mi dandana.' Le ute yakr bimɔk aafaal ki di tii bi. ¹³Iwiin ilee aah jer na, le uwaatiir na kuun waafaal mɔmɔk, ki di buen kitiŋ ki daa na ni. Waah ti bi nima na, le u jin waafaal mɔmɔk yɔl yɔl, le li ti doo. ¹⁴Waah jin ni mɔmɔk ti doo na, le nkon sakpem lir nima chee. Igiin le nan gur joo u. ¹⁵Le u di ubaa ti kpaan kitiŋ ngbaan ni aanii ubaa chee. Le u tun u igbeer chee timoor ni ke u ti li ŋani i ti-jikaar. ¹⁶Nkon aah joo u sakpen pu na, u ga ŋmaa ŋmɔ igbeer ngbaan aajikaar.

Unii ubaa mu aa tii u nibaa. ¹⁷Le u ŋa nlan le ki bui ke, 'Nte aatutum mɔmɔk ji ki gur. Le nkon ban mu ku mi do chee na. ¹⁸M ga gir kun nte do, ki ti bui u ke, Nte, m koo aa ni Uwumbɔr mɔk aataani ni. ¹⁹Naa ki ŋan ke aa yin mi aajapɔɔn. Ŋa mi saah ŋani saatutum pu na.' ²⁰Le u fii ki cha ute do.

"Waah laa bi ni daa na, le ute waa u, ki san u kinimbaak, le ki san tooh u nsan ni, ki ti di uŋaal kpal u, le ki moor utakpiln.** ²¹Le uɔapɔɔn bui u, 'Nte, m koo aa ni Uwumbɔr mɔk aataani ni. Naa ki ŋan ke aa yin mi aajapɔɔn.' ²²Le ute bui waatutum, 'Li cha mala ki ti yoor ni lininkpebɔkul nyaan na, ki nan di peen u, ki di kibɔmbik ŋmaan u, ki di ŋinaatak taŋ u, ²³ki li joo ni unaabo u filk na, ki nan kɔr u, aan ti ji ki li mɔɔni. ²⁴M nan nyi ke njapɔɔn umina kpo a, le u bi. U nan wɔŋ a, le m ki kan u.' Le bi piin ki bi mɔɔni.

²⁵"Tɔ, uɔapɔpol na nan bi kisaak. Waah nyan ni kisaak ki peen ni linampal na, le u ŋun bi gbaa tibar ki gaa ilahn. ²⁶Le u yin bitutum ponn ni ubaa, le ki nan baa u, 'Ni ye kinye?' ²⁷Le u bui u, 'Aanaal na fuu ni a. Waah fuu ni ni laafee na, le aate cha bi kɔr unaabo u filk na.' ²⁸Ukpel aah ŋun kina na, le u gee liŋjuul, kaa ban u koo ni. Le ute nyan ni lipaal, ki nan gaŋ u ke u koo ni. ²⁹Le u bui ute, 'Lik, m tun lituln ŋibin sakpen le ki tii si, kaa kee yii saamɔb. Le saa po tii mi uŋobo ke m ni njɔtiib ji ki li mɔɔni. ³⁰Aajapɔɔn umina le nan dii bipiidoogoob ki ti bii saawangol mɔmɔk doo, le waah fuu ni na, aa kɔr unaabo u filk na ki tii u.' ³¹Le ute bui u, 'Maabo, aa bi m chee n-yoonn mɔmɔk la. Sin le yeh maah kpa tiwan ni na mɔmɔk. ³²Aanaal umina, m nan nyi ke u kpo a, le u bi. U nan wɔŋ a, le m ki kan u. Nima le ni ŋan ke ti li mɔɔni ki li kpa mpopiin.'"

**15:20 : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon tɔb kina le ki mɔk ngeehn.

Ututunn u kpa nlan na

16 Tɔ, Yesu nan bui waadidiliib, “Uwankpadaan ubaa le nan bi ki kpa ututunn u lik waawan mɔmɔk na. Le bibaa dan nan bii u udindaan aanimbiin ni ke u joo waawan ji la. ²Le udindaan yin u ki nan baa u, ‘Maah n̄un saabɔr ti na, ti ye kinye? Mɔk mi saah n̄a maawan pu na mɔmɔk. Saan ki li ye maatutunn.’ ³Le ututunn ngbaan dak usui ni, ‘Ndin-daan ga nyan mi waatuln ni. M ga n̄a kinye? Maan n̄maa ko kisaak. M mu yaa kpaln uwanmeer kan, inimɔɔn ga li joo mi. ⁴M nyi maah ga n̄a pu na, aan ndin-daan yaa nyan mi waatuln ni kan, bibaa gaa mi baadichal ni.’ ⁵Le u buen ti yin ni binib bi joo udindaan aapɔln na ke bi dan u chee ubaabaa ubaabaa, le ki baa njan yoo na, ‘Aa joo ndindaan aapɔln iɲa?’ ⁶Le u bui u, ‘Nkpan ankɔra nkub.’ Le u bui u, ‘Yoor saapɔln aagban̄ ki kal mala ki n̄mee ankɔra piiɲmu.’ ⁷Le u baa uken, ‘Si, aa mu joo waapɔln iɲa?’ Le u bui u, ‘Idi bɔtɔ nkub.’ Le u bui u, ‘Yoor saapɔln aagban̄ ki n̄mee bɔtɔ imonko inaa.’ ⁸Tɔ, ututunn u kaa n̄an na aadin-daan aah n̄un ni pu na, le u pak u, ke waah n̄a pu na, u kpa nlan la. Naatataa le ye ke dulnyaa wee aanib kpa nlan baabɔr ni ki jer Uwumbɔr aanib aah kpa pu na.

⁹“M tuk nimi la, ni di dulnyaa wee ni aawankpal ter bigiim, aan ni yaa doo kan, ni ga koo nkookoo yaan mu ga li bi ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni. ¹⁰Unii u tun lituwaatiir mbamɔm na, u ga tun litusakpeln mu mbamɔm. Unii u kaa tun lituwaatiir mbamɔm na, waan tun litusakpeln mu mbamɔm. ¹¹Ni yaa kaa joo dulnyaa wee ni aawankpal mbamɔm kan, n̄maa ga di Uwumbɔr aat-uln n̄a aɲaɲaɲa ni? ¹²Ni yaa kaa n̄a dulnyaa wee ni aawan mbamɔm kan, Uwumbɔr aan tii nimi paacham aawan.

¹³“Unaagbiija ubaa aan n̄maa tun lit-uln ki tii dindatiib bilee. U ga li nan

ubaa, le ki li gee uken. U ga li si ubaa aachan̄ ni, le ki lik uken fam. Naan n̄maa li dii Uwumbɔr ni liwankpal mu.”

Yesu aah ki len pu na

(*Matiu 11.12-13;*

5.31-32; Mak 10.11-12)

¹⁴Le Farisii yaab, bi gee n̄imombil sakpen na, n̄un Yesu aah len tibɔr timina mɔmɔk pu na, le ki laa u. ¹⁵Le u bui bi, “Nimi le ban ke binib li dak ke ni ye bininyaam. Uwumbɔr le nyi nisui ni aah bi pu na. Binib aah nyuɲni tiwan ni na ye fam le Uwumbɔr chee.

¹⁶“Uwumbɔr aakaal ni waabɔnabtiib aaliin nan joo binib ki nan saa Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na aayoonn. Waayoonn ngbaan ki joo cha, le bi mooni Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan tee. Le binib mɔk aabɔɲ koo Uwumbɔr aanaan ni mpɔɔn. ¹⁷Uwumbɔr aakaal mubaa aah ga n̄a yɔli pu na, ni pɔɔ ki jer paacham ni taab aah ga jer pu na.

¹⁸“Uja umɔk jenn upuu lii ki ki yoor upii uken na, uja ngbaan kpaln udagoor la. Upii aachal yaa jenn u lii aan uja uken ki yoor u kan, uja ngbaan mu kpaln udagoor la.”

Uwankpadaan ni uwanmeer Lasarus aabɔr

¹⁹“Tɔ, uwankpadaan ubaa nan bi, ki peeni tiwanpeenkaan nyaan, ki ji ti-jikaar ti mɔ na iwiin mɔmɔk. ²⁰Le uwan-meer ubaa mu nan bi, bi nan yin u ke Lasarus. Le ibusoon joo u. Le bi joo u ti bilni uwankpadaan ngbaan aabisamɔb chee. ²¹Le u ban ke u li peei n̄isaabol n̄i nyan uwankpadaan ngbaan aateebul paab ki lir kitiɲ na ji. Le ibɔ mu choo nan lakr waabuun ngbaan. ²²Naah joo cha na, le uwanmeer ngbaan nan kpo. Le Uwumbɔr aatuuntiib dan nan yoor u ki di buen paacham, Abraham chee. ²³Le uwankpadaan ngbaan mu nan kpo. Le binib di u ti sub. Waah kpo na, le u ti

bi mmii mu kaan junn na ni, ki ji falaa sakpen, le ki waan lik paacham, ki waa Abraham dandar, ki waa Lasarus mu bi u chee nima. ²⁴Le u teen, 'Nte Abraham, m ji falaa sakpen mmii mue ponn ni; san mi kinimbaak, ki tun Lasarus u ti di unan-bik tu nnyun ki nan di meeh nlambil aan li soŋ.'

²⁵"Le Abraham bui u, 'Maabo, teer ke saah nan bi limɔfal ni na, aa nan bi ji saamɔɔn la. Lasarus mu nan bi ji falaa la. Dandana wee Lasarus aasui soŋ do chee na. Aa mu bi ji falaa la. ²⁶Libu-usakpeln mu bi ti ni saakaasisik ni, aan binib bi ban bi nyan do ki puur buen aa chee na taa ŋmaa puur, ubaa mu taa nyan aa chee ki dan do chee na.' ²⁷Le uwankpadaan ngbaan bui u, 'Nte, ni yaa ye kina kan, m gaŋ si, tun Lasarus u buen nte do ²⁸ki ti sur nnaatiib biŋmu bi gur na, bi taa dan do chee na, ki mu nan ji falaa wee.'

²⁹"Le Abraham bui u, 'Bi kpa Uwumbɔr Aagbaŋ. Bi li ŋun kigbaŋ ngbaan aah len pu na.' ³⁰Le u bui ke, 'Nte Abraham, aayii, baan ŋun; unii yaa fikr nkun ni ki buen bi chee kan, nima le bi ga kpeln baabimbin.' ³¹Le Abraham bui u, 'Bi yaa kaa ŋun Uwumbɔr Aagbaŋ aah len pu na kan, unii yaa fikr nkun ni kan, nima le aan cha bi kpeln baabimbin.'"

Taa tɔŋ unii ke u tun titunwanbir

(Matiu 18.6-7, 21-22; Mak 9.42)

17 Yesu nan bui waadidiliib, "Ntɔŋ ga sil li bi; tibɔbir mu bi unii u tɔŋni binib ke bi tun titunwanbir na pu. ²Bi yaa ba tee di kinaasakpeŋ ki di tul leen uneen ni, ki tur u lii nnyusakpem nin chee nyoo na ni kan, ni ba soor ki tii u, ni u tɔŋ maadidiliib ponn ni uwaatiir ubaa u tun titunwanbir. ³Ni li nyi man.

"Aana aabo yaa ŋa si bakaa kan, sur u. U yaa kpeln waabimbin kan, di cha pinn

u. ⁴U yaa ŋa si bakaa nfum mulole nwiin mbaa ponn ni, ki yaa dan aa chee nfum mulole ki nan bui si, 'M ŋa si gafara la,' kan, aa di cha pinn u."

Gaa Uwumbɔr ki kii

⁵Le waakpambalb bui u, "Tidindaan, too kpee timi aanaadii pu."

⁶Le u bui bi, "Ni yaa gaa Uwumbɔr ki kii siib na kan, ni ga ŋmaa bui busub ngbaan ke bu ŋɔb libuul ngbaan ni ki ti ŋum nnyusakpem ponn ni, le bu ga kii nima aamɔb."

Unaagbiija aatuln aah ye pu na

⁷"Tɔ, ni ponn ni ubaa yaa kpa unaagbiija u ko kisaak, bee u kpa ipiih na kan, u yaa nyan ni kisaak kan, saan bui u libuul ngbaan ni, 'Nan ji tijikaar.' ⁸Aa ga bui u, 'Ŋa tijikaar ki siin mi aan m ji ki nyu. M yaa jin doo kan, aa mu ga ji ki nyu.' ⁹Saanaagbiija yaa ŋa saah ban pu na kan, aa ga doon u ke u ni lituln aa? Aayii. ¹⁰Ni mu bi ke unaagbiija ngbaan aah bi pu na la. Ni yaa ŋa Uwumbɔr aah tuk nima ke ni ŋa pu na mɔmɔk kan, ni bui ke, 'Taa ŋeer ubaa pak timi. Ti po ŋa taah ba ga ŋa pu na la.'"

Yesu aah cha bikɔndam kipiik pɔɔk pu na

¹¹Yesu aah cha Jerusalem na, le u dii Samaria ni Galilee aatiŋ aanaamɔk. ¹²Waah bi koo kitiŋ kibaa ni na, le bikɔndam kipiik ton u nsan ni, ki si ni daa siib, ¹³le ki teen ke, "Tidindaan Yesu, san timi kinimbaak."

¹⁴Yesu aah waa bi na, le u bui bi, "Li cha Uwumbɔr aatotoortiib chee, aan bi ti ŋaŋ nima."

Baah cha na, le bi pɔɔk. ¹⁵Le bi ponn ni ubaa aah kan ke u pɔɔk na, u gir ni, ki nyuŋni Uwumbɔr mpɔɔn pu, ¹⁶le ki nan gbaan Yesu animbiin ni, ki doon

u. ¹⁷ Uja ngbaan nan ye Samaria^{††} aatiŋ aanii la. Le Yesu baa ke, “Maa cha bikɔndam kipiik pɔɔk la aa? ke biwae na bi la chee? ¹⁸ Ubaa aa gir ni u nan nyuŋ Uwumbɔr see uwɔwɔŋja ngbaan baanja aa?” ¹⁹ le ki bui u, “Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aa pɔɔk. Fiin ki li dii saasan.”

Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni pu na
(*Matiu 24.23-28, 37-41*)

²⁰ Le Farisii yaab nan baa u, “Uwumbɔr aanaan ga fuu ni bayoonn?” Le u bui bi, “Uwumbɔr aanaan aah ga fuu ni pu na, binib aanimbil aan li waa mu. ²¹ Baan ŋmaa bui ke, ‘Lik, mu bi do,’ kaan ŋmaa bui ke, ‘Mu bi nima la.’ Uwumbɔr aanaan bi ni ni.”

²² Le u tuk waadidiliib, “N-yoonn choo, le ninimbil ga li man min Unibɔn Aabo aah ga gir ni bundaln na, kaan kan. ²³ Le bi ga bui nimi, ‘Lik, u bi nima,’ ki ga ki bui ke, ‘Lik, u bi do.’ Ni taa buen ti lik, ki taa dii bi man. ²⁴ Bundaln min Unibɔn Aabo ga nan gir ni na, ni ga li bi ke utaal aah moor ki wolni paacham mɔmɔk pu na, aan binib mɔmɔk ga li waa pu na la. ²⁵ Dandana aanib ga yii mi, le m ga ji falaa sakpen waahr, aan ki nin buen paacham aan ki gir ni. ²⁶ Min Unibɔn Aabo aah ga gir ni buyoonn na ga li bi ke Nowa aayoonn aah nan bi pu na la.^{‡‡} ²⁷ Bi nan ji ki nyu, bijab nan yoor bipiib, bipiib mu nan mɔn bijab, ki ti saa bundaln Nowa nan koo buɔɔb ni na, le nnyusakpem fuu ni ki nan jin bi mɔmɔk.^{¶¶} ²⁸ Tɔ, maah ga gir ni bundaln na mu ga li bi ke Lot aayoonn aah nan

bi pu na la. Bi nan ji ki nyu, ki daa tiwan ki kooh, ki bu tijikaar, ki maa tidir. ²⁹ Bundaln Lot nyan Sodom aatiŋ ni na, le mmii ni chirbil nyan ni paacham ki lir ni, ki ku bi mɔmɔk.^{§§} ³⁰ Kina le ni ga li bi bundaln min Unibɔn Aabo ga nan nya ni mpaan pu na.

³¹ “N-yoonn ngbaan, unii yaa bi kidiik paab* kan, u taa koo waadiik ponn ni u ti yoor waawan ni bi ki ponn ni na. Unii u bi kisaak na mu taa gir kun. ³² Teer man tibɔr ti nan ŋa Lot aapuu na.[†] ³³ Unii umɔk kaa di ubaa tii Uwumbɔr na kan, waamɔfal ga bee yɔli la. Unii umɔk di ubaa tii Uwumbɔr na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ³⁴ M tuk nimi la, buyoonn m ga gir ni na, binib bilee ga li dɔ kidiik kibaa ponn ni kinyeek. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. ³⁵ Bipiib bilee ga li boo nan idi. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken. [³⁶ Bijab bilee ga li bi kisaak. M ga nan yoor ubaa ki di buen, ki cha uken.]”

³⁷ Le waadidiliib baa u, “Tidindaan, la chee?”

Le u bui bi, “Liwankpol aah bi nin chee na, nangba mam mu kuuni nima chee la.”

Ukpopii ni ubɔjir aabɔr

18 Le Yesu ŋakl bi liyatɔŋakl, u di mɔk bi ke ni ŋan bi li mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ki taa cha bitaakpab yɔl. ² “Ubɔjir ubaa nan bi kitiŋ kibaa ni, kaa san Uwumbɔr, ki mu aa pak binib. ³ Ukpopii ubaa mu nan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, le ki choo u chee n-yoonn

^{††}17:17 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mɔ.

^{‡‡}17:26 : Lik Mpiin 6.5-8.

^{¶¶}17:27 : Lik Mpiin 7.6-24.

^{§§}17:29 : Lik Mpiin 18.20–19.25.

*17:31 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa ŋibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

[†]17:32 : Lot aapuu nan fenn lik upuwɔb le ki kpaln n-yaan aatakpal. Lik Mpiin 19.26.

mómók, ki nan bui u ke u nyan u waadin aanaal ni. ⁴N-yoonn mómók le u yiil ni ti yunn. Naah joo cha kina na, le u ti len usui ni, 'Maa san Uwumbór, ki mu aa pak binib. ⁵Tó, ukpooii wee mu aah choo m chee n-yoonn mómók ki nan muk mi sakpen pu na, m ga tii u waabamón, u taa ki beenin choo nan muk mi kina aan nsui ti nyan mbaa ponn ni.'"

⁶Le Yesu ki bui waadidiliib, "Li n̄un man ubójir u kaa n̄an na aah len pu na. ⁷Waah len ke u ga tii u waabamón pu na, Uwumbór aan tii waanib bi mee u n-yoonn mómók n̄wiin pu ni kinyeek na baabamón aa? U ga taan aa? ⁸M tuk nimi la, u ga tii bi baabamón mala. Min Unibón Aabo mu yaa nan gir ni kan, m ga kan binib beenin tii mi naadii dulnyaa wee ni ii?"

Farisii aanii ni ulampoogaar aabór

⁹Le Yesu n̄akl liyatañakl tii binib bi dak ke bima le n̄an ki jer unibón mómók, kaa lik pak ubaa na ke, ¹⁰"Bijab bilee nan koo Uwumbór Aadichal ni ke bi ti mee Uwumbór. Ubaa nan ye Farisii aanii la, uken mu nan ye ulampoogaar. ¹¹Farisii aanii na nan sil ubaa ki mee Uwumbór ki bui ke, 'Uwumbór, m doon si ke maa bi ke binib mómók aah bi pu na. Maa kpa iniman, kaa tun lituln li kaa n̄an na, kaa ḡr kidagook, kaa bi ke ulampoogaar umina aah bi pu na. ¹²Lik-paakool mómók ponn ni, m lulni bumób iwiin ilee la. Maah kan tinyoor timók na, m yakr nfum kipiik ki nyan tibaa tii si.'

¹³"Ulampoogaar ngbaan nan sil dandar, kaa kaa u waan lik paacham. U nan po si jik uyil, le ki bui ke, 'Uwumbór, san mi titunwanbirdaan kinimbaak,' le ki siir kun. ¹⁴M tuk nimi la, Uwumbór len ke ulampoogaar ngbaan aabór le n̄an, waa len ke Farisii aanii ngbaan aabór n̄an; ba pu? unii umók nyuñ ubaa na, Uwumbór ga sunn u taab. Unii umók sunn ubaa taab na, Uwumbór ga nyuñ u."

Yesu aah n̄a Uwumbór aanyoor n̄a mbim pu pu na

(*Matu 19.13-15; Mak 10.13-16*)

¹⁵Le binib bibaa joo ni mbipóm, ki di dan Yesu chee, ki ban ke u di uñaal paan bi pu. Waadidiliib aah kan kina na, le bi kae bi. ¹⁶Le Yesu yin mbim ngbaan ke bi dan u chee, le ki bui waadidiliib, "Cha mbim ngbaan dan m chee man. Taa ki jenn bi man. Binib bi aabimbin bi ke mbim aah bi pu na, bima le yeh Uwumbór aanaan. ¹⁷M tuk nimi mbamón la, unii umók kaa gaa Uwumbór aanaan ke ubo aah gaal tiwan pu na aan koo mu ni."

Yesu aah tuk uwankpadaan ubaa pu na

(*Matu 19.16-30; Mak 10.17-31*)

¹⁸Uyidaan ubaa nan baa Yesu, "Umómókr nyaan, m ga n̄a kinye ki kan limófai li kaa kpa ndoon na?"

¹⁹Le Yesu baa u, "Ba pu aa yin mi ke Umómókr nyaan? Ubaa aa n̄an, see Uwumbór baan̄a. ²⁰Aa nyi Uwumbór aakaal: 'Taa ḡr kidagook; taa ku binib; taa su kinaayuk; taa li ye nnyamón aaseeraadaan; li pak aate ni aana.'"

²¹Le u bui u, "M joo nkaal mumina mómók tibir ni la."

²²Yesu aah n̄un kina na, le u bui u, "Tiwan nibaa le gur. Koooh saah kpa tiwan ni na mómók, ki di njimombil ngbaan tii bigiim, aan ki li kpa liwangol paacham, aan ki dan nan dii mi." ²³Waah n̄un kina na, le ni n̄a u mpombiin sakpen; ba pu? u nan kpa liwankpal pam.

²⁴Yesu aah kan kina na, le u bui ke, "Ni p̄w̄ sakpen binib bi kpa liwankpal na koo Uwumbór aanaan ni. ²⁵Uwankpadaan aah ga koo Uwumbór aanaan ni pu na, ni p̄w̄ ki jer laakumii aah ga koo seerkaa aaboln ni pu na."

²⁶Le binib bi n̄un kina na bui ke, "Ni yaa ye kina kan, n̄ma ga tee n̄mar?"

²⁷ Le Yesu bui ke, “Tiwan ni pɔɔ binib chee na aa pɔɔ Uwumbɔr chee.”

²⁸ Le Piita bui u, “Tima kan, ti nan di taah kpa nimɔk na ki di lii, ki dii si la.”

²⁹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk di cha waadichal, bee upuu, bee unaabitiib, bee ute, bee una, bee waabim, Uwumbɔr aanaan pu na kan, ³⁰ u ga kan ki jer waah di cha tiwan nimɔk na sakpen dandana wee. N-yoonn mu choo na, u ga nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

**Yesu aah ki len waakun
aabɔr taataa pu na**

(Matiu 20.17-19; Mak 10.32-34)

³¹ Yesu nan di waadidiliib kipiik ni bilee na nyan n-gbaan, le ki ti bui bi, “Li pel man, ti yaa fuu Jerusalem kan, bi ga ɲa min Unibɔn Aabo ke Uwumbɔr aabɔn-abtiib aah nan ɲmee ke bi ga nan ɲa mi pu na mɔmɔk. ³² Bi ga di mi ɲa binib bi kaa ye Juu yaab na aɲaal ni, bi ti ɲa mi mbɔnyun, ki yook mi, ki teei timɔɔtan ɲani m pu, ³³ ki lue mi ɲinaalab, ki ga ku mi. Iwiin itaa daal le m ga fikr nkun ni.”

³⁴ Le baa bee iliin imina aatataa. Uwumbɔr le bɔr yaatataa. Nima le baa bee waah len pu na aatataa.

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

(Matiu 20.29-34; Mak 10.46-52)

³⁵ Le Yesu aah peen Jeriko aatiɲ ni na, ujoon ubaa ka nsan aamɔgbeln, ki mee binib tiwan. ³⁶ Le u ɲun kinipaak aah choo pu na, ki baa ke, “Ba ɲa?”

³⁷ Le bi bui u, “Yesu u ye Nasaref aatiɲ aanii na le choo.”

³⁸ Le u teen ke, “Yesu, u ye Ubɔr David aayaabil na, san mi kinimbaak.”

³⁹ Le binib bi loln Yesu pu nsan na kae u ke u ɲmin. Le u moo tar, “Ubɔr David aayaabil, san mi kinimbaak.”

⁴⁰ Le Yesu sil nsan ni, le ki bui bi, “Li joo ni u man.” Waah duun ni u na, le Yesu baa u, ⁴¹ “Aa ban ba?”

Le u bui u, “Ndindaan, m ban ke aa likr nnimbil le tii mi.”

⁴² Le u bui u, “Aa likr a. Saah gaa mi ki kii na, nima le cha aanimbil likr.”

⁴³ Libuul ngbaan ni le unimbil likr, le u dii u, le ki nyuɲni Uwumbɔr. Binib ngbaan mɔmɔk aah kan kina na, le bi pak Uwumbɔr.

**Yesu aah tuk bilampoogaab
aaninkpel pu na**

19 Yesu nan koo Jeriko aatiɲ ni, ki bɔ dii ki ponn ni. ² Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Sakeus, u ye bilampoogaab aaninkpel, ki mu ye uwankpadaan la. ³ Le u ban ke u kan Yesu aah bi pu na, ki mu ye kiningenger. Kinipaak ngbaan pu, waa ɲmaa kan Yesu. ⁴ Le u san ki loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki ti jon likakaln aasub pu ke u li waa Yesu aah ga jer nima chee pu na. ⁵ Yesu aah nan fuu ni nima chee na, le u waan lik, ki bui u, “Sakeus, sunn ni mala. Din, m ga doon aado.”

⁶ Le u sunn ni mala, ki gaa u, ki kpa mpopiin pam. ⁷ Kinipaak ngbaan aah kan ke u koo Sakeus do na, le bi mɔmɔk ɲul u pu, ke u buen titunwanbirdaan do la.

⁸ Tɔ, Sakeus nan fii sil, ki bui u, “Ndindaan, lik, m ga di maawankpal ligeln tii bigiim la. Maah nan jin binib bi aawan na, m ga giin kina nfum munaa le ki di tii bi.”

⁹ Le Yesu bui u, “Din le lidichal limina aanib ɲmar; ba pu? aa mu ye Abraham aayaabil la. ¹⁰ Min Unibɔn Aabo dan m nan ban binib bi wɔɲ na ke bi ɲmar la.”

**Bitutum aah joo
bidindaan aapiin pu na**

(*Matiu 25.14-30*)

¹¹ Yesu nan ɲakl binib bi ɲun tibɔr timina na liyatɔɲakl, bi taa li dak ke waah peen Jerusalem na Uwumbɔr aanaan ga fuu ni libuul ngbaan ni. ¹² U nan bui bi, “Uyidaan ubaa nan ban u buen kitɪŋ ki daa na ni, u ti ji nnaan ki gir ni. ¹³ Le u yin waatutum kipiik, le ki di salmaa aamombil kipiik, ki di yakr bi ubaaba, le ki bui bi, ‘Li joo tiir kitiir man, ki ti saa buyoonn m ga nan gir ni na,’ le ki buen. ¹⁴ Le waatiŋ ni aanib nan nan u, ki tun binib ke bi paan u pu ki ti bui ubɔrkpaan na, ‘Taa ban ke uja ngbaan le ye timi aabɔr.’

¹⁵ “Le u jin nnaan ngbaan, le ki gir kun, ki yin waatutum bi u nan tii bi ɲimombil ngbaan na, ke bi dan u chee, aan u lik bimɔk aah tiir kitiir ki kan tinyoor pu na. ¹⁶ Le njan yoo dan nan bui u, ‘Ndindaan, saah nan tii mi limombil libaa li na, m kan tinyoor ɲimombil kipiik ki kpee.’ ¹⁷ Le u bui u, ‘Nfaan. Aa ye ututunn nyaan la. Saah joo tiwan waatiir mbamɔm na, m ga ɲa si ntisakpem kipiik ni aaninkpel la.’ ¹⁸ Le lelee yoo mu dan nan bui u, ‘Ndindaan, aa nan tii mi limombil libaa la. M kan tinyoor ɲimombil ɲɪŋmu le ki kpee.’ ¹⁹ Le u bui u mu, ‘M ga ɲa si ntisakpem muŋmu ni aaninkpel la.’

²⁰ “Le uken na mu dan nan bui u, ‘Ndindaan, lik, saamombil le na. M nan di likekegeln le poo li, ki di bil. ²¹ Aa ye unii u chur binib mpɔɔn na la. Aa gaal saah kaa yeh tiwan ni na, ki chee saah kaa nan bun tijikaar ti na. Nima le m san si ijawaan.’ ²² Le u bui u, ‘Si ututunn u kaa ɲan na, saah len pu na, nima le bii si. Aa bui ke aa nyi ke m ye unii u chur binib mpɔɔn na ki gaal maah kaa yeh tiwan ni na, ki chee maah kaa nan bun tijikaar ti na. ²³ Saah nyi kina na, ba ɲa saa

nan di maamombil ti bil banki ponn ni? Maah fuu ni na, m ba ga kan maamombil ni tinyoor ki kpee,’ ²⁴ le ki bui binib bi si u chee na, ‘Chuu gaa waamombil libaa ngbaan man, ki di kpee ututunn u joo ɲimombil kipiik na.’ ²⁵ Le bi bui u, ‘Tidindaan, u kpa ɲimombil kipiik la.’ ²⁶ Le u bui bi, ‘M tuk nimi la, unii umɔk kpa na, bi ga kpee u. U kaa kpa na, bi ga chuu gaa waah kpa ni pɔkaa na. ²⁷ Tɔ, maadim bi kaa nan ban ke m li ye baabɔr na, li joo ni bi do chee na, ki nan ku bi nnimbiin ni.”

Jerusalem aanib aah nyuŋ Yesu pu na

(*Matiu 21.1-11; Mak
11.1-11; Jɔnn 12.12-19*)

²⁸ Yesu aah ɲakl bi liyatɔɲakl ngbaan ti doo na, le u loln bi pu nsan ki cha Jerusalem. ²⁹ Waah nan peen ni Befej ni Betani aatim mu bi lijool li bi yin li ke Olif aasui aajool paab na, ³⁰ le u tuk waadiliib ponn ni bilee, “Li cha man naah si gbɔk kitɪŋ ki na. Ni yaa koo ki ponn ni kan, ni ga kan ubon u laa diin na si gbin. Ubaa aa kee diŋ u pu. Chuu gbiln u, ki li joo ni u m chee man. ³¹ Unii ubaa yaa baa nimi, ‘Ba ɲa ni chuu gbiln u?’ kan, ni bui u, ‘Tidindaan le ban u.”

³² Yesu aah tun bi pu na, le bi buen, ki ti kan ubon u laa diin na waah tuk bi ke bi ga kan pu na. ³³ Baah bi gbilni u na, le binib bi yeh u na baa bi, “Ba ɲa ni bi gbilni ubon ngbaan?”

³⁴ Le bi bui bi, “Tidindaan le ban u,” ³⁵ le ki joo ni u Yesu chee, ki di baakeken paan u pu, ki di Yesu diŋ u pu. ³⁶ Le waah cha na, kinipaak ngbaan di baakeken ter nsan ponn ni.

³⁷ Le u peen Jerusalem, ki fuu baah sunni Olif aasui aajool nin chee na. Baah fuu nima chee na, le kinipaak kimɔk dii u na piin ki bi mɔɔni. Baah kan u tun lijɪnjiir aatun mɔmɔk pu na, le bi pak Uwumbɔr mpɔɔn pu, ³⁸ ki bui ke, “Uwumbɔr aanyoor bi Ubɔrkpaan u choo waayimbil

ni na pu. Lifuur bi paacham. Ni li nyuŋni Uwumbɔr paacham man.”

³⁹Le Farisii yaab bi bi kinipaak ng-baan ponn ni na bibaa bui Yesu, “Umɔmɔkr, tuk saadidiliib ngbaan ke bi kpa kifuuk.”

⁴⁰Le Yesu bui bi, “M tuk nimi la, bi yaa ŋmin kan, ŋitakpal ŋimina ga li tar la.”

Yesu aah wii Jerusalem aanib aafalaa u choo na pu na

⁴¹Yesu aah peen Jerusalem aatiŋ na, le u waa ki, ki wii sakpen ki pu, ⁴²ki bui ke, “Jerusalem aatiŋ aanib, ni yaa ba nyi nsuudoon aasan din kan, ni ba ga li ŋan ki tii nimi. Dandana wee, mu bɔr ke nin-imbil taa li waa mu. ⁴³Buyoonn Uwumbɔr ban u ter nimi na, ni yii a. Nima le nimi aadim ga nan gob nimi aatiŋ, ki yuu lakr kaagoln pu, ⁴⁴ki kuln ni mɔmɔk, ki gbaa wii nimi aadir mɔmɔk. Tidir ng-baan aatakpai ŋilee aan ki li bi ki tok tɔb pu.”

Yesu aah toor Uwumbɔr Aadichal pu na

(*Matiu 21.12-17; Mak 11.15-19; Jɔnn 2.13-22*)

⁴⁵Yesu nan koo Uwumbɔr Aadichal ponn ni, le ki jenn nyan binib bi kooh tiwakor na, ⁴⁶le ki tuk bi, “Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke Uwumbɔr len ke, ‘Bi ga yin maadichal ke Mmeen Aadichal;’ tɔ, nimi le ŋa li bififiirb aakakaa chee.”[‡]

⁴⁷Iwiin mɔmɔk Yesu nan bi Uwumbɔr Aadichal ponn ni, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib ka ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Yesu na, ⁴⁸kaa ŋmaa kan baah ga ku u pu na; ba pu? binib ngbaan

mɔmɔk aanimbil man ke bi ŋun waah len pu na.

Baah baa Yesu waatuln pu pu na

(*Matiu 21.23-27; Mak 11.27-33*)

20 Kitaak kibaa daal, le waah bi tuk binib Uwumbɔr aadichal ni ki tuk binib Uwumbɔr aaliin, ki mooni tibɔnyaan tee na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ²le ki nan baa u, “Aa kpa nsan ke aa ŋa saah ŋani pu na aa? Ŋma tii si nsan ngbaan? Tuk timi.”

³Le u bui bi, “M mu ga baa nimi mbaan. ⁴Jɔnn aah nan muini binib nnyun ni na, ŋma nan tii u nsan? Uwumbɔr aan binib? Tuk mi man.”

⁵Le bi kpokl tɔb, “Ti yaa bui ke Uwumbɔr le nan tii u nsan kan, u ga baa timi ke ba ŋa taa nan gaa u ki kii. ⁶Ti yaa ki len ke binib le tii u nsan kan, binib ngbaan mɔmɔk ga mae timi ŋitakpal; bi mɔmɔk len ke Jɔnn nan ye Uwumbɔr aabɔnabr la.” ⁷Nima le bi bui Yesu ke baa nyi udaan u tii Jɔnn nsan na.

⁸Le Yesu bui bi, “M mu aan tuk nimi maah kpa nsan pu ki ŋani maah ŋani pu na.”

Bikpaab bi kaa ŋan na aayatagaki

(*Matiu 21.33-46; Mak 12.1-12*)

⁹Le u ŋakl binib ngbaan liyatagaki, “Uja ubaa nan naan kisaak, ki ŋum isui i lu ŋisubil na ki ponn ni, le ki yin bikpaab bibaa, ki di kisaak ngbaan ŋa binjaal ni ke bi li lik ki. Isui ngbaan yaa nan lun ŋisubil kan, bi ker tii u, aan ki ker bibaa mu. Waah ŋa kina na, le u siir ki buen ki-tiŋ ki daa na ni, ki ti yunn nima. ¹⁰Buyoonn ŋisubil ngbaan nan pui na, le u di unaagbiija ubaa tun bikpaab ngbaan chee ke bi tii ni u kisaak ngbaan ponn ni aasubil. Le bi gbaa u, ki giin ni u, kaa

[‡]19:46 : Lik Aisaya 56.7; Jeremia 7.11.

tii u nibaa. ¹¹ Le u ki di unaagbiija uken tun bi chee. Le bi ti gbaa u mu, ki yook u, le ki giin ni u, kaa tii u nibaa. ¹² Le u ki tun unaagbiija tatar bi chee. Le bi ti gbaa u mu, ni ti ɲa u iween, le ki jenn nyan u nima. ¹³ Le usadaan ngbaan bui ke, ‘M ga ɲa kinye? M ga di maabogeehn le tun bi chee. Nibaakan, bi ga pak uma.’ ¹⁴ Le bikpaab ngbaan aah kan waabo ngbaan choo na, le bi kpokl tɔb, ‘Uma le ye waafaajil. Cha ti ku u man, aan ki ji waafaal.’ ¹⁵ Le bi chuu u, ki di nyan n-gbaan, le ki ti ku u.

“Kina pu na, usadaan ngbaan ga ɲa bi kinye? ¹⁶ U ga dan nan ku bikpaab ngbaan, ki di kisaak ngbaan tii bikpaab biken.”

Kinipaak ngbaan aah ɲun kina na, le bi bui ke, “Uwumbɔr taa cha ni pii bi.”

¹⁷ Le Yesu lik bi, ki bui bi, “U yaa kaa ɲa bi kina kan, Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na aatataa ye kinye? ke, ‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.’”

¹⁸ Unii umɔk lir litakpal ngbaan pu na, u ga kool. Unii u litakpal ngbaan lir u pu na, li ga nan u, u ɲa ke ntayon na.”

Baah pen Yesu nlan pu na

(*Matiu 22.15-22; Mak 12.13-17*)

¹⁹ Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib nan bee ke Yesu di liyatanaɲl ngbaan ɲaɲ bima la. Nima pu, le bi nan ban bi chuu u libuul ngbaan ni, ki mu san kinipaak ngbaan ijawaan. ²⁰ Le bi ban nsan mu pu bi ga chuu u na, ki di bipepekb tun u chee, bi ti ɲmann ke bi ye bininyaam la, aan ki pen u nlan, aan ki chuu u, ki di ɲa kitiɲ ngbaan aayidaan aarjaal ni. ²¹ Le bi dan nan bui u, “Umɔmɔkr, ti nyi ke aa len mbamɔn, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr mbamɔm, kaa pak ubaa ki jer uken. Aa

po mɔk bi Uwumbɔr aasan mbamɔm la. ²² Tuk timi, ni ɲan ti pa lampoo ki di tii Ubɔrkpaan Siisa aan naa ɲan?”

²³ Le Yesu bee ke bi pen u nlan la, le ki bui bi, ²⁴ “Mɔk mi limombil man.” Baah mɔk u na le u baa bi, “ɲma aananɲ ni liy-imbil bi li pu?”

Le bi bui u, “Siisa yaan.”

²⁵ Le u bui bi, “Nima pu na, ni di ni ye Siisa yaan na tii u man, ki di ni ye Uwumbɔr yaan na tii Uwumbɔr.”

²⁶ Yesu aah len kina na, le ni gar bi pam. Baa ɲmaa chuu u taani waabɔlen pu, binib aanimbil ni. Le bi ɲmin.

Binib bi ga fikr nkun ni na aah ga li bi pu na

(*Matiu 22.23-33; Mak 12.18-27*)

²⁷ Le Sajusii yaab bibaa dan u chee. Bima le len ke binib aan fikr nkun ni na. ²⁸ Le bi bui u, “Umɔmɔkr, Moses nan ɲmee nkaal tii timi ke, ‘Uja yaa kpa puu ki yaa kpo, kaa kpa ubo kan, unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki maa mbim tii ukpel.’” ²⁹ Tɔ, naabitiib bilole nan bi. Upol na nan yoor upii, le ki kpo, kaa kpa ubo. ³⁰ Le unaal di ukpopii ngbaan kpan, ki mu kpo, kaa kpa ubo. ³¹ Le u paa u pu na mu ɲa kina. Le bijab bilole ngbaan mɔmɔk ɲa kina, ki kpo doo, kaa kpa ubo. ³² Kookoo yoo le upii ngbaan mu kpo. ³³ Kina pu na, binib yaa nan fikr nkun ni kan, upii ngbaan ga li ye ɲma aapuu? Bi mɔmɔk bilole nan joo u la.”

³⁴ Le Yesu bui bi, “Dulnyaa wee ponn ni, bijab yoor bipiib la. Bipiib mu mɔn bijab la. ³⁵ Binib bi ɲeer ke bi fikr nkun ni ki li bi dulnyaa u choo na ni na aan yoor bipiib. Bipiib mu aan mɔn bijab. ³⁶ Bi ga li bi ke Uwumbɔr aatuuntiib aah bi pu na, kaan ki kpo. Baah ga fikr nkun ni na, bi ga li ye Uwumbɔr aabim la. ³⁷ Tɔ, Moses mu nan mɔk timi ke binib bi kpo

[†]20:17 : Lik Ilahn 118.22.

[§]20:28 : Lik Ikaal 25.5.

na ga fikr nkun ni. Buyoonn u nan bi busub bu gaal mmii na chee na, u nan yin Uwumbor ke Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbor la. ^{** 38}Uwumbor yaa len ke u ye binib bi kpo na Aawumbor kan, nima le mok ke bi kpa limofal. Bi momok ye binifuub Uwumbor chee la.”

³⁹Le Uwumbor aakaal aamomokb bibaa bui Yesu, “Umomokr, saah len pu na, ni nan la.” ⁴⁰Le baa kaa bi ki baa u mbaan.

Kristo u ga gaa binib lii na aabor

(*Matiu 22.41-46; Mak 12.35-37*)

⁴¹Le Yesu baa bi, “Binib na kinye pu ki bui ke Kristo u ga gaa binib lii na ye Ubor David aayaabil? ⁴²David ubaa nan len Uwumbor aalahn aagbarj ponn ni ke, ‘Uwumbor bui Ndindaan ke: Kal njangii wob,

⁴³ki ti saa buyoonn m ga nyanj saadim momok na.”^{††}

⁴⁴David aah nan yin Kristo ngbaan ke Udindaan kina na, Kristo ga li nmaa ye uyaabil aa?”

Bi li nyi Uwumbor aakaal aamomokb aabor

(*Matiu 23.1-36; Mak 12.38-40*)

⁴⁵Kinipaak ngbaan aah pel Yesu aah len pu na, le u bui waadidiliib, ⁴⁶“Ni li nyi man Uwumbor aakaal aamomokb aabor. Baageehn le ye ke bi li pee njibokul fofok, ki gee ke binib li dooni bi kinyanj ni, ki gee ke bi kal bininyuum aakakaa chee mmeen aadir ni, ni njim chee. ⁴⁷Bi ji bikpopiib durm la, le ki mee Uwumbor ni yunni ke bi nmann ke bi ye bininyaam la. Uwumbor ga daa bitafal ki jer waah ga daa binib biken aatafal pu na.”

Ukpopii ubaa aah tii sakpen pu na

(*Mak 12.41-44*)

21 Yesu nan yaar lik, ki kan bi-wankpadam joo njimombil pam nani Uwumbor aapiin aadakaa ni, ²ki kan ukpopiigiin ubaa mu di janjan bilee ki di na u ponn ni. ³Le Yesu bui ke, “M tuk nimi mbamon la, ukpopiigiin wee tii njimombil ki jer bi momok aah tii pu na. ⁴Bi momok tii ki gur njimombil sakpen. U ye ugiin la, le ki di waamombil momok tii, kaa ki gur nibaa.”

Baah ga gbaa wii Uwumbor Aadichal pu na

(*Matiu 24.1-2; Mak 13.1-2*)

⁵To, binib bibaa nan bi len Uwumbor Aadichal aah nan pu na, ki kpa njitakpanyaan, ni ipiin i binib tii Uwumbor na. ⁶Le Yesu bui bi, “N-yoonn choo, bi ga nan gbaa wii lidichal limina momok. Litakpal libaa aan ki li paa liken pu.”

Falaa aayoonn aah ga li bi pu na

(*Matiu 24.3-14; Mak 13.3-13*)

⁷Le Yesu aadidiliib baa u, “Umomokr, bi ga na kina bayoonn? Ba ga li ye limokl ki mok timi ke ni jeer bi na kina?”

⁸Le u bui bi, “Ni li nyi man, aan ubaa taa nmann nimi. Binib pam ga nan dan ki pur maayimbil ke bima le ye min Yesu, ki ga bui ke ni jeer a. Ni taa dii bi man. ⁹Ni yaa nun ke ntim mubaa aanib to tob butob, aan ntim muken aanib kpa tibor kan, ni taa san ijawaan man. Uwumbor le siin ke nimina momok ga na. Nima le aan mok ke dulnyaa wee ga doo libuul ngbaan ni.

¹⁰“Linibol libaa ga to linibol liken butob. Nnaan mubaa aanib ni nnaan muken aanib ga to tob butob. ¹¹Kitij ga den sakpen njipepel njipepel. Nkon mu ga

^{**}20:37 : Lik Nnyam 3.6.

^{††}20:43 : Lik Ilahn 110.1.

lir. Iween mu ga lir, ki ku binib pam ntim ntim ponn ni. Lijinjiir aawan, ni tiwan ni faani binib na mu ga li bi paacham.

¹² “Nimina mómók aa kaa kee ɲa buyoonn na, le bi ga chuu nimi, ki ɲa nimi falaa, ki di nimi ɲa mmeen aadir ni ki ji nimi tibɔr, ki di nimi ɲa kiyondiik ponn ni. M pu, le bi ga di nimi siin bibɔrb ni ntim aaninkpiib aanimbiin ni ke bi ji nimi tibɔr. ¹³ Nima le ga tii nimi nsan le ni tuk bi tibɔnyaan tee. ¹⁴ Ni di ɲa nisui ni man ke naan puen baa nisui ni ke ni ga len kinye? ¹⁵ M ga tuk nimi naah ga len pu na, aan nimi aadim ubaa taa ki ɲmaa kpak nimi, kaan ki ɲmaa len tibaa. ¹⁶ Nitetiib, ni ninatiib, ni ninaabitiib, ni nidoyaab, ni nijɔtiib, ga kooh nimi. Le binib ga ku ni ponn ni bibaa. ¹⁷ Binib mómók ga li nan nimi m pu. ¹⁸ Ni mu aan bee yɔli; nimi aayikpirk kibaa le aan bee yɔli. ¹⁹ Ni yaa ji limɔr falaa mómók ponn ni kan, ni ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

Baah ga bii Jerusalem aatiɲ pu na

(Matiu 24.15-21; Mak 13.14-19)

²⁰ “Ni yaa kan butɔb aajab si gob Jerusalem aatiɲ kan, ni li nyi man, naan yunn, le bi ga bii kitiɲ ngbaan doo. ²¹ N-yoonn ngbaan yaa nan fuu ni kan, binib bi bi Judea aatiɲ ponn ni na san buen ɲijoo paab. Binib bi bi Jerusalem ponn ni na mu li nya ki ni. Binib bi bi itingbaan ni na, bi taa koo ni Jerusalem aatiɲ ni. ²² N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr ga daa Jerusalem aatiɲ aanib aatafal, aan ni gbiin waagbaɲ aah ɲmee pu na mómók. ²³ N-yoonn ngbaan, bipiib bi kpa ɲipuu na, ni bipiib bi kpa mbim bi laa ɲaa libiil na ga li kpa kinimbaak; ba pu? Uwumbɔr ga gee liɲuul sakpen kitiɲ ngbaan aanib pu. Bi ga ji falaa pam. ²⁴ Bi ga di kijaak aajum ku bibaa, ki ga chuu bibaa mu tinaagbiir ki di buen ɲinibol mómók aakaasisik ni. Le binib bi kaa ye

Juu yaab na ga bii Jerusalem ki ti saa baayoonn aah ga doo pu na.”

Yesu aah ga gir ni pu na

(Matiu 24.29-31; Mak 13.24-27)

²⁵ “Lijinjiir aawan ga li bi nwiin, ni uɲmal, ni ɲiɲmabil ponn ni. Nnyusakpem ga ɲa tinyunkpenn sakpiin, ki faa kifuuk sakpen, ki ɲa binib ilandak. Baan ki li nyi baah ga ɲa pu na. ²⁶ Paacham aawan aan ki li bi mbamɔm. Nima le binib ga lik naah ga li bi pu dulnyaa wee ni na, ki ga san ijawaan ki ti fik. ²⁷ N-yoonn ngbaan le bi ga kan min Unibɔn Aabo bi ntaalangbam ni ki choo, ki wiin chain, ki joo mpɔɔn. ²⁸ Ni yaa kan tiwan nimina mómók bi ɲani kan, chuu nibaa man, ki pɔɔk nitaakpab. Naan yunn le ni ga ɲmar.”

Isui aayataɲakl

(Matiu 24.32-35; Mak 13.28-31)

²⁹ Yesu nan ɲakl bi liyataɲakl ke, “Ni li lik bukpasɔm ni isui mómók man. ³⁰ Ni yaa nan kan yaabon bi ɲani tifar kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, kiseek ga seer. ³¹ Kina na, ni yaa kan nimina bi ɲani kan, ni bee ke ni yaa kpee siib kan, Uwumbɔr aanaan ga fuu ni.

³² “M tuk nimi mbamɔn la, dandana aanib aan jer le tiwan nimina mómók puen ɲa. ³³ Paacham ni taab ga jer. Maamɔbon ma aan jer.”

Yesu aagirndaal aabɔr

³⁴ “Ni li nyi man, ki taa nyu ndaan gbii ki li kpa ndaan aaween, ki taa cha nimi aabimbin aabɔr gbiin nimi aalandak mómók, aan maagirndaal taa yuk nipobil. ³⁵ Maagirndaal kan, dulnyaa wee ni aanib mómók aapobil ga yuk ke gaawɔb aah chuu upeel kan, upobil yukr pu na. ³⁶ Li nyi man n-yoonn mómók, ki mee Uwumbɔr u tii nimi mpɔɔn ke ni nya falaa umók choo na ni, ki nan sil min Unibɔn Aabo aanimbiin ni.”

³⁷Iwiin mómək le Yesu nan bi Uwumbor Aadichal ni, ki tuk binib Uwumbor aabər. Tinyer mómək le u buen Olif aasui aajool paab ki ti dɔ geen. ³⁸Kichakpinaanyeeek ni mómək le binib chaa u chee Uwumbor Aadichal ni, bi ti ɲun waah len pu na.

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matiu 26.1-5; Mak 14.1-2; Jɔnn 11.45-53*)

22 N-yoonn ngbaan, naa nan ki daa ke bi ji Lakr-jer aajim,^{††} ki ɲmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. ²Le Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor aakaal aamóməkɔb nan kpokl baah ga ɲa pu ki ku Yesu na. Bi mu nan san binib na ijawaan.

Judas aah nan ban ke u kooh Yesu pu na

(*Matiu 26.14-16; Mak 14.10-11*)

³Le kinimbɔɲ koo Judas Iskariot aasui ni. Judas nan ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa. ⁴Kinimbɔɲ aah koo Judas aasui ni na, le u buen Uwumbor aatotoorninkpiib, ni Uwumbor Aadichal aakikiirb aaninkpiib chee, u ti kpokl bi waah ga ɲa pu ki di Yesu ɲa biɲaal ni na. ⁵Le bi nan kpa mpopiin, ki puu tipuur ke bi ga tii u ɲimombil. ⁶Le u kii, ki ban nsan mu u ga di Yesu ɲa biɲaal ni, buyoonn kinipaak ngbaan aa bi u chee na.

Baah toor njim ngbaan pu na

(*Matiu 26.17-25; Mak 14.12-21; Jɔnn 13.21-30*)

⁷Lakr-jer aajim, buyoonn bi ga ɲmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na aawiin mu daal bi ga kɔr upihbo na, ⁸le Yesu bui Piita ni Jɔnn, “Li cha ti gor njim ngbaan aajikaar aan ti ji.”

⁹Le bi baa u, “Aa ban ke ti gor ti la chee?”

¹⁰Le u bui bi, “Ni yaa koo kitiɲ ngbaan ni kan, uja u tu nnyun na ga ton nimi nsan ponn ni. Ni li dii u man, ki ti koo waah ga koo lidichal li ponn ni na, ¹¹ki bui udichadaan na, ‘Umóməkr bui ke u ni waadidiliib ga ji njim ngbaan aajikaar kiladiik ni?’ ¹²Le u ga mək nimi paacham aadisakpeɲ ki bi puen toor ki na. Ni gor njim ngbaan aajikaar nima chee.”

¹³Le bi buen, ki ti kan Yesu aah tuk bi ke bi ga kan pu na. Le bi gor njim ngbaan aajikaar.

Tidindaan aajim

(*Matiu 26.26-30; Mak 14.22-26; 1 Korint Yaab 11.23-25*)

¹⁴Tijikaar aajim yoonn aah fuu ni na, le Yesu ni waadidiliib dan nan kal. ¹⁵Le u bui bi, “Nnimbil nan man ke m ni nimi kpaan ji njim mue waahr aan m nin ji maafalaa ngbaan. ¹⁶M tuk nimi la, maan ki ji njim mue ki ti saa buyoonn Uwumbor ga nan ɲa mu aah mək pu na waanaan ni.”

¹⁷Yesu nan yoor kiyinyook, le ki doon Uwumbor, le ki bui bi, “Gaa man ki yakr tɔb. ¹⁸M tuk nimi la, maan ki nyu ɲisubil aanyun ngbaan ki ti saa buyoonn Uwumbor aanaan ga fuu ni na.”

¹⁹Le u yoor boroboro, le ki doon Uwumbor, ki gii, ki di tii waadidiliib ki bui bi, “Maawon le na. Nimi aatunwanbir pu le m tii tiwon tee. Ni li ɲmɔ kina aan ki li teer mbɔr.” ²⁰Baah jin tijikaar ngbaan ti doo na, le u yoor kiyinyook, ki doon Uwumbor, ki di tii bi, le ki bui bi, “Tiwanyukaan ngbaan ye maasin aaməkl la. Maasin ga nya nimi aatunwanbir pu la. Maasin pu, le Uwumbor puu tipuupɔln tii nimi.

^{††}**22:1** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbor nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijipt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

²¹ “Lik, unii u ga kooh mi na, m ni uma le aajaal kpaan bi lisambil ni na. ²² Min Unibon Aabo ga sil kpo, Uwumbor aah nan len ke m ga kpo pu na. Tibobir mu ga li bi uja u ga kooh mi na pu.”

²³ Le waadidiliib baa tob, “Ti ponn ni, ulau ga tee na kina?”

Ulau ye uninyuun?

²⁴ To, Yesu aadidiliib nan kpak tob kinikpakpak ke ulau tee ye uninyuun bi ponn ni. ²⁵ Le u bui bi, “Dunya we ni aanibol aaborb yoor bibaa paacham la. Binib bi kpa tininkpir na, baanib yin bi baateterb la. ²⁶ Nimi, ni taa li bi kina man. Unii u ye uninyuun ni ponn ni na kan, u na ubaa ke uwaatiir na. Unii u ye usaloln na kan, u na ubaa ke nimok aatutunn na. ²⁷ Unii u na tijikaar na, ni unii u ji na, na jer uken? Naa ye unii u ji na aa? Mma kan, m bi ke ututunn na le ni ponn ni.

²⁸ “To, maah bi ntog ni na, nima le sil ncha ni. ²⁹ M ga na nima biborb ke Nte Uwumbor aah na mi ubor pu na. ³⁰ Le ni ga ji tijikaar ki nyu nnyun m chee maanaan ni, ki kal niborjal pu, ki ji Israel yaab aanibol kipiik ni nilee tibor.”

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(*Matiu 26.31-35; Mak 14.27-31; Jonn 13.36-38*)

³¹ Le Yesu bui Simonn Piita, “Simonn, Simonn, lik, kinimbog kan nsan ke ki tog nima, aan ni lir. ³² Le m mee Uwumbor tii si, aa taa di cha maasan. Aa yaa ki gir ni ki nan dii mi kan, pon aanaabitiib aatakpab.”

³³ Le Piita bui u, “Ndindaan, m ga na kpaan aa chee kiyondiik ni. M ni si ga na kpaan ki kpo.”

³⁴ Le Yesu bui u, “Piita, m tuk si la, din, aa ga len nfu mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.”

Litaakor ni kijaak aajuk aabor

³⁵ To, Yesu nan baa bi, “Maah nan tun nima ki nan bui nima ke ni taa li joo nibombil aataakor, ki taa li joo litaakor mu, ki taa li joo ninaatak na, ni nan lann nibaa aa?”

Le bi bui u, “Taa nan lann nibaa.”

³⁶ Le u bui bi, “Dandana wee, naa ki bi ke naah nan bi pu na. Unii u kpa nibombil aataakor na kan, u li joo li. Unii u kpa litaakor mu na kan, u li joo li. Unii u kaa kpa kijaak aajuk na kan, u di waabokul kooh, ki daa kibaa. ³⁷ M tuk nima la, ni na Uwumbor Aagban ponn ni ke bi ga na mi ke baah na titunwanbirdam pu na. Le bi ga sil na mi kina. Baah nan na maabor pu na, ni momek bi gbiini la.”

³⁸ Le bi bui u, “Ndindaan, lik, ti kpa kijaak aajuk mulee la.”

Le u bui bi, “Ni na a.”

Yesu aah mee Uwumbor pu na

(*Matiu 26.36-46; Mak 14.32-42*)

³⁹ Le u nyan nima, le ki buen Olif aasui aajool paab, waah chaa nima nyoon momek pu na. Waadidiliib mu dii u. ⁴⁰ Waah ti fuu nima chee na, le u bui bi, “Ni li mee Uwumbor man, aan ki taa koo tog ni.”

⁴¹ Le u siir cha bi, ki foor siib, le ki gbaan kitig ki mee Uwumbor ke, ⁴² “Nte, ni yaa ye saagehn kan, nyan mi falaa u choo na ni. To, na saagehn, ki taa na maagehn.” ⁴³ Le Uwumbor aatuun nyan ni paacham ki dan u chee ki nan pok utaakpab. ⁴⁴ Le Yesu aasui ponn ni wu ki ti nyan. Le u ki mee Uwumbor lini-maln. Le kitotog naa u, ki ye nsin ki tuu lir kitig.

⁴⁵ Le u mee Uwumbor ti doo, le ki fii, ki gir buen waadidiliib chee, ki ti mui bi do geen, mpombiin pu. ⁴⁶ Le u baa bi, “Ba na ni do geen? Fiin, ki li mee Uwumbor man, aan ki taa koo tog ni.”

Baah chuu Yesu pu na

(*Matiu 26.47-56; Mak 14.43-50; Jɔnn 18.3-11*)

⁴⁷ Waah laa bi len kina na, le kinipaak fuu ni bi chee. Judas u ye waadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, loln kinipaak ngbaan pu nsan, le ki buen Yesu chee ke u moor utakpiln.⁴⁸ Le Yesu baa u, “Judas, aa moor ntakpiln ke aa kooh min Unibɔn Aabo oo?”

⁴⁹ Yesu aadidiliib aah kan ke binib ngbaan ban bi chuu u na, le bi baa u, “Tidindaan, ti di kijaak aajum jan bi ii?” ⁵⁰ Le waadidiliib ponn ni ubaa di kijaak aajuk ki gaa per Uwumbɔr aatoorninkpel aatutunn aatafagiir.

⁵¹ Le Yesu bui bi, “Di cha kina man,” le ki di uɲaal meeh utafal le ki cha li pɔɔk.

⁵² Le Yesu baa Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr Aadichal ni aakikiirb, ni Juu yaab aaninkpiib bi dan bi nan chuu u na, “Ni joo kijaak aajum ni jagbaali mam ke ni nan chuu mi, ke maah ye ufifiir le na aa? ⁵³ M nan bi ni chee Uwumbɔr Aadichal ni iwiin mɔmɔk, le naa nan chuu mi. Tɔ, dandana wee le ye n-yoonn mu Uwumbɔr siin ki tii nimi ni kinimbɔɲ ki tun mbɔmbɔɔn aatuln na.”

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matiu 26.57-58, 69-75; Mak 14.53-54, 66-72; Jɔnn 18.12-18, 25-27*)

⁵⁴ Le bi chuu Yesu ki di u buen Uwumbɔr aatotoorninkpel aadichal ni. Le Piita paa u pu ki bi dandar. ⁵⁵ Le bi tuur mmii lichiln ngbaan ni, ki ka gob mu. Piita mu nan ti kal bi chee ki ka bikaasisik ni. ⁵⁶ Mmii aah woln unimbil wɔb na, le usapɔɔn u ye ututunn na kan u, ki ka lik u sulm, le ki ti bui ke, “Uja umina mu nan bi Yesu chee.”

⁵⁷ Le u nee, ki bui u, “Upii, maa nyi u.”

⁵⁸ Le ni kpee siib, le unii uken mu kan u, ki mu bui u, “Aa mu ye bi ponn ni ubaa la.”

Le Piita bui u, “Uja, maa ye.”

⁵⁹ Le ni ki kpee siib, le uja uken bui ke, “Ni ye mbamɔn, uja wee mu nan bi u chee. U mu ye Galilee aatiɲ aanii la.”

⁶⁰ Le Piita bui u, “Uja, maa nyi saah len pu na aatataa.”

Waah laa bi len kina na, libuul ngbaan ni, le ukooja wii. ⁶¹ Tidindaan nan fenn ki lik Piita. Le Piita teer Tidindaan aah ba tuk u pu na ke, “Din, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi le ukooja nin wii.”

⁶² Le Piita nyan lipaal, ki ti wii pam.

Baah yook Yesu ki gbaa u pu na

(*Matiu 26.67-68; Mak 14.65*)

⁶³ Le bijab bi joo Yesu na ɲa u mbɔnyun, le ki gbaa u, ⁶⁴ ki di likekeln poo unimbil, le ki baa u, “Uwumbɔr aabɔnabr, ulau faa si?” ⁶⁵ le ki seei u ɲisi-ibil pam.

Juu yaab aaninkpiib aah jin Yesu tibɔr pu na

(*Matiu 26.59-66; Mak 14.55-64; Jɔnn 18.19-24*)

⁶⁶ Ki woln kitaak kichakpiik ni, le Juu yaab aaninkpiib, ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb kuun ni tɔb chee, le ki di Yesu siin binimbiin ni, ⁶⁷ le ki baa u, “Aa ye Kristo u ga gaa timi lii na aa? Tuk timi.”

Le u bui bi, “M yaa tuk nimi kan, naan li pak maah len pu na. ⁶⁸ M mu yaa baa nimi mbaan kan, naan giin tii mi, [kaan di mi lii.] ⁶⁹ Dandana ki joo cha, min Unibɔn Aabo ga kal Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aɲangii wɔb.”

⁷⁰ Le bi mɔmɔk baa u, “Aa ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la aa?”

Le u bui bi, “Ni ye naah len pu na la.”

⁴⁸22:47 : ...moor utakpiln: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mɔk ngeehn.

⁷¹ Le bi bui ke, “Taa ki ban seeraadam. Timi tibaa ŋun waah len umɔb ni pu na.”

Pailat aah jin Yesu tibɔr pu na

(*Matiu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Jɔnn 18.28-38*)

23 Bi mɔmɔk nan fii, le ki di Yesu buen kitiŋ ngbaan aaninkpiib chee, bi nan yin u ke Pailat, ² le ki piin ki bi galni u, ki bui ke, “Ti kan uja wee ŋmanni timi aanibol la. U tuk bi ke bi taa ki pa lampoo tii Ubɔrkpaan Siisa, ke uma ubaa le ye Kristo u ga gaa binib lii na, ki ye Ubɔr.”

³ Le Pailat baa u, “Aa ye Juu yaab aabɔr la aa?”

Le u bui u, “Saah len pu na, ni ye kina.”

⁴ Le Pailat bui Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni kinipaak ngbaan, “Maa kan uja wee aataani ubaa.”

⁵ Le bi moo galni u, ki bui ke, “U tuk binib waaliin la, le bi ŋma tijar. U nan piin Galilee aatiŋ ni, le ki bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ni, ki nan fuu ni kitiŋ kee ni.”

Ubɔr Herod aah jin Yesu tibɔr pu na

⁶ Pailat aah ŋun kina na, le u baa bi, “U ye Galilee aatiŋ aanii la aa?” ⁷ Tɔ, Ubɔr Herod le nan joo Galilee aatiŋ aanib. Pailat aah ŋun ke Yesu nyan nima na, le u di u tun Herod chee. U mu nan bi Jerusalem aatiŋ ni n-yoonn ngbaan. ⁸ Ubɔr Herod aah kan Yesu na, le u kpa mpopiin sakpen. U nan ŋun waabɔr, ki ban u kan u ni yunn, ki mak ke u ga tun lijnjiir aatuln aan u kan. ⁹ Le u baa Yesu mbaan pam. Yesu ma aa len tibaa. ¹⁰ Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb mu si nima ki galni u mpɔɔn pu. ¹¹ Le Ubɔr Herod ni waatɔb aajab lik u fam, ki ŋa u mbɔnyun, ki di kikipalk nyaan peen u, ki di u giin Pailat chee. ¹² Liyaadaal ngbaan le Herod ni Pailat ki ŋa kijitiik. Bi nan ye tɔb aadim la.

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matiu 27.15-26; Mak 15.6-15; Jɔnn 18.39-19.16*)

¹³ Pailat nan yin Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib, ni kinipaak ngbaan, ¹⁴ le ki bui bi, “Ni joo ni uja wee m chee, ki bui ke u ŋmanni binib la. Le m jin u tibɔr ninimbil ni. Nimi aagalm ngbaan ponn ni, maa kan u ŋa tibaa. ¹⁵ Ubɔr Herod mu aa kan waataani, le u di u giin ni ti chee. Waa ŋa nibaa ni ŋeer u nkun. ¹⁶ M ga cha bi lue u ŋinaalab, le ki di u lii.”

[¹⁷ Njim ngbaan mɔmɔk yoonn kan, see Pailat nyan unaagbiija ubaa lii.] ¹⁸ Le bi mɔmɔk kpaan ki teen ke, “Ku uja wee. Di Barabas di lii.” ¹⁹ Barabas nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib, ki ku binib, le bi laŋ u kiyondiik ni.

²⁰ Pailat nan ban u di Yesu lii, nima pu le u ki len kinipaak ngbaan chee. ²¹ Le bi ki teen ke, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu. Kpaa u ndɔpuinkoo pu.”

²² Le Pailat baa bi, “Ba ŋa? U tun bakaa bayoo? Maa kan u ŋa nibaa ni ŋeer u nkun. M ga cha bi lue u ŋinaalab, le ki di u lii.”

²³ Le bi beenin tar mpɔɔn pu, “Kpaa u ndɔpuinkoo pu.” Baah tar kina na, le bi nyan Pailat. ²⁴ Le u kii ke u ga ŋa baah ban pu na, ²⁵ le ki di Barabas u nan tukni kitiŋ ngbaan aaninkpiib ki ku binib, ki bi kiyondiik ni na lii, baah ban pu na, le ki di Yesu ŋa biŋaal ni, bi ti ŋa u baah ban pu na.

Baah kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu pu na

(*Matiu 27.32-44; Mak 15.21-32; Jɔnn 19.17-27*)

²⁶ Le butɔb aajab di Yesu buen. Baah cha na, le bi ton uja u nyan ni ntingbaan ni na nsan ni. Bi nan yin u ke Simonn, u ye Sairene aatiŋ aanii na. Le bi chuu u ke u tun Yesu aadɔpuinkoo ki li paan u pu.

²⁷ Le kinipaak sakpej paa Yesu pu. Bi ponn ni bibaa ye bipiib bi wii ki kaani u pu na. ²⁸ Le Yesu fenn ki toj bi, le ki bui bi, “Jerusalem aatiŋ aapiib, ni taa wii m pu. Ni li wii nimi nibaa ni nimi aabim pu; ²⁹ ba pu? falaa aayoonn choo. N-yoonn ngbaan le bi ga len ke, ‘Bipi-ijoob bi kaa ma mbim kaa tii bi libiil na, bima le kpa mpopiin.’ ³⁰ N-yoonn ngbaan le bi ga bui nijoo ni njigongon, ‘Lir ti pu, ki biin ti pu.’” ³¹ Bi yaa di ndoosoon ŋa mmii ni aan mu gaa kan, ndokuun ga li bi kinye?”*

³² Le bi di bakadam bilee kpee Yesu pu, ki di buen ke bi ti ku bi mu. ³³ Le bi ti fuu nibaa chee, bi yin nima chee “Kiyikpan.” Baah ti fuu nima na, le bi di u kpaa ndopuinkoo pu, le ki di bakadam bilee na mu kpaa idopuinkee pu. Bi kpaa ubaa ungangii wob, ki kpaa uken ungangen wob. ³⁴ Baah bi kpaa Yesu ndopuinkoo pu na, le u bui ke, “Nte Uwumbor, di cha pinn bi. Baa nyi baah ŋani pu na.”

Le butob aajab ngbaan yoor waawan-peenkaan bi ti yakr tob, le ki too inaan ke bi lik bimok aah ga kan ni na. ³⁵ Le kinipaak ngbaan si ki lik u. Le Juu yaab aaninkpiib sii u, ki bui ke, “U gaal biken le bi ŋmar; u yaa ye Kristo u ga gaa timi lii, aan Uwumbor nyan u na kan, u gaa ubaa mu lii.”

³⁶ Butob aajab ngbaan mu nan ŋa u mbonyun, ki di ndaan mu moon na nyunn u, ³⁷ le ki bui u, “Aa yaa ye Juu yaab aabor kan, gaa aabaa lii.”

³⁸ Bi nan ŋmee kigbar tam waadpuinkoo pu, uyil paab. Ni ŋmee ke, “Juu yaab Aabor le na.”

³⁹ Le baah nan kpaa bakadam bilee bi idopuinkee pu na ponn ni ubaa mu sii u, ki baa u, “Saa ye Kristo u ga gaa binib

lii na aa? Gaa aabaa lii aan ki gaa ti mu lii.”

⁴⁰ Le bakadaan uken na kae u, le ki bui u, “Saa san Uwumbor aa? Aa ni u kpaan kan ntafadaan mubaa la. ⁴¹ Timi le ŋeer ntafadaan ngbaan. Bi ŋa timi, timi aat-uln aah ŋeer pu na la. Uma le aa ŋa bakaa ubaa,” ⁴² le ki bui Yesu, “Ndin-daan, aa yaa jin saanaan kan, aa teer mbor.”

⁴³ Le Yesu bui u, “M tuk si mbamɔn la, din aa ga li bi m chee Paradais ni.”†

Yesu aah kpo pu na

(*Matu 27.45-56; Mak*

15.33-41; Jɔnn 19.28-30)

⁴⁴ Ni nan ye nwiin kaasisik ni. Le dularyaa mok boln, ki ti saa nwiin aah kpar pu na. ⁴⁵ Nwiin aa ki wiin. Le likekeln li yakr Uwumbor aadiik ni nfum mulee na chuu kar paacham, ki ti saa kitiŋ. ⁴⁶ Le Yesu teen mpɔɔn pu, le ki bui ke, “Nte Uwumbor, m di maawiin ŋa aangaal ni la.” Waah len kina na, le u kpo.

⁴⁷ To, butob aajab aaninkpel aah kan naah ŋa pu na, le u nyun Uwumbor, le ki bui ke, “Uja ngbaan sil ye uninyaan la.”

⁴⁸ Le kinipaak kimok kuun nima chee ke bi lik na aah kan tiwan ni momok ŋa na, bi nan kpa mpombiin ki labr kun. ⁴⁹ Le ujotiib momok, ni bipiib bi nyan ni Galilee aatiŋ ni ki dii u na si dandar, ki waa ni momok.

Baah sub Yesu pu na

(*Matu 27.57-61; Mak*

15.42-47; Jɔnn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Uja ubaa nan bi, bi nan yin u ke Josef, u nyan ni Juu yaab aatiŋ ki bi yin ki ke Arimatea na ni. U nan ye uninyaan la, ki kii Uwumbor aanaan aah

§§23:30 : Lik Hosea 10.8.

*23:31 : Naatataa le ye ke, uninyaan yaa ji falaa kina kan, bibiindam ga li bi kinye?

†23:43 : Paradais ye Uwumbor do paacham la.

ga fuu ni buyoonn na. U nan ye bibojirb aaninkpiib ponn ni ubaa la. Le waa kii baah kpokl pu ki ku Yesu na. ⁵²Le u buen Pailat chee, ki ti bui u, “Di Yesu aawon tii mi.” ⁵³Le Pailat kii. Le u nyan waawon ndɔpuinkoo pu, le ki di u poo likekenyaan ni, ki di u ti sub kitakpaluŋ ni. Bi nan gbii kitakpaluŋ ngbaan litakpasakpeln aasikakl ni la. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. ⁵⁴Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

⁵⁵Le bipiib bi nan nyan Galilee aatiŋ ni ki dii Yesu na paan Josef pu, le ki ti kan kitakpaluŋ ngbaan, ki kan baah di Yesu aawon ki di ŋa ki ponn ni pu na. ⁵⁶Le bipiib ngbaan gir kun, ki ti ban tulalee ni nkpan mu nun mɔ na.

Juu yaab aakpaakool daal, le bi fuur, baakaal aah len pu na.

Yesu aah fikr nkun ni pu na

(*Matiu 28.1-10; Mak 16.1-8; Jɔnn 20.1-10*)

24 Juu yaab aakpaakool aah jin ki woln kitaak na, le bipiib ngbaan yoor tulalee ni nkpan ngbaan bi ti toor Yesu aawon, ki di buen likaakul ngbaan chee kichakpinaanyeeke ni. ²Baah ti fuu nima na, le bi kan ke litakpal li bi nan di lej kitakpaluŋ aamɔb na, aa ki bi. ³Le bi koo, le kaa kan Tidindaan Yesu aawon. ⁴Baa nyi baah ga li dak pu na. Libuul ngbaan ni le bijab bilee bi aawanpeenkaan wiin chain na sil bi chee. ⁵Le ijawaan chuu bipiib ngbaan, le bi gbaan kitiŋ binimbiin ni. Le bijab ngbaan baa bi, “Ba pu ni ban unifuub bitekpiib ponn ni?” ⁶Waa bi do. U fikr nkun ni a. Teer man waah nan tuk nimi pu buyoonn u nan laa bi Galilee ni na, ⁷ke Uwumbɔr siin ke bi ga di uma Unibɔn Aabo, ki di ŋa titunwanbirdam aɔŋa ni, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu, ke iwiin itaa daal u ga fikr nkun ni.”

⁸Le bipiib ngbaan teer waabɔr timina. ⁹Le bi nyan kitakpaluŋ ngbaan chee, ki gir kun, le ki di tibɔr timina tuk waakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib bi gur na mɔmɔk. ¹⁰Bipiib ngbaan aayimbil le nan ye Mari Magdalene, ni Joana, ni Mari u ye Jems aana na. Bi ni bipiib bi nan dii bi na nan di tibɔr timina tuk waakpambalb. ¹¹Le waakpambalb aa pak baah len pu na. Bi dak ke ni ye kijork aaliin la. ¹²Le Piita fii ki san buen kitakpaluŋ ngbaan chee, ki ti boon ki gbuun lik, le ki muin ŋikeken ngbaan baanja le dɔ. Ni nan gar u pam. Le u gir kun.

Yesu aadidiliib ponn ni bilee aah kan u pu na

(*Mak 16.12-13*)

¹³Liyaadaal ngbaan le bi ponn ni bilee cha kitiŋ ki bi yin ki ke Emaus na ni. Kitiŋ ngbaan ni Jerusalem aah daa tɔb chee pu na ye mal bilole la. ¹⁴Baah cha na, le bi gbaa tɔb chee tibɔr, le ki len tiwan nimɔk ŋa na. ¹⁵Baah gbaa tɔb chee tibɔr kina na, le Yesu ubaa pii bi nsan ni, ki dii bi. ¹⁶Le Uwumbɔr doŋ binimbil ke bi taa bee u. ¹⁷Le u baa bi, “Naah chuun gbaa tɔb chee tibɔr ti na, ti ye bɔr bayaar, aan ninimbil wɔb bi gbilngbiln kina?”

¹⁸Le bi ponn ni ubaa, bi nan yin u ke Kleopas, baa u, “Bicham bi bi Jerusalem ponn ni na, si baanja le aa nyi tibɔr ti ŋa nima chee dandana na aa?”

¹⁹Le u baa bi, “Tilabɔr?”

Le bi bui u, “Yesu u nan ye Nasaref aatiŋ aanii na aabɔr. U nan ye Uwumbɔr aabɔnabr la. U nan kpa mpɔɔn ki tun lijɔnjiir aatun; waaliin mu nan kpa mpɔɔn. U piir Uwumbɔr ni binib mɔmɔk aasui. ²⁰Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni timi Israel yaab aaninkpiib di u ŋa binib aɔŋa ni, ke u ŋeer nkun. Le bi kpaa u ndɔpuinkoo pu. ²¹Ti nan kpa li-makl ke uma le ga gaa timi Israel yaab lii. Baah nan ŋa u kina na, din le ye iwiin

itaa. ²² Ti ponn ni bipiib bibaa mu tuk timi tibor ti gar timi sakpen na. Bi buen kitakpaluŋ ngbaan chee kichakpinaany-eek ni, ²³ kaa ti kan waawon, le ki gir ni ki nan tuk timi ke bi kan Uwumbor aatu-untiib bi tuk bi ke u fikr na. ²⁴ Le ti ponn ni bibaa buen kitakpaluŋ ngbaan chee, ki ti kan ni bi ke bipiib ngbaan aah len pu na. Uma le baa kan.”

²⁵ Le Yesu bui bi, “Nimi aalan par la. Naa gaa Uwumbor aabonabtiib aah nan len pu na momok mala. ²⁶ Uwumbor le nan siin ke Kristo u ga gaa binib lii na ga ji falaa kina, le ki nin kan mpɔɔn.” ²⁷ Le Yesu neer waabor ti nmee Uwumbor Aagban ni na momok tuk bi. Njan u tuk bi Moses aah nan nmee ti pu na, le ki nin tuk bi Uwumbor aabonabtiib momok aah nan nmee ti pu na.

²⁸ Le bi duun baah cha kitiŋ ki na ni. Le Yesu ŋa ke waah ga piln jer le na. ²⁹ Le bi gan u, “Doon ti chee. Kijook joor a. Naan yunn le ni ga mue.” Le u koo ni bi chee. ³⁰ Le bi ti kal ke bi ji tijikaar. Waah kal bi chee ke u ji tijikaar na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbor, ki gii, ki di tii bi. ³¹ Le Uwumbor likr binimbil ke bi bee u. Libuul ngbaan ni le baa ki kan u. ³² Le bi bui tob, “Waah dii timi nsan ni ki len ti chee ki neer Uwumbor Aagban aaliin aatataa tuk timi na, tisui aa ba piin u pu sakpen aa?”

³³ Libuul ngbaan ni, le bi fii, ki gir buen Jerusalem, ki ti kan Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na, ni waadidiliib biken kuun tob chee, ³⁴ ki bi len ke, “Tidindaan sil fikr nkun ni. Simonn le kan u.”

³⁵ Le waadidiliib bilee ngbaan mu tuk bi Yesu aah pii bi nsan ni pu na, ni baah bee u buyoonn u gii boroboro na.

Yesu aah di ubaa mək waadidiliib pu na

*(Matiu 28.16-20; Mak 16.14-18;
Jonn 20.19-23; Lituln 1.6-8)*

³⁶ Baah len tob chee tibor kina na, libuul ngbaan ni le Yesu ubaa sil bikaa-sisik ni, le ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man.”

³⁷ Le bipobil yuk; ijawaan chuu bi sakpen a. Bi nan dak ke bi kan utekpiir aawiin la. ³⁸ Le u baa bi, “Ba ŋa ni san ijawaan? Ba ŋa ni beeni nisui ni? ³⁹ Lik ŋgaal ni ntaa, ki bee ke m sil ye. Taln niŋaal ki di meeh mi ki lik man. Utekpiir aawiin aa kpa tinann ni ŋikpab ke naah kan m kpa pu na.”

⁴⁰ Waah len kina na, le u mək bi baah nan kpaa ŋgaal ni utaa ponn ni ipiin pu na. ⁴¹ Bi nan kpa mpopiin sakpen, ki mu aa kee gaa kii mbamom. Ni nan gar bi pam. Le u baa bi, “Tijikaar tibaa bi do oo?” ⁴² Le bi tii u lijangeln li bi pul li mmii ni na. ⁴³ Le u gaa, ki nman li binimbil ni.

⁴⁴ U nan bui bi, “Maabor timok nmee Moses aakaal ponn ni, ni Uwumbor aabonabtiib aagbann ni, ni Uwumbor aalahn aagban ni na, Uwumbor le siin ke ni momok ga gbiin. Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi kina la.”

⁴⁵ Le u woln binimbil ke bi bee Uwumbor Aagban aaliin aatataa, ⁴⁶ le ki bui bi, “Ni nmee ke Kristo u ga gaa binib lii na ga ji falaa, ki fikr nkun ni, iwiin itaa daal. ⁴⁷ Ni li mooni binib maayimbil pu, ke bi yaa kpeln baabimbil kan, Uwumbor ga di cha baatunwanbir pinn bi. Ni piin ki li mooni Jerusalem aatiŋ aanib ni, aan ki nin moon njinibol momok mu ni. ⁴⁸ Nimi le ye maabor momok aaseer-aadam. ⁴⁹ Nte Uwumbor aah puu tipuur ti ke u ga tii nimi Waafuur Nyaan na, m ga tun ni Nfuur Nyaan ngbaan ni chee. Ni li bi Jerusalem ni ki ti saa bundaln ni

ga kan mpɔɔn mu ga nyan ni paacham na.”

**Uwumbɔr aah di Yesu
buen paacham pu na**

(Mak 16.19-20; Lituln 1.9-11)

⁵⁰ Le Yesu di bi buen Betani aatiŋ chee. Baah ti fuu nima na, le u yoor uŋaal

paacham, ki ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa bi pu. ⁵¹ Waah laa bi ŋani kina na, le u nyan bi chee, Uwumbɔr di u buen paacham. ⁵² Le bi gbaan kitinŋ ki doon u, ki nin gir buen Jerusalem ni, ki kpa mpopiin sakpen, ⁵³ ki pak Uwumbɔr, waadichal ponn ni, n-yoonn mɔmɔk.

Tibonyaan ti

JÖNN

ŋmee ti na

Unii u bi yin u ke Limɔboln na aabɔr

1 Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa na, ubaa nan bi, bi yin u ke Limɔboln. U nan bi Uwumbɔr chee, ki bi ke Uwumbɔr aah bi pu na. ²U nan bi Uwumbɔr chee ki nyan ni mpiin la. ³Uwumbɔr nan cha u naan tiwan mɔmɔk. Tiwan nibaa aa gur waa naan ni. ⁴Uma le ye umɔfadaan. Limɔfal ngbaan tii binib nwiihn mu woln binimbil na. ⁵Nwiihn ngbaan wolni mbɔmbɔɔn ni. Mbɔmbɔɔn aa junn nwiihn ngbaan.

⁶Uwumbɔr nan tun ni uja ubaa, bi nan yin u ke Jönn. ⁷U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabɔr, aan binib mɔmɔk ŋun waah len pu na, aan ki gaa nwiihn ngbaan. ⁸Jönn aa nan ye nwiihn ngbaan. U dan ke u nan tuk binib nwiihn ngbaan aabɔr la. ⁹Nwiihn ngbaan le ye nwiihn bamɔnn, le ki dan dulnyaa wee ni ki nan woln binib mɔmɔk aanimbil.

¹⁰Baah yin u ke Limɔboln na nan naan dulnyaa, ki dan nan bi dulnyaa ni, le dulnyaa aanib aa bee u. ¹¹U dan udo aatiŋ ni, le udo aatiŋ ni yaab yii u. ¹²Binib bimɔk gaa u na, u tii bi nsan ke bi kpahn Uwumbɔr aabim. Bima le ye binib bi gaa u ki kii na. ¹³Baah kpahn Uwumbɔr aabim na, naa ye ke binibɔm le ma bi Uwumbɔr aamaal ni, kaa ye binibɔm aageehn pu. Uwumbɔr le ma bi waamaal ponn ni.

¹⁴Baah yin u ke Limɔboln na nan kpahn unibɔn, ki nan bi tikaasisik ni. U gee binib chob, ki len ibamɔn baanja la. Le ti kan waah kpa mpɔɔn pu na. Waah ye Uwumbɔr Aajapɔnbaal na, u

kpa mpɔɔn ke Ute Uwumbɔr aah kpa pu na.

¹⁵Jönn nan tuk binib waabɔr, ki len ke, “M nan tuk nimi ke unii u ga paan ni mpuwɔb na jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na.”

¹⁶Uwumbɔr aah bi pu na, u mu bi kina le chob. Le ti mɔmɔk gaa waabimbin. U ŋa Uwumbɔr aanyoor ŋa ti pu, ki beenin ŋani timi tinyoor n-yoonn mɔmɔk. ¹⁷Uwumbɔr nan tuk Moses waakaal ke u di tuk timi. Yesu Kristo dan nan tuk timi Uwumbɔr aah gee timi pu na, ki tuk timi tibɔr ti ye mbamɔn na. ¹⁸Ubaa aa kee kan Uwumbɔr. Ujapɔnbaal Yesu Kristo, u bi ke Ute Uwumbɔr aah bi pu na, ki bi u chee na, uma le tuk timi Uwumbɔr aah bi pu na.

**Jönn u nan muini binib nnyun
ni na aah len pu na**

(Matiu 3.1-12; Mak 1.1-8; Luk 3.1-18)

¹⁹Juu yaab bi nan bi Jerusalem aatiŋ ni na nan tun ni Uwumbɔr aatotoorb ni Liifai yaab Jönn chee ke bi ti baa u, “Aa ye ŋma?”

²⁰Le Jönn tuk bi mbamɔn, kaa gur tibaa. U nan tuk bi mbamɔn, ki len ke, “Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na.”

²¹Le bi ki baa u ke, “Aa ye ŋma? Aa ye Elaija aa?”

Le u bui bi, “Maa ye.”

Bi nan ki baa u ke, “Aa ye Uwumbɔr aabɔnabr u bi bui ke u ga dan aa?”

Le u bui bi, “Aayii.”

²²Nima pu na, bi nan ki baa u ke, “Aa ye ŋma? Tuk timi, aan ti ti tuk binib bi tun ni timi na. Aa ga len saabɔr ngbaan kinye?”

²³U nan bui ke, “M ye nneel mu tar nteersakpiin ni na ke:

‘Toor Uwumbɔr aasan man.’”[‡]

[‡]1:23 : Lik Aisaya 40.3.

Uwumbör aabönabr Aisaya nan len kina la.

²⁴ Binib bi nan baa Jönn mbaan ngbaan na nyan ni Farisii yaab chee la.

²⁵ Le bi ki baa u ke, “Saah kaa ye Kristo u ga gaa timi lii na, kaa ye Elaija, kaa ye Uwumbör aabönabr ngbaan mu na, ba pu aa muini binib nnyun ni?”

²⁶ Le u bui bi, “Mma muini binib nnyun ni la. Ubaa mu bi nikaasisik ni. Nimi le aa nyi u. ²⁷ U ye unii u paan ni mpuwöb na. Maa geer ke m chuu gbiln waanaatak aarjmin tii u.”

²⁸ Bi nan len töb chee tibör ngbaan Betani aatiŋ, ki bi Jöddann aamöödapuul, Jönn aah muini binib nnyun ni nin chee na ni.

Unii u ye Uwumbör Aapihbo na

²⁹ Ki woln kitaak le Jönn kan Yesu choo u chee, le u bui ke, “Lik, Uwumbör Aapihbo u nyani dulnyaa ni aanib aatunwanbir na. ³⁰ M nan len ke uja ubaa paan ni mpuwöb ki mu tee jer mi; baah kaa nan kee ma mi na, u nan bi. Uma le na. ³¹ Min mbaa aa nan nyi u; m muini binib nnyun ni ke nimi Israel yaab bee u la.”

³² Le Jönn jin seeraa ki tuk binib, “M kan Uwumbör Aafuur Nyaan nyan ni paacham ki naahn linanjel, ki nan töŋ u pu. ³³ Min mbaa aa nan nyi u; Uwumbör u tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni na, uma le bui mi ke m ga kan Waafuur Nyaan sunn ni ki nan töŋ uja ubaa pu, ke uma le ye unii u ga gbiin binib Uwumbör Aafuur Nyaan na. ³⁴ Le m kan kina, ki ji seeraa ki tuk binib ke uma le ye Uwumbör Aajapöön.”

Binib bi puen ŋa Yesu aadidiliib na

³⁵ Ki woln kitaak le Jönn ni waadidiliib bilee nan ki bi nima, ³⁶ ki kan Yesu bi chuun nima. Jönn nan lik u, le ki len ke, “Lik, Uwumbör Aapihbo.”

³⁷ Jönn aadidiliib bilee ngbaan ŋun waah len pu na, le ki di paan Yesu pu.

³⁸ Le Yesu fenn, ki kan bi paan ni u pu. Le u baa bi, “Ni ban ba?”

Le bi baa u, “Umömökr, aa koo la chee?”

³⁹ Le u bui bi, “Dan ki nan ti lik man.” Le bi dii u ki ti kan waah koo nin chee na. Ni nan ye tikur tinaa aayoonn la, le bi nan doon udo liyaadaal ngbaan.

⁴⁰ Bijab bilee bi nan ŋun Jönn aah len pu aan ki dii Yesu na, bi yin bi ponnn ni ubaa ke Andru, u nan ye Simon Piita aanaal na. ⁴¹ Libuul ngbaan ni le u buen ti kan ukpel Simon, ki tuk u, “Ti kan Masiya u ga gaa timi lii na.” Masiya ni Kristo ye liyimbibaan la. ⁴² Le u di u dan Yesu chee.

Le Yesu lik Piita, ki bui u, “Bi yin si le ke Simon, Jönn aajapöön. Bi ga li gur yin si ke Siifas la.” Siifas aatataa le ye ke “litakpal.” Siifas ni Piita ye liyimbibaan la.

Yesu aah yin Filip ni Natanael pu na

⁴³ Ki woln kitaak le Yesu ban u buen Galilee aatiŋ ni, ki kan Filip, le ki bui u, “Li dii mi.” ⁴⁴ Filip do le ye Betseda aatiŋ ni. U ni Andru ni Piita nyan ni kitiinbaan ni la. ⁴⁵ Filip mu nan ti kan Natanael le ki tuk u, “Ti kan unii u Moses ni Uwumbör aabönabtiib mu nan ŋmee waabör Uwumbör aakaal aagbaŋ ni na. Uma le ye Josef aajapöön Yesu, u ye Nasaref aatiŋ aanii na.”

⁴⁶ Le Natanael baa u, “Tiwanyaan ni-baa ga ŋmaa nyan ni Nasaref aatiŋ ni ii?”

Le Filip bui u, “Dan nan lik.”

⁴⁷ Yesu nan waa Natanael choo u chee, le ki bui ke, “Lik, Israel aabobamöön. Nnyamöön aa bi u ni.”

⁴⁸ Le Natanael baa u, “Aa ŋa kinye ki ti nyi mi?”

Le Yesu bui u, “Saah ba bi likakaln taab na, m puen kan si, Filip aa kee yin si.”

⁴⁹ Le Natanael bui u, “Umömökr, aa sil ye Uwumbör Aajapöön. Aa ye Israel yaab Aabörkpaan la.”

⁵⁰ Le Yesu baa u, “Maah bui ke m kan si likakaln taab na, nima le cha aa gaa mi ki kii ii? Aa ga kan lijnijiir aawan ki jer nimina. ⁵¹ M tuk nimi mbamön la, ni ga kan kitaapaak chuu piir, ki ga kan Uwumbör aatuuntiib cha paacham ki ki sunni, min Unibön Aabo pu.”

Yesu aah tun lijnijiir aatuln Kana aatiñ ni pu na

2 Iwiin itaa daal le bi nan ji uböndinn aajim Kana aatiñ ki bi Galilee ni na. Yesu aana mu nan bi nima. ² Bi nan yin Yesu ni waadidiliib ke bi mu dan nan ji. ³ Ni nan bi cha, le ñisubil aadaan na ti doo. Le Yesu aana bui u, “Baa ki kpa ndaan.”

⁴ Le Yesu bui u, “Nna, ni ye maabör aa? Maayoonn aa kee fuu.”

⁵ Le una bui bitutum na, “U yaa tuk nimi pu na kan, ni ña kina.”

⁶ Ikin sakpiin iloob nan si nima. Galonj piitaa, bee moninko ga ñmaa koo mubaa ponn ni. Juu yaab joo ikin ngbaan aanyun le finni bibaa, baakaal aah dii pu na. ⁷ Le Yesu tuk bitutum ngbaan, “Ban nnyun gbiin ikin ngbaan man.” Le bi ban nnyun gbiin i mömök paapaa. ⁸ Le u tuk bi ke bi kab ti tii njim aaninkpel. Le bi kab ti tii u. ⁹ Baah kab nnyun ngbaan ti tii u na, le mu kpaln ndaan. Le u wub lik, kaa nyi mu aah nyan nin chee na. Bitutum bi kab tii u na le nyi. Le u yin uja u din upii na, ¹⁰ ki nan bui u, “Binib mömök yaa ban bi tii ndaan kan, bi puen tii mu mö na la. Binib yaa nyan ti bab kan, le bi nin tii bi ndaan mu kaa mö na. Si ma kan, saah tii bi mu puwöb na le mö ki jer saah puen tii bi mu na.”

¹¹ Nima le ye njan aajinjiir aatuln li Yesu tun na. U nan tun lituln ngbaan Kana aatiñ ki bi Galilee ni na ni la. Le binib kan waah kpa Uwumbör aapöön pu na. Le waadidiliib gaa u ki kii.

¹² Uböndinn aajim ngbaan aah doo na, le u ni una ni unaatiib ni waadidiliib buen Kapenaum aatiñ ni, ki ti ña iwiin ilee nima.

Yesu aah toor Uwumbör Aadichal pu na

(Matu 21.12-13; Mak 11.15-17; Luk 19.45-46)

¹³ Ni nan gur siib ke Juu yaab ji Lakr-jeer aajim. ¹⁴ Le Yesu buen Jerusalem aatiñ ni ¹⁴ ki ti koo Uwumbör Aadichal ni, le ki kan binib ka nima ki kooh inaaja, ni ipiih, ni ñinanjel. Binib bi kpelni ñimombil na mu ka nima. ¹⁵ Le u di iñmin ña linaalab, ki di jenn nyan inaaja, ni ipiih ngbaan mömök lipaal, le ki labr binib bi kpelni ñimombil na aateebul tiib chij, le ñimombil yaa töb chee. ¹⁶ U nan tuk binib bi kooh ñinanjel na, “Di ñinanjel ngbaan nyan lipaal man. Ni taa ki di Nte Uwumbör Aadichal ña kinyañ.”

¹⁷ Le waadidiliib teer ke ni ñmee Uwumbör Aagbañ ni ke, “Uwumbör, maah neen saadichal pu na bi ke mmii le aah wu mponn ni na.” Le bi bee ke ni ye Yesu aabör la.

¹⁸ Le Juu yaab baa u, “Aa ga ña ba aajinjiir aawan ki mök timi ke aa kpa nsan ke aa ña saah ñani pu na?”

¹⁹ Le u bui bi, “Gbaa wii Uwumbör Aadichal limina, aan m di iwiin itaa ki fiin li.”

²⁰ Le bi bui ke, “Ñibin imonko ilee ni ñiloob le bi nan di maa Uwumbör Aadichal ngbaan. Le aa bui ke aa ga di iwiin itaa fiin li ii?”

***2:13 :** Israel yaab nan ji Lakr-jeer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbör nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijipt aatiñ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

²¹Tö, u mu aa nan len Uwumbör Aadichal aabör la. Uma ubaa aawon le u nan len. ²²N-yoonn mu u fikr nkun ni na, le waadidiliib teer ke u nan len kina. Le bi pak waah len pu na, ni Uwumbör Aagbañ aah len pu na.

Yesu nyi binib mómök aabimbin

²³Yesu aah bi Jerusalem aatiñ ni, njim ngbaan aayoonn na, le kinipaak kan waah tun lijnjiir aatun pu na, le ki gaa u ki kii. ²⁴Uma aa tee gaa bi ki kii; ²⁵ba pu? u nyi binib mómök aabimbin. Waa ban ke ubaa nyaa u binib aabör. Uma ubaa nyi binib aasui ni aabör.

Yesu aah tuk Nikodemus pu na

3 Uja ubaa mu nan bi nima, bi nan yin u ke Nikodemus, u nan ye Farisii aanii la, ki ye Juu yaab aaninkpel ubaa. ²Le u buen Yesu chee kinyeek ki nan bui u ke, “Umómökr, ti nyi ke aa ye Umómökr u nyan ni Uwumbör chee na la; ba pu? ubaa aan ñmaa tun lijnjiir aatun ke saah tun pu na, see Uwumbör bi u chee.”

³Le Yesu bui u, “M tuk si mbamön la, bi yaa kaa ma unii lelee kan, waan ñmaa koo Uwumbör aanaan ni.”

⁴Nikodemus nan baa u, “Unii yaa por kan, bi ga ña kinye ki ki ma u lelee? U ga ñmaa gir koo una aaponn ni aan bi ki ma u uu?”

⁵Le Yesu bui u, “M tuk si mbamön la, Uwumbör Aafuur Nyaan yaa kaa ma unii lelee aan bi muin u nnyun ni kan, waan ñmaa koo Uwumbör aanaan ni. ⁶Unibön aah ma u na ye unibön la. Uwumbör Aafuur Nyaan aah ma u na ye Uwumbör Aafuur Nyaan yoo la. ⁷M tuk si la, see bi ki ma nimi lelee. Maah tuk si pu na, taa cha ni gar nimi. ⁸Libuln daar cha laah ban nin chee na, le aa ñun laah kpa kifuuk pu na, kaa nyi laah nyan ni nin chee na, ki mu aa nyi laah cha nin chee na. Ni bi

kina le ki tii unii umök Uwumbör Aafuur Nyaan ma u na.”

⁹Le Nikodemus baa u, “Ni ga ña kinye aan ki ña kina?”

¹⁰Le Yesu baa u, “Aa ye unii u mök Israel yaab Uwumbör aakaal na, le kaa bee maah len pu na aatataa aa? ¹¹M tuk si mbamön la, ti len taah nyi pu na la, ki tuk binib tinimbil aah kan pu na, le naa gaa taah len pu na. ¹²M tuk nimi dulnyaa wee ni aabör, le naa pak ti, ka m yaa tuk nimi paacham aabör kan, ni ga ña kinye ki pak ti? ¹³Ubaa aa kee buen paacham see min Unibön Aabo u [bi paacham ki] nyan ni paacham na.

¹⁴“Moses aah nan di uwaa fin ndö pu ki di chöön paacham nteersakpiin ni pu na, see bi di min Unibön Aabo mu chöön paacham kina, ¹⁵aan unii umök gaa mi ki kii na li kpa limöfal li kaa kpa ndoon na.”

¹⁶Uwumbör aah gee dulnyaa aanib sakpen pu na, nima le u di Ujapönbaal tii ni ke unii umök gaa u ki kii na taa kpo, u li kpa limöfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁷Uwumbör tun ni Ujapöön dulnyaa ni. Waa tun ni u ke u nan ji dulnyaa wee ni aanib tibör, u tun ni u ke u gaa bi lii la.

¹⁸Unii umök gaa u ki kii na, Uwumbör aa len ke waabör bii. Unii umök kaa gaa u ki kii na, Uwumbör len ke waabör bii a. Waah kaa gaa Uwumbör Aajapönbaal ki kii na, nima le cha Uwumbör len ke waabör bii. ¹⁹Uwumbör aah ga ji bi tibör pu na le ye ke nwiihn dan dulnyaa ni, le binib yii mu, le ki gee mbömöön ni; ba pu? baatuln aa ñan. ²⁰Unii umök tun lituln li kaa ñan na, u nan nwiihn la, kaan dan nwiihn ponn ni, binib taa kan waah tun pu na. ²¹Unii umök tun lituln li ñan na kan, u choo nwiihn ponn ni ke unii mómök nan kan waah tun pu na, ke u tun Uwumbör aah gee pu na la.

Jonn aah len Yesu aabɔr pu na

²² Yesu aah len tibɔr timina ki ti doo na, le u ni waadidiliib buen Judea aatiŋ ni, ki ti bi nima ki muini binib nnyun ni. ²³ Jonn mu nan bi muini binib nnyun ni. U nan bi Enonn aatiŋ ni, Salim aatiŋ chee, nnyun aah wiir nima chee pu na. Le binib choo u chee, le u muini bi nnyun ni. ²⁴ Baa nan kee chuu u ŋa kiyondiik ni n-yoonn ngbaan.

²⁵ Le Jonn aadidiliib ni Juu aanii ubaa nan kpak tɔb kinikpakpak, baah muini binib nnyun ni pu na pu. ²⁶ Le bi dan Jonn chee ki nan tuk u, “Umɔmɔkr, lik, unii u nan bi aa chee Jɔɔdann aamɔɔda-puul na, aan aa nan tuk binib waabɔr na, u mu gur bi muini binib nnyun ni, le binib mɔmɔk gur chaa u chee.”

²⁷ Le Jonn bui bi, “Ubaa aan ŋmaa ŋa nibaa see Uwumbɔr le tii u. ²⁸ Nimi nibaa ŋun m len ke maa ye Kristo u ga gaa binib lii na; Uwumbɔr tun ni mi ke m li ye Kristo aasaloln ki toor nsan tii u. ²⁹ Usapɔɔn yaa kun uchal do kan, uchal le yeh u. Le uchal aajo u si u chee ki ŋun waaneel na kpa mpopiin pam. Nima le cha m mu kpa mpopiin mbamɔm. ³⁰ Ni ŋan ke uma Kristo li moo kani mpɔɔn, le m ma gur.”

Unii u nyan ni paacham na aabɔr

³¹ Uma u nyan ni paacham na le jer binib mɔmɔk. Unii u nyan ni dulnyaa ni na ye dulnyaa ni aanii la, ki len dulnyaa ni aabɔr la. Yesu u nyan ni paacham na le jer binib mɔmɔk. ³² U tuk binib waah kan pu na, ni waah ŋun pu na. Ubaa mu aa gaa waah len pu na. ³³ Unii umɔk gaa waah len pu na, u kii ke Uwumbɔr ye mbamɔndaan la. ³⁴ Yesu u Uwumbɔr tun ni u na le len uma Uwumbɔr aabɔr; ba pu? Uwumbɔr di Waafuur Nyaan mu

kaa kpa ŋŋaŋ na gbiin u. ³⁵ Uwumbɔr gee Ujapɔɔn Yesu ki di mpɔɔn mɔmɔk ŋa uŋaal ni. ³⁶ Unii umɔk gaa Uwumbɔr Aajapɔɔn ki kii na le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Unii umɔk kaa kii Uwumbɔr Aajapɔɔn aamɔb na, waan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr gee liŋuul u pu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu aah tuk Samaria aatiŋ aapii pu na

4 Le Farisii yaab ŋun ke Yesu ŋa binib waadidiliib ki muin bi nnyun ni ki jer Jonn aah ŋa pu na. ² Yesu ubaa mu aa muin binib nnyun ni. Waadidiliib na le muini bi. ³ Tɔ, waah bee ke Farisii yaab ŋun kina na, le u nyan Judea aatiŋ ni, ki ki gir buen Galilee aatiŋ ni. ⁴ Waah cha na, le u neen ke u dii Samaria** aatiŋ ni.

⁵ Le u ti fuu Samaria aatiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Saika. Bukpaab bu Jakob nan di tii ujapɔɔn Josef na aa daa nima chee. ⁶ Jakob aanyunbun mu bi nima chee. Le Yesu aah chuun na, u bak a. Nima le u kal nnyunbun ngbaan aamɔgbeln pu. Nwiin nan bi kaasisik ni.

⁷ Le Samaria aapii ubaa dan u nan lu nnyun. Le Yesu bui u, “Pu mi nnyun m nyu.” ⁸ Waadidiliib na puun buen kitiŋ ponn ni bi ti daa tijikaar.

⁹ Le upii ngbaan bui u, “Aa ye Juu aanii la, m mu ye Samaria aapii la. Ba pu aa bui mi ke m tii si nnyun?” Juu yaab ni Samaria yaab aa kpaani tɔb chee, nima le cha u len kina.

¹⁰ Le Yesu bui u, “Aa yaa ba nyi Uwumbɔr aah tii binib pu na, ki yaa ba nyi unii u mee si nnyun na kan, aa ba ga bui u ke u tii si nnyun mu ye limɔfal aanyun na, le u ba ga tii si.”

¹¹ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, saa kpa goomaa, nnyunbun ngbaan nyoo, aa ga kan limɔfal aanyun ngbaan

§3:29 : Uja ni usapɔɔn ngbaan si Yesu ni waanib aasisii la, Jonn le ye ujo.

**4:4 : Samaria yaab ni Juu yaab aakaasisik ni aa nan mɔ.

la chee? ¹² Tiyaaja Jakob, ni ujaṗṑtiib, ni waawakor nan nyu nnyunbun ngbaan ni la. Uma le nan tii timi nnyunbun ngbaan. Aa jer uma la aa?”

¹³ Le Yesu bui u, “Unii umək nyu nnyun mue na, nnyunyuu ga ki chuu u.

¹⁴ Unii umək nyun maah ga tii u nnyun mu na, nnyunyuu aan ki chuu u. Maah ga tii u nnyun mu na, mu ga li ye nnyunbun mu bu u ponn ni kaan loor na, mu ga tii u limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

¹⁵ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, tii mi nnyun ngbaan aan nnyunyuu taa ki chuu mi, aan m taa ki dan do nan lu nnyun.”

¹⁶ Le Yesu bui u, “Li cha ki ti yin ni aachal, aan ki gir ni.”

¹⁷ Le u bui u, “Maa kpa chal.”

Le Yesu bui u, “Saah len ke saa kpa chal na, ni ye mbamɔn la. ¹⁸ Aa nan kpa chatiib biṗmu la. Saah bi uja u chee dan-dana na aachal aa ye u. Saah len pu na, aa len mbamɔn la.”

¹⁹ Le upii ngbaan bui u, “Maaninkpel, m bee ke aa ye Uwumbɔr aabɔnabr la.

²⁰ Timi Samaria yaab aayaajatiib nan dooni Uwumbɔr lijool limina paab la, le nimi Juu yaab ma bui ke ni ŋan ke binib li dooni Uwumbɔr Jerusalem aatiŋ ni.”

²¹ Le Yesu bui u, “Upii, pakn maah ga len pu na, n-yoonn choo, binib aan nan ki doon Tite Uwumbɔr lijool limina paab, ki mu aan ki doon u Jerusalem aatiŋ ni. ²² Nimi Samaria yaab dooni Uwumbɔr u naa nyi u na. Timi Juu yaab ma dooni Uwumbɔr u ti nyi u na la. Unii u ga gaa dulnyaa ni aanib lii na nyan ni Juu yaab aakaasisik ni la. ²³ N-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi dooni Tite Uwumbɔr mbamɔm na ga li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapɔɔn pu. Uwumbɔr ban binib kina aaboln le bi li

dooni u. ²⁴ Uwumbɔr ye kifuurk la. Le binib bimək dooni u na li dooni u bisui ni, Waafuur Nyaan aapɔɔn pu.”

²⁵ Le upii ngbaan bui u, “M nyi ke Masiya^{††} u bi yin u ke Kristo na ga dan. U yaa fuu ni kan, u ga nan tuk timi tiwan mɔmɔk aah bi pu na.”

²⁶ Le Yesu bui u, “Min u bi len aa chee na, m ye uma.”

²⁷ Libuul ngbaan ni le waadidiliib fuu ni. Baah nan mui u ni upii bi len tɔb chee tibɔr na,^{‡‡} le ni gar bi pam; ubaa mu aa baa upii ngbaan, “Aa ban ba?” kaa baa Yesu mu, “Ba pu aa len u chee tibɔr?”

²⁸ Le upii ngbaan di waanyunbuul siin, ki buen kitiŋ ni, ki ti bui binib ke, ²⁹ “Dan nan lik man uja u tuk mi maah nan tun pu na mɔmɔk na. Uja ngbaan ga li ye Kristo u ga gaa timi lii na la aa?” ³⁰ Le bi nyan kitiŋ ni ki cha u chee.

³¹ Upii ngbaan aah gir buen kitiŋ ni na, le Yesu aadidiliib nan bi gaŋni u ke, “Umɔmɔkr, ji tijikaar.”

³² Le u bui bi, “M kpa tijikaar ti naa nyi tibɔr na m ji.”

³³ Waah len kina na le waadidiliib baa tɔb, “Ubaa le taanin joo ni tijikaar nan tii u uu?”

³⁴ Le u bui bi, “Maajikaar le ye ke m ŋa Uwumbɔr u tun ni mi na aah gee pu na, ki tun waatuln doo. ³⁵ Ni ŋakl liyatanaḱl ke, ‘Ni gur iŋmal inaa le ni ŋeer lijikaacheel.’ Tɔ, m tuk nimi la, yaar lik man, tijikaar ŋeer licheel a. ³⁶ Unii u chee na ga kan tipar, ki ga di binib koon Uwumbɔr aanaan ni, aan bi kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Nima le ga cha unii u bun na, ni unii u chee na mɔmɔk li kpa mpopiin. ³⁷ Bi len ke ‘Ubaa bun, le uken chee,’ le ti gbii; ³⁸ ba pu? m tun nimi, ni ti chee tijikaar ti naa tun taatuln na. Biken aatuln pu, le ni jin tinyoor.”

^{††}4:25 : Hiibru aaliin ni, bi yin u ke Masiya, le ki yin u ke Kristo, Griik aaliin ni. Naatataa le ye ke “Unii u ga gaa binib lii na.”

^{‡‡}4:27 : Juu yaab aabimbin aah nan bi pu na, uja ni upii u kaa ye upuu na aan gbaa tɔb chee tibɔr.

³⁹Le upii ngbaan tuk Samaria yaab bi bi kitiŋ ngbaan ni na ke Yesu tuk u waah nan tun pu na mɔmɔk, nima le cha bi ponn ni pam gaa Yesu ki kii. ⁴⁰Le bi dan u chee, ki gaŋ u ke u li bi bi chee. Le u ŋa bi chee iwiin ilee.

⁴¹Le binib bi gaa u ki kii waaliin pu na wiir ki jer binib bi gaa u ki kii upii ngbaan aaliin pu na. ⁴²Le bi tuk upii ngbaan, “Ti gaa u ki kii la; naa ki ye saaliin pu le ti gaa u ki kii. Timi tibaa ŋun waah len pu na, ki bee ke u sil ye Kristo u ga gaa dulnyaa ni aanib lii na.”

Yesu aah cha uninkpel ubaa aabo pɔɔk pu na

⁴³Yesu aah bi bi chee iwiin ilee na, le u nyan nima ki buen Galilee aatiŋ ni. ⁴⁴Uma ubaa le len ke Uwumbɔr aabɔnabr ma kan, udo aatiŋ ni aanib aan nyuŋ u. ⁴⁵Waah ti fuu Galilee aatiŋ ni na le bi gaa u; ba pu? bi mu nan buen Jerusalem bi ti ji njim ngbaan, ki kan waah tun lijiniir aatun ŋimɔk na, njim ngbaan yoonn.

⁴⁶Le u ki dan Galilee aatiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Kana, waah nan cha nnyun kpaln ndaan nin chee na. Le ubɔrkpaan aakpambalb ponn ni ubaa bi Kapenaum aatiŋ ni. Le ujaɔɔn bun. ⁴⁷Uninkpel ngbaan nan ŋun ke Yesu nyan ni Judea aatiŋ ni ki bi Galilee aatiŋ ni. Le u buen Yesu chee, le ki ti gaŋ u ke u dan udo, ki nan cha ujaɔɔn u ban u kpo na aaween sɔŋ. ⁴⁸Le Yesu bui u, “Ni yaa kaa kan lijiniir aatun kan, naan gaa mi ki kii.”

⁴⁹Le uninkpel ngbaan bui u, “Ndinnaan, dan mala. Aa yaa taan kan, aa ga nan mui maabo kpo a.”

⁵⁰Le Yesu bui u, “Li dii saasan. Aajaɔɔn kan limɔfal la.”

Le uja ngbaan pak Yesu aah len pu na, ki labr kun. ⁵¹Waah paan ni nsan pu na le waatutum tooh ni u nsan ni ki nan bui u ke waabo na kan limɔfal a.

⁵²Le u baa bi, “Bayoonn ni sɔŋ?” Le bi bui u, “Fen na, nwiin aah kpar buyoonn na, le uwon sɔŋ.” ⁵³Le uja ngbaan mu bee ke n-yoonn mu Yesu fe bui u ke ujaɔɔn kan limɔfal na le na. Kina pu le cha u ni waachiln ni aanib mɔmɔk gaa Yesu ki kii.

⁵⁴Nimina le nan ŋa lijiniir aatuln leler le u tun waah nyan ni Judea aatiŋ ni ki bi Galilee ni na.

Yesu aah cha uja pɔɔk nnyunbun chee pu na

5 Nee aapuwɔb le Juu yaab aajim mubaa nan bi. Le Yesu buen Jerusalem. ²Jerusalem ponn ni le nnyunbun mu waa na bi ipiih aabisamɔb chee. Juu yaab aaliin ponn ni bi yin nnyunbun ngbaan ke Betsata. Tinaamboln tiŋmu nan si gob nnyunbun ngbaan. ³Le bibum wiir ki do tinaamboln ngbaan ponn ni. Bi nan ye bijoom, ni biwɔb, ni binib bi aawon faan na, [ki do kii buyoonn nnyun ga fii yeŋ na; ⁴ba pu? nwiin nwiin le Uwumbɔr aatuun ubaa sunn ni ki nan koo nnyunbun ni, ki ti kur nnyun. Bundaln u yaa ti dan nan kur nnyun na kan, ubun u puen koo nnyun ni na kan, le u pɔɔk.] ⁵Le uja ubaa bi nima ki bun ŋibin piitaa ni ŋiniin. ⁶Le Yesu kan u, u do nima, le ki bee ke u bun ni yunn. Le u baa u, “Aa ban aa pɔɔk aa?”

⁷Le u bui u, “Ndindaan, nnyun yaa fii yeŋ kan, maa kpa unii u ga di mi koon nnyun ni na. M yaa ban m koo nnyun ni kan, le ubaa puen mi ki koo.”

⁸Le Yesu bui u, “Fiin ki yoor saawandookaan ki li chuun.” ⁹Libuul ngbaan ni le u pɔɔk, le ki yoor waawandookaan, ki bi chuun.

Liyaadaal ngbaan nan ye Juu yaab aakpaakool daal la. ¹⁰Nima pu le Juu yaab bui uja u pɔɔk na, “Din ye likpaakool la. Saah yoor saawandookaan na, aa bii timi aakaal.”

¹¹ Le u bui bi, “Uja u tii mi laafee na, uma le bui mi ke m yoor maawandookaan ki li chuun.”

¹² Le bi baa u, “Ŋma ye u bui si ke aa yoor saawandookaan ki li joo chuun na?”

¹³ Le uja u pɔɔk na aa nyi unii u ye na; ni ba ye kinipaak ni la, le Yesu nyan nima ki buen.

¹⁴ Nee aapuwɔb le Yesu kan u Uwumbɔr Aadichal ni le ki bui u, “Lik, aa pɔɔk a. Aa taa ki tun titunwanbir aan ki taa ki kan falaa u jer saah kan u na.”

¹⁵ Le uja ngbaan buen ti tuk Juu yaab ke Yesu le ye uja u cha u pɔɔk na. ¹⁶ Nima pu le Juu yaab nan muk Yesu, ke ba ŋa u tii ubun laafee likpaakool daal. ¹⁷ Le Yesu bui bi, “Nte Uwumbɔr beenin tun lituln le ki nan saa dandana wee, le m mu bi tun.”

¹⁸ Waah len kina na, le Juu yaab moo ban bi ku u; ba pu? naa ye waah bii likpaakool daal aakoobil na baanja, u yin Uwumbɔr ke Ute. Waah yin u ke Ute na, u di ubaa ŋaŋ Uwumbɔr la.

Yesu aah kpa tininkpir pu na

¹⁹ Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, min Uwumbɔr Aajapɔɔn aa ŋmaa ŋa nibaa mbaa pu. Maah kan Nte Uwumbɔr aah ŋani pu na, le m ŋani; waah ŋani pu na, le min Ujapɔɔn mu ŋani kina; ²⁰ ba pu? Nte Uwumbɔr gee mi Ujapɔɔn, ki mɔk mi waah tun pu na mɔmɔk. U ga mɔk mi lituln li jer limina na ke m tun, aan ni moo gar nimi. ²¹ Nte Uwumbɔr aah fikr binib bi kpo na nkun ni, ki tii bi limɔfal pu na, kina le min Ujapɔɔn mu tii maah lee bi na limɔfal. ²² Nte Uwumbɔr aa ji unii ubaa tibɔr, u cha min Ujapɔɔn le ji binib mɔmɔk aabɔr, ²³ aan binib mɔmɔk nyuŋ min Ujapɔɔn ke baah nyuŋ Nte Uwumbɔr pu na. Unii umɔk kaa nyuŋ min Uwumbɔr Aajapɔɔn na, waa nyuŋ Uwumbɔr u tun ni mi na le na.

²⁴ “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk ŋun maaliin ki gaa Uwumbɔr u tun ni mi na ki kii na, u kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr aan ji u tibɔr. U nyan nkun ni, ki kan limɔfal a. ²⁵ M tuk nimi mbamɔn la, n-yoonn choo, ki mu fuu ni a, le binib bi kpo na ga ŋun min Uwumbɔr Aajapɔɔn aaneel pu, le bi ŋun na ga kan limɔfal. ²⁶ Nte Uwumbɔr ye Umɔfadaan la, le ki ŋa min Ujapɔɔn mu Umɔfadaan, ²⁷ ki tii mi mpɔɔn ke m ji binib tibɔr; ba pu? m ye Unibɔn Aabo la. ²⁸ Ni taa cha nimina gar nimi man. N-yoonn choo, le binib bimɔk bi ŋikaakul ni na ga ŋun maaneel pu, ²⁹ ki nyan ni. Binib bi nan tun lituln li ŋan dulnyaa wee ni na ga fikr ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Binib bi nan tun lituln li kaa ŋan na ga fikr ki kan ntafadaan.”

Tiwan ni mɔk ke Yesu sil nyan ni Uwumbɔr chee na

³⁰ “Maa ŋmaa ŋa nibaa mbaa pu. M ji binib tibɔr, Uwumbɔr aah tuk mi pu na la. Maah ji bi tibɔr pu na, ni ŋan; ba pu? maa ban maageehn, m ban Uwumbɔr u tun ni mi na aageehn la.

³¹ “M yaa tuk nimi maah ye pu na kan, ni ga len ke taa gbii. ³² Ubaa mu bi ki len maah ye pu na. Uma le ye Uwumbɔr. M nyi ke waah len pu na, ti gbii. ³³ Ni nan tun binib Jɔnn chee. U mu nan tuk nimi maah ye pu na, ki tuk nimi mbamɔn. ³⁴ Naa ye ke m ban unibɔn aaseeraa la. M ban ke ni ŋmar, nima le cha m teer nimi Jɔnn aah len pu na. ³⁵ Jɔnn nan bi ke karya u gaal mmii ki wiin na la. Ni nan gee ke ni li bi waawiihn ni, ni yunn siib, ki nan kpa mpopiin. ³⁶ Jɔnn nan tuk nimi maah ye pu na. Tiwan nibaa mu bi ki ji seeraa ki tii mi, ki jer Jɔnn aaseeraa. Nte Uwumbɔr tii mi lituln ke m tun li ki doo. Lima le m tun. Lituln ngbaan le ji seeraa ki tii mi ke Nte Uwumbɔr tun ni mi dulnyaa wee ni. ³⁷ Nte Uwumbɔr u tun ni mi na, uma ubaa le ji seeraa ki tii

mi. Naa kee n̄un waaneel, ki mu aa kee kan unimbil wɔb. ³⁸ Waaliin aa bi nisui ni; u tun ni mi ni chee, le naa pak maah len pu na; nima le mɔk ke waaliin aa bi nisui ni. ³⁹ Ni karni Uwumbɔr Aagbaŋ ke ni bee kaah len pu na; ba pu? ni dak ke ni ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na ki ponn ni. Kigbaŋ ngbaan len maabɔr le na. ⁴⁰ Le naa kii ke ni dan m chee, aan ki kan limɔfal.

⁴¹ “U nyuŋni mi na aa ye unibɔn. ⁴² M nyi nimi ke naa gee Uwumbɔr. ⁴³ M dan ni chee Nte Uwumbɔr aayimbil pu, le naa gaa mi. Ubaa mu yaa dan ni chee uma ubaa aayimbil pu kan, ni ga gaa uma. ⁴⁴ Ni nyuŋni tɔb la, kaa ban ke Uwumbɔr, u ye Uwumbɔr baan na, li nyuŋni nimi. Ni ga ŋa kinye aan ki gaa mi ki kii? ⁴⁵ Ni taa dak ke m ga bii nimi Nte Uwumbɔr chee. Ubaa le bi ki ga bii nimi. Uma le ye Moses. Ni mak ke ni ga ŋmar waamɔbon pu. ⁴⁶ Tɔ, ni yaa ba pak waamɔbon kan, ni ba ga pak m mu aaliin; ba pu? maabɔr le u ŋmee. ⁴⁷ Ni yaa kaa pak waah ŋmee pu na kan, ni ga ŋa kinye ki pak maah len pu na?”

Yesu aah kpiin binib ŋichur ŋijmu pu na

(*Matiu 14.13-21; Mak
6.30-44; Luk 9.10-17*)

6 Yesu aah len kina ki ti doo na, le u puur Galilee Aanyusakpem. Bi yin mu ke Galilee, le ki ki yin mu ke Tiberias. ² Kinipaak nan dii u. Bi kan waah tun lijnjiir aatun ki tii bibum laafee pu na, nima le cha bi dii u. ³ Le u jon lijool paab, le u ni waadidiliib kal kitiŋ nima. ⁴ Ni nan gur siib Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na. ⁵ “Le Yesu yaar lik, le ki kan kinipaak choo u chee. Le u baa Filip, “Ti ga daa tijikaar la chee aan binib ngbaan ji?” ⁶ Uma ubaa nyi waah

ga ŋa pu na, le ki baa Filip kina ke u lik ke u ga len kinye.

⁷ Le Filip bui u, “Ti yaa di iwiin ikui ilee aapal daa tijikaar kan, taan fuu bi mɔmɔk kan siisii ki ji.”

⁸ Le waadidiliib ponn ni ubaa, bi yin u ke Andru aan u ye Simon Piita aanaal na, bui u ke, ⁹ “Unachipɔnbo ubaa bi do ki joo ŋiboroboro kpin ŋijmu ni njanbim mulee; binib ngbaan mu aah wiir pu na, nimina ga ŋa bi ba?”

¹⁰ Le Yesu bui bi, “Cha binib ngbaan kal kitiŋ.” Timosɔnn nan wiir nima chee. Le bi kal kitiŋ. Bijab ga nan li fuu ŋichur ŋijmu. ¹¹ U nan yoor ŋiboroboro kpin ŋijmu ngbaan, le ki doon Uwumbɔr, ki geei geei ki tii binib bi ka kitiŋ na, le ki geei geei njanbim mulee na mu, ki tii bi, bimɔk aah ban pu na. ¹² Le bi mɔmɔk ŋman ki ti bab. Baah ŋman ki ti bab na, le u bui waadidiliib, “Kuun ni baah ŋman gur ni na man, nibaa taa bii.” ¹³ Baah ŋman ŋiboroboro kpin ŋijmu ki ti bab ki gur ni na, bi nan kuun ni gbiin tibɔɔkur kipiik ni tilee la.

¹⁴ Binib ngbaan aah kan Yesu aah tun lijnjiir aatun ngbaan pu na, le bi bui ke, “Uja wee sil ye Uwumbɔr aabɔnabr u bi nan len ke u ga dan dulnyaa wee ni na la.” ¹⁵ Yesu nan bee ke bi ban bi chuu u mpɔɔn ki di ŋa baabɔr. Nima pu le u nyan bi chee, ki ki buen lijool ngbaan paab ubaa.

Yesu aah chuun nnyun pu pu na

(*Matiu 14.22-33; Mak 6.45-52*)

¹⁶ Kijook aah joor na, le waadidiliib buen nnyusakpem ni, ¹⁷ ki ti koo burɔb ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kape-naum aatiŋ ni. Waa nan kee fuu bi chee, le ni mue. ¹⁸ Le libuln daar ki pɔɔ sakpen, le tinyunkpenn feeni. ¹⁹ Baah ŋaal burɔb ki pii mal bitaa, bee binaa na, le bi

“**6:4** : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

kan u chuun nnyun pu ki choo, ki duun ni baanɔb chee. Le ijawaan chuu bi. ²⁰Le u bui bi, “Min ye. Taa san ijawaan man.” ²¹Waah len kina na, le bi nan kpa mpopiin ki yoor u ɲa buɲɔb na ni. Libuul ngbaan ni le bi fuu baah cha kitɪŋ ki ni na.

Kinipaak ngbaan aah ban Yesu pu na

²²Ki woln kitaak le kinipaak ki gur nnyusakpem aadapuul na kan ke buɲɔb bubaa aa ki bi bi chee nima, ki nyi ke buɲɔb bubaa baanɲa le fe bi nima, ki nyi ke Yesu aa fe koo buɲɔb ngbaan ni, waadidiliib chee, bi fe buen bibaa la. ²³Le iɲɔi nyan ni Tiberias aatiŋ ni, ki duun ni nin chee Yesu fe doon Uwumbɔr ki tii bi tijikaar bi ji na. ²⁴Kinipaak ngbaan kan ke Yesu ni waadidiliib aa ki bi. Nima pu le bi koo iɲɔi ni, ki cha nnyusakpem aadapuul, Kapenaum aatiŋ ni, bi ti ban Yesu.

Yesu le ye limɔfal aajikaar

²⁵Le bi ti kan u nnyusakpem aadapuul, le ki baa u ke, “Umɔmɔkr, aa fuu ni do bayoonn?”

²⁶Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, naah fe jin tijikaar bab na, nima le ni ban mi, naa ye ke ni bee lijɪnjiir aatun ngbaan aatataa la. ²⁷Ni taa cha ninimbil li man tijikaar ti ga bii na pu. Ninimbil li man tijikaar ti ga tii nimi limɔfal li kaa kpa ndoon na pu. Min Unibɔn Aabo le ga tii nimi tijikaar ngbaan; ba pu? min Unibɔn Aabo le Nte Uwumbɔr mɔk ke m ye Waanii.”

²⁸Le bi baa u, “Ti ga ɲa kinye aan ki tun Uwumbɔr aatuln waah ban pu na?”

²⁹Le Yesu bui bi, “Ni gaa mi, u Uwumbɔr tun ni na, ki kii man. Uwumbɔr aatuln le na.”

³⁰Le bi baa u, “Aa ga tun lijɪnjiir aatuln bayaar, aan ti kan ki pak saah len pu

na? Aa ga tun bayaar? ³¹Tiyaajatiib nan ji tijikaar ti bi yin ti ke mana na, nteersakpiin ni; ni ɲmee Uwumbɔr Aagban ni ke, ‘U tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na ke bi ji.’”^{§§}

³²Le Yesu bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, naa ye Moses le nan tii bi tijikaar ti nyan ni paacham na. Nte Uwumbɔr le tii nimi tijikaar bamɔnn ti nyan ni paacham na. ³³Tijikaar ti Uwumbɔr tii nimi na le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii dullyaa ni aanib limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

³⁴Le bi bui u, “Tidindaan, li tii timi tijikaar ngbaan n-yoonn mɔmɔk.”

³⁵Le u bui bi, “Min le ye limɔfal aajikaar. Unii umɔk dan m chee na kan, nkon aan ki chuu u. Unii umɔk gaa mi ki kii na, nnyunyuu aan ki chuu u. ³⁶M nan tuk nimi ke ni kan mi, ki mu aa gaa mi ki kii. ³⁷Binib bimɔk Uwumbɔr di bi tii mi na, bi ga dan m chee. Unii umɔk dan m chee na, maan yii u, m ga gaa u. ³⁸M nyan ni paacham ke m nan ɲa Uwumbɔr u tun ni mi na aageehn la. Maa dan m nan ɲa mbaa aageehn. ³⁹Uwumbɔr aah tii mi binib bimɔk na, u ban ke m taa cha bi ponn ni ubaa wɔɲ. U ban ke m fikr bi mɔmɔk nkun ni, kookoo ataadaal. Waageehn le na. ⁴⁰U ban ke unii umɔk bee ke m ye Ujapɔɔn, ki gaa mi ki kii na, u li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Le m ga fikr u nkun ni, kookoo ataadaal. Nte Uwumbɔr aageehn le na.”

⁴¹Le Juu yaab ɲul u pu, ke ba ɲa u bui ke u ye tijikaar ti nyan ni paacham na.

⁴²Le bi baa tɔb ke, “Uja wee aa ye Josef aajapɔɔn Yesu uu? Ti nyi ute ni una. Ba ɲa u len ke u nyan ni paacham?”

⁴³Le Yesu bui bi, “Ni taa ɲulni tɔb chee man. ⁴⁴Unii ubaa aan ɲmaa dan m chee see Nte Uwumbɔr u tun ni mi na daa foor ni u m chee. Unii umɔk dan m chee na le m ga fikr u nkun ni, kookoo ataadaal.

§§6:31 : Lik Nnyam 16.4, 15; Ilahn 78.24.

⁴⁵Uwumbɔr aabɔnabtiib nan ɲmee ke Uwumbɔr ga mɔk bi mɔmɔk waasan.* Unii umɔk ɲun Nte Uwumbɔr aah len pu na, ki bae waakaal na, u ga dan m chee. ⁴⁶Ubaa aa kee kan Nte Uwumbɔr. Min u nyan ni u chee na baanja le kan u. ⁴⁷M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk gaa mi ki kii na kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁴⁸Min le ye limɔfal aajikaar. ⁴⁹Niyaajatiib bi nan jin mana ngbaan nteersakpiin ni na, bi kpo a. ⁵⁰Unii umɔk ji tijikaar ti nyan ni paacham na aan kpo. ⁵¹Min le ye tijikaar ti nyan ni paacham ki tii binib limɔfal na. Unii yaa ji tijikaar ngbaan kan, u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar ti m ga tii u na, tima le ye maawon. M ga di maawon tii dulnyaa ni aanib, aan bi kan limɔfal.”

⁵²Waah len kina na, le Juu yaab kpak tɔb kinikpakpak, “Uja ngbaan ga ɲa kinye ki tii timi waawon, aan ti ji?”

⁵³Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa kaa ji min Unibɔn Aabo aawon, kaa nyu maasin kan, naa kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁵⁴Unii umɔk ji maawon ki nyu maasin na, u kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na, le m ga nan fikr u nkun ni, kookoo aataadaal. ⁵⁵Maawon ye tijikaar bamɔnn la. Maasin ye tiwanyukaan bamɔnn la. ⁵⁶Unii umɔk ji maawon ki nyu maasin na, u bi m ni, le m mu bi u ni. ⁵⁷Nte Uwumbɔr u ye limɔfal daan ki tun ni mi na, u pu le m kpa limɔfal. Unii umɔk ji mi na, m pu le u mu ga li kpa limɔfal. ⁵⁸Timina le ye tijikaar ti nyan ni paacham na. Unii umɔk ji ti na ga li bi, ki nan saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Tijikaar timina aa bi ke tijikaar ti niyaajatiib nan jin ti na; tijikaar ngbaan aa nan tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na.”

⁵⁹Yesu nan bi mmeen aadiik ni, Kape-naum aatiɲ ni, le ki len kina.

Limɔfal li kaa kpa ndoon na aabɔr

⁶⁰Binib bi dii u na aah ɲun kina na, le bi ponn ni pam bui ke, “Ti ye tibɔr ti pɔɔ na la. Ubaa aa ɲmaa pel ti.”

⁶¹Le u bee usui ni ke bi ɲulni tibɔr ngbaan pu, le ki baa bi, “Timina le kiir nimi maasan ni ii? ⁶²Ni yaa ti kan min Unibɔn Aabo gir buen paacham maah nan bi nin chee na kan, ni ga len kinye? ⁶³Uwumbɔr Aafuur Nyaan le tii binib limɔfal. Tiwon aa kpa tynyoor tibaa. Tibɔr ti m len ni chee na le tii nimi Nfuur Nyaan ni limɔfal. ⁶⁴Ni ponn ni bibaa mu aa gaa mi ki kii.” Yesu aah nan piin waatuln buyoonn na, u nan nyi binib bi kaa gaa u ki kii na, ki nyi udaan u ga nan di u kooh waadim pu na. ⁶⁵Le u ki bui bi, “Nima le cha m tuk nimi ke ubaa aa ɲmaa dan m chee, see Nte Uwumbɔr cha u dan.”

⁶⁶Nee aapuwɔb le binib bi dii u na ponn ni pam gir puwɔb kaa ki dii u. ⁶⁷Le u baa waadidiliib kipiik ni bilee na, “Ni mu ga buen cha mi ii?”

⁶⁸Le Simonn Piita bui u, “Ndindaan, ti ga buen ɲma chee? Sin le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na aaliin. ⁶⁹Ti pak saah len pu na, ki bee ke aa ye Uwumbɔr Aanii u ye Chain na la.”

⁷⁰Le u bui bi, “M nyan nimi binib kipiik ni bilee, le ni ponn ni ubaa ye kinimbɔɲ aanii.” ⁷¹U len Judas u ye Simonn Iskariot aajapɔɔn na aabɔr la; uma Judas mu nan ye waadidiliib kipiik ni bilee na ponn ni ubaa, u ga nan di Yesu kooh waadim pu na.

Yesu ni unaatiib aah len tɔb chee tibɔr pu na

7 Nee aapuwɔb le Yesu bɔ dii Galilee aatingbaan ni. Waa gee u bɔ dii Judea aatingbaan ni; ba pu? Juu yaab bi bi nima na ban ke bi ku u la. ²Ni nan gur siib, Juu yaab ji njim mu bi yin mu

*6:45 : Lik Aisaya 54.13.

ke Tikakar Aajim na.[†] ³Le unaatiib bui u, “Siir do, ki li cha Judea aatiŋ ni, aan binib bi dii si na mu ti kan saah tun lijnjiir aatun pu na. ⁴Unii u ban u li kpa liyimbil na, waan bɔr waah tun pu na. Aa yaa tun lijnjiir aatun kan, cha binib mɔmɔk kan saah tun pu na.” ⁵Unaatiib mu aa nan gaa u ki kii.

⁶Le u bui bi, “Maayoonn aa kee fuu. Nimi aayoonn bi n-yoonn mɔmɔk la. ⁷Dulnyaa aanib aa ŋmaa li nan nimi. Bi nan mi la; ba pu? m tuk bi ke baatun na ŋan. ⁸Ni li cha ti ji njim ngbaan. Maan kee buen; maayoonn aa kee fuu.” ⁹U nan len bi chee kina, ki gaar Galilee aatiŋ ni.

Yesu aah jin njim ngbaan pu na

¹⁰Unaatiib aah buen bi ti ji njim ngbaan na, le u mu paan. Waa dii nsan binib aanimbil ni, ubaa aa nyi ubɔr. ¹¹Le Juu yaab aaninkpiib ban u binib bi ji njim na ponn ni, ki baa ke u bi la.

¹²Le kinipaak na looni len waabɔr tɔb chee. Bibaa len ke u ye unibamɔnn la. Biken len ke waa ye, u ŋmanni binib la.

¹³Ubaa mu aa len waabɔr lipaal; bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan la.

¹⁴Njim ngbaan aakpaakool aakaasisik ni le Yesu koo Uwumbɔr Aadichal ni, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. ¹⁵Le ni gar Juu yaab aaninkpiib, ke uja ngbaan aa bae mbaem; u ŋa kinye ki nyi kigbaŋ?

¹⁶Le u bui bi, “Maah mɔk binib na, naa ye min mbaa aamɔkm, ni ye Uwumbɔr u tun ni mi na aamɔkm la. ¹⁷Unii ubaa yaa ban ke u ŋa Uwumbɔr aageehn kan, u ga bee ke maah mɔk binib pu na, ni ye Uwumbɔr aamɔkm la, naa ye min mbaa aamɔkm. ¹⁸Unii u len ubaa pu na, u ban ke binib nyuŋ u la. Unii u ban ke binib nyuŋ unii u tun ni u na, uma le ye mbamɔndaan, kaa ŋmanni binib.

¹⁹Moses nan tii nimi nkaal. Ni ponn ni

ubaa aa dii nkaal ngbaan. Ba ŋa ni ban ni ku mi?”

²⁰Le kinipaak ngbaan bui u, “Aa kpa kinimbɔŋ la. Ŋma ban u ku si?”

²¹Le u bui bi, “Maah tun lijnjiir aatun libaa likpaakool daal na, le ni gar ni mɔmɔk. ²²Moses nan tii nimi nkaal ke ni li geei ŋichakpan. Tɔ, naa ye Moses le puen tii nimi nkaal ngbaan, niyaajatiib le nan puen tii nimi. Likpaakool daal, ubo u ŋeer ni gii uchakpaln na kan, ni geei la. ²³Ni geei ubo aachakpaln likpaakool daal ke ni taa bii Moses aakaal. Le maah cha ubun aawon mɔmɔk pɔk likpaakool daal na, ni gee liŋuul m pu uu? ²⁴Ni taa bii unii, kaa nyi tibɔr ti bi usui ni na. Puen bee tiwan ni bi usui ni na, aan ki nin len waabɔr mbamɔm.”

Baah len Yesu aabɔr tɔb chee pu na

²⁵Yesu aah len kina na, le Jerusalem yaab bibaa baa ke, “Uja wee le bi ban bi ku u na aa? ²⁶Lik waah len binib aanimbil ni pu na, le ubaa aa len tibaa. Ni ye ke timi aaninkpiib sil nyi ke u ye Kristo u ga gaa timi lii na aa? ²⁷Kristo na yaa fuu ni kan, ubaa aan bee waah nyan nin chee na. Uja wee ma kan, ti mɔmɔk nyi waah nyan nin chee na.”

²⁸Yesu nan bi Uwumbɔr Aadichal ni, ki bi tuk binib waaliin, le ki len mpɔɔn pu, “Ni sil nyi mi ii? Ni nyi maah nyan nin chee na aa? Maa dan mbaa pu. U tun ni mi na ye mbamɔndaan la. Le naa nyi u. ²⁹Min le nyi u; uma le tun ni mi. M nyan ni u chee la.”

³⁰Waah len kina na, le bi ban bi chuu u. Ubaa mu aa ŋa u nibaa; ba pu? waayoonn aa nan kee fuu. ³¹Kinipaak ngbaan ponn ni binib pam le gaa u ki kii, le ki bui ke, “Kristo yaa fuu ni kan, waan tun lijnjiir aatun ki jer uja ngbaan aah tun pu na.”

[†]7:2 : Lik Liifai Yaab 23.34; Ikaal 16.13.

Baah ban ke bi chuu Yesu pu na

³² Farisii yaab nan n̄un kinipaak ngbaan looni len Yesu aab̄or kina. Le bi ni Uwumb̄or aatotoorninkpiib tun baatum ke bi ti chuu ni u. ³³ U nan bui kinipaak ngbaan, “M ga li bi ni chee ni yunn siib, le ki nin gir buen u tun ni mi na chee. ³⁴ Ni ga nan ban mi, kaan kan mi. Maah ga ti li bi nin chee na, naan n̄maa buen nima chee.”

³⁵ Juu yaab nan baa t̄ob ke, “Uja ngbaan ga buen la chee, aan taan kan u? U ga buen Juu yaab aah yaa nin chee Griik yaab aatingbaan ni na, ki ti tuk Griik yaab Uwumb̄or aab̄or aa? ³⁶ U len ke ti ga ban u, kaan kan u, kaan n̄maa buen waah ga li bi nin chee na. Waah len pu na aatataa ye kinye?”

Limɔfal aanyun aab̄or

³⁷ Bundaln njim ga doo na, liyaadaal le nan ye njim sakpem. Liyaadaal ngbaan le Yesu sil ki len mp̄ɔɔn pu, “Nnyun-yuu yaa chuu u na kan, udaan dan m chee ki nan nyu. ³⁸ Uwumb̄or Aagban len ke, ‘Unii um̄ok gaa mi ki kii na, limɔfal aanyun ga puu nyan ni usui ni.’” ³⁹ Waah len pu na aatataa le ye ke binib bi gaa u ki kii na, bi ga gaa Uwumb̄or Aafuur Nyaan. N-yoonn ngbaan Uwumb̄or aa nan kee tii binib Waafuur Nyaan; ba pu? waa nan kee yoor Yesu paacham.

Kinipaak ngbaan aah len Yesu aab̄or t̄ob chee pu na

⁴⁰ Kinipaak ngbaan aah n̄un Yesu aah len pu na, le bibaa bui ke, “Uja ngbaan sil ye Uwumb̄or Aab̄onabr na la.”

⁴¹ Bibaa mu bui ke u ye Kristo u ga gaa binib lii na la.

Biken mu bui ke, “Waa ye, ke Kristo aan nyan ni Galilee aatiŋ ni. ⁴² Uwumb̄or Aagban len ke u ga li ye tiyaaja David aayaabil, ki ga nyan ni Betlehem aatiŋ ni, kitiŋ ki ye David do na.” ⁴³ Kinipaak

ngbaan m̄ok aam̄ɔi nan bi ibaabaa la le Yesu aab̄or pu. ⁴⁴ Bibaa mu nan ban bi chuu u mp̄ɔɔn. Ubaa mu aa n̄a u nibaa.

Juu yaab aaninkpiib aah kaa gaa Yesu ki kii pu na

⁴⁵ Uwumb̄or aatotoorninkpiib ni Farisii yaab aah tun bitutum ke bi ti chuu ni Yesu na, le bitutum ngbaan gir ni bi chee. Le bi baa bi, “Ba n̄a naa chuu ni u?”

⁴⁶ Le bi bui bi, “Unii ubaa aa kee len ke waah len pu na.”

⁴⁷ Le Farisii yaab na baa bi, “U n̄mann ni mu la aa? ⁴⁸ Timi Farisii yaab ni nimi aaninkpiib ponn ni ubaa gaa u ki kii ii? ⁴⁹ Kinipaak bi kaa nyi Uwumb̄or aakaal na ma kan, tib̄obir bi bi pu la.”

⁵⁰ Nikodemus u nan buen Yesu chee kinyeek na, u mu nan ye Farisii yaab ponn ni ubaa, le ki baa bi, ⁵¹ “Timi aakaal aah dii pu na, ti ga n̄maa bii unii kaa puen jin u tib̄or ki bee waah tun pu na aa?”

⁵² Le Farisii yaab na baa u, “Aa mu nyan ni Galilee aatiŋ ni la aa? Aa yaa karn Uwumb̄or Aagban ni kan, aa ga bee ke Uwumb̄or aab̄onabr ubaa aa nyan ni nima.”

[⁵³ Le bi m̄om̄ok kun.

Upii u n̄a kidagook na

8 Yesu nan buen lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. ² Le ki woln kitaak kichakpinaanyeek ni, le u gir buen Uwumb̄or Aadichal ni. Le kinipaak kuun u chee, le u kal ki tuk bi Uwumb̄or aab̄or. ³ Le Uwumb̄or aakaal aam̄om̄okb ni Farisii yaab joo ni upii u bi pii u, u bi n̄ani kidagook na, le ki di u siin kinipaak ngbaan aanimbiin ni, ⁴ ki bui Yesu, “Um̄om̄okr, upii wee bi n̄ani kidagook, le bi pii u. ⁵ Moses aakaal len ke unii yaa n̄a kina kan, bi yur u n̄itakpal ki ku u, t̄o, aa len waab̄or kinye?” ⁶ Baah baa Yesu kina na, bi nan bi t̄ɔŋni u ke bi

kan waataani aan ki galn u. Le u boon ki joo uŋanbil ŋmee kitij.

⁷Bi nan beenin baa u, le u yaar ki bui bi, “Ni ponn ni u kaa kpa taani na kan, u puen mee upii wee litakpal,” ⁸ki ki boon ki joo uŋanbil ki ŋmee kitij. ⁹Baah ŋun u len kina na, le bi mómók bolni ubaabaa; [ba pu? baalandak galn bi]. U ye uninkpel na puen boln siir, le bi mómók bolni ubaabaa, ki ti cha upii ngbaan si Yesu aanimbiin ni. ¹⁰Le Yesu yaar ki baa u, “Upii, bi bi la chee? Ubaa aa galn si ii?”

¹¹Le u bui u, “Ndindaan, ubaa aa galn mi.”

Le Yesu bui u, “M mu aan galn si. Li cha, ki taa ki tun titunwanbir.”]

Yesu le ye dulnyaa ni aawiihn

¹²Yesu nan ki len kinipaak ngbaan chee ki bui bi, “Min le ye dulnyaa ni aawiihn ki wolni binib aanimbil. Unii umók dii mi na aan li bi mbómboon ni. U ga li kpa limófal, ki ga li bi nwiihn ni.”

¹³Waah len kina na, le Farisii yaab bui u, “Aa ji seeraa ki tii aabaa la. Saaseeraa aa ye mbamón.”

¹⁴Le u bui bi, “M yaa ji seeraa ki tii mbaa kan, maaseeraa ye mbamón; ba pu? m nyi maah nyan ni nin chee na, ki nyi maah cha nin chee na mu. Nimi le aa nyi maah nyan ni nin chee na, kaa nyi maah cha nin chee na mu. ¹⁵Ni len maabór binibóm aah len tibór pu na la. Maa len unii ubaa aabór. ¹⁶M yaa len binib aabór kan, m len mbamón la; ba pu? naa ye min baanja le len baabór, m ni Uwumbór u tun ni mi na le len. ¹⁷Nimi aakaal ponn ni, ni ŋmee ke binib bilee yaa ji seeraa ki len tibóbaan kan, baaseeraa ye mbamón la. ¹⁸M ji seeraa ki tii mbaa la. Nte u tun ni mi na mu ji seeraa ki tii mi.”

¹⁹Le bi baa u, “Aate bi la?”

Le u bui bi, “Naa nyi mi, kaa nyi Nte mu. Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte mu.”

²⁰Waah len kina na, u nan bi Uwumbór Aadichal ni, baah tii Uwumbór ŋimombil nin chee na. Le ubaa aa chuu u; ba pu? waayoonn aa kee fuu.

Yesu aah sur Juu yaab pu na

²¹Le u ki tuk bi, “M ga buen nibaa chee. Ni ga ban mi, kaan kan mi, ki ga nan kpo; le Uwumbór aan di cha pinn nimi. Maah cha nin chee na, naan ŋmaa buen nima chee.”

²²Le Juu yaab baa tób, “U ga ku ubaa la aa? U len ke waah cha nin chee na, taan ŋmaa buen nima chee.”

²³Le u bui bi, “Ni nyan ni taab, le m ma nyan ni paacham. Ni ye kitij pu yaab la. Maa ye kitij pu yoo. ²⁴Nima le cha m tuk nimi ke ni ga kpo, le Uwumbór aan di cha pinn nimi; ba pu? ni yaa kaa gaa mi ki kii ke m ye maah tuk nimi pu na kan, ni ga kpo, le Uwumbór aan di cha pinn nimi.”

²⁵Le bi baa u, “Aa ye ŋma?”

Le u bui bi, “Maah tuk nimi n-yoonn mómók pu na, m ye kina la. ²⁶M ga ŋmaa len tibór sakpenn ti ga bii nimi na. U tun ni mi na ye ubamóndaan la. Le m ŋun waah len pu na, ki tuk dulnyaa ni aanib.”

²⁷Yesu aah len kina na, baa bee ke u len Ute Uwumbór aabór la. ²⁸Nima pu le u bui bi, “Ni yaa nan yoor min Unibón Aabo kitij paacham kan, ni ga bee ke m ye maah ye u na. Ni ga bee ke maa tun nibaa mbaa pu. M len Nte Uwumbór aah tuk mi pu na la. ²⁹U tun ni mi na bi m chee la. Waa cha m bi mbaa; ba pu? n-yoonn mómók m tun lituln li piir usui na la.”

³⁰Yesu aah len kina na, le binib pam gaa u ki kii.

Titunwanbir aah chuu binib tinaagbiir pu na

³¹Le u tuk Juu yaab bi gaa u ki kii na, “Ni yaa beenin joo maamɔɔn kan, ni sil ye maadidiliib la. ³²Le ni ga li beer tibɔɔbamɔnn. Tibɔɔbamɔnn tee le ga nya nimi tinaagbiir ni.”

³³Le bi bui u, “Ti ye Abraham aayaabitiib la. Ubaa aa kee chuu timi tinaagbiir. Ba ɲa aa bui ke ti ga nya tinaagbiir ni?”

³⁴Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, unii umɔk tun titunwanbir na kan, u ye titunwanbir aanaagbiija la. ³⁵Un-aagbiija aan li bi udindaan do n-yoonn mɔmɔk. Udindaan aajapɔɔn ma ga li bi n-yoonn mɔmɔk. ³⁶Nima pu na, min Uwumbɔr Aajapɔɔn yaa nyan nimi tinaagbiir ni kan, ni ga sil nya tinaagbiir ni. ³⁷M nyi ke ni ye Abraham aayaabitiib, le ki tee ban ni ku mi. Ni yii maaliin la. Nima le cha ni ban ni ku mi. ³⁸M tuk nimi maah kan Nte Uwumbɔr chee pu na la. Ni mu ɲani naah ɲun nite chee pu na la.”

³⁹Le bi bui u, “Tite le ye Abraham.”

Le u bui bi, “Ni yaa ba ye Abraham aabibamɔm kan, ni ba ga tun waah nan tun pu na. ⁴⁰M ɲun tibɔɔbamɔnn Uwumbɔr chee, le ki tuk nimi. Le ni ban ni ku mi. Abraham aa nan ɲani kina. ⁴¹Ni ɲani ke nite aah ɲani pu na la.”

Le bi bui u, “Taa ye mbɔnbim. Tite ye ubaa la. Uma le ye Uwumbɔr.”

⁴²Le u bui bi, “Nite yaa ba sil ye Uwumbɔr kan, ni ba ga li gee mi; ba pu? m nyan ni u chee le ki dan do. Maa dan mbaa pu. Uma le tun ni mi. ⁴³Ba ɲa naa bee maah len pu na aatataa? Ni ye ke naa gee ke ni ɲun maaliin la. ⁴⁴Kinimbɔɲ aabim le ye nimi, kima le ye nite. Le ni ban ni li ɲani kaah gee pu na. Dulnyaa aah nan piin buyoonn ki nan saa dandana na, ki ye unikur la. Kaa len ibamɔn. Mbamɔn aa bi ki ni. Ki yaa len inyamɔn

kan, ki len tibɔr ti bi ki ni na la. Ki ye unyamɔndaan la. Kima le naan inyamɔn. ⁴⁵M ma len ibamɔn la. Nima le cha naa pak maaliin. ⁴⁶Ni ponn ni, ɲma ga ɲmaa mɔk maatunwanbir? M len ibamɔn la. Ba ɲa naa pak maah len pu na? ⁴⁷Unii umɔk ye Uwumbɔr yoo na kan, uma le ɲun waaliin. Nimi le aa ɲun waaliin. Ba pu? Naa ye waanib. Nima le cha naa ɲun waaliin.”

Unii umɔk kii Yesu aabɔr na aan kpo

⁴⁸Le bi bui u, “Taah len ke aa ye Samaria aatiɲ aanii ki kpa kinimbɔɲ na, ti len mbamɔn la.”

⁴⁹Le u bui bi, “Maa kpa kinimbɔɲ. M nyuɲ Nte Uwumbɔr la. Le ni sii mi. ⁵⁰Min le aa nyuɲni mbaa; Uwumbɔr le nyuɲni mi. Uma le ga ji binib tibɔr. ⁵¹M tuk nimi mbamɔn la, unii yaa joo maaliin kan, waan kpo.”

⁵²Le bi bui u, “Dandana wee ti bee ke aa kpa kinimbɔɲ la. Tiyaaja Abraham nan kpo. Uwumbɔr aabɔnabtiib mu nan kpo, le aa len ke unii yaa joo saaliin kan, waan kpo. ⁵³Aa jer tiyaaja Abraham la aa? U nan kpo. Uwumbɔr aabɔnabtiib mu nan kpo. Aa len ke aa ye ɲma?”

⁵⁴Le u bui bi, “M yaa nyuɲni mbaa kan, ni ye fam la; Nte le nyuɲni mi. Uma le ni len ke u ye nimi Aawumbɔr. ⁵⁵Le naa nyi u. Min le nyi u. M yaa len ke maa nyi u kan, m ga li ye unyamɔndaan la, ke naah ye binyamɔndam pu na. M sil nyi u, ki joo waaliin. ⁵⁶Niyaaja Abraham nan mɔɔni; ba pu? u ga nan kan buyoonn m ga dan na. Waah sil kan n-yoonn mue na, nima le u nan kpa mpopiin.”

⁵⁷Le bi baa u, “Saa ye ɲibin piɲmu aanii, ki bui ke aa nyi Abraham aa?”

⁵⁸Le u bui bi, “M tuk nimi mbamɔn la, baah kaa nan kee ma Abraham buyoonn na, m nan bi.”

⁵⁹Le bi yoor ɲitakpal bi ti mae u. Le u miln ki nyan Uwumbɔr Aadichal ni.

Yesu aah likr ujoon aanimbil pu na

9 Waah chuun cha na, le u kan ujoon ubaa. Baah ma u na, u nan ye ujoon la. ²Le Yesu aadidiliib baa u, “Umömökr, uja ngbaan le tun titunwanbir, aan ute ni una le tun, aan bi ma u ujoon.”

³Le Yesu bui bi, “Naa ye uja ngbaan aatunwanbir pu, ki mu aa ye ute, bee una aatunwanbir pu. U ye ujoon aan binib kan Uwumbör aah ga tun lijinjir aatuln pu ki tii u na. ⁴Ni ñan ke ti tun Uwumbör u tun ni mi na aatuln nwiihn aah laa bi pu na; mbömböön choo, le ubaa aan ki ñmaa tun. ⁵Maah laa bi dulnyaa ni na, m ye dulnyaa ni aawiihn ki wolni binib aanimbil la.”

⁶Waah len kina ki ti doo na, le u tii timöötan lii kitiñ, ki di ujaal lee, le ni ña titan, le ki di pol ujoon ngbaan aanimbil, ⁷ki bui u, “Li cha ki ti finn aanimbil nnyunbun mu bi yin mu ke Siloam na ni.” Siloam aatataa le ye ke “Bi tun u.” Le ujoon ngbaan buen ti finn unimbil, le unimbil likr, le u gir ni.

⁸Le udoyaab, ni binib bi nyi ke u ye uwanmeer na baa tob, “Naa ye uja wee le nan ka ki mee na aa?”

⁹Bibaa bui ke u ye. Biken mu bui ke bi naahn la, waa ye.

Le uma ubaa bui ke u ye.

¹⁰Le bi baa u, “Aa ña kinye aan ki likr?”

¹¹Le u bui bi, “Uja u bi yin u ke Yesu na, uma le nan di titan pol nnimbil, le ki bui mi ke m li cha Siloam aanyunbun ni ki ti finn nnimbil. Le m buen ti finn, le nnimbil likr.”

¹²Le bi baa u, “U bi la chee?”

Le u bui bi, “Maa nyi.”

Farisii yaab baa u waah ña pu aan ki likr na

¹³Le bi di u buen Farisii yaab chee.

¹⁴Bundaln Yesu ña titan ki likr unimbil na nan ye Juu yaab aakpaakool daal la.

¹⁵Le Farisii yaab baa uja u nan ye ujoon na, “Aa ña kinye aan ki ti likr?” Le u bui bi, “U di titan le pol nnimbil, le m finn, le nnimbil likr.”

¹⁶Le Farisii yaab bibaa bui ke, “Uja ngbaan aa joo likpaakool daal aakaal, nima le mök ke waa nyan ni Uwumbör chee.”

Le biken mu bui ke, “Unii yaa ye utunwanbirdaan kan, u ga ña kinye ki tun lijinjir aatuln ke waah tun pu na?” Le bi mömök aamöi nan bi ibaabaa.

¹⁷Le bi ki baa uja u nan ye ujoon na, “Waah likr aanimbil na, aa len waabör kinye?”

Le u bui bi, “U ye Uwumbör aabönabr la.”

¹⁸Le baa pak ke u nan ye ujoon le ki likr. Le bi yin ni ute ni una, ¹⁹ki nan baa bi, “Nijapöön le na aa? Naah ma u na, u ye ujoon la aa? to, u ña kinye ki likr dandana wee?”

²⁰Le ute ni una bui bi, “Ti nyi ke tijapöön ye. Taah nan ma u na, u ye ujoon la. ²¹Ti mu aa nyi waah ña pu ki likr dandana wee na, ki mu aa nyi udaan u likr unimbil na. U mu aa ki ye ubo. Baa u man. U ga tuk nimi waabör.” ²²Budabu cha bi len kina na le ye ke bi san Juu yaab aaninkpiib ijawaan; ba pu? Juu yaab aaninkpiib nan puun len ke unii yaa bui ke Yesu le ye Kristo u ga gaa binib lii na kan, bi ga nyan udaan mmeen aadiik ni. ²³Nima le ute ni una bui ke, “Waa ki ye ubo. Baa u man.”

²⁴Le Farisii yaab ki yin uja u nan ye ujoon na, le ki nan bui u, “Nyuj Uwumbör. Ti nyi ke uja ngbaan le ye titunwanbirdaan.”

²⁵Le u bui bi, “Maan ñmaa bee ke u ye titunwanbirdaan, bee waa ye. Maah nyi ni na le ye ke m nan ye ujoon la. Dandana wee nnimbil likr a.”

²⁶Le bi baa u, “U ña kinye aan ki likr aanimbil?”

²⁷ Le u bui bi, “Dandana wee le m tuk nimi. Le naa gee ke ni n̄un. Ba pu ni ban ke m ki gir tuk nimi? Ni mu ban ke ni n̄a waadidiliib la aa?”

²⁸ Waah len kina na, le bi sii u, ki bui u, “Aa ye waadidiir la. Tima kan, ti ye Moses aadidiliib la. ²⁹ Ti nyi ke Uwumbor nan len Moses chee tibor. Uja ngbaan ma kan, taa nyi waah nyan nin chee na.”

³⁰ Le u bui bi, “U likr nnimbil la. Le naa nyi waah nyan nin chee na. Ni gar mi pam. ³¹ Ti nyi ke Uwumbor aan n̄un titunwanbirdam aameen. Unii yaa dii Uwumbor ki n̄a Uwumbor aageehn kan, uma le Uwumbor ga n̄un waameen. ³² Dulnyaa aah piin ki nan saa din na, baa kee n̄un ke unii likr unii u bi ma u ijoon ni na aanimbil. ³³ Uja ngbaan yaa kaa nyan ni Uwumbor chee kan, waa ba ga n̄maa n̄a nibaa.”

³⁴ Le bi bui u, “Bi ma si aa ye titunwanbirdaan la. Aa ye n̄ma ki m̄ok timi?” le ki jenn nyan u mmeen aadiik ni.

Yesu aah wolni binib aanimbil pu na

³⁵ Yesu nan n̄un ke bi nyan u. Le u ti kan u, le ki baa u, “Aa gaa Uwumbor Aajapoon ki kii ii?”

³⁶ Le u baa u, “Ndindaan, n̄ma ye Uwumbor Aajapoon? Tuk mi aan m gaa u ki kii.”

³⁷ Le Yesu bui u, “Aa waa u. Uma le len aa chee tibor na.”

³⁸ Le u bui u, “Ndindaan, m gaa si ki kii,” le ki gbaan unimbiin ni, ki pak u.

³⁹ Le Yesu bui ke, “M dan dulnyaa wee ni, m nan ji binib tibor, ki woln binib bi aanimbil aa woln na aanimbil, ki job binib bi aanimbil woln na aanimbil.”

⁴⁰ Le Farisii yaab bi bi u chee na n̄un waah len pu na, le ki baa u, “Ti mu aanimbil aa woln aa?”

⁴¹ Le u bui bi, “Ninimbil yaa kaa ba woln kan, naa ba ga li kpa ngalm. Le ni

len ke ninimbil woln, nima pu le ni kpa ngalm.”

Ipiih aabokpuŋ aayatanakl

10 “M tuk nimi mbam̄on la, unii u loon ki koo ipiih aabokpuŋ ni, kaa dii mbisam̄ob na, u ye unaayuk la, ki ga peel ipiih mp̄oon. ² Unii u dii mbisam̄ob koo ni na, uma le ye upihdaan. ³ Unii u kii mbisam̄ob na ga piir tii u. Le ipiih n̄un waaneel. U yin uma ubaa aapiih aayimbil, le i nyan ni. ⁴ U yaa nyan waapiih m̄om̄ok kan, le u loln nsan, le i paa u pu; ba pu? i nyi waaneel. ⁵ Yaan dii uniyayan. I ga san u chee; ba pu? yaa nyi waaneel.”

⁶ Yesu n̄ak bi liyatanakl ngbaan, le baa bee laatataa.

Yesu aah ye upihdaanyaana pu na

⁷ Baah kaa bee liyatanakl ngbaan aatataa na, le u ki bui bi, “M tuk nimi mbam̄on la, min le ye ipiih aabokpuŋ aabisam̄ob. ⁸ Binib bim̄ok puen mi ki dan na, bi nan ye binaayukb la, ki nan ban bi peel ipiih mp̄oon. Ipiih aa nan pel baa-neel. ⁹ Min le ye Uwumbor aanaan ni aabisam̄ob. Unii yaa dii mi ki koo ni kan, u ga n̄mar, ki ga koo ki nya ki gir koo, ki ga kan timosoon la. ¹⁰ Unaayuk yaa dan kan, u ban ke u su ipiih, ki ku i, ki bii i la. M dan m nan tii binib lim̄ofal li kaa kpa ndoon na la.

¹¹ “Min le ye upihdaanyaana na. Upihdaanyaana ga n̄maa kpo waapiih pu. ¹² Unii u kpaa ipiih n̄imombil pu, kaa ye upihdaan na, u yaa kan lisapol choo kan, u ga san cha i. Lisapol ga chur i, ki cha i yaa. ¹³ U kpaa ipiih n̄imombil pu la. Utafal aa bi i ni. Nima le cha u san cha i. ¹⁴ Min le ye upihdaanyaana na, ki nyi maapiih. Le maapiih mu nyi mi, ¹⁵ ke Nte Uwumbor aah nyi mi pu na, kina le m mu nyi u. Le m ga kpo maapiih pu; ba

[†]10:9 : Naatataa le ye ke binib bi dii Yesu na kan lifuur ni lim̄ofal aajikaar.

pu? m ye upihdaanyaana na la. ¹⁶M kpa ipiih iken i kaa ye kibɔkpun kee ponn ni aapiih na. M ga li joo ni i mu. Le i ga n̄un maaneel. I mɔmɔk ga n̄a ipihbaan la, ki ga li kpa upihdaan ubaa la.

¹⁷“M ga di maamɔfal bil maanib pu, ki ga fikr nkun ni. Nima le cha Nte Uwumbɔr gee mi. ¹⁸Ubaa aan nyan maamɔfal m chee. M ga di li bil maageehn pu la. M kpa mpɔɔn ke m di li bil, ki kpa mpɔɔn ke m ki yoor li. Nte Uwumbɔr le tuk mi ke m n̄a kina.”

¹⁹Yesu aah len kina ki ti doo na, le Juu yaab aamɔ bi ibaabaa. ²⁰Bi ponn ni pam nan bui ke, “Tiyayaar le joo u. U waar la. Ba n̄a ni pel waah len pu na?”

²¹Le biken mu len ke waah len pu na, naa ye unii u tiyayaar joo u na aaliin, ke unii u tiyayaar joo u na aan n̄maa likr bijoom aanimbil.

Juu yaab aah yii Yesu pu na

²²N-yoonn ngbaan le Juu yaab ji njim Jerusalem ponn ni, ki teer baah nan toor Uwumbɔr Aadichal buyoonn na. Ni nan ye kakab aayoonn la. ²³Le Yesu nan bi chuun Solomon aakaakpaak ki bi Uwumbɔr Aadichal ni na ni. ²⁴Le Juu yaab kuun ki si gob u, le ki baa u, “Aa ga cha ti li joo beeni ni yunn aa? Aa yaa ye Kristo u ga gaa timi lii na kan, tuk timi mbamɔn.”

²⁵Le u bui bi, “M nan tuk nimi, le naa pak maah len pu na. M tun lituln Nte Uwumbɔr aayimbil pu. Lituln ngbaan le mɔk maah ye udaan u na. ²⁶Nimi, naa ye maanib. Nima le cha naa pak maah len pu na. ²⁷Maanib n̄un maaneel, le m nyi bi, le bi dii mi. ²⁸M tii maanib limɔfal li kaa kpa ndoon na. Baan kpo, ubaa mu aan n̄maa nyan bi n̄gaal ni. ²⁹Nte Uwumbɔr u di bi tii mi na aapɔɔn jer mpɔɔn mɔmɔk. Ubaa aan n̄maa nyan bi uma Uwumbɔr aagaal ni. ³⁰M ni Nte Uwumbɔr ye unibaana la.”

³¹Waah len kina na, le Juu yaab ki yoor n̄itakpal bi ti mae u. ³²Le u bui bi, “M tun litunyaana pam Nte Uwumbɔr aapɔɔn pu ninimbil ni. Lilatuln pu ni ban ni mae mi n̄itakpal?”

³³Le Juu yaab bui u, “Naa ye litunyaana pu le cha ti ban ti mae si n̄itakpal. Aa sii Uwumbɔr la. Aa po ye unibɔn, le ki len ke aa ye Uwumbɔr la.”

³⁴Le u bui bi, “Ni n̄mee nimi aakaal ponn ni ke Uwumbɔr len ke, ‘Ni ye maabim la.’ Ubaa aan n̄maa n̄a Uwumbɔr aaliin yoli. ³⁵Waah di waaliin n̄a binib bi aagaal ni na, u bui ke bi ye waabim. ³⁶M ma kan, Uwumbɔr nyan mi ki tun ni mi dulnyaa wee ni, le maah len ke m ye Ujapɔɔn na, ni bui ke m sii u uu? ³⁷M yaa kaa tun Nte Uwumbɔr aatuln kan, ni taa pak maah len pu na. ³⁸Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, ni gaa mi ki kii Uwumbɔr aatuln li m tun na pu, aan ki bee mbamɔm ke Nte Uwumbɔr bi m ni, m mu bi u ni.”

³⁹Waah len kina na, le bi ki ban bi chuu u mpɔɔn, le u miln bi chee.

⁴⁰Le u ki puur Jɔɔdann aamɔɔdapuul, le ki ti fuu nin chee Jonn nan muin binib nnyun ni njan na, ki nan bi nima. ⁴¹Le kinipaak dan u chee, ki nan bui ke, “Jonn aa nan tun lijinjiiir aatuln; tɔ, u mu aah len uja wee aabɔr ti na mɔmɔk gbii.”

⁴²Le binib gaa u ki kii nima chee, ki wiir.

Lasarus aah nan kpo pu na

11 Tɔ, uja ubaa nan bi, le ki bun, bi nan yin u ke Lasarus. U ni uninkpatiib Mari ni Mata nan bi kiting kibaa ni, bi yin ki ke Betani. ²Mari ngbaan le ye upii u nan di tulalee kpir Tidindaan aataa pu, ki di waayikpir per na. Uma le aaninja Lasarus nan bun. ³Waah bun na, le uninkpatiib tun unii u ti tuk Yesu, “Tidindaan, unii u aa gee u na bun.”

⁴Yesu aah n̄un kina na, le u bui ke, “Tween ngbaan aadoon aan li ye nkun.

Yaadoon le ga cha binib nyuŋ Uwumbor aan ki nyuŋ min Ujapoon mu.”

⁵Tɔ, Yesu nan gee Mata, ni unaal, ni Lasarus. ⁶Waah ŋun ke u bun na, le u gaar waah bi nin chee na iwiin ilee. ⁷Iwiin ilee ngbaan aah jer na, le u bui waadidiliib, “Cha ti ki gir buen Judea aatiŋ ni man.”

⁸Le waadidiliib baa u, “Umomokr, naa ye dandana le Juu yaab ban bi mae si ŋitakpal nima aa? Le aa ki ban aa gir buen nima aa?”

⁹Le u baa bi, “Nwiin mubaa aa ye tikur kipiik ni tilee ee? Unii yaa chuun nwiin pu kan, waan gbeer ki lir; ba pu? dulnyaa ni aawiihn le cha u waa. ¹⁰Unii mu yaa chuun kinyeek kan, u ga gbeer ki lir; ba pu? nwiihn aa ki bi u chee.” ¹¹Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ki len ke, “Tijo Lasarus do geen. M cha m ti finn u la.”

¹²Le waadidiliib bui u, “Tidindaan, u yaa geen le kan, u ga pook.”

¹³Yesu mu aah len pu na le ye ke u kpo a. Waadidiliib ma nyi ke waah len pu na le ye ke u do geen ngeenbamom la. ¹⁴Nima le Yesu nin tuk bi chob chob, “Lasarus kpo a. ¹⁵Ni ŋa mi mpopiin maah kaa nan bi u chee aan u kpo na; ba pu? nima le ga cha ni moo gaa mi ki kii. Cha ti li cha u chee man.”

¹⁶Le waadidiliib ponn ni ubaa, u bi yin u ke Tomas ki ki yin u ke Kijaan^f na le bui biken, “Cha ti mu dii u man, bi yaa ti ku u kan, ti mu kpo u chee.”

U fikr binib nkun ni na le ye Yesu

¹⁷Le bi buen. Yesu aah ti fuu Betani aatiŋ ni na, le bi bui u, “Taah sub Lasarus na, iwiin inaa le na.” ¹⁸Jerusalem ni Betani aa daa tob, naa pii mal bilee. ¹⁹Juu yaab pam le nan nyan nima, ki dan Mata

ni Mari chee, bi nan soŋ bisui, bininja aah kpo pu na.

²⁰Le Mata ŋun ke Yesu choo, le u tooh u nsan ni. Mari ma beenin ka kidiik ni. ²¹Le Mata ti bui Yesu, “Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo. ²²Dandana wee mu, m nyi ke aa yaa mee Uwumbor tiwan nimok pu na kan, u ga tii si.”

²³Le Yesu bui u, “Aaninja ga fikr nkun ni.”

²⁴Le Mata bui u, “M nyi ke u ga nan fikr nkun ni, kookoo ataadaal, bundaln binib momok ga fikr nkun ni na.”

²⁵Le Yesu bui u, “U fikr binib nkun ni, ki tii bi limofal na le ye min. Unii umok gaa mi ki kii na, u yaa kpo kan, u ga li kpa limofal. ²⁶Unii umok bi ki gaa mi ki kii na, waan kpo. Aa pak maah len pu na aa?”

²⁷Le u kii ke, “Een, Ndindaan, m pak ke aa ye Uwumbor Ajapoon. Aa ye Kristo[§] u bi nan len ke u ga dan dulnyaa ni na.”

Yesu aah wii pu na

²⁸Mata aah len kina na, le u buen ti loon yin unaal Mari, le ki bui u, “Umomokr fuu ni, ki yin si.”

²⁹Mari aah ŋun kina na, le u kpaan fii mala, ki buen u chee; ³⁰Yesu aa nan kee fuu ni kitij ni, u nan laa bi nsan ni, Mata aah tooh u nin chee na. ³¹Juu yaab bi nan bi lidichal ni Mari chee ke bi soŋ usui na aah kan ke u kpaan fii nyan lipaal na, le bi mu fii paan u pu. Bi nan nyi ke u cha likaakul chee le u ti wii.

³²Le u ti fuu Yesu aah bi nin chee na. Waah kan u na, le u gbaan unimbiin ni, ki bui u, “Ndindaan, aa yaa ba bi do kan, nninja aa ba ga kpo.”

^f11:16 : Kijaan: Baaliin ni, bi yin u ke Didimus la.

[§]11:27 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

³³ Le Yesu kan ke u bi wii. Juu yaab bi mu dii u na, pu bi wii. Le usui bii. Le u fuur kaa lii u ponn ni, ³⁴ le ki baa bi, “Ni sub u la chee?”

Le bi bui u, “Ndindaan, dan nan lik.”

³⁵ Le Yesu wii. ³⁶ Le Juu yaab bui ke, “Lik waah gee u sakpen pu na.”

³⁷ Le bibaa mu bui ke, “Uja u likr ujoon aanimbil na, waa ba ga nmaa cha Lasarus taa kpo oo?”

Yesu aah fikr Lasarus nkun ni pu na

³⁸ Le Yesu ki fuur kaa lii u ponn ni, le ki ti fuu likaakul na chee. Ni nan ye kitakpadandan aakaakul la. Le litakpal lek mbisamob. ³⁹ Le u bui bi, “Chuu lekr litakpal na man.”

Mata, u ye uja u kpo na aaninkpan na nan bui u, “Ndindaan, waah kpo na, iwiin inaa din. Naah saa pu na, u ga li nunj a.”

⁴⁰ Le Yesu baa u, “Maa tuk si ke aa yaa gaa mi ki kii kan, aa ga kan Uwumbor aah kpa mpoon pu na aa?” ⁴¹ Waah len kina na, le bi chuu lekr litakpal na. Le u waan lik paacham ki bui ke, “Nte Uwumbor, maah len aa chee pu na, aa nun la. Nima le m dooni si. ⁴² M nyi ke n-yoonn momok aa nun maah len aa chee pu na. Kinipaak ki si do na pu, le m len kina, ke bi pak ke sin le tun ni mi.” ⁴³ Waah len kina na, le u teen mpoon pu, “Lasarus, nya ni.” ⁴⁴ Le utekpiir ngbaan fikr, ki nyan ni likaakul ni. Likekeln beenin poo urjaal, ni utaa, ni unimbil wob. Le Yesu bui bi, “Chuu poor likekeln ngbaan man, ki cha u li cha.”

Baah kpokl ke bi ga ku Yesu pu na

(Matiu 26.1-5; Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)

⁴⁵ To, Juu yaab bi dii Mari ki kan Yesu aah tun lijnjiir aatuln ngbaan pu na, bi ponn ni pam le nan gaa u ki kii.

⁴⁶ Bi ponn ni bibaa mu nan buen Farisii yaab chee ki ti tuk bi waah na pu na.

⁴⁷ Farisii yaab aah nun kina na, le bi ni Uwumbor aatotoorninkpiib yin bibojirb aaninkpiib, le bi kuun ni bi chee. Le bi baa bi, “Ti ga na kinye? Uja ngbaan tun lijnjiir aatun pam. ⁴⁸ Ti yaa cha u beenin nani kina kan, binib momok ga gaa u ki kii, le Rom yaab ga dan nan bii timi aatiŋ, ki kuln timi aatimbol aanib momok.”

⁴⁹ Bi yin bi ponn ni ubaa ke Kayafas; uma le nan ye Uwumbor aatotoorninkpel libiln ngbaan; le u bui biken, “Naa nyi nibaa, ⁵⁰ kaa nyi ke ni nan ke uja ubaa kpo binib momok pu, aan litimbol ngbaan momok taa kuln.” ⁵¹ Waah len pu na, naa ye ubaa pu le u len. U nan ye Uwumbor aatotoorninkpel le libiln ngbaan. Nima pu na, Uwumbor Aafuur Nyaan nan cha u len ke Yesu ga kpo litimbol ngbaan aanib momok pu. ⁵² Naa ye litimbol ngbaan baanja pu le u ga kpo. U ga kpo ki kuun Uwumbor aanib bi yaa ki bi nipepel momok ni na, ki kpaan bi ke bi na unibaan.

⁵³ Uwumbor aatotoorninkpel ngbaan aah len kina na, liyaadaal ngbaan ki joo cha, bi nan kpokl baah ga na pu ki ku Yesu na. ⁵⁴ Nima pu le Yesu aa nan ki chuun mpaan pu Juu yaab aatiŋ ni. U nan nyan nima ki buen kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Efraim, le u ni waadidiliib ti bi nima. Kaa daa nteersakiin chee.

⁵⁵ To, ni nan gur siib le Juu yaab ji njim mu bi yin mu ke Lakr-jer aajim na. ^{**} Njim aawiin aa nan kee fuu, le kinipaak nyan itingbaan ni ki buen Jerusalem, bi ti na bibaa chain. ⁵⁶ Le bi ban Yesu. Baah si Uwumbor Aadichal ni na, le bi baa tob, “Ni dak kinye? U ga tee dan njim mue ni aan waan dan?” ⁵⁷ Le Uwumbor aatotoorninkpiib ni Farisii yaab nan bui bi

^{**} 11:55 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbor nan nyan bi tinaagbiir ni, liipt aatiŋ ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

ke unii ubaa yaa nyi waah bi nin chee na kan, u mək bi, aan bi buen ti chuu u.

Upii ubaa aah nyuŋ Yesu pu na

(*Matiu 26.6-13; Mak 14.3-9*)

12 Tɔ, ni nan gur iwiin iloob le Juu yaab ji Lakr-jer aajim ngbaan, le Yesu buen Betani aatiŋ ni. Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na, mu nan bi nima. ²Le bi ɲa tijikaar ti ɲan na nima tii Yesu. Mata nan yoor tijikaar ngbaan siin bi. Lasarus nan ye binib bi nan ji Yesu chee tijikaar na ponn ni ubaa. ³Le Mari yoor tulalee u kpa kidaak sakpen na kpalba ubaa, ki di ɲmir Yesu aataa, ki di uyikpir per utaa. Tulalee ngbaan aah nu mɔ na, waabaam gaa kidiik ni. Bi yin tulalee ngbaan ke naad. ⁴Le Yesu aadidiliib ponn ni ubaa, bi yin u ke Judas Iskariot, u ga nan kooh Yesu na, baa ke, ⁵“Ba ɲa baa di tulalee ngbaan kooh ki kan ɲimombil ɲi ɲeer iwiin ikui itaa aapal ki di tii bigiim?” ⁶Judas aatafal aa nan bi bigiim ni. U nan ye unaayuk la, ki nan ye unii u joo ɲimombil aataakɔr na, ki su baah di ɲimombil ɲi ɲa li ponn ni na. Nima le cha u len kina.

⁷Le Yesu bui Judas, “Di cha Mari. U joo tulalee wee u toor mi kiir maasub daal la. ⁸Bigiim ga li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk. Mma aan li bi ni chee n-yoonn mɔmɔk.”

Baah kpokl ke bi ga ku Lasarus pu na

⁹Tɔ, Juu yaab pam nan ɲun ke Yesu bi Betani aatiŋ ni, le ki choo u chee. Naa ye Yesu baanja pu le bi dan. Bi nan ban bi kan Lasarus, u Yesu nan fikr u nkun ni na mu. ¹⁰Nima pu le Uwumbɔr aato-toorninkpiib kpokl ke bi ga ku Lasarus mu; ¹¹ba pu? u pu le Juu yaab pam gaa Yesu ki kii, kaa ki dii bima Uwumbɔr aatotoorninkpiib.

Jerusalem aanib aah nyuŋ Yesu pu na

(*Matiu 21.1-11; Mak 11.1-11; Luk 19.28-40*)

¹²Ki woln kitaak le kinipaak ki bi Jerusalem ke bi ti ji ɲjim na ɲun ke Yesu choo. ¹³Le bi yoor tibɔkpafar ki ti tooh u nsan ni, le ki tar, “Hosiana,^{††} Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa unii u choo waayimbil ni na pu. Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa Israel yaab Aabɔrkpaan pu.”^{‡‡}

¹⁴Le Yesu kan ubonsal ki diŋ u pu ke Uwumbɔr Aagbaŋ aah len pu na ke,

¹⁵“Sionn aatiŋ aanib, taa san ijawaan man.

Lik man, nimi Aabɔrkpaan choo ki dik ubon u laa diin na pu.”

¹⁶Kinipaak ngbaan aah tooh Yesu nsan pu kina na, n-yoonn ngbaan le waa-didiliib aa bee naatataa. Uwumbɔr aah yoor Yesu paacham na, n-yoonn ngbaan le bi teer ke ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke bi ga ɲa u kina, le ki teer kinipaak ngbaan aah nan ɲa u pu na.

¹⁷Kinipaak ki nan bi Yesu chee bundaln u yin Lasarus ke u nyan likaakul ni ki fikr u nkun ni na le nan mooni tibɔr ngbaan. ¹⁸Le binib pam ɲun waah tun lijiniir aatuln ngbaan pu na. Nima le cha bi tooh u nsan ni. ¹⁹Farisii yaab aah kan kina na, le bi bui tɔb, “Ni kan aa? Taa ki kpa tinyoor tibaa. Dulnyaa ni aanib mɔmɔk dii uma la.”

Griik yaab bibaa aah ban Yesu pu na

²⁰Binib bi dan Jerusalem bi nan ji ɲjim ngbaan ki doon Uwumbɔr na, bi ponn ni bibaa nan ye Griik yaab. ²¹Le bi dan Filip chee. Filip nan ye Betseda aatiŋ ki bi Galilee aatiŋ ni na aanii la. Le bi bui u, “Uninkpel, ti ban ti kan Yesu.”

²²Le Filip buen ti tuk Andru. Le bi mɔmɔk bilee buen ti tuk Yesu. ²³Le u

^{††}12:13 : Hosiana aatataa le ye ke “Gaa timi lii.”

^{‡‡}12:13 : Lik Ilahn 118.25, 26.

bui bi, “Buyoonn Uwumbor ga yoor min Unibon Aabo paacham na fuu ni a. ²⁴ M tuk nimi mbamon la, bi yaa di lidibil libaa bun kan, li ga kpo le ki nin na ti-jikaar sakpen; bi yaa kaa di li bun kan, laan kpo, ki mu aan na tijaar, li ga li ye libil libaa la. ²⁵ Unii umok gee waamofal ki jer min Yesu na, waamofal ga bee yoli la. Unii umok gee min ki jer waamofal dulnyaa wee ni na, u ga li kpa limofal li kaa kpa ndoon na, kaan bee yoli. ²⁶ Unii yaa ban ke u tun lituln tii mi kan, udaan li dii mi. Maah bi nin chee na, maatutunn mu ga li bi nima. Unii yaa tun lituln tii mi kan, Nte Uwumbor ga nyun udaan.”

Yesu aah len waakun aabor pu na

²⁷ “Dandana, nsui bii sakpen a. M ga len kinye? M ga len ke, ‘Nte, nyan mi falaa u choo na ni ii?’ Maan len kina; ba pu? njtaa ni pu m dan dulnyaa wee ni na le ye ke m ji falaa ngbaan. ²⁸ Nte, cha binib nyun si.”

Waah len kina na, le nneel nyan ni paacham ki len ke, “M cha bi nyun mi, ki ga ki cha bi nyun mi.”

²⁹ Kinipaak ki si u chee ki nun nneel ngbaan pu na, bi ponn ni bibaa nan bui ke utaal le gbenni, biken mu bui ke Uwumbor aatuun le len u chee.

³⁰ Le u bui bi, “Nneel ngbaan aa len m chee min baanja pu la. Mu len ni mu pu la. ³¹ Dandana wee, Uwumbor ga ji dulnyaa wee ni aanib tibor, ki ga jenn nyan kinimbor ki ye dulnyaa aanib aayidaan na, ki na ki yoli. ³² Bi yaa yoor mi kitij paacham kan, m ga daa foor binib momok dan mbaa chee.” ³³ U nan len kina ke bi bee waah ga kpo pu na.

³⁴ Le kinipaak ngbaan bui u, “Ti nun Uwumbor Aagban len ke Kristo u ga gaa timi lii na ga li bi n-yoonn momok. Aa na kinye ki len ke bi ga yoor Unibon Aabo

kitij paacham? Njma ye Unibon Aabo ngbaan?”

³⁵ Le u bui bi, “Min u ye nwiihn na, maan ki li bi nikaasisik ni, ni yunn. Dii nwiihn mu aah laa bi pu na man, aan mbomboon taa pii nimi. Unii umok chuun mbomboon ni na kan, waa nyi waah cha niwob na. ³⁶ Buyoonn min u ye nwiihn na laa bi ni chee na, gaa mi ki kii man, aan ki na nwiihn ni aabim.”

Juu yaab aah kaa gaa Yesu ki kii pu na

Yesu aah len kina na, le u nyan nima ki bor ke bi taa ki kan u. ³⁷ U nan tun lijnjiir aatun pam binimbil ni. Bi mu aa nan gaa u ki kii. ³⁸ Baa gaa u ki kii, aan ni gbiin Uwumbor aabonabr Aisaya aah nan len pu na ke,

“Uwumbor, njma pak taah len pu na?

Njma bee saah kpa mpoon pu na?”^{¶¶}

³⁹ Aisaya aah len kina na, le baa njmaa gaa Yesu ki kii; Aisaya mu ki len ke,

⁴⁰ “Uwumbor job binimbil ke bi taa li waa;

ki cha bitafal pɔɔ, bi taa bee waaliin aatataa,

ki taa fenn dan uwob ke u tii bi laafee.”^{§§}

⁴¹ Aisaya nan len kina; ba pu? u nan kan Yesu aah nyuun sakpen pu na, le ki len waabor.

⁴² To, Juu yaab aaninkpiib pam nan gaa Yesu ki kii; Farisii yaab pu, le baa len lipaal ke bi gaa u ki kii. Bi yaa len ke bi gaa u ki kii kan, Farisii yaab ngbaan ga nyan bi mmeen aadiik ni. ⁴³ Nima le mok ke Juu yaab aaninkpiib ngbaan gee binib aapak ki jer Uwumbor yaan.

Tibor aajim aah ga li bi pu na

⁴⁴ Le Yesu teen ke, “Unii umok gaa mi ki kii na kan, naa ye min baanja le u gaa ki kii, u gaa u tun ni mi na mu ki kii. ⁴⁵ Unii umok kan mi na kan, u kan

^{¶¶}12:38 : Lik Aisaya 53.1.

^{§§}12:40 : Lik Aisaya 6.10.

Uwumbor u tun ni mi na mu. ⁴⁶M ye nwiihn le ki dan dulnyaa ni ke m nan woln binib aanimbil, aan unii umok gaa mi ki kii na kan, waan ki li bi mbomboon ni. ⁴⁷Unii yaa nun maaliin, ki yaa kaa kii i kan, maan ji u tibor; maa dan ke m nan ji dulnyaa ni aanib tibor, m dan ke m gaa bi lii la. ⁴⁸Unii umok yii mi, kaa gaa maaliin na kan, tiwan nibaa bi ki ga mok ke waabor bii a. Kookoo aataadaal kan, maaliin le ga mok ke waabor bii, ⁴⁹ba pu? maa len mbaa pu. Nte Uwumbor u tun ni mi na, uma le tuk mi maah ga len pu na. ⁵⁰M bee ke unii umok kii waaliin na ga li kpa limfal li kaa kpa ndoon na. Nima pu na, waah tuk mi pu na, m len kina la.”

Yesu aah finn waadidiliib aataa pu na

13 Ni nan ye kitaak ki ga nan ji aan ki woln Lakr-jer aajim* daal na. Le Yesu nyi ke ni neer u nya dulnyaa wee ni, ki buen Ute Uwumbor chee. N-yoonn momok u nan gee waanib bi bi dulnyaa ni na. U gee bi mbamom ki ti saa ndoon.

²Le ni neer bi ji kijook aajikaar. Le kinimbory dan nan koo Judas Iskariot u ye Simon aajapoon na aasui ni ke u kooh Yesu. ³Yesu nyi ke Ute Uwumbor tii u mpoon momok, ki nyi ke u nyan ni Uwumbor chee, ki ga ki gir buen u chee la. ⁴U ni waadidiliib nan kal ke bi ji ti-jikaar, le u fii sil, ki chuu peer waawan-peenkaan, ki di linaapuul buu ucharj ni, ⁵le ki ban nnyun na lisambil ni, ki piin ki bi finni waadidiliib aataa, ki joo linaapuul li bi ucharj ni na per bitaa. ⁶Waah ti fuu Simon Piita chee na le Simon Piita bui u, “Ndindaan, sin le tee labr finn ntaa aa?”

⁷Le Yesu bui u, “Dandana, saa bee maah nani pu na aataataa. N-yoonn choo le aa ga nan bee.”

⁸Le Piita bui u, “Saan finn ntaa daalbaadaal.”

Le Yesu bui u, “M yaa kaa finn aataa kan, saan ki li ye maanii.”

⁹Le Simon Piita bui u, “Ndindaan, kina kan, taa finn ntaa baanja. Finn ngaal ni n-yil mu.”

¹⁰Le Yesu bui u, “Unii yaa fu nnyun kan, waan ki li ban u finn uwon, see utaa baanja le u ga finn; ba pu? uwon momok bi chain. To, nimi le bi chain; ni mu aa ye ni momok.” ¹¹Yesu nyi ke udaan u ga kooh u na bi bi ponn ni, nima le cha u len ke naa ye bi momok le bi chain.

¹²Waah finn bitaa ti doo, ki ki peen waawanpeenkaan, ki gir kal waakakaa chee na, le u baa bi, “Ni bee maah na pu na aatataa aa? ¹³Ni yin mi ke Umomokr, ki ki yin mi ke Nidindaan. Ni len mbamon la; ba pu? m ye kina la. ¹⁴To, min u ye Nidindaan ni nimi Aamomokr na aah finn nitaa pu na, ni nan ke ni mu li finni tob aataa kina. ¹⁵M mok nimi limokl la, ke ni mu li nani tob ke maah na nimi pu na. ¹⁶M tuk nimi mbamon la, unaagbiija ubaa aa jer udindaan. Unii u bi tun ni u na ubaa aa jer unii u tun u na. ¹⁷Ni yaa bee maah len pu na aatataa, ki yaa nani kina kan, ni ga li kpa mpopiin.

¹⁸“Maa len ni momok pu. M nyi maah nyan bi na aasui ni aah bi pu na, ki nyan nimi ke ni gbiin Uwumbor Aagbar aah len pu na ke, ‘M ni unii u kpaan ni ji lisambil ni na, uma le fii sil m pu.’” ¹⁹M tuk nimi tiwan ni kaa kee na aabor dandana, ke ni yaa nan na kan, ni ga pak ke m ye maah ye u na. ²⁰M tuk nimi mbamon la, unii yaa gaa maah ga tun

*13:1 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbor nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijipt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

†13:18 : Lik Ilahn 41.9.

unii u na, u gaa mi le na. Unii yaa gaa mi kan, u gaa Uwumbor u tun ni mi na le na.”

**Yesu aah tuk bi ke bi ponn
ni ubaa ga kooh u pu na**

(*Matiu 26.20-25; Mak
14.17-21; Luk 22.21-23*)

²¹ Yesu aah len kina na, le usui bii sakpen. Le u bui bi, “M tuk nimi mbamon la, ni ponn ni ubaa ga kooh mi.”

²² Le waadidiliib lik tob, kaa bee waah len u na. ²³ Waadidiliib ponn ni ubaa, u Yesu gee u na nan ka gbok u ki ji tijikaar.

²⁴ Le Simonn Piita di unjaal mok u ke u baa Yesu ke u len nma.

²⁵ Le udiidir ngbaan foor duun Yesu ki baa u, “Ndindaan, nma ye?”

²⁶ Le Yesu bui u, “M yaa war bisaa, ki di na tikpin ni, ki di tii u na kan, uma le na.” Waah len kina na, le u war bisaa ki di na tikpin ni, ki di tii Judas, u ye Simonn Iskariot aajapoon na. ²⁷ Judas aah gaa bisaa ngbaan na, le kinimbong koo usui ni. Le Yesu bui u, “Saah ga na pu na kan, na mala.” ²⁸ Binib bi nan bi ji tijikaar na ponn ni ubaa aa nyi nitaa ni pu Yesu tuk u kina na. ²⁹ Judas le joo nimombil aataakor. Nima pu le bibaa dak ke Yesu tuk u ke u buen ti daa baah ban njim aajikaar ti na la. Le biken mu dak ke Yesu tuk u ke u buen ti tii bigiim le njimombil.

³⁰ Judas aah gaa bisaa ngbaan na, libuul ngbaan ni le u nyan kidiik ni. Ni nan ye kinyeek la.

Yesu aah tii bi nkaal poon pu na

³¹ Judas aah nyan na, le Yesu bui bi, “Dandana, Uwumbor ga nyuŋ min Unibon Aabo. M pu, le binib ga nyuŋ Uwumbor. ³² Bi yaa nyuŋ Uwumbor m pu kan, Uwumbor mu ga nyuŋ mi ubaa chee. U ga nyuŋ mi dandana wee la. ³³ Maabim, m ga li bi ni chee ni yunn siib la. Ni ga li ban mi. Maah nan tuk

Juu yaab pu na, kina le m ki tuk ni mu dandana, ke naan nmaa buen maah cha nin chee na. ³⁴ M tii nimi nkaal poon la, ke ni li gee tob. Maah gee nimi pu na, ni mu li gee tob kina. ³⁵ Ni yaa gee tob kan, nima le ga cha binib momok bee ke ni ye maadidiliib.”

Yesu aah bui ke Piita ga nee u pu na

(*Matiu 26.31-35; Mak
14.27-31; Luk 22.31-34*)

³⁶ Le Simonn Piita baa u, “Ndindaan, aa ga buen la chee?”

Le Yesu bui u, “Maah cha nin chee na, saan nmaa dii mi dandana. N-yoonn choo, le aa ga nan buen.”

³⁷ Le Piita baa u, “Ndindaan, ba pu maan nmaa dii si dandana? M ga nmaa kpo aa pu.”

³⁸ Le Yesu baa u, “Aa ga sil nmaa kpo m pu uu? M tuk si mbamon la, aa ga len nfum mutaa ke saa nyi mi, le ukooja nin wii.”

**Yesu le ye nsan mu
cha Uwumbor chee na**

14 “Ni taa cha ilandak li muk nimi. Ni gaa Uwumbor ki kii man, ki gaa m mu ki kii man. ² Tidir wiir Nte Uwumbor do. Ti yaa kaa ba wiir kan, m ba ga tuk nimi. M cha m ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi la. ³ M yaa buen ti toor nkookoo yaan ki kiir nimi kan, m ga gir ni, ki nan yoor nimi buen mbaa chee, ni ti li bi maah ga li bi nin chee na. ⁴ Ni nyi maah cha nin chee na aasan.”

⁵ Le Tomas bui u, “Ndindaan, taa nyi saah cha nin chee na. Ti ga na kinye ki li nyi nsan mu cha nima na?”

⁶ Le Yesu bui u, “Min le ye nsan ngbaan, ni mbamon, ni limofal. Ubaa aan dan Nte Uwumbor chee, see u dii mi. ⁷ Ni yaa ba nyi mi kan, ni ba ga li nyi Nte Uwumbor mu. Dandana ni nyi u, ki kan u.”

⁸Le Filip bui u, “Ndindaan, mək timi Aate. Nima le tinimbil ga gbiin.”

⁹Le Yesu baa u, “Filip, m bi ni chee ni yunn kina, le saa bee mi ii? Unii umək kan mi na, u kan Nte Uwumbər mu le na. Ba pu aa bui mi ke m mək nimi Nte? ¹⁰M bi Nte Uwumbər ni, Nte Uwumbər mu bi m ni. Saa pak kina aa? Maah tuk nimi ilin i na, maa len mbaa pu. Nte Uwumbər u bi m ni na le cha m tun waatuln.

¹¹“Ni li pak ke m bi Nte Uwumbər ni, Nte Uwumbər mu bi m ni. Ni yaa kaa pak maah len pu na kan, gaa mi ki kii lituln ngbaan pu man. ¹²M tuk nimi mbamən la, unii umək gaa mi ki kii na kan, u ga tun lituln ke maah tun pu na. U mu ga tun lituln li jer lituln ngbaan na; ba pu? m cha Nte Uwumbər chee la. ¹³Ni yaa mee Uwumbər tiwan nimək maayimbil pu na kan, m ga ŋa naah ban pu na tii nimi, aan binib nyuŋ Uwumbər, min Ujapəon pu. ¹⁴Ni yaa mee mi tiwan maayimbil pu kan, m ga ŋa naah ban pu na tii nimi.”

Uwumbər Aafuur Nyaan aah ga fuu ni pu na

¹⁵“Ni yaa gee mi kan, ni ga kii maaməb, ¹⁶le m ga mee Nte Uwumbər, le u ga tii nimi Uteter uken, u li bi ni chee n-yoonn məmək. ¹⁷Uma le ye Uwumbər Aafuur Nyaan mu ye mbamən na. Dulnyaa aanib aa ŋmaa gaa mu; ba pu? baa waa mu, ki mu aa nyi mu. Nimi le nyi mu; ba pu? mu bi ni chee, ki ga li bi ni ni.

¹⁸“Maan di nimi lii nibaa. M ga gir ni ni chee. ¹⁹Ni gur siib le dulnyaa aanib aan ki kan mi. Nimi le ga kan mi. Maah kpa liməfal na, nima pu le ni mu ga li kpa liməfal. ²⁰Liyaadaal ngbaan le ni ga bee ke m bi Nte Uwumbər ni, le ni mu bi m ni, le m mu bi ni ni.

²¹“Unii umək nyi maakaal ki kii mu na, uma le gee mi. Unii yaa gee mi kan,

Nte Uwumbər ga li gee udaan ngbaan. M mu ga li gee u, ki ga di mbaa mək u.”

²²Le Judas uken na, naa ye Judas Iskariot, baa u, “Ndindaan, ba pu aa ga di aabaa mək timi, kaan di mək dulnyaa ni aanib?”

²³Le Yesu bui u, “Unii yaa gee mi kan, u ga kii maaliin, le Nte Uwumbər ga li gee u, le ti ga dan u chee, ki ga li bi u chee. ²⁴Unii yaa kaa gee mi kan, waan kii maaliin. Maah tuk nimi ilin i na aa ye maaliin, i ye Uwumbər u tun ni mi na aaliin la.

²⁵“Maah laa bi ni chee na, le m tuk nimi tibər timina. ²⁶Nte Uwumbər ga tun ni Uteter, maayimbil pu. Uteter ngbaan ye Waafuur Nyaan la. Uma le ga mək nimi tibər məmək aatataa, ki ga teer nimi maah tuk nimi tibər timək na.

²⁷“M tii nimi nsuudoon la. Maah kpa nsuudoon pu na, kina le m tii nimi. Dulnyaa aawan aa ŋmaa tii nimi nsuudoon ke maah tii nimi pu na. Ni taa cha ilan-dak li muk nimi, ki taa san ijawaan man. ²⁸Ni ŋun m len ke m ga buen ki ga ki gir ni, ni chee. Ni yaa gee mi kan, ni ba ga li kpa mpopiin ke m buen Nte Uwumbər chee; ba pu? Nte jer mi. ²⁹M tuk nimi tiwan ni kaa kee ŋa na aabər dandana, ke ni yaa nan ŋa kan, ni gaa mi ki kii. ³⁰Maan ki len ni chee tibər ni yunn; ba pu? dulnyaa wee aayidaan kinimbəŋ le choo. Ki mu aan ŋmaa ŋa mi nibaa. ³¹M ban ke dulnyaa ni aanib bee ke m gee Nte Uwumbər, nima le m ŋani waah tuk mi pu na məmək.

“Fiin, ti li cha man.”

Yesu aah ye lisupuul bamənn pu na

15“Min le ye ndaan aasubil aa-supuul bamənn na. Nte Uwumbər le ye ukpaal u lik busub ngbaan na. ²Ibon imək bi m pu kaa lu ŋisubil na, u ga per i lii. Ibon imək lu ŋisubil na, u ga toor i, i moo lu ŋisubil. ³Maah tuk nimi maaliin na, ima le toor nimi aabimbin.

⁴Ni li kpaan m chee man, m mu kpaan ni chee. Mbon yaa bi mubaa, kaa tuu busub pu kan, mu aan ŋmaa lu ŋisubil. Kina le ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan ŋmaa li ŋani tinyoor tii Uwumbör.

⁵“Min le ye lisupuul ngbaan. Le ni ye ibon. Unii umök kpaan m chee, m mu kpaan u chee na, udaan ngbaan ŋani tinyoor sakpen tii mi; ni mu yaa kaa kpaan m chee kan, naan ŋmaa ŋa nibaa.

⁶Unii yaa kaa kpaan m chee kan, u ga ŋa yöli ke mbon mu kaa tuu busub pu na aah kuur pu na la. Le Uwumbör ga mee u lii ke binib aah peei ibokuun pu ki joo tuur mmii na. ⁷Ni yaa kpaan m chee, ki yaa joo maaliin nisui ni kan, mee Uwumbör naah ban pu na man, le u ga ŋa kina tii nimi. ⁸Ni yaa ŋani tinyoor sakpen tii Nte Uwumbör kan, nima le ga nyuŋ u, ki ga mök ke ni sil ye maadidiliib. ⁹Nte Uwumbör aah gee mi pu na, kina le m mu gee nimi. Ni li beenin ye maah gee bi na. ¹⁰M ŋani Nte Uwumbör aah tuk mi pu na, le u beenin gee mi. Ni mu yaa ŋani maah tuk nimi pu na kan, m mu ga li beenin gee nimi.

¹¹“M tuk nimi tibör timina ke ni li kpa mpopiin ke maah kpa pu na. M ban ke ni li kpa mpopiin mbamöm. ¹²Maakaal le ye ke ni li gee töb ke maah gee nimi pu na. ¹³Unii yaa kpo ujötiib pu kan, ubaa aa ki bi, ki kpa ngeehm ki ti jer kina. ¹⁴Ni yaa ŋani maah tuk nimi pu na kan, ni ye njötiib la. ¹⁵Maan ki yin nimi ke bitutum; m yin nimi ke njötiib la. Ututunn aa nyi udindaan aabör mömök; m tuk nimi tibör timök m ŋun Nte Uwumbör chee na. ¹⁶Nimi le aa nyan mi. Min le nyan nimi, ki siin ke ni li ŋani tinyoor ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke ni yaa mee Nte Uwumbör tiwan maayimbil pu kan, u ga tii nimi. ¹⁷Ni li gee töb. Maah tii nimi nkaal mu na le na.”

Dulnyaa aanib aah ga li nan Yesu aanib pu na

¹⁸“Dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, ni li nyi ke bi puen nan mi la, le ki nin nan ni mu. ¹⁹Ni yaa ba ye dulnyaa yaab kan, dulnyaa yaab ba ga li gee nimi ke baah gee töb pu na; ni mu aa ye dulnyaa yaab. M nyan nimi dulnyaa ni aanib aakaasisik ni, nima le cha dulnyaa yaab nan nimi. ²⁰Teer man maah nan tuk nimi pu na ke, ‘Unaagbiija ubaa aa jer udindaan.’ Bi yaa nan ŋa mi falaa kan, bi ga ŋa ni mu falaa. Bi yaa nan kii maaliin kan, bi ga kii nimi aaliin mu. ²¹Baa nyi Uwumbör u tun ni mi na. Nima le bi ga ŋa nimi falaa m pu. ²²M yaa kaa ba dan dulnyaa ni ki nan tuk bi maabör kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? maah tuk bi maabör na, baan ki ŋmaa len ke baa nyi ti. ²³Unii yaa nan mi kan, naa ye min baanja le u nan, u nan Nte Uwumbör mu la. ²⁴M tun lijnjiir aatun binimbil ni. Ubaa aa ki bi, ki ga ŋmaa tun lijnjiir aatun kina. M yaa kaa ba tun lijnjiir aatun ngbaan binimbil ni kan, baa ba ga li kpa taani; naah bi pu na, bi kpa taani; ba pu? bi kan maah tun pu na, ki nan m ni Nte Uwumbör mök. ²⁵Bi nan timi kina ke ni gbiin Uwumbör Aagban aah len pu na ke, ‘Bi po nan mi fam la, naa ye ke m ŋa bi nibaa.’[‡]

²⁶“Tö, Uteter na ga fuu ni. Uma le ye Nte Uwumbör Aafuur Nyaan mu ye mbamön, ki nyan ni Uwumbör chee na. Min le ga tun ni mu ni chee. Muma le ga nan tuk nimi maabör. ²⁷Ni mu ga tuk binib maabör; ba pu? ni nan bi m chee, maah piin maatuln buyoonn ki nan saa dandana na.

16“M tuk nimi binib aah ga nan ŋa nimi falaa pu na, ke ni yaa nan ŋa kan, ni taa gir puwöb. ²Bi ga nyan nimi mmeen aadir ni; n-yoonn mbaa mu

[‡]15:25 : Lik Ilahn 35.19; 69.4.

choo, unii yaa ku nimi kan, u ga li dak ke u tun Uwumbor aatuln le na. ³Baa nyi Nte Uwumbor, kaa nyi m mu. Nima le ga cha bi na nimi kina. ⁴M tuk nimi baah ga na nimi pu na, ke n-yaayoonn yaa nan fuu ni kan, ni ga teer ke m nan tuk nimi kina.”

Uwumbor Aafuur Nyaan aatuln

“Maah nan bi ni chee na, nima le cha maa nan puen tuk nimi tibor tee. ⁵Dandana, m ga ki gir buen u tun ni mi na chee, le ni ponn ni ubaa aa baa mi ke m cha la chee. ⁶Maah bui ke m ga buen cha nimi na, nima pu le nisui bii sakpen. ⁷M tuk nimi mbamɔn la, m yaa buen kan, ni nan ki tii nimi; ba pu? m yaa kaa buen kan, Uteter ngbaan aan dan. M yaa buen kan, m ga tun ni u ni chee. ⁸U yaa fuu ni kan, u ga mɔk dulnyaa ni aanib ke bi ye titunwanbirdam, ki ga mɔk bi ke m ye uninyaan la, ki ga mɔk bi ke Uwumbor ga ji bi tibor. ⁹U ga mɔk bi ke bi ye titunwanbirdam; ba pu? baa gaa mi ki kii. ¹⁰U ga mɔk bi ke m ye uninyaan la; ba pu? m ga buen Nte Uwumbor chee, le naan ki kan mi. ¹¹U ga mɔk bi ke Uwumbor ga ji bi tibor; ba pu? u jin kinimbɔɔ ki ye dulnyaa wee ni aayidaan na tibor.

¹²“M kpa tibor pam ki ga tuk nimi; ti mu ye nnan aabɔr la, naan nmaa gaa ti dandana. ¹³Uwumbor Aafuur Nyaan mu ye mbamɔn na yaa nan fuu ni kan, mu ga tuk nimi mbamɔn mɔmɔk; mu aan len mubaa pu; mu aah nun Uwumbor chee ti na, tima le mu ga len, ki ga tuk nimi budabu ga nan na n-yoonn mu choo na na. ¹⁴Mu ga nyun mi; mu ga di maabɔr tuk nimi. ¹⁵Nte Uwumbor aabɔr mɔmɔk ye maabɔr la. Nima le cha m bui nimi ke mu ga di maabɔr tuk nimi.”

Mpombiin ni mpopiin pu

¹⁶“Ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi. Le ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi.”

¹⁷Le waadidiliib bibaa baa tɔb, “Waah len pu na aatataa ye kinye? U bui ke ni yaa kpee siib kan, taan ki kan u, ni ki kpee siib kan, ti ga ki kan u, ki bui ke u ga buen Ute Uwumbor chee. ¹⁸‘Ni kpee siib’ aatataa ye kinye? Taa nyi waah len pu na aatataa.”

¹⁹Le u bee ke bi ban bi baa u tibor ngbaan aatataa. Le u bui bi, “M len ke ni yaa kpee siib kan, naan ki kan mi, ni ki kpee siib kan, ni ga ki kan mi. Ni baa tɔb maah len pu na aatataa la aa? ²⁰M tuk nimi mbamɔn la, nimi le ga li kaani ki wii; dulnyaa aanib ma ga li kpa mpopiin. Ni ga li kpa mpombiin; nimi aapombiin ngbaan mu ga nan kpaln mpopiin. ²¹Upii yaa ban u maa ubo kan, u ga li kpa mpombiin waafalaa pu. U ti ma ubo doo kan, waan ki teer falaa ngbaan aabɔr, u ga li kpa mpopiin la; ba pu? unipɔɔn koo ni udo. ²²Ni bi kina le ni mu chee. Dandana, ni kpa mpombiin la. M ni nimi ga nan ki kan tɔb, le ni ga li kpa mpopiin. Ubaa aan nmaa nyan mpopiin ngbaan nisui ni.

²³“Liyaadaal ngbaan, naan ki baa mi tiwan nibaa pu. M tuk nimi mbamɔn la, ni yaa mee Nte Uwumbor tiwan nimɔk maayimbil pu na kan, u ga tii nimi. ²⁴Naa kee mee Uwumbor tiwan nibaa maayimbil pu, ki nan saa din. Ni li mee u, le ni ga kan, ki li kpa mpopiin mbamɔm.”

Yesu aah nyan dulnyaa pu na

²⁵“M nakl nyataranak le ki tuk nimi tibor timina. N-yoonn choo, maan ki nakl nyataranak tuk nimi. M ga di ilin i diin na le tuk nimi Nte Uwumbor aabɔr.

²⁶Liyaadaal ngbaan le ni ga mee Uwumbor maayimbil pu. Maa len ke m ga mee Nte Uwumbor ki tii nimi; ²⁷uma ubaa le gee nimi; ba pu? ni gee mi, ki pak ke m nyan ni u chee. ²⁸Tɔ, m nyan ni Nte Uwumbor chee, le ki dan dulnyaa

ni. Dandana, m ga nya dulnyaa ni, ki gir buen Nte Uwumbor chee.”

²⁹Le waadidiliib bui u, “Dandana, aa len iliin i diin na. Saa ki ṅakl ṅiy-ataṅak. ³⁰Dandana ti bee ke aa nyi tiwan mómók. Binib aa kee baa si, le aa bee baah ban bi baa si pu na. Nima le cha ti pak ke aa nyan ni Uwumbor chee.”

³¹Le u baa bi, “Ni sil gaa mi ki kii dandana wee la aa? ³²N-yoonn mbaa choo, ki mu fuu ni a, le ni mómók ga yaa, ki kun, ki cha mi mbaa; m mu aa bi mbaa, Nte Uwumbor bi m chee. ³³M tuk nimi tibor timina ke ni li kpa nsuudoon m pu. Ni ga kan falaa dulnyaa ni. Ni li kpa lipo-bil man; ba pu? m nyan dulnyaa a.”

Yesu aah mee Uwumbor tii waadidiliib pu na

17 Yesu aah len kina na, le u waan lik paacham, ki bui ke, “Nte Uwumbor, n-yoonn fuu ni a. Nyuṅ min Aajapoon, le m mu nyuṅ si Nte; ²ba pu? aa ṅa mi binib mómók Aadindaan ke m di limofal li kaa kpa ndoon na, ki di tii saah tii mi binib bi na mómók. ³Sin baanja le ye Uwumbor bamonn. Binib bi nyi si, ki nyi mi Yesu Kristo u aa tun ni u na, bima le kpa limofal li kaa kpa ndoon na. ⁴M nyuṅ si dulnyaa wee ni; m tun saah tii mi lituln li na ki doo. ⁵Nte Uwumbor, dulnyaa aah kaa nan kee bi buyoonn na, m nan bi aa chee, le aa nyuṅ mi. Nte, ki nyuṅ mi kina aa chee.

⁶“M mók bijab bimina saah bi pu na. Aa nyan bi dulnyaa ni aanib ponn ni ki di tii mi la. Bi nan ye saanib la, le aa di bi tii mi, le bi joo saaliin. ⁷Dandana bi bee ke saah tii mi tiwan nimók na, ni nyan ni aa chee la; ⁸ba pu? m tuk bi saah tuk mi tibor ti na, le bi gaa ti, ki nyi ke ni ye mbamón ke m nyan ni aa chee, ki pak ke si le tun ni mi.

⁹“M mee si tii bi. Maa mee si tii dulnyaa aanib. M mee si tii binib bi aa tii mi na la; ba pu? bi ye saanib la. ¹⁰Maanib

mómók ye saanib la. Le saanib mu ye maanib. Le bi nyuṅ mi. ¹¹Dandana, m choo aa chee la. Maan ki li bi dulnyaa ni; bima le ga li bi dulnyaa ni. Nte Uwumbor u ye chain na, aa tii mi saayimbil. Cha liyimbil ngbaan aapoon li lik bi, bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na. ¹²Maah bi bi chee buyoonn na, m lik bi saayimbil li aa tii mi na aapoon pu la. M lik bi, le bi ponn ni ubaa aa bee yoli, see nifam na baanja. Waah bee fam na, ni gbiin Uwumbor Aagbaṅ aah len pu na. ¹³Dandana m choo aa chee la. Maah laa bi dulnyaa ni na, nima le m len aa chee tibor timina ke bi li kpa mpopiin ke maah kpa pu na. ¹⁴M tuk bi saaliin. Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. Nima le cha dulnyaa aanib nan bi. ¹⁵Maa mee si ke aa nyan bi dulnyaa ni. M mee si ke aa taa cha kinimbora ṅa bi nibaa. ¹⁶Maah kaa ye dulnyaa yoo na, kina le bi mu aa ye dulnyaa yaab. ¹⁷Ṇa bi chain. Cha saaliin i ye mbamón na ṅa bi chain. ¹⁸Saah tun ni mi dulnyaa wee ni pu na, kina le m mu tun bi dulnyaa ni. ¹⁹Bi pu le m di mbaa tii si ke bi mu li ye saanib bi bi chain mbamóm na.

²⁰“Maa mee si tii bijab bimina baanja. M mee si tii binib bi ga gaa mi ki kii baaliin pu na la. ²¹M mee si ke bi mómók li ye unibaan. Nte Uwumbor, aa bi m ni, le m mu bi aa ni. Cha bi mu li bi ti ni, aan dulnyaa ni aanib pak ke aa sil tun ni mi. ²²Saah tii mi saabimbinyaan pu na, kina le m mu tii bi, aan bi li ye unibaan ke m ni si aah ye unibaan pu na. ²³M bi bi ni, le aa mu bi m ni, ke bi kpaan unibaan mbamóm, aan dulnyaa ni aanib bee ke aa tun ni mi, ki bee ke aa gee saanib ke saah gee mi pu na.

²⁴“Nte Uwumbor, saah tii mi binib bi na, m ban bi mu li bi maah bi nin chee na, ki kan saah nyuṅ mi pu na; saah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, aa nan gee mi. ²⁵Nte Uwumbor u ṅani ni

ɲan na, dulnyaa aanib aa nyi si. Min le nyi si. Binib bimina mu bee ke aa tun ni mi la. ²⁶M mɔk bi saah bi pu na, ki ga li beenin mɔk bi, ke bi mu li gee tɔb ke saah gee mi pu na, aan m mu li bi bi ni.”

Baah chuu Yesu pu na

(*Matu 26.47-56; Mak 14.43-50; Luk 22.47-53*)

18 Yesu aah len kina ki ti doo na, le u ni waadidiliib puur nkpen mu bi yin mu ke Kidronn na. Isui i lu ɲisubil jikee na aasaak kibaa bi nima chee. Le bi koo kisaak ngbaan ni. ²Le Judas, u ga kooh Yesu na, mu nyi nima chee; Yesu ni waadidiliib nan kuuni nima chee kpala kpala. ³Le Judas nan di butɔb aajab ni bitutum bi nyan ni Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Farisii yaab chee na, ki buen kisaak ngbaan ni bi ti chuu Yesu. Bi nan joo ni karya mam, ni tijawan. ⁴Le Yesu nyi budabu ga ɲa u na. Le u tooh bi nsan ni, le ki ti baa bi, “Ni ban ɲma?”

⁵Le bi bui u, “Ti ban Yesu u ye Nasaref aatiɲ aanii na la.”

Le u bui bi, “Min ye.”

Judas u kooh u na mu nan si butɔb aajab ngbaan chee. ⁶Yesu aah len ke uma ye na, le bi sur puwɔb, ki lir kitinɲ. ⁷Nima le u ki baa bi, “Ni ban ɲma?”

Le bi bui ke, “Yesu u ye Nasaref aatiɲ aanii na.”

⁸Le u bui bi, “M tuk nimi ke min ye. Ni yaa ban mi kan, ni cha maadidiliib na li cha.” ⁹U len kina ke ni gbiin waah len pu na, ke Uwumbɔr aah tii u binib bi na, waa cha bi ponn ni ubaa bee fam.

¹⁰Le Simonn Piita joo kijaak aajuk, le ki di gaa per Uwumbɔr aatotoorninkpel aanaagbiija aatafagiir. Bi yin unaagbiija ngbaan ke Malkus. ¹¹Le Yesu bui Piita, “Di saajuk ngbaan fu kijuchook ni. M taa ji falaa u Nte Uwumbɔr siin mi na aa?”

Baah di Yesu buen uninkpel Anas chee pu na

¹²Le butɔb aajab, ni baaninkpel, ni bitutum ngbaan chuu Yesu ki buu uɲaal, ¹³le ki pue di u buen Anas chee. Anas nan ye Kayafas aachool la. Kayafas nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel le libiln ngbaan, ¹⁴ki ye uja u nan tuk Juu yaab ke ni ɲan ke unibaan kpo binib mɔmɔk pu na.

Piita aah nee Yesu pu na

(*Matu 26.69-70; Mak 14.66-68; Luk 22.55-57*)

¹⁵Baah di Yesu buen na, le Simonn Piita ni Yesu aadidiir ubaa paan u pu. Uwumbɔr aatotoorninkpel nyi Yesu aadidiir ngbaan. Nima le u dii Yesu ki koo ni Uwumbɔr aatotoorninkpel aachiln ni.

¹⁶Le Piita nan sil mbisamɔb chee li-paal. Le Yesu aadidiir u Uwumbɔr aatotoorninkpel nyi u na buen ti len usapɔɔn u si kii mbisamɔb na chee, le ki di Piita koo ni. ¹⁷Le usapɔɔn ngbaan baa Piita, “Aa mu ye uja ngbaan aadidiir ubaa la aa?”

Le u bui u, “Maa ye.”

¹⁸Tiwoor nan bi. Le Uwumbɔr aatotoorninkpel aatutum, ni Juu yaab aatutum nan di nkoon tuur mmii, ki si wol. Le Piita mu si bi chee, ki si wol mmii.

Uwumbɔr aatotoorninkpel aah jin Yesu tibɔr pu na

(*Matu 26.59-66; Mak 14.55-64; Luk 22.66-71*)

¹⁹Le Uwumbɔr aatotoorninkpel baa Yesu waadidiliib aabɔr, ki baa u waah mɔk binib pu na aabɔr. ²⁰Le Yesu bui u, “N-yoonn mɔmɔk, le m len binib mɔmɔk aanimbil ni, ki tuk bi Uwumbɔr aaliin, mmeen aadir ni, ni Uwumbɔr Aadichal ni, Juu yaab mɔmɔk aah kuuni nin chee na. Maa len tibɔr tibaa libɔɔl ni. ²¹Ba ɲa aa baa mi? Baa binib bi ɲun maah len pu

na ke m tuk bi kinye. Bi nyi maah len pu na.”

²² Yesu aah len kina na, le ututunn u si u chee na di ujaal faa u, le ki baa u, “Uwumbor aatotoorninkpel chee le aa len kina aa?”

²³ Le Yesu bui u, “M yaa len tibobir kan, mok binib ngbaan taah bir pu na. Maah len pu na yaa nan kan, ba na aa faa mi?”

²⁴ Le Anas di Yesu tun Kayafas u ye Uwumbor aatotoorninkpel na chee. Tikululn beenin buu ujaal.

Piita aah ki nee Yesu pu na

(*Matu 26.71-75; Mak 14.69-72; Luk 22.58-62*)

²⁵ Simonn Piita aah si wol mmii pu na, le bi baa u, “Aa mu ye waadidiliib ponn ni ubaa la aa?”

Le u nee ki bui ke waa ye.

²⁶ Le Uwumbor aatotoorninkpel aanaagbiib ponn ni ubaa, u ye uja u Piita gaa per utafal na aana aabo ubaa na, baa u, “Maa ba kan si Yesu chee kisaak ngbaan ni ii?”

²⁷ Le Piita ki nee. Libuul ngbaan ni le ukooja wii.

Pailat aah jin Yesu tibor pu na

(*Matu 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Luk 23.1-5*)

²⁸ Le bi di Yesu nyan Kayafas aadichal ni, ki di u buen kitij ngbaan aaninkpel aadichal ni, bi yin u ke Pailat. Ni nan ye lichakpitaawoln la. Juu yaab aaninkpiib nan ban ke bi li bi chain ki ji Lakr-jer aajim,[†] nima le baa nan koo ni lidichal ngbaan ni. ²⁹ Nima pu le Pailat nyan lipaal bi chee, ki ti baa bi, “Ni galn uja ngbaan kinye?”

³⁰ Le bi bui u, “Uja ngbaan yaa kaa ba ye bakadaan kan, taa ba ga chuu u na aajaal ni.”

³¹ Le Pailat bui bi, “Nimi nibaa gaa u ki ti ji u tibor, nimi aakaal aah dii pu na.”

Le bi bui u, “Taa kpa nsan ti ku unii.”

³² Baah len kina na, ni gbiin Yesu aah nan len pu ki mok binib waah ga nan kpo pu na.

³³ Le Pailat ki labr koo lidichal na ni, le ki yin Yesu, ki nan baa u, “Sin le ye Juu yaab aabor aa?”

³⁴ Le Yesu baa u, “Saah len pu na, aa len aabaa pu le aan binib le tuk si ke m ye Juu yaab aabor.”

³⁵ Le Pailat baa u, “M ye Juu yaab aanii la aa? Sin aabaa aanib ni Uwumbor aatotoorninkpiib le di si na njaal ni. Aa na ba?”

³⁶ Le Yesu bui u, “Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan. Maanaan yaa ba ye dulnyaa wee ni aanaan kan, maadidiliib ba ga jan kijaak, Juu yaab taa nmaa chuu mi. Maanaan aa ye dulnyaa wee ni aanaan.”

³⁷ Le Pailat baa u, “Aa sil ye ubor la aa?”

Le Yesu bui u, “Ni ye saah len pu na. M dan dulnyaa wee ni ke m nan tuk binib mbamon la. Nima le cha bi ma mi. Unii umok ban mbamon na kan, u ga kii maah len pu na.”

³⁸ Le Pailat baa u, “Mbamon ye kinye?”

Baah len ke bi ga ku Yesu pu na

(*Matu 27.15-31; Mak 15.6-20; Luk 23.13-25*)

Pailat aah len kina na, le u ki nyan lipaal Juu yaab chee, ki ti bui bi, “Maa kan waataani ubaa. ³⁹ Nimi aakaal le ye ke m nyan unaagbiija ubaa lii Lakr-jer

[†]18:28 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbor nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

aajim yoonn. Ni ban ke m di Yesu, u ye Juu yaab Aabɔr na lii ii?"

⁴⁰ Le bi teen, "Taa di uja ngbaan lii. Di Barabas lii." Barabas nan ye ufifiir la.

19 Le Pailat di Yesu ɲa waatɔb aajab aɲaɲaɲa ni ke bi lue u ɲinaalab.

² Le bi luu ikokon aayikpupuk ki di chɪŋ u, ki di libɔkumaln peen u, ³ le ki choo ki nan dooni u, ki bui u, "Juu yaab Aabɔr, aa doon aa?" le ki joo biɲaal gbaa u.

⁴ Le Pailat ki nyan lipaal, ki ti bui Juu yaab, "M ga di u nyan ni lipaal ni chee, aan ni bee ke maa kan waataani ubaa."

⁵ Le Yesu nyan ni lipaal, ki beenin chik ikokon aayikpupuk ki pee libɔkumaln ngbaan. Le Pailat bui bi, "Lik man, uja ngbaan sɔ."

⁶ Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni baatum aah kan u na, le bi teen ke, "Kpaa u ndɔpuinkoo pu, kpaa u ndɔpuinkoo pu."

Le Pailat bui bi, "Nimi nibaa kpaa u ndɔpuinkoo pu man. Maa kan waataani ubaa."

⁷ Le bi bui u, "Ti kpa nkaal la. Nkaal ngbaan aah dii pu na, u ɲeer nkun; ba pu? u len ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la."

⁸ Pailat aah ɲun ke Yesu bui ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn na, le ijawaan moo chuu u. ⁹ Le u ki gir koo lidichal ngbaan ni, ki ti baa Yesu, "Aa nyan ni la chee?"

Le Yesu aa len tibaa. ¹⁰ Le Pailat baa u, "Saan gar mi tibaa aa? Li nyi. M kpa mpɔɔn, ki ga ɲmaa di si lii, ki kpa mpɔɔn ki ga ɲmaa kpaa si ndɔpuinkoo pu."

¹¹ Le Yesu bui u, "Uwumbɔr yaa kaa tii si mpɔɔn kan, saan ɲmaa li kpa mpɔɔn ki ɲa mi nibaa. Nima pu na, unii u di mi ɲa aɲaɲaɲa ni na, waatunwanbir jer siyaan."

¹² Waah len kina na, nima le Pailat ban ke u di u lii; le Juu yaab teen ke, "Aa yaa di uja ngbaan lii kan, saa ye Ubɔrkpaan Siisa aajo; unii umɔk len ke u ye ubɔr na, u ye Siisa aadin la."

¹³ Pailat aah ɲun kina na, le u ki nyan Yesu lipaal ki ti kal ubɔjir aajal pu, bi yin nima chee ke "Ntakpateer paab." Juu

yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke "Gabata." ¹⁴ Ni nan ye Lakr-jer aajim yoonn la. Liyaadaal ngbaan nan ye kitaak ki ga ji ki woln Juu yaab aakpaakool daal na la. Ni nan ye kichakpiik ni, ki naahn tikur tiloob yoonn. Le Pailat bui Juu yaab, "Lik man, nimi aabɔr sɔ."

¹⁵ Le bi teen, "Nyan u nima, nyan u nima, kpaa u ndɔpuinkoo pu."

Le Pailat baa bi, "M di nimi aabɔr kpaa ndɔpuinkoo pu uu?"

Le Uwumbɔr aatotoorninkpiib bui u, "Taa ki kpa ubɔr ubaa ki kpee Siisa pu."

¹⁶ Baah len kina na, le u di Yesu ɲa biɲaal ni, bi ti kpaa u ndɔpuinkoo pu.

Baah kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu pu na

(*Matu 27.32-44; Mak*

15.21-32; Luk 23.26-43)

Le bi gaa u, ¹⁷ ki cha u yoor waadɔpuinkoo, le bi di u nyan kitiŋ ponn ni, ki buen nibaa chee, bi yin nima chee ke "Kiyikpaŋ aapepel." Juu yaab aaliin ponn ni, bi yin nima chee ke "Golgota." ¹⁸ Le butɔb aajab ngbaan kpaa u ndɔpuinkoo pu nima chee, le ki kpaa bijab bilee mu idɔpuinke pu. Bi kpaa ubaa unɲangan wɔb, ki kpaa uken unɲangii wɔb. Le Yesu nan bi bikaasisik ni. ¹⁹ Pailat nan ɲmee ɲɲmeen ke, "Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii, ki ye Juu yaab Aabɔr na," le ki di ɲɲmeen ngbaan tam waadɔpuinkoo pu. ²⁰ Ni ɲmee Juu yaab aaliin ponn ni, ni Rom yaab aaliin ponn ni, ni Griik yaab aaliin ponn ni. Baah nan kpaa Yesu ndɔpuinkoo pu nin chee na aa daa kitiŋ ni, nima pu na, Juu yaab pam le nan karn ɲɲmeen ngbaan. ²¹ Le Juu yaab aatotoorninkpiib bui Pailat, "Taa ɲmee ke u ye Juu yaab Aabɔr. ɲmeen ke uma le len ke u ye Juu yaab Aabɔr."

²² Le Pailat bui bi, "Maah ɲmee pu na, ni ɲmee a."

²³ Le butɔb aajab bi kpaa u ndɔpuinkoo pu na yakr waawan-

peenkaan nfum munaa, bima binib binaa; le ki yoor waakpalk mu. Kikpalk ngbaan nan ye litamuln, kaa kpa baah ɲal nin chee na. ²⁴Nima pu le bi bui tɔb, “Taa cha ti kar kikpalk ngbaan. Cha ti too inaan, ki lik ke ulau ga ji ki.” Baah ɲa pu na, ni gbiin Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na ke:

“Bi di maawanpeenkaan yakr tii tɔb, ki too inaan maakpalk pu.”[§]

Nima le cha butɔb aajab ngbaan ɲa kina.

²⁵Le Yesu aana, ni unawaa, ni Mari u ye Klopas aapuu na, ni Mari Magdalene, nan si gbɔk Yesu aadɔpuinkoo.

²⁶Le Yesu kan una ni waadidiir u u gee u na si gbɔk u. Le u bui una, “Nna, lik, aajapɔɔn sɔ,” ²⁷le ki bui waadidiir ngbaan mu, “Lik, aana sɔ.” Liyaadaal ngbaan, le udidiir ngbaan di Yesu aana koon waachiln ni.

Yesu aah kpo pu na

(*Matiu 27.45-56; Mak 15.33-41; Luk 23.44-49*)

²⁸Le Yesu bee ke u tun waatuln doo a. Le u bui ke, “Nnyunyuu chuu mi.” Waah len kina na, ni gbiin Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na.

²⁹Le tiwanyukaan ni mɔɔn na gbii lisambil ki si nima chee. Le bi di nkisuk bɔn ni ni, ki di ɲa ndɔ pu, ki di ɲa umɔb ni ke u moor. ³⁰Waah moor ni na, le u bui ke, “Maatuln doo a,” le ki gaa tiin, ki cha waawiin nyan, le u kpo.

Baah saa Yesu aasikakl pu na

³¹Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aafuur daal na la. Likpaakool daal ngbaan nan ye nwiin sakpiin daal la. Nima le Juu yaab aa ban ke ɲinikpol li beenin bi idɔpuinke pu likpaakool daal. Nima le bi bui Pailat ke u cha waajab ti gbaa

kool bitaa, aan bi kpo mala, aan bi chuu nyan bi idɔpuinke pu. ³²Le waajab dan nan gbaa kool bijab bi lee idɔpuinke pu Yesu chee na aataa. Bi gbaa kool ubaa aataa, ki ti gbaa koo uken mu aataa. ³³Baah ti fuu Yesu chee na, bi mui u kpo a, nima le baa gbaa kool utaa. ³⁴Le butɔb aaja ubaa di kigbalk saa Yesu aasikakl. Libuul ngbaan ni, le nsin ni nnyun nyan. ³⁵Uja u kan kina na tuk binib waah kan pu na, aan ni mu tii naadii. Waah len pu na, ti gbii. U nyi ke u len mbamɔn la. ³⁶Bi ɲa Yesu kina ke ni gbiin Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na ke, “Waakpab ponn ni libaa aan koo.”^{***} ³⁷Uwumbɔr Aagbaɲ ki len ke, “Bi ga lik uja u bi saa u na.”^{††}

Baah sub Yesu pu na

(*Matiu 27.57-61; Mak 15.42-47; Luk 23.50-56*)

³⁸Tɔ, Josef, u nan ye Arimatea aatiɲ aanii na, mu nan bi nima. U nan ye unii u dii Yesu na, ki mu san Juu yaab ijawaan, kaa cha binib nyi. Uja ngbaan nan buen ti mee Pailat ke u cha u nyan Yesu aawon ndɔpuinkoo pu. Le Pailat kii. Le u buen ti nyan u ndɔpuinkoo pu. ³⁹Nikodemus, u nan dan Yesu chee njan kinyeek na, mu nan fuu ni, ki joo ni tulalee. Ni nan ye tulalee u bi yin u ke mir na, ni tulalee u bi yin u ke alos na, aan bi di ɲmal tɔb ni la. Tulalee ngbaan aanyunyuun ga pii bɔtɔmɔn. ⁴⁰Le bi di likekenyaan ni tulalee ngbaan poo Yesu aawon. Juu yaab yaa ban bi sub linikpol kan, bi ɲani kina la. ⁴¹Baah kpaa Yesu nin chee na, ɲisubil aasui aasaak kibaa nan bi nima. Bi nan gbii kitakpaluɲ kibaa nima chee. Baa nan kee sub unii ubaa ki ponn ni. ⁴²Kitakpaluɲ ngbaan aah kaa daa nima chee na, le bi di Yesu aawon ti sub ki

[§]19:24 : Lik Ilahn 22.18.

^{**}19:36 : Lik Nnyam 12.46; Nkahn 9.12; Ilahn 34.20.

^{††}19:37 : Lik Sekaria 12.10.

ponn ni. Ni nan ye kitaak ki ga woln Juu yaab aakpaakool daal na la.

Yesu aa ki bi likaakul na ni

(*Matiu 28.1-8; Mak 16.1-8; Luk 24.1-12*)

20 Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na, le Mari Magdalene buen likaakul ngbaan chee. Ni nan ye lichakpitaawoln, ki laa bɔɔn. Waah ti fuu likaakul chee na, le u kan ke litakpal li bi nan di lej likaakul aamɔb na, aa ki bi. ²Le u san buen Simon Piita ni Yesu aadidiir uken u Yesu gee u na chee, le ki ti bui bi, “Bi nyan Tidindaan aawon likaakul ni a. Taa nyi baah di ti ɲa nin chee na.”

³Le Piita ni Yesu aadidiir uken ngbaan fii san buen likaakul ngbaan chee. ⁴Le Yesu aadidiir uken ngbaan san jer Piita ki puen fuu li chee, ⁵le ki ti boon ki gbuun lik, ki mui ɲikeken ngbaan le dɔ. Waa koo likaakul na ni. ⁶Le Simon Piita, u paan ni puwɔb na mu fuu ni, le ki koo likaakul na ni, ki mui ɲikeken ngbaan dɔ. ⁷U mui likekeln li bi nan di poo uyil na kpab, ki dɔ libaa. ⁸Le Yesu aadidiir u puen fuu ni likaakul chee na mu koo, ki kan, le ki tii naadii. ⁹Baa nan kee bee Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na aatataa, ke Yesu ga fikr nkun ni. ¹⁰Le bi gir kun.

Yesu aah di ubaa mɔk Mari Magdalene pu na

(*Matiu 28.9-10; Mak 16.9-11*)

¹¹Tɔ, Mari nan beenin si likaakul na chee ki wii. Waah si wii na, le u boon ki gbuun lik li ponn ni, ¹²le ki kan Uwumbɔr aatuuntiib bilee bi pee tiwanpiln na ka Yesu aawon aah ba dɔ nin chee na. Ubaa nan ka uyil aah ba bi ni wɔb na, le uken mu ka utaa aah ba bi ni wɔb na. ¹³Le bi baa u, “Upii, ba ɲa si aa wii?”
Le u bui bi, “Bi nyan Ndindaan aawon la. Maa nyi baah di ti ɲa nin chee na.”

¹⁴Waah len kina na, le u fenn lik upuwɔb, ki mui Yesu si, kaa nyi ke Yesu ye. ¹⁵Le Yesu baa u, “Upii, ba ɲa si aa wii? Aa ban ɲma?”

Mari nan nyi ke uja u kii kisaak na ye. Le u bui u, “Maaninkpel, aa yaa di waa-won ɲa nin chee na kan, mɔk mi, m ti yoor.”

¹⁶Le Yesu bui u ke, “Mari.”

Le u fenn, ki bui u Juu yaab aaliin ni ke, “Raboni.” Naatataa le ye ke “Umɔmɔkr.”

¹⁷Le Yesu bui u, “Taa meeh mi. Maa kee buen paacham, Nte Uwumbɔr chee. Li cha ki ti tuk nnaabitiib ke m cha paacham, Nte u ye Maawumbɔr na chee la, u ye ni mu Aate, ki ye ni mu Aawumbɔr na.”

¹⁸Le Mari Magdalene buen ti tuk bi, “M kan Tidindaan a,” le ki tuk bi Yesu aah tuk u tibɔr ti na.

Yesu aah di ubaa mɔk waadidiliib pu na

(*Matiu 28.16-20; Mak 16.14-18; Luk 24.36-49*)

¹⁹Tɔ, Juu yaab aakpaakool daal aah jin ki woln kitaak na aajook le Yesu aadidiliib bi kidiik ni, ki laɲ; ba pu? bi nan san Juu yaab ijawaan. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man.” ²⁰Waah len kina na, le u taln uɲaal ki mɔk bi baah nan kpaa uɲaal ponn ni ipiin pu na, le ki mɔk bi baah nan saa usikakl kigbalk pu na. Waadidiliib aah kan u na, le bi kpa mpopiin pam. ²¹Le u ki bui bi, “Ni li kpa nsuudoon man. Nte Uwumbɔr aah tun ni mi pu na, kina le m mu tun nimi.” ²²Waah len kina na, le u fuur lii bi pu, le ki bui bi, “Gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan man. ²³Ni yaa di cha pinn binib baatunwanbir kan, bi ga kan chapinn. Ni yaa kaa di cha pinn bi kan, baan kan chapinn.”

Yesu aah tuk Tomas pu na

²⁴ Tomas, u bi yin u ke Kijaan, aan u ye Yesu aadidiliib kipiik ni bilee ponn ni ubaa na, aa nan bi bikaasisik ni buyoonn Yesu dan na. ²⁵ Le Yesu aadidiliib biken tuk u, “Ti kan Tidindaan a.”

Le u bui bi, “M yaa kaa kan baah nan kpaa ujaal ponn ni ipiin pu na aabue, ki di njanbik baan njobue ngbaan ponn ni, ki di njaal baan baah nan saa usikakl kigbalk pu na aabuer ponn ni kan, maan pak naah len pu na.”

²⁶ To, le iwiin iniin jer. Le Yesu aadidiliib nan ki bi kidiik ni. Tomas mu nan bi bi chee. Bi nan lanj kidiik a. Le Yesu dan nan sil bikaasisik ni, le ki bui ke, “Ni li kpa nsuudoon man,” ²⁷ le ki bui Tomas, “Di aajanbik baan njaal aabue ponn ni, ki di aajaal baan nsikakl aabuer mu ponn ni, aan ki gaa mi ki kii, aan ki taa ki beeni.”

²⁸ Tomas nan bui u, “Aa ye Ndindaan ni Maawumbor la.”

²⁹ Le Yesu bui u, “Saah kan mi na le aa gaa mi ki kii. Uwumbor aanyoor bi binib bi kaa kan mi aan ki gaa mi ki kii na pu.”

Njataa ni pu bi nmee kigbanj kee na

³⁰ To, Yesu nan tun lijnjinir aatun njiken pam waadidiliib aanimbil ni. Ni momok mu aa bi kigbanj kee ni. ³¹ Bi nmee nimina ke ni pak ke Yesu le ye Kristo u gaa timi lii na, ki ye Uwumbor Aajapoon. Ni yaa gaa u ki kii kan, u pu le ni ga li kpa limofal.

Yesu aah ki di ubaa mok waadidiliib pu na

21 Nee aapuwob le Yesu di ubaa mok waadidiliib nnyusakpem chee, bi yin mu ke Tiberias (ki ki yin mu ke Galilee). Kina le u nan di ubaa mok bi. ² Simonn Piita ni Tomas u bi yin u ke Kijaan na, ni Natanael u nyan ni Kana aatinj

ki bi Galilee aatinj ni na, ni Sebedee aajapotiib bilee na, ni Yesu aadidiliib bilee biken nan bi tob chee. ³ N-yoonn ngbaan le Simonn Piita bui bi, “M cha m ti chur ijan la.”

Le bi bui u, “Ti mu ga dii si.” Le bi buen ti koo bujobj ni, ni di ti woln, baa kan nibaa.

⁴ Nwiin aah laa puu ni na, le Yesu sil nnyun aagbaan. Bididiliib ngbaan aa nan nyi ke Yesu ye. ⁵ Le u baa bi, “Binachipom, naa kan ijan aa?”

Le bi bui u, “Taa kan.”

⁶ Le u bui bi, “Di kipook ngbaan di mee bujobj aarangi wob man, le ni ga kan.” Le bi mee ki chuu ijan pam, le kaa nmaa yoor.

⁷ Le Yesu aadidiir u Yesu gee u na bui Piita, “Tidindaan ye.” Baah nan bi ban ijan na, bi nan yii njikpatambinn baanja la. Simonn Piita aah nun ke Tidindaan ye na, le u yoor waabokul ki di peen, le ki lir nnyun ni ki cha u chee. ⁸ Waadidiliib bi gur na nan bi bujobj ngbaan ni ki dar kipook ki gbii ijan na, ki choo nnyun aagbaan. Nnyun aagbaan aa nan daa. Ni naahn njisaj ikui ilee la. ⁹ Baah ti fuu nnyun aagbaan ki nyan bujobj ni na, bi mui nkoon aamii bi, ujan pu mu ni, le boroboro mu bi. ¹⁰ Le Yesu bui bi, “Li joo ni naah chuu ijan i na ngem.”

¹¹ Le Simonn Piita ki koo bujobj na ni ki ti gbiln kipook na, ki joo dar cha n-gbaan. Kipook ngbaan nan gbii ijan sakpiin. Ijan ngbaan nan ye nkub ni piijmu ni itaa. Yaah po wiir kina na, kipook ngbaan aa nan kar. ¹² Le Yesu bui bi, “Dan nan ji man.” Waadidiir ubaa aa nan kaa u baa u, “Si nma ye?” ba pu? bi nyi ke Tidindaan ye. ¹³ Le Yesu dan nan yoor boroboro ni ijan ki di tii bi.

¹⁴ Yesu aah nan fikr nkun ni ki joo ubaa mok waadidiliib na, nimina le nan na taataa.

Yesu aah tuk Piita pu na

¹⁵ Baah jin tijikaar ngbaan doo na, le Yesu baa Simon Piita, “Simonn, Jonn aajapɔɔn, aa gee mi ki jer tiwan nimina aa?”

Le u bui u, “Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si.”

Le Yesu bui u, “Kpiin maapihbi,” ¹⁶ le ki ki baa u lelee, “Simonn, Jonn aajapɔɔn, aa gee mi ii?”

Le u ki bui u, “Ndindaan, een, aa nyi ke m gee si la.”

Le Yesu bui u, “Li kii maapiih,” ¹⁷ le ki ki baa u taataa, “Simonn, Jonn aajapɔɔn, aa gee mi ii?”

Le Simon Piita aasui bii; ba pu? u nan baa u nfum mutaa mɔk, “Aa gee mi ii?” Le u bui u, “Ndindaan, aa nyi tiwan mɔmɔk. Aa nyi ke m gee si.”

Le Yesu bui u, “Kpiin maapiih. ¹⁸ M tuk si mbamɔn la, saah nan ye un-achipɔɔn na, aa nan peeni saawan-peenkaan, ki chaa saah gee nin chee na. Aa yaa ti por kan, aa ga taln aɔpaal, unii ubaa le ga peen si, ki yoor si buen saah kaa gee nin chee na.” ¹⁹ U nan bui Piita

kina ke u mɔk u, uma Piita aah ga kpo ki nyuɔ Uwumbɔr pu na. Waah len kina na, le u bui u, “Li dii mi.”

²⁰ Le Piita fenn upuwɔb, ki kan Yesu aah gee waadidiir u na paa ni bi pu. Waadidiir ngbaan ye unii u nan foor duun Yesu, baah nan bi ji tijiir buyoonn na, ki nan baa u ke, “Ndindaan, ɔma ga kooh si?” na. ²¹ Piita aah kan u paani bipuwɔb na, le u baa Yesu, “Ndindaan, ba ga ɔa uja wee?”

²² Le Yesu bui u, “M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabɔr aa? Li dii mi.”

²³ Nima le Yesu aanib bui ke waadidiir ngbaan aan kpo. Yesu ma aa bui ke waan kpo, u po bui le ke, “M yaa gee ke u li bi ki nan saa buyoonn m ga nan gir ni na kan, ti ye saabɔr aa?”

²⁴ Waadidiir ngbaan le ye unii u tuk binib tibɔr tee, ki ɔmee ti kigban kee ni na. Ti bee ke waah len pu na gbii.

²⁵ Tiwan pam aabɔɔ le Yesu ɔa, bi mu aa ɔmee ni mɔmɔk. Bi yaa ba ɔmee ni mɔmɔk kan, maa dak ke bi ba ga kan mpaan dulnyaa ni ki bil baah ɔmee tigbann ti na.

Yesu Aakpambalb aah tun

LITULN

pu na

1 Njo Teofilus, min Luk nan ɣmee njan aagban ke m tuk si Yesu aah nan ɣa pu na mɔmk, ni waah mk binib pu na mɔmk, n-yoonn mu u nan piin waat-uln ²ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr di u buen paacham na. Waah nan bi dulnyaa wee ni na, le u lee waakpambalb. Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le u nan tuk waakpambalb ngbaan baah ga ɣa pu na, le Uwumbɔr nin di u buen paacham. ³Waah kpo ki fikr nkun ni na, le u di ubaa mk bi n-yoonn n-yoonn, le ki ti saa iwiin imonko ilee, ki mk bi chain ke u sil kpa limɔfal. Binimbil nan kan u. Le u len bi chee, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aah bi pu na. ⁴Waah nan laa bi bi chee na, le u bui bi, “Ni taa nya Jerusalem ni. Ni li bi nima, ki ti saa bundaln Nte Uwumbɔr ga tii nimi Waafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti na. Ni nan ɣun tipuur ngbaan pu m chee la. ⁵Mbamɔn, Jɔnn nan muin binib nnyun ni. Naan ki yunn, le m ga di Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin nimi.”

**Uwumbɔr aah di Yesu
buen paacham pu na**

⁶Yesu aakpambalb aah kuun u chee na, le bi baa u, “Tidindaan, dandana wee, aa ga nyan timi Israel yaab timi aadim aɣaal ni, ki ki giin timi aanaan tii timi ii?”

⁷Le Yesu tuk bi, “Bundaln Nte Uwumbɔr ga ɣa waah ban pu na, aa ye nimi aabɔr. Ti bi u chee la. ⁸Waafuur Nyaan yaa nan gbiin nimi kan, ni ga li kpa waapɔɔn, ki ga li ye maaseer-aadam Jerusalem ponn ni, ni Judea aa-

tim mɔmk ni, ni Samaria aatim ni, ni dulnyaa aanaan mɔmk ni.” ⁹Waah len kina na, le Uwumbɔr di u buen paacham, binimbil ni. Le ntaalangbam biin u pu. Baa ki waa u.

¹⁰Le bi beenin si lik waah cha paacham pu na. Libuul ngbaan ni, le bijab bilee nan sil bi chee,^{††} ki pee ɣikekepiin, ¹¹ki baa bi, “Galilee aanib, ba pu ni si lik paacham kina? Yesu, u Uwumbɔr nyan u ni chee buen paacham na, u ga gir ni. Ni kan waah buen pu na. Kina, le u ga nan ki gir ni.”

**Baah nyan unii ke u leɣ
Judas aaleleɣ pu na**

¹²N-yoonn ngbaan, Yesu aakpambalb nan bi lijool libaa paab, bi yin li ke Olif aasui aajool. Naa daa Jerusalem. Ni naahn limalgeln la. Le bi nyan nima, ki gir buen Jerusalem. ¹³Baah ti fuu Jerusalem na, le bi koo baah koo kidiik ki ponn ni na. Kidiik ngbaan nan ye paacham aadiik la. Le Piita, ni Jɔnn, ni Jems, ni Andru, ni Filip, ni Tomas, ni Batolomiu, ni Matiu, ni Jems u ye Alfeus aajapɔɔn na, ni Simonn u nan ban u kuln waatiɣ aadim na, ni Judas u ye Jems aajapɔɔn na, mɔmk nan bi kidiik ngbaan ni. ¹⁴Le bi ni Mari u ye Yesu aana na, ni bipiib bibaa, ni Yesu aanaatiib, mɔmk kuuni tɔb chee, ki kpaani kimɔbaan, ki mee Uwumbɔr n-yoonn mɔmk.

¹⁵N-yoonn ngbaan, le binib bi dii Yesu na nan kuun tɔb chee. Bi ga nan li fuu binib nkub ni moninko. Le Piita fii sil bikaasisik ni, ki bui bi, ¹⁶“Nnaabitiib, n-yaayoonn na, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha Ubɔr David len Judas aabɔr. Ni ɣmee Uwumbɔr Aagban ponn ni. Naah ɣmee pu Uwumbɔr Aagban ponn ni na, see ni ɣa kina. Judas le nan mk binib Yesu aah bi nin chee na, le bi ti chuu u. ¹⁷Judas nan ye timi Yesu aakpambalb

^{††}1:10 : Bijab bilee ngbaan nan ye Uwumbɔr aatuuntiib la.

ponn ni ubaa la. Yesu nan nyan u, ke u tun Uwumbor aatuln ti chee.”

¹⁸U ŋa tiwan ni kaa ŋan na, le ki kan ŋimombil, ki daa bukpaab. Le u lir kitiŋ bukpaab ngbaan ponn ni, ki kpo. Upuul nan puu, le tineer mɔmɔk nyan.

¹⁹Binib bimɔk bi Jerusalem na nan ŋun waabɔr. Nima pu na, baaliin ponn ni, bi yin bukpaab ngbaan ke Akeldama aakpaab. Naatataa le ye ke “Nsin aakpaab.”

²⁰“N-yaayoonn na, Ubɔr David nan ŋmee Judas aabɔr, Uwumbor aalahn aagbaŋ ponn ni ke,

“Taa cha tiwan nibaa ki li bi waadichal ni.

Taa cha unii ubaa ki li bi li ponn ni.”^{¶¶}

U nan ki ŋmee Judas aabɔr ke,

‘Cha unii uken leŋ waaleleŋ.’”^{§§}

²¹⁻²²Piita nan ki len ke, “Nima pu na, ni ŋeer ke unii ubaa ki kpee ti pu, ki li ye seeraadaan, ki tuk binib ke Tidindaan Yesu fikr nkun ni. Ti ban unii u nan chuun ŋisachun ti ni Tidindaan Yesu chee, n-yoonn mu Jonn nan muin Yesu nnyun ni na, ki ti saa bundaln Uwumbor nyan Yesu ti chee ki di u buen paacham na.”

²³Piita aah len kina na, le bi nyan bi-jab bilee. Bi yin ubaa ke Josef Basabas Justus ki yin uken ke Matias. ²⁴⁻²⁵Le bi mee Uwumbor ke, “Tidindaan, aa nyi binib mɔmɔk aasui ni aah bi pu na. Mɔk timi unii u aa lee u na bijab bilee ngbaan ponn ni aan u li ye saakpambal ki gaa lituln li Judas nan di cha ki buen nin chee ŋeer u na.” ²⁶Baah mee Uwumbor doo na, le bi di ŋitakpabil tii bi, ke bi lik baah ga lee uja u na. Nimina nan mɔk bi ke bi ga lee Matias la. Le bi di u kpee Yesu aakpambal kipiik ni ubaa na pu.

Uwumbor Aafuur Nyaan aah nan fuu ni pu na

2Juu yaab aawinyaan mubaa nan saa. Bi yin mu ke Pentekost daal. Le binib bi dii Yesu na mɔmɔk bi kidiik kibaa ni. ²Libuul ngbaan ni, le bi ŋun kifuuk nyan ni kitaapaak. Ni nan bi ke libuln pɔpɔl aah kpa kifuuk pu na, ki nan gbiin lidichal li bi ka li ponn ni na. ³Le bi kan tiwan nibaa, ni bi ke imiigaal na, ki nan tɔŋ bi mɔmɔk aayil paab. ⁴Le Uwumbor Aafuur Nyaan gbiin bi mɔmɔk. Le bi len iliin yayan, Uwumbor Aafuur Nyaan aah cha bi len pu na.

⁵N-yoonn ngbaan le Juu yaab nan bi Jerusalem ni. Bi nan ye binib bi pak Uwumbor na, ki nyan ni ŋinibol mɔmɔk ponn ni dulnyaa wee ponn ni. ⁶Le bi ŋun Yesu aanib len iliin yayan. Le bi kuun ni nima, ki wiir. Le bi mɔmɔk ŋun bi len baaliin ibaabaa. Le ni muk bi nima chee, ki gar bi pam. ⁷Le bi bui ke, “Bi-jab bi len kina na mɔmɔk ye Galilee aatiŋ aanib la. ⁸Bi ŋa kinye aan ki len timi aaliin aabɔŋ kina? Ti ŋun bi len ti mɔmɔk aaliin ibaabaa la. ⁹Timi bibaa nyan ni Patia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Media aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Elam aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Mesopotamia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Judea aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Kapadosia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pontus aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Asia aatiŋ ni, ¹⁰bibaa mu nyan ni Frigia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Pamfilia aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Ijipt aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Libia aatiŋ mu bi Sairene aatiŋ chee na, bibaa nan ye Juu yaab, ni Biniyayam bi kpeln bibaa ki dii Juu yaab aasan na, ki nyan ni Rom aatiŋ ni na, ¹¹bibaa mu nyan ni Krete aatiŋ ni, bibaa mu nyan ni Arabia aatiŋ ni. Ti mɔmɔk ŋun bi len timi aaliin ki mooni

^{¶¶}1:20 : Lik Ilahn 69.25.

^{§§}1:20 : Lik Ilahn 109.8.

Uwumbor aah tun lijnjiir aatun pu na.”

¹² Le ni gar bi momok, ki cha bilan nmal. Le bi baa tob, “Naatataa ye kinye?”

¹³ Le bibaa mu nani bi mbonyun ki bui ke bi nyun ndaan le ki gbii.

Piita aah tuk bi Uwumbor aaliin pu na

¹⁴ Le Piita ni Yesu aakpambalb kipiik ni ubaa na fii sil. Le Piita len mpoon pu, ki tuk kinipaak ngbaan, “Nnaabitiib, Juu yaab, ni nimi bimok bi Jerusalem ni na, ni li pel mbamom, ki nun maah ga len pu na. ¹⁵ Ni dak ke binib ngbaan nyun ndaan gbii la. Baa nyun. Dandana, ni ye tikur tiwae kichakpiik ni la. Nima pu na, baa nyun ndaan. ¹⁶ Baah len iliin yayan pu na, ni ye Uwumbor aabonabr Joel aah nan len pu na la. Joel nan len ke Uwumbor len ke:

¹⁷ ‘N-yoonn mu choo na, m ga di Maafuur Nyaan na binib momok pu.

Nijapotiib ni nibisatiib ga nabr min Uwumbor aah len pu na.

Nimi aanachipom ga kan lijnjiir aawan. Nimi aaninkpiib ga dan tidan.

¹⁸ N-yoonn ngbaan, m ga nan di Maafuur Nyaan

na maanaagbiijab ni maanaagbiipiib mu pu,

le bi ga nabr maah len pu na.

¹⁹ M ga na lijnjiir aatun kitaapaak ni, ni kitiij pu;

nsin, ni mmii, ni inmanyuu ga li bi;

²⁰ nwiin ga boln, le unmal mann ke nsin na,

waahr aan Uwumbor aawiin daal nin fuu ni.

Mu ga li ye nwiin sakpiin mu kpa liyimbil na.

²¹ Liyaadaal ngbaan, unii umok mee Uwumbor na le ga nmar.”*

²² To, Piita ki len ke, “Israel yaab, li pel man. Uwumbor ban ke u mok binib ke uma le tun ni Yesu, u ye Nasaref aatiij aanii na. Nima pu le u cha u nani lijnjiir aatun, ni lituln li kpa liyimbil na, nimi ponn ni. Nimi nibaa nyi kina. ²³ Uwumbor aageehn pu le bi nan di Yesu na nijaal ni. Uwumbor nan nyi ke bi ga na kina. Le ni di u na mbiindam aajaal ni ke bi ti kpa u ndapuinkoo pu, ki ku u. Nima pu na, nimi le ku u. ²⁴ Uwumbor le fikr u nkun ni ki bii nkun aapoon, kaa cha nkun joo u. ²⁵ Ubor David nan len Yesu aabor ke,

‘M nan kani Tidindaan m chee n-yoonn momok.

U bi ngangii wob, ki biin m pu, ke tiwan nibaa taa muk mi.

²⁶ Nima pu na, m kpa mpopiin, ki len mpopiin aaliin,

²⁷ le ki kpa limakl ke saan cha maawiin bee kitekpiitiij ni.

M ye saabo u ye chain na, le saan cha maawon bur.

Nima le m bi dulnyaa wee ni ki kpa nsuudoon.

²⁸ Aa nan mok mi limofal aasan.

Saah bi m chee pu na, le m kpa mpopiin pam.”†

²⁹ Le Piita ki len ke, “Nnaabitiib, m ban m tuk nimi tiyaaja David aabor chain la. U nan kpo, le bi sub u. Din pu na, waakaakul bi do. ³⁰ U nan ye Uwumbor aabonabr ubaa la, ki nyi ke Uwumbor puu tipuur ke u ga na uma David uyaa-bil ubaa ubor, ke uma David aah ye ubor pu na. ³¹ David nan nyi Uwumbor aah ga na pu na. Nima pu na, u nan len ke Uwumbor ga nan fikr Kristo u gaa timi lii na nkun ni, kaan cha u bee kitekpiitiij ni. Waawon aa bur. ³² Uwumbor fikr Yesu nkun ni. Tinimbil kan u, le ti tuk binib. ³³ Uwumbor nyun Yesu, ki di u

*2:21 : Lik Joel 2.28-32.

†2:28 : Lik Ilahn 16.8-11.

kaan uŋangii wɔb. U gaa Nfuur Nyaan Ute Uwumbɔr chee, uma Uwumbɔr aah nan puu tipuur ti ke u ga tii u na. Naah kan pu na, ni naah ŋun pu dandana wee na, ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan le u di ŋa ti ni. ³⁴David aa nan buen paacham. U mu nan len ke, 'Uwumbɔr bui Ndindaan ke: Kal ŋŋangii wɔb,

³⁵ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim mɔmɔk na.”³⁶

³⁶Le Piita ki len ke, “Israel yaab mɔmɔk, m ban ke ni sil bee ke ni ye Yesu aabɔr le m len. Nimi le kpaa u ndɔpuinkoo pu. Uwumbɔr le mɔk ke uma Yesu le ye Kristo u gaa timi lii na, ki ye Tidindaan.”

³⁷Kinipaak ngbaan aah ŋun Piita aah len pu na, le ni muk bi sakpen. Le bi baa Piita ni Yesu aakpambalb biken na, “Tinaabitiib, ti ga ŋa kinye?”

³⁸Le Piita bui bi, “Ni mɔmɔk kpeln nimi aabimbin, ki cha ti muin nimi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Le Uwumbɔr ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi, ki tii nimi ipiin i ye Waafuur Nyaan na. ³⁹Tidindaan Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga di Waafuur Nyaan tii nimi, ni nimi aabim, ni binib bi bi ni daa na: u ga tii binib bi u ga yin bi na mɔmɔk.”

⁴⁰Le Piita di tibɔr ti wiir na tuk bi Yesu aabɔr, le ki sur bi ki bui bi, “Pɔɔn nibaa man ki ŋmar, ki nya ntafadaan mu ga pii titunwanbirdam ngbaan na ni.” ⁴¹Le bi muin binib bi gaa Piita aah len pu na nnyun ni. Liyaadaal ngbaan le binib ŋichur ŋitaa ŋmar, ki kpee bi pu. ⁴²Binimbil nan man ke bi bae Yesu aabɔr, waakpambalb chee. Bi mɔmɔk nan kpaan kimɔbaan, ki ji tɔb chee tijikaar, ki kpaani tɔb chee ki mee Uwumbɔr.

Yesu aanib aabimbin aah nan bi pu na

⁴³Uwumbɔr nan cha Yesu aakpambalb tun lijnjiir aatun pam. Nima pu na, binib mɔmɔk nan san Uwumbɔr. ⁴⁴Le binib bimɔk gaa Yesu ki kii na kpaan tɔb chee, ki di baawan yakr tɔb. ⁴⁵Binib nan koooh baah kpa tiwan ni na, ki di ŋimombil ngbaan yakr tɔb, baah ban pu na. ⁴⁶⁻⁴⁷Idaa mɔmɔk bi nan kuuni Uwumbɔr Aadichal ni, ki kpaani bido ki ji tijikaar, ki pak Uwumbɔr, ki kpa mpopiin, ni tibulchinn. Le binib mɔmɔk pak bi. Tidindaan nan joo binib bi ŋmar na kpae waanib pu idaa mɔmɔk la.

Baah cha uwɔb pɔɔk pu na

3 Daalbaadaal, tikur titaa yoonn, Piita ni Jɔnn nan buen Uwumbɔr Aadichal ni. Ni nan ye limeel yoonn la. ²Uja ubaa nan bi nima ki ye uwɔb. Baah nan ma u na, u nan ye uwɔb la. Bi nan yoor u kaani Uwumbɔr Aadichal aabisamɔb chee idaa mɔmɔk. Bi yin mbisamɔb ngbaan ke “Mbisamɔb Nyaan.” Bi nan joo u kaani nima chee ke u li mee binib bi koo ni Uwumbɔr Aadichal ni na, ke bi tii u ŋimombil. ³Le u kan Piita ni Jɔnn bi koo Uwumbɔr Aadichal ni. Waah kan bi na, le u mee bi ke bi tii u tiwan. ⁴Le Piita ni Jɔnn lik u. Le Piita bui u, “Lik timi.” ⁵Le u lik bi, ki dak ke bi ga tii u tiwan la. ⁶Le Piita bui u, “Maa kpa ŋimombil. M ga tii si maah kpa ni na la. Yesu Kristo u ye Nasaref aatiŋ aanii na aayimbil pu, m tuk si la, fii chuun.” ⁷Le Piita chuu uŋangii, ki fiin u. Le u fii sil. Libuul ngbaan ni, le utaagben pɔɔk. ⁸Le u fii yuk, ki sil utaa pu, ki piin ki chuun gonni, le ki dii bi, ki koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki bi chuun, ki yukr, ki pak Uwumbɔr. ⁹Le kinipaak mɔmɔk kan u bi chuun ki pak Uwumbɔr. ¹⁰Le bi bee ke u ye uwanmeer u nan ka Uwumbɔr Aadichal aabisamɔb

³2:35 : Lik Ilahn 110.1.

nyaan chee na. Waah pɔɔk na, le ni gar bi pam.

**Piita aah tuk binib
Uwumbɔr Aadichal ni pu na**

¹¹ Uja ngbaan aah laa joo Piita ni Jɔnn na, le binib ngbaan mɔmɔk san buen bi chee kikaakpaak kibaa ni, bi yin ki ke “Solomonn aakaakpaak.” Ni nan gar bi pam. ¹² Tɔ, Piita aah kan bi na, le u baa bi, “Israel yaab, ba pu ni gar nimi? Ba pu ni lik timi kina? Ni dak ke ni ye tibaa aapɔɔn le cha uja wee pɔɔk aa? Ni dak ke ni ye timi aabimbin mu bi chain na pu uu? Ni mu aa ye kina. ¹³ Uwumbɔr le cha u pɔɔk. Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumbɔr, u ye tiyaajatiib Aawumbɔr na, nyuɲ Waabo Yesu la. Nimi le nan di Yesu kooh, le ki yii u Pailat chee. Pailat nan ban u di u lii, le naa kii. ¹⁴ Yesu le ye unii u Uwumbɔr nyan u aan u ye uninyaan na. Le ni yii u, ki bui Pailat ke u di unikur lii. ¹⁵ Ni ku Yesu u tii timi limɔfal na. Le Uwumbɔr fikr u nkun ni. Timi le ye waaseeraadam ke u fikr nkun ni a. ¹⁶ Ni kan uja wee, ki bee u. Yesu aayimbil le kpa mpɔɔn, le ki cha u pɔɔk. Waah ɲa Yesu aayimbil naadii pu na, nima le cha u pɔɔk. U gaa Yesu ki kii, le uma Yesu tii u laafee ninimbil ni.

¹⁷ “Nnaabitiib, m nyi ke ni ni nimi aaninkpiib aah ku Yesu pu na, naa nyi naah tun lituln li na. ¹⁸ N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan cha waabɔnabtiib mɔmɔk len ke Waanii Kristo^f ga nan ji falaa. Baah len pu na, le Uwumbɔr cha ni ɲa kina. ¹⁹ Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man, ki dii Uwumbɔr aasan. Ni yaa ɲa kina kan, Uwumbɔr ga di cha pinn nimi aatunwanbir, ki tii nimi lifuur, ²⁰ ki ki tun ni Yesu ni chee, aan ni ɲmar.

Uma le ye Kristo, u Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii nimi na. ²¹ Uma Yesu le ga li bi Uwumbɔr do ki ti saa n-yoonn mu Uwumbɔr ga toor tiwan mɔmɔk na. N-yaayoonn na, Uwumbɔr aabɔnabtiib bi bi chain na nan len tibɔr timina. ²² Uwumbɔr aabɔnabr Moses nan len ke, ‘Nidindaan Uwumbɔr ga tun ni ubɔnabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la. Li keei waah ga len tibɔr ti na mɔmɔk man. ²³ Unii umɔk kaa kii ubɔnabr ngbaan aah ga len pu na, Uwumbɔr ga yakr u, ki nyan ni u waanib ponn ni, ki ku u.[§] ²⁴ Uwumbɔr aabɔnabtiib bimɔk nan len tibɔr na, Samuel ni bibɔnabr bi mu nan paan ni u pu na, mu nan len tibɔr timina. ²⁵ Nimi le ye bibɔnabtiib ngbaan aayaabitiib. Uwumbɔr nan puu tipuur tii niyaajatiib. Nimi le yeh tipuur ngbaan. Uwumbɔr nan tuk Abraham ke u ga ɲa tinyoor ɲa ɲinibol ɲimɔk bi dulnyaa wee ni na pu, uma Abraham aayaabil pu.^{**} ²⁶ Nima pu na, Uwumbɔr nan nyan Waabo, ki nan tun ni u ni chee njan, ke u nan ɲa nimi tinyoor; u cha ni di cha nimi aatunwanbir; tinyoor ngbaan le na.”

**Juu yaab aaninkpiib aah jin
Piita ni Jɔnn tibɔr pu na**

4 ¹⁻² Piita ni Jɔnn nan laa beenin len tibɔr kinipaak ngbaan chee, ki tuk bi ke Yesu fikr nkun ni a, ke waah fikr nkun ni na, binib bi kpo na mu ga nan fikr nkun ni. Le Uwumbɔr aatotoortiib, ni Uwumbɔr Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Sajusii yaab mu fuu ni nima, kaa gee Piita ni Jɔnn aah tuk kinipaak ngbaan pu na, ³ le ki gee liɲuul bi pu, ki chuu bi, ki di ɲa kiyondiik ni. Naah ye kijook na, le

^f**3:18** : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

[§]**3:23** : Lik Ikaal 18.15, 18, 19.

^{**}**3:25** : Lik Mpiin 22.18; 26.4.

bi cha bi bi kiyondiik ni, ki ti woln ki-taak. ⁴Binib bi ḡun Piita ni Jōnn aah len pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Bijab bi gaa u ki kii na ga nan li fuu ḡichur ḡijmu.

⁵Naah woln kitaak na, le Juu yaab aayidam, ni bibōjirb aaninkpiib, ni Uwumbōr aakaal aamōmōkb nan kuun Jerusalem ponn ni. ⁶Bi ni Uwumbōr aatotoorninkpel u bi yin u ke Anas na, ni Kayafas, ni Jōnn, ni Aleksanda, ni uto-toorninkpel do yaab biken, nan kuun tōb chee. ⁷Le bi cha Piita ni Jōnn sil binimbiin ni, le ki baa bi, “Ni ḡa kinye aan ki cha uwōb ngbaan pōok? Ni kpa ba aapōon? Ni di ḡma aayimbil ki tii u laafee?”

⁸Le Uwumbōr Aafuur Nyaan fir Piita pu. Le u bui bi, “Juu yaab aayidam, ni bibōjirb aaninkpiib, ⁹taah ter uwōb ngbaan na, le ni ji timi tibōr din, ki baa timi ke ti ḡa kinye ki cha u pōok. ¹⁰M ban ke nimi ni Juu yaab biken mōmōk bee ke Yesu Kristo, u ye Nasaref aatiḡ aanii na, waayimbil aapōon le cha uja wee pōok. Uma Yesu pu, le u kpa laafee mbamōm, ki si ninimbiin ni. Nimi le kpa Yesu ndōpuinkoo pu, le Uwumbōr fikr u nkun ni. ¹¹Yesu aabōr ḡmee Uwumbōr Aagbaḡ ni ke,

‘Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal.’††

¹²Uma Yesu pu, le ti ga ḡmar. Uwumbōr di Yesu aayimbil tii timi, ke ti ḡmar. Ubaa aa bi dulnyaa wee ni ki ga ḡmaa gaa timi lii, see Yesu baanja. Uma baanja pu, le ti ga ḡmar.”

¹³Bininkpiib ngbaan nan bee ke Piita ni Jōnn aa ye binib bi nyuun na, kaa bae mbaem, le ki kpa lipobil ki len. Baah kpa lipobil pu na, le ni gar bininkpiib ngbaan. Bi bee ke bi nan ye Yesu aajōtiib la. ¹⁴Bi kan uja u Piita ni Jōnn cha u pōok na si bi chee. Nima pu na, baa nan ki

ḡmaa kpak bi. ¹⁵Le bi tuk bi ke bi nya kidiik ngbaan ni. Baah nyan kidiik ngbaan ni na, le bininkpiib ngbaan kpokl tōb baah ga ḡa pu na, ¹⁶ki baa tōb, “Ti ga ḡa bijab ngbaan kinye? Binib bimōk bi Jerusalem ni na nyi ke bi tun lijinjiiir aatuln li kpa liyimbil na. Taan ḡmaa nee. ¹⁷Ti mu aa ban ke tibōr ngbaan ki moon. Nima pu na, cha ti faan bijab ngbaan aan bi taa ki tuk binib Yesu aabōr, ki taa ki pur waayimbil.”

¹⁸Le bi yin bi ke bi gir koo ni, le ki nan kpa bi pu ke bi taa ki tuk binib Yesu aabōr, ki taa ki pur waayimbil. ¹⁹Le Piita ni Jōnn bui bi, “Ti yaa kii nimi aamōb, bee ti yaa kii Uwumbōr aamōb le kan, nilani ḡan Uwumbōr chee? Ni dakl ki lik. ²⁰Ti ga li beenin tuk binib taah kan pu na, ni taah ḡun pu na. Taan ḡmaa yii.” ²¹Baah len kina na, le bininkpiib ngbaan ki faan bi, le ki di bi lii. Kinipaak ngbaan pu le baa ḡmaa daa bitafal. Kinipaak ngbaan mōmōk nan bi nyuḡni Uwumbōr, lijinjiiir aatuln ngbaan pu. ²²Uja u bi cha u pōok na nan jer ḡbin imonko ilee aanii. Nima pu le ni gar kinipaak ngbaan mōmōk.

Yesu aanib aah mee Uwumbōr ke u tii bi lipobil pu na

²³Baah di Piita ni Jōnn lii na, le bi gir buen bijōtiib chee, ki ti tuk bi Uwumbōr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib aah tuk bi pu na mōmōk. ²⁴Baah ḡun kina na, le bi mōmōk kpaan kimōbaan, ki mee Uwumbōr, ki len ke, “Mpōonsakpiindaan, sin le nan naan paacham, ni kitij, ni nnyusakpem, ni tiwan nimōk bi ni mōmōk ponn ni na. ²⁵N-yaayoonn na, aa nan cha tiyaaja Ubōr David len saabōr. U nan ye saatutunn la. Saafuur Nyaan aapōon pu le u nan len ke, ‘Binib bi kaa ye Juu yaab na gee liḡuul fam la.

Ŋinibol mu daki ilandak i kaa kpa tinyoor na.

²⁶Dulnyaa wee ni aabɔrb gor bibaa, binib aayidam kuun tɔb chee, bi ti jan Uwumbɔr ni Waanii Kristo kijaak.^{‡‡}

²⁷Tɔ, David aah nan len pu na, ni ye mbamɔn la. Ubɔr Herod, ni Pontius Pailat, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na nan kuun kitiŋ kee ponn ni, ke bi nan ku Saatutunn Yesu u ye chain na. Uma le aa nyan ke u gaa timi lii. ²⁸Bi nan kuun bi ti ŋa saah nan len ke bi ga ŋa pu na. Saapɔɔn, ni saageehn pu, le aa nan siin ke bi ga ŋa kina. ²⁹Uwumbɔr, lik baah faani timi nfaan pu na. Ter timi saatutun, ki tii timi lipobil, aan ti di tuk binib saabɔr. ³⁰Di saapɔɔn tii bibum laafee. Cha ti tun lijinjiir aatun, ki mɔk binib ke Saabo Yesu u ye chain na aayimbil kpa mpɔɔn.”

³¹Baah mee Uwumbɔr doo na, le baah bi kidiik ki ponn ni na deŋ. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin bi mɔmɔk. Le bi kan lipobil, le ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr.

Yesu aanib aah di baawan yakr tɔb pu na

³²Binib bimɔk nan gaa Yesu ki kii na nan kpaan kimɔbaan, ni nlandakbaan. Ubaa aa len ke waawan nibaa le ye uyaan. Le bi mɔmɔk yakr baawan mɔmɔk, ki di tii tɔb. ³³Le Yesu aakpambalb kpa mpɔɔn ki jin seeraa ke Tidindaan Yesu sil fikr nkun ni. Le Uwumbɔr ter bi mɔmɔk sakpen. ³⁴⁻³⁵Binib nan kooh baah kpa tisar ni ŋidichal ŋi na, ki joo ni ŋimombil ŋi bi kan na, ki nan di tii Yesu aakpambalb. Le bi yakr tii bimɔk aah ban pu na. Ubaa aa ki bi bi ponn ni ki lann nibaa.

³⁶Uja ubaa nan bi bi ponn ni, bi yin u ke Josef, le Yesu aakpambalb duln u ke Banabas. Naatataa le ye ke, “U sɔŋni

binib aasui na”. U nan ye Liifai yaab aanii ubaa la. Bi nan ma u Saiprus aatiŋ ni la. ³⁷U nan kpa kisaak, ki kooh, ki di ŋimombil ŋi u kan na, ki nan tii Yesu aakpambalb.

Ananias ni upuu Safaira aah ŋa pu na

5 Uja uken nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias, ki yin upuu ke Safaira. U nan kpa kisaak, ki kooh ki, ki kan ŋimombil, ²ki di ngem nan tii Yesu aakpambalb, ki gur ubaa mu ngem. Upuu mu nan nyi waah ŋa pu na. ³Le Piita baa u, “Ananias, ba ŋa aa cha kinimbɔŋ koo aasui ni, ki cha aa ban ke aa ŋmann Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ki gur aabaa ŋimombil ngem? ⁴Kisaak ngbaan aah nan bi aa chee na, ki nan ye siyaan la. Saah kooh ki na, ŋimombil ngbaan mu ye siyee la. Ba ŋa aa dak aasui ni ke aa ga ŋa kina? Saa mɔn nnyamɔn ki tuk binib baanja. Uwumbɔr le aa mɔn nnyamɔn tuk u.” ⁵Ananias aah ŋun waah len pu na, le u kpo ki lir kitiŋ. Le ijawaan chuu binib bimɔk ŋun tibɔr ngbaan na. ⁶Le binachipɔm nan di likekeln poo u, ki yoor u nyan lipaal, ki ti di sub.

⁷Ni nan kpee siib, le upuu mu koo ni, kaa nyi tibɔr ngbaan. ⁸Le Piita baa u, “Naah kooh kisaak ngbaan na, ŋimombil ngbaan mɔmɔk le na aa?”

Le u kii ke, “Een, ŋima le na.”

⁹Le Piita baa u, “Ba ŋa aa ni aachal mɔmɔk kpaan kimɔbaan ke ni ga tɔŋ Uwumbɔr Aafuur Nyaan? Lik, binachipɔm bi sub aachal na fuu ni mbisamɔb. Le bi ga yoor aa mu ki nya lipaal.” ¹⁰Libuul ngbaan ni, le u mu kpo, ki lir kitiŋ, unimbiin ni. Le binachipɔm ngbaan koo ni ki kan u kpo a. Le bi yoor u mu, ki ti di sub uchal chee. ¹¹Le Yesu aanib mɔmɔk, ni binib bimɔk ŋun tibɔr ngbaan na san ijawaan sakpen.

Yesu aakpambalb aah tun lijinjiir aatun pu na

¹² Yesu aakpambalb nan tun lijnjiir aatun pam. Lijnjiir aatun ngbaan le mək binib ke Uwumbər bi bi chee. Le binib bimək gaa Yesu ki kii na kuun tɔb chee, Solomonn aakaakpaak ni, Uwumbər Aadichal ni. ¹³ Binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aa nan kaar ke bi li kpaani bi chee. Binib məmək mu nan pak bi. ¹⁴ Binib pam nan gaa Tidindaan ki kii, ki kpaē n-yoonn məmək, ki kpaani bi chee. Bi nan ye bijab ni bipiib mu, ki wiir. ¹⁵ Yesu aakpambalb aah tun lijnjiir aatun pu na, le binib yoor bibum paan ikan pu, ni tiwandookaan pu, ki di kaan nsan ni, ki ban ke Piita yaa chuun jer kan, waajunjuɲ pinn jer bi pu, ki cha bi pɔk. ¹⁶ Le kinipaak mu nyan ni Jerusalem aatingbaan ni, ki joo ni bibum, ni binib bi tiyayaar joo bi na. Le Yesu aakpambalb cha bi məmək pɔk.

Baah ɲa Yesu aakpambalb falaa pu na

¹⁷ Le Uwumbər aatotoorninkpel, ni binib bimək dii u ki nan ye Sajusii yaab na, nan kpa lipiipoln Yesu aakpambalb pu, ¹⁸ le ki dan nan chuu bi, ki di laɲ kiyondiik ni. ¹⁹ Kinyeek ngbaan le Uwumbər aatuun dan nan chuu piir kiyondiik aajaaleɲ, le ki nyan bi, ki bui bi, ²⁰ “Li cha ti sil Uwumbər Aadichal ni, ki tuk binib limɔfal ngbaan aabər məmək.” ²¹ Le bi kii Uwumbər aatuun ngbaan aamɔb. Kichakpinaanyeek ni, le bi koo ni Uwumbər Aadichal ni, ki nan tuk binib limɔfal aabər na.

Le Uwumbər aatotoorninkpel, ni binib bi dii u na dan nan yin bibɔjirb aaninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib məmək, le ki tun bikikiirb, ke bi buen kiyondiik ni ki ti li joo ni Yesu aakpambalb. ²² Baah ti fuu nima kaa kan bi na, le bi labr ki nan tuk bibɔjirb aaninkpiib, ²³ “Ti fuu kiyondiik ni, ki

kan ni lak mbamɔm. Bikikiirb mu si kii jaaleɲ mam chee. Le ti chuu piir kidiik, kaa kan unii ubaa ni ni.” ²⁴ Uwumbər Aadichal aakikiirb aaninkpel, ni Uwumbər aatotoorninkpiib aah ɲun kina na, le ni muk bi pam. Baa ki nyi baah ga ɲa pu na. ²⁵ N-yoonn ngbaan le unii ubaa koo ni, ki nan bui bi, “Lik, bijab bi ni di ɲa kiyondiik ni na bi Uwumbər Aadichal ni, ki bi tuk binib Yesu aabər.” ²⁶ Le Uwumbər Aadichal aakikiirb ni baaninkpel buen ti joo ni Yesu aakpambalb ngbaan. Bi nan joo ni bi suuna, kaa chuu bi mpɔɔn; ba pu? bi san ijawaan ke kinipaak na ga mae bi ɲitakpal.

²⁷ Baah joo ni Yesu aakpambalb kidiik ponn ni na, le bi di bi siin bibɔjirb aaninkpiib aanimbiin ni. Le Uwumbər aatotoorninkpel bui bi, ²⁸ “Ti tuk nimi ke ni taa ki tuk binib Yesu aabər, ki taa ki pur waayimbil. Le ni beenin mooni waabər Jerusalem məmək ni, ki len ke waasin bi tiɲaal ni la.”

²⁹ Le Piita ni Yesu aakpambalb biken na bui bi, “Ni ye ke ti kii Uwumbər aamɔb la, naa ye binib aamɔb. ³⁰ Nimi le kpaā Yesu ndɔpuinkoo pu, ki ku u. Le tiyaajatiib Aawumbər fikr u nkun ni, ³¹ ki nyuɲ u, ki di u kaan uɲangii wɔb, u li ye timi Aayidaan u gaal timi lir, ki tii timi Israel yaab nsan ke ti kpeln timi aabimbin na, aan Uwumbər di cha timi aatunwanbir pinn timi. ³² Timi ni Uwumbər Aafuur Nyaan le ye Yesu aaseeraadam ki tuk binib tibər ngbaan. U di Waafuur Nyaan tii binib bi kii waamɔb na.”

³³ Bibɔjirb aaninkpiib aah ɲun baah len pu na, le bi gee liɲuul sakpen, ki ban bi ku bi. ³⁴ Le bibɔjirb aaninkpiib ponn ni ubaa fii sil binimbiin ni. Bi nan yin u ke Gamaliel. U nan ye Farisii yaab aanii ubaa la, ki mu ye Uwumbər aakaal aamɔmɔkb aaninkpel, ki kpa liyimbil Juu yaab məmək chee. Le u tuk bi

ke bi di Yesu aakpambalb ngbaan nyan lipaal siib. ³⁵Baah nyan lipaal na, le u bui bi, “Israel yaab, ni li nyi naah ga ŋa bijab ngbaan pu na. ³⁶N-yaayoonn na, uja ubaa nan bi, bi yin u ke Tudas. U nan yoor ubaa ke uma le ye uninyuun, le bijab ikui inaa nan dii u. Binib nan ku u, le bijab bimok dii u na nan yaa, ki bee fam. ³⁷Uja umina aayoonn aah jer na, le Galilee aatiŋ aanii ubaa nan yoor ubaa paacham, bi yin u ke Judas. U nan bi buyoonn bi nan chuun kahn binib na. Kinipaak nan dii u. Le bijab ku u mu. Waadidiliib bimok dii u na mu yaa. ³⁸Nima le m tuk nimi, nyan niŋaal bijab ngbaan aabɔr ni, ki taa ŋa bi nibaa. Baah kpokl pu na, ni baah tun lituln pu na, yaa ye binibɔm aatuln kan, li ga bee yoli. ³⁹Ni yaa ye Uwumbɔr aatuln kan, naan ŋmaa nyar bi. Ni yaa jan bi kijaak kan, ni li nyi man, nibaakan, ni ga kan ke ni jan Uwumbɔr le kijaak.”

Bi nan kii Gamaliel aah len pu na. ⁴⁰Le bi yin Yesu aakpambalb ngbaan, ke bi gir koo ni, le ki gbaa bi, ki tuk bi ke bi taa ki tuk binib Yesu aabɔr daalbaadaal, ki taa ki pur waayimbil, le ki di bi lii. ⁴¹Le Yesu aakpambalb ngbaan siir bi chee, ki nan kpa mpopiin; ba pu? Uwumbɔr pak bi ke bi ye binib bi ga ŋmaa ji inimɔɔn Yesu aayimbil pu na. ⁴²Idaa mɔmɔk le bi chaa Uwumbɔr Aadichal ni, ni binib do, ki ti tuk binib Uwumbɔr aabɔr ki mooni tibɔnyaan tee, ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lir na.

Baah nyan biteterb bilole pu na

6 Binib nan gaal Yesu ki keei idaa mɔmɔk ki kpae waadidiliib pu. N-yoonn ngbaan le Juu yaab bi len Griik aaliin na ŋulni Juu yaab bi len Juu aaliin na pu, le ki bui ke baah yakr tijikaar idaa mɔmɔk na, bi sulni baakpopiib bɔr. ²Le Yesu aakpambalb kipiik ni bilee na yin Yesu aadidiliib mɔmɔk, ki nan bui bi, “Naa ŋan ti li yakr tijikaar ki di cha

Uwumbɔr aaliin. ³Nnaabitiib, nima pu na, ni nyan ni ponn ni bijab bilole bi gbiin Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ki kpa nlan mbamɔm, ki kpa liyimbil na, ki cha bi li ye lituln ngbaan aaninkpiib. ⁴Tima aanimbil ga li man limeel, ni Uwumbɔr aabɔr aamoon pu la.”

⁵Yesu aakpambalb aah len pu na, le ni piir bi mɔmɔk aasui. Le bi nyan uja ubaa, bi yin u ke Stiifen, u gaa Yesu ki kii mbamɔm ki gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na. Bi nan nyan Filip, ni Prokorus, ni Nikanor, ni Timonn, ni Pamenas, ni Nikolas, u nan ye Antiok aatiŋ aanii na mu. Nikolas aa nan ye Juu aanii. U nan kpeln le ki dii Juu yaab aasan. ⁶Le bi nyan bijab bilole bimina, ki cha bi sil Yesu aakpambalb aanimbiin ni. Le bi mee Uwumbɔr tii bi, ki di bigaal paan bi pu.

⁷Le Uwumbɔr aabɔr nan mooni ŋipe-pel mɔmɔk. Le binib moo gaal Yesu ki keei, ki kpae waadidiliib pu ki wiir, Jerusalem ponn ni. Uwumbɔr aatotoorb pam mu nan gaa Yesu aabɔnyaan tee ki kii.

Baah chuu Stiifen mpɔɔn pu na

⁸Uwumbɔr nan ter Stiifen mbamɔm, ki tii u mpɔɔn sakpen, ki cha u tun lijiniir aatun Juu yaab aakaasisik ni. ⁹Le Juu yaab bibaa fii ki kpak u. N-yoonn mubaa, Juu yaab ngbaan nan ye binaagbiib, ki nan gaa bibaa. Bi nyan ni Sairene aatiŋ ni, ni Aleksandria aatiŋ ni, ni Silisia aatiŋ ni, ni Asia aatiŋ ni. Bijab ngbaan le kpak Stiifen kinikpak-pak. ¹⁰Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tii Stiifen nlan sakpen pu na, baa ŋmaa len ki nyar u. ¹¹Nima pu le bi tii bijab bibaa ŋimombil ke bi mɔln inyamɔn paan u. Le bijab ngbaan len ke bi ŋun u sii Moses ni Uwumbɔr. ¹²Baah len pu na, le Juu yaab, ni baaninkpiib, ni Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb gee liŋuul Stiifen pu. Bi dan nan chuu u mpɔɔn, ki di u siin

bibøjirb aaninkpiib aanimbiin ni, ¹³le ki joo ni binib bi ga mōln inyamōn paan u na. Le bi len ke, “N-yoonn mōmōk uja wee bii Moses aakaal, ki seei Uwumbōr Aadichal. ¹⁴Ti ŋun u len ke Yesu, u ye Nasaref aatiŋ aanii na, ga gbaa wii Uwumbōr Aadichal ngbaan, ki kpeln Moses aah nan tii timi ikaal i mōmōk na.” ¹⁵Le bibøjirb aaninkpiib mōmōk lik Stiifen ki kan ke unimbil wōb wiin chain ke Uwumbōr aatuun aanimbil wōb na.

Stiifen aah len pu na

7 Uwumbōr aatotoorninkpel nan baa Stiifen, “Baah len pu na, ti gbii ii?”

²Le Stiifen bui ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, ni li pel man. Uwumbōr u nyuun na nan dan tiyaaja Abraham chee. Waah nan dan u chee na, u nan laa bi Mesopotamia aatiŋ ni, kaa kee buen Harann aatiŋ ni, ke u ti kal nima. ³Le Uwumbōr bui u, ‘Nya aado yaab aatiŋ ni, ni saanib chee, ki li cha maah ga mōk si kitiŋ ki na ponn ni.’”

⁴Nima pu le u fii Kaldii yaab aatiŋ ni, ki buen Harann aatiŋ ni, ki nan ti bi nima. Waah bi nima na, le ute kpo. Ute aah kpo na, le Uwumbōr nyan u nima chee, ki di u dan taah bi kitiŋ ki ponn ni dandana wee na. ⁵N-yoonn ngbaan, Uwumbōr aa nan tii u kitiŋ kibaa do chee na. Waa nan po tii u lisar libaa. U nan puu tipuur tii u ke u ga di kitiŋ kee tii u ni uyaabitiib. N-yoonn mu Uwumbōr nan puu tipuur tee tii u na, Abraham aa nan kee kpa ubo. ⁶Le Uwumbōr bui u, ‘Aayaabitiib ga li ye bicham kitiyayan ponn ni. Kitiŋ ngbaan aanib ga di bi ŋa binaagbiib, ki ŋa bi bakaa ŋibin ikui inaa. ⁷Kitiŋ ngbaan aanib aah ga di bi ŋa binaagbiib na, le m ga daa bitafal. N-yoonn ngbaan le aayaabitiib ga nya kitiŋ ngbaan ni, ki

dan kitiŋ kee ponn ni, ki nan li dooni mi do chee na.’” ⁸Le Uwumbōr puu tipuur tii Abraham, ki tii u nkaal, ke u ni uyaabitiib mōmōk gii ŋichakpan, aan ni mōk ke bi kii uma Uwumbōr aah puu tipuur ti na. Le Abraham ma ubijabo, ki yin u ke Aisak, le ki gii uchakpaln, u nan laa ye iwiin iniin aabo la. Le Aisak ma waabo Jakob. Jakob mu ma japōtiib kipiik ni bilee bi ye tiyaajaninkpiib na. Le bi mōmōk gii ŋichakpan.

⁹“Le Jakob aajapōtiib nan kpa lipi-poln binaal Josef pu, ki di u kooh binib pu, u li ye unaagbiija kitiŋ kibaa ponn ni, bi yin ki ke Ijpt. Le Uwumbōr mu nan bi u chee, ¹⁰ki ter u, ki nyan u waafalaa mōmōk ponn ni. N-yoonn ngbaan Faro nan ye Ijpt aatiŋ aabōr. Le Uwumbōr tii Josef nlan, ki cha Faro gee waabōr. Le Faro di u ŋa kitiŋ ngbaan aayidaan, ni waachiln aayidaan. ¹¹N-yoonn ngbaan le nkon lir Ijpt aatiŋ ni, ni Kanaann aatiŋ ni. Binib nan kan falaa sakpen. Tiyaajatiib nan bi Kanaann aatiŋ ni. Baa nan kan tijikaar. ¹²Le bite Jakob ŋun ke tijikaar bi Ijpt aatiŋ ni. Nima pu na, u nan cha ujaapōtiib buen nima chee bi ti daa tijikaar. Le bi buen ti daa, ki gir ni, ki ki buen lelee. ¹³Baah buen lelee na, le Josef ti di ubaa mōk bi, le ki di waamaal mu mōk Ubōr Faro, ¹⁴le ki tun bi ute Jakob chee, ke bi ti yin ni u ni waamaal mōmōk, bi dan u chee Ijpt aatiŋ ni. Bi nan ye binib imonko itaa ni kipiik ni biŋmu la. ¹⁵Le bi mōmōk buen u chee Ijpt aatiŋ ni, ki nan bi nima kina ki ti kpo. ¹⁶Baah kpo na, le bi yoor bi ki di dan Sekem aatiŋ ki bi do chee na ni, ki ti di bi sub. Bi nan sub bi nfal mu Abraham nan di ŋimombil daa Hamor yaab chee na ponn ni la.

¹⁷“Tō, Uwumbōr nan puu tipuur tii Abraham. Le n-yoonn mu u ga ŋa waah

⁷7:3 : Lik Mpiin 12.1.

⁸7:7 : Lik Mpiin 12.7; 15.13-14; 17.8; Nnyam 3.12.

puu tipuur ti na peen ni. N-yoonn ngbaan le Israel yaab too p̄r kpee Ijpt aatiŋ ni.¹⁸ Ni nan yunn pam, le ub̄rk-paan u kaa nan nyi Josef aab̄r na jin nnaan Ijpt aatiŋ ni.¹⁹ Le u nan ŋmanni tiyaajatiib ki ŋani bi bakaa, le ki tuk waanib ke bi di tiyaajatiib aabim mee timoor ni aan bi kpo.²⁰ N-yoonn ngbaan le bi ma Moses, u nan ye ubo u ŋan sakpen na la. Le bi kpiin u ute do iŋmal itaa.²¹ Waah ŋa iŋmal itaa aabo na, le bi di u bil timoor ni. Le Faro aabisal ti kan u, ki yoor u, ki kpiin u, ki di u ŋa waabo.²² Le bi m̄k u Ijpt yaab aalan aab̄ŋ aab̄ŋ. Le u kp̄aln unii u nyi tib̄r na, ki tun lituln li kpa liyimbil na.

²³“Waah ŋa ŋibin imonko ilee aaja na, u nan ban ke u mann unaabitiib Israel yaab.²⁴ Le u mann bi, ki kan Ijpt aanii ubaa ŋa Israel aanii ubaa bakaa. Le u buen ti ter Israel yaab aanii ngbaan, ki gbaa Ijpt aanii ngbaan teen ki ku u.²⁵ U nan dakl ke unaabitiib ga bee ke Uwumb̄r ga cha u nyan bi baadim aajaal ni. Le baa bee.²⁶ Le ni woln le u ti kan Israel yaab bilee bi jaa. U nan ban ke u par bi, le ki bui bi, ‘Nj̄otiib, ni ye naabitiib la. Ba ŋa ni ŋani t̄b bakaa?’²⁷ Le unii u ŋa ungeen aat̄ bakaa na nan tur Moses foor bibaa chee, ki bui u, ‘Ŋma ŋa si timi aayidaan ni ub̄jir?’²⁸ Aa ban ke aa ku mi ke saah fe ku Ijpt aaja na pu na la aa?”²⁹ Waah len kina na, le Moses san nyan Ijpt aatiŋ ni, ki buen Midiann aatiŋ ni, ki nan ti ye uchaan nima. Le upuu ma mbijabim bilee nima.

³⁰“Ŋibin imonko ilee aah jer na, le Uwumb̄r aatuun di ubaa m̄k Moses. N-yoonn ngbaan le Moses nan bi nteersakpiin ni, lijool li bi yin li ke Sainai na

chee. Uwumb̄r aatuun ngbaan nan bi mmii ponn ni, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu.³¹ Moses aah kan ni na, le ni gar u pam. Le u foor mal mmii ngbaan u ti lik. Waah foor mal mu na, le u ŋun Uwumb̄r aaneel len ke,³² ‘Min le ye aayaajatiib Abraham, ni Aisak, ni Jakob Aawumb̄r.’ Ijawaan chuu Moses, le uwon gbaa. Waa ki kaa u ki lik.³³ Le Uwumb̄r bui u, ‘Saah si nin chee na ye kitiŋ ki bi chain na la. Chuu takl saanaatak ngbaan.³⁴ M kan maanib Israel yaab aah bi ji falaa sakpen Ijpt aatiŋ yaab aajaal ponn ni pu na, ki ŋun baah wii pu na, le m sunn ni ke m nan gaa bi lii. Li pel, m ga tun si Ijpt aatiŋ ni, aa ti nyan bi nima chee.’³⁵

³⁵“T̄, Moses le ye unii u Israel yaab nan yii u, ki bui u ke, ‘Ŋma ŋa si timi aayidaan ni ub̄jir?’ Uma le Uwumb̄r nan tun waatuun u chee, busub bu bi ke bu aah gaal mmii le na pu, u ti tuk u ke u buen ti nyan ni waanib tinaagbiir ni, ki li joo ni bi.³⁶ Uma Moses le nyan bi Ijpt aatiŋ ni, ki tun lijiniir aatun nima chee, ni Lim̄ɔkal Aanyusakpem[†] ni, le ki ti nin tun lijiniir aatun timoor ni, ŋibin imonko ilee.³⁷ Uma Moses le tuk Israel yaab,³⁸ ‘Uwumb̄r ga tun ni ub̄nabr ubaa ni chee, ke waah tun ni mi pu na. U mu ga li ye ninaabitiib ponn ni ubaa la.’³⁸ Uma Moses, ni tiyaajatiib, ni Uwumb̄r aatuun nan bi nteersakpiin ni, Sainai aajool chee, le Uwumb̄r aatuun len u chee tib̄r lijool ngbaan paab, ki tuk u lim̄ɔfal aab̄r ke u nan tuk timi.

³⁹“Le tiyaajatiib aa gee ke bi kii waam̄b. Bi yii u, ki ban ke bi ki labr buen Ijpt aatiŋ ni,⁴⁰ le ki bui Moses aanaal Aaronn, ‘Maa ŋiwaa tii timi, ti li

*7:28 : Lik Nnyam 2.14.

†7:32 : Lik Nnyam 3.6.

‡7:34 : Lik Nnyam 3.1-10.

¶7:36 : Lim̄ɔkaal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la.

§7:37 : Lik Ikaal 18.15, 18.

dii ɲi. Moses u nyan ni timi Ijpt aatiɲ ni na, taa ki nyi waah bi niwɔb na.^{*,**}

⁴¹N-yoonn ngbaan le bi di salmaa mɔɔ unaabo, le ki toor kitork tii u. Baah mɔɔ unaabo ngbaan na, le bi jin ɲjim ki mɔɔni sakpen. ⁴²Le Uwumbɔr daak bi chee, le ki siir cha bi, le bi dooni ɲɲmabil ɲi bi kitaapaak na. Uwumbɔr aabɔnabr nan ɲmee tibɔr ngbaan Uwumbɔr Aag-baɲ ponn ni, ke Uwumbɔr len ke, 'Israel yaab, ni nan kɔr tiwakor ki toor kitork ɲibin imonko ilee timoor ni.

Naah toor kitork na, ni toor tii min aa? Aayii.

⁴³Ni nan yoor liwaal li bi yin li ke Molek na aabool, ni liwaal Refann^{††} li ye liɲmabil aanan na.

Ni nan mɔɔ ɲiwaɔ ɲimina, ke ni li dooni ɲi.

Nima pu na, m ga di nimi buen tinaagbiir ni,

kitiɲ ki bi Babilonɲ aatiɲ aapuwɔb na ni.^{‡‡}

⁴⁴"Tɔ, tiyaajatiib nan joo ngban aabool timoor ni. Uwumbɔr nan joo ubaa mɔk bi libool ngbaan ponn ni la. U nan tuk Moses waah ga ɲa pu ki ɲa libool ngbaan na. Le Moses ɲa li Uwumbɔr aah mɔk u pu na. ⁴⁵Tiyaajatiib nan di libool ngbaan tii baabim. Baabim ni baayidaan Josua mu nan yoor libool ngbaan, le ki buen bi ti gaa kitiɲ ki Uwumbɔr jenn binib nima na. Le libool ngbaan nan bi nima, ki ti saa Ubɔr David aayoonn. ⁴⁶Uwumbɔr nan gee Ubɔr David. Le David nan ban ke u maa lidichal tii Uwumbɔr, u nan ye uyaaja Jakob Aawumbɔr na. David

mu aa nan maa lidichal tii Uwumbɔr. ⁴⁷Ujapɔɔn Solomon le nan maa lidichal tii Uwumbɔr.

⁴⁸"Tɔ, Uwumbɔr u kaa kpa ɲeen aato na aa bi binib aah maa ɲidichal ɲi na ponn ni baanja. Uwumbɔr aabɔnabr nan len ke Uwumbɔr len ke,

⁴⁹'Kitaapaak le ye maabɔrjal, le kitiɲ ye ntaa aah taa ni pu na: ni ga maa ba aadichal aaboln ki tii mi? Ba aapaan ni ga kan tii mi aan m li koo nima?

⁵⁰Min mbaa le nan naan tiwan nimina mɔmɔk.^{”¶¶}

⁵¹Tɔ, Stiifen nan ki len ke, "Nitafal pɔɔ, naa dii Uwumbɔr aasan nisui ni, kaa pel waaliin. N-yoonn mɔmɔk ni ban ni yii Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ke niyaa-jatiib aah nan yii mu pu na. ⁵²Niyaa-jatiib nan muk Uwumbɔr aabɔnabtiib mɔmɔk, le ki ku binib bi tuk bi ke Uwumbɔr Aatutunyaan ga dan na. U fuu ni, le ni kooh u, ki ku u. ⁵³Uwumbɔr nan tun ni waatuuntiib bi nan tii nimi waakaal. Le ni yii, kaa kii nkaal ngbaan."

Baah mae Stiifen ɲitakpal ki ku u pu na

⁵⁴Stiifen aah len kina na, le liɲuul chuu binib ngbaan, le bi ɲmɔ ɲinyin.

⁵⁵Le Stiifen u Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbii u na, waan lik paacham, le ki kan Uwumbɔr aah wiin chain pu na, le ki kan Yesu si uɲangii wɔb. ⁵⁶Le u bui ke, "Lik, m kan kitaapaak chuu piir, ki kan Unibɔn Aabo na si Uwumbɔr aɲangangii wɔb."

⁵⁷Waah len kina na, le bi teen mpɔɔn pu, ki di biɲaal ɲeeb bitafal, le ki kpaan ber bi ti chuu u, ⁵⁸ki nyan u kitiɲ ponn

^{*,**}7:40 : Lik Nnyam 32.1.

^{††}7:43 : Refann nan ye n-yaayoonn na aawaal li bi nan len ke lima le joo liɲmabil li bi yin li ke Saturin na. Binib bi kaa dii Uwumbɔr na nan dooni liwaal ngbaan.

^{‡‡}7:43 : Lik Amos 5.25-27.

^{¶¶}7:50 : Lik Aisaya 66.1-2.

ni, ki di buen n-gbaan, ki ti mae u n̄itakpal. Le biseeraadam ngbaan chuu peer baabɔkul, ki di bil unachipɔɔn ubaa chee, bi yin u ke Sɔɔl. ⁵⁹Le bi mae Stiifen n̄itakpal u ti kpo. Baah bi mae u n̄itakpal na, le u mee Tidindaan ke, “Tidindaan Yesu, gaa maawiin,” ⁶⁰le ki gbaan utaagaayil pu, le ki teen mpɔɔn pu, “Tidindaan, taa teen bi baah ɲa bakaa u na.” Waah len kina na, le u kpo.

Sɔɔl aah ɲa Yesu aanib falaa pu na

8 Baah ku u pu na, le Sɔɔl kii. Liyaadaal ngbaan le bi piin ki bi muk Yesu aanib bi bi Jerusalem ni na, ki ɲa bi falaa sakpen. Nima pu na, bi mɔmɔk nan yaa, ki buen Judea ni Samaria aatim mɔmɔk ponn ni. Yesu aakpambalb baanja le nan gur Jerusalem ponn ni, kaa yaa. ²Le bijab bi san Uwumbɔr na sub Stiifen ki wii mpɔɔɔn pu.

³Le Sɔɔl pɔɔn ubaa, u ti bii Yesu aanib ki ɲa bi fam. U nan koo n̄idichal n̄idichal ponn ni ki ban bi, ki chuu nyan bijab ni bipiib mpɔɔn, ki ti di ɲa kiyondiik ni.

Filip aah buen Samaria aatiɲ ni pu na

⁴Tɔ, binib bi dii Yesu na nan yaa koo ntim mɔmɔk ni, le ki tuk binib waabɔnyaan. ⁵Le Filip buen Samaria aatiɲ ni ki ti tuk binib Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ⁶ki tun lijn̄jiir aatun. Baah kan lijn̄jiir aatun ngbaan ki ɲun waah len pu na, le kinipaak pel waabɔr ngbaan mbamɔm. ⁷U nan nyan tiyayaar binib pam ponn ni, le ti teen mpɔɔn pu, ki nyan biwon ni. Le binib bi aawon faan na, ni biwɔb mu pam kan laafee. ⁸Nima pu le Samaria aatiɲ aanib nan kpa mpopiin sakpen.

⁹Le uja ubaa nan bi nima bi nan yin u ke Simonn; u nan ye ubɔɔ la, ki tun lijn̄jiir aatun ɲi gar Samaria aatiɲ aanib na pam, le ki yoor ubaa ke uma le ye uninyuun. ¹⁰Le binib mɔmɔk, bigiim ni

bipɔɔndam kii tii u, ki len ke u kpa Uwumbɔr aapɔɔn, ki yin u ke Mpɔɔn Sakpiindaan. ¹¹U nan tun inyɔk aatun ni yunn, ki cha ni gar binib pam. Nima pu na, bi nan kii tii u. ¹²Le Filip dan nan tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔnyaan, ni Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Le bi kii waah len pu na. Baah kii waah len pu na, le u muin bi nnyun ni, bijab ni bipiib mɔk. ¹³Le Simonn, u ye ubɔɔ ngbaan na, mu kii Filip aah len pu na. Le Filip muin u nnyun ni. Le u dii Filip idaa mɔmɔk, ki kan u tun lijn̄jiir aatun pam. Le ni gar u ki ti nyan.

¹⁴Le Yesu aakpambalb bi bi Jerusalem ni na ɲun ke Samaria aatiɲ aanib gaa Uwumbɔr aaliin. Baah ɲun kina na, le bi cha Piita ni Jɔnn buen bi chee. ¹⁵Le Piita ni Jɔnn ti fuu nima, ki mee Uwumbɔr tii binib bi gaa Uwumbɔr aaliin na, ke u tii bi Waafuur Nyaan. ¹⁶Waafuur Nyaan aa nan kee sunn ni bi ponn ni ubaa pu. Filip nan muin bi nnyun ni baanja, Tidindaan Yesu aayimbil pu la. ¹⁷Nima pu na, Piita ni Jɔnn nan mee Uwumbɔr tii bi, le ki di biɲaal paan bi pu. Baah ɲa kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin binib ngbaan.

¹⁸Le Simonn kan ke Yesu aakpambalb aah di biɲaal paan binib pu na, Uwumbɔr tii binib ngbaan Waafuur Nyaan. Waah kan kina na, le u ban ke u pa bi ɲimombil, ¹⁹bi tii u mpɔɔn mumina, ke u yaa di uɲaal paan binib pu kan, bi ga kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan.

²⁰Le Piita baa u, “Aa dak ke aa ga ɲmaa di ɲimombil daa Uwumbɔr aapiin aa? Saah dak pu na, naa ɲan. Aa ni saamombil bee fam. ²¹Aasui aa ɲan Uwumbɔr chee. Aaɲaal aa bi waabɔnyaan ni. ²²Kpeln aapobil, ki di cha saatunwanbir ngbaan, ki mee Uwumbɔr ke u di cha saalandakbir pinn si. ²³M kan ke aasui to sakpen a. Titunwanbir le joo si.”

²⁴Le Simonn bui Piita ni Jönn, “Mee Uwumbör tii mi, aan saah len tibör ti na, ti taa pii mi.”

²⁵Tö, Piita ni Jönn nan tuk Samaria aatiŋ aanib Tidindaan aabör, ki sur bi mbamöm, le ki nin gir buen Jerusalem. Baah chuun ki cha na, le bi bö dii Samaria aatim pam ponn ni, ki tuk binib Yesu aabönyaan.

Itiopia aatiŋ aaninkpel aah gaa Yesu ki kii pu na

²⁶N-yoonn ngbaan le Uwumbör aatuun tuk Filip ke u gor ki dii ŋŋangii wöb, ki dii timoor ni aasan mu nyan Jerusalem ki cha Gasa aatiŋ ni na. Dandana wee, nsan ngbaan ŋa nsankpok a. ²⁷⁻²⁸Le Filip fii ki cha. Uja ubaa nan ka itaan aah dar töröku sakpiin u na ponn ni, nsan ni. U nan ye Itiopia aatiŋ aanii la, ki mu ye unii u bi lee nyan ŋikookpimbil na, ki mu ye uninyuun la. Uma le nan lik Itiopia aatiŋ aamombil mömök, ki kpa mpöön sakpen, ki tun lituln tii Itiopia aabörpii, u bi yin u ke Kandake na. Uja ngbaan nan dan Jerusalem u nan doon Uwumbör, ki labr cha, ki laa beenin bi nsan ni. Filip aah kan u na, u nan bi waatöröku sakpiin ponn ni, ki karni kigbaŋ ki Uwumbör aabönabr Aisaya nan ŋmee ki na. ²⁹Le Uwumbör Aafuur Nyaan tuk Filip ke u li cha töröku ngbaan chee. ³⁰Le Filip san buen u chee ki ti ŋun u bi karni kigbaŋ ki Uwumbör aabönabr Aisaya nan ŋmee ki na. Le Filip baa u, “Saah bi karni kigbaŋ ki na, aa bee naatataa aa?”

³¹Le u bui ke, “Unii yaa kaa mök mi kan, m ga ŋa kinye ki bee?” le ki tuk Filip ke u koo ni u chee ki nan kal töröku na ponn ni. ³²Tö, waah bi karni Uwumbör Aagbaŋ ponn ni nin chee na ŋmee ke, “Bi yaa chuun upiih bi ti kër u kan, waa wii.

Bi yaa chee upihbo aakokor pu kan, u mu aa wii.

U mu bi kina la.

Baah chuun u mpöön pu na, waa len tibaa ke u nyan ubaa tibör ngbaan ni.

³³Bi nan di u ŋa biböjirb chee, ki mōln inyamōn paan u, ki jinn u inimōn.

Bi nan ku u, le unii ubaa aan ŋmaa len uyaabitiib pu.”^{§§}

³⁴Tö, le uja ngbaan baa Filip, “Uwumbör aabönabr aah nan len pu na, u len ŋma aabör? U len ubaa aabör le aan u len uken aabör la?” ³⁵Le Filip tuk u ŋŋmeen ngbaan aatataa, ke ni ye Yesu aabör la, le ki tuk u tibönyaan na. ³⁶Baah bi töröku na ponn ni ki cha na, le bi ti fuu nkpen mubaa ni, le ki kan nnyun dö. Le uja ngbaan bui Filip, “Lik, nnyun sö. Aa ga ŋmaa muin mi nnyun ni dandana wee ee?”

[³⁷Le Filip bui u, “Aa yaa gaa Yesu ki kii mbamöm kan, m ga ŋmaa muin si nnyun ni.”

Le u bui u, “M pak ke Yesu Kristo ye Uwumbör Aajapöön la.”]

³⁸Le u cha waatöröku sil. Le u ni Filip mömök bilee sunn sil ni kitiŋ, ki koo nnyun ni. Le Filip muin u nnyun ngbaan ni. ³⁹Le bi nyan ni nnyun ni. Baah nyan ni nnyun ni na, le Uwumbör Aafuur Nyaan yoor Filip, ki di u buen. Uja ngbaan aa ki kan u. Le u ki koo waatöröku ponn ni, ki cha, ki nan kpa mpopiin pam. ⁴⁰Binib nan kan Filip kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Asotus. Le u bö dii ntim mömök ni, nima chee, ki tuk binib Yesu aabönyaan, le ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

Sööl aah gaa Yesu ki kii pu na

(Lituln 22.6-16; 26.12-18)

9¹⁻²Sööl ma nan beenin kpa liŋuul Tidindaan aadidiliib pu, ki ban ke u

§§8:33 : Lik Aisaya 53.7-8.

chuu bi ki ku bi. U nan ban ke u buen Damaskus aatiŋ ni, ki ti ban bi, bijab ni bipiib mómək, ki chuu bi mpɔɔn, ki di tikululn buu bi, ki di gir dan Jerusalem. Le u buen Uwumbɔr aatotoorninkpel chee, ke u ŋmee kigbaŋ tii u. U yaa ti fuu Damaskus aatiŋ ni kan, u ga di kigbaŋ ngbaan mək mmeen aadir aaninkpiib, ke bi cha u chuu binib bi dii Yesu aasan na.

³Tɔ, le u siir ki cha. Waah laa bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatiŋ ni na, libuul ngbaan ni le nwiihn nyan ni paacham, ki woln ki mann gonn u. ⁴Le u lir kitiŋ, ki ŋun nneel len ke, “Sɔɔl, Sɔɔl, ba ŋa aa ŋani mi falaa?”

⁵Le Sɔɔl baa u, “Ndindaan, ŋma ye?”

Le u bui u, “Min le ye Yesu, u aa ŋa u falaa na. ⁶Fii sil, ki li cha kitiŋ ngbaan ni. Aa yaa ti fuu kan, bi ga tuk si saah ga ŋa pu na.”

⁷Binib bi nan dii Sɔɔl na si ŋmin, kaa ŋmaa len tibaa. Bi ŋun nneel len, kaa waa unii. ⁸Le Sɔɔl fii sil, ki likr unimbil, kaa ki waa. Le bi chuu uŋaal, ki dar u cha Damaskus aatiŋ ni. ⁹Waa nan waa ki ti saa iwiin itaa, kaa ki ji, kaa ki nyu mu.

¹⁰Le Yesu aadidiir ubaa nan bi Damaskus aatiŋ ni, bi nan yin u ke Ananias. Le Tidindaan len u chee tidan ponn ni, ki bui u, “Ananias.”

Le u bui ke, “Ndindaan, m sɔ.”

¹¹Le Tidindaan bui u, “Fiin, ki li cha nsan mu bi yin mu ke Nsan Mu Tok na ni, ki li cha Judas do, ki li ban uja u bi yin u ke Sɔɔl, aan u ye Tasus aatiŋ aanii na. U bi mee Uwumbɔr, ¹²le ki dan tidan ki kan uja u bi yin u ke Ananias na koo ni u chee, ki nan di uŋaal paan u pu, ke unimbil ki likr.”

¹³Le Ananias bui ke, “Ndindaan, binib pam tuk mi uja ngbaan aabɔr, ke u ŋani saanib bakaa sakpen Jerusalem ponn ni. ¹⁴U fuu ni do, ki kpa nsan mu Uwumbɔr

aatotoorninkpiib tii u ke u chuu saanib mómək, ki buu bi tikululn na.”

¹⁵Le Tidindaan bui u, “Li cha u chee. M nyan u la, u ti li joo maabɔr tuk bibɔrb, ni Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki cha bi bee mbɔr. ¹⁶Min mbaa ga mək u waah ga ji falaa u mómək maayimbil pu na.”*

¹⁷Le Ananias fii ki buen Judas do, ki ti koo Sɔɔl chee, ki di uŋaal paan u pu, le ki bui u, “Nna aabo Sɔɔl, Tidindaan le tun ni mi aa chee. Yesu u di ubaa mək si, saah bi nsan ponn ni ki choo na, uma le tun ni mi, ke m cha aa ki likr, ki gbiin Uwumbɔr Aafuur Nyaan.” ¹⁸Waah len kina na, libuul ngbaan ni le tiwan ni naahn tijaŋpɔkr na nyan Sɔɔl aanimbil ni. Le unimbil ki likr, le u fii sil. Le bi muin u nnyun ni. ¹⁹Le u jin tijikaar, ki ki kan mpɔɔn.

Sɔɔl aah moon Uwumbɔr aabɔr Damaskus aatiŋ ni pu na

Sɔɔl nan laa bi Yesu aadidiliib chee iwiin ilee, Damaskus aatiŋ ni. ²⁰Libuul ngbaan ni le u koo mmeen aadir ni, ki ti tuk binib Yesu aabɔr, ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn la.

²¹Le ni gar binib bimək ŋun waah len pu na. Le bi baa tɔb, “Naa ye uja ngbaan le nan ŋa Yesu aanib falaa Jerusalem ponn ni ii? U dan do, ke u nan chuu bi, ki di tikululn buu bi, ki di bi buen Jerusalem, ki ti di bi ŋa Uwumbɔr aatotoorninkpiib aŋaal ni.”

²²Sɔɔl nan moo kani mpɔɔn u di tuk binib Yesu aabɔr, le ki len ki nyan Juu yaab bi bi Damaskus aatiŋ ni na, ki mək bi ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na.

²³Ni nan ŋa iwiin ilee, le Juu yaab kuun tɔb, ki kpokl baah ga ŋa pu ki ku Sɔɔl na. ²⁴Idaa mómək, kinyeek ni nwiin pu, le bi ka kii kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee, ke Sɔɔl yaa nan nyan ni

*9:16 : Lik Kolose Yaab 1.24.

kan, bi chuu u ki ti ku u. Le Sool n̄un baah kpokl pu na. ²⁵ Kitiñ ngbaan aagoln nan kpa takolu mam. Le Sool aadidiliib yoor u ɲa kibɔkuuk sakpen ponn ni, ki di u dii takolu nyan.

Baah nan muk Sool Jerusalem ni pu na

²⁶ Le Sool buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le u ban u kpaan Yesu aadidiliib chee. Le bi san u ijawaan, kaa pak ke u ye Yesu aadiiir ubaa. ²⁷ Le Banabas dan nan di u buen Yesu aakpambalb chee, ki ti tuk bi ke Sool nan kan Tidindaan nsan ni, ke Tidindaan nan len u chee, ke Sool nan kpa lipobil ki di Yesu aabɔr tuk binib bi bi Damaskus aatiñ ni na. ²⁸ Banabas aah tuk bi kina na, le bi cha Sool kpaan bi chee. Le u dii bi baah cha nin chee na Jerusalem ponn ni, ki kpa lipobil u tuk binib Tidindaan aabɔr. ²⁹ N-yoonn, n-yoonn le u ni Juu yaab bi len Griik aaliin na kpak tɔb kinikpakpak, le bi ban bi ku u. ³⁰ Le Yesu aanib n̄un ke bi ban bi ku u. Baah n̄un kina na, le bi yoor u buen Siisarea aatiñ ni, ki cha u kun Tasus aatiñ ni.

³¹ Nima pu na, Yesu aanib bi nan bi Judea aatim ni, ni Galilee aatim ni, ni Samaria aatim ni na nan gaa bibaa. Unii ubaa aa ki muk bi. Le bi moo bae Tidindaan aaliin n-yoonn mɔmɔk, ki pak u. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan ter bi, ki cha binib moo kpee bi pu.

Piita aah tun lijnjiir aatun pu na

³² Tɔ, Piita nan bɔ dii ntim mɔmɔk ponn ni nima chee. U nan buen Lida aatiñ mu ni, ki mann Uwumbɔr aanib bi bi nima na. ³³ Waah bi nima na, le u kan uja ubaa, bi yin u ke Eneas, u nan ye uja u aawon faan na la. ɲibin ɲiniin u po dɔ kidiik ni la, kaa ɲmaa fii. ³⁴ Le Piita bui u, “Eneas, Yesu Kristo tii si laafee dandana wee. Fii sil, ki kpab saawan-dookaan.” Libuul ngbaan ni, le u kpaan

fii sil. ³⁵ Le binib bimɔk bi Lida aatiñ ni, ni Saronn aatiñ ni na kan u, ki kpeln baabimbin, ki dii Tidindaan aasan.

³⁶ Kitiñ kibaa mu bi, ki bi gbɔk nima chee, bi yin ki ke Jɔpa. Upii u dii Yesu aasan na nan bi nima, bi yin u ke Tabita. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Dokas. Waayimbil aatataa le ye ke upeeyun. U nan ye litunyaandaan la. ³⁷ N-yoonn ngbaan le u buñ, ki kpo. Le bi fu linikpol ngbaan nnyun, ki di u ti bil paacham aadiik ni. ³⁸ Jɔpa aatiñ, ni Lida aatiñ aa daa tɔb. Le Yesu aadidiliib bi bi Jɔpa aatiñ ni na n̄un ke Piita bi Lida aatiñ ni. Le bi tun bijab bilee, ke bi ti yin ni Piita, ke u pɔɔn ubaa ki dan mala. ³⁹ Le Piita fii dii bi. Waah ti fuu ni nima na, le bi di u buen paacham aadiik ngbaan ni. Le bikpopiib kuun nima, ki si Piita chee, ki wii, le ki mɔk u ɲibɔkul ɲi Dokas nan ɲa tii bi, waah nan bi na. ⁴⁰ Le Piita jenn nyan bi mɔmɔk kidiik ngbaan ni, le ki gbaan utaɲaayil pu, ki mee Uwumbɔr, le ki lik linikpol ngbaan ki len ke, “Tabita, fii sil.” Le u likr unimbil. Waah kan Piita na, le u fii kal. ⁴¹ Le Piita chuu uɲaal, ki ter u, u fii sil, le ki yin Uwumbɔr aanib ni bikpopiib ngbaan, ki di u mɔk bi, ke u fikr a. ⁴² Le binib bimɔk bi Jɔpa aatiñ ni na n̄un tibɔr ngbaan. Nima pu na, binib pam nan gaa Tidindaan ki kii. ⁴³ Piita nan bi Jɔpa aatiñ ni, ki yunn. U nan koo uja u bi yin u ke Simonn, aan u ye ugbanjab na do la.

Uninkpel Konelius aah yin Piita pu na

10 Tɔ, uja ubaa nan bi Siisarea aatiñ ni, bi nan yin u ke Konelius. U nan ye butɔb aajab nkub aaninkpel la. Bi yin butɔb aajab ngbaan ke “Itali aatiñ aajab.” ² Konelius nan ye uninyaan la. U ni waachiln ni aanib mɔmɔk pak Uwumbɔr. U nan ɲani Juu yaab aagiim tiɲann sakpen, ki mee Uwumbɔr idaa mɔmɔk la.

³ Le kijook wɔb, tikur titaa aayoonn, u

daŋ tidaŋ ki kan Uwumbɔr aatuun koo ni u chee ki nan bui ke, “Konelius.”

⁴ Waah kan Uwumbɔr aatuun ngbaan na, le u san ijawaan, ki baa u, “Maaninkpel, aa ban ba?”

Le Uwumbɔr aatuun ngbaan bui u, “Uwumbɔr ŋun saameen, ki nyi saah ter bigiim pu na, ki teer aa bɔr. ⁵ U ban ke aa cha bijab bibaa buen Jɔpa aatiŋ ni, ki ti yin ni uja ubaa, bi yin u ke Simonn Piita. ⁶ U koo ugbanjab ubaa aadichal ni, bi yin u ke Simonn. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan.” ⁷ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan ki gir buen. Waah buen na, le Konelius yin waatutum ponn ni bilee, ni butɔb aaja u ye uninyaan ki bi u chee idaa mɔmɔk ki tun lituln tii u na. ⁸ Konelius nan tuk bi waah kan pu na mɔmɔk, le ki tun bi, ke bi buen Jɔpa aatiŋ ni.

⁹ Naah woln kitaak na, le bi bi nsan ni, ki peen Jɔpa aatiŋ ni. Nwiin kaasisik ni, le Piita jon kidiik paab[†] u ti mee Uwumbɔr. ¹⁰ Le nkon chuu u, le u ban u ji tijikaar. Baah bi mɔn bisaa ke bi tii u na, ¹¹ le u daŋ tidaŋ ki kan kitaapaak chuu piir, ki kan tiwan nibaa sunn ni kitiŋ. Ni nan naahn likekeln ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitiŋ. ¹² Ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimɔk baar kitiŋ na, ni inyoon mɔmɔk aabɔŋ nan bi likekeln ngbaan pu. ¹³ Le nneel len ke, “Piita, fii, ki ku ki ŋmɔ.”

¹⁴ Le Piita bui ke, “Ndindaan, aayii. Maa kee ŋman tiwan ni kɔ ke nee na.”

¹⁵ Le nneel ngbaan ki len ke, “Uwumbɔr yaa len ke aa ga ŋmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kɔ.” ¹⁶ Le ni ŋa kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan gir buen paacham.

¹⁷ Le Piita dakl lik ke u bee lijnjiir aawan ngbaan aatataa. Ni nan ŋa u ilan-dak. N-yoonn ngbaan binib bi nyan ni

Konelius do na baa binib, ki bee Simonn do, ki si mbisamɔb chee, ¹⁸ le ki teen ke, “Simonn Piita bi do oo?”

¹⁹ Le Piita laa beenin bi kidiik paab, ki bi dak lijnjiir aawan ngbaan aatataa. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan bui u, “Lik, bijab bitaa fuu ni do, ki ban si. Min le tun ni bi. ²⁰ Fii ki sunn ni, ki dii bi, ki taa joo beeni.” ²¹ Le Piita sunn ni kitiŋ, ki bui bijab ngbaan, “Min le ye unii u ni ban na. Ni chuun kinye?”

²² Le bi bui u, “Konelius, u ye butɔb aajab nkub aaninkpel na le tun ni timi. U ye unibamɔnn u pak Uwumbɔr na. Juu yaab mɔmɔk pak u sakpen. Le Uwumbɔr aatuun mubaa tuk u ke u yin si, ke aa dan udo, u nan pel saah ga len pu na.” ²³ Le Piita bui bi ke bi koo ni, le ki chann bi tichann. Le bi doon udo.

Naah woln kitaak na, le u gor ki dii bi. Le Yesu aanib bi nan bi Jɔpa aatiŋ ni na bibaa mu dii u. ²⁴ Ki woln kitaak, le bi fuu Siisarea aatiŋ ni. Le Konelius nan yin waamaal, ni ujɔtiib dan udo, ki nan ka kii Piita. Le Piita ti fuu ki koo bi chee.

²⁵ Waah koo ni na, le Konelius dan nan gbaan unimbiin ni, ki doon u. ²⁶ Le Piita fiin u, ki bui u, “Fii sil. M po ye unibɔn la.” ²⁷ Piita nan beenin bi len u chee le ki ti koo kidiik ni, ki kan binib pam kuun nima chee. ²⁸ Le Piita bui bi, “Ni nyi ke timi Juu yaab aakaal aa kii ke ti mann binib bi kaa ye Juu yaab na, kaa kii ke ti kpaan bi chee. Le Uwumbɔr mu mɔk mi ke m taa li dak ke unii ubaa kɔ. ²⁹ Nima pu na, naah yin mi pu na, le m dan, kaa yii. Ni yin mi ba pu?”

³⁰ Le Konelius bui u, “Daanab na, tikur titaa kijook wɔb, kinakokoona, le m nan bi maadiik ni, ki bi mee Uwumbɔr. Maah bi mee Uwumbɔr na, le m kan uja u pee likekeln li wiin chain na si nnimbiin ni ³¹ ki bui ke, ‘Konelius, Uwumbɔr

[†]10:9 : Bi yaa maa kidiik kan, baa di timoor pinn ki, kaa maa lidikokoln. Bi nan di idɔ paan puln tidir paab, le ki di titan pɔr biin. Bi nan maa ŋibimbin le ki taa joi kidiik aapaacham.

ɣun saameel, ki teer saah ter bigiim pu na. ³²U ban ke aa cha binib buen Jɔpa aatiŋ ni, bi ti yin ni uja u bi nima aan bi yin u ke Simon Piita na, ke u koo ug-banjab ubaa do, bi yin u ke Simon na. Waadichal bi nnyusakpem na aagbaan. ³³Waah tuk mi kina na, libuul ngbaan ni le m tun binib bi ti yin si. Saah dan pu na, ni ɣan. Dandana wee, ti mɔmɔk bi do, Uwumbɔr aanimbiin ni. Ti ban ti ɣun tibɔr ti Tidindaan tuk si ke aa tuk timi na.”

Piita aah tuk Konelius mam Uwumbɔr aabɔr pu na

³⁴Le Piita bui bi, “M bee ke ni ye mbamɔn ke Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken. U po pak ti mɔmɔk la. ³⁵Ɔini-bol mɔmɔk ponn ni, unii yaa bi, ki pak Uwumbɔr ki tun lituln li ɣan na kan, u piir Uwumbɔr aasui. ³⁶Ni nyi ke Uwumbɔr tuk Israel yaab tibɔnyaan. Tibɔnyaan tee le ye ke Uwumbɔr ga tii bi nsuudoon Yesu Kristo pu. Uma le ye ti mɔmɔk Aadindaan. ³⁷Jonn nan tuk binib ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. N-yoonn ngbaan aah jer na, le Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na piin ki bi tun waatuln Galilee aatim ni, ki bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ni. ³⁸Ni nyi waabɔr. Uwumbɔr nan nyan u, ki di Waafuur Nyaan gbiin u ki tii u mpɔɔn, ki nan bi u chee. Uwumbɔr aah bi u chee na, le u buen ɣipepel mɔmɔk, ki tun lituln li ɣan na, ki cha binib bimɔk nan bi kinimbɔɣ aɳaɳal ni na pɔɔk. ³⁹Ti kan waah ɣani tiwan nimɔk Jerusalem ni Juu yaab aatim mɔmɔk ponn ni na. Le bi kpaa u ndɔpuinkoo pu, ki ku u. ⁴⁰Iwiin itaa daal, le Uwumbɔr fikr u nkun ni, ki cha binib kan u. ⁴¹Naa ye binib mɔmɔk le kan u. Uwumbɔr nyan timi le ke ti kan u, ki li ye waaseeraadam. Waah fikr nkun ni na, ti ni u kpaan jin tijikaar, ki kpaan ki nyu nnyun. ⁴²U tuk timi ke ti buen ɣipepel mɔmɔk, ki ti tuk binib waabɔr, ki

ji seeraa ke Uwumbɔr nyan u, u ti ji bini-fuub ni bitekpiib tibɔr. ⁴³N-yaayoonn na, Uwumbɔr aabɔnabtiib mɔmɔk nan len Yesu aabɔr, ke unii umɔk gaa u ki kii na, Uwumbɔr ga di cha pinn u, uma Yesu aayimbil pu.”

⁴⁴Tɔ, Piita aah laa bi len kina na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni ki nan gbiin binib bimɔk ɣun waah len pu na. ⁴⁵Yesu aanib bi nyan Jopa ki dii Piita na nan ye Juu yaab, le ni gar bi pam, ba pu? Uwumbɔr di Waafuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ⁴⁶le bi ɣun bi len iliin yayan ki nyuɳni Uwumbɔr. ⁴⁷Tɔ, Piita bui ke, “Uwumbɔr di Waafuur Nyaan tii binib bimina, ke waah tii timi pu na. Ubaa ga ɣmaa len ke ti taa muin bi nnyun ni ii?” ⁴⁸Waah len kina na, le u bui bi ke bi muin bi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu. Tɔ, Konelius mam nan ɣaɣ Piita ke u ɣa bi chee iwiin ilee.

Piita aah tuk Yesu aanib tibɔr ngbaan pu na

11 Yesu aakpambalb ni Judea aatiŋ aanib bi nan gaa Yesu ki kii na, nan ɣun ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Uwumbɔr aabɔr. ²Le Juu yaab bibaa len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Uwumbɔr aabɔr kan, ni ɣan ke bi gii ɳichakpan. Le Piita ki gir buen Jerusalem. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab ngbaan kpak u kinikpakpak, ³ke ba ɣa u mann binib bi kaa ye Juu yaab na, ki jin bi chee tijiir, Juu yaab aah kɔ pu na.

⁴Le Piita ɳeer tibɔr mɔmɔk aah piin ki ti saa pu na, ki tuk bi:

⁵“M nan bi Jɔpa aatiŋ ni, ki bi mee Uwumbɔr, le ni ɣa mi ke tidan pu na, le m kan tiwan nibaa nyan ni paacham. Ni naahn likekeln, ki pee. Le bi joo ikekefeen inaa pu, ki sunn ni kitiŋ m chee. ⁶Le m lik ni mbamɔm, ki kan tiwakor, ni ipeel, ni iwaa, ni tiwan nimɔk baar kitiŋ

na, ni inyoon, ni pu. ⁷Le m ḡun nneel len ke, ‘Piita, fii, ki ku ki ḡmɔ.’ ⁸Le m len ke, ‘Ndindaan, aayii. Maa kee ḡman tiwan ni kɔ ke nee na.’ ⁹Le nneel ngbaan ki len paacham ke, ‘Uwumbɔr yaa len ke aa ga ḡmaa ji tiwan ni na kan, aa taa bui ke ni kɔ.’ ¹⁰Le ni ḡa kina nfum mutaa. Le tiwan ngbaan ki gir buen paacham. ¹¹Libuul ngbaan ni le bijab bitaa fuu ni maah bi lidichal li ni na aabisamɔb chee. Bi nan nyan ni Siisarea aatiḡ ni la. Konelius le tun ni bi, ke bi nan yin mi. ¹²Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan bui mi, ‘Dii bi, ki taa joo beeni.’ Le m dii bi. Le Yesu aanib biloob bimina mu dii mi, le ti buen Siisarea aatiḡ ni, ki ti fuu ki koo Konelius do. ¹³Le Konelius tuk timi ke u nan kan Uwumbɔr aatuun si udo ki tuk u ke u cha binib buen Jɔpa aatiḡ ni, ki ti yin uja ubaa, bi yin u ke Simon Piita, ¹⁴u ga tuk u tɔbɔr ti ga cha u ni waachiln ponn ni aanib mɔmɔk ḡmar na. ¹⁵Le m piin ki bi tuk bi Yesu aabɔr. Maah laa bi tuk bi na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni bi pu, ke mu aah nan sunn ni ti pu njan pu na. ¹⁶Le m teer ke Tidindaan nan tuk timi ke, ‘Jonn nan muin binib nnyun ni. Mma ga gbiin nimi Uwumbɔr Aafuur Nyaan.’ ¹⁷Tɔ, Uwumbɔr di Waafuur Nyaan tii timi bi gaa Tidindaan Yesu Kristo ki kii na, le ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke waah tii timi pu na. M mu ye ḡma ki ga ḡmaa yii Uwumbɔr?”

¹⁸Juu yaab ngbaan aah ḡun Piita aah len pu na, le baa ki kpak u. Bi nan nyuḡ Uwumbɔr, le ki bui ke, “Kina pu na, Uwumbɔr cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpeln baabimbin ki kan limɔfal.”

Binib aah gaa Yesu ki kii Antiok aatiḡ ni pu na

¹⁹Tɔ, binib bi ku Stiifen na nan muk Yesu aanib ki ḡani bi falaa. Le bi yaa,

ki buen ntim mɔmɔk ni, ki ti saa Fonisia aatiḡ ni, ni Saiprus aatiḡ ni, ni Antiok aatiḡ ni, ki joo Yesu aabɔr tuk Juu yaab baanja. ²⁰Le Yesu aanib bibaa, bi nyan ni Saiprus aatiḡ ni, ni Sairene aatiḡ ni na mu buen Antiok aatiḡ ni, ki ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na mu Tidindaan Yesu aabɔnyaan. ²¹Tidindaan aapɔɔn nan bi bi chee, le binib pam gaa Tidindaan ki kii, ki kpeln baabimbin, ki dii waasan.

²²Yesu aanib bi nan bi Jerusalem na ḡun bi pu. Nima pu le bi tun Banabas ke u buen Antiok aatiḡ ni. ²³⁻²⁴U nan ye unibamɔnn, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan. Le u di ti fuu nima. Waah ti fuu nima, ki kan Uwumbɔr aah san binib ngbaan kinimbaak pu pu na, le ni ḡa u mpopiin. Le u sur bi mɔmɔk ke bi cha binimbil li man bi dii Tidindaan aasan mbamɔm. Le binib pam gaa Tidindaan ki kii ki kpee waanib pu.

²⁵Le Banabas buen Tasus aatiḡ ni, u ti ban Sɔɔl, ²⁶le ki ti kan u, ki di u dan Antiok aatiḡ ni. Libimɔln le Banabas, ni Sɔɔl, ni Yesu aanib nan kuuni nima chee; le bi tuk binib pam Uwumbɔr aabɔr, Antiok aatiḡ ni, le bi naan Yesu aadidiliib liyimbil lee, ke Kristo Yaab.

²⁷N-yoonn ngbaan le Uwumbɔr aabɔnabtiib bibaa nyan ni Jerusalem, ki dan Antiok aatiḡ ni. ²⁸Bi yin ubaa ke Agabus. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha u len ke nkon sakpem ga lir dulnyaa wee ponn ni. Ubɔrkpaan Klɔdius aayoonn le mu nan lir. ²⁹Agabus aah len kina na, le Yesu aadidiliib len ke bi mɔmɔk ga tii ḡimombil, baah ga ḡmaa tii pu na, ki di tii Yesu aanib bi bi Judea aatiḡ ni na. ³⁰Le bi mɔmɔk tii kina. Le Banabas ni Sɔɔl di ḡimombil ngbaan buen Judea, ti di tii Yesu aanib aaninkpiib.

Ubər Herod aah ɲa Yesu aanib falaa pu na

12 N-yoonn ngbaan le Ubər Herod piin ki bi ɲani Yesu aanib bibaa falaa. ²U cha binib di kijaak aajuk ku Jems u ye Jɔnn aakpel na. ³Waah ɲa kina na, le ni piir Juu yaab aasui. Nima pu le u cha binib chuu Piita mu. Ni nan ye n-yoonn mu Juu yaab ji Lakr-jer aajim[‡] ki ɲmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. ⁴Baah chuu Piita na, le bi di u ɲa kiyondiik ni. Le butɔb aajab kipiik ni biloob si kii u. Binaa yaa kiir ki ti saa tikur titaa kan, le binaa mu nan gaa. Ubər Herod nan len ke Lakr-jer aajim ngbaan yoonn yaa jer kan, u ga nyan Piita kiyondiik ni, ki di u siin Juu yaab aanimbiin ni, ki ji u tibɔr. ⁵Piita aah laa bi kiyondiik ni na, le Yesu aanib mu nan bi mee Uwumbɔr linimaln, ki tii u.

Uwumbɔr aatuun aah nyan Piita kiyondiik ni pu na

⁶Kinyeek ngbaan yaa woln kan, Ubər Herod ga nyan Piita ki ji u tibɔr. Le Piita dɔ geen bikikiirb bilee aakaasisik ni. Bi nan di tikululn buu ɲaɲal mɔmɔk ilee, ki di tibaa gbɪn dar ukikiir wee, ki di tiken gbɪn dar uken. Le bikikiirb biken si kii mbisamɔb chee. ⁷Kinyeek ngbaan, le Tidindaan aatuun dan ki nan sil u chee. Le nwiihn woln kidiik ponn ni. Le u gbaa finn Piita, ki bui u ke, “Fii sil mala mala.” Waah len kina na, le tikululn ngbaan chuu leer lir. ⁸Le Tidindaan aatuun ngbaan bui u, “Di saagbapapaln buu aachan, ki di saanaatak tan.” Le Piita ɲa kina. Le u ki bui u, “Di saakekeln peen, ki dii mi.” ⁹Le Piita dii u ki buen, ki dak ke ni ye tidan la. Waa dak ke ni sil ye ibamɔn. ¹⁰Baah cha na, le bi jer ukikiir ubaa, ki ki foor, le ki ki jer

uken, ki ti fuu tikur aajaalen u lek lipaal aabisamɔb na. Le jaalen ngbaan piir ubaa pu. Le bi nyan, ki bɔ dii nsan mubaa. Libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun ngbaan buen, ki cha Piita.

¹¹Le Piita aanimbil woln. Le u len ke, “M bee ke ni sil ɲa kina. Tidindaan tun ni waatuun ke u nan nyan mi Ubər Herod aɲaɲal ni, ki nyan mi Juu yaab aah ban bi ɲa mi pu na ni.”

¹²Tɔ, Piita nan bee waabɔr aah bi pu na, le ki buen Mari, u ye Jɔnn Mak aana na do. Kinipaak nan bi nima, ki bi mee Uwumbɔr. ¹³Le Piita kpaar lipaal aajaalen. Le ututunn u ye upii aan bi yin u ke Roda na, dan nan lik udaan u kpaar jaalen na, ¹⁴le ki bee Piita aaneel. Le ni ɲa u mpopiin sakpen. Le u gir buen biken chee, kaa piir jaalen, ki ti tuk bi ke Piita si lipaal. ¹⁵Le bi tuk u ke u waar la. Le u beenin len ke ni ye mbamɔn. Le bi bui u ke ni ga li ye Piita aawiin la.

¹⁶Le Piita beenin si kpaar jaalen. Le bi piir jaalen, ki kan u. Baah kan u na, le ni gar bi sakpen. ¹⁷Le Piita yoor ɲaɲal ki nyii bi pu, ke bi ɲmin, le ki tuk bi Tidindaan aah ɲa pu ki nyan u kiyondiik ni na, ki bui bi ke bi tuk Jems ni Yesu aanib biken. Piita aah len kina na, le u siir buen nibaa chee.

¹⁸Kitaak aah woln na, le bikikiirb ngbaan aapobil yuk. Le bi baa tɔb budabu ɲa Piita na. ¹⁹Le Ubər Herod bui bi ke bi ban u. Le bi ban u, kaa kan u. Le Herod yin bikikiirb ngbaan, ki nan baa bi tibɔr ngbaan, le ki len ke baabɔr bii, ki ku bi.

Tɔ, Herod nan nyan Judea aatin ni, ki buen Siisarea aatin ni, ki ti yunn nima siib.

Ubər Herod aah kpo pu na

²⁰Herod nan gee liɲuul ki ɲa Taya aatin aanib, ni Saidonn aatin aanib pu.

[‡]12:3 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

Le bi mómok kuun ki buen u chee. Bi nan puen buen uja ubaa chee la. Bi yin u ke Blastus, u ye Herod aatutum aaninkpel la. Le Taya aanib ni Saidonn aanib buen u chee bi ti jonn u kijtiik, le ki nin buen Ubór Herod chee, ki ti mee u ke u taa cha bi li kpa kijaak. Bi gaal baajikaar Ubór Herod aatiŋ ni la. Nima pu na, baa ban ke bi li kpa kijaak.

²¹Le Herod siin nwiin mundaln bi ga kuun tob na. Liyaadaal le u di waabórkekeln peen, ki kal waabórjal pu, le ki len bi chee tibór. ²²Waah len tibór pu na, le bi mómok tar ke, “Ni ye Uwumbór aaneel la, naa ye unibón.” ²³Tó, libuul ngbaan ni le Tidindaan aatuun cha iween chuu u; ba pu? waa tii Uwumbór lisil. Le njkpaambil njman u, le u kpo.

²⁴Tó, Uwumbór aabór nan moo mooni njipepel mómok. Le binib too kpae ki gaal i.

²⁵Banabas ni Sool ma kan, baah nan di njimobil tii Yesu aanib aaninkpiib na, le bi di Jónn Mak nyan Jerusalem ni, ki labr buen Antiok aatiŋ ni.

Uwumbór Aafuur Nyaan aah nyan Banabas ni Sool pu na

13 Yesu aanib bibaa nan bi Antiok aatiŋ ni. Bi ponn ni bibaa nan ye Uwumbór aabónabtiib, bibaa mu nan ye Yesu aabór aamómokb. Bi yin ubaa ke Banabas, ki yin uken ke Simeonn, ki ki yin u ke Unibómbón,¹ ki yin uken ke Lusius, u nan ye Sairene aatiŋ aanii na, ki yin uken ke Manaenn u Ubór Herod aate nan kpiin u na, ki yin uken ke Sool. ²Le bi mómok dooni Uwumbór ki lul bumób. Baah njani kina na, le Uwumbór Aafuur Nyaan tuk bi ke bi nya Banabas ni Sool bi ti tun waah siin bi lituln li na.

³Le Yesu aanib lul bumób, ki mee Uwumbór, ki di biŋaal paan bi pu, le ki cha bi buen.

Banabas ni Sool aah nj pu Saiprus aatiŋ ni na

⁴Tó, Uwumbór Aafuur Nyaan aah tun Banabas ni Sool pu na, le bi buen, ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Selusia, le ki koo buŋób ni, ki puur ki ti fuu lidikl pu, bi yin lidikl ngbaan ke Saiprus, ⁵le ki fuu kitiŋ ki bi lidikl ngbaan paab na, bi yin ki ke Salamis. Baah fuu nima na, le bi koo Juu yaab aameen aadir ni, ki tuk binib Uwumbór aabór. Jónn Mak mu nan dii bi, ki ter bi.

⁶Le bi ki ki buen lidikl ngbaan aapepel liken wób, ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Pafos. Baah ti fuu nima na, le bi kan ubób ubaa, bi yin u ke Bariyesu. U nan ye Juu yaab aanii le ki njmann ke u ye Uwumbór aabónabr la. ⁷Lidikl ngbaan aatim aaninkpel mu nan bi nima, bi yin u ke Sejius Póolus. U nan ye unii u kpa nlan na la. Ubób ngbaan aajo le nan bi na. Le uninkpel ngbaan yin Banabas ni Sool ke bi dan u chee, ki ban u njun Uwumbór aabór. ⁸Ubób ngbaan aayimbil leler nan ye Elimas la. Elimas aatataa le ye ke ubób. Le u kpak Banabas ni Sool kinikpakpak, ki pónni ubaa ke uninkpel ngbaan taa gaa Yesu ki kii. ⁹Le Uwumbór Aafuur Nyaan fir Sool, u bi duln u ke Póol na pu, le u lik Elimas mbamóm, ¹⁰le ki bui u, “Sin u ye kinimbóŋ aajapóon na, aa ye litunyaan mómok aadin la, ki njmanni binib n-yoonn mómok, ki kpa mbiin sakpen, ki ban aa bii Tidindaan aasan mu tok na. ¹¹Uwumbór ga daa aatafal, ki cha aa job, kaan ki li waa, ki ti saa n-yoonn mu Uwumbór gee na.”

Libuul ngbaan ni le likpakpal bómóoln biin unimbil pu, le u job, ki chuun mann gonni ki ban unii u ga chuu uŋaal ki dar u na. ¹²Uninkpel ngbaan aah kan kina, ki bae Tidindaan aah bi pu na, le ni gar u pam. Le u gaa Yesu ki kii.

¹13:1 : Baaliin ni, bi yin Unibómbón ke Niger.

**Pɔɔl aah moon Uwumbɔr
aabɔr Antiok aatiŋ ni pu na**

¹³ Pɔɔl mam nan nyan Pafos aatiŋ ni, le ki koo buŋɔb ni, ki ti puur, ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Pega, ki bi Pamfilia aapepel ni la. Baah ti fuu nima na, le Jɔnn Mak gir buen Jerusalem ki cha bi. ¹⁴ Le bi nyan Pega aatiŋ ni, ki buen ti fuu Antiok aatiŋ ki bi Pisidia aapepel ni na. Juu yaab aakpaakool daal, le bi koo kal mmeen aadiik ni. ¹⁵ Le unii ubaa karn Uwumbɔr Aagbaŋ ponn ni. U karn Moses ni Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan ŋmee pu na. Waah karn doo na, le mmeen aadiik aaninkpiib tun unii bi chee, ke u ti tuk bi ke bi yaa ban bi tuk binib tibɔr ti ga pɔɔk bitaakpab na kan, bi tuk bi.

¹⁶ Le Pɔɔl fii sil ki yoor ŋŋaal ki len ke, “Israel yaab, ni nimi bi kaa ye Israel yaab ki pak Uwumbɔr na, li pel man: ¹⁷ Timi Israel yaab Aawumbɔr nan nyan tiyaajatiib. Bi nan ye bicham le Ijpt aatiŋ ni. Baah bi nima na, le Uwumbɔr ter bi, ki cha bi pɔr. Le Uwumbɔr nyan bi Ijpt aatiŋ ni, ki mɔk Ijpt aatiŋ aanib waapɔɔn sakpiin. ¹⁸ Ŋibin imonko ilee le Uwumbɔr kpiin tiyaajatiib timoor ni, ¹⁹ le ki nin jenn nyan ŋinibol ŋilole Kanaann aatiŋ ni, ki di kitiŋ ngbaan yakr ke lifaal na tii bi. Buyoonn bi nan koo Ijpt aatiŋ ni na, ki ti saa bundaln bi nan gaa Kanaann aatiŋ na, nan ye ŋibin ikui inaa ni piiŋmu la.

²⁰ “N-yoonn ngbaan le u tii bi bibɔjirb, bi li joo bi, ki ti saa waabɔnabr Samuel aayoonn. ²¹ N-yoonn ngbaan le bi len ke bi ban ubɔr, u li joo bi. Baah len kina na, le Uwumbɔr nyan Sɔɔl, u nan ye Kis aajapɔɔn na, u li ye baabɔr. U nan ye Benjaminn aanibol ponn ni aanii, ki nan joo bi ŋibin imonko ilee la. ²² Nee aapuwɔb le Uwumbɔr nyan u bi chee, ki di David ŋa baabɔr, ki len ke, ‘David u ye Jese aajapɔɔn na bi maah gee pu na. U ga li ŋani

maah gee pu na mɔmɔk.’ ²³ Tɔ, Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tun unii Israel yaab chee, ke u gaa bi lii. Yesu le u tun ni u bi chee, ke u gaa bi lii. Uma le ye Ubɔr David aayaabil ubaa. ²⁴ Jɔnn u nan muini binib nnyun ni na nan loln nsan ki fuu ni, le Yesu nin paan ni. Yesu aah kaa nan kee piin waatuln na, le Jɔnn tuk Israel yaab ke bi yaa kpeln baabimbin kan, u ga muin bi nnyun ni. ²⁵ Jɔnn aah kaa nan kee tun waatuln doo na, le u baa bi, ‘Ni dak ke m ye ŋma? Maa ye Kristo u ga gaa binib lii na. Uma le paan ni mpuwɔb. Maa ŋeer m chuu gbiln waanaatak aajmin.”

²⁶ Tɔ, Pɔɔl nan ki bui bi, “Nnaabitiib, Abraham aayaabitiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki pak Uwumbɔr na, timi chee le Uwumbɔr nan tun ni tibɔnyaan ke u ga gaa timi lii. ²⁷ Binib bi bi Jerusalem ni na, ni baaninkpiib aa nyi ke Yesu le ga gaa bi lii. Likpaakool mɔmɔk daal, bi karni Uwumbɔr Aagbaŋ ponn ni, Uwumbɔr aabɔnabtiib aah nan len pu na, kaa bee naatataa. Le bi jin Yesu tibɔr ki len ke waabɔr bii. Uwumbɔr aabɔnabtiib nan len ke bi ga ŋa kina. ²⁸ Juu yaab nan mee Pailat nsan ke bi ku Yesu. Bi mu aa kan waataani ki ga ŋmaa len ke u ŋeer bi ku u. ²⁹ Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ponn ni baah ga nan ŋa Yesu pu ki ku u na. Le bi nan ŋani naah ŋmee pu na mɔmɔk, le ki nyan u ndɔpuinkoo pu, ki di u sub kitakpaluŋ ni. ³⁰ Le Uwumbɔr fikr u nkun ni. ³¹ Le u di ubaa mɔk binib bi nan dii u Galilee ki nan saa Jerusalem na. Le bi kan u iwiin pam. Dandana wee, bima le ye waaseeraadam, ki tuk Juu yaab waabɔr. ³²⁻³³ Timi le joo ni tibɔnyaan ngbaan nan tuk nimi. Uwumbɔr nan puu tipuur tii tiyaajatiib. Timi le ye tiyaajatiib aayaabitiib. Waah puu tipuur ti tii tiyaajatiib na, u gbiin tipuur ngbaan dandana wee tii timi, ki fikr Yesu nkun ni. Uwumbɔr aalahn aagbaŋ ponn

ni, ɲiyil ɲilee, le Uwumbɔr len Yesu chee ke,

‘Sin le ye Maabo, din wee le m ma si.’[§]

³⁴⁻³⁵ Tɔ, Uwumbɔr ki bui ke:

‘M ga sil ɲa tɲyoor ti bi chain na ɲa ni pu,

ke maah puu tipuur tii Ubɔr David pu na.’^{**}

Uwumbɔr ki len kigbaɲ kibaa ponn ni:

‘Maan cha maabo u ye chain na aawon bur.’^{††}

Tɔ, Pɔɔl nan ki len ke, “Uwumbɔr aah len pu na, naatataa le ye ke u fikr Yesu nkun ni. Waan ki kpo. Waawon aan bur.

³⁶ Ubɔr David aah nan bi na, u nan tun Uwumbɔr aatuln, le ki ti kpo. Le bi sub u uyaajatiib chee, le u bur. ³⁷ Yesu u Uwumbɔr fikr u nkun ni na, uma aawon aa bur. ³⁸⁻³⁹ Tijɔtiib, ti tuk nimi ke Uwumbɔr ga di cha nimi aatunwanbir pinn nimi Yesu pu. Binib bimɔk gaa Yesu ki kii na, Uwumbɔr ga di cha pinn bi, ki nyan bi baatunwanbir ni. Moses aakaal aa ɲmaa di cha pinn binib, kaa ɲmaa nyan bi baatunwanbir ni. Ti ban ke ni li nyi tibɔr timina mbamɔm. ⁴⁰⁻⁴¹ Uwumbɔr aabɔnabtiib nan len ke Uwumbɔr len ke:

‘Mbɔnyundam, lik, m bi tun lituln libaa nimi aayoonn.

Unii yaa tuk nimi ke m tun lituln limina kan,

naan tii naadii la.

Cha ni gar nimi man, aan ki bee yɔli.’^{‡‡}

Tɔ, Pɔɔl nan ki tuk bi, “Ni li nyi aan Uwumbɔr aabɔnabtiib aah len pu na, ni taa ɲa nimi.”

⁴² Pɔɔl aah len doo na, le u ni Banabas nyan ni mmeen aadiik ni. Baah nyan ni na, le binib bui bi ke likpaakool li choo

na daal bi ki gir ni, ki nan ki tuk bi tibɔr ngbaan. ⁴³ Binib mɔmɔk aah nyan mmeen aadiik ni na, le Juu yaab, ni binib bi nan kpeln ki dii Juu yaab aasan na pam nan dii Pɔɔl ni Banabas. Le Pɔɔl ni Banabas len bi chee ki tuk bi ke Uwumbɔr aah san bi kinimbaak pu na, bi li beenin dii waasan.

⁴⁴ Tɔ, likpaakool li paan ni na daal, le binib bimɔk bi kitiɲ ngbaan ni na nan kuun ni bi nan ɲun Tidindaan aabɔr. Ubaabaa baanja le nan gur linampal.

⁴⁵ Juu yaab aah kan kinipaak ngbaan kuun kina na, le bi kpa lipiipoln sakpen, ki kpak Pɔɔl kinikpakpak, ki seei u. ⁴⁶ Le Pɔɔl ni Banabas kpa lipobil ki bui Juu yaab ngbaan, “Ni ɲan ke ti puen tuk nimi Uwumbɔr aabɔr. Le ni yii, kaa kii, kaa dak ke ni ɲeer ni kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Kina pu na, ti ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbɔr aabɔr. ⁴⁷ Uwumbɔr tuk timi waagbaɲ ponn ni ke ti ɲa kina. U nan len ke,

‘M nyan si la, ke aa woln binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil,

ki tii dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk nsan ke bi ɲmar.’^{¶¶}

⁴⁸ Tɔ, binib bi kaa ye Juu yaab na aah ɲun baah len pu na, le bi kpa mpopiin sakpen, le ki bui ke Uwumbɔr aabɔr ɲan sakpen a. Le binib bi Uwumbɔr nyan bi ke bi kan limɔfal li kaa kpa ndoon na gaa Yesu ki kii.

⁴⁹ Le Uwumbɔr aabɔr moon itingbaan mɔmɔk ni. ⁵⁰ Le bipiib bi kpa mpɔɔn ki pak Uwumbɔr na bi kitiɲ ngbaan ponn ni. Kitiɲ ngbaan aaninkpiib mu nan bi. Le Juu yaab ɲa, ki cha bi ɲma tijar Pɔɔl ni Banabas pu, ki ɲa bi falaa, ki nyan

§13:32-33 : Lik Ilahn 2.7.

**13:34-35 : Lik Aisaya 55.3.

††13:34-35 : Lik Ilahn 16.10.

‡‡13:40-41 : Lik Habakuk 1.5.

¶¶13:47 : Lik Aisaya 49.6.

bi baatiŋ ni. ⁵¹ Le Pɔɔl ni Banabas kpaar bitaa aatatan lii nima, ni ye nsurm le ki tii bi, ki nyan ni nima, ki buen kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Ikonium. ⁵² Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan gbiin binib bi gaa Yesu ki kii Antiok aatiŋ ni na. Le bi nan kpa mpopiin pam.

Pɔɔl mam aah buen Ikonium aatiŋ ni pu na

14 Pɔɔl ni Banabas nan ti fuu Ikonium aatiŋ ni, ki koo mmeen aadiik ni, ki kpa mpɔɔn ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Nima pu na, binib pam nan gaa Yesu ki kii, bi ye Juu yaab, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ² Le Juu yaab bibaa yii Uwumbɔr aabɔr, ki bii Yesu aanib, ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa gee liŋuul bi pu. ³ Le Pɔɔl ni Banabas nan bi nima ki yunn, ki nan kpa lipobil ki tuk binib Tidindaan aabɔr, ke u gee bi. Le Tidindaan cha bi tun lijnjinir aatun, ki mɔk ke baah len pu na, ti gbii. ⁴ Le kitiŋ ngbaan aanib aa kpa kimɔbaan. Bibaa nan si Juu yaab aapuwɔb, biken mu si Yesu aakpambalb aapuwɔb.

⁵ Le Juu yaab ni baaninkpiib, ni binib bi kaa ye Juu yaab na bibaa kpokl ke bi ga ŋa Yesu aakpambalb bakaa ki mae bi ŋitakpal. ⁶ Le Yesu aakpambalb ŋun baah ban bi ŋa bi pu na, ki san ŋmar, ki buen Listra aatiŋ ni, ni Debe aatiŋ ni, ni itingbaan i bi nima na. Listra aatiŋ, ni Debe aatiŋ mɔmɔk bi Likonia aapepel ni la. ⁷ Le bi tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan.

Baah mae Pɔɔl ŋitakpal Listra aatiŋ ni pu na

⁸ Uja ubaa nan bi Listra aatiŋ ni, le utaafar faan. Una aah nan ma u na, u nan ye uwɔb la. Waa nan chuun. ⁹ U nan ka pel Pɔɔl aah len pu na, le Pɔɔl bee ke

u gaa Yesu ki kii, nima le u ga ŋmaa tii u laafee. Le Pɔɔl lik u sulm, ¹⁰ ki len mpɔɔn pu, “Fii sil aataa pu.” Le uja ngbaan fii yuk sil, le ki chuun gonni. ¹¹ Le kinipaak ngbaan kan Pɔɔl aah ŋa pu na. Le bi teen Likonia aatiŋ aanib aaliin ponn ni, “Ŋi-waa le kpaln binib ki dan ti chee do.” ¹² Le bi yin Banabas ke Seus. ⁸⁸ Pɔɔl nan len tibɔr jer Banabas. Nima pu le bi yin u ke Hemes. ^{*} ¹³ Liwaal Seus aadichal nan bi kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee la. Le unii u toor kitork tii liwaal ngbaan na joo ni inaja ni nsupuun ki di dan kitiŋ ngbaan aagoln aabisamɔb chee. U ni kinipaak ngbaan nan ban ke bi toor kitork tii Uwumbɔr aakpambalb Banabas ni Pɔɔl la.

¹⁴ Le Banabas ni Pɔɔl ŋun baah ban bi ŋa pu na. Baah ŋun kina na, le bi chuu kar baabɔkur, le ki san koo kinipaak ngbaan aakaasisik ni, ki tar ke, ¹⁵ “Njɔtiib, ba pu ni ŋani kina? Ti po ye binibɔm ke naah ye pu na la. Ti dan ti nan tuk nimi tibɔnyaan la. Di cha man, ki taa ki dii ŋiwaa man. Ŋi ye fam la. Ni li dii Uwumbɔr u fu na. Uma le nan naan paacham ni kitiŋ, ni nnyusakpem, ni tiwan mɔmɔk. ¹⁶ N-yaayoonn na, u nan cha ŋinibol mɔmɔk ŋani baah gee pu na. ¹⁷ N-yoonn mɔmɔk u mu ŋani nimi tiŋann, ki tii nimi utaal, ki cha ti-jikaar ŋani, ki kpiini nimi, ki cha ni kpa mpopiin, u mɔk nimi ke u bi.” ¹⁸ Le Pɔɔl ni Banabas len kina ki pɔɔni bibaa ke bi taa cha kinipaak ngbaan toor kitork ngbaan tii bi, le baa ki toor ki tii bi.

¹⁹ Le Juu yaab bibaa nyan ni Antiok aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ki dan Listra aatiŋ ni, bi nan bii Pɔɔl ni Banabas ki cha binib gee liŋuul bi pu. Le bi mae Pɔɔl ŋitakpal, ki dar fuul u nyan kitiŋ ni, ki ti di bil, ki dak ke u kpo, le ki siir cha u. ²⁰ Le Yesu aadidiliib dan nan sil gob

⁸⁸ **14:12** : Seus nan ye liwaal sakpeln libaa la.

^{*} **14:12** : Hemes nan ye liwaal li bi bui ke li len tibɔr sakpen na la.

u. Baah sil gob u na, le u fii sil, ki labr buen kitiŋ ngbaan ni.

**Pɔɔl mam aah labr
buen Antiok aatiŋ ni pu na**

Kitaak aah woln na, le Pɔɔl ni Banabas siir buen Debe aatiŋ ni, ²¹ ki ti tuk nima chee aanib tibɔnyaan ngbaan. Le binib pam gaa ti, ki dii Yesu aasan. Le Pɔɔl ni Banabas nyan nima ki ki labr buen Listra aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni, ni Antiok aatiŋ ki bi Pisidia aapepel ni na. ²² Baah dii ntim ngbaan ni na, le bi pɔɔk Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbɔr aabɔr, le ki tuk bi ke bi sil Yesu aachan ni, ke binib yaa ban bi koo Uwumbɔr aanaan ni kan, bi ga ji falaa sakpen le ki nin koo ni. ²³ Ntim mɔmɔk ni, bi nan leer Yesu aanib ponn ni bininkpiib ke bi li joo bi, le ki lul bumɔb, ki mee Uwumbɔr tii bi. Baah gaa Tidindaan ki kii na, le bi di bi ŋa uŋaal ponn ni, ke u li lik bi.

²⁴ Le bi bɔ dii Pisidia aatim ponn ni, ki ti ki fuu Pamfilia aapepel ni, ²⁵ le ki ti fuu Pega aatiŋ ni, ki tuk binib Yesu aabɔr, le ki buen Atalia aatiŋ ni. ²⁶ Baah ti fuu nima na, le bi koo buŋɔb ni, ki puur nnyusakpem ki gir buen Antiok aatiŋ ni, kitiŋ ki bi nan nyan ni ki ni na. Baah nan ban bi nyan kitiŋ ngbaan ponn ni na, Yesu aanib nan mee Uwumbɔr tii bi, ki di bi ŋa uŋaal ni, ke u ter bi waatuln ponn ni. Baah ti tun lituln ngbaan doo na, le bi ki gir ni nima.

²⁷ Baah fuu ni na, le bi yin Yesu aanib ke bi kuun ni, le ki tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ŋa na, ki tuk bi waah ŋa pu ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na nsan ke bi gaa Yesu ki kii na. ²⁸ Pɔɔl ni Banabas nan ti bi nima, Yesu aadidiliib chee, ki yunn.

Baah kuun Jerusalem ponn ni pu na

15 Tɔ, bijab bibaa nan nyan ni Judea aatiŋ ni, ki dan Antiok aatiŋ ni, le ki nan tuk Yesu aanib ke bi yaa kaa

gii ŋichakpan, Moses aakaal aah mɔk pu na kan, baan ŋmar. ² Le bijab ngbaan kpak Banabas ni Pɔɔl kinikpak-pak sakpen tibɔr ngbaan pu. Nima pu na, bi mɔmɔk nan kii ke bi ga tun Pɔɔl ni Banabas ni binib bibaa aan bi buen Jerusalem, ki ti baa Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib bi bi nima na, ki lik.

³ Yesu aanib nan ter bi, le bi gor ki buen. Baah cha na, le bi bɔ dii Fonisia aatim ni, ni Samaria aatim ni, ke bi ti mann Yesu aanib, ki tuk bi ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu gaa Yesu ki kii. Le ni tii bi mɔmɔk mpopiin sakpen. ⁴ Le Pɔɔl ni Banabas ti fuu Jerusalem. Baah ti fuu nima na, le Yesu aanib ni baaninkpiib ni Yesu aakpambalb doon bi ni mpopiin. Le Pɔɔl ni Banabas tuk bi tiwan nimɔk Uwumbɔr cha bi ŋa na, ki tuk bi waah ter bi pu na. ⁵ Le Farisii yaab bibaa, bi dii Yesu na, fii sil, le ki len ke binib bi kaa ye Juu yaab na yaa dii Yesu kan, ni ŋan ke bi gii ŋichakpan, ki kii Moses aakaal.

⁶ Le Yesu aakpambalb ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee, ke bi kpokl tibɔr ngbaan. ⁷ Baah kpokl ki ti yunn na, le Piita fii sil ki bui ke, “Nnaabitiib, ni nyi ke n-yoonn mu jer na Uwumbɔr nan lee mi ni ponn ni, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi tibɔnyaan ngbaan, aan bi ŋun ki gaa Yesu ki kii. ⁸ Uwumbɔr u nyi binib mɔmɔk aasui ni aah bi pu na nan di Waa-fuur Nyaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah tii timi pu na. ⁹ Waah ŋa kina na, u mɔk ke u pak binib bi kaa ye Juu yaab na mu. Waa yakr timi. U po dak ke binib mɔmɔk ye tiwanbaan la. Baah gaa u ki kii na, le u finn bisui ni titun-wanbir. ¹⁰ Nima pu na, ba pu ni muk bi, ki tɔŋni Uwumbɔr? Timi ni tiyaaajatiib aah nan ban ti dii Moses aakaal na, ni nan pɔɔ ti chee. Taa ŋmaa dii. Ni bi ke lituln li nyuun na la. Ba pu ni ban ke Yesu aadidiliib ngbaan dii kina? ¹¹ Binib

bi kaa ye Juu yaab na yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, waanimbaasaln pu le u ga gaa bi lii. Kina le u ga gaa ti mu lii.”

¹²Piita aah len kina na, le bi mómók ḡmin, ki pel Banabas ni Póol aah len pu na. Le bi tuk bi Uwumbór aah ḡa pu ki cha bi tun lijnjiir aatun binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni na. ¹³Banabas ni Póol aah len ti doo na, le Jems bui ke, “Nnaabitiib, li pel man. ¹⁴Dandana wee, Simonn Piita tuk timi Uwumbór aah ḡa pu njan na, ki mók ke utafal bi binib bi kaa ye Juu yaab na ni, ki lee bi ponn ni binib bibaa, ke bi li ye waanib. ¹⁵Uwumbór aabónabtiib nan len ke u ga ḡa kina. Ni ḡmee Uwumbór Aagbaḡ ponn ni ke

¹⁶‘Uwumbór len ke: Ubór David aanaan aah lir na,

m ga gir ni aan ki nan fiin waanaan ngbaan.

M ga ḡa mu nnaanpóm, ki cha mu sil mbamóm.

¹⁷Nima pu na, binib bi gur na ga li ban min Uwumbór.

ḡjinibol ḡimók ye maanib na ga li ban mi.

¹⁸Uwumbór le len kina.

N-yaayoonn na ki joo cha,

u nan tuk binib tibór timina.”†

¹⁹Jems nan ki bui ke, “M dak ke ti taa ki muk binib bi kaa ye Juu yaab ki kpeln baabimbin ki dii Uwumbór aasan na. ²⁰Cha ti ḡmee kigbaḡ tii bi, ki tuk bi ke bi taa ki ḡmó kitork aanann, ki taa ki ḡór kidagook, ki taa ki ḡmó tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki ḡmó nsin. ²¹Tiyaajatiib yoonn ki di nan saa din, bi tuk binib Moses aakaal ntim mómók ponn ni. Likpaakool daal mómók bi po karni Moses aakaal mmeen aadir ni.”

Baah ḡmee kigbaḡ ngbaan pu na

²²Jems aah len ti doo na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib mómók, ni baaninkpiib kpokl ke bi ga nya bi ponn

ni bijab bibaa, ki di kpee Póol ni Banabas pu, ki tun bi Antiok aatiḡ ni, bi ti di kigbaḡ ngbaan tii bi. Le bi nyan bijab bilee. Bi yin ubaa ke Judas Basabas, ki yin uken ke Sailas. Bijab bilee ngbaan nan ye biyidam le Yesu aanib ponn ni. ²³Le bi ḡmee kigbaḡ ki di tun bi, bi di buen ti tii binib bi kaa ye Juu yaab na. Bi ḡmee ke:

“Tinaabitiib bi kaa ye Juu yaab

ki bi Antiok aatiḡ ni, ni Siria aatiḡ ni, ni Silisia aatiḡ ni na, ti dooni nimi. Timi Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib dooni nimi.

²⁴Ti ḡun ke bijab bibaa nyan ti ponn ni, ki dan ni chee, ki ti tuk nimi tibór ti muk nimi ki ḡa nimi ilandak na. Taa nan tuk bi ke bi tuk nimi kina. ²⁵Nima pu na, ti kuun tób ki kpaan kimóbaan, ki nyan ti ponn ni bijab bilee, ke ti tun ni bi ni chee. Bi ni tijótiib Banabas ni Póol, bi ti gee bi na, le ti ga tun ni bi ni chee.

²⁶Banabas ni Póol nan di baamófal paan talmaa Tidindaan Yesu Kristo pu. ²⁷Bijab bi ti nyan bi na le ye Judas ni Sailas. Bi mu ga tuk nimi tibór ngbaan aah ḡmee pu na. ²⁸Ti ni Uwumbór Aafuur Nyaan kpaan kimóbaan, kaa ban ti di nkaal mu póc na kpee nimi. ²⁹Ni ḡan ke ni taa ki ḡmó kitork aanann, ki taa ki ḡmó nsin, ki taa ki ḡmó tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki ḡór kidagook. Ni yaa kii kina kan, nima le ḡan. Uwumbór ter nimi.”

³⁰Le bi di kigbaḡ ngbaan tii Banabas mam, ke bi di buen Antiok aatiḡ ni. Baah ti fuu nima na, bi nan kuun ni Yesu aanib mómók, ki di kigbaḡ ngbaan tii bi. ³¹Baah karn kigbaḡ ngbaan ponn ni na, le ni ḡa bi mpopiin. Ni nan ye tibór ti póc bitaakpab na la. ³²Le Judas ni Sailas, bi ye Uwumbór aabónabtiib na, tuk bi Uwumbór aabór pam ki póc

†15:18 : Lik Amos 9.11-12.

bitaakpab, ki ter bi, bi li dii mbamöm.
³³ Bi nan yunn nima siib. Baah nan yunn nima siib na, le bi chöi bi, ki gir buen Yesu aakpambalb chee. [³⁴ Sailas ma nan gaar Antiok aatiŋ ni.]

³⁵ Pööl ni Banabas nan ti bi Antiok aatiŋ ni, ni yunn siib. Le bi ni binib pam tuk binib Tidindaan aabönyaan, ki mök bi baah ga dii u mbamöm pu na.

Pööl ni Banabas aah yagr töb chee pu na

³⁶ Naah yunn siib na, le Pööl bui Banabas, “Cha ti gir buen taah nan tuk binib Tidindaan aabör ntim mu mömök ni na, ki ti mann Yesu aanib ki lik ke bi joo Yesu aabör kinye?” ³⁷ Le Banabas ban ke Jönn Mak dii bi. ³⁸ Le Pööl aa kii; ba pu? baah nan bi Pamfilia aatiŋ ni na, Jönn Mak nan labr kun ki cha bi, kaa ki ter bi lituln na ponn ni. Nima pu na, Pööl aa nan kii ke u ki dii bi. ³⁹ Le Pööl ni Banabas kpak kinikpakpak ki yagr töb chee, kaa ki dii töb. Le Banabas ni Jönn Mak koo buŋöb ni, ki buen lidikl libaa pu, bi yin li ke Saiprus. ⁴⁰ Le Pööl nyan Sailas ke u dii u. Le Yesu aanib mee Uwumbör tii bi, ki di bi ŋa Uwumbör aŋaal ni, u ter bi. Le bi buen, ⁴¹ ki bö dii Siria aatim ni, ni Silisia aatim ni, ki pök Yesu aanib aataakpab, ki toor tuk bi Uwumbör aaliin.

Timoti aah dii Pööl ni Sailas pu na

16 Pööl mam nan ti fuu Debe aatiŋ ni, ni Listra aatiŋ ni. Le Yesu aadiiir ubaa nan bi nima. Bi yin u ke Timoti. Una nan ye Juu yaab aabo la, ki mu gaa Yesu ki kii. Ute nan ye Griik aanii la. ² Yesu aanib bimök bi Listra aatiŋ ni, ni Ikonium aatiŋ ni na mömök nan pak Timoti. ³ Le Pööl ban ke Timoti li dii u. Juu yaab bimök bi nima na nan nyi ke Timoti aate ye Griik aanii la. Nima pu na, Pööl nan gii Timoti aachakpaln ke Juu yaab aah geei pu na, le ki cha u dii

bi. ⁴ Le bi bö dii ntim ngbaan ponn ni, ki mann Yesu aanib. Pööl mam aah nan bi Jerusalem ni na, le Yesu aakpambalb, ni Yesu aanib aaninkpiib bi nan bi nima na nan kpokl, binib bi kaa ye Juu yaab ki dii Yesu na aah ga ŋa pu na. Le Pööl tuk bi baah nan kpokl ki len pu na, ke bi kii kina. ⁵ Nima pu na, Yesu aanib aataakpab nan pök waasan ni. Idaa mömök le binib biken mu gaal u ki kii, ki kpaee waanib pu.

Pööl aah daŋ tidan Troas aatiŋ ni pu na

⁶ Uwumbör Aafuur Nyaan aa nan kii ke Pööl mam buen Asia aatiŋ ni ki ti tuk binib Yesu aabör. Le bi bö dii Frijia aatim ni, ni Galasia aatim ni, ⁷ ki ti fuu Misia aatiŋ mök, ki ban bi buen Bitinia aatim ni. Le Yesu Aafuur Nyaan aa kii. ⁸ Le bi bö dii Misia aatim ni, ki ti fuu Troas aatiŋ ni. ⁹ Kinyeek ngbaan le Pööl daŋ tidan ki kan Masedonia aatiŋ aanii ubaa si u chee ki gaŋni u ke u dan Masedonia aatim ni ki nan ter bi. ¹⁰ Pööl aah daŋ tidan ngbaan kina na, le min Luk ni Pööl mam gor ke ti buen Masedonia aatim ni. Ti nan bee ke Uwumbör le yin timi ke ti buen ki ti tuk kitiŋ ngbaan aanib tibönyaan na.

Upii Lidia aah gaa Yesu ki kii pu na

¹¹ Ti nan koo buŋöb, Troas aatiŋ ni, ki puur nnyusakpem na ki ti jer lidikl libaa, bi yin li ke Samotres. Naah woln kitaak na, le ti fuu Neapolis aatiŋ ni. ¹² Le ti nyan buŋöb ni, ki chuun kitiŋ ki ti fuu Filipi aatiŋ ni. Ki ye Masedonia aatiŋ kibaa, ki ye kitisakpeŋ. Rom yaab nan bi nima, ki joo kitiŋ ngbaan. Ti nan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, ki pii iwiin ilee. ¹³ Juu yaab aakpaakool daal, le ti nyan kitiŋ ngbaan ponn ni, ki buen limööl aagbaan. Ti nan dak ke likpaakool daal mömök Juu yaab kuuni nima ke bi mee Uwumbör. Le ti kan bipiib kuun nima. Le ti kal ki tuk bi Uwumbör aaliin. ¹⁴ Upii ubaa

nan bi nima ki ɲun taah len pu na. Bi nan yin u ke Lidia. U nan ye Tiataira aatiɲ aapii la, ki chuun kooh ɲitanyaan aakeken ɲi kpa kidaak na. U nan ye upii u pak Uwumbɔr na la. Le Tidindaan piir usui ke u pel mbamɔm, ki gaa Pɔɔl aah len pu na. ¹⁵Le bi muin u ni waachiln ni aanib nnyun ni. Le u tuk timi, “Ni yaa dak ke m sil gaa Tidindaan ki kii kan, ni dan nan mann mi, ki li bi ndo.” Le u gaɲ timi, le ti buen.

Baah di Pɔɔl mam ɲa kiyondiik ni pu na

¹⁶Ti nan ki buen baah mee Uwumbɔr nin chee na. Taah cha na, le usapɔɔn ubaa ton timi nsan ni. U nan ye unaagbiibo la. Bininkpiib nan dii u, ki cha u tuk binib tiwan ni choo ki ga nan ɲa na aabɔr. Waah ɲani kina na, le u kan ɲimombil pam ki tii udindatiib. ¹⁷Le u paan ni ti ni Pɔɔl aapuwoɔb, ki tar ke, “Bijab bimina le ye Uwumbɔr u kaa kpa ɲeen aato na aanaagbiib. Bi tuk nimi naah ga ɲa pu ki ɲmar na.” ¹⁸Usapɔɔn ngbaan nan ɲani kina iwiin mɔmɔk. Waah ɲani kina na, le Pɔɔl gee liɲuul, ki fenn lik u, ki tuk bininkpiib bi dii u na, “M tuk nimi Yesu Kristo aayimbil pu, nya u ni man.” Libuul ngbaan ni le bininkpiib ngbaan nyan u ni. ¹⁹Tɔ, bininkpiib ngbaan aah nyan u ni na, le udindatiib gee liɲuul. Bi bee ke waan ki kan ɲimombil tii bi. Le bi chuu Pɔɔl ni Sailas ki dar bi mpɔɔn, ki di buen kitiɲ ngbaan aabɔjirb aanimbiin ni, ²⁰ki ti len ke, “Bijab bimina ye Juu yaab, ki muk do aanib, ²¹ki tuk bi nkaal mubaa. Taah ye Rom yaab na, naa ɲan ke ti gaa nkaal mue ki dii mu.” ²²Baah len kina na, le kinipaak ngbaan mu gee liɲuul Pɔɔl ni Sailas pu.

Le bibɔjirb ngbaan chuu peer baawan, ki tuk baatutum ke bi di ɲidabil gbaa bi. ²³Le bi gbaa bi pam, ki tur bi ti ɲa kiyondiik ni, ki tuk kiyondiik aaninkpel

ke u li kii bi mbamɔm. ²⁴Baah tuk u kina na, le u tur bi ɲa ponn ni aadiik ni, kiyondiik ni, ki baa bi ɲibaa.

²⁵Kinyetaasiik le Pɔɔl ni Sailas bi mee Uwumbɔr, ki gaa ilahn ki pak u. Le binaagbiib biken ka pel. ²⁶Libuul ngbaan ni le kitiɲ deɲ sakpen, ki cha kiyondiik aadinyikl mu deɲ. Libuul ngbaan ni le kiyondiik aajaaleɲ mam mɔmɔk chuu piir. Le binaagbiib mɔmɔk aakululn chuu gbiln lir. ²⁷Le kiyondiik aaninkpel finn, ki kan ke jaaleɲ mam mɔmɔk piir a. U nan dak ke binaagbiib mɔmɔk nyan a. Le u yoor waajaak aajuk ke u ku ubaa. ²⁸Le Pɔɔl teen ke, “Taa ku aabaa. Ti mɔmɔk bi do.”

²⁹Le kiyondiik aaninkpel teen ke, “Li joo ni karyaa,” ki san koo ni, le ki nan gbaan Pɔɔl ni Sailas aanimbiin ni, le uwon gbaa. ³⁰Le u nyan bi lipaal, ki baa bi, “Ndindatiib, m ga ɲa kinye aan ki ɲmar?”

³¹Le bi bui u, “Aa yaa gaa Tidindaan Yesu ki kii kan, aa ga ɲmar, le saachiln ponn ni aanib mu ga ɲmar.” ³²Le bi tuk u ni waachiln ni aanib mɔmɔk Tidindaan aabɔr. ³³N-yoonn ngbaan le u di nnyun char baabuun ngbaan, baah fe gbaa lakr bi pu na. Le bi muin u ni waachiln ni aanib mɔmɔk nnyun ni. ³⁴Le u di Pɔɔl ni Sailas buen waadichal ni, ki ti tii bi tijikaar ke bi ji. U ni waachiln ni aanib aah nan gaa Uwumbɔr ki kii na, ni ɲa bi mpopiin pam.

³⁵Naah woln kitaak na, le bibɔjirb ngbaan tun baatutum ke bi buen ti tuk kiyondiik ni aaninkpel ke u di bijab na lii aan bi li cha.

³⁶Le kiyondiik aaninkpel tuk Pɔɔl, “Bibɔjirb ngbaan len ke m di aa ni Sailas lii, ni li cha. Ni nya suuna ki li cha.”

³⁷Le Pɔɔl aa kii kina. U nan bui bitutum ngbaan, “Bibɔjirb ngbaan aah ɲa pu na, naa ɲan. Timi tibaa mu po ye Rom yaab la. Baa jin timi tibɔr, kaa kan timi aataani, le ki gbaa timi binib aanimbil

ni, ki di timi laŋ kiyondiik ni. Baah ŋa timi Rom yaab kina na, naa ŋan. Dana wee, bi ban ke ti li cha, ubaa taa li nyi. Taan kii kina. Cha bibɔjirb ngbaan bibaa dan nan nyan timi.”

³⁸Le bitutum ngbaan buen ti tuk bibɔjirb ngbaan Pɔɔl aah len pu na. Baah ŋun ke Pɔɔl ni Sailas ye Rom yaab na, le ijawaan chuu bi. ³⁹Le bi buen Pɔɔl ni Sailas chee ki ti sɔŋ bisui, ki nyan bi kiyondiik ni, le ki gaŋ bi ke bi nya kitiŋ ngbaan ni. ⁴⁰Le Pɔɔl ni Sailas siir nima chee, ki buen Lidia aadichal ni, ki ti doon Yesu aanib, ki len bi chee ki pɔɔk bitaak-pab, le ki nin siir nima.

Binib aah ŋma tijar Tesalonika aatiŋ ni pu na

17 Baah siir nima na, le bi bɔ dii Amfipolis aatiŋ ni, ni Apolonia aatiŋ ni, le ki ti fuu Tesalonika aatiŋ ni. Juu yaab aameen aadiik nan bi nima. ²Le Pɔɔl ti koo mmeen aadiik ngbaan ni, waah ti ŋani pu ŋikpaakoo mɔmɔk na. U nan di ŋikpaakoo ŋitaa le tuk bi Uwumbɔr Aagbaŋ aah len pu na aatataa, ³ki mɔk bi ke ni ye Kristo u gaa binib lii na aabɔr, ke Uwumbɔr Aagbaŋ len ke see Kristo na jin falaa, ki kpo, ki fikr nkun ni, le ki len ke waah tuk bi Yesu u aabɔr na, uma le ye Kristo ngbaan. ⁴Le Juu yaab bibaa, ni Griik yaab bi pak Uwumbɔr na ponn ni pam, ni bipiib bi ye mpɔɔndam na kii tii Pɔɔl aah len pu na, ki kpaan u ni Sailas chee.

⁵Le Juu yaab bi kaa kii tii u na nan kpa lipiipoln u pu, ki kuun ni binib bi kaa ŋan, kaa bi tibɔr tibaa ni na, ki cha kitiŋ ngbaan aanib mɔmɔk gee liŋuul, ki kpa kifuuk, ki ŋma tijar, le ki buen uja u bi yin u ke Jasonn na do, ki ban bi koo ni. Le waa kii. Le bi koo mpɔɔn, ki ti bi ban Pɔɔl ni Sailas, ke bi nyan bi buen kinipaak ngbaan chee, ⁶le kaa kan bi. Baah kaa kan bi na, le bi chuu Jasonn ni Yesu aanib bibaa mpɔɔn, ki di buen ki-

tiŋ ngbaan aaninkpiib chee, le ki ti teen ke, “Pɔɔl mam bi muk binib ntim mɔmɔk ponn ni na dan do mu, ⁷le Jasonn cha bi bi udo. Bi bii Ubɔrkpaan Siisa aakaal mɔmɔk ki len ke ubɔr uken bi, bi yin u ke Yesu.” ⁸Juu yaab aah len kina na, le kinipaak, ni kitiŋ ngbaan aaninkpiib gee liŋuul Pɔɔl ni Sailas pu. ⁹Le bi cha Jasonn mam pan ŋimombil ke bi di bi lii. Le bi pan, le bi di bi lii.

Berea aatiŋ aanib aah gaa Yesu aabɔr pu na

¹⁰Kinyeek ngbaan le Yesu aanib cha Pɔɔl ni Sailas siir buen Berea aatiŋ ni. Baah ti fuu na, le bi buen Juu yaab aameen aadiik ni. ¹¹Le binib bi bi nima na pel Pɔɔl aah len pu na. Binib ngbaan ye binib ki jer Tesalonika aatiŋ ni yaab. Le binimbil man Pɔɔl aah len pu na pu. Idaa mɔmɔk bi nan kpar Uwumbɔr Aagbaŋ ponn ni, ki karni ke bi lik ke ti gbii aan taa gbii. ¹²Nima pu na, bi ponn ni pam nan gaa Yesu ki kii. Griik yaab bi nan ye bininyuum na, bijab ni bipiib, mu gaa u ki kii ki wiir. ¹³Le Juu yaab bi bi Tesalonika aatiŋ ni na ŋun ke Pɔɔl bi Berea aatiŋ ni ki bi tuk binib Uwumbɔr aabɔr. Le bi mu buen nima ki ti cha kinipaak na ŋma tijar Pɔɔl pu. ¹⁴Libuul ngbaan ni, le Yesu aanib cha Pɔɔl siir buen ki dii nnan mu cha nnyusakpem aagbaan na. Sailas ni Timoti ma nan bee Berea aatiŋ ni. ¹⁵Le Yesu aanib bi cheen Pɔɔl na nan cheen u ti saa Atens aatiŋ ni. Le Pɔɔl tuk bi ke bi ti tuk Sailas ni Timoti ke bi chuun mala ki dan u chee. Waah tuk bi kina na, le binib bi cheen u na gir buen Berea aatiŋ ni.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Atens aatiŋ ni pu na

¹⁶Le Pɔɔl ti bi Atens aatiŋ ni, ki ka kii Sailas ni Timoti. Waah bi nima na, le u kan ŋiwaa pam kitiŋ ngbaan ponn ni. Le ni bii usui sakpen. ¹⁷Likpaakool daal le

u koo mmeen aadiik ni, ki tuk Juu yaab, ni binib bi pak Uwumbor na Yesu aabor. Le bi gbaa tob chee tibor ngbaan. Idaa momok u nan chaa kinyan ni, ki ti tuk binib bi bi nima na Yesu aabor. Le u ni bi gbaa tob chee tibor ngbaan. ¹⁸ Binib bibaa mu nan bi kitiy ngbaan ponn ni. Bi yin bibaa ke Epikurus[‡] aanib, ki yin bibaa mu ke Stoik[¶] aanib. Baah nun Pool aah len pu na, le bibaa baa tob, “Ulam-bidaan ngbaan len kinye?”

Le bibaa mu bui ke bi dak ke u len niwaa yayan nibaa aabor la. Pool ma nan bi len Yesu aabonyaan, ke u fikr nkun ni. ¹⁹ Bi nan yin kitiy ngbaan aaninkpiib ke Areopagus[§] aanib. Le bi di Pool buen bininkpiib ngbaan chee, le ki ti bui u ke waah tuk binib tibochann ti na, bi ban ke u tuk bi mu, bi bee, ²⁰ ke waah len pu na, ni gar bi, bi ban ke u tuk bi mu taataata. ²¹ Atens aatiy aanib, ni bicham bi nan bi nima na, nan gee ke bi li kuun ni ki gbaa tob chee tibochann n-yoonn momok. Nima pu le bi ban bi nun Pool yaar mu.

²² Le Pool sil bikaasisik ni, ki len ke, “Atens aatiy aanib, m bee ke nitafal bi niwaa aabor ni pam. ²³ M chuun nimi aatiy ponn ni ki kan naah dooni niwaa pu na, le ki kan bi nan nmee njmeen naah toor kitork nin chee na. Bi nmee ke, ‘Taah kaa nyi Uwumbor u na.’ Ni dooni Uwumbor, ki mu aa nyi u. Waabor le m ban m tuk nimi dandana wee. ²⁴ Uwumbor nan naan dulnyaa wee, ni tiwan nimok bi ni ponn ni na. Uma le ye paacham ni taab Aadindaan. Waa bi li-waal aadiik ni. ²⁵ Uma ubaa le tii binib momok limofal, ni libuln li ti fuur na, ni

tiwan momok. Waah ban pu na, u kpa. Unii yaa tun lituln tii uma Uwumbor kan, naa kpaee Uwumbor nibaa. ²⁶ Njan u nan naan uja ubaa, uma le ye njinibol momok aayaaja. Uma Uwumbor le cha njinibol momok bi dulnyaa wee momok ponn ni. U nan siin n-yoonn mu binib momok ga li bi na, ki siin nin chee bi momok ga li bi na. ²⁷ Waah nan naan binib na, u ban ke bi li ban u. U dak ke nibaakan bi ga baa ki ban u, ki kan u. Waa daa unii ubaa chee. U po mal timi la. ²⁸ Uma pu le ti fu, ki chuun, ki bi. N-yaayoonn na, nimi aalankpalb bibaa nan len ke,

‘Ti ye Uwumbor aabim la.’

Baah len pu na, ti gbii. ²⁹ Taah ye Uwumbor aabim na, taa cha ti li dak ke Uwumbor aabimbin bi ke niwaa na. Niwaa po ye nitakpal le bi kpai ni, bee salmaa, bee tikunabr le bi di mow ni. ³⁰ Binib aah kaa nan kee nyi Uwumbor aasan buyoonn na, waa nan gar baah nani pu na. Dandana wee le u len ke u ban ke binib bimok bi dulnyaa wee momok ponn ni na kpeln baabimbin ki dii waasan. ³¹ Ba pu? u siin nwiin bundaln u ga ji binib momok tibor na, ki ti saa baah na ki neer pu na. U nyan uja u ga ji binib tibor na. U nan fikr uja ngbaan nkun ni, nima le ye limokl tii binib momok.”

³² Binib ngbaan aah nun Pool len ke Uwumbor fikr unii nkun ni na, le bibaa nani u mbonyun. Le bibaa mu len ke bi ban bi ki nun tibor ngbaan. ³³ Le Pool siir nima ki buen. ³⁴ Le bijab bibaa gaa Yesu ki kii, ki kpaan Pool chee. Bi yin ubaa ke Dionisius, u nan ye Areopagus anii ubaa na. Uken mu nan ye upii u bi yin u

[‡]17:18 : Epikurus yaab nan ye binib bi dii Griik aalandaan ubaa aamokm na la. Uma le nan mok ke mpopiin ye limofal aawanyaan kpaan la.

[¶]17:18 : Stoik aanib nan dii Griik yaab aalandaan u nan bi n-yaayoonn na aamokm na la. U nan mok ke aa yaa ban mpopiin kan, aatafal taa li bi mmow, ni iween ni.

[§]17:19 : Areopagus ye ligongoln libaa, le ki bi Atens aatiy ni. Nima chee le kitiy ngbaan ni aaninkpiib nan kaa ki nani baakuun. Kina pu na, bi nan yin bininkpiib ngbaan ke Areopagus aanib la.

ke Damaris na. Binib biken mu nan gaa Yesu ki kii.

**Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr
Korint aatiŋ ni pu na**

18 Pɔɔl nan siir Atens aatiŋ ni, ki di buen Korint aatiŋ ni. ² Waah bi nima na, le u kan Juu yaab aaja ubaa, bi yin u ke Akuila. Bi nan ma u Pontus aatiŋ ni la. Bi yin upuu ke Prisila. Bi nan bi Itali aatisakpeŋ Rom ni. Le Ubɔrk-paan Klɔdius nan siin nkaal ke Juu yaab mɔmɔk nya Rom aatiŋ ponn ni. Nima pu le Akuila ni Prisila nan nyan nima, ki dan Korint aatiŋ ni. Bi nan fuu ni naa yunn, le Pɔɔl nan ti kan bi. ³ Uja ngbaan ni upuu nan jab igban le ki gaal ŋiboo. Baatuln le nan bi na. Pɔɔl aatuln ni baatuln kpaa la. Nima pu le u nan ti bi bido. Le bi tun lituln ngbaan tɔb chee. ⁴ Lik-paakool daal mɔmɔk kan, Pɔɔl nan chaa mmeen aadiik ni. Juu yaab ni Griik yaab mu nan bi nima. Le u ni bi gbaa tɔb chee Yesu aabɔr. Le u pɔɔni ubaa ki ban ke bi gaa Yesu ki kii.

⁵ Sailas ni Timoti nan nyan ni Masedonia aatim ni, ki fuu ni Pɔɔl chee. Baah fuu ni na, le Pɔɔl mooni Yesu aabɔr lini-maln, kaa ki tun lituln liken. U nan ŋeer tuk Juu yaab ke Yesu le ye Kristo u gaa binib lii na. ⁶ Le bi kpak u kinikpakpak, ki seei u. Baah ŋa kina na, le Pɔɔl chuu waakekeln gbuk ki nyan kitangbaak, ni ye nsurm le ki tii bi, le ki bui bi, “Ni yaa kaa ŋmar kan, nimi aasin ga li bi nimi nibaa aɔŋaal ni la, naa ye maataani. M ga di cha nimi, ki tuk binib bi kaa ye Juu yaab na le Yesu aabɔr.” ⁷ Le u siir cha bi, ki buen unii ubaa do, bi yin u ke Titius Justus, u nan ye unii u pak Uwumbɔr na. Udo ni mmeen aadiik si gbɔk tɔb la. ⁸ Mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Krispus na, ni waachiln ni aanib mɔmɔk gaa Tidindaan ki kii. Le Korint aatiŋ aanib pam mu ŋun Yesu aabɔr, ki gaa u ki kii. Le bi muin bi nnyun ni.

⁹ Kinyeek kibaa daal, le Pɔɔl daŋ tidan, le Tidindaan bui u, “Taa ki san ijawaan. Aa li beenin tuk binib tibɔnyaan ngbaan. Taa di cha. ¹⁰ M bi aa chee. Ubaa aan ŋmaa ŋa si nibaa. Kitiŋ kee ponn ni, binib pam ye maanib la.” ¹¹ Kina pu na, Pɔɔl nan bi nima ki ti saa libiln libaa ni ligeln, ki tuk binib Uwumbɔr aabɔr.

¹² Korint aatiŋ nan bi Akaya aapepel ni la. Akaya ngbaan mɔmɔk aaninkpel nan ye uja u bi yin u ke Galio na. Waayoonn ngbaan le Juu yaab kuun ki nan chuu Pɔɔl, ki di u buen uma Galio aanimbiin ni, ¹³ ki len ke Pɔɔl tuk bi baah ga ŋa pu ki doon Uwumbɔr na, kaa tuk bi mbamɔm, ke u bii baatiŋ aakaal la.

¹⁴ Pɔɔl aah ban ke u len na, le Galio tuk Juu yaab, “U yaa ba ŋa bakaa ni kinimbɔŋ kibaa kan, m ba ga ji u tibɔr. U mu aa ŋa nibaa. ¹⁵ Nimi Juu yaab, ni kpak tɔb ilii pu, ni binib aabɔr pu, ni nimi aakaal pu la. Ni bi ni chee la, naa ye maabɔr. Maan ji tibɔr ngbaan.” ¹⁶ Le u jenn nyan bi bibɔjirb aadiik ni. ¹⁷ Le bi mɔmɔk chuu mmeen aadiik aaninkpel u bi yin u ke Sosenes na, le ki gbaa u libɔjil aadiik chee. Le Galio aatafal aa nan bi ni ponn ni.

**Pɔɔl mam aah gir buen
Antiok aatiŋ ni pu na**

¹⁸ Pɔɔl nan bi Korint aatiŋ ni ki yunn. Waah bi nima ki yunn na, le u chɔi Yesu aanib. Le u ni Prisila ni Akuila buen Senkrea aatiŋ ni. Pɔɔl aah ti bi nima na, le u kuu uyikpir lii. Ni mɔk ke waah nan puu tipuur ti tii Uwumbɔr na le na. Le bi nan ti koo buŋɔb ni, ke bi puur nnyusakpem na ki buen Siria aatim ponn ni. ¹⁹ Le bi ti fuu Efesus aatiŋ ni, ki nyan buŋɔb na ni. Le Pɔɔl buen mmeen aadiik ni. Le u ni Juu yaab ti gbaa tɔb chee Yesu aabɔr. ²⁰ Le bi ban ke u yunn bi chee. Le waa kii, ²¹ le ki chɔi bi, ki tuk bi ke Uwumbɔr yaa kii kan, u ga ki gir ni bi chee. Le u ki labr ti koo buŋɔb ni, ki cha

Prisila ni Akuila nima, ki buen, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni.

²² Waah ti fuu nima na, le u nyan buŋɔb na ni, ki buen Jerusalem, ki ti doon Yesu aanib bi nan bi nima na, le ki nyan buen Antiok aatiŋ ni, ²³ ki ti yunn nima siib, le ki bɔ dii Galasia aatim ni, ni Frijia aatim ni, ki mann Yesu aanib, ki pɔɔk bitaakpab.

Uja u bi yin u ke Apolos na aabɔr

²⁴ Juu yaab aanii ubaa nan bi, bi yin u ke Apolos. Bi nan ma u Aleksandria aatiŋ ni la. Le u dan Efesus aatiŋ ni. U nan ye unii u nyi tibɔr aalem na, ki nyi tibɔr ti ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni na mbamɔm. ²⁵ Binib nan tuk u Tidindaan Yesu aasan aabɔr, le unimbil man tibɔr ngbaan pu. U nan len binib chee, ki tuk bi Yesu aabɔr mbamɔm. U mu aa nyi Yesu aah gbiini binib Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu na. U po nyi Jɔnn aah nan muini binib nnyun ni pu na la. ²⁶ Le Apolos koo mmeen aadiik ni, ki tuk binib Yesu aabɔr ni lipobil. Le Prisila ni Akuila ŋun waah tuk bi pu na. Baah ŋun na, le bi di u di buen bido, ki ti toor tuk u Uwumbɔr aasan aabɔr mbamɔm. ²⁷⁻²⁸ Tɔ, Apolos nan ban ke u buen Akaya aatim ni. Le Yesu aanib bi bi Efesus aatiŋ ni na ter u, ke u buen, le ki ŋmee kigbaŋ tii u ke u ti tii Yesu aanib bi bi Akaya aatim ni na, ke bi chann u tichann. Waah ti fuu nima na, le Juu yaab bi bi nima na nan kpak u kinikpakpak. Le u len tibɔr nyan bi, ki mɔk bi binib aanimbil ni ke Uwumbɔr Aagbaŋ len ke Yesu sil ye Kristo u gaa binib lii na. Apolos aah ŋa kina na, u nan ter binib bi kan Uwumbɔr aanimbaasaln ki gaa Yesu ki kii na.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Efesus aatiŋ ni pu na

19 N-yoonn mu Apolos nan laa bi Korint aatiŋ ni na, le Pɔɔl bɔ dii ŋijoo aatiŋ ni, ki ti fuu Efesus aatiŋ ni.

Waah ti fuu nima na, le u kan Yesu aanib bibaa. ² Le u baa bi, “Naah gaa Yesu ki kii na, ni gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aa?”

Le bi bui u, “Taa kan, ki mu aa ŋun ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi.”

³ Le Pɔɔl baa bi, “Ni yaa ye kina kan, bi muin nimi nnyun ni kinye?”

Le bi bui u, “Bi muin timi nnyun ni ke Jɔnn aah nan ŋani pu na la.”

⁴ Le Pɔɔl bui bi, “Jɔnn nan muin binib bi kpeln baabimbin na nnyun ni, ki tuk bi ke bi gaa unii u ga paan ni upuwɔb na ki kii. Uma le bi yin u ke Yesu.”

⁵ Pɔɔl aah tuk bi kina na, le bi cha u muin bi nnyun ni, Tidindaan Yesu aayimbil pu. ⁶ Le u di uŋaal paan bi pu. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan sunn ni bi pu. Le bi len iliin yayan, le ki nabr Uwumbɔr aah len pu na. ⁷ Bi ga nan li fuu bijab kipiik ni bilee.

⁸ Likpaakool mɔmɔk daal kan, Pɔɔl nan chaa mmeen aadiik ni, ki ti saa iŋmal itaa, ki len binib chee ni lipobil, le ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔr. Le bi ni Pɔɔl gbaa tɔb chee tibɔr ngbaan. Pɔɔl nan pɔɔni ubaa ke u mɔk bi ke waah len ti na gbii. ⁹ Le bi ponn ni bibaa aatafal pɔɔ. Baa kii tii waaliin, le ki len tibɔr ti kaa ŋan na Tidindaan aasan pu, kini-paak aanimbil ni. Kina pu le Pɔɔl siir cha bi, ki di binib bi dii Yesu aasan na buen uja u bi yin u ke Tiranus na aadisakperɔ ki ponn ni binib ŋmaa kuun ni na. Idaa mɔmɔk le u ni binib gbaa tɔb chee Yesu aabɔr nima. ¹⁰ U nan ŋani kina ki ti saa ŋibin ŋilee. Waah ŋa kina ŋibin ŋilee ngbaan pu na, le Asia aatiŋ aanib mɔmɔk, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ŋun Tidindaan aabɔr.

Skefa aajapɔtiib aabɔr

¹¹ Uwumbɔr nan cha Pɔɔl tun lijnɔjir aatun ki ti nyan. Binib aa nan kee kan kina. ¹² Le bi yoor Pɔɔl aakekengen ŋi u joo per unimbil wɔb na, ni ŋikeken ŋi

u joo biini unimbiin ni na, ki ti di paan bibum pu, ni tiyayaar aah joo bi na mu pu. Baah ɲani kina na, libuul ngbaan ni le bi pɔɔk. ¹³⁻¹⁴Tɔ, Juu yaab aanii ubaa mu nan bi nima. Bi yin u ke Skefa. U nan ye Uwumbɔr aatotoorninkpel ubaa la, ki nan kpa japɔtiib bilole. Ujapɔtiib nan chuun chaa ntim ntim ponn ni, ki nyani tiyayaar binib ni. Le bi ban ke bi di Tidindaan Yesu aayimbil nyan tiyayaar uja ubaa ni, le ki bui tiyayaar ngbaan, “M tuk nimi Yesu u Pɔɔl mooni waabɔr na aayimbil pu, nya li cha man.”

¹⁵Le tiyayaar ngbaan bui bi, “M nyi Yesu, ki nyi Pɔɔl. Nimi ma kan, ɲma ye nimi?”

¹⁶Le uja u tiyayaar joo u na nan chuu bi, ki gbaa lakr bi, ki gaa baawan-peenkaan ki nyan bi. Le bi mɔmɔk san biɲmeen ki nyan udo. ¹⁷Le Efesus aatiɲ aanib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ɲun tibɔr ngbaan. Le ijawaan chuu bi mɔmɔk. Le bi nyuɲ Tidindaan Yesu. ¹⁸⁻¹⁹Le binib bi gaa Yesu ki kii na pam nan dan Pɔɔl chee, ki nan kpiir ki tuk u binib aanimbil ni, baah nan ɲani inyɔk pu na. Bi ponn ni pam nan kpa inyɔk aagbann. Le bi di inyɔk aagbann ngbaan see mmii ni, binib mɔmɔk aanimbil ni. Le bi kahn inyɔk aagbann ngbaan aadaak, le ni ye iwiin ɲichur piɲmu aapal. ²⁰Le Tidindaan aaliin moo moon ɲipepel mɔmɔk, ki moo kan mpɔɔn.

Binib aah ɲma tijar Efesus aatiɲ ni pu na

²¹Nee aapuwɔb, le Pɔɔl nan ban ke u bɔ dii Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni, ki nin buen Jerusalem. Le u ɲa nlandak ke u yaa buen Jerusalem aatiɲ ni kan, u ga ti buen Rom aatiɲ mu ni. ²²Le u nyan binib bi ter u na ponn ni bilee, bi yin ubaa ke Timoti, ki yin uken ke Erastus, le ki cha bi loln u pu nsan ki

cha Masedonia aatiɲ ni. Uma Pɔɔl nan laa beenin bi Asia aatiɲ ni, ki yunn siib.

²³N-yoonn ngbaan, le Efesus aatiɲ aanib ɲma tijar Tidindaan aasan pu. ²⁴Unii ubaa nan bi nima, bi yin u ke Demetrius. U nan di tikunabr le mɔɔ ɲidichal waatiir ɲi bi ke liwaa li bi yin li ke Atemis na aadichal na, aan ki joo kooh binib pu. Le binib pam mu tun lituln ngbaan, ki kan tinyoor pam. ²⁵Le Demetrius kuun binib bimɔk tun lituln ngbaan na, ki bui bi ke, “Njɔtiib, ni nyi ke timi aatuln kpa tinyoor pam. ²⁶Pɔɔl mu bi bii timi aatuln la. Ni kan aa? Ni ɲun waah len pu na. U len ke ɲiwaa ɲi binib mɔɔ ɲi na aa ye nibaa. Binib bi bi Efesus aatiɲ ni do, ni Asia aapepel mɔmɔk ponn ni na pam pak waah len pu na, kaa ki dii ɲiwaa. ²⁷U yaa beenin ɲani kina kan, u ga bii timi aatuln. Atemis, li ye liwaa sakpeln na aadichal ga bee fam. Atemis li Asia aatim aanib, ni dul-nyaa ni aanib mɔmɔk dooni li na, mu ga ɲa fam, kaan ki li bi tibɔr tibaa ni.”

²⁸Binib ngbaan aah ɲun kina na, le bi gee liɲuul sakpen, ki tar ke, “Atemis li ye Efesus aatiɲ aanib aawaal na ye liwaa sakpeln la.” ²⁹Le kitiɲ ngbaan aanib mɔmɔk kpa kifuu ki ɲma tijar, le ki chuu Pɔɔl aajɔtiib bilee, Gayus ni Aristakus, ki di san mala buen binib aah kuuni nin chee na, mpaan sakpiin ni. Gayus ni Aristakus nan ye Masedonia aatiɲ aanib bilee bi dii Pɔɔl waasachuln ponn ni na la. ³⁰Le Pɔɔl ubaa nan ban ke u buen kinipaak na aah kuun nin chee na, u ti len bi chee. Le Yesu aanib aa cha u buen. ³¹Kitiɲ ngbaan aaninkpiib ponn ni bibaa nan ye Pɔɔl aajɔtiib la. Bi mu nan tun unii Pɔɔl chee ke u ti tuk u ke u taa buen kinipaak ngbaan aah kuun nin chee na. ³²Kinipaak ngbaan nan kpa kifuu sakpen; bibaa nan tar ki len tibaa, bibaa mu nan tar ki len tiken. Baa nyi budabu pu bi kuun ni nima chee na. ³³Le Juu yaab bi nan bi nima na nan nyan uja

ubaa bi yin u ke Aleksanda, ke u sil kini-paak ngbaan aanimbiin ni. Nima pu na, binib bibaa mu nan dak ke ni ye uma Aleksanda aabɔr la. Le u yoor uɲaal ki nyii bi pu, ki ban ke u tuk bi ke naa ye Juu yaab aabɔr. ³⁴ Kinipaak ngbaan aah bee ke u ye Juu yaab aanii na, le bi kpaan ki teen nfumbaa ke, “Atemis li ye Efesus aatiŋ aanib aawaal na ye liwaal sakpeln la.” Bi nan tar kina ki ti saa tikur tilee.

³⁵ Le kitiŋ ngbaan aaninkpel ubaa dan nan nyii bi pu, ke bi di cha kifuuk. Baah di cha na, le u len ke, “Efesus yaab, binib mɔmɔk nyi ke nimi Efesus yaab lik Atemis ni laadichal pu la, ki nyi ke Atemis ye liwaal sakpeln li nyan ni ki-taapaak ki sunn ni kitiŋ na. ³⁶ Ubaa aan ŋmaa nee ke taa gbii. Sɔŋ nisui man, ki taa tun lituln fam. ³⁷ Nimi le joo ni bijab ngbaan do chee na. Baa sun ti-wan liwaal aadichal ponn ni, kaa sii timi aawaal. ³⁸ Demetrius mam ni unii ubaa yaa kpa tibɔr kan, bibɔjirb bi, libɔjil daal mu bi. Cha bi buen nima ki ti len. ³⁹ Nimi aaninkpiib mu yin binib ki kuun bi, ke bi nan ji tibɔr. Ni yaa kpa tibɔr kpee kan, bi ga len ti mu. ⁴⁰ Ni kpa kifuuk ki ŋma tijar din. Nibaakan, timi aatiŋ aaninkpiib ga ji timi tibɔr kifuuk ngbaan pu. Nibaa aa bi ni ponn ni, ni po kpa kifuuk fam la. Bi yaa baa timi kifuuk ngbaan pu kan, taa nyi taah ga len pu na.” ⁴¹ Waah len kina na, le u cha bi mɔmɔk siir.

Pɔɔl aah buen Masedonia ni Griis aapepel ni pu na

20 Kifuuk ngbaan aah ti ŋmin na, le Pɔɔl yin Yesu aanib ke bi dan u chee, ki nan len bi chee tibɔr, ki pɔɔk bitaakpab, ki choi bi, le ki buen Masedonia aatiŋ ni. ² Le u bɔ dii ntim mu bi nima na ni, ki mann Yesu aanib bi bi nima na, ki len bi chee tibɔr pam, ki pɔɔk bitaakpab, ki ti fuu Griis aatiŋ ni, ³ ki nan bi nima ki pii iŋmal itaa, le ki ban u koo buɲɔb ni, ki buen Siria aatiŋ ni. Le u ŋun

ke Juu yaab kpokl ke u yaa koo buɲɔb na ni kan, bi ga ku u. Waah ŋun kina na, le waa buen, ki len ke u ga labr jer Masedonia aatim. ⁴ Le binib bibaa nan dii u. Binib bi nan dii u na aayimbil nan ye Sopata, u nan ye Berea aatiŋ aanii, ki nan ye Pirus aajapɔɔn na; ni Aristakus, ni Sekundus, bi nan ye Tesalonika aatiŋ aanib na; ni Gayus, u nan ye Debe aatiŋ aanii na; ni Tikikus, ni Trofimus, bi nan ye Asia aatiŋ aanib na; ni Timoti. ⁵ Le bi mɔmɔk loln nsan ki buen Troas aatiŋ ni, ki ti kii timi nima. ⁶ Le ti nan bi Filipi aatiŋ ni, ki ti saa bundaln Juu yaab ji njim ki ŋmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Liyaadaal ngbaan aah jer na, le ti koo buɲɔb ni ki buen. Ti di iwiin iŋmu le fuu Troas aatiŋ ni, ki ti pii tijɔtiib nima. Le ti nan bi nima ki ti saa iwiin ilole.

Pɔɔl aah buen Troas aatiŋ ni kookoo yaan pu na

⁷ Likpaakool ponn ni, njan aawiin daal, le ti kuun tɔb chee ke ti nan ji Tidindaan aajikaar. Le Pɔɔl len bi chee Uwumbɔr aabɔr le kitaak ti siir. U nan ban ke kitaak yaa woln kan, u buen cha bi. Nima le cha u len bi chee tibɔr ki-taak ti siir. ⁸ Taah kuun paacham aadiik ni na, karyaa mam nan wiir ki ponn ni. ⁹ Unachipɔɔn ubaa nan bi nima, bi yin u ke Yutikus. U nan ka kiditatar aatakolu pu, le ngeen chuu u. Pɔɔl aah bi len tibɔr ki yunn na, le u geen, ki ker lir kitiŋ. Le bi mɔmɔk nyan ni, ki sunn ti yoor u. U mu kpo a. ¹⁰ Le Pɔɔl mu nyan ni, ki sunn buen bi chee, ki ti doon paan u pu, le ki di uɲaal kpal u, le ki bui bi, “Chuu nibaa man. Waa kpo. U bi.” ¹¹ Le Pɔɔl gir koo paacham aadiik ngbaan ni, ki ti jin bi chee tijikaar, ki ki len bi chee tibɔr ki yunn, hali ki ti woln kitaak. Naah woln na, le u buen cha bi. ¹² Le bi yoor unachipɔɔn ngbaan di buen udo. Waah fikr na, le bisui sɔŋ mbamɔm.

Taah buen Miletus aatiŋ ni pu na

¹³ Le ti loln nsan ki koo buɲɔb ni, ki puur buen Asos aatiŋ ni. Pɔɔl ma nan chuun kitiŋ, ki mu buen nima, le ti ti keln tɔb. Pɔɔl nan tuk timi ke u mu ga koo buɲɔb na ni nima. ¹⁴ Waah ti pii timi Asos aatiŋ ni na, le ti yoor u ɲa buɲɔb na ni, le ti di buen Mitilene aatiŋ ni. ¹⁵ Ti nan nyan nima ki nabr buen. Naah woln kitaak na, le ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kios, ki ki woln kitaak, le ti fuu lidikl liken chee, bi yin li ke Samos, ki ki woln kitaak le ti nan fuu Miletus aatiŋ ni. ¹⁶ Le Pɔɔl ban u fuu Jerusalem mala. U nan ban ke u pɔɔn ubaa ki fuu nima Pentekost aawiindaal. Nima pu na, waa nan ban ke u yunn Asia aatiŋ ni. Le u bui ke u ga ɔɔln Efesus aatiŋ, waan dii nima.

Pɔɔl aah chɔi Yesu aanib aaninkpiib pu na

¹⁷ Le Pɔɔl tun unii ke u buen Efesus aatiŋ ni ki ti yin ni Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan u chee Miletus aatiŋ ni. ¹⁸ Baah fuu ni u chee na, le u bui bi, “Maah nan fuu Asia aatiŋ ni, ki nan bi ni chee na, ni nan bee maabimbin aah nan bi pu n-yoonn ngbaan mɔmɔk na. ¹⁹ Ni nan bee ke m sunn mbaa taab, ki tun Tidindaan aatuln ni tinyunyunn, ki kan falaa Juu yaab chee, baah kpokl n-yoonn mɔmɔk ke bi ɲa mi bakaa pu na. ²⁰ M buen binib aah kuuni nin chee na, ki buen nido mu, ki tuk nimi Yesu aabɔr. M tuk nimi tibɔr timɔk ga ter nimi na, kaa gur tibaa. ²¹ M sur Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbɔr aasan ki gaa Tidindaan Yesu ki kii. ²² Dandana wee m kii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aamɔb le ki cha Jerusalem ni, kaa nyi baah ga ti ɲa mi nima chee pu na. ²³ M po nyi ke ntim mɔmɔk ponn ni, Uwumbɔr Aafuur Nyaan sur mi ke bi ga di mi ɲa kiyondiik ni, ki ɲa mi falaa. ²⁴ Tɔ, m yaa kpo, bee

m yaa bi kan, ntalal aa bi ni ni. Tidindaan Yesu tii mi lituln, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, ke Uwumbɔr gee bi. Ntalal bi lituln ngbaan ponn ni, ke m tun li ti doo.

²⁵ “Maah nan bi ni chee na, m nan chuun tuk nimi Uwumbɔr aanaan aabɔr. M nyi ke ni ponn ni ubaa aan ki kan mi. ²⁶ Din, m tuk nimi mbamɔn la, unii ubaa ni ponn ni yaa kaa kan limɔfal li kaa kpa ndoon na kan, naa ye maataani. ²⁷ M tuk nimi Uwumbɔr aabɔr mɔmɔk, kaa gur tibaa. ²⁸ Ni li nyi man, ki taa cha unii ubaa ɲmann nimi. Ni li ter Yesu aanib, ki taa cha unii ubaa ɲmann bi mu. Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan ɲa nimi waanib aaninkpiib. Ni li joo waanib ngbaan mbamɔm. Waabo nan dan nan kpo bi pu, ke bi kpeln waanib la. ²⁹ M nyi ke m yaa kaa ki bi ni chee kan, binib ga dan nan bii nimi, ke ɲisapol aah chuun chur ipiih pu na. ³⁰ Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ga bii Uwumbɔr aaliin ke bi ɲmann Yesu aanib, bi taa ki li dii waasan. Bi ga li ban ke bi dii bima la. ³¹ Nima pu na, ni li nyi man, ki li teer ke ɲibin ɲitaa le na, m nan bi ni chee ki sur nimi ni tinyunyunn, nwiin pu ni kinyeek.

³² “Nnaabitiib, m di nimi ɲa Uwumbɔr aɲaɲal ni, ke u li lik nimi. M tuk nimi waaliin i mɔk timi waah gee timi pu na. Waaliin ngbaan ga ter nimi, ke ni dii waasan mbamɔm. U ga di lifaal tii nimi, ni binib bimɔk bi chain na. ³³ Maah nan bi ni chee na, maa nan ban unii ubaa aamombil, kaa ban unii ubaa aawanpeenkaan. ³⁴ M ni nɲɔtiib yaa nan ban tiwan ni na kan, min mbaa le nan tun lituln, le ki kan taah ban tiwan ni na. Nimi nibaa nyi kina. ³⁵ Maah tun lituln kina na, m mɔk nimi ke ni mu li tun kina, ki ter bibum, ki li teer ke Tidindaan Yesu ubaa nan len ke, “Uwumbɔr aanyoor bi unii u tii na pu ki jer u gaa na pu.”

³⁶ Pɔɔl aah len doo na, le bi mɔmɔk gbaan bitaɲaayil pu, ki mee Uwumbɔr.

³⁷Le bi mómók ubaabaa chaa ki ti joo biŋaal kpalni Pɔɔl, ki joo bumób moor utakpiln,** ki wii. ³⁸Waah tuk bi ke baan ki kan u na, le ni bii bisui sakpen. Le bi cheen u buen u ti gir koo buŋób ngbaan ni.

Pɔɔl aah buen Jerusalem pu na

21 Tɔ, ti nan chɔi bi, le ki koo buŋób ngbaan ni, le ki puur ki ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Kos; ki woln kitaak, le ti fuu Rodes aatiŋ ni, ki nyan nima, ki buen Patara aatiŋ ni, ²le ki ti kan buŋób bu ga buen Fonisia aatiŋ ni na. Le ti nyan ti koo bu ponn ni, ki cha. ³Taah cha na, le ti jer lidikl libaa bi yin li ke Saiprus, li bi ŋŋangan wɔb na, le ki ti fuu Taya, kitiŋ ki bi Siria aatiŋ ni na. Taah ti fuu nima na, le bi ban bi bi nima ni yunn siib, bi ti nyan ŋitun. ⁴Le ti nyan buŋób na ni, ki buen kitiŋ ponn ni, ti ti ban Yesu aanib. Ti nan ti kan bi, ki nan bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Taah bi bi chee na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha bi tuk Pɔɔl ke u taa buen Jerusalem. ⁵Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ni ŋeer ti gir koo buŋób na ni. Taah gir cha ti ti koo buŋób ni na, le bi mómók, ni bipuutiib, ni baabim cheen timi, ki nyan ni kitiŋ ngbaan ni. Le ti mómók gbaan nnyusakpem na aagbaan, ki mee Uwumbɔr, ⁶ki chɔi tɔb. Le bi gir kun.

Le ti mu koo buŋób na ni, ⁷ki ti nyan Taya aatiŋ ni, ki puur buen Tolemais aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, le ti nyan buŋób na ni, ki buen ti doon Yesu aanib bi bi nima na, ki nan bi bi chee nwiin mubaa. ⁸Naah woln kitaak na, le ti nyan kitiŋ ngbaan ni, ki ti fuu Siisarea aatiŋ ni. Taah ti fuu nima na, ti nan buen Filip do, ki ti koo udo. U nan ye unii u tuk binib Yesu aabɔnyaan na la. Baah nan nyan bijab bilole bi Jerusalem ponn ni,

ke bi li yakr tijikaar tii Yesu aanib na, u nan ye bijab bilole ngbaan ponn ni ubaa. ⁹Ubisatiib nan ye binaa, kaa kpa chatiib. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan cha bi nabr Uwumbɔr aah len pu na. ¹⁰Ti nan bi nima ki yunn siib. Le Uwumbɔr aabɔnabr ubaa nyan ni Judea ki fuu ni ti chee nima, bi yin u ke Agabus. ¹¹Le u gaa Pɔɔl aagbapapaln, ki di buu ubaa aataa ni uŋaal, ki tuk Pɔɔl ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan bui ke Juu yaab bi bi Jerusalem na ga nan di udaan u yeh lig-bapapaln ngbaan na buu utaa ni uŋaal kina, ki di u ŋa binib bi kaa ye Juu yaab na aŋaal ni.

¹²Taah ŋun kina na, le ti ni binib bi bi nima na nan gaŋ Pɔɔl ke u taa buen Jerusalem. ¹³Le Pɔɔl baa bi, “Ni ŋani ba kina, ki wii, ki bii nsui? Bi yaa ga ti buu mi Jerusalem ni, bee bi yaa ga ti ku mi nima Tidindaan Yesu pu kan, m ga buen. Maan di cha.”

¹⁴Taa nan ŋmaa chuu u ke u taa buen, le ki len ke, “Cha Tidindaan ŋa waah gee pu na,” le ki ŋmin, kaa ki len tibaa.

¹⁵Ti nan bi nima ki yunn siib, le ki gor ke ti buen Jerusalem. ¹⁶Le Yesu aanib bi nyan ni Siisarea aatiŋ ni na bibaa mu dii timi, ki di buen Jerusalem, uja ubaa do, ki ti koo nima. Bi nan yin u ke Menasonn, u ye Saiprus aatiŋ aanii, ki nan dii Yesu ni yunn.

Pɔɔl aah buen ti mann Jems pu na

¹⁷Taah ti fuu Jerusalem na, Yesu aanib nan gaa timi ki nan kpa mpopiin. ¹⁸Naah woln kitaak na, ti ni Pɔɔl nan buen ti ti doon Jems. Yesu aanib aaninkpiib mómók mu nan bi nima.

¹⁹Le Pɔɔl doon bi, ki ŋeer tuk bi Uwumbɔr aah ŋa tiwan nimók na, binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni, uma Pɔɔl aatuln pu. ²⁰Baah ŋun kina na, le bi mómók nyuŋ Uwumbɔr, ki bui Pɔɔl,

**20:37 : Bi moor utakpiln: Israel yaab nan doon binaabitiib kina le ki mók ngeehn.

“Tina aabo, aa nyi ke Juu yaab ñichur pam le gaa Yesu ki kii. Bi mómók aan-imbil man Moses aakaal pu. ²¹ Le bi ñun ke aa mók Juu yaab bimók bi Biniyayam aatim ni na ke bi taa ki dii Moses aakaal, ki taa ki geei baabim aachakpan, ki taa ki dii Juu yaab aakaal. ²² Bi ga ñun ke aa fuu ni. Ti ga ña kinye? ²³ Ti ga tuk si saah ga ña pu na. Bijab binaa bibaa bi do. Bi nan puu tipuur tii Uwumbör. ²⁴ Bi ga buen Uwumbör Aadichal ni, bi ti ña bibaa chain. Aa mu li dii bi cha, ki mu ti ña aabaa chain, ki tii bi ñimom-bil, aan bi ti daa tiwan ki nan toor kitork tii Uwumbör, ki kuu baayikpir. Aa yaa ña kina kan, binib mómók ga bee ke aa mu dii Moses aakaal. Bi ga bee ke binib bi len ke saa dii Moses aakaal na aa len mbamón. ²⁵ Tó, binib bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu ki kii na ma kan, ti nan ñmee kigban tii bi, ki tuk bi taah kpokl pu na, ke bi taa ki ñmó kitork aanann, ki taa ki ñmó nsin, ki taa ki ñmó tiwan ni bi tab ku ni na, ki taa ki gör kidagook.”

²⁶ Tó, Póol nan kii baah tuk u pu na. Ki woln kitaak le u yoor bijab binaa ngbaan, le u ni bi ti ña bibaa chain. Le u koo Uwumbör Aadichal ni, ki ti tuk Uwumbör aatotoor bundaln bi ga ña chain doo aan ki toor kitork tii Uwumbör na. Iwiin ilole daal, le bi ga ña chain doo.

Binib aah chuu Póol Uwumbör Aadichal ni pu na

²⁷ Tó, iwiin ilole ngbaan aa nan kee fuu, le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na, kan Póol Uwumbör Aadichal ni. Le bi cha kinipaak ñma tijar Póol pu, ki chuu u mpóon, ki tar ke, ²⁸ “Israel yaab, ter timi man. Uja wee ye unii u buen ñipepel mómók na, ki tuk binib mómók ke bi taa li pak timi Juu yaab, ki taa li pak Moses aakaal, ki taa li pak Uwumbör Aadichal. U mu joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ki di bi koo ni Uwumbör Aadichal li ye chain na ni, ki

bii li.” ²⁹ Bi nan kan Póol ni Trofimus, u ye Efesus aatiñ aanii na chuun dii kitiñ ngbaan ponn ni. Le bi dak ke Póol di u koo ni Uwumbör Aadichal ni. Nima pu le bi len ke u joo ni binib bi kaa ye Juu yaab na koo ni Uwumbör Aadichal ni.

³⁰ Le kitiñ ngbaan aanib mómók ñma tijar, ki san kuuni tób chee, ki chuu Póol ki dar nyan ni u Uwumbör Aadichal ni. Libuul ngbaan ni le Uwumbör Aadichal aakikiirb piin jaaleñ mam. ³¹ Le kinipaak na póon bibaa bi gbaa ku Póol. Le unii ubaa buen Rom aatób aajab aapol chee, le ki tuk u ke Jerusalem aanib mómók bi ñmó tijar la. ³² Libuul ngbaan ni le upol ngbaan di butób aajab bibaa ni baaninkpiib, ki san buen kinipaak ngbaan chee. Baah kan butób aajab ngbaan ni baapol na, le bi di cha Póol, kaa ki gbaa u. ³³ Le upol ngbaan buen Póol chee, ki ti chuu u, ki tuk waajab ke bi di tikululn tilee buu u, le ki baa ke, “Ñma ye uja wee? U ña kinye?” ³⁴ Le bibaa tar baah gee pu na, le biken mu tar baah gee pu na. Kifuuk ngbaan pu, le upol ngbaan aa ñmaa bee budabu ña na. Le u tuk waajab ke bi di Póol buen butób aajab aadichal ni. ³⁵ Le bi di u buen ti fuu ñibimbin ñi bi maa tam lidichal ngbaan na. Baah joo u cha na, le kinipaak ngbaan naa naa ke bi ti chuu nyan u. Nima pu na, baah ti fuu ñibimbin taab na, le butób aajab ngbaan yoor u paacham, le binib aa ki pii u. ³⁶ Le bi mómók paa bipuwób ki tar, “Ku u man.”

Póol aah len waabamón pu na

³⁷ Le bi ti fuu lidichal ngbaan aabisamób chee, ki ban bi koo. Le Póol bui upol ngbaan Griik aaliin ponn ni, “Cha m tuk si tibör tibaa.”

Le upol ngbaan baa u, “Aa ñun Griik aaliin aa? ³⁸ M nyi ke aa ye Ijipt aatiñ aanii u nan cha kinipaak tukni timi aatiñ aaninkpiib, ki di binikurb ñichur ñinaa buen nteersakpiin ni na la.”

³⁹Le Pɔɔl bui u, “M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiŋ ki bi Silisia aatiŋ ni na; ki ye kitiŋ ki kpa liyimbil na la. Pɔɔk aabaa ki cha m len kinipaak ngbaan chee.”

⁴⁰Le u kii ke u len. Le Pɔɔl sil ŋibimbin paab, ki di uŋaal nyii bi pu. Baah ŋmin na, le u len bi chee bima Juu yaab aaliin ponn ni.^{††}

22 U nan len ke, “Ntetiib ni nnaabitiib, li pel man, ki cha m tuk nimi maabamon.” ²Baah ŋun ke u len bima bibaa aaliin na, le bi sil chii.

Le Pɔɔl len ke, ³“M ye Juu yaab aanii la. Bi nan ma mi Tasus aatiŋ ki bi Silisia aatiŋ ponn ni na la. M nan bae mbaem Jerusalem ni, do chee na la. Gamaliel le nan mɔk mi. M nan bae tiyaajatiib aakaal mbamɔm. Nnimbil nan man Uwumbɔr aatuln pu, ke ni mɔmɔk aah bi pu dandana wee na. ⁴M nan ŋa binib bi dii Yesu aasan na falaa, ki ban m ku bi. M nan chuu bijab ni bipiib mpɔɔn, ki di tikululn buu bi, ki di bi ŋa tiyondir ni. ⁵Uwumbɔr aatotoorninkpel ni Juu yaab aaninkpiib ga ŋmaa tuk nimi ke m len mbamɔn la. Bi nan ŋmee kigbar tii Juu yaab bi bi Damaskus aatiŋ ni na, ke bi tii mi nsan m ti chuu Yesu aanib bi bi nima na, ki di tikululn buu bi, ki di bi dan Jerusalem, ke m nan daa bitafal. Le m nan buen.”

**Pɔɔl aah tuk bi waah nan
gaa Yesu ki kii pu na**

(*Lituln 9.1-19; 26.12-18*)

⁶“M nan bi nsan ni ki ti peen Damaskus aatiŋ. Nwiin kaasisik ni, le nwiihn nyan ni paacham, ki nan woln ki mann gonn mi, ki wiin chain. ⁷Le m lir kitiŋ, ki ŋun nneel len ke, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ba ŋa aa ŋa mi falaa?’ ⁸Le m baa u, ‘Ndindaan, ŋma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na. Aa ŋani mi le falaa.’ ⁹Bijab bi nan si m chee na

nan kan nwiihn ngbaan, kaa ŋun udaan u len m chee na aaneel. ¹⁰Le m baa u, ‘Ndindaan, m ga ŋa kinye?’ Le u bui mi, ‘Fii sil ki li cha Damaskus aatiŋ ni. Unii ubaa bi nima, ki ga ti tuk si tiwan nimɔk Uwumbɔr ban ke aa ŋa na.’ ¹¹Nwiihn ngbaan aah nan deer nnimbil na, le m job, kaa ki waa. Le binib bi dii mi na dar mi di buen Damaskus aatiŋ ni.

¹²“Uja ubaa nan bi nima, bi nan yin u ke Ananias. U dii Uwumbɔr aasan mbamɔm, ki kii timi aakaal. Juu yaab bimɔk bi nima na pak u. ¹³Le u dan nan sil m chee ki bui mi, ‘Nna aabo Sɔɔl, likr.’ Libuul ngbaan ni, le nnimbil kpaan likr, le m kan u, kaa ki ye ujoon. ¹⁴Le u bui mi, ‘Tiyaajatiib Aawumbɔr nyan si, ke aa bee waageehn, ki kan Waabonyaan, ki ŋun waaneel len aa chee. ¹⁵Aa ga li ye waaseeraadaan, ki tuk binib mɔmɔk saah kan pu na, ni saah ŋun pu na. ¹⁶Taa taan. Fiin, ki yin waayimbil ki mee u, ki cha m muin si nnyun ni, ki finn aapobil saatunwanbir pu.”

¹⁷“Nimina aah jer na, le m nan gir buen Jerusalem, ki ti koo Uwumbɔr Aadichal ni, ki mee Uwumbɔr. Maah mee Uwumbɔr na, ¹⁸le m kan lijnjiir aawan; m kan Tidindaan, ki ŋun u bui mi ke, ‘Fiin, ki nya Jerusalem ni mala. Aa yaa tuk do chee na aanib maabɔr kan, bi ga yii, kaan gaa ti.’ ¹⁹Le m bui u, ‘Ndindaan, bi nyi ke m nan buen mmeen aadir ni, ki chur binib bi gaa si ki kii na, ki gbaa bi. ²⁰Binib aah nan ku saaseeraadaan Stiifen na, m mu nan bi nima, ki kii ke ni ŋan, ki joo binib bi ku u na aabɔkul.’ ²¹Le Tidindaan bui mi, ‘Li cha. M ga tun si ni daa na, binib bi kaa ye Juu yaab na chee.”

²²Pɔɔl aah len kina na, le kinipaak ngbaan aa ki pel. Le bi mɔmɔk teen mpɔɔn pu, “Ku u man. Naa ŋan ke u ki li bi dulnyaa wee ni.” ²³Le bi mɔmɔk tar, ki

^{††}21:40 : Juu yaab aaliin ye Hiibru aaliin la.

joo baabɔkul feeni paacham, ki leer titan mae paacham, le kitangbaak feei. ²⁴Le butɔb aajab aapol ngbaan tuk waajab ke bi di Pɔɔl koon ni kidiik ponn ni, ki ti gbaa u njinaalab, aan ki nin baa u waah ɲa budabu na, ke bi bee budabu ɲa aan Juu yaab ɲma tijar u pu na. ²⁵Le bi di tikululn buu u, bi ti gbaa u njinaalab. Le Pɔɔl bui butɔb aajab aaninkpel u si u chee na, “Naah ban ni gbaa mi na, nkaal kii kina aa? Naa jin mi tibɔr, ki mu aa kan maataani. M ye Rom aanii la.”^{‡‡}

²⁶Uninkpel ngbaan aah ɲun kina na, le u buen upol ngbaan chee, ki ti bui u, “Li nyi saah ga ɲa pu na. Uja ngbaan ye Rom aanii la.”

²⁷Le upol ngbaan buen Pɔɔl chee, ki ti baa u, “Aa ye Rom aanii la aa?”

Le Pɔɔl kii ke u ye.

²⁸Le upol ngbaan bui u, “M nan pan ɲimombil pam, le ki kpaln Rom aanii.”

Le Pɔɔl bui u, “M ye Rom aabo la.”

²⁹Pɔɔl aah len kina na, le bijab bi ban bi gbaa u na aa ki kaa u, le ki sur bipuwɔb. Upol ngbaan aah bee ke Pɔɔl ye Rom aanii na, le u mu san ijawaan. U bee ke waah di tikululn buu u na, naa ɲan.

Baah jin Pɔɔl tibɔr pu na

³⁰Tɔ, upol ngbaan nan ban u bee mbamɔm Juu yaab aah len Pɔɔl aah ɲa pu na. Ki woln kitaak, le u chuu buur tikululn ti bi di buu Pɔɔl na, le ki tuk Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni bibɔjirb aaninkpiib mɔmɔk ke bi kuun ni, le ki di Pɔɔl nan siin binimbiin ni.

23 Le Pɔɔl lik bi, ki len ke, “Nnaabitiib, m bee nsui ni ke maabimbin le ɲan Uwumbɔr chee ki nan saa din.” ²Waah len kina na, le Uwumbɔr aatotoorninkpel Ananias tuk

binib bi si Pɔɔl chee na ke bi faa umɔb. ³Le Pɔɔl bui u, “Uwumbɔr ga faa si. Aa bi ke ligoln li kaa ɲan, aan bi di pente pipiin pente li na la. Aa ka do, ke aa ji mi tibɔr, nkaal aah dii pu na. Saah tuk binib ke bi faa mi na, sin le bii nkaal ngbaan.”

⁴Le binib bi si Pɔɔl chee na baa u, “Aa sii Uwumbɔr aatotoorninkpel la aa?”

⁵Le Pɔɔl len ke, “Nnaabitiib, maa nyi ke u ye Uwumbɔr aatotoorninkpel. M yaa ba nyi kan, maa ba ga len kina; ba pu? ni ɲmee Uwumbɔr Aagbar ɲi ke, “Taa len saanib aaninkpel tibɔbir.””^{¶¶}

⁶Tɔ, Pɔɔl nan bee ke bi ponn ni bibaa ye binib bi dii Sajusii yaab aamɔkm na, bibaa mu ye binib bi dii Farisii yaab aamɔkm na. Le u teen ke, “Nnaabitiib, m ye unii u dii Farisii yaab aamɔkm na la. Nte mu nan ye unii u dii Farisii yaab aamɔkm na la. M kpa limakl ke binib bi kpo na ga fikr nkun ni. Limakl ngbaan pu, le bi ji mi tibɔr.”

⁷Waah len kina na, le binib bi dii Farisii yaab aamɔkm na, ni binib bi dii Sajusii yaab aamɔkm na yakr tɔb chee, ki kpak tɔb kinikpakpak. ⁸Sajusii yaab len ke binib aan fikr nkun ni, ke Uwumbɔr aatuuntiib aa bi, ke unii aawiin mu aa bi. Farisii yaab mu len ke binib ga fikr nkun ni, Uwumbɔr aatuuntiib bi, unii aawiin mu bi. ⁹Le bi kpak tɔb kinikpakpak, ki tar mpɔɔn pu, ki kpa kifuuk. Le Uwumbɔr aakaal aamɔmɔkb ponn ni bibaa, bi ye Farisii yaab na fii sil, ki kpak sakpen, le ki len ke, “Taa kan uja wee aataani. Nibaakan, Uwumbɔr aatuun, bee unii aawiin le sil len u chee.”

¹⁰Le Farisii yaab ni Sajusii yaab kpak tɔb kinikpakpak sakpen, ki ɲma tijar. Le butɔb aajab aapol ngbaan dak ke bi ga chuu daa par Pɔɔl. Le u tuk waajab ke bi

^{‡‡}22:25 : Unii yaa ye Rom aanii kan, baakaal aa kii ke bi daa utafal see bi puen jin u tibɔr ki kan waataani.

^{¶¶}23:5 : Lik Nnyam 22.28.

buen ti gaa ni Pɔɔl, ki nyan u bi chee, ki nan di u ɲa baadichal ni.

¹¹ Kinyeek ngbaan, le Tidindaan dan nan sil Pɔɔl chee, ki nan bui u, “Chuu aabaa, ki taa san ijawaan. Saah tuk binib maabɔr Jerusalem ponn ni pu na, kina le aa ga tuk bi maabɔr Rom aatiɲ mu ni.”

Juu yaab aah kpokl ke bi ga ku Pɔɔl pu na

¹² Naah woln kitaak kichakpiik ni na, le Juu yaab bibaa kuun tɔb chee, ki kpokl, le ki puu ke baan ji tijikaar, kaan nyu nnyun mu see bi ku Pɔɔl.

¹³ Binib bi nan kpokl kina na jer bijab imonko ilee. ¹⁴ Bi nan buen Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib chee, ki ti bui bi, “Ti puu ke taan ji nibaa see ti ku Pɔɔl. ¹⁵ Ti ban ke ni ni bibɔjirb aaninkpiib tun unii ke u buen butɔb aajab aaninkpel chee, ki ti tuk u ke u li joo ni Pɔɔl ni chee, ke ni ban ni nan ki baa u tibɔr tiken kpee la. Bi yaa joo u choo kan, waan fuu ni do. Ti ga ku u nsan ponn ni.”

¹⁶ Le Pɔɔl aaninkpan aajapɔɔn ɲun baah kpokl pu na. Le u koo butɔb aajab aadichal ni, ki ti tuk Pɔɔl. ¹⁷ Le Pɔɔl yin butɔb aajab aaninkpel ubaa, ki tuk u ke u di unachipɔɔn na buen butɔb aajab aapol chee, aan u ti tuk u tibɔr tibaa. ¹⁸ Le uninkpel ngbaan di u buen butɔb aajab aapol chee, ki ti bui u, “Unaagbi-ija Pɔɔl le yin mi, ke m dan u chee, le ki ti tuk mi ke m di unachipɔɔn wee dan aa chee, u nan tuk si tibɔr tibaa.”

¹⁹ Le upol ngbaan chuu uɲaal ki dar u buen n-gbaan, ki ti baa u, “Aa ban aa tuk mi bayaar?”

²⁰ Le u bui u, “Juu yaab na kpokl ke bi ga tuk si ke aa fe li joo ni Pɔɔl bibɔjirb aaninkpiib chee, ke bi nan baa u tibɔr tiken kpee. ²¹ Bi yaa bui si kina kan, aa taa kii. Bijab bi jer imonko ilee na ga bɔr ki kiir Pɔɔl bi nan ku u. Bi mɔmɔk puu ke baan ji tijikaar kaan nyu nnyun mu,

see bi ku u. Dandana wee bi gor ke bi ku u, ki kiir ke bi ɲun saah ga len pu na.”

²² Le butɔb aajab aapol bui unachipɔɔn ngbaan, “Taa ki tuk unii ke aa tuk mi tibɔr ngbaan,” le ki cha u buen.

Baah di Pɔɔl buen Ubɔr Feliks chee pu na

²³ Le upol ngbaan yin waajab aaninkpiib ponn ni bilee, ke bi dan u chee, le ki nan tuk bi ke bi ban butɔb aajab ikui ilee, ni bitandam imonko itaa ni kipiik, ni butɔb aajab bi joo tikpaatunn na ikui ilee, aan bi gor ki nan buen kinyeek ngbaan tikur tiwae Siisarea aatiɲ ni, ²⁴ ki ban itaan tii Pɔɔl aan u li diɲ ni, ki di u buen Ubɔr Feliks chee, u nyan chakb, nibaa taa ɲa u. ²⁵ Upol ngbaan nan ɲmee kigbanj ke bi ti tii Ubɔr Feliks. U nan ɲmee ke:

²⁶ “Min Klɔdius Laisias, m doon si Ubɔrkpaan Feliks. ²⁷ Juu yaab nan chuu uja wee, ki gbaa u ki ti ban bi ku u. M ɲun ke u ye Rom aanii la. Maah ɲun kina na, le m di butɔb aajab buen aan ti ti nyan ni u, ²⁸ ki kpaan di u buen Juu yaab aabɔjirb aaninkpiib chee. M nan ban ke m ti bee baah len ke u ɲa pu na. ²⁹ Baah jin u tibɔr na, le m bee ke waah ɲa pu na, naa ɲeer ti ku u, kaa ɲeer ti di u ɲa kiyondiik ni. Baakaal pu, le bi galn u. Bi len ke u bii baakaal. ³⁰ Le unii ubaa tuk mi ke Juu yaab kpokl ke bi ti ku u. Maah ɲun kina na, libuul ngbaan ni le m di u tun ni aa chee, ki tuk binib bi galn u na, ke bi mu dan aa chee ki nan tuk si waah ɲa pu na.”

³¹ Tɔ, butɔb aajab ngbaan nan ɲa baapol aah tuk bi pu na. Kinyeek ngbaan, le bi nan di Pɔɔl buen Antipatris aatiɲ ni. ³² Naah woln kitaak na, le butɔb aajab bi chuun kitiɲ na labr kun baadichal ni, Jerusalem ponn ni. Le bitandam ngbaan cheen Pɔɔl buen Siisarea

aatiŋ ni. ³³Baah ti fuu nima na, le bi di kigbaŋ ngbaan tii Ubər Feliks, ki di Pɔɔl kaan u chee. ³⁴Ubər ngbaan nan karn kigbaŋ ngbaan, le ki baa Pɔɔl, “Aa nyan ni kilatiŋ ni?” Le Pɔɔl mu bui u, “M nyan ni Silisia aatiŋ ni la.” Waah ŋun ke u nyan ni Silisia aatiŋ ni na, ³⁵le u bui u, “Binib bi galn si na yaa fuu ni kan, m ga ji si tibər,” le ki tuk waatɔb aajab ke bi di Pɔɔl ŋa lidichal li Ubər Herod nan maa li na ni, ki cha bi li kii u.

Juu yaab aah bii Pɔɔl pu na

24 Iwiin iŋmu nan jer, le Uwumbər aatotoorninkpel Ananias dan Sisarea aatiŋ ni. Le Juu yaab aaninkpiib bibaa ni lɔya ubaa dii u. Bi yin lɔya ngbaan ke Tetulus. Bi nan sil Ubər Feliks aanimbiin ni, ki bii Pɔɔl. ²Le bi yin Pɔɔl ke u dan. Waah fuu ni na, le Tetulus piin ki bi bii u, le ki bui Ubər Feliks:

“Timi aaninkpel, ti pak si. Aa joo timi tiŋann, ki cha timi aatiŋ kee mɔ. Aa kpa nlan, ki ter timi aanib sakpen. ³Ti mɔmɔk nyi saah ŋani pu na, ki dooni si mbamɔm. ⁴Maan len tibər ti li wiir. Maa ban ke ni ŋun si. Pɔɔn aabaa, ki li pel maah ban m len pu na. ⁵Ti nyi ke Pɔɔl muk binib sakpen. U muk Juu yaab bi bi dulnyaa wee mɔmɔk ni na, ki cha bi ŋmɔ tijar. Binib bibaa bi, ki dii Yesu u ye Nasaref aatiŋ aanii na aasan. Pɔɔl ye bi ponn ni aaninkpel ubaa la. ⁶U nan ban u bii Uwumbər Aadichal. Nima pu le ti chuu u. [Ti nan ban ti ji u tibər, timi aakaal aah dii pu na. ⁷Le butɔb aajab aapol Laisias dan nan nyan u mpɔɔn ti chee, ⁸ki tuk binib bi galn u na, ke bi li choo aa chee ki nan len waah ŋa pu na.] Aa yaa jin u tibər ngbaan kan, sin aabaa ga bee tibər ngbaan aah bi pu na.” ⁹Tetulus aah len pu na, le Juu yaab kpaan kii, ke ti gbii.

Pɔɔl aah tuk Ubər Feliks waabamɔn pu na

¹⁰Le Feliks yoor uŋaal ki tii Pɔɔl nsan ke u len.

Le Pɔɔl bui ke, “M nyi ke aa joo maanib ngbaan ŋibin pam. Kina pu na, m kpa mpopiin ke m tuk si maabamɔn. ¹¹M nan buen Jerusalem m ti doon Uwumbər. Naa jer iwiin kipiik ni ilee. Aa ga ŋmaa baa binib ke ti gbii aan taa gbii. ¹²Maah nan bi Uwumbər Aadichal ni, ni mmeen aadir ni, ni kitiŋ ni na, Juu yaab aa kan mi m kpak unii ubaa kinikpakpak, kaa kan mi m muk unii ubaa. ¹³Bi bii mi la, ki mu aa ŋmaa mɔk ke baah len pu na gbii. ¹⁴M kii ke ti gbii ke maah dooni tiyaajatiib Aawumbər pu na, m dii Yesu aasan la. Juu yaab len ke nsan ngbaan aa ye mbamɔn. M kii Moses aakaal mɔmɔk mu, ki kii tii Uwumbər aabɔnabtiib aah nan ŋmee pu na mɔmɔk. ¹⁵M kpa limakl ke Uwumbər ga fikr binib bi ŋan na, ni bi kaa ŋan na mɔmɔk nkun ni. Juu yaab mu kpa limakl kina la. ¹⁶N-yoonn mɔmɔk m pɔɔni mbaa ke m taa li kpa taani Uwumbər ni binib chee.

¹⁷“Ŋibin ŋibaa le maa nan bi Jerusalem. M nan ki buen nima m ti tii maanib bi ye bigiim na ŋimombil, ki toor kitork tii Uwumbər. ¹⁸M nan buen Uwumbər Aadichal ni, m ti ŋa mbaa chain, aan ki toor kitork tii Uwumbər. Maah ŋa kina na, le Juu yaab kan mi Uwumbər Aadichal ni. Kinipaak aa nan bi m chee. Kifuuk mu aa nan bi m chee. ¹⁹Le Juu yaab bibaa, bi nyan ni Asia aatim ni na mu nan bi nima. Bi yaa kaa gee maah ŋa pu na kan, ni ŋan ke bima bibaa dan aa chee, ki nan tuk si maah ŋa pu na. ²⁰Bibɔjirb aaninkpiib jin mi tibər Jerusalem ponn ni. Bi yaa kan maataani kan, cha binib ngbaan tuk si. ²¹Maah nan si bi chee na, le m teen ke, ‘M pak ke Uwumbər ga fikr bi kpo na nkun ni. Nima pu le ni ji mi tibər din.’

Maah len kina na, nibaakan bi dak ke naa ŋan.”

²²Feliks nan nyi Yesu aasan aabɔr. Le u bui bi, “M ga di cha kina la. Butɔb aajab aapol Laisias yaa fuu ni kan, m ga lik maah ga ŋa tibɔr ngbaan pu na.” ²³U tuk butɔb aajab nkub aaninkpel ke u cha waajab li kii Pɔɔl, ki taa joo u mpɔɔn, ki cha uɔtiib li ter u ki tii u waah ban pu na.

²⁴Iwiin ilee aah jer na, le Ubɔr Feliks ni upuu Drusila fuu ni. Upuu nan ye Juu aabo la. Le Feliks tun unii ke u ti yin ni Pɔɔl ke u dan nan len tibɔr ngbaan aan bi pel. Le Pɔɔl tuk bi baah ga ŋa pu ki gaa Yesu Kristo ki kii, ²⁵ki ŋa bininyaam, ki li chur bibaa, ki taa tun titunwanbir na; ba pu? Uwumbɔr ga ji binib mɔmɔk tibɔr. Pɔɔl aah len kina na, le ijawaan chuu Feliks. Le u bui Pɔɔl, “Ni ŋeer aa di cha kina. M yaa kan nfaawom kan, m ga yin si.” ²⁶Le Feliks dak ke nibaakan Pɔɔl ga tii u ŋimombil, aan u piir u lii. Nima pu na, n-yoonn mɔmɔk kan, u ti yin ni u ki nan len u chee tibɔr.

²⁷Ŋibin ŋilee nan jer. Le ubɔr u bi yin u ke Posius Festus na dan nan leŋ Feliks aaleleŋ. Feliks nan ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu na, waa nan nyan Pɔɔl kiyondiik ni. U nan cha u beenin pii, le ki buen.

Pɔɔl aah len ke u ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji waabɔr pu na

25 Ubɔr Festus nan fuu Siisarea aatiŋ ni, u nan leŋ Ubɔr Feliks aaleleŋ. Waah bi nima iwiin itaa na, le u buen Jerusalem. ²Waah ti bi nima na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib ni Juu yaab aaninkpiib dan u chee, ki nan bii Pɔɔl, ki gaŋ Ubɔr Festus ³ke u pɔɔn ubaa ki tun binib bi ti yoor ni Pɔɔl ki di dan Jerusalem. Bi nan puen kpokl ke u yaa choo kan, bi ga ku u nsan ponn ni. ⁴Le Festus bui bi, “Ti laa beenin joo u Siisarea aatiŋ ni. Ni yaa kpee siib kan, m mu

ga ki labr buen nima. ⁵U yaa kpa taani kan, cha nimi aaninkpiib dii mi nima, aan ki ti galn u.”

⁶Festus nan bi bi chee ki ti saa iwiin kipiik, bee iniin, le ki gir cha Siisarea aatiŋ ni, ki ti fuu nima. Naah woln ki-taak na, le u koo libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, le ki tun ke bi ti li joo ni Pɔɔl. ⁷Juu yaab bi nyan ni Jerusalem na mu nan bi nima. Pɔɔl aah fuu ni na, le bi sil goln u, ki bii u ki ti nyanj. Le baa ŋmaa mɔk ke baah len pu na gbii. ⁸Le Pɔɔl bui ke, “Maa bii Juu yaab aakaal, kaa bii Uwumbɔr Aadichal, kaa bii Rom yaab Aabɔrkpaan Siisa.”

⁹Le Festus ban ke u piir Juu yaab aasui. Nima pu le u baa Pɔɔl, “Aa ga li gee ke aa buen Jerusalem m ti ji si tibɔr nima aa?”

¹⁰Le Pɔɔl bui u, “M bi Ubɔrkpaan Siisa aabɔjir aadiik ni, nin chee ni ŋeer bi ji mi tibɔr na. Sin aabaa nyi ke maa ŋa Juu yaab bakaa. ¹¹M yaa ba ŋa bakaa, bee m yaa ti ki ŋa tiwan ni ŋeer nkun na kan, maa ba ga ban ke m ŋmar. Baah bii mi pu na yaa kaa gbii kan, ubaa aan ŋmaa di mi ŋa biŋaal ni. M ban ke Ubɔrkpaan Siisa ji mi tibɔr.”

¹²Le Ubɔr Festus len waakpambalb chee ke u lik waah ga ŋa pu na, nee aapuwɔb le u tuk Pɔɔl, “Aa len ke aa ban ke Siisa ji si tibɔr. Aa ga buen u chee, ni ti len ti.”

Ubɔr Festus aah tuk Ubɔr Agripa pu na

¹³Naah ŋa iwiin ilee na, le Ubɔr Agripa ni uninkpan Beniis dii ni, ki dan Siisarea aatiŋ ni, bi nan doon Ubɔr Festus. ¹⁴Baah bi nima iwiin ilee na, le Festus tuk u Pɔɔl aabɔr ke, “Uja ubaa bi do. Feliks nan buen le ki cha u beenin pii kiyondiik ni. ¹⁵M nan buen Jerusalem. Maah nan bi nima na, le Uwumbɔr aatotoorninkpiib, ni Juu yaab aaninkpiib dan nan galn uja ngbaan. Bi ban ke m

len ke waabər bii. ¹⁶ Le m tuk bi ke timi Rom yaab aa ɲani kina. Binib yaa galn unii kan, ti cha bi kuun ni tɔb la, aan u ti ɲun baah galn u pu na, ki cha u mu len waabamɔn aah bi pu na. Taan daa unii aatafal see ti puen jin u tibər kina. ¹⁷ Maah tuk bi kina na, le bi nan dan do. Baah fuu ni na, maa taan. Naah woln kitaak na, m nan buen libɔjil aadiik ni, ki ti kal ubɔjir aajal pu, ki tun binib ke bi ti li joo ni Pɔɔl. ¹⁸ Waah fuu ni na, le binib bi galn u na fii ke bi bii u. M nan dak ke bi ga len ke u ɲa bakaa ki ti nyar la. Ni mu aa ye kina. ¹⁹ Baah kpak u pu na, ni ye baakaal aabər, ki mu ye uja u bi yin u ke Yesu na aabər pu la. Bi len ke u kpo. Pɔɔl mu beenin len ke u bi. ²⁰ Maa nan nyi maah ga ɲa pu ki bee tibər ngbaan na. Le m baa Pɔɔl ke u kii ke u buen Jerusalem aan bi ti ji u tibər nima aan waa kii? ²¹ Le u len ke u ban ke Ubərkpaa Siisa ji u tibər. Nima pu le m cha butɔb aajab kii u, ke ni saa bundaln m ga cha bi di u buen Ubərkpaa chee na.”

²² Le Ubər Agripa bui Festus, “M ban ke m ɲun uja ngbaan aah ga len pu na.”
Le Festus bui u, “Aa ga fe ɲun fen.”

Baah di Pɔɔl siin Ubər Agripa aanimbiin ni pu na

²³ Naah woln kitaak na, le Ubər Agripa ni uninkpan Beniis dan ke bininyuum na. Le butɔb aajab aaninkpiib, ni kitiɲ ni aaninkpiib dii bi, ki nyuɲni bi. Le bi mɔmɔk koo kidisakperɲ kibaa ni. Kidiik ngbaan ni, le bi ji binib tibər. Baah fuu ni na, le Festus tuk binib ke bi li joo ni Pɔɔl. Le bi joo ni u. ²⁴ Le Festus bui ke, “Ubər Agripa ni nimi bimɔk bi do na, ti mɔmɔk kan uja wee. Juu yaab nan dan m chee Jerusalem ponn ni, ki ki dan m chee do chee na mu, ki nan tar ke ni ɲeer ti ku u. ²⁵ Le m jin u tibər. Maah jin u tibər na, le m bee ke waa ɲa tiwan ni ɲeer ke ti ku u na. Le uma ubaa len ke u ban ke Ubərkpaa na ji u tibər. Nima pu le m ga

cha u buen. ²⁶ Le m ban ke m ɲmee kigbaɲ tii maaninkpel ki tuk u Pɔɔl aabər. M mu aa nyi maah ga ɲmee pu na. Nima pu le m joo ni u, u nan tuk nimi waabər. Ubər Agripa, m ban ke aa lik waabər ngbaan aah bi pu na, aan ki tuk mi maah ga ɲmee pu na. ²⁷ M yaa cha bi di unaagbiija buen Ubərkpaa na chee, ki yaa kaa tuk u baah galn u pu na kan, naa ɲan.”

Pɔɔl aah tuk Ubər Agripa waabamɔn pu na

26 Tɔ, Ubər Agripa nan bui Pɔɔl, “Aa ga ɲmaa tuk timi saabər aah ye pu na.”

Le Pɔɔl yoor uɲaal ki doon u, ki bui ke, ² “Ubər Agripa, maah bi do din ke m tuk si maabamɔn na, m kpa mpopiin pam. Juu yaab galn mi sakpen a. ³ M nyi ke aa nyi Juu yaab aakaal aah bi pu na. Aa nyi baah kpak tɔb budabu pu baakaal pu na. Kina pu na, maah kpa nsan m tuk si maabamɔn pu na, le m kpa mpopiin. M gaɲ si ke aa li kpa limɔr ki li pel maah ga len pu na.

⁴ “Maah nan ye unachipɔɔn na, m nan bi maanib ponn ni, ni Jerusalem ponn ni. ⁵ Juu yaab mɔmɔk nan nyi maabimbin n-yoonn ngbaan. Bi nyi ke n-yoonn ngbaan mɔmɔk m nan dii Farisii yaab aasan. M nan ye binib bi dii Moses aakaal mbamɔm na ponn ni ubaa la. Bi yaa gee kan, bi ga ɲmaa tuk si kina. ⁶ M kpa limakl ke Uwumbər ga gbiin tipuur ti u nan puu tii tiyaajatiib na. Nima le cha ni ji mi tibər din. ⁷ Timi Juu yaab aanibol kipiik ni ɲilee dooni Uwumbər nwiin pu ni kinyeek, ki mu kpa limakl ke bi ga kan tipuur ngbaan. Ubər Agripa, m mu kpa limakl ngbaan, nima le cha Juu yaab galn mi. ⁸ Ba ɲa ni dak ke Uwumbər aan ɲmaa fikr binib nkun ni?

⁹ “N-yoonn mubaa, min mbaa nan dak ke ni ɲan ke m pɔɔk mbaa ki bii Yesu u ye Nasaref aatiɲ aanii na aayimbil. ¹⁰ Le m nan ɲa kina Jerusalem ponn ni.

M nan buen Uwumbør aatotoorninkpiib chee, ke bi tii mi nsan ke m chur Uwumbør aanib ki di ɲa tiyondir ni. Juu yaab yaa nan len ke bi ga ku bi kan, m mu nan keei la. ¹¹N-yoonn mɔmɔk m nan chaa mmeen aadir ni ki ti dar bitafal, ki mukr bi ke bi sii Yesu. M nan gee lijuul sakpen bi pu; nima pu na, m nan buen ntim muken ponn ni, ki ti ɲa bi falaa.”

**Pɔɔl aah tuk bi waah nan
gaa Yesu ki kii pu na
(Lituln 9.1-19; 22.6-16)**

¹²“Le Uwumbør aatotoorninkpiib nan tii mi nsan ke m ti chuu Yesu aanib bi nan bi Damaskus aatiɲ ni na. Le m nan buen nima. ¹³Ubør Agripa, maah nan bi Damaskus aasan pu ki cha nima na, le nwiin kaasisik ni, nwiihn nyan ni paacham, ki wiin jer nwiin, ki woln ki mann gonn m ni bijab bi dii na. ¹⁴Le ti mɔmɔk lir kitiɲ. Le m ɲun nneel len Juu yaab aaliin ponn ni ke, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ba ɲa aa ɲa mi falaa? Ni pɔɔ aa di aataal lee ikokon.’ ¹⁵Le m baa u, ‘Ndindaan, ɲma ye?’ Le u bui mi, ‘Min le ye Yesu u aa ɲa u falaa na. ¹⁶Fii sil. M dan aa chee, ke m lee si aan aa tun maatuln, ki ji seeraa, ki tuk binib saah kan mi pu na, ki tuk bi maah ga mɔk si n-yoonn mu choo na pu na. ¹⁷M ga nyan si Juu yaab aɲaɲal ni, ni binib bi kaa ye Juu yaab na aɲaɲal ni, ki cha aa buen bi chee, ¹⁸aan ki ti tuk bi maaliin, ki cha binimbil woln, ki nyan bi mbɔmbɔɔn ni, ki cha bi li bi nwiihn ni, ki nyan bi kinimbɔɲ aɲaɲal ni, ki di bi ɲa Uwumbør aɲaɲal ni, aan ki cha bi gaa min Yesu ki kii, aan Uwumbør di cha pinn bi baatunwanbir, ki ɲa bi waanib ponn ni bibaa, baah gaa min Yesu ki kii pu na pu.”

Pɔɔl tuk bi waatuln aah bi pu na

¹⁹“Ubør Agripa, maah kan lijnɲiir aawan paacham pu na, le m kii Yesu aamɔb. ²⁰Njan, m tuk binib bi nan

bi Damaskus aatiɲ ni na, ke bi kpeln baabimbin ki dii Uwumbør aasan, ki tun lituln li ga mɔk ke bi sil kpeln baabimbin na. Njan, m nan tuk bi kina Damaskus aatiɲ ni, le ki nin buen Jerusalem, ki nin bɔ dii Judea aatim mɔmɔk ponn ni, le ki nin buen binib bi kaa ye Juu yaab na aatim ponn ni, ki ti tuk bi mu kina. ²¹Nima pu le Juu yaab chuu mi Uwumbør Aadichal ni, ki ban bi ku mi. ²²Le Uwumbør mu ter mi n-yoonn mɔmɔk ki nan saa din, ki cha m si do, ki ye waaseeraadaan, ki tuk binib aabɔɲ mɔmɔk waabɔr. M po tuk bi Uwumbør aabɔnabtiib ni Moses aah nan len pu na. Bi nan len tiwan ni ga nan ɲa na, ²³ke Kristo u ga gaa binib lii na ga nan ji falaa, ki li ye unii u ga puen fikr nkun ni na, ki tuk Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔr ti ga woln binimbil na.”

²⁴Pɔɔl aah len kina na, le Festus teen ke, “Pɔɔl, aa ye uwaar la. Saah bae mbaem sakpen na le cha aa waar.”

²⁵Le Pɔɔl bui u, “Ubør Festus, maa ye uwaar. Maah len pu na, ni ye mbamɔn la. Naa ye uwaar aaliin. ²⁶Ubør Agripa nyi tibɔr ngbaan. Nima pu le m di lipobil len unimbiin ni, m nyi ke u nyi tibɔr timina, tibaa aa bɔr u. Tibɔr ngbaan nan ɲa binib aanimbil ni la. ²⁷Ubør Agripa, aa gaa Uwumbør aabɔnabtiib aah nan len pu na ki kii ii? M nyi ke aa gaa kii.”

²⁸Le Agripa baa Pɔɔl, “Aa dak ke naa pɔɔ m ɲa Kristo yoo la aa?”

²⁹Le Pɔɔl bui u, “M mee Uwumbør ke ni pɔɔye naa pɔɔye, aa ni binib bimɔk pel maah len pu dandana wee na, ɲa Kristo yaab ke min na. M mu aa ban ke bi buu nimi tikululn, ke min na.”

³⁰Le Ubør Agripa, ni Ubør Festus, ni Beniis, ni binib bi ka bi chee na, fii nyan lipaal. ³¹Baah nyan lipaal na, le bi ti bui tɔb, “Uja ngbaan aah ɲa pu na, naa ɲeer ti ku u, kaa ɲeer ti di u ɲa kiyondiik ni.”

³²Le Agripa bui Festus, “Uja ngbaan yaa

kaa ba len ke u ban ke Ubörkpaan Siisa ji u tiber kan, ti ba ga rmaa di u lii.”

Pööl aah buen Rom aatiŋ ni pu na

27 Tö, bi nan len ke ti ga buen Ubörkpaan Siisa chee, Itali aatiŋ ni. Le bi di Pööl ni binaagbiib biken tii butöb aajab aaninkpel u bi yin u ke Julius na. Butöb aajab ngbaan aayimbil nan ye ke “Ubörkpaan aajab.” ² Le ti koo buŋöb ni. Buŋöb ngbaan nyan ni kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Adramitium. Bi nan gor ke bi di bu buen Asia aatiŋ ni la. Le ti koo ki buen. Uja ubaa mu nan dii timi, bi yin u ke Aristakus. U nan ye Masedonia aatiŋ aanii, ki nyan ni Tesalonika aatiŋ ni. ³ Naah woln kitaak na, le ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Saidonn. Le butöb aajab aaninkpel Julius gee Pööl aabör, ki cha u buen uŋotiib chee nima, u ti kan waah ban pu na. ⁴ Tö, ti nan nyan nima, le libuln daar took timi. Nima pu le ti peŋ lidikl libaa, bi yin li ke Saiprus, le libuln aa ki pii timi. ⁵ Le ti jer Silisia aatiŋ, ni Pamfilia aatiŋ, ki ti fuu Mira aatiŋ ki bi Lisia aatiŋ ni na. ⁶ Taah ti fuu nima na, le butöb aajab aaninkpel ngbaan kan buŋöb bu nyan ni Aleksandria aatiŋ ni, ki ga buen Itali aatiŋ ni na. Le u cha ti mämök koo buŋöb ngbaan ponn ni.

⁷ Buŋöb ngbaan aa nan chuun mala. Ni nan pööl la. Bu nan yunn nsan ni siib, le ki ti fuu Kenaidus aatiŋ chee. Libuln aa nan kii le ti nan ti bee nsan ponn ni. Nima pu na, ti nan ti peŋ lidikl libaa, bi yin li ke Krete. Le ti jer Salmone aatiŋ, ⁸ ki kpak nnyusakpem na aagbaan. Ni nan pööl sakpen a. Le ti nan ti fuu kilolon kibaa ni, bi yin ki ke Kilolon Nyaan. Nima chee aa daa Lasea aatiŋ ni.

⁹ Ti nan yunn nsan ngbaan ponn ni, ki ti pii Juu yaab aamölul daal, buyoonn kibug ga rmaa fii na. Naa ba nan rjan ke ti ki li joo buŋöb. Ni nan kpa linimaln sakpen. Le Pööl sur bi ke, ¹⁰ “Njotiib, ti yaa ki joo buŋöb kan, m nyi ke ti ga kan

linimaln. Njitun ni buŋöb na ga bii. Binib pam mu ga kpo ti ponn ni.” ¹¹ Le butöb aajab aaninkpel aa kii Pööl aah len pu na. U kii uŋödaan ni biŋöŋaab aaninkpel aah len pu na la. ¹² Libuln ni utaal aayoonn yaa ti fuu ni n-yoonn mu na kan, naa rjan ti li bi kilolon ngbaan ponn ni. Nima le ti ponn ni binib pam bui ke ni rjan ti nyan kilolon ngbaan ponn ni, ki pööl tibaa ke ti fuu Fiiniks, kitiŋ ki bi Krete aadikl paab na. Kilolon bi nima mu. Libuln ni utaal yaa fuu ni n-yoonn mu na kan, ni rjan ke timi aaröb li bi ki ponn ni. Kilolon ngbaan aah bi liwilir wöb pu na, nima le libuln aan rmaa pii timi nima.

Libupööl aah muk timi buŋöb ni pu na

¹³ Le libuln li kaa pööl na nyan ni rŋangii wöb. Le bi bui ke ni rjeer ke ti nyan kilolon ngbaan ponn ni. Le bi chuu gbiln buŋöb na, le ki di siir. Bi nan joo bu kpak Krete aadikl ngbaan chee la. ¹⁴ Naah kpee siib na, le libupööl nyan ni rŋangan wöb ki daar choo, ¹⁵ ki daar yeŋni buŋöb na, ki cha bu sil. Libuln daar tooh bu la. Nima pu na, bu aa nan rmaa chuun. Le ti cha bu jönn libuln. ¹⁶ Le ti ti fuu lidikl libaa chee, bi yin li ke Köda, li bi rŋangan wöb. Ti nan peŋ lidikl ngbaan, le libuln aa ki pii timi ki pööl. Le timi aarösakpem dar buŋöb waatiib bubaa. Taah peŋ lidikl ngbaan na, le ti chuu yoor buŋöb waatiib na rja busakpem ni. ¹⁷ Bi nan di iŋmin gbin punn punn busakpem na. Litambol nan dö nnyun ni, Libia aatiŋ chee, le bi dak ke nibaakan buŋöb na ga dii litambol ngbaan paab. Nima pu na, bi nan chuu gbiln buŋöb aakekeln li nan bi paacham na, ki cha bu jönn libuln. ¹⁸ Libuln nan beenin daar ki pööl, le buŋöb na yeŋni. Naah woln kitaak na, le bi chuu nyan ni njitun na ki di mee lii nnyun ni; ¹⁹ ki ki woln kitaak, le ti chuu nyan buŋöb

aawan mu ki di lii nnyun ni. ²⁰ Taah nan bi bu ponn ni na, ni nan yunn le taa ḡmaa kan nwiin, kaa waa ḡḡmabil mu, ntaalangbam pu. Libuln mu nan beenin daar, ki pɔɔ. Taa nan ki dak ke ti ga ḡmar.

²¹ Tɔ, baa nan ki ji tijikaar, ni ti yunn. Baah kaa ki ji tijikaar ni yunn na, le Pɔɔl fii sil binimbiin ni, ki bui bi, “Njɔtiib, ni yaa ba pel maah nan len pu na, ki yaa kaa ba nyan ni Krete aadikl ni kan, ni ba ga li ḡnan. Timi aawan aa ba ga bii. ²² Tɔ, m gaḡ nimi la, chuu nibaa man. Ti ponn ni unii ubaa aan kpo. Buḡɔb ngbaan baanja le ga bii. ²³ M ye Uwumbɔr aanii, le ki dooni u. Kinyeek na, le waatuun ubaa dan nan sil m chee, ²⁴ ki bui mi, ‘Pɔɔl, taa san ijawaan. Aa ga sil Ubɔrkpaan Siisa aanimbiin ni. Uwumbɔr ga cha binib bimɔk bi buḡɔb bue ponn ni na ḡmar, saanimbaak pu.’ ²⁵ Njɔtiib, nima pu na, chuu nibaa man. M pak ke Uwumbɔr ga ḡa waah tuk mi pu na. ²⁶ Libuln mu ga daa buḡɔb na ti tam lidikl libaa, ki bii bu.”

²⁷ Tɔ, libupɔpɔɔl ngbaan nan daar iwiin kipiik ni inaa. Kinyeek, le libuln nan buenin joo timi nnyusakpem na ponn ni. Bi yin nnyusakpem ngbaan ke Adria. Kinyetaasiik, le biḡɔḡaab dak ke ti yak kitij kibaa ni. ²⁸ Le bi ban bi tɔḡ lik nnyun aah nyoo pu na. Bi nan di ḡḡmin di gbin tikur ti nyuun na, ki di lii nnyun ni, ki tɔḡ lik, ki ḡaḡ ḡitaa nkub ni moninko. Le bi too foor kpee, le ki ki tɔḡ lik, ki ḡaḡ ḡitaa imonko inaa ni kipiik. ²⁹ Le bi dak ke nibaakan buḡɔb ngbaan ga duur ḡitakpal ki bii. Nima pu na, bi nan di tikur tinaa gbin iḡmin inaa pu, ki di gbin liḡɔɔjuul, le ti doon tam kitij, ki joo bu. Bu aan ki ḡmaa chuun. Baah ḡa kina na, le bi mee Uwumbɔr ke u cha kitaak woln. ³⁰ Le biḡɔḡaab ban ke bi loon nyan buḡɔb na ni. Le bi chuu nyan buḡɔb waatiib na di deen nnyun pu, ki ḡmann ke bi chuu nyan tikur tibaa le liḡɔɔyil pu.

³¹ Tɔ, Pɔɔl nan bee baah ban bi ḡa pu na, le ki bui butɔb aajab ni baaninkpel, “Biḡɔḡaab ngbaan yaa nyan buḡɔb ngbaan ponn ni kan, naan ḡmaa ḡmar.” ³² Waah len kina na, le butɔb aajab chuu buḡɔb waatiib na aḡmin ḡii, ki di bu lii, ki cha busakpem na.

³³ Kichakpinaanyeek ni le Pɔɔl gaḡ bi mɔmɔk ke bi pɔɔk bibaa ki ji tijikaar, ki bui bi, “Iwiin kipiik ni inaa le na, nimi aalandak muk nimi, le ni lul bumɔb. ³⁴ Ni pɔɔk nibaa ki ji pɔkaa man. Ni ga ter nimi, ni kan mpɔɔn. Nibaa aan ḡa unii ubaa do ponn ni.” ³⁵ Pɔɔl aah len kina na, le u yoor boroboro, ki doon Uwumbɔr bi mɔmɔk aanimbiil ni, ki ḡii ki ḡman. ³⁶ Waah ḡa kina na, le bi mɔmɔk chuu bibaa, ki mu jin tijikaar. ³⁷ Ti nan ye binib ikui ilee ni imonko itaa ni kipiik ni biloob le buḡɔb ngbaan ponn ni. ³⁸ Le bi mɔmɔk ḡman ti bab. Baah ḡman bab na, le bi di tijikaar ti gur na di mee nnyun ni. Bi nan ban ke buḡɔb ngbaan yook la.

Timi aḡɔb aah bii pu na

³⁹ Kitaak aah woln na, le ti kan kitij. Le biḡɔḡaab aa nyi kitij ngbaan ni. Le bi kan kilolonḡ. Litambol mu dɔ kilolonḡ ngbaan aagbaan. Le bi len ke bi ga pɔɔn bibaa ki cha buḡɔb na ti nyal litambol ngbaan paab. ⁴⁰ Le bi chuu geei tikur na aḡmin, le ti bee nnyun ni. Le bi chuu gbiln tiḡɔpann aḡmin, ki nan di likekeln gbin liḡɔɔyil ndɔ pu paacham. Libuln aah daar na, le bi ban ke likekeln ngbaan li joo buḡɔb chuun cha nnyun aagbaan. Le bu chuun buen. ⁴¹ Litambol libaa nan dɔ nnyun ponn ni, le baa waa li, ki di dii lipaab. Le liḡɔɔyil chɔb lipaab, kaan ki ḡmaa chuun. Tinyunkpenn nan gbaa buḡɔb na le liḡɔɔjuul ti wii.

⁴² Tɔ, butɔb aajab nan dak ke nibaakan binaagbiib na ga yuk lir nnyun ni, ki wo nyan, aan ki san ḡmar. Kina pu na, bi nan ban bi ku bi mɔmɔk. ⁴³ Butɔb aajab aaninkpel aa nan ban ke bi ku Pɔɔl, nima

pu le waa kii. U nan tuk bi ke binib bi ŋmaa wo nnyun na puen yuk lir nnyun ponn ni, ki wo buen nnyun aagbaan, ki ti nyan; ⁴⁴ke binib bi kaa ŋmaa wo nnyun na nyoon ŋikpan, ni ŋijɔbɔk, ki li cha nnyun aagbaan, ki ti nyan. Le ti ŋa kina. Le ti mɔmɔk ti nyan.

Taah fuu Malta aatiŋ ni pu na

28 Taah nyan nnyun ngbaan ni na, le bi tuk timi ke bi yin lidikl ngbaan ke Malta. ²Le kitiŋ ngbaan aanib gaa timi ki ŋa timi tiŋann pam. Le utaal piin ki bi nu, le tiwoor bi. Le bi tuur mmii tii timi. ³Le Pɔɔl ti peei ni idɔ nan di ŋa mmii ni. Waah di i ŋa mmii ni na, le i toŋ. Le uwaa nyan i ni, ki juu dab uŋaal, ki jɔn. ⁴Waah juu dab uŋaal ki jɔn na, le kitiŋ ngbaan ponn ni aanib kan, ki bui tɔb ke uja ngbaan ye unikur, le ki nyan ni nnyusakpem ni; Uwumbɔr mu aan cha u ŋmar. ⁵Tɔ, Pɔɔl nan gbɔk uŋaal, le uwaa na lir mmii ni. Naa ŋa u nibaa. ⁶Bi dak ke ni ga duun la, ni yaa kaa ye kina kan, u ga kpo. Bi nan lik le ni ti yunn, ki mu aa kan nibaa ŋa u. Le bi ki dak ke u ye liwaal la, le ki kpaln unii.

⁷Tɔ, kitiŋ ngbaan aanib aaninkpel mu nan bi. Bi yin u ke Publius. Waasaak aa nan daa taah bi nin chee na. Le u gaa timi, ki chann timi tichann ki ŋa timi tibulchinn iwiin itaa. ⁸Ute nan bun, ki dɔ kidiik ni. Uwon nan ton, le u peel nsin. Pɔɔl nan koo u chee kidiik ni, ki ti mee Uwumbɔr tii u, ki ti di uŋaal paan u pu, le u pɔɔk. ⁹Pɔɔl aah ŋa kina na, le bibum biken bi bi lidikl ngbaan aatiŋ ni na mu dan Pɔɔl chee, le u cha bi mu pɔɔk. ¹⁰Le bi tii timi ipiin pam. Taah nan ban ti buen na, bi nan ki tii timi, timi aasachuln aapiin.

Taah nyan Malta aadikl pu ki buen Rom aatiŋ ni pu na

¹¹Ti nan bi nima iŋmal itaa, le buŋɔb bubaa nan bi nima tiwoor ni libuln

yoonn. Bu nyan ni kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Aleksandria. Bi nan yin buŋɔb ngbaan ke “Bijaam.” Le ti koo bu ni, ki buen. ¹²Ti nan ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Sirakus, ki nan bi nima iwiin itaa, ¹³le ki nyan nima, ki buen ki ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Regium. Naah woln kitaak na, le libuln nyan ni tipuwɔb, ki daar choo. Le ti nyan nima, ki buen. Iwiin ilee le ti nan ti fuu kitiŋ kibaa ni, bi yin ki ke Puteoli. ¹⁴Ti nan kan Yesu aanib bibaa nima. Le bi garj timi ke ti li bi bi chee ki ti saa iwiin ilole. Iwiin ilole ngbaan aah jer na, le ti chuun kitiŋ ki buen Rom aatiŋ ni. ¹⁵Yesu aanib bi nan bi Rom aatiŋ ni na nan ŋun ke ti choo. Le bi tooh ni timi nsan pu. Bibaa nan tooh ni timi Apius Aanyaŋ ponn ni, le bibaa mu tooh ni timi Tidir Daakaan Titaa na chee. Pɔɔl aah kan bi na, le u doon Uwumbɔr, ki kan lipobil.

Pɔɔl aah moon Yesu aabɔr Rom aatiŋ ni pu na

¹⁶Tɔ, ti nan ti fuu Rom aatiŋ ni. Taah fuu nima na, le bi cha Pɔɔl koo kidiik kibaa ni, le butɔb aaja ubaa si kii u.

¹⁷Iwiin itaa aah jer na, le Pɔɔl yin Juu yaab aaninkpiib ke bi kuun ni u chee. Baah kuun ni u chee na, le u bui bi, “Nnaabitiib, maa ŋa timi aanib bakaa, kaa bii tiyaajatiib aakaal. Bi po chuu mi Jerusalem ni ki di mi ŋa Rom yaab aarjaal ni. ¹⁸Bi nan jin mi tibɔr, le ki bee ke maa ŋa bakaa, naa ŋeer bi ku mi. Le bi ban ke bi di cha mi. ¹⁹Le Juu yaab aa kii ke bi di cha mi. Nima pu na, m len ke m ban ke Ubɔrkpaan Siisa le ji mi tibɔr ngbaan. Naa ye ke m ban ke m galn maanib u chee. ²⁰Nima pu le m yin nimi ke ni dan m chee, aan ti nan len tɔb chee tibɔr. Timi Israel yaab kpa limakl ke unii u ga gaa timi lii na ga dan. Limakl ngbaan pu, le bi buu mi tikululn tee.”

²¹Le bi bui u, “Judea aatiŋ aanib aa ŋmee saabɔr kigban ni tii ni timi. Tina

aabo ubaa aa nyan ni nima, ki nan tuk timi saabɔr, kaa len tibɔbir aa pu. ²²Ti nyi ke bi len ntim mɔmɔk ponn ni ke saah dii nsan mu na aa ŋan. Nima pu na, ti ban ti ŋun tibɔr ti bi aamɔb ni na.”

²³Le bi siin bundaln bi ga ki kuun Pɔɔl chee na. Liyaadaal aah fuu ni na, bi nan ki kuun ni waadiik ni, ki wiir pam. U nan len bi chee tibɔr kichakpiik ni ki nan saa kijook, ki tuk bi Uwumbɔr aanaan aabɔr, ke Moses ni Uwumbɔr aabɔnabtiib nan ŋmee Yesu aabɔr, Uwumbɔr Aagban ponn ni. Pɔɔl nan pɔɔni ubaa ke bi gaa Yesu ki kii. ²⁴Juu yaab bibaa kii tii waah len pu na, bibaa mu aa kii tii. ²⁵Le bi kpak tɔb kinikpakpak. Baah ban bi nyan Pɔɔl aadiik ni na, le u bui bi, “Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha waabɔnabr Aisaya tuk niyaa-jatiib mbamɔn. ²⁶U nan tuk Aisaya ke, ‘Li cha ti tuk binib ngbaan ke Uwumbɔr len ke:

Ni ga pel ki pel, kaan bee maaliin aatataa.

Ni ga lik ki lik, kaan li waa.

²⁷Binib ngbaan aasui aa bi nibaa ni.

Bitafal kpaa la.

Bi ŋub binimbil, kaa ban ke binimbil woln,

kaa ban ke bitafal ŋun,

kaa ban ke bisui bee maaliin aatataa,

kaa ban ke bi kpeln baabimbil ki dii maasan,

aan m tii bi laafee.””§§

²⁸Pɔɔl nan ki bui bi, “M ban ke ni bee ke Uwumbɔr tun mi ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti tuk bi waabɔr, aan bi mu ŋmar. Bima le ga ŋun.”

[²⁹Pɔɔl aah len kina na, le Juu yaab ngbaan nyan waadiik ni, ki beenin kpak tɔb kinikpakpak sakpen.]

³⁰Pɔɔl nan bi kidiik ngbaan ponn ni ŋibin ŋilee. U nan pan ki pu, le ki bi ki ni. Le binib choo nan manni u nima. Le u gaa bi mɔmɔk ni mpopiin. ³¹U nan beenin tuk binib Uwumbɔr aanaan aabɔr, ni Tidindaan Yesu Kristo aabɔr, ki nan kpa lipobil ki len. Ubaa mu aa bui ke u di cha.

Kigban̄ ki Pɔɔl ɣmee ki tii

ROM YAAB

na

1 Min Pɔɔl le ɣmee kigban̄ kee. M ye Yesu Kristo aatutunn la. Uwumbɔr nan yin mi ke m li ye Yesu aakpambal, ki nyan mi ke m moon waabɔnyaan tee.

²N-yaayoonn na, Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii timi tibɔnyaan tee. Le waabɔnabtiib ɣmee ti waagban̄ ki ye chain na ponn ni. ³Tibɔnyaan ngbaan le ye Ujapɔɔn aabɔr. Uma le ye Tidindaan Yesu Kristo. Waah nan kpahn̄ unibɔn na, bi nan ma u Ubɔr David aamaal ponn ni.

⁴Uwumbɔr nan fikr u nkun ni, le Waa-fuur Nyaan mɔk ke u ye uma Uwumbɔr Aajapɔɔn u kpa mpɔɔn na. ⁵U pu le Uwumbɔr ɣa tinyoor ɣa m pu, le ki ɣa mi waakpambal, ke m tuk ɣnibol mɔmɔk ke ni ɣan ke bi tii u naadii, ki kii waamɔb. ⁶Nimi bi bi Rom aatiɣ ni na, Uwumbɔr yin ni mu, ke ni li ye Yesu Kristo aanib.

⁷Nima le m ɣmee kigban̄ kee m tii nimi bimɔk bi Rom aatiɣ ni na. Uwumbɔr gee nimi ki yin nimi ke ni li ye waanib.

Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɣa tinyoor ɣa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

⁸Yesu Kristo pu, le m dooni Maawumbɔr ni mɔmɔk pu; ba pu? binib bimɔk bi dulnyaa ni na ɣun naah gaa Yesu Kristo ki kii pu na. ⁹M di nsui mɔmɔk tun lituln tii Uwumbɔr, ki tuk binib Ujapɔɔn Yesu Kristo aabɔnyaan ngbaan. Uma Uwumbɔr le nyi ke ni ye mbamɔn, m teer nibɔr maameen mɔmɔk ponn ni, ¹⁰ki mee u n-yoonn mɔmɔk ke ni yaa ye waageehn̄ kan, u tii mi nsan ke m dan nan mann

nimi dandana wee. ¹¹M ban ke m kan nimi, ki ter nimi aan ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin i ga pɔɔk nitaakpab na. ¹²Maah len pu na le ye ke m ni nimi aah gaa Yesu Kristo ki kii pu na, ti ga pɔɔk tɔb aataakpab.

¹³Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke n-yoonn mɔmɔk m nan ban ke m dan ni chee, le kaa kee ɣmaa dan. M ban ke m cha binib gaa Yesu ki kii Rom aatiɣ ni, ke maah ɣa pu ntim muken ponn ni na. ¹⁴Ni ye limukl le ke m di tibɔnyaan tee tuk binib mɔmɔk, bi aanimbil woln na, ni bi aanimbil kaa woln na, ni bi bae mbaem na, ni bi kaa bae mbaem na. ¹⁵Nima le m ban ke m tuk nimi bi bi Rom aatiɣ ni na mu tibɔnyaan ngbaan.

Tibɔnyaan ngbaan aapɔɔn

¹⁶Maa san inimɔɔn Yesu aabɔnyaan tee pu. Tibɔnyaan ngbaan kpa Uwumbɔr aapɔɔn. Binib bimɔk ɣun ti ki gaa Yesu Kristo ki kii na ga ɣmar; njan, bi ye Juu yaab na ga ɣmar, le bi kaa ye Juu yaab na mu ga ɣmar. ¹⁷Tibɔnyaan ngbaan mɔk timi ke unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke waabɔr ɣan. Ni ɣmee Uwumbɔr Aagban̄ ni ke, “Uninyaan aah gaa Uwumbɔr ki kii na, u ga li kpa limɔfal.”*

Unibɔn aataani

¹⁸Uwumbɔr mɔk binib ke u gee liɣuul titunwanbirdam pu; bi tun lituln li kaa ɣan na, kaa dii u. Baabiin pu le bi yii mbamɔn. ¹⁹Uwumbɔr gee liɣuul bi pu la; ba pu? waabɔr ti binib ga ɣmaa bee ti na bi mpaan pu. Uwumbɔr le di ti mɔk bi. ²⁰Buyoonn Uwumbɔr nan naan dulnyaa wee ki nan saa dandana wee na, binib kani waabimbin aah bi pu na. Naa ye ke binimbil le kan u. Bi kan tiwan ni u naan ni na, ki kan ke u kpa mpɔɔn mu kaan doo na, ki sil ye Uwumbɔr. Nima le

*1:17 : Lik Habakuk 2.4.

baan ŋmaa len ke baa nyi. ²¹ Bi nyi ke u bi, ki mu aa nyuŋni u waah ŋeer pu na, ki mu aa dooni u waaterm pu. Nima le baalandak bee fam. Bisui ni bɔɔn la, kaa kpa nlan. ²² Bi len ke bi ye bilankpalb, le ki tee ye bijɔrb. ²³ Baa ki dooni Uwumbɔr u nyuun ki bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Bi ŋa binibɔm aanaŋ, ni inyoon aanaŋ, ni iwaa aanaŋ, ki dooni ŋi-waa ngbaan.

²⁴ Nima le Uwumbɔr di cha bi, le bi dii bisui aah ban pu na, ki tun tijɔŋ aat-uln, ki tun lituln li jinni biwon inimɔɔn na. Bi yii Uwumbɔr u ye mbamɔn na, ki dii ŋiwaa. ²⁵ Bi dooni tiwan ni Uwumbɔr naan ni na, ki dii ni, kaa dooni Uwumbɔr u naan tiwan mɔmɔk na, kaa dii u. Uma Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

²⁶ Baah yii Uwumbɔr na, nima le u siir cha bi. Le bi tun inimɔɔn aatuln, bisui aah ban pu na. Bipiib di biŋeen aatɔtiib kpaln bijab, ki doo bi chee. ²⁷ Bijab mu yii bipiib, ki chuun ban bijab, ki di biŋeen aatɔtiib kpaln bipiib ki tun inimɔɔn aatuln, le Uwumbɔr daa bitafal, baatunwanbir aah ŋeer pu na.

²⁸ Baah kaa gee ke bi li nyi Uwumbɔr na, le u siir cha bi. Le bi dak ilandak i ye fam na, ki tun lituln li kaa ŋan na, ²⁹ ki gbii titunwanbir aabɔŋ mɔmɔk. Bi gɔr kidagook ki tun baka baka, ki kpa in-iman, kaa gee tɔb, ki kpa lipiipoln, ki jaa kijaak, ki ku tɔb, ki ŋmanni tɔb, ki nan tɔb, ki bii tɔb libɔɔl ni, ³⁰ ni mpaan pu. Bi nan Uwumbɔr, le ki seei tɔb, ki kpa kalmbaani, ki puk kipupuk. Bi po dak baah ga ŋa pu ki moo tun titunwanbir na la. Bi yii bite ni bina aamɔi. ³¹ Baa kpa nlan. Bi yaa puu tipuur kan, baa gbiini ti. Baa gee baamaal aanib, kaa cha pinni binib, kaa san binib kinimbaak. ³² Bi nyi ke Uwumbɔr len ke binib bi ŋani kina na

ŋeer nkun, le bi tee beenin ŋani kina, ki len ke binib yaa ŋani kina kan, naa bir.

Uwumbɔr aah ji binib tibɔr pu na

2 Tɔ, si u galni binib biken na, saan ŋmaa len tibaa ki nyan aabaa tibɔr ni Uwumbɔr chee; ba pu? aa mu ŋani kina la. Saah galni bi na, le ni mɔk ke saabɔr mu bii; ba pu? si u galni bi na, aa mu ŋani ke baah ŋani pu na la. ² Ti nyi ke Uwumbɔr yaa daa binib bi ŋani kina na aatafal kan, ni ŋan. ³ Si u ŋani kina na, ki galni biken bi ŋani kina na, aa dak ke Uwumbɔr aan daa aatafal aa? ⁴ U ŋa si tibulchinn sakpen, ki kpa limɔr ni suk-laa aa pu. Ba ŋa aa lik u fam? Saa nyi ke Uwumbɔr ban ke aa kpeln saabimbin aa? Nima le cha u ŋa si tibulchinn. ⁵ Le aatafal pɔɔ. Saa ban ke aa kpeln aasui. Nima le Uwumbɔr ga moo daa aatafal, bundaln u ga gee liŋuul binib aanimbil ni ki ji bi tibɔr mbamɔm na. ⁶ U ga ŋa binib mɔmɔk baatuln aah ŋeer pu na.[†] ⁷ Binib bi kpa limɔr ki tun lituln li ŋan na, ki ban mpakm, ni nnyuŋ, ni limɔfal li kaa kpa ndoon na, bima le Uwumbɔr ga tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁸ Binib bi ban tibɔr, ki yii mbamɔn, ki dii nsan mu kaa ŋan na, bima le Uwumbɔr gee liŋuul sakpen bi pu. ⁹ Binib bimɔk tun titunwanbir na ga kan falaa ni limukl. Njan, Juu yaab ga kan, le binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga kan. ¹⁰ Binib bimɔk tun lituln li ŋan na, Uwumbɔr ga nyuŋ bi, ki pak bi, ki tii bi nsuudoon. Njan, u ga tii Juu yaab, le ki ga tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu; ¹¹ ba pu? Uwumbɔr aa pak ubaa ki jer uken.

¹² Binib bimɔk kaa nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na aan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr aan baa bi ke bi dii Moses aakaal aan baa dii. Binib bimɔk nyi Moses aakaal ki tun titunwanbir na, Uwumbɔr ga baa bi tibɔr

[†]2:6 : Lik Ilahn 62.12; Ŋiyatarjak 24.12.

nkaal ngbaan aah dii pu na, ki ga daa bitafal. ¹³Uwumbor aan len ke binib bi nyi waakaal kaa dii mu na aabor nan. U ga len ke binib bi dii waakaal na le aabor nan. ¹⁴Binib bi kaa ye Juu yaab na aa nyi Moses aakaal. Bi yaa nani Moses aakaal aah len pu na baageehn pu, ki mu aa nyi nkaal ngbaan kan, baalandak le mok bi baah ga dii pu na. ¹⁵Baah nani pu na, nima le mok ke Moses aakaal aah len pu na bi bisui ni. Bisui ponn ni, bi nyi ni nan na, ni ni kaa nan na. Nima le baalandak bii bi n-yoonn mubaa, ki pak bi n-yoonn mubaa mu. ¹⁶Ni ga li bi kina le bundaln Uwumbor ga cha Yesu Kristo ji binib tibor, ki baa bi tiboborkaan ti bi bisui ni na aabor. Maah tuk binib tibonyaan ti na le mok kina.

Juu yaab ni nkaal na

¹⁷To, aa len ke aa ye Juu aanii la, ki dak ke saah nyi Moses aakaal na, nima le ga cha aa nmar; aa kpa kipupuk ke aa nyi Uwumbor, ¹⁸ki nyi waah gee pu na, ki bae Moses aakaal, ki nyi lituln li nan na, ni li kaa nan na, ¹⁹ki dak ke aa ye usanmokr le ki tii bijoom, ki ga nmaa woln binib bi kaa waa na aanimbil, ²⁰ki ga nmaa mok bijorb nlan, ki ga nmaa mok mbim mmokm. Saah nyi Moses aakaal mu na, aa dak ke aa nyi tiwan momok, ki dak ke saah len pu na momok ye mbamon. ²¹To, si u mok biken na, ba na saa mok aabaa? Si u tuk binib ke bi taa su kinaayuk na, ba na aa su? ²²Si u len ke binib taa gor kidagook na, ba na aa gor? Si u yii njiwaa na, ba na aa su naadir ni aawan? ²³Si u kpa kipupuk Uwumbor aakaal pu ki bii nkaal ngbaan na, aa jinn u inimoon la. ²⁴Ni nimee Uwumbor Aagbar ponn ni ke, “Nimi Juu yaab aah nani titunwanbir pu

na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na len Uwumbor tibobir.”[†]

²⁵To, aa yaa joo Moses aakaal kan, lichakpangeei kpa tinyoor. Aa mu yaa gii lichakpaln ki bii Moses aakaal kan, ni mok ke saa gii le na. ²⁶Binib bi kaa gii nichakpan na yaa joo Uwumbor aakaal kan, Uwumbor aan yii bi, ke baa gii nichakpan. ²⁷Binib bi kaa gii nichakpan na yaa joo Uwumbor aakaal kan, bi nan jer nimi Juu yaab bi gii nichakpan Moses aakaal aah mok pu na, ki bii nkaal muken na. ²⁸Unii u ye Juu aanii mpaan pu baanja na aa ye Juu aanibamon. Unii u gii lichakpaln kaa kpeln waabimbin na, naa ye lichakpangeei bamonn. ²⁹Unii u gii lichakpaln, kaa kpeln waabimbin na aa piir Uwumbor aasui. Unii u dii Uwumbor usui ni na, uma le ye Juu aanibamon. Unii u Uwumbor Aafuur Nyaan bi u ni na, nima le ye lichakpangeei bamonn. Uwumbor le ga pak udaan, naa ye binib.

3 Lichakpangeei aanyoor ye ba? Juu yaab jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? ²Een, bi jer bi tiwan aabor ni la. Ni jer tiwan momok na le ye ke Uwumbor nan di waabor na bima le aanaal ni. ³Bi ponn ni bibaa yaa kaa gaa Uwumbor ki kii kan, ni ye ba? Baah kaa gaa u ki kii na, Uwumbor aan gbiin waa puu tipuur ti na aa? ⁴U ga gbiin ti. Binib momok yaa ye binyamondam kan, Uwumbor ma ye mbamondaan la. Ni nimee waagbar ni ke,

“Bi ga kan ke saah len pu na ye mbamon, Aa yaa jin binib tibor kan, aa kpa mbamon la.”[¶]

⁵Timi aatunwanbir yaa mok ke Uwumbor nani ni nan na kan, ti ga len ke Uwumbor yaa daa titafal kan, u na ni kaa nan na aa? Binib bi kaa dii Uwumbor na le baa kina. ⁶U na ni nan

[†]2:24 : Lik Aisaya 52.5; Ezeiel 36.20-22.

[¶]3:4 : Lik Ilahn 51.4.

na la; ba pu? ni yaa kaa ŋan kan, u ga ŋa kinye ki ji dulnyaa ni aanib tibɔr?

⁷ Ubaa ga baa ke, “Maah gee nnyamɔn na yaa mɔk ke Uwumbɔr ye mbamɔn-daan ki ga cha binib nyuŋ u kan, ba ŋa u daa ntafal ke m ye titunwanbirdaan?”

⁸ Ti ga tun titunwanbir aan ni kpaln ti-wan ni ŋan na aa? Taan ŋa kina kpala. Binib bibaa seei timi ki bui ke ti len kina la. Binib ngbaan ga kan ntafadaan mu neer bi na.

Ubaa aa ŋan Uwumbɔr chee

⁹ Tɔ, timi Juu yaab ŋan ki jer binib bi kaa ye Juu yaab na aa? Taa jer bi. M nan mɔk nimi ke binib bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ye titunwanbirdam la. ¹⁰ Ni ŋmee kina le Uwumbɔr Aagbarj ni ke,

“Unii ubaa aa ye uninyaan,

¹¹ ubaa aa kpa nlan, ubaa aa ban Uwumbɔr,

¹² bi mɔmɔk di cha waasan, bi mɔmɔk bee fam la.

Ubaa aa bi ki tun lituln li ŋan na, ubaa baanja aa bi.[§]

¹³ Baaliin po ye iliin i bir na la.

Bi geei inyamɔn ki ŋmanni binib.

Baaliin bii binib ke ujagen

aaluul aah bii binib pu na la.^{**}

¹⁴ Baamɔi gbii ŋisiibil ni kinanaŋ la.^{††}

¹⁵ Bi yaa ban bi ku binib kan, naa pɔɔ.

¹⁶ Bi muk binib ki ŋani bi falaa n-yoonn mɔmɔk la.

¹⁷ Bi chuun ban tibɔr la.

¹⁸ Baa san Uwumbɔr.”^{‡‡}

¹⁹ Tɔ, ti nyi ke nkaal aah len pu na mɔmɔk len binib bi bi mu chee na la. Nima le dulnyaa wee ni aanib mɔmɔk aabɔr bii Uwumbɔr chee. Ubaa aan ŋmaa len tibaa ke u nyan ubaa tibɔr ni Uwum-

bɔr chee. ²⁰ Ubaa aan ŋmaa len ke waah joo Uwumbɔr aakaal mbamɔm pu na, waabɔr ŋan Uwumbɔr chee. Uwumbɔr aakaal le mɔk binib ke bi ye titunwanbirdam la.

Uwumbɔr aah cha ti ni uma tuuk pu na

²¹ Dandana wee, Uwumbɔr mɔk timi waah ga ŋa pu ki len ke timi aabɔr ŋan na. Waakaal ni waabɔnabtiib aaliin le bi waagbarj ponn ni, ki mu tuk timi kina la. Naa ye ke ti dii waakaal mbamɔm le cha u len. ²² Binib bimɔk gaa Yesu Kristo ki kii na, bima le Uwumbɔr len ke baabɔr ŋan. Baah gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr len ke baabɔr ŋan. Ubaa aa bi ubaa, ki cha biken; ²³ binib mɔmɔk tun titunwanbir la, kaa gbiin Uwumbɔr aanimbil. ²⁴ Le Yesu Kristo daa timi, ki gaa timi lii. Timi bi kpaan u chee na, le Uwumbɔr len ke timi aabɔr ŋan. Waab-ulchinn pu le u len, naa ye ke ti ŋan la. ²⁵ U nan di Yesu siin binib aanimbil ni, ke u nan kpo, aan uma Uwumbɔr taa ki gee lijuul ti pu. Ti yaa gaa Yesu ki kii kan, waasin pu le Uwumbɔr ga di cha pinn timi. Nima le mɔk ke Uwumbɔr ŋani ni ŋan na; ba pu? u nan kpa limɔr, kaa bii binib bi tun titunwanbir buyoonn Yesu Kristo aa kee dan dulnyaa wee ni na. ²⁶ Tɔ, dandana wee, u len titunwanbir aabɔr ki bui ke binib bi gaa Yesu ki kii na aabɔr ŋan u chee. Nimina le mɔk ke uma Uwumbɔr si chob.

²⁷ Tɔ, ba pu aan ti ga li kpa kipupuk? Taan li kpa kipupuk nibaa pu. Ba pu? Naa ye ke ti dii Uwumbɔr aakaal mbamɔm le cha u gaa timi lii, taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha u gaa timi lii. ²⁸ Nima pu na, ti bee ke ti yaa gaa Yesu

§3:12 : Lik Ilahn 14.1-3; 53.1-3; Ulandaan 7.20.

**3:13 : Lik Ilahn 5.9; 140.3.

††3:14 : Lik Ilahn 10.7.

‡‡3:18 : Lik Ilahn 36.1.

ki kii kan, Uwumbor ga len ke timi aabor nan. Naa ye ke ti joo waakaal mbamom le cha u len kina. ²⁹Uwumbor ye Juu yaab baanja Aawumbor la aa? Waa ye binib bi kaa ye Juu yaab na mu Aawumbor aa? Mbamom, u ye. ³⁰Uwumbor ye Uwumborbaan la. Juu yaab yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbor ga len ke baabor nan. Bi mu kaa ye Juu yaab na yaa gaa Yesu ki kii kan, Uwumbor ga len ke bi mu aabor nan. ³¹Ti yaa len ke binib yaa gaa Yesu ki kii ki ga nmar kan, ti yii Uwumbor aakaal aa? Naa bi kina kpala. Ti na mu tibokpaan la.

Abraham aah ye limokl pu na

4 To, cha ti lik tiyaaja Abraham aabor aah nan bi pu na: ²Ni yaa ba ye waatunyaan pu le cha Uwumbor len ke waabor nan kan, u ba ga nmaa li kpa kipupuk. U mu aa nmaa li kpa kipupuk Uwumbor chee. ³Uwumbor Aagban len ke, "Abraham nan gaa Uwumbor aamoboln ki kii, kina pu na le Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee."[¶] ⁴Unii u tun lituln ki kan tipar na, tipar ngbaan aa ye ipiin, ni ye waapar la. ⁵To, unii u kaa joo nkaal na yaa gaa Uwumbor u di cha pinn titunwanbirdam na ki kii kan, waah gaa Uwumbor ki kii na, nima le Uwumbor ga len ke waabor nan. ⁶Ubor David mu nan len ke binib bi Uwumbor len ke baabor nan na le kpa mpopiin. Bi gaa Uwumbor ki kii, nima le cha u len ke baabor nan, naa ye ke bi tun litunyaan le cha u len kina. Ubor David nan len ke, ⁷"Binib bi Uwumbor di cha baatunwanbir pinn bi na le kpa mpopiin. Uwumbor aah di cha binib bi aataani pinn bi na le kpa mpopiin.

⁸Binib bi Uwumbor aan len ke baabor bii na, bima le kpa mpopiin."^{§§}

⁹U len ke Juu yaab baanja le kpa mpopiin ngbaan aa? Waa len kina. Binib bi kaa ye Juu yaab na mu kpa. Ti len ke Abraham nan gaa Uwumbor aamoboln ki kii, nima le cha Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee. ¹⁰Bayoonn Uwumbor len ke waabor nan? Buyoonn u nan gii lichakpaln na le aan buyoonn waa nan kee gii na? Buyoonn waa nan kee gii na. ¹¹Waah gii lichakpaln na, nima le nan ye limokl ki mok ke u gaa Uwumbor ki kii, nima le Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na. Nima pu le Abraham ye binib bimok gaa Uwumbor ki kii, kaa gii nchakpan na aate. Baah gaa Uwumbor ki kii na, nima le Uwumbor gaa bi ke bi ye bininyaam u chee. ¹²Binib bi gii nchakpan, ki tak Abraham aataabuu ponn ni, ki gaa Uwumbor ki kii ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu, buyoonn waa nan kee gii lichakpaln na, bima mu le Abraham ye bite.

Gaakii pu le ti ga kan Uwumbor aah puu tipuur ti na

¹³Uwumbor nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabitiib, ke bima le ga li yeh dulnyaa. Naa ye ke bi joo Uwumbor aakaal le ga cha bi kan tipuur ngbaan. Bi gaa Uwumbor ki kii la, le u len ke baabor nan. Nima le ga cha bi kan tipuur ngbaan. ¹⁴Uwumbor yaa ba puu tipuur ke binib bi joo waakaal na le ga li yeh dulnyaa kan, naadii aa ba ga li kpa tinyoor. Tipuur ngbaan mu aa ba ga gbiin; ba pu? ubaa aan nmaa joo nkaal momok mbamom. ¹⁵Binib aah bii nkaal na, le Uwumbor gee liquul bi pu. Nkaal aah kaa bi nin chee na, binib aa bii nkaal.

[¶]4:3 : Lik Mpiin 15.6; Galasia yaab 3.6.

^{§§}4:8 : Lik Ilahn 32.1-2.

¹⁶Nima le Uwumbor puu tipuur tii binib bi gaa u ki kii na. Uwumbor aah gee binib pu na, nima le u tii Abraham aayaabitiib mómók waah nan puu tipuur ti na. U ga tii Abraham aayaabitiib bi ye Juu yaab ki gaa u ki kii na, ni binib bi kaa ye Juu yaab ki mu gaa u ki kii na ke Abraham aah nan gaa u ki kii pu na. Abraham ye timi bimók gaa Uwumbor ki kii na aayaaja la. ¹⁷Ni nmee Uwumbor Aagbarj ponn ni ke Uwumbor bui Abraham, “M ña si ñinibol pam aayaaja la.” *Abraham le ye tite Uwumbor chee. U nan tii Uwumbor naadii. Uma Uwumbor le fikr binib bi kpo na nkun ni, le ki yin binib bi kaa kee bi na, ke baah bi le na. ¹⁸U nan puu tipuur tii Abraham ke u ga ña u ñinibol pam aayaaja, ke uyaabitiib ga li wiir ke ñmabi aah wiir pu na. Ni nan bi ke tipuur ngbaan aah kaan ñmaa gbiin le na. Abraham mu nan tee kpa limakl ke ti ga nan gbiin.† ¹⁹Ni nan gur siib u pii ñibin nkub. Waah nan por pu na, ni nan naahn ke waan ki ñmaa maa ubo. Upuu Sara mu nan jer timar. Le Abraham pak Uwumbor aah tuk u pu na, kaa joo beeni. ²⁰Uwumbor aah puu tipuur ti tii u na, tima le gur ye waalandak. Le u pak tipuur ngbaan mbamóm, kaa joo beeni ke ti ga gbiin bee taan gbiin? U nan moo gaa Uwumbor ki kii le ki nyun u, ²¹ki sil nyi ke Uwumbor aah puu tipuur ti na, u ga ñmaa ña kina. ²²Waah nan gaa Uwumbor aamóboln ki kii kina na, nima le Uwumbor gaa u ke u ye uninyaan u chee. ^{23–24}Ni nmee kina le Uwumbor Aagbarj ni. Timi pu le bi nan nmee kina, naa ye Abraham baanja pu; ba pu? timi bi gaa Uwumbor u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni ki kii na, le u ga len ke timi aabor ñan. ²⁵Yesu nan kpo

timi aatunwanbir pu, le ki fikr nkun ni. Nima le Uwumbor len ke timi aabor ñan.

Saah ga li bi pu ki li ñan Uwumbor chee na

5 Taah gaa Uwumbor ki kii pu na, nima le u len ke timi aabor ñan. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbor kpaan kijotiik. ²Yesu Kristo pu, le Uwumbor len ke timi aabor ñan. Le ti mómni ki kpa limakl ke ti ga yakr u chee Uwumbor aamóm. ³Naa ye nima baanja pu le ti mómni. Falaa mu pu le ti mómni. Ba pu? falaa le tii timi suklaa. ⁴Suklaa mu tii timi mbimbinyaan. Mbimbinyaan mu tii timi limakl. ⁵Limakl ngbaan aan jinn timi inimóm. Ba pu? Uwumbor aah tii timi Waafuur Nyaan na, Nfuur Nyaan ngbaan le cha ti bee tisui ni waah gee timi sakpen pu na.

⁶Naah nan ñeer na, le Kristo nan kpo timi bi ye titunwanbirdam na pu, taah kaa kpa mómni buyoonn na. ⁷Ni póm ke unii kpo ke u nyan unii u dii mbamóm na nkun ni. Nibaakan, unii ubaa ga kaa ki kpo uninyaan pu. ⁸Tima kan, buyoonn ti nan laa ye titunwanbirdam na le Kristo nan kpo ti pu. Nima le mók timi Uwumbor aah gee timi sakpen pu na. ⁹Kristo aasin pu le Uwumbor len ke timi aabor ñan. Ñmaninkabaa taah ga nya ntafadaan mu ponn ni u pu na? ¹⁰Buyoonn ti nan ye Uwumbor aadim na, le Ujapóm nan kpo ti pu. U pu, le ti ni Uwumbor kpaan kijotiik. Ti ni Uwumbor aah kpaan kijotiik na, ñmaninkabaa taah ga ñmar waamfal pu pu na? ¹¹Naa ye nima baanja pu le ti mómni. Tidindaan Yesu Kristo pu le ti bee Uwumbor aah ñan pu na, le ki mómni. U pu le ti ni Uwumbor kpaan kijotiik.

*4:17 : Lik Mpiin 17.5.

†4:18 : Lik Mpiin 15.5.

Adam pu le ti kpo, Kristo pu le ti kpa limɔfal

¹² Unibaan[‡] le nan joo ni titunwanbir dulnyaa ni, le titunwanbir ngbaan joo ni nkun. Binib mɔmɔk aah tun titunwanbir na, le nkun yaa gaa dulnyaa mɔmɔk ni.[¶]
¹³ Buyoonn Moses aa nan kee tuk binib Uwumbɔr aakaal na, titunwanbir nan bi. Nkaal aah kaa bi nin chee na, Uwumbɔr aan len ke bi bii mu.¹⁴ Adam aayoonn ki ti saa Moses aayoonn le nkun pii binib. Bi nan tun titunwanbir la. Baatunwanbir ni Adam u nan yii Uwumbɔr aamɔb na aatunwanbir aa kpaan. Nkun mu pii bi la.

Ti mɔmɔk kan Adam aatunwanbir aatafadaan. Kina le ti mɔmɔk yakr Kristo aatunyaan aanyoor mu.¹⁵ Uwumbɔr aah tii timi ipiin i na aa bi ke Adam aatunwanbir na. Ni ye mbamɔn ke unibaan aatunwanbir pu le nkun pii binib mɔmɔk. Yesu Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbɔr san binib mɔmɔk kinimbaak, ki tii bi ipiin i ye limɔfal na.¹⁶ Uwumbɔr aapiin aah ɲa timi pu na aa bi ke Adam aatunwanbir aah ɲa timi pu na. Adam aatunwanbirbaan pu, le binib aabɔr bii. Uninyaan ubaa u ye Yesu na pu, le Uwumbɔr di cha pinn titunwanbirdam pam, ki len ke baabɔr ɲan. Waapiin le na.¹⁷ Unibaan u bi yin u Adam na aatunwanbir pu, le nkun pii binib mɔmɔk. Unibaan Yesu Kristo na pu, le binib ga kan Uwumbɔr aaterm sakpen. U ga len ke baabɔr ɲan. Nima le ye waapiin. Bi ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na, ki kan linyan.

¹⁸ Unibaan aatunwanbir pu, le binib mɔmɔk aabɔr bii. Yesu aatunyaan pu, le Uwumbɔr ga len ke binib bimɔk gaa Yesu ki kii na aabɔr ɲan, ki ga tii bi limɔfal li kaa kpa ndoon na.¹⁹ Unibaan Adam

aah nan yii Uwumbɔr aamɔb na, nima le binib mɔmɔk aabɔr bii Uwumbɔr chee. Yesu aah nan kii Uwumbɔr aamɔb na, nima le binib bimɔk gaa uma Yesu ki kii na aabɔr ɲan Uwumbɔr chee.

²⁰ Moses nan tuk binib Uwumbɔr aakaal. Nkaal ngbaan mɔk bi ke baatunwanbir wiir sakpen. Le titunwanbir aah wiir nin chee na Uwumbɔr aanimbaasaln wiir ki jer titunwanbir.²¹ Titunwanbir pu le binib kpo. Tidindaan Yesu Kristo pu, le Uwumbɔr san timi kinimbaak, ki len ke timi aabɔr ɲan, le ti kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.

Taa ki tun titunwanbir man

6 Kina pu na, ti ga len kinye? Ti ga li beenin tun titunwanbir aan Uwumbɔr aanimbaasaln kpee ee? Taan li ɲani kina kpala.² Ti kpo ke titunwanbir taa ki li joo timi la. Ti yaa beenin tun titunwanbir kan, naa ɲan.³ Baah muin timi nnyun ni, Yesu Kristo aayimbil pu na, nima le mɔk ke ti ni Yesu Kristo kpaan la. Nima pu na, waah nan kpo na, ti mu kpo u chee la. Naa bee kina aa?⁴ Baah muin timi nnyun ni na, nima le mɔk ke ti kpo, le bi sub timi u chee. Uwumbɔr aapɔɔn pu le u fikr Kristo nkun ni. Waapɔɔn mu pu le ti kpa mbimbipɔm ki ɲani ni ɲan na.

⁵ Ti ni u aah kpaan pu na, ti kpo ke waah kpo pu na. Ti mu ga fikr nkun ni, ke waah fikr pu na.⁶ Ti bee ke baah kpaa u ndɔpuinkoo pu na, bi kpaa timi aabimbikpok mu u chee, ke mbimbikpok mu kaa ɲan na taa ki li bi, aan ti taa ki li ye titunwanbir aanaagbiib.⁷ Unii u kpo na nyan titunwanbir ni.⁸ Taah kpo Kristo chee na, ti ɲa naadii ke ti ga li kpa limɔfal u chee.⁹ Ti nyi ke waah fikr nkun ni na, waan ki kpo. Nkun aa ki kpa mpɔɔn u chee.¹⁰ Waah kpo na, u kpo ke u kuln

[‡]5:12 : Unibaan ngbaan nan ye Adam la.

[¶]5:12 : Lik Mpiin 3.6.

titunwanbir nfum mubaa, aan titunwanbir taa ki li joo timi. Waah kpa limɔfal dandana wee na, u bi ke u nyuŋ Uwumbɔr la. ¹¹Kina pu na, ni mu li nyi ke ni kpo ke titunwanbir taa ki li joo nimi la. Naah kpaan Yesu Kristo chee pu na, le ni mu kpa limɔfal ke ni nyuŋ Uwumbɔr.

¹²Nima pu na, ni taa ki cha titunwanbir li joo nimi aawon ti ga kpo na, ki taa ki kii tii tiwon aah ban pu na. ¹³Ni taa di nima aawon tii titunwanbir, ki taa tun lituln li kaa ŋan na. Ni di nibaa tii Uwumbɔr, ke binib bi fikr nkun ni na, ki di nimi aawon tii Uwumbɔr, ke ni tun lituln li ŋan na ki tii u. ¹⁴Nkaal aa ki joo nimi. Uwumbɔr aanimbaasaln le joo nimi. Nima le titunwanbir aan ki li ye nimi aadindaan.

Li ye mbimbinyaan aanaagbiib man

¹⁵Nkaal aah kaa ki joo timi aan Uwumbɔr aanimbaasaln joo timi na, ti ga tun titunwanbir aa? Taan ŋa kina kpala. ¹⁶Aa yaa di aabaa tii unii aan ki kii waamɔb kan, aa ye waanaagbiija la. Naa bee kina aa? Aa yaa kii tii titunwanbir kan, aa ye titunwanbir aanaagbiija la, le ki ga kpo. Aa yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, u ga bui ke saabɔr ŋan. ¹⁷N-yoonn mubaa, ni nan ye titunwanbir aanaagbiib la. Ti dooni Uwumbɔr sakpen, ke baah mɔk nimi waasan pu na, ni dii nsan ngbaan nisui mɔmɔk ni, ¹⁸ki nya ni titunwanbir aanaagbiir ni, ki ŋa litunyaan aanaagbiib. ¹⁹M di binibɔm aabimbin ŋaŋ Uwumbɔr aabɔr ke ni bee maah len pu na aatataa mbamɔm la. Ni nan joo nimi aawon tun tijɔŋ aatuln, ni titunwanbir aabɔŋ mɔmɔk la. Dandana wee, ni di nimi aawon tun lituln li ŋan na man, aan ki ŋa binib bi bi chain na.

²⁰Naah nan ye titunwanbir aanaagbiib na, nitafal aa nan bi litunyaan ni. ²¹Ni yaa teer naah tun titunwanbir ti na kan, ni jinni nimi inimɔɔn dandana wee la. Tinyoor nan bi titunwanbir ng-

baan ni ii? Aayii. Titunwanbir ngbaan aadoon ye nkun la. ²²Uwumbɔr nyan nimi titunwanbir aanaagbiir ni la. Dandana wee, ni ye uma Uwumbɔr aanaagbiib la. Nimi aanyoor ye mbimbin mu bi chain na la. Naadoon ga li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na. ²³Titunwanbir aapar ye nkun la. Tidindaan Yesu Kristo pu le Uwumbɔr aapiin ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

Lichamɔln aamɔk

7 Nnaabitiib, ni mɔmɔk nyi nkaal aah bi pu na. Nima le ga cha ni bee maah ga len pu na aatataa. Nkaal dii unii buyoonn u bi na baanja la. U yaa kpo kan, nkaal aa ki dii u. ²Nkaal pu le upii u kpa chal na ye uchal yoo n-yoonn mɔmɔk uchal bi na. Uchal yaa kpo kan, nkaal mu len ke u ye uchal yoo na aa ki dii u. ³Upii yaa ban uja uken buyoonn uchal bi na kan, bi ga len ke u ye upiida- goor la. Uchal yaa kpo kan, nkaal ngbaan aa ki dii u. U yaa mɔn uja uken kan, waa ye upiida- goor. ⁴Nnaabitiib, nimi aabɔr mu bi kina la. Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu na, ni mu nan kpo; nkaal aa ki dii nimi. Ni kpaan Kristo u fikr nkun ni na chee la, le ki dii Uwumbɔr aasan. ⁵Taah kaa nan dii Uwumbɔr buyoonn na, tisui nan gee Uwumbɔr aakaal aah kɔ pu na, ki cha ti tun titunwanbir ki dii nkun aasan. ⁶Dandana wee, taah kpo na, nkaal na aa ki dii timi, ki mu aa ki joo timi tinaagbiir. Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii timi mbimbipɔm, ke ti tun lituln tii Uwumbɔr. Nkaal na aa ki joo timi.

Nkaal ni titunwanbir

⁷Nima pu na, ti ga len ke Moses aakaal aa ŋan aa? Mu ŋan. Nkaal na yaa kaa ba bi kan, maa ba ga bee titunwanbir. Nkaal na yaa kaa ba len ke “Taa li kpa iniman” kan, maa ba ga bee ke iniman ye titunwanbir. ⁸Nkaal aah len kina na, le titunwanbir ti bi nsui ni na yii nkaal ng-

baan, ki cha m kpa iniman aabɔŋ aabɔŋ. Nkaal yaa kaa bi kan, titunwanbir aa fu. ⁹N-yoonn mubaa m nan bi, kaa nyi nkaal aatataa mbamɔm. Buyoonn m bee nkaal aatataa mbamɔm na, le titunwanbir fikr nsui ni. Le m bee ke m ɲeer nkun. ¹⁰Uwumbɔr nan tii timi waakaal ke ti dii mu, aan ki kan limɔfal. Le m bee ke maah kaa ɲmaa joo waakaal mɔmɔk na, m ɲeer nkun. ¹¹Nkaal pu le titunwanbir ti bi nsui ni na nan kpa nsan ki ɲmann mi, ki cha m ɲeer nkun.

¹²Uwumbɔr aakaal bi chain la. Uwumbɔr aah tuk timi ke ti ɲa pu na le bi chain, ki bi mbamɔm, ki ɲan. ¹³Waakaal mu ɲan na le ku mi ii? Aayii. Titunwanbir le ku mi. Nkaal mu ɲan na pu, le titunwanbir ku mi, ki cha ti bee ke titunwanbir aa ɲan. Nkaal na le mɔk timi titunwanbir aah bir sakpen pu na.

¹⁴Ti bee ke Uwumbɔr aakaal mɔk timi Uwumbɔr aah ban pu na. M mu aa ɲani kina; ba pu? m ye titunwanbir aanaagbi-ija la. ¹⁵Maah ɲani pu na, maa kii kina nsui ni. Maah kaa gee ke m li ɲani tiwan ni na, m ɲani nima la. Maah nan tiwan ni na, nima le m tee ɲani. ¹⁶M yaa ɲani maah kaa gee ke m li ɲani tiwan ni na kan, nima le mɔk ke m kii ke Uwumbɔr aakaal ɲan. ¹⁷Naa ye ke min le ɲani kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m ɲani. ¹⁸M bee ke tiwan ni ɲan na aa bi maabimbikpok ni; m ban ke m tun lituln li ɲan na, kaa ɲmaa tun. ¹⁹Maah ban m tun litunyaan li na, maa tun kina. Maah kaa ban m tun titunwanbir ti na, m tun tima la. ²⁰M yaa tun maah kaa gee m tun pu na kan, naa ye ke min le tun kina, titunwanbir ti bi nsui ni na le cha m tun.

²¹Naah ye pu na, m yaa ban m tun lituln li ɲan na kan, titunwanbir bi m chee la. ²²M gee Uwumbɔr aakaal nsui ni. ²³M mu kan nkaal muken maawon ni. Nkaal ngbaan jaa Uwumbɔr aakaal mu bi nsui ni na kijaak la. Nima le titunwanbir aakaal i bi maawon ni na joo mi

tinaagbiir. ²⁴M kpa kinimbaak. Titunwanbir bi tiwon tee ni, ki ga ku mi. ɲmaa ga nyan mi titunwanbir ngbaan ni? ²⁵M dooni Uwumbɔr u nyan mi titunwanbir ngbaan ni, Tidindaan Yesu Kristo pu na.

Mma kan, maalandak baanja le dii Uwumbɔr aakaal. Maabimbikpok dii titunwanbir aakaal la.

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le ti bi

8 Nima pu na, Uwumbɔr aan len ke binib bi kpaan Yesu Kristo chee na aabɔr bii. ²Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn tii timi limɔfal; Nfuur Nyaan aapɔɔn ngbaan le nyan mi titunwanbir ni nkun aapɔɔn ni. ³Nkaal aan ɲmaa ɲa kina; ba pu? binib aa kpa mpɔɔn ke bi joo nkaal ngbaan. Le Uwumbɔr ɲa waakaal aah kaa ɲmaa ɲa pu na; timi aatunwanbir pu le u nan tun ni Ujapɔɔn Yesu dulnyaa wee ni, ke u di tiwon ti naahn timi titunwanbirdam aawon na bii titunwanbir ti bi tisui ni na aapɔɔn, ⁴ki tii timi bi dii Waafuur Nyaan kaa ki dii mbimbikpok na mpɔɔn ke ti li dii waakaal mbamɔm. ⁵Binib bi dii mbimbikpok na, bitafal bi mbimbikpok aabɔr ni la. Binib bi dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan na, bitafal bi Nfuur Nyaan aabɔr ni la. ⁶Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabɔr ni na ga kpo la. Binib bi aatafal bi Uwumbɔr Aafuur Nyaan aabɔr ni na ga kan limɔfal, ni nsuudoon. ⁷Binib bi aatafal bi mbimbikpok aabɔr ni na, bi ye Uwumbɔr aadim la; ba pu? baa dii waakaal, ki mu aa ɲmaa dii mu. ⁸Binib bi dii mbimbikpok aah ban pu na aan ɲmaa piir Uwumbɔr aasui.

⁹Tɔ, Uwumbɔr Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, naa dii mbimbikpok aah ban pu na, ni dii Nfuur Nyaan aah ban pu na la. Kristo Aafuur Nyaan yaa kaa bi unii ni kan, udaan ngbaan aa ye Kristo yoo. ¹⁰Titunwanbir pu, le nima aawon

ga kpo. Kristo yaa bi ni ni kan, Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii nimi limɔfal; ba pu? u len ke nimi aabɔr ɲan. ¹¹Uwumbɔr nan fikr Yesu nkun ni. Uwumbɔr u fikr Yesu nkun ni na Aafuur Nyaan yaa bi ni ni kan, uma Uwumbɔr u fikr Yesu Kristo nkun ni na ga fikr nimi aawon ti ga kpo na mu. Waafuur Nyaan mu bi ni ni na aapɔɔn pu, le u ga fikr nimi nkun ni.

¹²Nnaabitiib, nima pu na, ni ɲan ke ti dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na, ki taa dii unibɔn aabimbin aah ban pu na. ¹³Ni yaa dii unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, ni ga kpo la. Ni yaa kuln nimi aawon aatunwanbir, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu kan, ni ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴Binib bimɔk dii Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na, bima le ye Uwumbɔr aabim. ¹⁵Nfuur Nyaan mu Uwumbɔr tii nimi na, mu aa joo nimi tinaagbiir ke ni san ijawaan. Waafuur Nyaan le ɲa nimi waabim, le ki cha ti yin u ke “Nte.” ¹⁶Waafuur Nyaan le kpaan timi aawiin chee, le ki ji seeraa ke ti ye Uwumbɔr aabim. ¹⁷Taah ye Uwumbɔr aabim na, ti ga kan Uwumbɔr aah di tiwanyaana ni bil kiir timi paacham na. Ti ni Kristo ga kpaan kan tiwanyaana ngbaan. Ti yaa ji falaa u pu kan, ti ni u ga nan kpaan ji mmɔɔn paacham.

N-yoonn mu choo na aanyun

¹⁸M nyi ke dandana aafalaa aan ɲmaa ɲaɲ mpopiin mu ti ga nan kan mu paacham na. ¹⁹Tiwan ni Uwumbɔr naan ni na mɔmɔk aanimbil man ke ni kan bundaln Uwumbɔr ga nyan waabim mpaan pu na. ²⁰Buyoonn Adam nan tun titunwanbir na, Uwumbɔr nan len ke tiwan ni u naan ni na, ni ga li bi, ki bi fam la. Waageehn pu, le u len kina. Naa ye tiwan ni u naan ni na aageehn. ²¹Uwumbɔr mu tii tiwan ni u naan ni na limakl ke ni ga ɲa tiwan ni kaan bur na, ki kan lifuur nyaan ke Uwumbɔr aabim aah

kan pu na. ²²Ti nyi ke Uwumbɔr aah naan tiwan nimɔk na wu ke imalween aah wu pu na, ki du ki nan saa dandana. ²³Naa ye tiwannaankaan baanja le wu; timi bi Uwumbɔr puen tii timi Waafuur Nyaan na, ti mu du tisui ni, ki kii bundaln Uwumbɔr ga mɔk ke ti sil ye waabim, ki ga tii timi tiwon ti kaan kpo na. ²⁴Taah ɲmar pu na, le ti kpa limakl. Unii yaa kpa limakl ke u ga kan tiwan kan, ni mɔk ke waa kee kan la. U yaa kan ni kan, waan ki li kpa limakl ni pu. ²⁵Tɔ, ti yaa kpa limakl ke ti ga kan tiwan ni tinimbil aa waa ni na kan, le ti ga li kpa limɔr ki kii bundaln ti ga kan ni na.

²⁶Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan ter timi, timi aadabur ni. Taa nyi taah ga mee u mbamɔm pu na, le Waafuur Nyaan mee u tii timi, ki du, ubaa aah kaa ɲmaa len pu na. ²⁷Uwumbɔr u lik binib aasui ni aah bi pu na nyi Waafuur Nyaan aalandak aah bi pu na; ba pu? Nfuur Nyaan mee u tii waanib waah ban pu na.

²⁸Ti nyi ke tiwan nimɔk pii timi na, Uwumbɔr le cha ni mɔmɔk kpaln tiwan ni ɲan na ki tii binib bi gee u na. Waageehn pu le u nan yin bi. ²⁹U nan nyi binib bimɔk ga kii tii u na, le ki nan nyan bi, ke bi kpaln Ujapɔɔn Yesu Kristo aah bi pu na, aan u li ye njan aabo, naabitiib pam ponn ni. ³⁰Binib bi Uwumbɔr nyan bi na, le u yin bi. Binib bi u yin bi na, le u len ke baabɔr ɲan, ki nyun bi.

Uwumbɔr aah gee timi pu na

³¹Uwumbɔr aah ɲa kina mɔmɔk na, ti ga len kinye? Uwumbɔr aah si tichan ni na, ubaa aan ɲmaa ɲa timi nibaa. ³²Uwumbɔr aa yii ke waan tii timi Ujapɔɔn. U nan di Ujapɔɔn ɲa binib aajaal ni ke u ti kpo ti mɔmɔk aatunwanbir pu la. Waah tii timi Ujapɔɔn na, u ga ki tii timi tiwan mɔmɔk ki kpee. ³³ɲma ga ɲmaa galn binib bi Uwumbɔr nyan bi na? Uwumbɔr ubaa len ke

baabɔr ɲan. ³⁴Nima le ubaa aan ɲmaa galn timi. Yesu Kristo nan kpo ti pu, ki fikr nkun ni, ki bi Uwumbɔr aɲɲangii wɔb, ki mee u ki tii timi. ³⁵Ba ga ɲmaa nyan timi Kristo u gee timi na aɲɲaal ni? Falaa aa? Tibɔr aa? Limukl aa? Nkon aa? Igiin aa? Linimaln aa? Nkun aa? Aayii. ³⁶Ni ɲmee Uwumbɔr Aagban ni ke, “Sin pu le bi ku timi iwiin mɔmɔk, le ti naahn ipiih i bi ban bi ti kɔr i na la.”[§]

³⁷Tɔ, Yesu Kristo u gee timi na aapɔɔn pu, le ti kan linyan kookoo. ³⁸⁻³⁹Tidin-daan Yesu Kristo pu, le Uwumbɔr gee timi. M sil bee ke nibaa aa bi ki ga ɲmaa yakr ti ni waageehm. Nkun, limɔfal, Uwumbɔr aatuuntiib, kinim-bɔɲ aapɔɔn, dandana aabɔr, daalbaadaal aabɔr, mpɔɔn, paacham aawan, taab aawan, tiwan nimɔk bi na, ni mɔmɔk aan ɲmaa yakr ti ni Uwumbɔr aageehm.

Uwumbɔr ni waanib Israel yaab

9 Tɔ, maah ye Kristo aanii na, m len mbamɔn la. Maa gee nnyamɔn. Maalandak ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan ji seeraa ke m len mbamɔn la. ²M kpa mpombiin sakpen. Nsui bii n-yoonn mɔmɔk, mmaal aanaabitiib Juu yaab pu la. ³M ga li ɲmaa ban ke m bee fam Kristo chee, bima taa bee. ⁴Bi ye Israel yaab la. Uwumbɔr nan ɲa bi waabim, ki nyun bi, ki puu tipuur tii bi, ki tii bi waakaal, ki mɔk bi baah ga li dooni u pu na, ki bui bi waah ga ɲa tinyoor pu ki ɲa bi pu na. ⁵Biyaajatiib ye tiyaajaninkpiib la. Kristo^{**} aah nan ɲa unibɔn na, u nan ye bi ponn ni ubaa la. Uma le yeh mpɔɔn

mɔmɔk. Cha ti pak Uwumbɔr n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

⁶Uwumbɔr aah puu tipuur ti tii Israel yaab na, maa len ke waa gbiin tipuur ngbaan. Bi ye Israel aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi mɔmɔk le ye Israel yaab bamɔm. ⁷Bi ye Abraham aayaabitiib la. Ni mu aa ye bi mɔmɔk le ye uyaabitiib bamɔm. Uwumbɔr nan tuk Abraham ke waabo Aisak aayaabitiib baanja le ga li ye uyaabitiib bamɔm.^{††} ⁸Nima le mɔk ke Abraham aayaabitiib ngem aa ye Uwumbɔr aabim. Mbim bi Uwumbɔr nan puu tipuur ke Abraham ga maa na, bima le ye uyaabitiib bamɔm. ⁹Uwumbɔr nan puu tipuur tii u ke ni yaa nan ɲeer kan, u ga dan u chee, le upuu Sara ga maa ubi-jabo.^{‡‡}

¹⁰Naa ye nimina baanja. Rebeka aabi-jabim mulee nan kpa te ubaa, u ye tiyaaja Aisak la. ¹¹⁻¹²Le Uwumbɔr nan bui Rebeka ke ubo u ye uwaatiir na ga jer ukpel.^{¶¶} Buyoonn Uwumbɔr bui u kina na, waa nan kee ma mbim ngbaan. Baa nan kee ɲa ni ɲan na, bee ni kaa ɲan na. Uwumbɔr nyan mbim mulee ngbaan ponn ni ubaa, waageehn pu, naa ye baatuln pu. Nima le mɔk ke Uwumbɔr aageehn pu le u nyan waah ban unii u na. ¹³Ni ɲmee Uwumbɔr Aagban ponn ni ke u len ke u gee Jakob ki jer Eso.^{§§}

¹⁴Kina kan, ti ga len kinye? Ti ga len ke Uwumbɔr ɲa ni kaa ɲan aa? Taan len kina kpala. ¹⁵U nan bui Moses ke binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u ga san bi kinimbaak la.* ¹⁶Naa ye binib aageehn pu, kaa ye baatuln pu; Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u san bi kinim-

§8:36 : Lik Ilahn 44.22.

**9:5 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke unii u ga gaa binib lii na.

††9:7 : Lik Mpiin 21.12.

‡‡9:9 : Lik Mpiin 18.10, 14.

¶¶9:11-12 : Lik Mpiin 25.23.

§§9:13 : Lik Malakai 1.2-3.

*9:15 : Lik Nnyam 33.19.

baak. ¹⁷ Ni ηmee Uwumbor Aagban ni ke Uwumbor nan bui Ubor Faro, “M ηa si ubor ke m mək binib maah kpa mpɔɔn ki chiin si pu na, aan maayimbil nya paacham, dulnyaa aapepel mɔmɔk ni.”[†]
¹⁸ Nima le binib bi u ban u san bi kinimbaak na, u san bi kinimbaak. Binib bi u ban ke u cha bi gaa biyil na, u cha bi gaa la.

Uwumbor aanjuul, ni waanimbaasaln

¹⁹ Nibaakan, aa ga baa mi, “Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbor galn binib? ηma ga ηmaa yii waageehn?”
²⁰ Njɔ, aa ye ηma ki kpak Uwumbor? Ti-wanaankaan aan baa unii u naan ni na, “Ba ηa aa naan mi kina?”[‡] ²¹ Uyakmaal ga ηmaa yakr tiyakr waageehn pu, ki di tibaa ti maa lisil aasambil, ki di tiken maa lisambil li kaa ye lisil aasambil na.

²² Uwumbor aah ηa pu na, ni bi kina la. U nan ban ke u mək binib ke u gee lijuul titunwanbir pu, ki ban ke bi bee waah kpa mpɔɔn pu na. Nima le u ji limɔr pam binib bi ηa u lijuul ki ηeer ntafadaan na pu. ²³ U mu ban ke binib bee waah ηan sakpen pu na, ki san timi kinimbaak, ki ηa timi mpopiin pam. U nan naan timi ke u ηa timi kina la, ²⁴ ki yin timi bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁵ Ni ηmee Hosea aagban ni ke Uwumbor bui ke,

“Binib bi kaa nan ye maanib na, m ga yin bi maanib.

ηinibol ηi maa nan gee ηi na, m ga yin ηi maanigeehm la.”[¶]

²⁶ Baah nan tuk bi ke baa ye maanib nin chee na,

nima chee le bi ga yin bi ke min Uwumbor u fu na aabim.”[§]

²⁷ Tɔ, Uwumbor aabɔnabr Aisaya nan len Israel yaab aabɔr; u nan len ke Israel yaab wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, le bi ponn ni, binib siib baanja ga ηmar; ²⁸ ba pu? Uwumbor ga daa dulnyaa aanib aatafal, waah nan len pu na, kaan taan.^{**} ²⁹ Ni bi ke Aisaya aah nan ki len pu na ke, “Uwumbor Mpɔɔnsakpiindaan yaa kaa ba gur timi yaabitiib siib kan, ti mɔmɔk ba ga kuln ke Sodom aatiη aanib ni Gomora aatiη aanib aah nan kuln pu na la.”^{††}

Israel yaab ni tibɔnyaan ngbaan

³⁰ Nima pu na, ti ga len kinye? Binib bi kaa ye Juu yaab na aanimbil aa nan man ke Uwumbor len ke baabɔr ηan. Dandana wee, baah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumbor len ke baabɔr ηan. ³¹ Israel yaab aanimbil nan man ke bi li joo nkaal, aan Uwumbor len ke baabɔr ηan. Bi mu aa nan ηmaa joo mu; ³² ba pu? baa gaa Uwumbor ki kii. Bi dak ke baatuln pu le Uwumbor ga len ke baabɔr ηan. Bi yii Yesu Kristo le ki lir; ³³ bi gbeer lifaakuul li Uwumbor Aagban len laabɔr na ke, “U di lifaakuul bil Sionn aatiη ni.

Binib ga gbeer li ki lir.

Le unii umɔk gaa u ki kii na aan ji in-imɔɔn.”^{‡‡}

10 Nnaabitiib, m mee Uwumbor tii maanib Israel yaab ke bi ηmar. M ban kina le nsui mɔmɔk. ² M ga ηmaa ηa bi seeraa ke binimbil man Uwumbor aatuln pu. Bi mu aa bee u mbamɔm. ³ Baa nyi Uwumbor aah ηa pu aan ki len ke

[†]9:17 : Lik Nnyam 9.16.

[‡]9:20 : Lik Aisaya 29.16; 45.9.

[¶]9:25 : Lik Hosea 2.23.

[§]9:26 : Lik Hosea 1.10.

^{**}9:28 : Lik Aisaya 10.22-23.

^{††}9:29 : Lik Aisaya 1.9.

^{‡‡}9:33 : Lik Aisaya 8.14; 28.16.

binib aabɔr ɲan u chee na. Bi nan ban ke bi dii nkaal aan ki ɲmar, ki yii Uwumbɔr aah ɲa pu ki cha binib aabɔr ɲan u chee na. ⁴ Kristo fuu ni ke binib bi gaa u ki kii na aabɔr li ɲan. Naa ye ke baah dii nkaal pu na le cha baabɔr ɲan.

Uwumbɔr ban ke u gaa binib mɔmɔk lii

⁵ Moses nan ɲmee ke unii yaa kii nkaal aah mɔk pu na kan, Uwumbɔr ga len ke waabɔr ɲan. U nan ɲmee ke “Unii yaa ɲa nkaal aah mɔk pu na kan, u ga kan limɔfal.”^{¶¶} ⁶ Timi bi gaa Yesu ki kii na, Uwumbɔr len ke timi aabɔr ɲan. Nima pu le ti len ke, “Taa baa aabaa aasui ni ke, ‘ɲma ga buen paacham u ti li joo ni Kristo?’” ⁷ ki taa baa ke, ‘ɲma ga buen bitekpiib do ki ti fikr Kristo nkun ni?’” ⁸ Ti len ke, “Uwumbɔr aaliin aa daa aa chee. I bi aamɔb ni, ni aasui ni.” Iliin ngbaan le ti mooni ke aa gaa Yesu ki kii.^{§§} ⁹ Aa yaa len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Aadindaan, ki yaa ɲa naadii aasui ni ke Uwumbɔr fikr u nkun ni kan, aa ga ɲmar. ¹⁰ Ti gaa u ki kii tisui ni la, nima le Uwumbɔr len ke timi aabɔr ɲan. Ti len binib aanimbil ni ke ti gaa u ki kii, nima le ti ɲmar. ¹¹ Uwumbɔr Aagbaɲ len ke unii umɔk gaa u ki kii na aan ji inimɔɔn.* ¹² Binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk kpaan la. Uwumbɔr le ye bi mɔmɔk Aadindaan, ki ɲa tinyoor sakpen ɲa binib bimɔk mee u ke bi ɲmar na pu. ¹³ Waagbaɲ len ke unii umɔk mee Uwumbɔr ke u gaa bi lii na kan ga ɲmar.[†]

¹⁴ Bi yaa kaa gaa u ki kii kan, bi ga ɲa kinye aan ki mee u ke u gaa bi lii? Bi yaa kaa ɲun waaliin kan, bi ga ɲa kinye aan ki gaa u ki kii? Unii yaa kaa mooni waaliin kan, bi ga ɲa kinye aan ki ɲun? ¹⁵ Uwumbɔr yaa kaa tun bi ke bi ti moon waaliin kan, bi ga ɲa kinye aan ki moon i? Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Binib bi joo ni tibɔnyaan ti tii timi nsuudoon na, bi tii timi mpopiin pam.”^{‡‡} ¹⁶ Tɔ, naa ye binib mɔmɔk le kii tii tibɔnyaan ngbaan. Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya nan baa ke, “Uwumbɔr, ɲma pak taah len pu na?”^{¶¶} ¹⁷ Tɔ, unii u gaa Kristo ki kii na, u ɲun waabɔr, nima le u gaa u ki kii. Unii u ɲun Kristo aabɔr na, unii ubaa le moon tibɔr ngbaan, nima le cha u ɲun.

¹⁸ Le m baa ke, “Israel yaab aa nan ɲun aa?” Mbamɔn, bi ɲun. Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Bineel mu tee chaa dulnyaa wee mɔmɔk ni,

le kitiɲ kee mɔmɔk pu ɲun.”[§]

¹⁹ M ki baa ke, “Israel yaab aa nan bee ee?” Bi bee. Njan Moses nan len ke Uwumbɔr len ke,

“M ga ɲa litimbol li kaa ye tibaa na tinyoor,
le ki cha nimi Israel yaab li kpa lipiipoln li pu.

M ga ɲa litimbol li aanib ye bijɔrb na tinyoor,

le ki cha ni gee liɲuul bi pu.”^{**}

²⁰ Aisaya mu nan kpa lipobil pam ki len ke Uwumbɔr len ke,

“Binib bi kaa chuun ban mi na kan mi la.

^{¶¶}10:5 : Lik Liifai Yaab 18.5.

^{§§}10:8 : Lik Ikaal 30.12-14.

*10:11 : Lik Aisaya 28.16.

[†]10:13 : Lik Joel 2.32.

^{‡‡}10:15 : Lik Aisaya 52.7.

[¶]10:16 : Lik Aisaya 53.1.

[§]10:18 : Lik Ilahn 19.4.

**10:19 : Lik Ikaal 32.21.

M di mbaa mək binib bi kaa baa maabər na.”††

²¹ Israel yaab ma kan, Uwumbər len baabər ke, “Iwiin məmək m kai n̄gaal ki yin binib bi yii mi kaa kii maaməb na.”‡‡

Uwumbər aah ga san Israel yaab kinimbaak pu na

11 Nima pu le m baa ke, “Uwumbər yii waanib Israel yaab aa?” Naa bi kina kpala. Min Pɔɔl mbaa ye Israel yaab aanii la. M ye Abraham aayaabil, ki ye Benjaminn aanibol aanii la. ²Uwumbər aa yii waanib bi u nan lee bi njan na. Ni bee Uwumbər Aagbaŋ aah len Elaija aabər pu na. Elaija nan galn Israel yaab Uwumbər chee, ³le ki bui ke, “Uwumbər, bi ku saabənabtiib, ki gbaa wii saatork aabimbin. Min baanja le gur saabənabtiib ponn ni. Le bi ban bi ku m mu.” ⁴Uwumbər nan bui u kinye? U nan bui u, “M gur mbaa bijab n̄ichur n̄ilole bi kaa gbaan ki doon liwaal Baal na.” ⁵Ni bi kina le dandana wee. Israel yaab ponn ni, binib siib baanja le n̄mar. Uwumbər lee bi waanimbaasaln pu. ⁶Waa lee bi waanimbaasaln pu na kan, naa ye baatuln pu le u lee bi. Ni yaa ye baatuln pu kan, waanimbaasaln aan ki li ye linimbaasaln bamənn.

⁷Kina kan, ni bi kinye? Israel yaab aah ban pu na, baa kan. Binib bi Uwumbər nyan bi na le kan. Bi gur na gaa biyil. ⁸Ni n̄mee Uwumbər Aagbaŋ ni ke, “Uwumbər chuu nyan nlan biyil ni ke binimbil taa woln, bitafal mu taa n̄jun, ki nan saa dandana wee.”

⁹Ubər David mu nan len ke, “Cha baajikaar aajim kpaln gaawəb, cha bi kan n̄tafadaan ki lir.

¹⁰Cha binimbil bi bənn, aan bi taa li waa, ki cha bi kan falaa sakpen.”

¹¹Nima pu le m baa ke: Juu yaab lir ke bi taa ki fii ii? Naa bi kina kpala. Baah lir na, nima le cha binib bi kaa ye Juu yaab na n̄mar, aan Juu yaab li kpa lipiipoln bi pu. ¹²Juu yaab nan yii Yesu, kaa n̄mar, nima le dulnyaa ni aanib bi kaa ye Juu yaab na kan tinyoor ki n̄mar. Juu yaab yaa nan n̄mar doo kan, nima le binib bi kaa ye Juu yaab na ga kan tinyoor ki jer baah nan kan pu na.

Binib bi kaa ye Juu yaab na aah n̄mar pu na

¹³Tɔ, m ga len nimi bi kaa ye Juu yaab na chee tibər. Uwumbər aah tun mi ke m tuk nimi waabər na, le m pak lituln ngbaan; ¹⁴ba pu? m ban ke maanibol Juu yaab kan naah n̄mar pu na, aan ki li ban ke bi mu n̄mar. ¹⁵Uwumbər aah yii Juu yaab na, le u ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan kijətiik. U yaa ki gaa Juu yaab kan, ni ga li ye liməfal le ki tii binib. Nkun aan ki li joo bi.

¹⁶Tɔ, bi yaa di njan aaboroboro tii Uwumbər kan, ni mək ke boroboro umək gur na mu ye uyoo la. Bi yaa di busub aanyaan tii Uwumbər kan, ni mək ke ibon mu ye uyaan la. ¹⁷Uwumbər nan gaa gii busunyaan aabon ibaa, le ki di timoor ni aasub aabon ki di toŋ bu pu. Juu yaab bi ke busunyaan na la. Nimi bi kaa ye Juu yaab na bi ke timoor ni aasub aabon na. Le Uwumbər chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn ni, ki di nimi koon Juu yaab ponn ni, ke ni yakr baanyoor, ni baawanyaan. ¹⁸Nima pu na, ni taa li kpa kipupuk ke ni jer bi. Ni ga n̄ kinye ki li kpa kipupuk? Ni po ye ibon la. Naa joo inyaan, inyaan le joo nimi. Juu yaab pu le ni n̄mar, naa ye nimi pu le cha Juu yaab n̄mar.

¹⁹Nibaakan, ni ga len ke, “Uwumbər chuu nyan ni binib bibaa Juu yaab ponn

††10:20 : Lik Aisaya 65.1.

‡‡10:21 : Lik Aisaya 65.2.

ni, ke u di timi koon bi ponn ni.” ²⁰Ni ye mbamɔn, Juu yaab aah kaa gaa Yesu Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr di bi lii. Nimi le gaa u ki kii. Nima le ni leŋ baaleleŋ. Ni taa li kpa kalmbaani. Ni li san Uwumbɔr. ²¹U nan daa Juu yaab aatafal. Ni li nyi ke u ga ŋmaa daa ni mu aatafal. ²²Ni kan Uwumbɔr aah ŋan pu na, ki kan waah dar binib aatafal pu na. U dar binib bi kaa kii tii u na aatafal la, le ki ŋa nimi tiŋann. Ni yaa beenin dii u kan, u ga li beenin ŋani nimi tiŋann. Ni yaa kaa beenin dii u kan, u ga di ni mu lii la. ²³Juu yaab mu yaa kpeln ki yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, Uwumbɔr ga ki di bi toŋ waanib pu; u ga ŋmaa ŋa kina. ²⁴Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni bi ke timoor ni aasub aabon na, le Uwumbɔr gaa gii nimi ki di toŋ busunyaan pu, binib aah kaa ŋani pu na. Nima le naa pɔɔ u di Juu yaab, bi bi ke busunyaan aabon na, ki ki di toŋ busunyaan ngbaan pu.

Uwumbɔr aanimbaasaln

²⁵Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibɔbɔrkaan tibaa, aan ki taa li dak ke ni kpa nlan sakpen. Juu yaab bibaa kpak tibɔnyaan tee la, ki ga kpak ti ki nan saa buyoonn binib bi kaa ye Juu yaab aan Uwumbɔr lee bi na ga ŋmar na. ²⁶N-yoonn ngbaan le Juu yaab mɔmɔk mu ga ŋmar. Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbarj ni ke, “U gaal binib lir na ga nyan ni Sionn paacham, ki nyan Jakob aayaabitiib aatunwanbir. ²⁷Maah puu tipuur ti tii bi na le ye ke m ga nyan baatunwanbir bi chee.”

²⁸Tɔ, baah yii Yesu aabɔnyaan tee na, bi ye Uwumbɔr aadim la. Nima le ni kan tinyoor ki ŋmar. Uwumbɔr mu nan lee bi; waah lee bi na, biyaajatiib pu le u gee bi. ²⁹Uwumbɔr yaa lee binib ki ŋa tinyoor ŋa bi pu kan, waan kpeln

waalandak. ³⁰Nimi bi kaa ye Juu yaab na, n-yaayoonn na, ni nan yii Uwumbɔr aamɔb. Le dandana wee u san nimi kinimbaak, Juu yaab aah yii u na pu. ³¹Uwumbɔr aah san nimi kinimbaak pu na, nima le ga cha u san Juu yaab bi kaa gaa Yesu ki kii dandana wee na kinimbaak. ³²U len ke Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk ye titunwanbirdam, aan u san bi mɔmɔk kinimbaak.

³³Uwumbɔr kpa nlan ni mbaem sakpen. Ubaa aan ŋmaa bee waah kpa sakpen pu na. Waah siin pu na, ubaa aan ŋmaa bee ŋitaa ŋi pu u siin kina na. Ubaa aan ŋmaa bee waah ŋani pu na.

³⁴Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbarj ni ke,

“Ŋma nyi Uwumbɔr aalandak?

Ŋma ga ŋmaa tuk u waah ga ŋa pu na?

³⁵Ŋma tii u nibaa aan u giin tii u?”

³⁶Tiwan nimɔk bi na, ni nyan ni u chee la. U cha tiwan mɔmɔk beenin bi. Tiwan mɔmɔk bi, ke ni pak u. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Taah ga tun Uwumbɔr aatuln pu na

12 Nima pu na, nnaabitiib, Uwumbɔr aanimbaasaln pu le m gaŋ nimi, ni di nimi aawon tii Uwumbɔr, ki ŋa kitork ki fu, ki bi chain, ki ga piir usui na. Nimina le ye naah ga li dooni u mbamɔm pu na. ²Ni taa ki li bi ke dilyn-nyaa wee aanib aah bi pu na. Kpeln nimi aalandak man aan ki kpeln nimi aabimbin. Nima le ni ga bee Uwumbɔr aah gee pu na. Ni ga bee naah ga ŋa pu ki li bi mbamɔm ki tun litunyaan ki piir usui na.

³Tɔ, Uwumbɔr aah tii mi tininkpir pu na, nima le m bui unii umɔk bi ni ponn ni na, ke u taa li dak ke u ŋan jer waah ŋan pu na. U li dak suuna, Uwumbɔr aah cha unii mɔmɔk tii u naadii pu na.

⁴Ti kpa tiwon aawan ni wiir na tiwonbaan ponn ni la. Tiwon aawan mɔmɔk aatuln bi libaa libaa la. ⁵Ti mu bi kina la. Ti wiir, le taah kpaan Kristo chee na,

ti kpaan tiwonbaan. Ti mómók toŋ tób pu ke tiwon aawan aah toŋ tób pu pu na la. ⁶Uwumbór tii timi Waafuur Nyaan aapiin ibaabaa ke i cha ti tun waatuln libaabaa na. Waah tii timi pu na, cha ti tun kina man. Unii aapiin yaa ye ke u nabr Uwumbór aah len pu na kan, u len iliin ngbaan waah ŋa naadii pu na. ⁷Uken aapiin yaa ye Uwumbór aatuln kan, u li tun lituln ngbaan. Uken yaa ŋmaa mók binib Uwumbór aabór kan, u li mók bi. ⁸Uken yaa ŋmaa pónni binib aataakpab kan, u pók bitaakpab. Uken mu yaa ŋmaa tii bigiim kan, u li tii bi ki li kpa tibulchinn. Uken mu yaa ye Yesu aanib aaninkpel kan, utafal li bi bi ponn ni. Uken mu yaa ter binib baamukl ni kan, u li ter bi ki li kpa mpopiin.

⁹Tó, ni li gee binib nisui ni. Ni li nan lituln li kaa ŋan na, ki li gee lituln li ŋan na. ¹⁰Ni li gee tób mbamóm, ke mmaal-baan ni aanib aah gee tób pu na, ki li pak biken ki jer nibaa. ¹¹Ni taa li san lig-banyakl man. Cha ninimbil li man Tidindaan aatuln pu, ¹²ki li kpa mpopiin nimi aamakl pu, ki li kpa limór falaa ponn ni, ki li mee Uwumbór n-yoonn mómók, ¹³ki yakr nimi aawan tii Uwumbór aanib bi lann ni na, ki chann bicham tichann.

¹⁴Ni mee Uwumbór ke u ŋa tinyoor ŋa binib bi ŋani nimi falaa na pu. Ni bui bi ke, “Uwumbór ŋa tinyoor ŋa ni pu.” Ni taa sii bi. ¹⁵Ni li kpa mpopiin binib bi kpa mpopiin na chee, ki li wii binib bi wii na chee. ¹⁶Ni li kpa kimóbaan man. Ni li jónni bigiim man, ki taa li kpa kalmbaani. Ni taa li dak ke ni kpa nlan sakpen.

¹⁷Unii yaa ŋa si bakaa kan, taa teen u. Ni li ŋani ni ŋan na binib mómók aanimbil ni. ¹⁸Ni li pónni nibaa man, ki li bi suuna binib mómók chee. ¹⁹Maanigeekaab, binib yaa ŋa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Cha Uwumbór le daa bitafal. Ni ŋmee Uwumbór Aagbaŋ ni ke Uwumbór len ke, “Min

baanja le kpa nsan ke m daa binib aatafal. Min le ga teen bi.” ²⁰Ni ki ŋmee Uwumbór Aagbaŋ ni ke, “Nkon yaa joo saadin kan, tii u tijikaar u ji. Nnyunyuu yaa joo u kan, tii u nnyun u nyu. Aa yaa ŋa kina kan, inimóon ga ku u.” ²¹Unii yaa ŋa si bakaa kan, taa cha bakaa ngbaan nyan si. Cha tiŋann le nyan bakaa.

Kii bitinjoob aamób

13 Ni ŋan ke binib mómók li keei baatiŋ aayidam aamób. Uyidaan ubaa aa bi ubaa pu see Uwumbór le cha u bi. Biyidam bi bi na, Uwumbór le nyan bi siin. ²Nima pu na, unii yaa yii waatiŋ aayidam kan, u yii Uwumbór aah siin pu na la. Binib bi yii bi na ga kan ntafadaan. ³Biyidam aa bi ke bi li faani binib bi tun lituln li ŋan na. Bi bi ke bi li faani binib bi tun lituln li kaa ŋan na la. Aa ban ke aa li kaar biyidam aa? Tun lituln li ŋan na, nima le bi ga pak si. ⁴Bi ye Uwumbór aatutum ke bi biin aa pu la. Aa mu yaa tun lituln li kaa ŋan na kan, li san ijawaan. Bi kpa mpóon ke bi daa aatafal. Bi ye Uwumbór aatutum ke bi daa binib bi tun lituln li kaa ŋan na aatafal. ⁵Nima pu na, ni li keei nimi aatiŋ aayidam aamó, ki taa kan ntafadaan; nimi aalandak mu taa bii nimi.

⁶Nima pu na, ni ŋan ke ni li pa lampoo mu. Bi ye Uwumbór aatutum bi u nan siin bi ke bi tun lituln ngbaan na la. ⁷Nima pu na, ni li tii nimi aayidam baah ŋeer pu na. Ni li pa lampoo tii bilampoo gaab. Ni li pak binib bi ŋeer mpakm na, ki li nyunni binib bi ŋeer nnyun na.

Ngeehm

⁸Ni taa li joo unii ubaa aapóln. Naah joo tób aapóln li na le ye ke ni li gee tób. Unii u gee binib na, u gbiin Uwumbór akaal mómók la. ⁹Ba pu? ikaal mómók nyan ni nkaal mu len ke, “Aa li gee binib biken ke saah gee aabaa pu na” ni la. Ikaal i len ke, “Taa gór kidagook, taa ku

binib, taa su kinaayuk, taa gee nnyamɔn paani binib, taa li ban biken aawan” na, ikaal ngbaan, ni ikaal i gur na mɔmɔk nyan ni nkaal ngbaan ponn ni la. ¹⁰Unii u gee binib na aa ɲani bi bakaa ubaa. Nima pu na, unii u gee binib na gbiin Uwumbɔr aakaal mɔmɔk aah len pu na la.

¹¹Ni li ɲani kina man. Ba pu? n-yoonn mumina ye linimaln aayoonn la. Ni ɲeer ke ni finn ngeen pu ki taa ki san ligbanyakl. Tidindaan aah ga gir ni bundaln na aan ki yunn. Le u ga nyan timi falaa mɔmɔk ponn ni. ¹²Naan yunn, kinyeek ga doo. Kitaak aawoln aa ki daa. Nima pu na, cha ti di cha mbɔmbɔɔn ni aatuln, aan ki li kpa mbimbinyaan mu ɲeer nwiihn na. ¹³Cha ti li bi mbamɔm, ke binib bi bi nwiihn ni na aah bi pu na, ki taa li ye bidanyurb, ki taa nyu ndaan ki gbii, ki taa gɔr kidagook, ki taa ɲani yɔl yɔl aatuln, ki taa jaa kijaak, ki taa li kpa lipiipoln. ¹⁴Ni li bi ke Tidindaan Yesu Kristo aah bi pu na, ki taa ki li ɲani nimi aabimbikpok aah ban pu na.

Taa galn aangeen aato

14 Tɔ, unii u gaa Yesu ki kii, ki mu aa bee waasan mbamɔm na, ni gaa u man. Ni mu taa kpak u kinikpak-pak waah joo beeni pu na pu. ²Ubaa ga pak ke tijikaar tibaa aa kɔ. Unii u kaa kee bee Yesu aasan mbamɔm na ga li kɔ tinann. ³Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u taa lik unii u kɔ tinann na fam. Unii u kɔ tinann na mu taa galn unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na; ba pu? Uwumbɔr gaa u mu la. ⁴Aa ye ɲma ki galn uken aatutunn? U yaa sil kan, u sil ki tii uma ubaa Aadindaan la. U yaa ti ki lir kan, u lir ki tii uma ubaa Aadindaan la. Ni ye mbamɔn, u ga sil; ba pu? Uwumbɔr ga ɲmaa cha u sil.

⁵Unii ubaa pak nwiin mubaa ki jer iken la. Ubaa mu len ke iwiin mɔmɔk kpaan la. Cha unii mɔmɔk li nyi waah

dak pu na, ki li ɲani kina. ⁶Unii u pak nwiin mubaa ki jer iken na, u pak mu ki tii Tidindaan la. Unii u kaa pak nwiin mubaa ki jer iken na, u ɲa kina ki tii Tidindaan la. Unii u kaa kɔ tijikaar tibaa na, u ji ti ki tii Tidindaan la; ba pu? u dooni Uwumbɔr le ki nin ji. Unii u kɔ tijikaar tibaa na, waa ji ti, ki tii Tidindaan, ki mu dooni Uwumbɔr. ⁷Unii ubaa aa bi ubaa baanja pu, ubaa mu aakun aa ye uma baanja aabɔr. ⁸Ti yaa bi kan, ti bi ke ti li pak Tidindaan la. Ti yaa kpo kan, ti kpo ke ti li pak Tidindaan la. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo kan, ti ye Tidindaan yaab la. ⁹Kristo nan kpo ki fikr nkun ni, ke u li ye binib bi kpo na, ni binib bi fu na mu Aadindaan la. ¹⁰Sin, ba ɲa aa galn aana aabo? Sin, ba ɲa aa lik aana aabo fam? Ti mɔmɔk ga sil Uwumbɔr aanimbiin ni, le u ji timi tibɔr. ¹¹Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke uma Uwumbɔr len ke, “Ni ye mbamɔn, binib mɔmɔk ga dan nan gbaan nnimbiin ni, ki pak mi, ke min le ye Uwumbɔr.”

¹²Nima pu na, ti mɔmɔk ga tuk Uwumbɔr taah ɲa pu na.

Taa gbii aana aabo pu libuul

¹³Nima pu na, ti taa ki galni tɔb. Ni li nyi ki taa leɲ nina aabo Uwumbɔr aasan ni. ¹⁴Maah kpaan Tidindaan Yesu chee na, le m sil bee ke tiwan nibaa aa kɔ nibaa pu. Unii mu yaa dak ke tiwan nibaa kɔ kan, ni kɔ u chee la. ¹⁵Aa yaa ji tijikaar ti kɔ aana aabo chee na, ki bii usui kan, naa ye ke aa gee u le cha aa ɲa kina. Kristo le nan kpo u pu. Aa taa ɲa u fam saajikaar pu. ¹⁶Ni taa ɲani tiwan ni ga cha binib bii nimi aasanyaan na. ¹⁷Uwumbɔr aanaan aa ye tijikaar ni tiwanyukaan. Mu ye mbimbinyaan, ni nsuudoon, ni mpopiin, Waafuur Nyaan aah tii timi pu na la. ¹⁸Unii u dii Kristo ki bi kina na, u ga piir Uwumbɔr aasui. Binib mu ga pak u.

¹⁹Nima pu na, ni li pɔɔni nibaa aan ki li kpaan kimɔbaan, aan ki ter tɔb ke ni dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ²⁰Ni taa bii Uwumbɔr aatuln tijikaar pu. Tijikaar tibaa aa kɔ. Aa mu yaa ji tijikaar ti ga bii uken aasui na kan, nima le aa ɲan. ²¹Ni ɲan ke aa taa kiir aana aabo Uwumbɔr aasan ni; ni taa ɲmɔ kitork aanann, ki taa nyu ndaan, ki taa ɲa tiwan nibaa ni ga cha aana aabo tun titunwanbir ki lir na. ²²Aa yaa kɔ tijikaar tibaa, bee aa yaa kaa kɔ tibaa kan, cha ni li bi aa ni Uwumbɔr chee. Unii u ji tijikaar ti ɲan u chee na, kaa galni ubaa na, u kpa mpopiin la. ²³Unii u ji tijikaar, kaa pak ke ti ɲan na, waabɔr bii la; ba pu? waa ɲa naadii ke ni ɲan. Unii yaa kaa pak ke tiwan ɲan, ki ɲa ni kan, ni ye titunwanbir la.

Li pak aagneen aatɔ ki jer aabaa

15 Timi bi gaa Yesu ki kii mbamɔm na, ni ɲan ke ti li ji limɔr, ki ter binib bi kaa gaa u mbamɔm na, ki taa ɲani tibaa aageehn baanja. ²Cha ti mɔmɔk aatafal li bi tinaabitiib ponn ni, aan ki ter bi, bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ³Kristo aa nan ban ke u li ɲani uma ubaa aageehn. Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Ŋisiibil ɲi ye sin yee na choo min chee la.” ⁴Tiwan nimɔk ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ponn ni na, ni ɲmee ke ti bae ni la. Waagbaɲ pɔɔni timi aataakpab, ki ter timi ti li kpa limɔr, ki tii timi limakl. ⁵Uwumbɔr u tii timi limɔr, ki pɔɔk timi aataakpab na tii nimi kimɔbaan Yesu Kristo aah ban pu na, ⁶aan ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan ki nyuɲ Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo aate na.

Binib bi kaa ye Juu yaab na mu ɲun tibɔnyaan ngbaan

⁷Ni gaa tɔb ke Kristo aah nan gaa nimi pu na, aan ki nyuɲ Uwumbɔr man. ⁸M tuk nimi la, Kristo nan ter Juu yaab ki gbiin Uwumbɔr aah nan puu tipuur tii

biyaajatiib pu na, ki mɔk ke Uwumbɔr len mbamɔn la, ⁹ki cha binib bi kaa ye Juu yaab na mu nyuɲ Uwumbɔr waan-imbaasaln pu, ke naah ɲmee waagbaɲ ponn ni ke,

“M ga doon si binib bi kaa ye Juu yaab na aakaasisik ni, ki gaa ilahn ki pak si.”

¹⁰Uwumbɔr ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na, ni li kpa mpopiin Uwumbɔr aanib chee,”

¹¹ki ki len ke,

“Nimi bi kaa ye Juu yaab na,

ni mɔmɔk pak Uwumbɔr man.

Ŋinibol mɔmɔk, li pak u mbamɔm.”

¹²Uwumbɔr aabɔnabr Aisaya mu nan len ke,

“Jese aayaabil ga fuu ni.

Uwumbɔr ga tii u mpɔɔn u li ye

binib bi kaa ye Juu yaab na aayidaan.

Le bi ga gaa u ki kii.”

¹³Uwumbɔr tii timi limakl la. Naah gaa u ki kii pu na, u gbiin nimi mpopiin ni nsuudoon mɔmɔk. Nima le ni ga li kpa limakl sakpen, Waafuur Nyaan aapɔɔn pu.

Naah ɲa pu aan Pɔɔl ɲmee kina na

¹⁴Nnaabitiib, m nyi nsui ni ke nimi aabimbin ɲan pam. Ni bee Uwumbɔr aaliin mbamɔm, ki ga ɲmaa sur tɔb.

¹⁵Tɔ, m mu aah ɲmee kigbaɲ kimina tii nimi na, m kpa lipobil ki teer nimi tibɔr tibaa pu; ba pu? Uwumbɔr san mi kinimbaak, ¹⁶ki ɲa mi Yesu Kristo aatutunn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Uwumbɔr aabɔnyaan, ki di bi tii Uwumbɔr, ke kitork na. Waafuur Nyaan le ɲa bi chain ke bi piir usui. ¹⁷Maah tun lituln tii Uwumbɔr na, le m ga ɲmaa li kpa kipupuk Yesu Kristo pu. ¹⁸M ban m tuk nimi Kristo aah cha m tun lituln pu na la. Maan len biken aatuln pu. U cha m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabɔr ki tun lijinjiir aatun, ke bi kii waamɔb. ¹⁹Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu le

m tun lijnjiir aatun, ke bi bee waah kpa mpɔɔn pu na. Kina le m mooni Kristo aabɔnyaan mɔmɔk Jerusalem ponn ni, ki di ti saa Ilirikum aatiŋ ni. ²⁰Nnimbil nan man ke m moon Kristo aabɔnyaan tee, binib aah kaa kee ŋun ti pu nin chee na. Maa nan ban m buen biken aah puen moon ti nin chee na. ²¹Ba pu? ni ŋmee Uwumbɔr Aagbanj ponn ni ke, “Binib bi kaa kee ŋun waabɔr na, bi ga ŋun, ki bee taatataa.”^{¶¶}

Pɔɔl aah ŋa nlandak ke u mann Rom yaab pu na

²²Tɔ, maah ban m moon tibɔnyaan tee nima chee na, nima pu le maa kee kan nsan ke m dan ni chee. ²³Ŋibin pam aakaasisik ni, le nnimbil man ke m dan ni chee. Maah kaa ki kpa lituln do chee na na, m ban ke m dan ni chee dandana wee la. ²⁴M yaa cha Speenn aatiŋ ni kan, m ban ke m dii ni chee, ki nan mann nimi, ki yunn ni chee siib, aan ki li kpa mpopiin. Nima kan, ni ga ŋmaa ter mi m buen Speenn aatiŋ ni. ²⁵Dandana wee, m cha Jerusalem m ti tii Uwumbɔr aanib bi bi nima na ŋimombil la. ²⁶Ba pu? Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni, ni Akaya aatim ni na, nan too ŋimombil baageehn pu ki di ŋa ŋɔaal ni, ke m ti di tii Uwumbɔr aanib bi ye bigiim na Jerusalem ponn ni. ²⁷Ni ye mbamɔn la, baageehn pu le bi nan tii bi. Ni ŋan ke bi tii bi; ba pu? tibɔnyaan tee nan nyan ni Jerusalem aanib chee le ki fuu ni bi chee. Nima le ni ŋan ke bi mu tii bi ipiin. ²⁸M yaa fuu Jerusalem ki ti tii bi ipiin ngbaan kan, m ga nyan nima chee, ki dii ni chee, le ki nin buen Speenn aatiŋ ni. ²⁹M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, Kristo ga ŋa tinyoor sakpen ki ŋa ti pu.

³⁰Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo pu, ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan aageehn pu, m gaŋ nimi ke ni li mee Uwumbɔr

linimaln ki tii mi, ³¹ke u biin m pu, aan Judea aatiŋ aanib bi kaa gaa Yesu ki kii na taa ku mi, ki mee u ke maah ga tii Uwumbɔr aanib ipiin i na, i ga li mɔ bi. ³²Ni yaa mee Uwumbɔr kina tii mi aan u yaa kii kan, m ga fuu ni ni chee, ki ga li kpa mpopiin. Le m ni nimi ataakpab ga pɔɔk. ³³Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na li bi ni mɔmɔk chee. Amii.

Pɔɔl ubaa aadoon

16 Tɔ, m ban ke ni gaa tina aabo Fi-ibi. U ye upii u ter Yesu aanib bi bi Senkrea aatiŋ ni na la. ²U nan ter binib pam ki ter m mu. Nima na, ni mu gaa u Tidindaan pu, naah ŋeer Uwumbɔr aanib pu na, ki li ter u waah ga li ban pu na.

³Ni doon Prisila ni uchal Akuila tii mi. Bi ye maatutuŋeer tiib Yesu Kristo aatuln ponn ni la. ⁴M pu le bi mɔmɔk ba ga kpo. Nima le m dooni bi. Naa ye mi baanja le dooni bi. Yesu aanib bi kaa ye Juu yaab na mɔmɔk mu dooni bi. ⁵Ni doon Yesu aanib bi kuuni bido na.

Ni doon nɔɔ Epanetus, u m gee u na, ki tii mi. Uma le puen gaa Kristo ki kii, Asia aatiŋ ni. ⁶Ni doon Mari tii mi. U nan tun lituln pam ki ter nimi. ⁷Ni doon nnaabitiib Andronikus ni Junia. Bi nan bi kiyondiik ni m chee. Bi kpa liyimbil Yesu aakpambalb chee, ki nan puen mi ki gaa Kristo ki kii.

⁸Ni doon nɔɔ Ampliatus tii mi. M gee u sakpen Tidindaan pu la. ⁹Ni doon nɔɔ Ubanus tii mi, u ye timi aatutuŋeer Kristo aatuln ponn ni. Ni doon Stakis u m gee u na ki tii mi, ¹⁰ki doon Apeles, u nyan ntɔɔ Kristo pu na, ki doon Aristobulus aachiln ni aanib, ¹¹ki doon nna aabo Herodionn, ki doon Nasisus aachiln ni aanib bi dii Tidindaan na.

¹²Ni doon Traifina ni Traifosa bi tun lituln tii Tidindaan na, ki doon tina

aabogeehn Pesis u tun lituln pam tii Tidindaan na, ¹³ki doon Tidindaan aani-bamonn Rufus, ni una u kpaln m mu aana na, ¹⁴ki doon Asinkritus ni Flegonn, ni Hemes, ni Patrobas, ni Hemas, ni tinaabitiib bi bi bi chee na, ¹⁵ki doon Filologus, ni Julia, ni Nereus ni uninkpan, ni Olimpaspas, ni Uwumbor aanib bimok bi bi chee na.

¹⁶Ni li dooni tob mbamom.^{ss} Yesu Kristo aanib bi bi nipepel momok ni na dooni nimi.

Kookoo aasurm

¹⁷Nnaabitiib, m garɲi nimi ke ni li nyi binib bi jaani nimi ki cha ni lir, ki kpak naah nan bae Uwumbor aabor ti na. Ni nya bi chee man. ¹⁸Binib bi bi kina na aa dii Tidindaan Yesu Kristo. Bi dii bima bibaa aasui aah ban pu na la. Bi kpa mmomomom ki ɲmanni bininyaam. ¹⁹Nimi ma kan, binib momok nyi naah kii Yesu Kristo aamob pu na. Nima le m kpa ni pu mpopiin sakpen. M ban ke ni li kpa nlan ki li tun lituln li ɲan na, ki li bi chain, ki taa li tun lituln li kaa ɲan na. ²⁰Naan yunn, le Uwumbor u tii timi nsuudoon na, ga cha ni di nitaa taa kinimbɔɲ pu.

Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni pu.

²¹Timoti, u ye maatutugeer na dooni nimi. Nnaabitiib Lusius, ni Jasonn, ni Sosipata mu dooni nimi.

²²Min Tesius u ɲmee kigbaɲ kee tii Pɔɔl na, m mu dooni nimi Tidindaan pu.

²³Gayus u chann m ni Yesu aanib momok tichann na, u mu dooni nimi. Erastus, u joo kitin kee aamombil na, u mu dooni nimi. Tina aabo Kootus mu dooni nimi.

[²⁴Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni momok pu. Amii.]

Kookoo aapak aameel

²⁵Cha ti nyun Uwumbor. U kpa mpom ke u cha ni sil mbamom. Maah mooni Yesu Kristo aabonyaana ti na le len kina. Ti ye tiboborkaan ti kpiir na la. N-yaayoonn na ti nan bor la. ²⁶Dandana wee, ti nyan mpaan pu. Uwumbor aabon-abitiib nan ɲmee ti waagbaɲ ni. Uwumbor, u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le siin ke ɲinibol momok ɲun tibonyaana ngbaan, aan ki bee, ki tii u naadii, ki kii waamob.

²⁷Uwumbor baanja le kpa nlan. Ubaa aa ki bi. Uma le yeh mpakm Yesu Kristo pu, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

^{ss}16:16 : Bi nan ɲmee ke: Moor tob aatakan ni mbimbin mu bi chain na.

Njan aagban̄ ki Pɔɔl ɣmee ki tii

KORINT YAAB

na

1 Min Pɔɔl u Yesu Kristo yin mi ke m le ye waakpambal, Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Sosenes le ɣmee kigban̄ kee ²tii Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatiŋ ni na. Uwumbɔr Aafuur Nyaan ɣa nimi bininyaam Yesu Kristo pu, ki yin nimi ke ni li ye waaninyaam, ni binib bimɔk yin Tidindaan Yesu Kristo aayimbil ntim mɔmɔk ni na. U ye Bidindaan, ni ti mu Aadindaan.

³Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɣa tinyoor ɣa ni pu ki tii nimi nsuudoon.

Tinyoor ti bi Yesu Kristo ni na

⁴N-yoonn mɔmɔk m dooni Maawumbɔr ni pu. Waah ɣa nimi tiɣann Yesu Kristo pu na, le m dooni u. ⁵U pu, ni kan Uwumbɔr aanyoor tiwan mɔmɔk ponn ni, ki nyi waabɔr, ki ɣmaa len ti mbamɔm. ⁶Ba pu? taah nan tuk nimi Kristo aabɔr na, ni gaa ti mbamɔm. ⁷Nima pu na, naa lann Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin mubaa, ki bi ki kii bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na. ⁸U mu ga pɔɔ nimi aataakpab waasan wɔb, ni taa li kpa taani Tidindaan Yesu Kristo aataak daal. ⁹Uwumbɔr ɣani waah len pu na la. U yin nimi ke ni ni Ujapɔɔn Tidindaan Yesu Kristo li kpaan kijɔtiik ni tɔb.

N-yakr mu bi Yesu Kristo aadidiliib ponn ni na

¹⁰Nnaabitiib, m ɣaɣ nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu ke ni mɔmɔk li ɣun tii tɔb, aan kinikpakpak taa li bi nikaasisik ni; ni li kpa kimɔbaan, ki

li kpaan nlandak mubaa. ¹¹Nnaabitiib, Kloe aachiln ni aanib tuk mi ke kinikpakpak bi nikaasisik ni. ¹²Maah len pu na le ye ke ubaa len ke u dii Pɔɔl la, uken mu len ke u dii Apolos la, uken mu len ke u dii Piita la, uken mu len ke u dii Kristo la. ¹³Kristo yakr la aa? Bi kpa min Pɔɔl ndɔpuinkoo pu ki tii nimi ii? Bi muin nimi nnyun ni Pɔɔl aayimbil ni la aa?

¹⁴M dooni Uwumbɔr ke maa muin ni ponn ni ubaa nnyun ni, see Krispus ni Gayus baanja. ¹⁵Nima pu na, ubaa aan ɣmaa len ke bi muin nimi nnyun ni maayimbil ni.

¹⁶M muin Stefanas aachiln ni aanib mu nnyun ni. M mu aa ki teer ke m muin unii uken kpee. ¹⁷Ba pu? Kristo aa tun ni mi ke m nan muin binib nnyun ni. U tun ni mi ke m nan tuk bi waabɔnyaan ngbaan la. Naa ye ke m di binib aalan le tuk bi. M yaa ba ɣa kina kan, ni ba ga cha Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu na ɣa yɔli.

Yesu Kristo le ye Uwumbɔr aapɔɔn, ni waalan

¹⁸Binib bi ga kuln na, ti yaa tuk bi ke Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi kan, ni bi ke kijɔrk aaliin na le ki tii bi. Ni mu ye Uwumbɔr aapɔɔn le ki tii timi bi ɣmar na. ¹⁹Ni ɣmee Uwumbɔr Aagban̄ ponn ni ke uma Uwumbɔr bui ke,*

“M ga cha bilankpalb aalan bee yɔli, m ga yii binibiwolm aalan.”

²⁰Bilankpalb bi la? Binibiwolm mu bi la? Dandana aanib bi kpak kinikpakpak na mu bi la? Uwumbɔr cha dulnyaa wee aalan ɣa yɔli.

²¹Uwumbɔr u kpa nlan na len ke dulnyaa wee aalan aa ɣmaa cha binib bee u. Nima pu na, u gaa binib bi gaa Yesu ki kii na lii, kijɔrk aabɔr ti ti joo tuk binib na pu. Waageehn le na. ²²Juu yaab ban ke

*1:19 : Lik Aisaya 29.14.

bi kan lijinjiir aawan, le ki nin gaa Yesu ki kii, Griik yaab mu ban nlan. ²³ Le ti tuk bi Kristo aah kpo ndɔpuinkoo pu ki tii bi pu na. Ni ye liɲuul aabɔr le ki tii Juu yaab, ki ye kijɔrk aabɔr ki tii binib bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁴ Tɔ, Kristo le ye Uwumbɔr aapɔɔn ni waalan ki tii binib bi u yin bi na, bi ye Juu yaab na, ni bi kaa ye Juu yaab na mu. ²⁵ Ba pu? Uwumbɔr aajɔrk kpa nlan jer binib aalan, le waagiin mu kpa mpɔɔn jer binib aapɔɔn.

²⁶ Nnaabitiib, teer naah nan bi pu buyoonn Uwumbɔr yin nimi na. Ni ponn ni, naa ye binib pam le nan kpa nlan, naa ye binib pam le nan ye mpɔɔndam, naa ye binib pam le nan ye mpɔɔn aamaal ni aanib. ²⁷ Uwumbɔr nyan binib bi ye bijɔrb dulnyaa ni aanib aanimbil ni na, le ki tee cha binib bi kpa nlan na ji inimɔɔn. U nyan binib bi ye bigiim dulnyaa ni aanib aanimbil ni na, le ki tee cha bipɔɔndam ji inimɔɔn. ²⁸ U nyan bigiim, ki nyan binib bi ye fam binib aanimbil ni na, ki nyan binib bi kaa ye nibaa binib aanimbil ni na mu, aan ki ɲa binib bi kpa ipɔɔn na yoli. ²⁹ U ɲa kina ke unii ubaa taa li kpa kipupuk ubaa pu uma Uwumbɔr chee. ³⁰ Uwumbɔr cha ni ni Yesu Kristo kpaan la, ki cha u ye timi aalan. Yesu pu, le u len ke timi aabɔr ɲan, ki ɲa timi waaninyaam, ki gaa timi lii. ³¹ Nima pu na, ni li ɲani naah ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ponn ni pu na ke, “Unii umɔk ban u li kpa kipupuk na, u li kpa kipupuk Uwumbɔr pu.”†

Baah kpa Yesu Kristo ndɔpuinkoo pu pu na aabɔr

2 Nnaabitiib, nima pu na, maah nan dan nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, maa nan di mmɔmɔɔn ni binib aalan le tuk nimi. ² Ba pu? maa nan ban m daktl tibɔr tibaa nikaasisik ni see Yesu

Kristo aabɔr, ni waah kpo ndɔpuinkoo pu pu na aabɔr. ³ Maah nan bi ni chee na, m nan ye udabur la. Ijawaan pu, le nwon nan gbaa. ⁴ M nan joo Uwumbɔr aaliin tuk nimi, kaa nan joo mmɔmɔɔn ni binib aalan tuk nimi. M nan tuk nimi Uwumbɔr aaliin ki mɔk nimi Waafuur Nyaan aah kpa mpɔɔn pu na; ⁵ ba pu? m nan ban ke ni gaa Yesu ki kii Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki taa li ye binib aalan pu.

Uwumbɔr aalan

⁶ Tɔ, ti len nlan aabɔr ki tuk binib bi chikr Uwumbɔr aabɔr wɔb na. Nlan ngbaan mu aa ye dulnyaa aalan, ki mu aa ye dulnyaa wee ni aabɔrb aalan. Dulnyaa wee ni aabɔrb aapɔɔn bi bar la. ⁷ Ti len Uwumbɔr aabɔrborkaan aalan mu nan bɔr na aabɔr la. Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa wee na, u nan daktl nlan mue, ke ti mu ji waamɔɔn. ⁸ Dulnyaa wee ni aabɔr ubaa aa nyi nlan ngbaan. Bi yaa ba nyi kan, baa ba ga kpa Tidindaan u yeh tiwan mɔmɔk na ndɔpuinkoo pu. ⁹ Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Tiwan ni binib aanimbil aa kee kan ni, bitafal mu aa kee ɲun ni pu, aan baalandak aa kee daktl naabɔr na, nima le Uwumbɔr ɲa tii binib bi gee u na.”‡

¹⁰ Le Uwumbɔr cha Waafuur Nyaan kpiir tiwan ngbaan mɔk timi. Ba pu? Nfuur Nyaan ngbaan nyi tiwan mɔmɔk, ki nyi Uwumbɔr aasui ni aabɔr mu. ¹¹ Unibɔn ma kan, ubaa aa nyi usui ni aabɔr. Waawiin mu bi u ni na baanja le nyi. Kina pu na, ubaa aa nyi Uwumbɔr aasui ni aabɔr, Uwumbɔr Aafuur Nyaan baanja le nyi. ¹² Naa ye dulnyaa wee aabimbin le ti gaa. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ti gaa, aan ki bee tiwan ni Uwumbɔr tii timi, waabulchinn pu na.

†1:31 : Lik Jeremia 9.24.

‡2:9 : Lik Aisaya 64.4.

¹³Tibər ngbaan le ti joo tuk binib. Naa ye iliin i binib aalan mək timi na, le ti joo tuk bi. Ti joo iliin i Uwumbər Aafuur Nyaan mək timi na la. Ti joo Uwumbər Aafuur Nyaan aaliin le tuk binib Waafuur Nyaan aabər. ¹⁴Unii u kaa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na, u yii Nfuur Nyaan aabər, ki dak ke Nfuur Nyaan aabər ye kijörk aabər la. Uwumbər Aafuur Nyaan le cha binib bee mu aabər. Nima pu na, unii u kaa kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na aa ḡmaa bee mu aabər. ¹⁵Unii u kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na nyi tibər məmək, le unii ubaa aan bee udaan ngbaan aabimbin. ¹⁶Ḥma nyi Uwumbər aalandak? Ḥma ga ḡmaa mək u waah ga ḡa pu na? Timi le kpa Kristo aalandak.

Uwumbər aatutum aabimbin

3 Nnaabitiib, maa ḡmaa len ni chee ke maah ga len binib bi kpa Uwumbər Aafuur Nyaan na chee pu na. M len ni chee ke maah ga len binib bi dii dulnyaa aasan na chee pu na la. Ni laa ye mbipöm le Kristo aasan ponn ni. ²Mbipöm ḡaa libiil la. Baa ḡmaa ḡmō tinann. Kina le cha m nan tuk nimi iliin i diin na. Ba pu? naa nan kee ḡmaa beer iliin i pōō na. Dandana wee naa kee nin bee. ³Ba pu? ni laa beenin bi ke binib bi dii dulnyaa aasan na la. Ni ponn ni bibaa kpa lipiipoln ki kpak tōb kinikpakpak. Nima le mək ke ni dii ke dulnyaa aanib aah dii pu na, ki ḡani ke dulnyaa yaab na. ⁴Ubaa yaa len ke u dii Pōōl, le uken mu yaa len ke u dii Apolos kan, naa naahn dulnyaa yaab aa?

⁵Ḥma ye Apolos? Ḥma ye Pōōl? Ti po ye Uwumbər aatutum bi ter nimi ke ni gaa Yesu ki kii na la. Ti məmək tun lituln li Uwumbər tii timi ke ti tun na la. ⁶Min le bun tijaakar, le Apolos ḡani nnyun; Uwumbər le cha ti punni ki muuni. ⁷Nima na, unii u bun na, ni unii u ḡani nnyun na, aa ye nibaa. Uwumbər

u cha ti punni ki muuni na, uma le ye u nyuun na. ⁸Unii u bun na, ni unii u ḡani nnyun na kpaan la. Uwumbər ga tii unii məmək waapar, waatuln aah ḡeer pu na. ⁹Ba pu? ti ni Uwumbər kpaan le ki tun lituln. Ni bi le ke Uwumbər aasaak na. Ni bi le ke Uwumbər aadiik na.

¹⁰Uwumbər aah ter mi pu na, le m ye kidiik aatotoor aaninkpel u kpa nlan, ki maa kidiik ngbaan aadinyikl na. Le bi mu paa na maa li pu. Unii məmək li nyi waah ga ḡa pu ki maa lidinyikl ngbaan paab na. ¹¹Yesu Kristo le ye lidinyikl li bi maa na. Ubaa aa ḡmaa maa lidinyikl liken. ¹²Bibaa ga di salmaa, bibaa tikunabr, bibaa ḡtakpanyaan maa kidiik ngbaan; bibaa mu ga di idō, bibaa timoor, bibaa ḡkak, ki maa. ¹³Binib məmək aatuln ga nan nya mpaan pu. Bundaln Uwumbər ga ji binib tibər na, liyaadaal ngbaan ga mək baatuln aah ye pu na. Liyaadaal ngbaan mmii aataak daal le na. Mmii ngbaan ga tōḡ lik binib məmək aatuln aah bi pu na. ¹⁴Binib məmək aah maa lidinyikl paab pu na, mmii yaa kaa gaa kan, bi ga kan baatuln aapar. ¹⁵Mmii ngbaan yaa gaa unii aah maa pu na kan, waan kan waatuln aapar. Uma ubaa ga ḡmar, ki ga li bi ke unii u ḡmar mmii ni na.

¹⁶Naa nyi ke ni ye Uwumbər aadiik aa? Naa nyi ke Uwumbər Aafuur Nyaan bi ni ni ii? ¹⁷Unii yaa bii Uwumbər aadiik kan, Uwumbər ga bii udaan ngbaan. Ba pu? Uwumbər aadiik bi chain la. Nimi le ye kidiik ngbaan.

¹⁸Ni taa ḡmanni nibaa. Unii yaa bi nikaasisik ni ki dak ke u kpa dulnyaa wee ni aalan kan, cha u di nlan ngbaan lii, aan ki kan Uwumbər aalan. ¹⁹Ba pu? dulnyaa wee ni aalan ye kijörk le Uwumbər chee. Ni ḡmee Uwumbər Aagbaḡ ni ke, “U chur bilankpalb baalan ni,” ²⁰ki ki ḡmee ke, “U nyi bilankpalb aalandak,

ke i ye yɔli la.”[¶] ²¹ Nima pu na, ubaa taa li kpa kipupuk binib pu. Tiwan mɔmɔk ye nimi yaan la. ²² Min Pɔɔl, ni Apolos, ni Siifas,[§] ni dulnyaa wee, ni limɔfal, ni nkun, ni tiwan ni bi dandana na, ni tiwan ni ga li bi n-yoonn mu choo na mɔmɔk ye nimi yaan la. Ni mu ye Kristo yaab la. ²³ Kristo mu ye Uwumbɔr yoo la.

Yesu Kristo aatutum aabimbin

4 Ni ɲan ke ni bee ke ti ye Kristo aatum la. Uwumbɔr di waabɔbɔrkaan ɲa tiɲaal ni ke ti di tuk binib. ² Bi yaa di tiwan ɲa unii aɲaal ni kan, ni ɲan ke u ɲa ni mbamɔm. ³ Mma kan, nimi, bee dulnyaa ni aanib yaa ji mi tibɔr kan, ntafal aa bi ni ni. M mu aa ji mbaa tibɔr. ⁴ Maa nyi tiwan nibaa nsui ni aan naa ɲan. Nimina mu aa mɔk ke maabɔr ɲan Uwumbɔr chee. Tidindaan le ye u ji mi tibɔr na. ⁵ Nima pu na, ni yaa kaa kee ɲeer kan, ni taa ji unii ubaa tibɔr, see Tidindaan nan gir ni. Uma le ga kpiir tiwan ni bɔɔ mbɔmbɔɔn ni na, ki kpiir unibɔn mɔmɔk aalandak. Liyaadaal ngbaan kan, Uwumbɔr ga pak binibamɔm mɔmɔk.

⁶ Nnaabitiib, maah len pu na, m len ɲaɲ m ni Apolos aabɔr, ke m ter nimi la. M ban ke ni dii Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na. Ni taa li kpa kipupuk ubaa pu ki lik uken fam. ⁷ Ɔma ɲa si le aa jer uken? Saah kpa ni na, naa ye Uwumbɔr le tii si ii? Uwumbɔr aah tii si na, ba ɲa aa kpa kipupuk ke uma le aah kaa tii si na?

⁸ Ni dak ke ni puun kan tiwan bab a, ki ye bipɔɔndam, ki kpaln bibɔrb, ki cha timi a. Ni yaa ba sil ye bibɔrb aan ti mu li ye bibɔrb ni chee kan, ni ba ga li mɔ timi. ⁹ Ba pu? m dak ke Uwumbɔr ɲa timi waakpambalb puwɔb yaab. Ti naahn bi-jab bi, bi ga ku bi binib aanimbil ni na

la. Ti ye lijinjiir aawan le dulnyaa wee ni. Ti ye lijinjiir aawan, binib ni Uwumbɔr aatuuntiib aanimbil ni. ¹⁰ Kristo pu, ti ye bijɔrb la; le nimi ye bilankpalb Kristo aasan ni. Ti ye bigiim la; le nimi ye bipɔɔndam. Ni kan nnyuɲ binib chee; le tima ye fam bi chee. ¹¹ Nkon le joo timi, nnyunyuu mu joo timi, le ki nan saa dandana wee. Ti peeni tiwanchar la. Le binib gbaa timi. Taa kpa taah ga li koo nin chee na. ¹² Ti tun lituln linimaln, ki joo timi aɲaal imina le ki tun. Binib seei timi la, le ti bui bi ke, “Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu.” Bi ɲani timi falaa la, le ti ji limɔr. ¹³ Bi bii timi la, le ti len bi imɔli-nyaan. Bi ɲani timi ke dulnyaa aajɔɲ, ni litapuln pu aabir na la, le ki nan saa din.

¹⁴ Maa ɲmee tibɔr ngbaan m jinn nimi inimɔɔn. M ban m sur nimi ke maabigeehm na la. ¹⁵ Ba pu? ni yaa kpa bimɔmɔkb ɲichur kipiik Kristo aasan ni kan, ni kpa te ubaa baanja la. Min le ye nite. Kinye? maah nan tuk nimi tibɔnyaan tee na, le m kpaln nite Yesu Kristo aasan ni. ¹⁶ Nima pu na, m gaɲni nimi, ni li dii ke maah dii pu na. ¹⁷ Nima le m ga cha Timoti dan ni chee. U ye maabogeehn Tidindaan aasan ni, ki bi mbamɔm. U ga teer nimi maah dii Kristo aasan pu na, ki ga teer nimi ke m tuk Kristo aanib bi bi ɲipepel mɔmɔk ni na ke bi mu dii kina.

¹⁸ Ni ponn ni bibaa kpa kalmbaani, ki dak ke maan dan ni chee. ¹⁹ Tidindaan yaa kii kan, m ga dan ni chee dandana wee, ki nan bee binib bi kpa kalmbaani na aabimbin. Maan lik baaliin. M ga lik ke Uwumbɔr aapɔɔn bi bi chee aan mu aa bi. ²⁰ Uwumbɔr aanaan aa ye iliin. Mu ye mpɔɔn la. ²¹ Ni ban ke m dan ki li joo ni ntafadaan, aan ni ban ke m dan ki li joo ni ngeehm aaliin ni nsuudoon la?

[¶]3:20 : Lik Ilahn 94.11.

[§]3:22 : Siifas ye Piita aayimbil liken la.

Kininsuŋ ki bi nikaasisik ni na

5 Tɔ, bi tee len ke kininsuŋ aatuln bi nikaasisik ni, ke ni ponn ni ubaa gaa ute aapuu. Hali binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aa ɲani kina. ²Nimi ɲani kina la, ki mu kpa kalmbaani. Ba ɲa naa bii nisui? Ni ɲan ke ni nyan unii u ɲa kina na nikaasisik ni. ³Mma kan, nwon aa bi ni chee, maalandak mu tee bi ni ni. Nima pu na, m puun siin unii u ɲa kina na ntafadaan, ke maah bi ni chee le na. ⁴Ni yaa kuun tɔb chee kan, maawiin, ni Tidindaan Yesu aapɔɔn mu bi ni chee, Tidindaan Yesu aayimbil ni, ⁵ni di udaan ngbaan ɲa kinimbɔŋ aɲaɲal ni, ke ki cha uwon ji falaa dulnyaa wee ponn ni. Nima le waawiin ga ɲmar bundaln Tidindaan ga ji binib tibɔr na.

⁶Naa ɲan ke ni li kpa kipupuk. Naa nyi ke boroboro aanyɔk siib le cha boroboromɔn duuni ii? ⁷Ni ɲan ke ni nyan boroboro aanyɔkpok, aan ki li ye boroboro u kaa kpa nnyɔk na. Ni sil ye boroboro u kaa kpa nnyɔk na la. Maah len pu na le ye ke titunwanbir siib ga bii ni mɔmɔk. Nima pu na, ni nyan titunwanbir mɔmɔk nikaasisik ni. Ni ye bininyaam la. Ni li ɲani ke bininyaam na. Ba pu? Kristo nan di ubaa toor kitork tii Uwumbɔr, timi aatunwanbir pu. ⁸Nima pu na, cha ti li ji Lakr-jer aajim,** ki ɲmɔ boroboro u kaa kpa nnyɔk na, ki di boroboro aanyɔkpok lii. Maah len pu na le ye ke ti li dak ilandak i ɲan na, ki li ɲani mbamɔm, ki di bakaa ni titunwanbir lii.

⁹Tɔ, m nan ɲmee kigban ki tuk nimi ke ni ni bidagoob taa kpaan tɔb chee. ¹⁰Maa len dulnyaa aanib pu; dulnyaa aanib bi ye bidagoob, ni binimandam, ni binib bi ji biken pempem na, ni biwaadam na, naa ɲmaa nya bi chee, see

ni nyan dulnyaa wee ni. ¹¹Maah len pu na le ye ke unii u len ke u dii Kristo aasan na, u yaa ye udagoor, bee unimandaan, bee uwaadaan, bee ɲisiibil daan, bee udagbiir, bee unii u ji binib pempem na kan, ni ni udaan ngbaan taa kpaan. Hali ni taa ji u chee tijikaar.

¹²⁻¹³Binib bi kaa ye Yesu aanib na, maan siin bi ntafadaan. Naa ye maabɔr. Uwumbɔr le ga siin bi ntafadaan. Binib bi ye Yesu aanib na yaa ɲani ni kaa ɲan na kan, nimi nibaa siin bi ntafadaan man. Nima pu na, ni nya utunwanbir daan ngbaan nikaasisik ni.

Naah joo biken chaa libɔjil ni pu na

6 Tɔ, ni ponn ni ubaa ni ugeen aato yaa kpa tibɔr kan, ba ɲa ni chaa bibɔjirb chee, binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na aanimbiiin ni, bi ti len tibɔr ngbaan, kaa cha Uwumbɔr aanib len ti? ²Naa nyi ke Uwumbɔr aanib ga ji dulnyaa yaab tibɔr aa? Ni yaa ga ji dulnyaa yaab tibɔr kan, naa ɲmaa toor tibɔr waatiir aa? ³Naa nyi ke ti ga ji Uwumbɔr aatuuntiib tibɔr aa? ɲmaninkabaa dandana wee aabɔr? ⁴Nima pu na, tibɔr yaa bi nikaasisik ni kan, cha binib bi ye biwaatiib nikaasisik ni na len ti. ⁵M len ke m jinn nimi inimɔn la. Ulankpal ubaa aa bi nikaasisik ni ii? Ni ponn ni ubaa aan ɲmaa len tibɔr tii nimi ii? ⁶le ki cha ubaa ni una aabo cha bibɔjirb chee, ki ti cha binib bi kaa gaa Yesu ki kii na len baabɔr.

⁷Ni yaa po kpa tibɔr nikaasisik ni, ki di ɲa bibɔjirb aɲaɲal ni kan, naa dii Yesu aasan mbamɔm. Aana aabo yaa ɲa si bakaa, bee u ji saawan kan, taa gar u. Aa yaa kaa gar u kan, ni soor ni aa di ti buen bibɔjirb chee. ⁸Ni ye naabitiib la; le nimi nibaa ɲani tɔb bakaa, ki su tɔb ki-naayuk. ⁹Naa nyi ke binib bi aabimbin kaa ɲan na aan kan Uwumbɔr aanaan

**5:8 : Israel yaab nan ji Lakr-jer aajim ke bi teer buyoonn Uwumbɔr nan nyan bi tinaagbiir ni, Ijpt aatin ni na. Lik Nnyam 12.1-27.

aa? Ni taa ɣmanni nibaa man; bibɔn-bɔnn, ni biwaadam, ni bidagoob, ni bijab bi di biɣeen aatɔtiib kpaln bipiib ki doo bi chee na, ni bijab bi mu di bibaa ɣa bipiib ki cha bijab ɣeen aatɔtiib doo bi chee na, ¹⁰ni binaayukb, ni binimandam, ni bidagbiirb, ni ɣsiibildam, ni binib bi ji biken pempem na, aan kan Uwumbɔr aanaan. ¹¹Ni ponn ni bibaa nan bi kina la; le Uwumbɔr finn nipobil, ki ɣa nimi binib bi bi chain na, ki len ke nimi aabɔr ɣan, Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ni timi Aawumbɔr Aafuur Nyaan pu.

Cha Uwumbɔr kan nnyuɣ saawon pu

¹²Nimi bibaa bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Tɔ, ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ga ter nimi. Tiwan nibaa aa kɔ; m mu aan cha tiwan nibaa chuu mi tinaagbiir. ¹³Bibaa len ke lipuul pu le tijikaar bi, le tijikaar mu pu, lipuul bi. Tɔ, Uwumbɔr ga cha ni mɔmɔk nilee ɣa yɔli. Timi aawon tee aa bi kidagook aatuln pu, ti bi Tidindaan aatuln pu la. Tiwon mu ye Tidindaan yaan la. ¹⁴Uwumbɔr nan fikr Tidindaan nkun ni. Waapɔɔn pu, u ga fikr timi mu nkun ni.

¹⁵Naa nyi ke nimi aawon ye Kristo aawon aawan aa? M ga di nwon tee, ti ye Kristo aawan na, ki di kpaan upiida-goor aawon ni ii? Maan ɣa kina kpala. ¹⁶Naa nyi ke unii u doon upiida-goor chee na, bi kpaan tiwon tibaa la aa? Ba pu? Uwumbɔr Aagbaɣ len ke, “Upii ni uja yaa nyi tɔb kan, bi kpaa tiwon tibaa la.” ¹⁷Tɔ, unii u kpaan Tidindaan chee na, bi kpaan nwiinbaan la.

¹⁸Ni di cha kidagook aatuln. Unii yaa tun titunwanbir kan, naa bi tiwon ponn ni, see kidagook aatuln. Unii u ɣɔr kidagook na, u ɣa uma ubaa aawon bakaa la. ¹⁹Naa nyi ke nimi aawon ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan aadiik la aa? Uwumbɔr tii nimi Waafuur Nyaan, le mu bi ni ni. ²⁰Uwumbɔr daa nimi le ki pan. Naa

yeh nibaa, Uwumbɔr le yeh nimi. Nima pu na, ni di nimi aawon tun lituln li ga nyuɣ Uwumbɔr na.

Lichamɔln aabaan

7 Naah ɣmee mi kigbaɣ tibɔr ti pu na, ni ɣan ke uja taa li nyi upii. ²Tɔ, kidagook aatuln pu, ni ɣan ke uja mɔmɔk li kpa uma ubaa aapuu, upii mɔmɔk li kpa uma ubaa aachal. ³Upii yaa ban uchal kan, u taa yii, uja mu yaa ban upuu kan, u taa yii. ⁴Upii aa joo uwon, uchal le joo ti. Uja mu aa joo uwon, upii le joo ti. ⁵Ubaa taa yii uken, see ni puen kii tii tɔb ki laa di cha siib, aan ki li kpa n-yoonn ki mee Uwumbɔr, [ki lul bumɔb,] le ki ki kpaan tɔb chee. Ni yaa kaa ki kpaan tɔb chee kan, kinimbɔɣ ga tɔɣ nimi ni tun kidagook aatuln. Ba pu? naan ɣmaa chuu nibaa.

⁶Maah ga len tibɔr ti na le ye ke m ga cha ni ɣa kina, maa len ke see ni ɣa kina. ⁷Maageehn le ye ke ni mɔmɔk li bi ke maah bi pu na. Uwumbɔr mu tii unii mɔmɔk uma ubaa aapiin. Ti mɔmɔk aapiin aa kpaa. U tii ti mɔmɔk mbaabaa la.

⁸Bijaakpaab, ni bisapɔm, ni bikpopiib, m tuk nimi la, ni ɣan ke ni li bi kina, ke maah bi pu na. ⁹Ni mu yaa kaa ɣmaa chuu nibaa kan, cha bijab din bipiib, bipiib mu mɔn. Bijab ni bipiib yaa yoor tɔb kan, ni soor ni binimbil li man tɔb pu, kaa kan.

¹⁰Bipiijoob ni bichadam, m ga tuk nimi naah ga ɣa pu na, naa ye min le tuk nimi, Tidindaan le tuk nimi, ke upii taa di uchal lii. ¹¹U yaa di uchal lii kan, u li bi ubaa, see u ki gir buen uchal chee, bi ti took. Uja mu taa jenn upuu.

¹²Binib bi gur na, Tidindaan aa len baabɔr. Min le tuk bi ke uja u ye Yesu aanii na yaa kpa puu u kaa ye Yesu aanii na kan, upii ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa jenn u. ¹³Upii u mu ye Yesu aanii na yaa kpa chal u kaa ye Yesu

aanii na kan, uja ngbaan yaa kii ke u li bi u chee kan, u taa di uchal lii. ¹⁴ Uja u kaa ye Yesu aanii na, Uwumbor ga na u ke waanib ponn ni ubaa na, upuu u ye Yesu aanii na pu la. Upii u mu kaa ye Yesu aanii na, Uwumbor ga na u ke waanib ponn ni ubaa na, uchal u ye Yesu aanii na pu la. Ni yaa kaa ba ye kina kan, baabim ba ga li bi ke binib bi kaa dii Uwumbor aasan na aabim la. To, naah ye kina na, Uwumbor gaal bi ke bi ye waabim.

¹⁵ Unii u kaa ye Yesu aanii na yaa ban u di upuu, bee uchal u ye Yesu aanii na lii kan, cha u li cha. Naa ye limukl. Uwumbor yin timi ke ti li kpa nsuudoon. ¹⁶ Upii, aa nyi ke sin pu aachal ga nmar aan waan nmar? Uja, aa nyi ke sin pu aapuu ga nmar aan waan nmar?

Tibokpaan le ye ke aa kii Uwumbor aamob

¹⁷ To, Tidindaan aah tii unii momok pu na, u li bi kina. Unii momok aah nan bi pu aan Uwumbor nan yin u na, u li bi kina. Maah ga tuk nimi pu na, kina le m tuk Yesu aanib bi bi nipepel momok ni na. ¹⁸ Ubaa yaa nan ye uchakpangendaan aan Uwumbor nan yin u na kan, u li bi kina, u taa toor li. U mu kaa ye uchakpangendaan aan Uwumbor nan yin u na kan, u taa ki gii. ¹⁹ Lichakpangeel aa kpa tinyoor. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa kpa tinyoor. Ti yaa kii Uwumbor aamob kan, nima le kpa tinyoor. ²⁰ Unii momok aah nan bi pu aan Uwumbor nan yin u na, u li bi kina. ²¹ Uwumbor aah nan yin si na, aa yaa ye unaagbiija kan, taa cha ni li wu si. Aa mu yaa ga nmaa nya tinaagbiir ngbaan ni kan, nya ki li bi aabaa. ²² Tidindaan mu yaa yin unii u ye unaagbiija na kan, u ye Tidindaan aanii u u gaa u lii na la. Kina le ni ye ke Tidindaan yaa yin unii u kaa ye unaagbiija na kan, u ye Kristo aanaagbiija la. ²³ Yesu daa nimi le ki pan. Nima pu na, ni taa li ye binib aanaagbiib. ²⁴ Nnaabitiib, unii

momok aah nan bi pu aan Uwumbor nan yin u na, u li bi kina Uwumbor chee.

Bijaakpaab aabor

²⁵ Binachipom ni bisapom aabor kan, Tidindaan aa tuk mi; waanimbaasaln pu, le m ye unibamonn, ki ga tuk nimi maah dak pu na.

²⁶ Dandana aafalaa pu, m dak ke ni nan ke unii li bi ke waah bi pu na. ²⁷ Aa yaa kpa puu kan, taa li ban ke aa jenn u. Aa yaa kaa kpa puu kan, taa ki ban. ²⁸ Uja mu yaa din upii kan, naa bir. Usapoon mu yaa mon uja kan, naa bir. Bipi-ijoob ni bichadam mu ga kan falaa dulnyaa wee ni. Le maa ban ke ni kan falaa ngbaan.

²⁹ Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke n-yoonn mu gur na, mu par a. Nima pu na, binib bi kpa puutiib na, bi li bi ke baah kaa kpa le na; ³⁰ binib bi wii na mu li bi ke baah kaa wii le na, binib bi kpa mpopiin na mu, bi li bi ke baah kaa kpa mpopiin le na, binib bi daa ki tiir na mu, bi li bi ke baah kaa kpa nibaa na. ³¹ Binib bi kpa dulnyaa ni aawan ki joo tun baat-uln na, bi taa cha binimbil li man ni pu; ba pu? dulnyaa wee, ni waawan bi jer la.

³² Maa ban ke nibaa li muk nimi nisui ni. Uja u kaa kpa puu na, utafal bi Tidindaan aabor ni la. U dakl waah ga na pu ki piir Tidindaan aasui na la. ³³ Uja u kpa puu na, utafal bi dulnyaa wee ni aabor ni la, u dakl waah ga na pu ki piir upuu aasui na la, ³⁴ le waalandak yakr mfum mulee. Upii u kaa kpa chal na, bee usapoon u kaa nyi uja na, utafal bi Tidindaan aabor ni la; u ban ke uwon ni waawiin li bi chain. Upii u kpa chal na, utafal bi dulnyaa wee ni aabor ni la, u dakl waah ga na pu ki piir uchal aasui na la.

³⁵ M ban m ter nimi la. Nima le cha m len kina. Naa ye ke m ban m lej nimi la. M ban ke ni li nani tiwan

mɔmɔk mbamɔm, ninimbil li man Tidindaan aabɔr pu, nibaa taa leŋ nimi.

³⁶ Uja yaa kpa bisal u jer lichamɔln na, ki yaa dak ke u jinn ubisal inimɔɔn aan ni yaa muk u kan, cha u ŋa waah ban pu na, cha u kunn ubisal ngbaan uchal do. Naa bir. ³⁷ Nibaakan, uja ubaa bi ki kpa nsan ki ga ŋmaa ŋa waah gee pu na, unii ubaa aa chuu u mpɔɔn, waalandak mu aa kpelni, le u di ŋa usui ni ke waan di ubisal kunn uchal do, udaan ngbaan ŋa ni ŋan na la. ³⁸ Nima pu na, uja u kunn ubisal uchal do na, u ŋa ni ŋan na la. Uja u mu kaa kunn ubisal uchal do na, u ŋa ni ŋan na ki jer uja u kunn ubisal uchal do na.

³⁹ N-yoonn mumɔk upii ni uchal bi na, upii ye uchal yoo la. Uchal yaa kpo kan, u ga ŋmaa mɔn uja u dii Tidindaan aasan na aan u gee u na. ⁴⁰ M mu dak ke u yaa bi ke waah bi pu na kan, u ga li kpa mpopiin ki jer u yaa ki mɔn kan. M dak ke m kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ki len kina.

Ŋiwaa aatork aajikaar aabɔr

8 Tɔ, joo cha kitork aanann aabɔr wɔb na, ti nyi ke ti mɔmɔk kpa nnyim. Nnyim cha binib kpa kipupuk la. Ngeehm le ter binib ke bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ² Unii yaa dak ke u nyi tiwan kan, waa kee nyi waah ba ga li nyi pu na. ³ Unii mu yaa gee Uwumbɔr kan, Uwumbɔr beer udaan ngbaan.

⁴ Joo cha kitork aanann aajim aabɔr na, ti nyi ke ŋiwaa ŋimɔk bi dulnyaa wee ni na aa ye nibaa. Ti nyi ke Uwumbɔr ubaa baanja le bi. ⁵ Ŋiwaa ni tiwan ni binib dooni ni na bi paacham ni taab, ki wiir. ⁶ Tima kan, ti kpa Uwumbɔrbaan, u ye Tite na. Uma le nan naan tiwan mɔmɔk. Ti bi ke ti li ŋani waageehn la. Ti kpa Tidindaan ubaa mu la. Uma le ye Yesu Kristo. Uma le Uwumbɔr nan cha u naan tiwan mɔmɔk. Uma pu le ti bi.

⁷ Binib bibaa mu aa nyi kina. Bi nan dii ŋiwaa ni yunn. Nima pu na, bi yaa ŋman kitork aanann kan, ti ye kitork aanann le bi chee, le ni ŋa bi ilandak. ⁸ Tɔ, tijikaar aan ŋmaa cha ti piir Uwumbɔr aasui; ti yaa jin, bee ti yaa kaa jin kan, naa kpa taani.

⁹ Aa mu yaa nyi ke ŋiwaa aa ye nibaa kan, li nyi ki taa cha unii u kaa kee nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na tun titunwanbir. ¹⁰ Unii u kaa nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na yaa kan si, u kpa nnyim na, ji tijikaar ŋiwaa aadichal ni kan, u mu ga li kpa lipobil ki ŋmɔ kitork aanann, ki lir. ¹¹ Saanyim ngbaan pu le ga cha aana aabo u kaa nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na bee yɔli. Aana aabo ngbaan pu, le Kristo nan kpo. ¹² Nima pu na, aa yaa kiir tinaabitiib bi kaa kee nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na kan, aa ŋa bi bakaa le na. Naa ye bima baanja le aa ŋa bakaa, Kristo le aa ŋa bakaa. ¹³ Nima pu na, tijikaar tibaa yaa kiir nna aabo, Uwumbɔr aasan ni kan, maan ki ji tijikaar ngbaan kpala, aan ki taa kiir nna aabo, Uwumbɔr aasan aadiim.

Yesu Kristo aatutunn aah kpa nsan mu na

9 Tɔ, maa ye Yesu aakpambal aa? Maa yeh mbaa aa? Maa kan Tidindaan Yesu uu? Naah gaa Yesu ki kii na, maat-uln le na Tidindaan pu. ² Biken yaa dak ke maa ye Yesu aakpambal kan, ni nyi ke m ye. Naah gaa Tidindaan ki kii na, nima le mɔk ke m ye waakpambal. ³ Kina le m tuk binib bi ban bi baa mi na.

⁴ Maah tuk binib Uwumbɔr aabɔr na, maa ŋeer bi tii mi tijikaar ni tiwanyukaan aa? ⁵ Maa ŋeer m mu li ŋani ke bikpambalb biken, ni Tidindaan aanaatiib, ni Siifas aah ŋani pu na, ki li joo upii ubaa u mu li dii mi lisachuln ni ii? ⁶ M ni Banabas baanja le ye binib bi mooni Uwumbɔr aaliin ki tun lituln liken kpee ke ti ji ii? ⁷ Unii yaa ye butɔb aaja

kan, baa pa u lipal aa? Unii yaa ko kisaak kan, waan ji tijikaar ti bi ki ni na aa? Unii yaa kpaa inaa kan, waan wub nnaabiin aa?

⁸Maah len pu na aa ye unibɔn aalan baanja. Moses aakaal mu len kina la. ⁹Ni ɲmee nkaal ngbaan ni, Uwumbɔr Aagbanɲ ni ke, “Aa yaa joo unaaja poi idi kan, aa taa buu umɔb.”^{††} Uwumbɔr aatafal bi inaaja aabɔr baanja ponn ni la aa? ¹⁰Waah len pu na, waa len ke u ter ti mu la aa? Mbamɔn, timi pu le ni ɲmee kina. Ba pu? ni ɲan ke unii u ko kisaak na, ni unii u poi ɲjikaabim na li kpa limakl ke bi ga kan ni ponn ni ki ji. ¹¹Ti nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr la. Ti yaa gaa ni chee dulnyaa ni aawan kan, naa ye sakpen.

¹²Binib biken yaa kpa nsan ke bi gaa tiwan ni chee kan, taa kpa nsan ki jer bi ii? Ti kpa nsan, ti mu aa nan gaa; ba pu? taa ban ti leɲ Kristo aabɔnyaan. Nima pu, le ti nan ji falaa mɔmɔk. ¹³Naa nyi ke binib bi tun lituln Uwumbɔr Aadichal ni na ji nima la aa? Binib bi toor kitork tii Uwumbɔr na, bi mu ji nima la. ¹⁴Kina le Tidindaan nan len ke binib bi mooni tibɔnyaan tee na, bi mu li ji ti ponn ni.

¹⁵M mu kpa nsan m mu li ji kina; le maa ɲa kina. Maah ɲmee pu na, maa ɲmee ke binib ɲa kina ki tii mi. Maah kaa gaal nibaa binib chee na, nima le m kpa kipupuk. Maa ban ke m li kpa kipupuk yɔli. ¹⁶M yaa tuk binib tibɔnyaan tee kan, maan ɲmaa li kpa kipupuk ti pu. Ni muk mi ke m tuk bi. M yaa kaa tuk binib tibɔnyaan tee kan, tibɔbir ga li bi m pu. ¹⁷M yaa tuk binib tibɔnyaan tee maageehn pu kan, m ba ga li ban lipal. Ni yaa kaa ye maageehn kan, ni ye lituln li Uwumbɔr tii mi ke m li tun na la. ¹⁸Nima pu na, maapar ye ba? Ni ye ke m li mooni tibɔnyaan tee aan binib ɲun

ki taa pa nibaa. M kpa nsan ke m li gaal tiwan bi chee, ki mu aa gaal.

¹⁹Maa ye unii ubaa aanaagbiija. M mu di mbaa ɲa binib mɔmɔk aanaagbiija, aan ki moo kan binib tii Kristo. ²⁰Juu yaab chee, m bi ke Juu yaab na, aan ki kan Juu yaab ki tii Kristo. Binib bi dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Mma aa bi Moses aakaal taab. ²¹Binib bi kaa dii Moses aakaal na chee, m mu bi ke baah bi pu na, aan ki kan binib bi kaa dii Moses aakaal na, ki tii Kristo. Maa len ke maa dii Uwumbɔr aakaal. M dii Kristo aakaal la. ²²Binib bi ye bidaburb Kristo aasan ni na, m bi ke baah bi pu na la, aan ki kan bi mu ki tii Kristo. Binib mɔmɔk aabɔɲ chee, m po bi ke baah bi pu na la. M ɲani tiwan mɔmɔk maah ga ɲmaa ɲa pu na, aan ki cha binib bibaa ɲmar.

²³Tibɔnyaan tee pu le m ɲani tiwan mɔmɔk, aan m ni binib biken mu kpaan ki kan tinyoor ti ponn ni. ²⁴Ni nyi ke binib yaa kpak ki san litaasaln kan, bi mɔmɔk san; le unibaan u ji na, uma le kani ipiin. Kina pu na, ni mɔmɔk li san ke unii u ji na aah san pu na, aan ki kan ipiin ngbaan. ²⁵Unii umɔk ban u kpak ngbiir ni na kan, u chur ubaa la, kaa ɲani tiwan ni ga bii tiwon na. U ɲani kina ke u kan ipiin i ga bii na. Tima kan, ti kpak ki ban ipiin i kaan bii na la. ²⁶Nima pu na, maa san ke unii u san kaa nyi budabu pu u san na. Maa gbaa ke unii u gbaa fam na; ²⁷m muk maawon le ti kii maamɔb. Ni yaa kaa ye kina kan, m ga tuk biken tibɔnyaan tee, le min mbaa ga nan bee yɔli.

Ʋjiwaa aabɔr

10 Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke ntaalangbam nan sunn ni ki mɔk tiyaajatiib nsan. Le Uwumbɔr nan tii bi

^{††}9:9 : Lik Ikaal 25.4; 1 Timoti 5.18.

nsan nnyusakpem aakaasisik ni, bi puur.
²Baah puur nnyusakpem ngbaan ki dii ntaalangbam ngbaan aah mɔk bi pu na, ni naahn ke bi muin bi nnyun ni ki ɲa bi Moses aadidiliib la. ³⁻⁴Bi mɔmɔk nan ji tijikaabaan ki nyu nnyunbaan la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan le nan tii bi tijikaar ni nnyun ngbaan. Nfuur Nyaan ngbaan nan cha nnyun nyan ni litakpal ni, le bi nyu. Nima le nan ye limɔkl ki mɔk ke Kristo dii bi. ⁵Le bi ponn ni binib pam mu aa nan piir Uwumbɔr aasui. Kina pu na, bi nan kpo ki bee kipɔk ni.

⁶Tibɔr timina ye nsurm le ki tii timi, ke ti taa ban tiwan ni kaa ɲan na, ke baah nan ban pu na. ⁷Ni mu taa dii ɲiwaa, ke bi ponn ni bibaa aah nan dii pu na; ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Binib ngbaan nan kal ki ɲman kitork aanann, ki nyu ndaan gbii, le ki fii ki tun kininsuɲ aatun.”^{††} ⁸Ni mu taa tun kidagook aatuln ke bi ponn ni bibaa aah nan tun pu ki cha binib ɲichur moninko ni ɲitaa kpo liwinbaal na. ⁹Ni mu taa tɔɲ Tidindaan ke bi ponn ni bibaa aah nan tɔɲ u pu ki cha iwaa junn ku bi na. ¹⁰Ni mu taa ɲulni ke bi ponn ni bibaa aah nan ɲulni pu ki cha Uwumbɔr aakun aatuun ku bi na.

¹¹Tibɔr ngbaan nan ɲa bi kina ki ye limɔkl le ki mɔk binib. Bi nan ɲmee ti Uwumbɔr Aagbaɲ ni, ke ni li ye nsurm le ki tii timi bi bi kookoo aayoonn na.

¹²Nima pu na, unii u dak ke u si chob na, u li nyi ki taa lir. ¹³Naa kee kan ntɔɲ mu pɔk ki jer unibɔn mɔk aah kani pu na. Uwumbɔr ye mbamɔndaan, kaan cha ni kan ntɔɲ mu jer nimi na. Ni yaa kan ntɔɲ kan, u ga toor nsan tii nimi, ni nyay ntɔɲ ngbaan. Nima le ni ga li kpa limɔr ntɔɲ ponn ni.

¹⁴Njɔtiib, nima pu na, di ɲiwaa lii ki di cha ɲaabɔr. ¹⁵M len ni chee ke maah

ba ga len bilankpalb chee pu na la. Maah ga len pu na, ni dakl ki lik naatataa. ¹⁶Ti yaa yoor Uwumbɔr aayinyook ki doon u ki pu, ki nyu kan, ni ye Kristo aasin le ti kpaan nyu. Taah gii boroboro ki ɲman na mu, ni ye Kristo aawon le ti kpaan ɲman. ¹⁷Boroboro ngbaan ye boroboro kpiln libaa la. Nima le mɔk ke ti kpaan tiwon tibaa la; ba pu? ti mɔmɔk kpaan ɲman boroboro kpiln libaa la.

¹⁸Dakl lik man Juu yaab aah ɲani pu na. Binib bi toor kitork tii Uwumbɔr ki ji na, bi ni u kpaan la. ¹⁹Maah len pu na le ye ke liwaal ye nibaa aa? Tijikaar ti bi di tii li na ye nibaa aa? Naa ye. ²⁰Maah len pu na le ye ke binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na yaa toor kitork kan, bi toor ki tii tiwan ni kaa ye Uwumbɔr na la, kinimbɔɲ le bi toor tii. Maa ban ke ni ni kinimbɔɲ li kpaan. ²¹Naan ɲmaa yoor Tidindaan aayinyook ki nyu, ki gir ki ti nyu kinimbɔɲ aayinyook ni. Naan ɲmaa ɲmɔ Tidindaan aaboroboro, ki gir ti ɲmɔ kinimbɔɲ aanann mu. ²²Ti ban Tidindaan li kpa lipiipoln ti pu uu? Ti kpa mpɔɔn jer u uu?

Ni li nyuɲni Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk

²³Tɔ, binib bibaa ga bui ke tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ɲan. Tiwan nibaa aa kɔ. Ni mu aa ye tiwan mɔmɔk le ga ter timi aan ti dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. ²⁴Ubaa taa li lik ki ban ubaa aanyoor baanja. U li lik ki ban ugeen aatɔtiib aanyoor mu.

²⁵Tinann ti bi kooh kinyay ni na, ni ga ɲmaa daa ti ki ɲmɔ, ki taa baa ke ti ye ba aanann, ki taa cha nimi aalandak li muk nimi ti pu. ²⁶Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Uwumbɔr le yeh dulnyaa ni tiwan nimɔk bi u ponn ni na.”^{¶¶}

^{††}10:7 : Lik Nnyam 32.6.

^{¶¶}10:26 : Lik Ilahn 24.1.

²⁷ Unii u kaa gaa Yesu ki kii na yaa ŋa tijikaar ki yin nimi kan, ni yaa buen kan, waah di tijikaar ti siin nimi na, jim man, ki taa baa ke ti ye kitork aanann la aa? ki taa cha nimi aalandak li muk nimi. ²⁸ Unii ubaa mu yaa bui nimi ke ti ye kitork aanann le kan, ni taa ji; waah tuk nimi na pu, ni taa ji, aan waalandak taa li muk u. ²⁹ Maah len pu na le ye ke aa yaa jin kan, u mu ga ji, le waalandak ga muk u, ke waah ŋa pu na aa ŋan. ³⁰ Tɔ, nibaakan, unii ubaa ga baa ke ba ŋa waan ŋmaa ŋa waah ban pu na, unii uken aalandak pu, ke u yaa doon Uwumbɔr tijikaar ti u ji na pu kan, bi ga ŋa kinye ki bii u ti pu?

³¹ Maah len pu na le ye ke ni yaa jin kan, jim ke ni nyuŋ Uwumbɔr; ni yaa nyun kan, nyum ke ni nyuŋ Uwumbɔr; ni yaa ŋani tiwan nimɔk na kan, ni li ŋani ke ni nyuŋ Uwumbɔr. ³² Ni taa ŋa tiwan ni ga kiir Juu yaab Uwumbɔr aasan ni na, ki taa kiir binib bi kaa ye Juu yaab na mu, ki taa kiir Uwumbɔr aanib mu. ³³ Ni li ŋani ke maah ŋani pu na. M piir binib mɔmɔk aasui tiwan mɔmɔk ni, ke bi ŋmar. Maa ban mi baanja aanyoor. M ban bi mɔmɔk kan tinyoor, aan ki ŋmar la.

11 Ni li dii maataabuu man, ke maah dii Kristo aataabuu pu na.

Uwumbɔr aadoon aakaal

² M pak nimi; ba pu? ni teer mi tiwan mɔmɔk ponn ni, ki ŋani maah mɔk nimi pu na la. ³ Tɔ, m ban ke ni bee ke uja mɔmɔk aayidaan le ye Kristo; upii mɔmɔk mu aayidaan le ye uchali; Kristo aayidaan le ye Uwumbɔr. ⁴ Uja yaa mee Uwumbɔr, bee u yaa nabr Uwumbɔr aah len pu na, ki laa chik kiyikpupuk kan, u jinn uyidaan inimɔn a. ⁵ Upii mu yaa mee Uwumbɔr, bee u yaa nabr Uwumbɔr aah len pu na, kaa buu kiyibubuuk kan, u jinn uyidaan inimɔn. Ni bi ke waah kuu tiyikpir le na. ⁶ Upii yaa kaa buu

kiyibubuuk kan, ni kpa inimɔn ke waah chee tiyikpir le na. Upii u chee tiyikpir, bee u chuu kuu tiyikpir na, ni kpa inimɔn. U yaa kaa buu kiyibubuuk kan, ni mu kpa inimɔn. Nima pu na, ni ŋan ke u buu kiyibubuuk. ⁷ Uja yaa mee Uwumbɔr kan, u taa chig kiyikpupuk uyil pu; ba pu? u naahn Uwumbɔr, ki ye waasil la. Upii mu ye uja aasil la. ⁸ Uwumbɔr aah nan naan uja na, u nan nyan uja aasikaakpab le ki di naan upii, naa ye upii aasikaakpab le u nan nyan di naan uja. ⁹ Uja pu, le u nan naan upii. Naa ye upii pu le u nan naan uja. ¹⁰ Nima pu na, Uwumbɔr aatuuntiib mu pu, ni ŋan upii buu kiyibubuuk uyil pu, ki mɔk ke u bi kichadiik ni. ¹¹ Tɔ, Tidindaan aasan ni, upii ni uja ban tɔb aaterm la. Upii yaa kaa bi kan, uja aan ŋmaa li bi. Uja yaa kaa bi kan, upii mu aan ŋmaa li bi. ¹² Upii nan nyan ni uja ni. Uja mu nyan ni upii ni. Le bi mɔmɔk nyan ni Uwumbɔr chee.

¹³ Ni dakl lik man. Upii yaa mee Uwumbɔr ki yaa kaa buu kiyibubuuk kan, naa ŋan. ¹⁴ Tiwan mɔmɔk aah bi pu na le mɔk nimi ke uja yaa kpa tiyikpir fɔfɔk kan, ni kpa inimɔn la. ¹⁵ Upii mu yaa kpa tiyikpir fɔfɔk kan, waanyaan le na. Ba pu? Uwumbɔr tii bipiib tiyikpir fɔfɔk ti li bii bi pu la. ¹⁶ Unii ubaa yaa kaa kii kina ki ban u kpak kinikpakpak kan, m tuk nimi la, taa ki kpa nkaal muken. Uwumbɔr aanib mu aa kpa nkaal muken.

Tidindaan aajim

(Matu 26.26-29; Mak 14.22-25; Luk 22.14-20)

¹⁷ Tɔ, maah ban m tuk nimi pu na, maan ŋmaa pak nimi. Ni kuuni tɔb chee, kaa ŋani tiwan ni ga ter nimi na, le ki tee ŋani tiwan ni kaa ŋan na. Nimina pu, maan ŋmaa pak nimi. ¹⁸ Njan aabɔr le ye ke m ŋun ke naah kuuni tɔb chee na, ni kpak tɔb kinikpakpak, ki yakr tɔb. Le m pak maah ŋun pu na tibaa, ke ni sil

ɣani kina la. ¹⁹Nnyamɔn aamɔmɔkb ga li bi ni ponn ni ki cha ni bee binib bi ye mbamɔndam na. ²⁰Naah kuuni nan ji ti-jikaar ti na, naa ye Tidindaan aajim le ni ji. ²¹Nimi bibaa puen ji nimi yaan ni-baabaa. Le ni ponn ni bibaa aa ji babr. Bibaa mu nyu gbii. ²²Naan ɣmaa ji ki nyu nimi aadichal ni ii? Ni lik Uwumbɔr aanib fam ki jinn bigiim inimɔɔn la aa? M ga len kinye? M ga pak nimi nimina pu uu? Maan pak nimi.

²³Tidindaan le nan tuk mi, le m mu tuk nimi kina, ke kinyeek ki Judas nan kooh u na, kinyeek ngbaan le Tidindaan Yesu nan yoor boroboro ²⁴le ki doon Uwumbɔr, le ki gii, ki bui bi, “[Gaa man ki ɣmɔ.] Nwon le na. Nimi aatunwanbir pu, le m tii tiwon tee. Ni li ɣmɔ kina aan ki li teer mbɔr.” ²⁵Baah jin tijaakaar ti doo na, le u yoor kiyinyook ki doon Uwumbɔr, le ki bui bi, “Tiwanyukaan ngbaan ye tipuupɔln ti Uwumbɔr puu tii nimi na, maasin pu. N-yoonn mumɔk ni ga ti nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni li ɣani kina ki teer mbɔr.” ²⁶Ba pu? n-yoonn mumɔk ni ga ɣmɔ boroboro ngbaan, ki nyu tiwanyukaan ngbaan na, ni mooni ke Tidindaan nan kpo ni pu la, ki ti saa bundaln u ga gir ni na.

²⁷Nima pu na, unii yaa ɣman Tidindaan aaboroboro ngbaan, ki nyu waawanyukaan ngbaan, kaa tii u lisil kan, u sii Tidindaan aawon ni waasin. ²⁸Nima pu na, cha unii mɔmɔk lik waabimbin aah bi pu na aan ki nin ɣmɔ boroboro ngbaan ki nyu tiwanyukaan ngbaan. ²⁹Unii yaa ɣman ki yaa nyun, ki yaa kaa bee Tidindaan aawon aatataa kan, u ga cha Uwumbɔr daa utafal. ³⁰Nima le cha ni ponn ni pam ye bidaburb, pam mu aa kpa laafee, pam mu kpo. ³¹Ti yaa puen lik timi aabimbin aah bi pu na, aan ki nin ji ki nyun kan, Tidindaan aan daa titafal. ³²U mu yaa daa titafal kan, u chiini

timi ke u taa bii timi bundaln u ga ji dulnyaa aanib tibɔr na la.

³³Nnaabitiib, nima pu na, ni yaa kuun tɔb chee ki ti ji kan, ni mɔmɔk li kii tɔb ki kpaan ji. ³⁴Nkon yaa chuu u na kan, cha u ji udo aan ki nin dan. Nima na, ni yaa nan kuun tɔb chee kina kan, ni taa kan ntafadaan ni pu. Tibɔr ti gur na, m yaa nan dan kan, m ga toor ti mu.

Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin aabɔŋ

12 Nnaabitiib, m ban ke ni bee tibɔr ti joo cha Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin wɔb na la. ²Ni nyi ke naah kaa nan kee dii Uwumbɔr aasan na, ni nan dii ɣiwaa ɣi ye bibirb na. ɣi nan cha ni yenni n-yoonn mɔmɔk la. ³Nima pu na, m ban ke ni bee ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn yaa cha unii len tibɔr kan, waan ɣmaa sii Yesu. Unii ubaa mu aan ɣmaa len ke Yesu le ye Udindaan see Uwumbɔr Aafuur Nyaan le ga cha u len kina.

⁴Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin aabɔŋ aabɔŋ le bi; Nfuur Nyaanbaan ngbaan le tii timi ipiin ngbaan mɔmɔk. ⁵Lituln aabɔŋ aabɔŋ mu bi; Tɔ, Dindaan baan mu le ti tun tii. ⁶Uwumbɔr aapɔɔn le cha binib tun lituln aabɔŋ. Le Uwumbɔr u cha unii mɔmɔk tun lituln ngbaan mɔmɔk na, u ye ubaa. ⁷Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii unii mɔmɔk waapiin, ke u di ter Uwumbɔr aanib biken. ⁸Mu cha ubaa len nlan aaliin. Muma muchachaan ngbaan cha ubaa mu beer tibɔr ki len. ⁹Muma muchachaan le cha ubaa mu gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm. Muma muchachaan ngbaan le tii ubaa mu mpɔɔn mu cha bibum pɔɔk. ¹⁰Mu tii ubaa mu mpɔɔn u tun lijinjiir aatun. Mu cha ubaa mu nabr Uwumbɔr aah len pu na. Mu cha ubaa mu beer mu ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan na, ni mu kaa ye na. Mu cha ubaa mu len iliin yayan. Mu cha ubaa mu nabr iliin yayan

ngbaan. ¹¹Uwumbor Aafuur Nyaan muchachaan ngbaan le cha unii momok tun lituln ngbaan momok. Mu tii unii momok ipiin aabonj aabonj mu aah ban pu na la.

Tiwon aawan aabor

¹²Tiwon kpa tiwan pam, ki tee ye tiwonbaan la. Kristo aanib mu bi kina la. Bi wiir, ki mu ye unibaan la. ¹³Ti ponn ni bibaa ye Juu yaab, bibaa mu ye binib bi kaa ye Juu yaab na, bibaa mu ye binaagbiib, bibaa mu ye bimalb, le Yesu gbiin ti momok Nfuur Nyaan baan, ki na timi unibaan. U cha ti momok kan Nfuur Nyaan baan la.

¹⁴To, tiwon aa kpa tiwan nibaa baanja. Ti kpa tiwan kipaak la. ¹⁵Kitaafaak yaa bui ke, “Maah kaa ye kipaalfaak na, maa ye tiwon aawan” kan, naa ye tiwon aawan aa? ¹⁶Litafal mu yaa bui ke, “Maah kaa ye linimbil na, maa ye tiwon aawan” kan, naa ye tiwon aawan aa? ¹⁷Tiwonmon yaa ba ye linimbil nmeen kan, ti ba ga na kinye ki nun? Ti yaa ba ki ye litafal nmeen kan, ti ba ga na kinye ki nun nun? ¹⁸Naah ye pu na, Uwumbor le di tiwon aawan momok saɗ tob ponn ni, waah ban pu na. ¹⁹Tiwonmon yaa ba ye liwanbaal kan, ni ba ga li ye tiwon aa? ²⁰Naah ye pu na, tiwon kpa tiwan aabonj aabonj, le ki ye tiwonbaan.

²¹Nima pu na, linimbil aan nmaa tuk kipaalfaak, “Maa ban si.” Liyil mu aan nmaa tuk titaafar, “Maa ban nimi.” ²²Tiwon nin chee kaa kpa mpoon ke niken na, see ni mu li bi. ²³Tiwon nin chee lann lisil na, ti ga tii nima chee lisil ki jer niken. Le tiwon nin chee kaa nan na, ti ga na nima chee ni nan. ²⁴Le tiwon nin chee nan na, naa ki ban nterm. Uwumbor le di tiwon aawan saɗ tob ni, ki di lisil tii nin chee ni lann lisil na. ²⁵Nima na, tiwon aawan aan li kpak tob kinikpakpak, ni ga li ter tob ke naah ter nibaa pu na la. ²⁶Tiwon nibaa chee yaa ji falaa kan,

ni momok ga kpaan ji falaa kina. Nibaa chee mu yaa kan nnyun kan, ni momok ga li kpa mpopiin.

²⁷Nimi le ye Kristo aawon. Unii momok ye waawon aawan nibaabaa la. ²⁸Uwumbor di timi na waanib ponn ni la; nan, bibaa ye Yesu aakpambalb; lelee, bibaa mu ye Uwumbor aabonabtiib; taataa, bibaa mu ye bimomokb; le u tii bibaa mu mpoon bi tun lijinjiiir aatun; ki tii bibaa mu mpoon ke bi cha bibum pook; bibaa mu ye biteterb; bibaa mu ye biyidam; bibaa mu len ilin yayan. ²⁹Ti momok ye Yesu aakpambalb aa? Ti momok ye Uwumbor aabonabtiib aa? Ti momok ye bimomokb aa? Ti momok kpa mpoon ki tun lijinjiiir aatun aa? ³⁰Ti momok nmaa tii bibum laafee ee? Ti momok len ilin yayan aa? Ti momok nmaa nabr ilin yayan ngbaan aa? ³¹To, cha ninimbil li man ipiin i nan ki jer iken na pu.

Cha m mok nimi nsan mu nan ki jer muken na.

Ngeehm aabor

13 Unii yaa nmaa len binib aaliin ni Uwumbor aatuuntiib aaliin, ki yaa kaa gee binib kan, u bi ke tiwangbaakaan ni liboluln na la. ²U yaa nmaa nabr Uwumbor aah len pu na, ki yaa bee tibor ti bok na momok, ki yaa bee mbeen momok, ki yaa kpa naadii u ga nmaa foor njoo na, ki yaa kaa gee binib kan, waa ye nibaa. ³U yaa di waawan momok kpiin bigiim, ki yaa cha binib di u pun mmii ni Yesu pu, ki yaa kaa gee binib kan, naa kpa tinyoor Uwumbor chee.

⁴Unii u gee binib na, u kpa limor bi pu, ki kpa tibulchinn. Waa kpa lipiipoln, kaa kpa kipupuk, kaa kpa kalmbaani, ⁵kaa kpa inimpoo, kaa ye ukumondaan, kaa ye unjuudaan, kaa dak tilandakbir binib pu, ⁶kaa kpa mpopiin ungen aato aatunwanbir pu; u kpa mpopiin mbamon pu. ⁷Unii u gee binib na kpa suklaa

n-yoonn mómák, ki dakl ilandak nyaan ujeen aatətiib pu, ki kpa limakl n-yoonn mómák, ki kpa limər falaa mómák ni.

⁸Ngeehm ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Uwumbər aabənabr aaliin ma kan, i ga doo. Iliin yayan ma kan, i mu ga doo. Mbeem ma kan, mu ga doo. ⁹Dandana wee ti nyi ligeln, ki nabr Uwumbər aah len pu na ligeln, ¹⁰le buyoonn ti ga kan tiwamən na kan, ti ga di ligeln lii.

¹¹Maah nan ye ubo na, m nan len ibiliin la, ki nan beer tiwan mbim aah beer pu na, ki dak mbim aah dak pu na. Maah ɲa unii na, le m di cha mbim aabər.

¹²Dandana, ni be ke ti lik kinimbilikr, ki lik puu na la; n-yoonn mu choo na, tiwan nibaa aan nan ki li bi tinimbiin ni ki doɲ timi tiwan nibaa chee. Ti ga li waa tiwan mómák chain. Dandana m nyi ngem. N-yoonn mu choo na, m ga nan li nyi ni mómák, ke Uwumbər aah nyi maabər mómák pu na.

¹³Tɔ, naadii, ni limakl, ni ngeehm, ni mómák nitaa le bi; ngeehm mu le jer ni mómák.

Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin aabər tiken

14 Pɔk nibaa man ki li gee binib, ki cha ninimbil li man Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin pu; ni mu tee li ban ipiin i ga cha ni nabr Uwumbər aah len pu na, ki jer naah ban ipiin iken mómák pu na. ²Ba pu? unii u len iliin yayan na, waa len binib chee, Uwumbər chee le u len; ubaa aa ɲun waah len pu na. Uwumbər Aafuur Nyaan cha u len tibər ti bɔɔ na la. ³Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u len binib chee, ki ter bi ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm, ki pɔk bitaakpab, ki sɔɲni bisui. ⁴Unii u len iliin yayan na, u ter ubaa ke u dii Uwumbər aasan mbaməm la. Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm la.

⁵Ni mómák yaa len iliin yayan kan, ni ga li mɔ mi; ni mómák mu yaa nabr Uwumbər aah len pu na kan, ni ga li mɔ mi ki jer kina. Unii u nabr Uwumbər aah len pu na, u jer unii u len iliin yayan na, see unii u ga nabr iliin yayan ngbaan na bi. U yaa nabr iliin yayan ngbaan kan, u ga ter Yesu aanib ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm. ⁶Nnaabitiib, m yaa dan ni chee ki nan len iliin yayan baanja kan, ni ga ter nimi ii? Aayii. Naan ter nimi, see m tuk nimi Uwumbər aah kpiir tibər ti tuk mi na, bee m tuk nimi mbeen mu nyan ni Uwumbər chee na, bee m nabr Uwumbər aah len pu na, bee m mək nimi Uwumbər aabər.

⁷Tɔ, tiwangbaakaan mu yaa kaa wii mbaməm kan, ni ye fam la. Ni yaa ye liwul, bee ni yaa ye kibeek kan, ni yaa kaa wii mbaməm kan, ubaa aan bee naah wii pu na. ⁸Unii yaa pii ukpiin, kaa pii mbaməm kan, baan kuun tɔb chee ke bi ti to butɔb. ⁹Ni mu bi kina la. Nilambil yaa kaa len iliin i si mbaməm na kan, binib ga ɲa kinye ki ɲun naah len pu na? Ni len tii libuln la. ¹⁰M nyi ke iliin aabɔɲ aabɔɲ le bi dulnyaa wee ni, le i mómák mu kpa yaatataa. ¹¹M mu yaa kaa ɲun unii ubaa aaliin kan, m ga li ye uwɔwɔɲja le u chee, u mu ga li ye uwɔwɔɲja le m chee. ¹²Nimi, ninimbil aah man Uwumbər Aafuur Nyaan aapiin pu na, ni li ban ipiin i ga ter Yesu aanib ke bi dii waasan mbaməm na. Ni li ban ipiin ngbaan ki jer naah ban ipiin iken pu na.

¹³Nima pu na, unii yaa len iliin yayan kan, u li mee Uwumbər ke u cha u nabr iliin yayan ngbaan. ¹⁴Ba pu? m yaa mee Uwumbər ki len iliin yayan kan, Uwumbər Aafuur Nyaan le cha m mee kina, nlandak aa dak. ¹⁵Kina pu na, ni ɲan ke m ɲa kinye? M ga mee Uwumbər, Waafuur Nyaan aah ga cha m mee pu na, ki mee maalandak mu aah ga cha m mee pu na. M ga gaa ilahn Waafuur Nyaan

aah ga cha m gaa pu na, ki gaa ilahn maalandak mu aah ga cha m gaa pu na. ¹⁶Aa yaa doon Uwumbor, Waafuur Nyaan aah cha aa doon u pu na kan, unii yaa bi nikaasisik ni, kaa nyi Uwumbor aasan kan, u ga na kinye ki len ke saah doon Uwumbor pu na ye mbamɔn; ba pu? waa nɔn saah len pu na. ¹⁷Mbamɔn, saah doon Uwumbor pu na, ni nan, ni mu aa ter udaan ngbaan ke u dii Uwumbor aasan.

¹⁸M dooni Uwumbor ke m len iliin yayan ki jer ni mɔmɔk. ¹⁹M mu yaa bi Yesu aanib aakaasisik ni, ki yaa len maalandak aaliin inmu baanja, aan ki mɔk bi Uwumbor aabɔr kan, ni soor ni m len iliin yayan nɔchur kipiik.

²⁰Nnaabitiib, ni taa ki li dak ke mbim aah dak pu na. Ni li dak ke binib bi chikr na aah dak pu na. Tɔ, bakaa wɔb ma kan, ni li bi ke mbipɔm na. ²¹Ni nmee Uwumbor Aagbaɔ ni ke Uwumbor len ke, “M ga di biwɔwɔm bi len nɔtimbol yayan aaliin na len binib ngbaan chee, hali m yaa na kina kan, baan pel.”²²

²²Nima pu na, iliin yayan aa ye limɔkl ki tii binib bi gaa Yesu ki kii na; i ye limɔkl ki tii binib bi kaa gaa u ki kii na la. Uwumbor aabɔnabr aaliin mu aa ye limɔkl ki tii binib bi kaa gaa Yesu ki kii na; i ye limɔkl ki tii binib bi gaa u ki kii na la.

²³Nima pu na, Yesu aanib mɔmɔk yaa kuun tɔb chee, aan bi mɔmɔk yaa len iliin yayan kan, binib bi kaa nyi Yesu aasan na, bee binib bi kaa gaa u ki kii na, bi yaa koo ni kan, baan len ke ni waar la aa? ²⁴Le ni mɔmɔk yaa nabr Uwumbor aah len pu na kan, unii u kaa gaa Yesu ki kii na, bee unii u kaa nyi Yesu aasan na yaa koo ni kan, ni mɔmɔk aah len pu na le ga cha waalandak li muk u, ki cha u bee waatunwanbir aah bi pu na, ²⁵ki cha usui ni aabɔr nya mpaan pu. Nima

pu le u ga gbaan kitiɔ, ki pak Uwumbor, ki len ke ni ye mbamɔn, Uwumbor sil bi nikaasisik ni.

Naah ga li dooni Uwumbor pu na

²⁶Nnaabitiib, maah len pu na ye kinye? Ni yaa nan kuun tɔb chee kan, ubaa ga li ban ke u gaa nlahn, uken mu ga li kpa mmɔkm, ubaa mu ga li kpa Uwumbor aah kpiir pu ki tuk u na, uken mu ga li kpa iliin yayan, ubaa mu ga nmaa nabr iliin yayan ngbaan. Naah ga na tiwan ni mɔmɔk na, ni li nani tiwan ni ga ter Uwumbor aanib ke bi dii waasan mbamɔm na. ²⁷Ni ponn ni bibaa yaa ban bi len iliin yayan kan, cha binib bilee, bee bitaa len. Binib bi len na taa jer bitaa. Cha bi len ubaabaa, ki cha ubaa mu nabr baah len pu na. ²⁸Unii u ga nmaa nabr iliin yayan ngbaan na yaa kaa bi kan, cha bi nmin Uwumbor aadiik ni, ki li len bibaa ni Uwumbor chee. ²⁹Cha Uwumbor aabɔnabitiib bilee bee bitaa mu len, ki cha biken lik baah len pu na. ³⁰Uwumbor yaa kpiir tibɔr ki mɔk unii u mu ka nikaasisik ni na kan, cha unii u puen len na nmin waahr aan uleler mu len. ³¹Le ni mɔmɔk ga nmaa nabr Uwumbor aah len pu na ubaabaa. Ni yaa na kina kan, ni mɔmɔk ga nmaa bae Uwumbor aabɔr, le ni ga pɔɔk ni mɔmɔk aataakpab. ³²Nfuur Nyaan yaa cha unii nabr Uwumbor aah len pu na kan, u ga nmaa chuu ubaa ki li kii n-yoonn mubaa. ³³Uwumbor aa ban kifuu, u ban suuna la.

³⁴Bipiib li nmin Yesu aanib aakuun ponn ni na. Baa kpa nsan ke bi len. Ni bi kina Yesu aanib aakuun mɔmɔk ponn ni la. Ni nan bi li keei bichatiib aamɔi. Uwumbor Aagbaɔ mu len kina la. ³⁵Bi yaa ban bi bee tiwan kan, cha bi baa bichatiib linampal. Ba pu? upii yaa len

Yesu aanib aakuun ni kan, ni kpa in-mɔɔn la.

³⁶Uwumbɔr aabɔr puen nyan ni nimi le chee ee? Tibɔr ngbaan pii nimi baanja la aa? ³⁷Tɔ, unii yaa dak ke u ye Uwumbɔr aabɔnabr kan, bee u yaa dak ke u kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapiin kan, cha u bee ke maah ɲmee pu tii nimi na, ni ye Tidindaan aah len pu na la. ³⁸Unii yaa kaa gar maah ɲmee pu na kan, ni mu taa gar u.

³⁹Nnaabitiib, nima pu na, cha ninim-bil li man ke ni nabr Uwumbɔr aah len pu na, ki taa bui unii ubaa ke u taa len iliin yayan. ⁴⁰Ni mu li ɲani tiwan mɔmɔk, ni li dii nsan.

Yesu Kristo aah fikr nkun ni pu na

15 Nnaabitiib, m ban m teer nimi maah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na la. Ni nan gaa tibɔnyaan ngbaan, ki sil ti pu. ²Tibɔnyaan ngbaan mu pu le ni ɲmar. Ni yaa joo maah tuk nimi ti na mbamɔm, ki yaa kaa gaa ti ki kii fam kan, ni ɲmar a.

³Maah nan gaa tibɔnyaan ngbaan na, tima le m nan di tuk ni mu. Ti ye tibɔk-paan ki jer tibɔr mɔmɔk. Tibɔnyaan ngbaan le ye ke Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu. Ni ɲmee kina Uwumbɔr Aagbaɲ ni. ⁴Le bi nan di u di sub. Iwiin itaa daal le Uwumbɔr fikr u nkun ni. Ni ɲmee kina Uwumbɔr Aagbaɲ ni. ⁵Waah fikr nkun ni na, le Piita kan u. Le waakpambalb kipiik ni bilee mu kan u. ⁶Le waadidiliib bi jer ikui iɲmu na mu nan kpaan kan u. Bi ponn ni pam beenin bi, le bibaa mu kpo. ⁷Jems mu nan kan u, le bikpambalb mɔmɔk mu kan u.

⁸Gbelngbeln yaan le m mu kan u. Min u bi ke baah ker ubo u lii na, m mu kan u. ⁹Yesu aakpambalb mɔmɔk jer mi. Maa ɲeer ke bi yin mi ke Yesu aakpambal; ba pu? m nan ɲa waanib falaa. ¹⁰Le Uwumbɔr aah ter mi pu na, m bi ke maah bi pu dandana na. Waah ter mi pu na, waa

ter mi yɔli. M tun lituln ki jer Yesu aakpambalb mɔmɔk. Ni mu aa ye min le tun lituln ngbaan. Uwumbɔr aaterm mu bi m chee na le cha m tun. ¹¹Nima pu na, min le yaa nan tuk nimi tibɔnyaan ngbaan, bee bima le yaa nan tuk nimi kan, ti mɔmɔk tuk nimi kina la, ni mu gaa ti ki kii kina.

Uwumbɔr aanib aah ga fikr nkun ni pu na

¹²Tɔ, taah nan tuk nimi ke Uwumbɔr fikr Kristo nkun ni na, ni ɲa kinye aan ni ponn ni bibaa ki len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni. ¹³Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Kristo nkun ni. ¹⁴Uwumbɔr yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, taah tuk nimi tibɔnyaan ti na mu ye yɔli la. Ni mu gaa ti ki kii yɔli la; ¹⁵ni mu mɔk ke ti mɔn nnyamɔn paan Uwumbɔr; ba pu? ti len ke u fikr Kristo nkun ni. Ni yaa ye mbamɔn ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Yesu mu nkun ni. ¹⁶Ba pu? Bi yaa len ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ni mɔk ke Uwumbɔr aa fikr Kristo mu nkun ni. ¹⁷Uwumbɔr yaa kaa nan fikr Kristo nkun ni kan, ni gaa u ki kii yɔli, ki beenin bi nimi aatunwanbir aapɔɔn ni. ¹⁸Binib bi nan dii Yesu ki kpo na mu, ni mɔk ke bi mu bee yɔli. ¹⁹Ti yaa kpa limakl Kristo pu dulnyaa wee ponn ni baanja kan, ti kpa kinimbaak ki jer binib mɔmɔk.

²⁰Tɔ, ni ye mbamɔn la, Uwumbɔr sil fikr Kristo nkun ni. Uma le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na, le ki mɔk ke binib bimɔk kpo na mu ga nan fikr nkun ni. ²¹Uja ubaa pu, le nkun bi. Uja ubaa mu pu, le binib bi kpo na mu ga fikr nkun ni. ²²Adam pu, le binib mɔmɔk kpu. Kristo pu, le binib mɔmɔk ga kan limɔfal. ²³Kina le bi ga li paa tɔb pu. Kristo le ye njan aanii u puen fikr nkun ni na. U yaa gir ni kan, binib bi ye uyaab na mu

ga fikr nkun ni. ²⁴ Tiwan nimina mómók yaa ti ɲa kan, le tiwan mómók ga doo. N-yoonn ngbaan le u ga kuln waadim aabɔɲ mómók aapɔɔn, ki di nnaan na tii Ute Uwumbɔr, ²⁵ ki ga li joo tiwan mómók ki nan saa buyoonn Uwumbɔr di waadim mómók ɲa utaapɔtan ni na. ²⁶ Kookoo aadin u u ga bii u na le ye nkun. ²⁷ Uwumbɔr Aagbaɲ le len ke u di tiwan mómók di ɲa Kristo aataapɔtan ni ke ni kii waamɔb. Uwumbɔr Aagbaɲ aah len ke u cha tiwan mómók kii Kristo aamɔb na, nima le aa mók ke Uwumbɔr ubaa mu ga kii waamɔb. ²⁸ Uwumbɔr yaa cha tiwan mómók kii Kristo aamɔb kan, le Kristo, u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn na, u mu ga kii Uwumbɔr u nan cha tiwan mómók kii waamɔb na aamɔb. Nima kan, Uwumbɔr le ga li joo tiwan mómók pel pel.

²⁹ Tɔ, ni muin binib bibaa nnyun ni, ke bi sil binib bi kpo na aasisiyyaan la. Bibaa yaa bui ke binib bi kpo na aan fikr nkun ni kan, ba pu ni muin binib nnyun ni baasisiyyaan? ³⁰ Binib yaa kaan fikr nkun ni kan, ba pu ti kani linimaln n-yoonn mómók? ³¹ Nnaabitiib, idaa mómók m chuun nkun ni la. M kpa kipupuk ni pu Tidindaan Yesu Kristo aasan ni, nima le cha m len kina. ³² Ipeel nan tak mi Efesus aatiɲ ni. M yaa po ye unibɔn u kaan fikr nkun ni kan, m kan tinyoor ni pu uu? Aayii. Binib bi kpo na yaa kaan fikr nkun ni kan, “Cha ti li ji ki li nyu; ba pu? ti ga fe kpo fen.” Tɔ, ni ye mbamɔn, binib bi kpo na ga sil fikr nkun ni.

³³ Ni taa cha unii ubaa ɲmann nimi man. “Ni yaa dii binib bi kaa ɲan na kan, nimi aabimbinyaan ga bii.” ³⁴ Finn ngeen pu man, ki tun lituln li ɲan na, ki taa ki tun titunwanbir. Ni ponn ni bibaa aa nyi Uwumbɔr. M len kina ke m jinn nimi inimɔɔn la.

Tiwon ti fikr nkun ni na aabɔr

³⁵ Le unii ubaa ga baa ke, “Binib bi kpo na ga ɲa kinye ki fikr nkun ni? Bi yaa fikr nkun ni kan, tiwon ngbaan aaboln ga li bi kinye?” ³⁶ Ujɔr, aa yaa di lijikaabuul bun kan, li yaa kaa kpo kan, laan punn. ³⁷ Lijikaabuul li aa di bun na aa bi ke li ga lu na aah ga li bi pu na. Ni po ye lijikaabuul la, nibaakan idi, nibaakan tijikaar tiken. ³⁸ Le Uwumbɔr tii lijikaabuul ngbaan tiwon, waah gee pu na. U tii lijikaabuul mómók aawon aabɔɲ aabɔɲ la.

³⁹ Tiwan mómók aawon aa kpaan. Binib aawon bi tibaa, tiwakor mu aawon bi tibaa, inyoon mu aawon bi tibaa, ijan mu aawon bi tibaa.

⁴⁰ Paacham aawan mu bi la, le ki cha kitiɲ aawan. Paacham aawan kpa kinyaan, kitiɲ aawan mu kpa kinyaan. Naanyaan mu aa kpaan. ⁴¹ Nwiin, ni uɲmal, ni ɲɲmabil kpa kinyaan; ni mu aanyaan aa kpaan; ɲɲmabil mómók aanyaan mu aa kpaan.

⁴² Binib yaa nan fikr nkun ni kan, ni ga nan li bi kina la. Tiwon ti bi di sub na, ni ye tiwan ni ga bur na la. Ni yaa fikr nkun ni kan, ni ga nan li ye tiwon ti kaan ɲmaa bur na la. ⁴³ Tiwon ti bi di sub na, aa ye lisil aawon. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li ye lisil aawon. Tiwon ti bi di sub na aa kpa mpɔɔn. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na, tima le ga li kpa mpɔɔn. ⁴⁴ Tiwon ti bi di sub na, ti ye dulnyaa ni aawon la. Tiwon ti ga nan fikr nkun ni na ga nan ɲeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na la. Dulnyaa wee ponn ni aawon aah bi na, tiwon ti ga ɲeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na mu bi la. ⁴⁵ Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke Uwumbɔr nan naan njan aanii Adam, ki tii u limɔfal.* Kookoo yoo le ye Nfuur Nyaan mu

*15:45 : Lik Mpiin 2.7.

tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uma le ye Kristo. ⁴⁶Njan, ti kpa dulnyaa wee ni aawon. Lelee le ti ga kan tiwon ti ga ɲeer Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na paacham. ⁴⁷Uwumbɔr nan di titan le naan njan aanii Adam. U nyan ni kitiɲ la. Lelee aanii, u ye Kristo na, uma le nyan ni Uwumbɔr do. ⁴⁸Binib bi ye kitiɲ yaab na bi ke unii u Uwumbɔr nan di titan ki naan u na aah bi pu na la. Binib bi ye Uwumbɔr do yaab na, bi mu bi le ke unii u nyan ni paacham na aah bi pu na. ⁴⁹Ti naahn unii u Uwumbɔr nan di titan ki naan u na la. Kina le ti ga li naahn unii u nyan ni Uwumbɔr do na mu.

⁵⁰Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke tiwon ti ye tinann ni nsin na aan ɲmaa koo Uwumbɔr aanaan ni paacham. Ni ga bur na mu aan ɲmaa le ye ni kaan bur na.

⁵¹Li pel man, m ga tuk nima tibɔr ti bɔɔ na. Timi bibaa ga kpo, bibaa mu ga pii Kristo aah ga gir ni bundaln na. Le ti mɔmɔk aawon ga kpeln. ⁵²Kakaan yaa wii kookoo yaan kan, libuul ngbaan ni le ti ga kpeln. Naan pii linimbil aah ga kab pu na. Kakaan ga nan wii, le binib bi kpo na ga fikr nkun ni, kaan ki bur. Le Uwumbɔr ga kpeln timi aawon. ⁵³See tiwon ti ga bur na kpeln tiwon ti kaan ki bur na, tiwon ti ga kpo na mu kpeln ti kaan kpo na. ⁵⁴Tiwon ti ga bur na yaa nan kpeln ti kaan bur na, aan tiwon ti ga kpo na yaa nan kpeln tiwon ti kaan ki kpo na kan, liyaadaal ngbaan le Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na ga gbiin ke, “Uwumbɔr nyaɲ nkun, ki kuln mu.”†

⁵⁵Nkun aapɔɔn bi la chee?

Nkun aaween ki bi la chee?”‡

⁵⁶Titunwanbir le ye nkun aaween. Uwumbɔr aakaal le ye titunwanbir aapɔɔn. ⁵⁷Le ti dooni Uwumbɔr; ba pu? Tidindaan Yesu Kristo pu le u tii timi bunyaɲ.

⁵⁸Nnaabigeehm, nima pu na, n-yoonn mɔmɔk ni li tun Tidindaan aatuln sakpen, ki taa cha nibaa leɲ nimi. Ni li bi li ni; ba pu? ni nyi ke ni yaa tun lituln tii Tidindaan kan, naa tun fam.

Ipiin i ni ga di tii Uwumbɔr aanib na

16 Tɔ, tibɔr ti bi ki joo cha ipiin i ni ga too ki tii Yesu aanib bi bi Judea aatiɲ ni na, ni li ɲani maah tuk Yesu aanib Galasia aatiɲ ponn ni ke bi li ɲani pu na. ²Likpaakool daal mɔmɔk, ni mɔmɔk aah kan tinyoor pu na, ni di ngem bil, ki li kii buyoonn m ga labr ni na. Nima kan, m yaa nan fuu ni kan, naan ki piin ki li too ɲimombil. ³Ni lee ni ponn ni bibaa. M yaa nan fuu ni kan, m ga tii bi tigbann, ki tun bi, ke bi di naah too ipiin i na ki di buen ti tii Yesu aanib bi bi Jerusalem na. ⁴Ni yaa ɲeer m mu buen nima chee kan, m mu ga dii bi.

Pɔɔl aalandak

⁵M ban m bɔ dii Masedonia aatim ni. M yaa bɔ dii nima chee kan, m ga dii ni ni chee. ⁶Nibaakan, m ga li bi ni chee ki yunn, nibaakan, kakab yoonn ga ti jer. Nima kan, ni ga ter mi m gor ki ki buen maah cha nin chee na. ⁷M yaa nan fuu ni ni chee kan, maa ban m nan li bi ni chee iwiin siib. Tidindaan yaa kii kan, m ban ke m nan li bi ni chee ki yunn la.

⁸Tɔ, m ga li bi Efesus aatiɲ ni do ki ti saa Pentekost daal; ⁹ba pu? m kpa nsan sakpen ke m tuk binib Yesu aabɔnyaan tee. Le maadim mu wiir.

¹⁰Timoti yaa nan fuu ni ni chee kan, ni taa ɲaab ulan; ba pu? u mu tun Tidindaan aatuln ke maah tun pu na la.

¹¹Nima pu na, ubaa taa lik u fam. Ni ter u man aan u gor ki ki chuun buen nibaa

†15:54 : Lik Aisaya 25.8.

‡15:55 : Lik Hosea 13.14.

chee ni mpopiin, aan ki ki gir ni m chee; m nyi ubor ke u ni tinaabitiib ga fuu ni.

¹²Tina aabo Apolos ma kan, m gaɗ u sakpen ke u dii tinaabitiib ki dan ni chee, le waa ban ke u dan dandana wee. U yaa kan nsan kan, u ga dan ni chee.

Kookoo aabɔr

¹³Ni li nyi man, ki li dii Yesu mbamɔm, ki taa di cha waasan. Ni li kpa lipobil man, ki li kpa mpɔɔn mu Uwumbɔr tii nimi na. ¹⁴Naah tun lituln limɔk na, ni li gee tɔb man.

¹⁵Ni nyi Stefanas ni waachiln ni aanib aabɔr, ke bima li puen Akaya aatiɗ aanib mɔmɔk ki dii Yesu aasan. N-yoonn mɔmɔk bi kpa liyabr ki ter Yesu aanib.

¹⁶Nnaabitiib, m gaɗ nimi, ni dii binib bimɔk bi kina na, ni binib bimɔk kpaan ti chee ki tun Uwumbɔr aatuln linimaln na aasan.

¹⁷Stefanas, ni Fotunatus, ni Akaikus aah fuu ni na, le m kpa mpopiin. Naah kaa bi m chee na, le bi leɗ nimi aaleleɗ.

¹⁸Baah fuu ni na, bi pɔɔk ntaakpab, ni ni mu aataakpab. Ni li pak binib bi bi kina na.

¹⁹Uwumbɔr aanib bi bi Asia aatim ni na dooni nimi. Akuila ni upuu Prisila, ni Tidindaan Yesu aanib bi kuuni bido na mu dooni nimi mbamɔm waayimbil pu.

²⁰Tinaabitiib mɔmɔk dooni nimi.

Ni mu doon tɔb ke naabitiib aah gee tɔb pu na.

²¹Min Pɔɔl le ɗmee maanmeen ki dooni nimi.

²²Unii yaa kaa gee Tidindaan kan, Uwumbɔr aabɔbir li bi u pu.

Tidindaan, dan.

²³Tidindaan Yesu ɗa tinyoor ɗa ni pu.

²⁴M gee ni mɔmɔk Yesu Kristo pu.

Lelee aagbaŋ ki Pɔɔl ŋmee ki tii

KORINT YAAB

na

1 Min Pɔɔl u ye Yesu aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti le ŋmee kigbaŋ kee tii nimi Uwumbɔr aanib bi bi Korint aatiŋ ni na, ni waanib bimɔk bi Griis aatim mɔmɔk ni na. ²Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Pɔɔl di idoon tii Uwumbɔr

³Cha ti pak Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. U ye Tite u san timi kinimbaak sakpen ki sɔŋ tisui na. ⁴Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni u sɔŋni tisui, ke ti mu ga ŋmaa sɔŋ binib bi bi falaa mɔmɔk aabɔŋ ni na aasui. Ti mu ga sɔŋ bisui ke Uwumbɔr aah sɔŋ tisui pu na. ⁵Kristo pu, le ti ji falaa sakpen. Kristo pu, le Uwumbɔr sɔŋ tisui sakpen. ⁶Taah ji falaa pu na, ni pu le ti ji falaa, ke ti sɔŋ nisui ki ter nimi, ni ŋmar. Uwumbɔr yaa sɔŋ tisui kan, ni pu le u sɔŋ tisui, ke ti mu sɔŋ nisui, ke ni li kpa limɔr ki ji falaa ke ti mu aah ji falaa pu na. ⁷Nima pu na, ti dak ke naan gir puwɔb. Ba pu? ti nyi ke ni yaa ji falaa ke taah ji falaa pu na kan, Uwumbɔr ga sɔŋ nisui, ke waah sɔŋ tisui pu na.

⁸Tinaabitiib, ti ban ke ni bee taah nan ji falaa pu Asia aatiŋ ni na. Falaa ngbaan nan muk timi ki ti chaar jer. Taa nan dak ke ti ga ki li bi. ⁹Timi tibaa nan len ke ti ga kpo. Ni ŋa kina ke ti bee ke taan ŋmaa ter tibaa. Uwumbɔr u fikr binib nkun ni na baanja le ga ŋmaa ter timi. ¹⁰U nyan timi ijawaan aakun ni, ki beenin nyani timi. Ti pak ke u ga ki nyan timi. ¹¹Ni mu aah mee Uwumbɔr tii timi pu na, ni ter timi la. Binib aah mee Uwumbɔr tii timi ki wiir pu na, le u ga ŋa tinyoor ŋa ti pu.

Nima le binib pam ga doon Uwumbɔr tii timi.

Pɔɔl aalandak aah kpeln pu na

¹²Ti kpa kipupuk; ba pu? ti nyi tisui ni ke ti bi chain. Timi aabimbin bi mbamɔm Uwumbɔr aah ban pu na. Binib aalan le aa cha ti bi mbamɔm, Uwumbɔr aaterm pu, le cha ti bi mbamɔm joo cha dulnyaa wee ni aanib wɔb, ki moo bi mbamɔm joo cha niwɔb. ¹³Ti yaa ŋmee kigbaŋ tii nimi kan, ti ŋmee tibɔr ti gbii na baanja la. Ni ga ŋmaa karn ti, ki bee ti mɔmɔk aatataa. M kpa limakl ke ni ga bee ti mɔmɔk doo. ¹⁴Dandana ni bee timi aabimbin ngem aah bi pu na. M kpa limakl ke bundaln Tidindaan Yesu ga gir ni na, ni ga sil bee ke ni ga li ŋmaa kpa kipupuk ti pu, ke ti mu aah ga li kpa kipupuk ni pu pu na.

¹⁵⁻¹⁶Maah nyi kina na, le m nan ban ke m puen mann nimi. Maah nan cha Masedonia aatiŋ ni na, m nan ban ke m dii ni ki nan mann nimi, le ki nin buen nima; m yaa ti ki gir ni kan, m ki dii ni ki nan mann nimi, ki ter nimi nfum mulee, aan ni mu ter mi m buen Judea aatiŋ ni. ¹⁷Maah nan len ke m ga dan na, maa len fam la; maah dak ke m ga ŋa pu na, ni ye ke m dii binib aalan la aa? Ni dak ke m ye unii u aalandak kpeln yɔl yɔl na la aa? ¹⁸Uwumbɔr aah ye mbamɔndaan na, ti mu aa kpeln timi aalandak yɔl yɔl. ¹⁹M ni Silfanus ni Timoti nan tuk nimi Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aabɔr. Uma le aa ye unii u aalandak kpeln yɔl yɔl na. U ŋani waah len pu na n-yoonn mɔmɔk. ²⁰U pu, le Uwumbɔr gbiin waah puu tipuur ti wiir na mɔmɔk. Nima pu na, u pu le ti bui ke, “Amii,” le ki nyuŋ Uwumbɔr. ²¹Uwumbɔr le ter ti ni nimi ke ti dii Kristo mbamɔm, ki lee timi ke ti tun waatuln. ²²U daan timi ke uma le yeh timi, ki di Waafuur Nyaan ŋa tisui ni, ke u mɔk timi waah ga tii timi pu na n-yoonn mu choo na.

²³ M puu Uwumbor ke m len mbamɔn la; maa nan ban ke m kae nimi, nima le cha m nan len ke maan dan ni chee Korint aatiŋ ni n-yoonn ngbaan. ²⁴ Taa joo nimi mpɔɔn; naah gaa Yesu ki kii mbamɔm na, le ti ban ti ter nimi ni li kpa mpopiin. Timi aatuln le na.

2 M nan di ɲa nsui ni, ke maan ki dan ni chee ki nan tii nimi mpombiin. ² Ba pu? nimi le ye binib bi tii mi mpopiin na. M yaa bii nisui kan, naan ki ɲmaa tii mi mpopiin. ³ Nima le cha m nan ɲmee kigbaŋ ngbaan tii ni nimi. Maa ban m dan ki nan li kpa mpombiin ni pu. Ni ye binib bi ba ga ɲmaa ɲa mi mpopiin na la. M nyi nimi aabimbin, ke m yaa kpa mpopiin kan, ni mu ga li kpa mpopiin. ⁴ Maah nan ɲmee kigbaŋ ngbaan m tii nimi na, nsui nan bii sakpen. M nan wii pam. Maa nan ɲmee kigbaŋ ngbaan ke m tii nimi mpombiin, m nan ban ke ni bee maah gee nimi sakpen pu na la.

Di cha pinn unii u tun si taani na

⁵ Ni ponn ni ubaa yaa tun titunwanbir ki bii nsui kan, naa ye nsui baanja le u bii, ni mɔmɔk aasui le u bii. M mu aa ban ke m len tibor ngbaan ki ti chaar jer. ⁶ Ni ponn ni pam aah kii ki daa utafal pu na, nima le ɲeer. ⁷ Dandana ni ɲan ke ni di cha pinn u, ki sɔŋ usui, u taa li kpa mpombiin ki ti chaar jer. ⁸ Nima pu na, m gaŋ nimi, ni cha u sil bee naah gee u pu na. ⁹ M nan ban m bee nimi aabimbin aah bi pu na, ke ni ga kii maamɔb mɔmɔk aan naan kii. Nima le cha m nan ɲmee kigbaŋ ngbaan tii nimi. ¹⁰ Ni yaa di cha pinn unii kan, m mu ga di cha pinn u. Maah di cha pinn u pu na, ni pu le m di cha pinn u, ki si Kristo aasisiiyaan. ¹¹ M di cha pinn u, ke kinimbɔŋ taa nyan timi; ba pu? ti nyi kaah ban ki bii timi pu na.

Ilandak aah nan joo Pɔɔl pu na

¹² M nan buen Troas aatiŋ ni, m ti moon Kristo aabɔnyaan. Maah fuu ni na,

le Tidindaan tii mi nsan ke m tun waatuln ngbaan. ¹³ Le maah kaa kan nna aabo Taitus nima chee na, maa ɲmaa fuur lii nsui ni. Nima le m choi nima chee aanib, le ki siir buen Masedonia aatiŋ ni.

Yesu Kristo pu le ti nyaŋni

¹⁴ Tɔ, cha ti doon Uwumbor mbamɔm. N-yoonn mɔmɔk u cha ti nyaŋni kinimbɔŋ, Kristo aapɔɔn pu, ki cha ti buen ni kookoo, ki tuk binib waabɔr ke bi bee u. Waabɔr mɔ ke tulalee aah nu mɔ pu na. ¹⁵⁻¹⁶ Ti mu bi Uwumbor chee ke tulalee aayon mu nu mɔ na la; ba pu? Kristo bi tisui ni. Binib bi ɲmar na ɲun waah nu mɔ pu na, ki kan limɔfal; ba pu? bi gaa u ki kii. Binib bi kaa ɲmar na mu ɲun ki kan nkun; ba pu? baa gaa u ki kii. Ubaa ga ɲmaa tun Uwumbor aatuln ubaa pu uu? Aayii. ¹⁷ Ti mu aa mooni Uwumbor aabɔr ɲimombil pu ke binib pam aah ɲani pu na. Uwumbor le tun timi ke ti moon waabɔr. Nima pu le ti ye binib bi len mbamɔn na, ki mooni Uwumbor aabɔr unimbil ni, Kristo aapɔɔn pu.

Ti ye tipuupɔln aatutum la

3 Ni dak ke ti piin ke ti ki nyuŋ tibaa aa? Taa bi ke binib bibaa aah bi pu na, ki ban ke binib ɲmee kigbaŋ ki pak timi na, ti tii nimi. Ti ban ke ni ɲmee kigbaŋ ki pak timi ii? Aayii. ² Nimi nibaa le ye kigbaŋ ki pak timi na ki ɲmee tisui ni. Ba pu? binib yaa lik nimi aabimbin aah bi pu na kan, bi ga bee ke ti mɔk nimi nsanyaan la. ³ Bi ga bee ke ni ye kigbaŋ ki nyan ni Kristo ni na, le u cha ti ɲmee ki. Taa nan di ngbaŋmeemoon le ɲmee ki. Uwumbor u ye limɔfadaan na Aafuur Nyaan le ɲmee ki. Ʋɲmeen ngbaan aa

ηmee ηitakpal pu,⁴ ni ηmee binib aasui ni la.

⁴Kristo pu, le ti kpa limakl kina, Uwumbor aanimbiin ni, nima le cha ti len kina. ⁵Taa len ke ti ga ηmaa ηa nibaa tibaa aapoon pu. Timi aapoon nyan ni Uwumbor chee la. ⁶Uma le tii timi mpoon ke ti tuk binib waah puu tipu-upoln ti na. Taa tuk bi ke bi yaa kaa kii Moses aakaal momok kan, bi ga kpo. Ti tuk bi ke Uwumbor Aafuur Nyaan le ga tii bi limofal. Ba pu? Moses aakaal mok timi ke ti ηeer nkun, Uwumbor Aafuur Nyaan le tii timi limofal.

⁷Moses aakaal nan ηmee ηitakpapa-pan pu, ki nan fuu ni ni mpoon aafuun la. Uwumbor aah nan cha Moses tii Israel yaab nkaal mu bi door na, Moses aanimbil wob nan wiin chain, le binib aanimbil aa ηmaa lik u. To, nkaal mu mok timi ke ti ηeer nkun na aah nan joo ni nwi-ihn kina na, ⁸Uwumbor yaa tii timi Waa-fuur Nyaan kan, Nfuur Nyaan ngbaan ga li joo ni nwiihn ki ti jer kina. ⁹Waah nan tii binib nkaal mu mok bi ke baabor bii na, bi nan kan nwiihn mu deer binimbil na, le waah tii timi tibonyaan ti mok timi ke timi aabor ηan u chee na, tibonyaan ngbaan ga tii timi nwiihn ki ti jer kina. ¹⁰Moses aakaal mu nan joo ni nwiihn na aa ki kpa nwiihn; ba pu? tibonyaan ngbaan aawiihn jer nwiihn ngbaan la. ¹¹Moses aakaal mu jer na yaa nan kpa nwiihn kan, tibonyaan ti ga li bi n-yoonn momok na le kpa nwiihn ki ti jer kina.

¹²Taah kpa limakl tibonyaan tee pu na, nima le ti kpa lipobil ki len. ¹³Taa bi ke Moses na. U nan di likekeln biin unimbil wob, ke Israel yaab taa kan nkaal mu nan bi door na aah nan cha unimbil wob wiin chain pu na. ¹⁴Bitafal nan pɔɔ. Bi yaa karn Uwumbor aagbakpok kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. Ba

pu? unii aan ηmaa bee naatataa see u gaa Kristo ki kii. ¹⁵Bi yaa karn Moses aakaal kan, baa beer naatataa ki nan saa dandana. ¹⁶Unii yaa fenn ki dii Tidindaan kan, u ga bee naatataa. ¹⁷Tidindaan ni Nfuur Nyaan ye Unibaan la. Nfuur Nyaan aah bi nin chee na, lifuur bi nima. ¹⁸Ti momok waa Tidindaan aah wiin chain pu na. Nibaa aa bi ki dok timi ke ti taa li waa u. Tidindaan u ye Nfuur Nyaan na le cha ti bi kpelni, ki naɲni u, ki moo wolni n-yoonn momok, ke waah wiin chain pu na.

Tibonyaan ti kpa mpoon na bi timi bi kaa kpa mpoon na aajaal ni la

4 To, Uwumbor aanimbaasaln pu, le u tii timi waatuln ke ti tun. Nima le timi aataakpab aa yol. ²Ti yii inimoon aatuln, ni mbomboon aatuln, kaa ηmanni binib, kaa kpelni Uwumbor aabor. Ti bi Uwumbor aanimbil ni la. Nima le cha ti tuk binib waabor mbamom, aan bi momok bee ke ti len mbamom. ³Binib bi kaa ηmar na baanja le aa bee tibonyaan tee aatataa. ⁴Kinimbom ki joo dulnyaa aanib na le job binib bi kaa gaa Yesu ki kii na aanimbil, ke tibonyaan tee taa woln binimbil. Tibonyaan tee tuk timi Kristo aah ηan sakpen pu na. U ye Uwumbor aanaɲ la. ⁵Taa mooni timi tibaa aabor. Ti mooni Yesu Kristo aabor la, ke uma le ye binib momok Aadindaan. U pu le ti ye nimi aatutum. ⁶Uwumbor u nan len ke “Cha nwiihn woln mbomboon ni” na,[§] uma le woln tinimbil, ke ti bee waah ηan sakpen pu na. Yesu Kristo aabimbin aah bi pu na le mok timi Uwumbor aah ηan sakpen pu na.

⁷Timi bi kaa kpa mpoon na, Uwumbor di tibonyaan ti kpa mpoon sakpen na ηa tiɲaal ni, aan binib bee ke tibonyaan ngbaan aapoon nyan Uwumbor chee, naa

[¶]3:3 : Moses aakaal nan ηmee ηitakpal pu la. Lik Nnyam 24.12.

[§]4:6 : Lik Mpiin 1.3.

ye ti chee. ⁸Limukl aabɔŋ le pii timi, ki mu aa nyaŋ timi. N-yoonn mbaa le timi aalan ŋmal, le ti tee kpa limakl. ⁹Binib ŋani timi falaa, le Uwumbɔr aa di cha timi. Bi lii timi kitiŋ, ki mu aa ku timi.

¹⁰N-yoonn mɔmɔk binib dii timi ke bi ti ku timi, ke baah nan dii Yesu bi ti ku u pu na. Baah kaa ku timi na, nima le mɔk ke Yesu aamɔfal aapɔɔn bi ti ni. ¹¹Yesu pu, le binib ban bi ku timi n-yoonn mɔmɔk. Baah kaa ku timi na, nima le mɔk ke Yesu aamɔfal aapɔɔn bi timi bi ga kpo na ni. ¹²Nkun dii timi la, le ni kan limɔfal.

¹³Tɔ, unii u nan ŋmee Uwumbɔr aalahn aagbaŋ na ŋmee ke u gaa Uwumbɔr ki kii, le ki len.

Uwumbɔr Aafuur Nyaan le cha ti mu gaa u ki kii kina, le ki len.** ¹⁴Ti bee ke Uwumbɔr u nan fikr Tidindaan Yesu nkun ni na, ga fikr timi bi mu kpaan Yesu chee na nkun ni, ki ga li joo timi ni nimi ki di buen ubaa chee. ¹⁵Ni pu, le ti ji falaa ngbaan mɔmɔk. Binib bi gaa Uwumbɔr na yaa kpaɛ kan, binib bi ga li dooni Uwumbɔr na mu ga li wiir, ki ga nyaŋ u.

N-yoonn mu choo na aabɔr

¹⁶Nima le cha tiwon aa yɔl. Tiwon timina bi diŋni iwiin mɔmɔk la. Timi aawiin aapɔɔn kpaɛ iwiin mɔmɔk la.

¹⁷Dandana aafalaa aan yunn, kaa wiir. Falaa ngbaan pu, le ti ga kan mpopiin ki ti nyaŋ, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁸Titafal aa bi tiwan ni ti waa ni na ni, titafal bi taah kaa waa tiwan ni na le ni. Taah waa tiwan ni na aan li bi n-yoonn mɔmɔk. Taah kaa waa tiwan ni na, nima le ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

5 Tɔ, ti nyi ke tiwon timina yaa kpo kan, tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na bi paacham. Uwumbɔr le

toor tiwon ngbaan ki tii timi. ²Taah bi dulnyaa wee ni na, le ti ji falaa, ki du. Tinimbil man ke ti kan timi aawon ti bi paacham na. ³Ti yaa kan tiwon ngbaan kan, timi aawiin aan chuun mu ŋmeen.

⁴Ni ye mbamɔn, timi bi bi dulnyaa wee ni na, falaa muk timi, le ti du. Naa ye ke ti ban ke timi aawiin li chuun muŋmeen. Ti ban ke ti kan tiwon ti bi paacham na. Ti ban ke ti di tiwon ti ga kpo na lii, ki kan tiwon ti ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ⁵Uwumbɔr le toor tiwon ngbaan tii timi, ki tii timi Waafuur Nyaan ke u mɔk timi ke u ga tii timi waah nan puu tipuur ti na.

⁶Nima le cha ti kpa lipobil n-yoonn mɔmɔk. Ti nyi ke taah laa bi dulnyaa wee ni buyoonn na, taa bi Tidindaan do paacham. ⁷Ti dii gaakii aasan,†† taa dii tiwan ni tinimbil waa ni na. ⁸Le ti kpa lipobil. Ti yaa di tiwon timina lii, ki kun Tidindaan do paacham kan, ni ga li mɔ timi. ⁹Ti yaa bi kitiŋ do, bee ti yaa bi paacham kan, ti ban ke ti piir usui la. ¹⁰Ba pu? ti mɔmɔk ga nan sil Kristo aanimbiin ni, aan u lik timi aabimbin aah bi pu na, ki bee ke ti tun ni ŋan na, bee ni kaa ŋan na dulnyaa wee ni, ki ga tii ti mɔmɔk taah tun pu na aapal.

Yesu Kristo pu le ti ni Uwumbɔr kpaan

¹¹Nima le cha ti san Tidindaan, ki sur binib ke bi li dii u. Uwumbɔr nyi timi aabimbin aah bi pu na. M dak ke ni mu nyi timi aabimbin. ¹²Naa ye ke ti bi pak tibaa la. Ti ban ke ti tii nimi ŋitaa ŋi pu ni ga li kpa kipupuk ti pu na, aan ni bee naah ga kii pu ki len tii binib bi lik biken paacham, ki kpa kipupuk bi pu, kaa lik bisui ni na. ¹³Bi yaa len ke ti waar kan, Uwumbɔr pu le ti bi kina. Ti yaa kpa laasaab kan, ni pu le ti kpa, ke ti ter nimi.

** 4:13 : Lik Ilahn 116.10.

†† 5:7 : Naatataa le ye ke: Ti ŋa naadii ke u bi, le ki dii waasan.

¹⁴Kristo aah gee timi pu na le junni tiwon ni, ki cha ti bi kina. Ti nyi ke uni-baan nan sil binib mómók aasisiyyaan ki gaa baakun ki kpo, nima le bi mómók kpo. ¹⁵U nan kpo binib mómók pu, ke binib bi laa bi na taa ki ɲani baageehn, bi li ɲani waageehn; ba pu? u nan kpo bi pu ki fikr nkun ni.

¹⁶Taan ki lik unii ubaa paacham ke dulnyaa ni aanib aah lik pu na. N-yoonn mubaa ti nan lik Kristo kina la. Ti mu aa ki lik u kina. ¹⁷Nima pu na, unii umók kpaan Kristo chee na, u ye unipɔɔn la. Udaan aabimbikpok jer a, ki kpeln mbimbipɔɔn. ¹⁸Mbimbipɔɔn ng-baan nyan ni Uwumbɔr chee la. Kristo pu, le Uwumbɔr di timi kpaan ubaa chee, ke ti taa ki li ye waadim, ki tii timi lituln ke ti kpaan binib u chee. ¹⁹Maah len pu na le ye ke Kristo aah nan kpo na, nima le tii Uwumbɔr nsan ke u di dulnyaa ni aanib kpaan ubaa chee, ki di cha baatunwanbir pinn bi. U di tichandaan aaliin imina ɲa tiɲaal ni, ke ti tuk binib.

²⁰Ti sil Kristo aasisiyyaan, le ki gaɲni nimi. Ni bi ke Uwumbɔr ubaa le aah gaɲni nimi na. Ti gaɲni nimi ki tii Kristo, ke ni gir ni Uwumbɔr chee man. ²¹Kristo aa nan tun titunwanbir tibaa. Timi aatunwanbir pu, le Uwumbɔr nan daa utafal. Timi bimók kpaan Kristo chee na, Uwumbɔr len ke timi aabɔr ɲan.

6 Timi bi kpaan Uwumbɔr chee ki tun waatuln na le gaɲni nimi, ni taa gaa Uwumbɔr aaterm yɔli. ²Uma Uwumbɔr le len ke,

“Naah ɲeer pu na, le m pel saameen.

Bundaln ni ɲeer ke m gaa si lii na, le m ter si.”

Li pel man, din le ni ɲeer. Din le ye n-yoonn mu u ga gaa si lii na.^{††}

³Taa ɲani tiwan ni ga leɲ unii ubaa Uwumbɔr aasan ni na, aan ubaa taa len ke timi aatuln kpa taani. ⁴Timi aabim-

bin aah bi pu na, nima le mók binib ke ti ye Uwumbɔr aatutum. Kinye pu? ti kan falaa, ni limukl, ni tibɔr, ki ji limɔr, ni mómók ponn ni. ⁵Binib lue timi ɲinaalab, ki laɲ timi tiyondir ponn ni, ki ɲma tijar ti pu. Ti tun lituln linimaln, kaa geeni kinyeek, ki lann tijikaar. ⁶Timi aabimbin bi chain la. Ti bee Uwumbɔr aabɔr, ki kpa limɔr, ni tibulchinn, ki gbii Uwumbɔr Aafuur Nyaan, ki gee binib mbamóm, ⁷ki tuk bi Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamón na. Ti kpa Uwumbɔr aapɔɔn. U len ke timi aabɔr ɲan, nima le ye ti-jawan ti bi tiɲangii ni tiɲangan ni na. ⁸Binib bibaa nyuɲni timi, bibaa mu seei timi. Bibaa bii timi, bibaa mu pak timi. Bibaa len ke ti ɲmanni binib la. Le ti tee len ibamón. ⁹Taa kpa liyimbil binib chee. Ti kpa liyimbil Uwumbɔr chee la. Nkun dii timi, le ti beenin bi. Uwumbɔr cha falaa pii timi, ki mu aa cha u ku timi. ¹⁰Tisui bii la. Yesu pu, le ti kpa mpopiin n-yoonn mómók. Ti ye bigiim la, le ki ɲa binib pam biwankpadam Uwumbɔr chee. Taa kpa dulnyaa wee ni aawan nibaa, ti kpa paacham aawan mómók. Nimina mómók le mók ke ti sil ye Uwumbɔr aatutum.

¹¹Nimi Korint aatiɲ aanib, ti tuk nimi tiponn ni aabɔr mómók. Ti gee nimi sakpen. ¹²Naa ye ke timi le aa gee nimi. Ni ye ke nimi le aa gee timi. ¹³M len nimi ke uja aah ga len waabim pu na. Ni li gee mi man, ke maah gee nimi pu na.

Ni taa dii binib bi kaa dii Yesu Kristo na aasan

¹⁴Ni taa kpaan binib bi kaa gaa Yesu ki kii na chee man. Binib bi ɲan na, ni binib bi kaa ɲan na ga ɲmaa kpaan tɔb chee ee? Nwiihn ni mbómɔɔn ga li ɲmaa kpaan bi ii? ¹⁵Kristo ni kinimbɔɲ ga li ɲmaa kpaan kimobaan aa? Unii u dii Yesu aasan na, ni unii u kaa dii na

^{††}6:2 : Lik Aisaya 49.8.

aabimbin kpaan aa? ¹⁶Uwumbor aadiik ni njiwaa kpaan aa? Naa kpaan. Timi le ye Uwumbor u ye limofadaan na aadiik. Uma ubaa le nan len ke,

“M ga li bi maanib aasui ni, ki chuun bikaasisik ni.

M ga li ye Baawumbor, bi mu ga li ye maanib.”^{¶¶}

¹⁷Nima le cha Uwumbor ki bui ke,

“Nya binib bi kaa dii mi na ponn ni man, ki li bi nibaa,

ki di cha titunwanbir, le m ga gaa nimi.”^{§§}

¹⁸M ga li ye Nite;

ni mu ga li ye njapotiib ni mbisatiib.*

Min Uwumbor u kpa mpɔɔn mɔmɔk na, le len kina.”

7 Maanigeekaab, Uwumbor aah puu tipuur tee ki tii timi na, cha ti di cha lituln li kaa njan na mɔmɔk, ni ilandak i kaa njan na mɔmɔk, ki li san u, ki li ye binib bi bi chain ki doo na.

Pɔɔl aapopiin

²Ni li gee timi man. Taa nja ubaa bakaa, ki mu aa bii ubaa, ki mu aa ji unii ubaa aawan. ³Maa len kina ke m galn nimi. Maah tuk nimi pu na, ti gee nimi la. Ti yaa kpo, bee ti yaa bi kan, ti po gee nimi la. ⁴M kpa lipobil sakpen le ki len nimi. M kpa kipupuk sakpen ni pu. Nsui sɔɔ mbamɔm la. Timi aafalaa mɔmɔk ponn ni, m kpa mpopiin ni pu ki ti nyan.

⁵Tɔ, taah nan fuu Masedonia aatiɔ ni na, taa nmaa fuu. Ti nan kan limukl, njipepel mɔmɔk ni. Binib nan kpak timi kinikpakpak. Nimi aabɔr mu pu le ilandak nan joo timi. ⁶Uwumbor u sɔɔɔni binib bi kpa mpombiin na aasui na, uma le cha Taitus fuu ni ti chee ki nan sɔɔ tisui. Waah fuu ni na, nima le cha tisui sɔɔ. ⁷Naa ye nima baanja le sɔɔ tisui. U

tuk timi nimi aabimbin aah njan pu na. Nima le cha tisui sɔɔ. U tuk timi ke nin-imbil man ke ni ki kan mi, ke ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ke nin-imbil man ke ni kii maamɔb. Nima le cha m moo kpa mpopiin.

⁸Maah nan nɔmee kigban tii nimi na, kigban ngbaan nan bii nsui ni yunn pɔkaa. Nisui aah nan bii na, le ni gar mi. Dandana, naa ki gar mi. ⁹M kpa mpopiin la. Naa ye ke nsui aah bii na le cha m kpa mpopiin. Nimi aapombiin le cha ni kpeln nimi aabimbin, nima le cha m kpa mpopiin. Uwumbor nan cha ni kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu. Nima le kigban ki nan bii nsui na nan nja nimi tinyoor. ¹⁰Ba pu? Uwumbor yaa cha unii kpa mpombiin waatunwanbir pu kan, nima le ga cha u kpeln waabimbin ki nmar. Naan ki gar u. Tɔ, dulnyaa wee ni aapombiin joo ni nkun la. ¹¹Uwumbor aah cha ni kpa mpombiin pu na, ni kan naah nja nimi tinyoor pu na. Nitafal bi waabɔr ni. Ni gee linguul titunwanbir pu, ki ban ni nyan nibaa tibɔr ngbaan ni, ki san Uwumbor ijawaan, ki ban ni ki kan mi, ki ban ni nja Uwumbor aageehn, ki ban ni daa unii u tun titunwanbir na aatafal. Naah nja kina na, ni mɔk ke naa kpa taani ubaa tibɔr ngbaan ponn ni.

¹²Maah nan nɔmee kigban ngbaan tii nimi na, naa ye unii u tun titunwanbir na pu le m nan nɔmee ki, kaa ye bakaa aah kan u na pu le m nɔmee ki. M nan ban ke Uwumbor mɔk nimi naah gee timi mbamɔm pu na. Nima le cha m nɔmee ki, ¹³le tisui sɔɔ ni pu.

Taitus aah nan bi ni chee na, le usui sɔɔ nimi aabimbinyaan pu, le ni nja u mpopiin. Nima le cha ti mu kpa mpopiin sakpen. ¹⁴M nan pak nimi u chee, le naa jinn mi inimɔɔn. Taah tuk nimi tibɔr ti na

^{¶¶}6:16 : Lik Liifai Yaab 26.12; Jeremia 32.38; Esekiel 37.27.

^{§§}6:17 : Lik Aisaya 52.11.

*6:18 : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Bibɔrb Aabɔr 17.13.

mómók, ti len mbamón la. Kina le taah nan pak nimi Taitus chee pu na, ti len mbamón. ¹⁵U teer naah nan gaa u pu na, ki teer naah san u, ki pak waah len pu na, ki kii waamób. Nima le cha u moo gee nimi. ¹⁶M bee ke ni ga li beenin ɲani tiwan mómók mbamóm. Nima le m kpa mpopiin ni pu.

Naah ga tii Uwumbör ipiin pu na

8 Tinaabitiib, ti ban ke ni bee Uwumbör aah ɲa tinyoor ɲa Yesu aanib bi bi Masedonia aatim ni pu na. ²Bi nan kan falaa, ni ntɔɲ, ni igiin sakpen a. Le bi mu nan kpa mpopiin ki ti nyarɲ. Baagiin ponn ni, le bi nan kpa tibulchinn, ki tii Uwumbör ipiin sakpen. ³M ga ɲmaa ji seeraa ki tii bi, ke baah kpa tiwan ni na, bi tii u, ki jer kina. Baageehn pu, le bi tii, ⁴ki garɲ timi ke ti gaa ipiin ngbaan, aan ki di tii Yesu aanib bi lann na. Ni mɔ bi ke bi ter bi la. ⁵Bi tii ki jer taah nan dak pu na. Njan, le bi di bibaa tii Tidindaan, le ki nin di bibaa tii ti mu, Uwumbör aageehn pu. ⁶Nima pu na, Taitus aah nan cha ni piin ki bi too ɲimombil ke ni tii Uwumbör na, le ti bui u ke u pɔɔn ubaa ki cha ni too ɲimombil ngbaan ki doo. ⁷Ni ɲa Yesu naadii, le ki bee waabör, ki ga ɲmaa tuk biken. Ninimbil man waatuln pu. Le ni gee timi. Naah ɲani tiwan nimina mómók ki ti chaar jer na, ni li nyi ki tii ipiin mu ki ti jer kina.

⁸Maah len pu na, naa ye ke m muk nimi ke ni tii. M tuk nimi ke Yesu aanib biken aanimbil man ke bi tii u ipiin, ke m bee ni mu aah gee u pu na. ⁹Ni nyi Tidindaan Yesu Kristo aah kpa tibulchinn pu na. U nan ye uwankpadaan la. Nimi pu le u ɲa ugiin. Waah ɲa ugiin na, nima le cha ni mu ɲa biwankpadam.

¹⁰Cha m tuk nimi maalandak. Naah nan piin ki bi too ɲimombil ɲi giina na, ni ɲan ke ni too ɲi ki doo libiln lee. Ni

nan puen biken ki ban ke ni tii Uwumbör ipiin, ki nan puen piin ki bi too ipiin ngbaan. Pɔɔn nibaa man ki too i doo. Ninimbil nan man ke ni piin ki too ipiin ngbaan. ¹¹Cha ninimbil li man ke ni tii naah ga ɲmaa tii pu na, aan ki too ipiin ngbaan doo. ¹²Unii yaa gee ke u tii Uwumbör ipiin ki yaa tii u waah kpa pu na kan, Uwumbör ga gaa la. Uwumbör aa ban ke unii tii ki jer waah kpa pu na.

¹³Maa ban ke m ɲa nimi falaa ke m ter biken. M ban ke ni mómók ɲarɲ la. ¹⁴Maah len pu na le ye ke naah kpa sakpen pu dandana na, ni ɲan ke ni ter binib bi kaa kpa na. Ni mu yaa nan lann daalbaadaal kan, bi yaa nan kpa sakpen kan, bi mu ga ter nimi. Kina le ni mómók ga ɲarɲ. ¹⁵Ni ɲmee Uwumbör Aagbarɲ ni ke,

“Unii u nan kan sakpen na aa nan ji ki gur.

Unii u mu nan kan siib na aa nan lann.”†

Taitus ni uɲeen aatɔtiib

¹⁶Tɔ, m doon Uwumbör u cha Taitus ban u ter nimi na ke ti mu aah ban ti ter nimi pu na. ¹⁷Ti bui u ke u pɔɔn ubaa ki dan ni chee, le u kii. Unimbil man ke u dan, waageehn pu le u ga dan. ¹⁸Le ti ga cha tina aabo ubaa mu dii u dan ni chee. Tina aabo ngbaan aah mooni Yesu aabɔnyaan pu na le cha Yesu aanib mómók pak u sakpen. ¹⁹Bi mu nyan u ke u dii timi ke ti buen ti ter Uwumbör aanib bi ye bigiim na. Nima le ga nyurɲ Tidindaan, ki mók bi ke ti ban ti ter tɔb la.

²⁰Ti ga li joo ɲimombil sakpen ke ti tii bi. Taa ban ke unii ubaa bii timi ke ti gur tibaa ngem. ²¹Tidindaan nyi ke ti ɲani mbamóm la. Ti ban ke binib mu bee ke ti ɲani mbamóm.

²²Nima le ti ga tun tina aabo uken u mu dii Taitus mam ki dan ni chee.

†8:15 : Lik Nnyam 16.18.

N-yoonn mómók ti nan lik tina aabo ng-baan aabimbin aah bi pu na, ki kan ke unimbil man Uwumbör aatuln pu. U pak nimi ke ni ga ɲa maah ban pu na, nima le cha u moo ban ke u dan ni chee. ²³Binib yaa baa nimi Taitus aabör kan, ni tuk bi ke u ye maatutungeer u ter mi m tuk nimi Yesu aabönyaan na la. Ubaa yaa baa nimi tinaabitiib bi dii Taitus na aabör kan, ni tuk u ke bi ye Yesu aanib aatutum la. Baabimbinyaan pu, le binib nyuɲni Kristo. ²⁴Ni li mók bi ni Yesu aanib mómók naah gee Uwumbör aanib pu na, ki ter bi, ke taah nan pak nimi pu na.

Naah ga ter Yesu Kristo aadidiliib biken pu na

9 Maa ki ban m ɲmee kigbaɲ ki tuk nimi naah ga ter Yesu aanib bi bi Jerusalem ni pu na. ²M nyi ke ni ban ni ter bi. M nan pak nimi Masedonia aanib chee, ki bui bi ke nimi bi bi Griis aatiɲ ni na nan ban ni ter Yesu aanib gi-ina. Ninimbil aah man ke ni ter Uwumbör aanib pu na, nima le cha bi ponn ni pam mu ban bi ter bi. ³Le m ban m cha tinaabitiib bimina buen ni chee, aan bi ti kan ke taah nan pak nimi pu na, ti gbii la. Ni ga li bi ke maah nan len pu na, ki gor ke ni too ɲimombil ngbaan. ⁴Ni yaa kaa ye kina kan, Masedonia aatiɲ aanib bibaa yaa dii mi ki fuu ni ni chee, ki kan ke naa kee gor kan, ni ga jinn mi inimɔɔn, naa ye mi baanja aanimɔɔn, ti mómók aanimɔɔn. Ba pu? ti nan pak nimi bi chee. ⁵Nima le m dak ke ni ɲan m gaɲ tinaabitiib bimina ke bi loln m pu nsan ki buen ni chee, ki ter nimi ni too ɲimombil ngbaan, naah nan puu tipuur ti na. M yaa fuu ni kan, m ga nan mui ni too ɲi ki doo. Nima le ga mók ke ni too ɲi, nimi aageehn pu, naa ye ke bi nan muk nimi le ni too ɲi.

⁶M tuk nimi la, unii u bun tijikaar siib na ga nan chee siib la. Unii u mu bun tijikaar sakpen na ga nan chee sakpen la. ⁷Unii mómók aah di pu ɲa usui ni ke u ga tii ni na, cha u tii kina. U taa tii ni mpombiin, ki taa tii limukl aatiin. Ba pu? Uwumbör gee unii u tii ni mpopiin na la. ⁸Uwumbör ga ɲmaa ɲa tinyoor mómók ɲa ni pu, aan ni taa lann nibaa. Ni ga li kpa ki gur, ki ga ɲmaa tii binib bimók lann na. ⁹Ni ɲmee Uwumbör Aagbaɲ ni ke, “Ubulchindaan tii bigiim sakpen, waanann aa kpa ndoon.”*

¹⁰Uwumbör u di ɲijikaabil di tii unii u bu tijikaar na, ki tii binib tijikaar bi ji na, uma le ga tii nimi naah ban pu na mómók, ki jer kina, aan ni moo ter binib biken. ¹¹Ni yaa moo ter binib kan, Uwumbör le ga moo tii nimi. Naah ga tii timi ipiin ke ti tii biken na, nima le binib pam ga doon Uwumbör ipiin ng-baan pu. ¹²Ni yaa ter Yesu aanib ki tii bi baah lann pu na kan, nima le binib pam ga doon Uwumbör mbamóm. ¹³Ni yaa ter bi kan, nima le ga mók bi ke ni gaa Kristo aabönyaan ki kii, ki kpa tibulchinn, ki yakr naah kpa tiwan ni na tii bima, ni biken mómók. Nima le ga cha bi nyuɲ Uwumbör, ¹⁴ki mee u tii nimi, ki li gee nimi, Uwumbör aah cha ni kpa tibulchinn sakpen pu na. ¹⁵Cha ti doon Uwumbör u tii timi Ujaɲɔɔn u jer ipiin mómók na man.

Pɔɔl aah len waatuln aabör pu na

10 Min Pɔɔl mbaa gaɲni nimi la. Ni ponn ni bibaa len ke maah nan bi ni chee na, maa kaar nimi, ke m yaa bi nibaa chee kan, m kpa lipobil ki ɲmee kigbaɲ ki sur nimi. Min Pɔɔl bi suuna ke Kristo aah bi pu na, ki gaɲni nimi ke ni toor nimi aabimbin man, ²aan m yaa fuu ni ni chee kan, m taa chiin ni ponn

*9:9 : Lik Ilahn 112.9.

ni bibaa. M nyi ke m yaa fuu ni ni chee kan, m ga ŋmaa li kpa lipobil ki chiin binib bi len ke ti dii dulnyaa ni aanib aah dii pu na. ³Ni ye mbamɔn ke ti po ye binib la. Ni mu aa ye binib aajaak le ti jaa, ⁴ki mu aa di binib aapɔɔn le jan ki-jaak ngbaan. Ti di Uwumbɔr aapɔɔn mu bii kinimbɔŋ aapɔɔn mɔmɔk na le jan ki. Ti len ki nyan binib bi kpa Uwumbɔr aabɔr kinikpakpak na, ⁵ki nyan binib bi kpa kalmbaani ki dak ke bi kpa nlan ki jer Uwumbɔr na. Ti cha ilandak mɔmɔk kii Kristo aamɔb. ⁶Ti yaa bee ni ponn ni binib bi ga kii Uwumbɔr aamɔboln na, le ti ga ŋmaa daa binib bi gur kaa kii na aatafal.

⁷Tɔ, ni lik binib paacham la aa? Ubaa yaa bi ni ponn ni ki len ke u ye Kristo aanii kan, cha u teer ke ti mu ye Kristo aanib ke waah ye pu na la. ⁸Tidindaan tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii u mbamɔm, waa tii mi tininkpir ngbaan ke m bii nimi. M yaa puk kipupuk ki jer maah ba ga puk pu na kan, maan ji inimɔɔn. ⁹Ni taa li dak ke m ban m ŋmee kigbaŋ ki ga li kpa nimi ijawaan na. ¹⁰Bibaa len ke m ŋmee tigbann ke mpɔɔndaan na, ke m yaa bi ni chee kan, maa pɔɔ, maaliin aa bi tibɔr tibaa ni. ¹¹Cha binib ngbaan aaboln bee ke ti yaa ŋmee kigbaŋ ponn ni taah ga ŋa pu na kan, ti yaa fuu ni kan, ti ga ŋa kina la.

¹²Taa ban ke ti di tibaa ŋaŋ binib bi yoor bibaa paacham na, kaa ban ke ti len ke ti ye bi ponn ni bibaa. Baa kpa nlan. Bi lik tɔb aabimbin aah bi pu na, ki ŋaŋni bibaa la. ¹³Tima kan, taan li kpa kipupuk ki lakr taah tun lituln pu na. Ti ga li kpa kipupuk Uwumbɔr aah siin lituln li ki tii timi na pu. Taah nan tuk nimi waaliin na, nima le ye lituln ngbaan ponn ni ngem. ¹⁴Ti nan puen biken ki fuu ni ni chee ki tuk nimi Kristo aabɔnyaan tee. Taah ŋani kina na, ti po

tun lituln li Uwumbɔr siin timi na la. ¹⁵Taa ban mpakm biken aatuln pu. Ti kpa limakl ke ni ga moo dii Yesu aasan mbamɔm, ki ga ter timi ke ti tun Uwumbɔr aatuln sakpen, waah siin li pu ki tii timi na. ¹⁶Le ti ga ŋmaa buen ntim mu daa ki jer nimi aatiŋ na, ki ti tuk binib tibɔnyaan tee. Taan buen biken aah tun lituln nin chee na, kaa ban ke bi pak timi biken aatuln pu.

¹⁷Uwumbɔr Aagbaŋ len ke, “Unii umɔk ban ke u puk kipupuk na, cha u puk kipupuk Uwumbɔr pu.”¹⁸ Unii yaa pak ubaa kan, nima le aa mɔk ke Uwumbɔr aanimbil gbiin u. Uwumbɔr yaa pak unii kan, nima le mɔk ke Uwumbɔr aanimbil sil gbiin u.

Binib bi ban ke bi ŋmann Yesu aanib na aabɔr

11 Tɔ, m yaa len kijɔrk aaliin siib kan, ni pɔɔn nibaa man ki li kpa limɔr m pu. ²M gee nimi sakpen ke Uwumbɔr aah gee nimi pu na. Ni bi ke usapɔɔn u kaa nyi uja na aah bi pu na, le m ban m di nimi tii Kristo, ni li dii uma baanja. ³M san ijawaan ke binib ga ŋmann nimi, ni taa ki dii Kristo mbamɔm, ke kinimbɔŋ aah nan ŋmann Adam aapuu lif pu na. ⁴Unii yaa fuu ni ni chee ki yaa tuk nimi tibɔr yayan ti kaa ye taah nan tuk nimi Yesu aabɔr ti na kan, ba ŋa ni ji limɔr u pu? Ba ŋa ni gaa tibɔr ti kaa ye Yesu aabɔnyaan, kaan cha ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan na? Taah nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan tee na, tibɔr ngbaan le nan cha ni kan Uwumbɔr Aafuur Nyaan.

⁵Binib bi ŋmanni ke bi ye Yesu aak-pambalb na, maa dak ke bi jer mi. ⁶Ni-baakan, maan ŋmaa len ke unii u bae mbaem sakpen na aah len pu na. M mu nyi Yesu aabɔr mbamɔm, ki ŋeer ti mɔmɔk tuk nimi, binib aanimbil ni.

^{10:17} : Lik Jeremia 9.24.

⁷M nan sunn mbaa taab ke m yoor nimi paacham; kinye pu? m nan tuk nimi Uwumbor aabonyaan, kaa jin nimi kidaak. Maah ŋa kina na, ni kpa taani ii? ⁸Maah nan tuk nimi Uwumbor aabor na, Yesu aanib biken nan pa mi la. Ni naahn ke m nan yoor baamombil ngbaan ke m li joo ter nimi le na. ⁹Buyoonn m nan bi ni chee ki lann maah ban pu na, maa muk nimi ke ni ter mi. Tinaabitiib bi nyan Masedonia aatiŋ ni na nan joo ni maah ban tiwan ni na mɔmɔk. Maah nan bi pu n-yoonn ngbaan na, m ga li beenin bi kina la, kaan muk nimi ke ni ter mi. ¹⁰Kristo pu le m len mbamɔn, maan muk unii ubaa nibaa chee Griis aatiŋ ponn ni ke u ter mi. ¹¹Ba pu? Ni ye ke maa gee nimi le ki len kina aa? Uwumbor nyi ke m gee nimi la.

¹²M ga li beenin tuk nimi Yesu aabor, kaan ji nimi kidaak. Biŋmaŋmannim bi ji nimi kidaak na aan ŋmaa pak bibaa ki len ke bi bi ke taah bi pu na. ¹³Binib ngbaan ŋmanni nimi la. Baa ye Kristo aakpambalb. Bi ŋmanni nimi ke bi tun waatun, ki mu aa tun. ¹⁴Baah ŋani kina na, ni taa cha ni gar nimi. Kinimbɔŋ kibaa ŋmanni ke ki ye Uwumbor aatuun u wiin chain na. ¹⁵Kinimbɔŋ aatutum yaa ŋmanni ke bi ye bininyaam kan, ni taa cha ni gar nimi. Uwumbor ga daa bitafal baatun aah jeer pu na.

Pɔɔl aah ji falaa Yesu Kristo pu pu na

¹⁶M ki tuk nimi la, ni taa dak ke m ye uŋɔr. Ni mu yaa dak ke m ye uŋɔr kan, ni li kpa limɔr m pu, ki cha m mu pak mbaa siib. ¹⁷Maah ga len pu na aa ye Tidindaan aabor aaboln. Maah ga pak mbaa pu na, m ga len ke uŋɔr na la. ¹⁸Binib pam le bi ki pak bibaa dulnyaa ni aawan pu. Nima le m mu ga pak mbaa. ¹⁹Ni dak ke ni kpa nlan. Ba ŋa ni ji limɔr bi-jɔrb pu ki kpa mpopiin? ²⁰Maah len pu na le ye ke unii yaa chuu nimi tinaagbiir, bee u ji nimi aawan, bee u ŋmann nimi,

bee u kpa kalmbaani, bee u faa nimi kii-tapak kan, le ni kpa limɔr u pu. ²¹Taah kaa muk nimi kina na, le ni bii timi, ke taa kpa mpɔɔn aa?

Unii ubaa yaa kaar ke u pak ubaa kan, m mu kaar kina la. M len ke uŋɔr na la. ²²Biŋmaŋmannim ngbaan ye Hiibru yaab la aa? M mu ye. Bi ye Israel yaab la aa? M mu ye. Bi ye Abraham aayaabitiib la aa? M mu ye. ²³Bi ye Kristo aatutum la aa? M mu ye ki jer bi. M ŋa nimi gafara la, m len ke uŋɔr na la. M nan tun Kristo aatun ki jer bi, ki koo tiyondir ponn ni ki jer bi. Kristo pu, binib nan gbaa mi ŋinaalab ki ti chaar jer. M nan kani linimaln, naa nan pɔɔ ke m kpo. ²⁴Nfum muŋmu le Juu yaab gbaa mi linaalab nfum piitaa ni muwae. ²⁵Rom yaab nan gbaa mi ŋidabil nfum mutaa la. Binib nan mae mi ŋitakpal nfum mbaa la. Nfum mutaa le iŋɔi liin nnyusakpem ni ki cha mi. Kinyeek kibaa ni nwimɔn le m nan bi likpaln pu nnyusakpem ni. ²⁶M nan chuun ŋisachun n-yoonn mɔmɔk, ki kani linimaln nnyun ni, le ki kani linimaln bififiirb chee, le ki kani linimaln maanib Juu yaab chee, le ki kani linimaln binib bi kaa ye Juu yaab na chee, le ki kani linimaln ntim ponn ni, ni kipɔɔk ni, ni nnyusakpem ni, le ki kani linimaln binib bi ŋmann ke bi ye Yesu Kristo aanib na chee. ²⁷M tun Yesu Kristo aatun linimaln, ki kani falaa, kaa geeni kinyeek. Nkon ni nnyunyuu mɔk nan joo mi. M nan lann tijikaar. Tiwoor nan joo mi. Maawanpeenkaan aa nan fuu tiwoor ngbaan. ²⁸Naa ye falaa umina baanja le m kan. Ilandak joo mi iwiin mɔmɔk Yesu aanib mɔmɔk pu. ²⁹Ubaa yaa kaa kpa mpɔɔn kan, ni yɔl m mu aawon la. Ubaa yaa tɔŋ uken ke u tun titunwanbir kan, ni fiini maarjuul la.

³⁰Tɔ, m yaa puk kipupuk kan, m ga puk kipupuk maadabur aabor pu la. ³¹Tidindaan Yesu Aate Uwumbor, u yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na,

uma le nyi ke m len mbamɔn la. ³²Maah nan bi Damaskus aatiŋ ni, Ubɔr Aretas aayoonn na, le kitiŋ ngbaan aaninkpel nan ban u chuu mi, le ki cha waatɔb aajab si kii kitiŋ na aabisamɔb chee, ke bi nan chuu mi. ³³Le nɔtiib di mi ŋa kibɔkuuk sakpeŋ ni, ki ti di mi laan takolu u bi kitiŋ ngbaan aagoln pu na, le m nyan uŋaal ni.

Pɔɔl aah kan tibɔkpiirkaan ti na

12 See m puk kipupuk. Ni mu aa kpa tinyoor. M ga tuk nimi Tidindaan aah mɔk mi lijnjiir aawan pu ki kpiir tibɔr ti tuk mi na. ²Ŋibin kipiik ni ŋinaa le Uwumbɔr nan yoor mi buen udo paacham. M nyi u di maawiin baanja le buen aan u di maawiin ni nwon mɔk le di buen. Uma le nyi. ³M po nyi ke Uwumbɔr yoor mi buen paacham, Paradais[§] ni. ⁴Le m ŋun tibɔr ti maan ŋmaa tuk unii ubaa na. Uwumbɔr aa kii ke m len ti. ⁵Lijnjiir aawan ngbaan pu, le m ga puk kipupuk. Maan pak mbaa, m ga puk kipupuk maadabur aabɔr pu la. ⁶M yaa ban m puk kipupuk kan, maan le ye uɔr; ba pu? m ga len mbamɔn la. M mu aan puk kipupuk. Ba pu? maa ban ke unii ubaa pak mi ki jer maah ŋeer pu na. M ban ke bi lik maabimbin aah bi pu na, ki pel maah len pu na, le ki bee maah bi pu na.

⁷Tɔ, Uwumbɔr aah nan mɔk mi lijnjiir aawan sakpen pu na, waa ban ke m yoor mbaa paacham lijnjiir aawan ngbaan pu. Nima le u cha limukl li nyan ni kinimbɔŋ chee na muk mi. Limukl ngbaan wu mi ke nkokon aah saa tiwon kan, ni wu pu na. ⁸Le m mee Tidindaan nfum mutaa ke u nyan mi limukl ngbaan ni. ⁹Le waa kii, le ki bui mi ke waaterm le ga cha m nyan limukl ngbaan; ba pu? unii u kaa kpa mpɔɔn na ga li kpa waapɔɔn mbamɔm. Le m kpa

mpopiin ki kpa kipupuk maadabur aabɔr pu, aan ki li kpa Kristo aapɔɔn. ¹⁰M yaa kan idabur, ni ŋisiibil, ni falaa, ni limukl, ni tibɔr, Kristo pu kan, le ni mɔ mi; ba pu? maah kaa kpa mbaa aapɔɔn buyoonn na, le m kpa Kristo aapɔɔn.

Pɔɔl aatafal aah bi Korint aatiŋ aanib ni pu na

¹¹Ni yaa ba pak mi kan, ni ba ga li ŋan. Naah kaa pak mi na, nima le cha m pak mbaa ke uɔr na. M yaa kaa bi tibɔr tibaa ni kan, binib bi ŋmanni ke bi ye Yesu aakpambalb na aa jer mi. ¹²Maah nan bi ni chee na, m nan tun lijnjiir aatun Uwumbɔr aapɔɔn pu, ki nan kpa limɔr n-yoonn mɔmɔk. Nima le mɔk ke m ye Yesu aakpambalb mbamɔm. ¹³Yesu aanib biken jer nimi kinye? Maah kaa muk nimi ke ni tii mi nibaa na le cha bi jer nimi ii? Nimina yaa kpa taani kan, m ŋa nimi gafara la.

¹⁴Tɔ, dandana wee, m gor ke m dan ni chee taataa. Maan li ban nibaa ni chee. M ban nimi la, naa ye nimi aamombil. Mbim aa kpiini tetiib, tetiib le kpiini mbim. Ni bi ke maabim na la. ¹⁵Nima le ni mɔ mi ke m di mbaa tii nimi, ki tun lituln linimaln ke m ter nimi. M yaa moo gee nimi kan, nimi aageehm bar la aa?

¹⁶Ni ye mbamɔn, maa nan ŋani nimi falaa ke ni tii mi nibaa. Le ni ponn ni bibaa len ke m nan ŋmanni nimi, ki jin nimi aawan. M jin nimi aawan kinye? ¹⁷Maah nan cha binib buen ni chee na, bi ponn ni ubaa nan jin nimi aawan ki tii mi ii? Aayii. ¹⁸M nan gaŋ Taitus ke u buen ni chee, le ki cha tina aabo uken mu dii u. Taitus jin nimi aawan nibaa aa? Aayii. Ti kpaan nlandak mubaa la. Maah ŋani pu na, u mu ŋani kina la. Ti mɔmɔk dii kitaabuk kibaa la.

¹⁹Ni dak ke ti len ke ti nyan tibaa tibɔr ni la aa? Taa ŋani kina kpala. Ti

[§]12:3 : Paradis ye Uwumbɔr do paacham la.

bi Uwumbor aanimbiin ni, ki len Kristo aah ban pu na. Maanigeekaab, ti ban ke ti ter nimi ke ni moo dii Uwumbor aasan mbamom. Nima le cha ti len. ²⁰M san ijawaan ke m yaa fuu ni ni chee kan, naah bi pu na aan li mo mi, m mu aah ga li bi pu na aan li mo nimi mu. M san ijawaan ke m ga nan mui ni bi kpak tob kinikpakpak, ki kpa lipiipoln tob pu, ki gee lijuul tob pu, ki yakr tob, ki sii tob, ki bii tob, ki kpa kalmbaani, ki nma ti-jar, ²¹ke m yaa fuu ni ni chee ki kan ke ni ponn ni pam tun titunwanbir, ni ti-jon aatuln, ki gor kidagook, ki nani tiwan ni kaa njan na, kaa kpeln nimi aabimbin kan, ni ga bii nsui sakpen. Le Maawumbor ga cha m ji inimoon ni pu.

Kookoo aasurm ni idoon

13 To, m ga dan nan mann nimi taataa la. Ni yaa galn unii ubaa kan, maan gar nimi, see biseeraadam bilee, bee bitaa len. ^{**} ²Maah nan mann nimi lelee na, m nan sur ni ponn ni bimok tun titunwanbir na. Dandana wee, maah kaa bi ni chee na, m ki sur bi ke maah nan sur bi njan pu na, ke m yaa fuu ni kan, m ga daa bitafal. ³Nima le ga mok nimi ke Kristo le cha m len. Waa ye udabur ni chee, u kpa mpoon ni chee. ⁴U nan di waapoon lii ki cha bi kpaa u ndopuinkoo pu. Dandana, u fu Uwumbor aapoon pu la. Timi bi mu kpaan u chee na aa kpa mpoon. Ti mu aah kpaan u chee na, ti mu fu Uwumbor aapoon pu, ki ga nmaa mok nimi mpoon ngbaan.

⁵Ni lik nimi aabimbin aah bi pu na man, ke ni sil tii Yesu Kristo naadii aan

naa tii. Ni taa lik maabimbin aah bi pu na man, ni li lik nimi nibaa aabimbin aah bi pu na. Naa bee ke Yesu Kristo bi ni ni ii? U bi ni ni la; u yaa kaa bi ni ni kan, naa ye waanib mbamom. ⁶M kpa limakl ke ni ga bee ke timi le ye waanib mbamom. ⁷Ti mee Uwumbor tii nimi, ke ni taa tun titunwanbir. Naa ye ke ti ban ti mok nimi timi aabamon la. Ni yaa po dak ke taa ye Yesu aanib mbamom kan, ti po ban ke ni tun lituln li njan na la. ⁸Ba pu? taan nmaa di mpoon mu Uwumbor tii timi na, ki lej tibonyaan tee. Ti ban ke tibonyaan ngbaan loln nsan la. ⁹Ti yaa kaa kpa mpoon, le nimi le kpa mpoon kan, ni mo timi la. Le ti mee Uwumbor tii nimi ke ni toor nimi aabimbin. ¹⁰M nnee kigbar kee, ke maah kaa bi ni chee na, m yaa nan fuu ni ni chee kan, m taa chiin nimi, ki mok nimi maapoon. Nima le cha m nnee ki. Tidindaan le tii mi tininkpir ke m ter nimi ni dii waasan mbamom. Waa tii mi tininkpir ngbaan ke m di bii nimi.

¹¹Nnaabitiib, tibor ti gur na le ye ke m ban m choi nimi la. Toor nimi aabimbin man. Son tob aasui man. Ni li kpa kimobaan ni nsuudoon man, le Uwumbor u gee timi ki tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

¹²Ni li dooni tob mbamom man.

Uwumbor aanib bimok bi do na dooni nimi.

¹³Tidindaan Yesu Kristo aanimbaasaln, ni Uwumbor aageehm, ni Waafuur Nyaan aamobaan li bi ni momok chee.

^{**}13:1 : Lik Ikaal 17.6; 19.15.

Kigban ki Pɔɔl ɣmee ki tii

GALASIA YAAB

na

1¹⁻² Min Pɔɔl ni nnaabitiib bimɔk bi m chee na dooni nimi Yesu aanib bi bi Galasia aatim ni na. Yesu Kristo ni Tite Uwumbɔr u fikr u nkun ni na le ɣa mi waakpambal. Naa ye unibɔn le ɣa mi, kaa ye binib le di lituln ngbaan tii mi.

³Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɣa tinyoor ɣa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

⁴Tite Uwumbɔr aageehn pu, le Kristo nan kpo timi aatunwanbir pu, ke u nyan timi dulnyaa wee aatunwanbir ni.

⁵Uwumbɔr le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Tibɔnyaan baan baanja le bi

⁶Kristo aanimbaasaln pu, le Uwumbɔr yin nimi ke ni dii u. Ni tee gar mi pam; ba pu? ni ban ni di Uwumbɔr lii mala, ki gaa tibɔyayan, ⁷ti kaa ye tibɔnyaan na. Binib bibaa bi, ki muk nimi, ki ban bi kpeln Kristo aabɔnyaan tee. ⁸Timi le yaa tuk nimi tibɔr ti kaa ye taah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na, bee ni ti ki ye Uwumbɔr aatuun u nyan ni Uwumbɔr do na le tuk nimi tibɔyayan tee kan, cha Uwumbɔr puun lii u pu. ⁹Taah nan tuk nimi pu na, m ki tuk nimi dandana wee, ke unii ubaa yaa tuk nimi tibɔyayan ti kaa ye naah nan gaa tibɔnyaan ti na kan, cha Uwumbɔr puun lii u pu.

¹⁰M ban m piir binib aasui le aan Uwumbɔr aasui? M ban ke binib pak mi ii? Aayii. M yaa ban ke binib pak mi kan, maa ba ga li ye Kristo aatutunn.

Pɔɔl aah ɣa Yesu Kristo aatutunn pu na

¹¹Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah nan tuk nimi tibɔnyaan ti na, taa nyan ni

binib chee. ¹²Maa nan gaa ti binib chee. Unii ubaa aa di ti tuk mi. Yesu Kristo ubaa le kpiir ti tuk mi.

¹³Ni nan ɣun maabimbin aah nan ye pu buyoonn m nan dii Juu yaab aasan na. M nan ɣa Uwumbɔr aanib falaa sakpen a, ki ban ke m kuln bi. ¹⁴M nan dii Juu yaab aasan ki jer ɣneen aatɔtiib ponn ni pam aah dii pu na. Nnimbil nan man tiyaajatiib aakaal pu.

¹⁵Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u lee mi buyoonn baa nan kee ma mi na, le ki yin mi ke m dii u. ¹⁶Waageehn pu le u kpiir Ujapɔɔn aah bi pu na mɔk mi, ke m buen ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na waabɔr. Waah ɣa kina na, le maa buen unii ubaa chee ki ti kpokl maah ga ɣa pu na, ¹⁷kaa buen Jerusalem ki ti kpokl binib bi puen ye Yesu aakpambalb na chee. M nan buen Arabia aatiŋ ni ki ti bi nima mbaa ki mee Uwumbɔr, le ki nin gir buen Damaskus aatiŋ ni. ¹⁸ɣibin ɣi-taa aah jer na, le m buen Jerusalem m ti mann Piita, ki nan bi u chee iwiin kipiik ni iŋmu. ¹⁹Maa nan ki kan Yesu aakpambalb ubaa kpee, see Jems u ye Tidindaan aanaal na baanja.

²⁰Maah ɣmee pu tii nimi na, Uwumbɔr nyi ke maa mɔn nnyamɔn.

²¹Tɔ, le m nyan Jerusalem, ki buen Siria aatiŋ ni, ni Silisia aatiŋ ni. ²²N-yoonn ngbaan Kristo aanib bi nan bi Judea aatim ni na aa nan kee kan mi, kaa nyi mi. ²³Bi po ɣun ke uja u nan ɣani bi falaa na, dandana wee u chuun mooni tibɔnyaan ti u nan ban u bii ti na. ²⁴Nima le cha bi nyuŋ Uwumbɔr m pu.

Pɔɔl ni Yesu Kristo aakpambalb biken

2 ɣibin kipiik ni ɣinaa aah jer na, le m ni Banabas gir buen Jerusalem. Taitus mu nan dii timi. ²Uwumbɔr nan tuk mi ke m buen Jerusalem. Nima le cha m buen. Le m ni Yesu aanib aaninkpiib kuun tɔb chee tibaa, le m ɣeer tuk bi tibɔnyaan ti m mooni binib bi kaa ye

Juu yaab chee na; ba pu? m nan ban ke bininkpiib ngbaan kii maah tun Uwumbor aatuln pu na, maatuln taa bee fam. ³Tɔ, Taitus u nan bi m chee na ye Griik aanii la. Le Yesu aanib aaninkpiib ngbaan aa muk u ke u gii uchakpaln. ⁴Binib bibaa bi, ki nmanni ke bi dii Yesu Kristo, ki kpaan ti chee; bima le nan ban ke bi gii u. Bi kpaan ti chee ke bi lik taah gaa tibaa pu ki dii Yesu aasan kaa ki dii Moses aakaal na. Le bi nan ban ke bi muk timi ti ki dii Moses aakaal. ⁵Le taa kii baah ban pu na kpala. Taa nan ban unii ubaa kpeln Yesu aabɔnyaan tee ki tuk nimi tibɔyayan.

⁶Yesu aanib aaninkpiib bi kpa liyimbil na, baah bi pu na, naa ye nibaa m chee; ba pu? Uwumbor aa pak ubaa ki jer uken, binib ngbaan aa len ke m di tibor tibaa ki kpee maah mooni tibor ti na pu. ⁷Bi bee ke Uwumbor lee mi ke m di Yesu aabɔnyaan tuk binib bi kaa ye Juu yaab na, ke waah nan lee Piita u ti tuk Juu yaab pu na. ⁸Uwumbor u tii Piita mpɔɔn ke u ti tuk Juu yaab Yesu aabɔnyaan na, uma le tii m mu mpɔɔn ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na. ⁹Le Jems, ni Piita, ni Jonn, bi ye Yesu aanib aaninkpiib na, bee Uwumbor aah ter mi waatuln ponn ni pu na, le bi di biɲaal tii m ni Banabas ke naabitiib pu na, ki kii ke ni njan ke ti buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, aan bi mu buen Juu yaab chee. ¹⁰Bi nan ban ke ti li teer ki ter binib bi ye bigiim bi ponn ni na. M mu aanimbil man ke m ter bi.

Pɔɔl aah kae Piita pu na

¹¹Tɔ, Piita aah fuu ni Antiok aatiɲ ni na, le m kpak u; ba pu? u nan kpa taani la. ¹²Bijab bi nan nyan ni Jems chee na aah kaa nan kee fuu ni buyoonn na, u nan ji binib bi kaa ye Juu yaab na chee tijikaar. Bijab ngbaan aah nan fuu ni na, le u nyan binib bi kaa ye Juu yaab na chee, kaa ki ji bi chee tijikaar; ba pu? u

nan san Juu yaab bi nyan ni Jems chee na ijawaan. ¹³Le Juu yaab bi nan bi Antiok aatiɲ ni na mu njan Piita aah nja pu na. Bi nyi tiwan ni njan na, le kaa njan ni. Hali bi nan cha Banabas mu yenn. ¹⁴M nan kan ke baa dii Yesu aabɔnyaan mbamɔm. Le m tuk Piita bi mɔmɔk aanimbil ni ke, “Aa ye Juu aanii la. Aa yaa dii binib bi kaa ye Juu yaab na aah dii pu na, kaa ki dii Juu yaab aasan kan, ba nja aa muk binib bi kaa ye Juu yaab na ke bi dii Juu yaab aasan?”

Gaakii pu le Uwumbor ga gaa binib lii

¹⁵Tɔ, ti ye Juu aamaal ni la. Taa ye binib bi kaa ye Juu yaab bi ye titunwanbirdam na; ¹⁶le ti mu nyi ke unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbor len ke waabor njan. Unii yaa gaa Yesu Kristo ki kii kan, nima le ga cha Uwumbor len ke waabor njan. Le ti gaa Yesu Kristo ki kii; ba pu? taah gaa u ki kii pu na, nima le cha Uwumbor len ke timi aabor njan, naa ye ke ti dii Moses aakaal mbamɔm le cha u len; ba pu? Uwumbor aan len ke unii ubaa aah dii nkaal ngbaan pu na le cha waabor njan. ¹⁷Taah kpaan Kristo chee ke ti nmar pu na, nima le mɔk ke timi Juu yaab ye titunwanbirdam ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu aah ye pu na. Nimina mɔk ke Kristo ban titunwanbir aa? Aayii. ¹⁸M nan yii Moses aakaal ki dii Yesu aasan la. M yaa ki dii nkaal ngbaan kan, nima le ga nja mi utunwanbirdaan. ¹⁹Maa ki dii nkaal ngbaan ke unii u kpo na aah kaa ki dii pu na la. Ni naahn ke nkaal ngbaan aah ku mi le na. M yii nkaal ngbaan ke m li bi Uwumbor aah ban pu na la. ²⁰M nan kpo Kristo chee ndɔpuinkoo pu, le m mu beenin fu; naa ki ye min Pɔɔl le fu. Kristo le fu m ni. Uma Uwumbor Aajapɔɔn u gee mi ki nan kpo m pu na, uma le m gaa u ki kii, nima pu le m bi. ²¹Maa yii Uwumbor aanimbaasaln. Maah len pu na le ye ke unii yaa bui ke waah dii Moses

aakaal na, nima le ga gaa u lii kan, u bui ke Yesu nan kpo fam le na.

Nkaal bee gaakii

3 Galasia aatinj aanib, bijorɓ, ɲma ɲmann nimi ke ni taa ki dii mbamɓn? Ti nan tuk nimi Yesu Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu pu na. Ni bi ke ninimbil aah kan le na. ²Cha m baa nimi mbaan mbaa. Naah dii Moses aakaal na le cha ni gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan aan naah ɲun Yesu aabɔnyaan tee ki gaa u ki kii na le cha ni gaa? ³Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu, le ni nan piin ki dii waasan. Ni ye bijorɓ ki dak ke ni ga ɲmaa dii u nimi nibaa aapɔɔn pu uu? ⁴Uwumbɔr aah tun litukpaan ki tii nimi na, ni ye fam la aa? M mak ke laa ye fam. ⁵Uwumbɔr nan tii nimi Waafuur Nyaan ki tun lijnjiir aatun nikaasisik ni. Naah dii Moses aakaal na le cha u ɲani kina aan naah ɲun Yesu aabɔnyaan tee ki gaa u ki kii na le cha u ɲani kina?

⁶Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Abraham nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii, kina pu na le Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee.”^{††} ⁷Nimina mɔk timi ke binib bi gaa Uwumbɔr ki kii na, bima le ye Abraham aayaabitiib. ⁸Ni ki ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke Uwumbɔr nan bee ke binib bi kaa ye Juu yaab na ga nan gaa u ki kii ki ɲmar. Baah kaa nan kee gaa u ki kii buyoonn na, le u nan puen tuk Abraham tibɔnyaan tee, ki bui u, “Aa pu, le m ga ɲa tinyoor ɲa ɲinibol mɔmɔk pu.”^{‡‡} ⁹Nima pu na, Uwumbɔr ga ɲa tinyoor ɲa binib bi gaa u ki kii na pu, ke waah nan ɲa tinyoor ɲa Abraham u nan gaa u ki kii na pu na.

¹⁰Tɔ, binib bimɔk dii Moses aakaal ke bi ɲmar na, Uwumbɔr aamɔpuur bi bi pu la. Ba pu? ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Uwumbɔr aamɔpuur bi unii umɔk yii, kaa dii ikaal ni mmɔkm mumɔk bi Nkaal aagbaɲ ni na pu la.”^{¶¶} ¹¹Ni ye mbamɓn la, unii yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbɔr len ke waabɔr ɲan. Ni ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni ke, “Unii yaa gaa Uwumbɔr ki kii kan, Uwumbɔr ga len ke udaan ngbaan aabɔr le ɲan, uma le ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na.”^{§§} ¹²Moses aakaal bi, le ki cha naadii mu bi. Nkaal ngbaan len ke unii u dii mu mbamɓm na ga li kpa limɔfal.*

¹³Ti bii nkaal ngbaan la, nima le Uwumbɔr aamɔpuur bi ti pu. Le Kristo nyan timi mmɔpuur ngbaan ni; kinye pu? u nan kpo ndɔpuinkoo pu ki di mmɔpuur ngbaan di tun uma ubaa aayil pu, ke baah nan ɲmee Uwumbɔr Aagbaɲ ni pu na ke,[†] “Unii umɔk bi kpaa u ndɔpuinkoo pu na, Uwumbɔr aamɔpuur bi u pu la.” ¹⁴Uwumbɔr nan ɲa tinyoor ɲa Abraham pu. Le Yesu Kristo nan kpo ti pu ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu kan tinyoor ngbaan. Le ti yaa gaa Yesu ki kii kan, ti ga gaa Uwumbɔr Aafuur Nyaan, waah nan puu tipuur ti ke u ga tii timi na.

Nkaal na, ni tipuur ngbaan

¹⁵Nnaabitiib, m ga di binib aabɔr ki di ɲaɲ Uwumbɔr aabɔr aah bi pu na la. Unii yaa puu tipuur, ki ɲmee waayimbil ti pu kan, ubaa aan ɲmaa kpeln ti, kaan ɲmaa ɲa ti fam. ¹⁶Uwumbɔr nan puu tipuur tii Abraham ni uyaabil la. Waa len ke uyaabitiib, kaa len ke kinipaak,

^{††}3:6 : Lik Mpiin 15.6; Rom Yaab 4.3.

^{‡‡}3:8 : Lik Mpiin 12.3.

^{¶¶}3:10 : Lik Ikaal 27.26.

^{§§}3:11 : Lik Habakuk 2.4.

*3:12 : Lik Liifai Yaab 18.5.

[†]3:13 : Lik Ikaal 21.23.

u len ke unibaan la. U nan len ke uyaa-bil la.[‡] Uma le ye Kristo.¹⁷ Maah len pu na le ye ke Uwumbor nan puu tipuur, ki puu ke u ga sil na kina [Kristo pu]. Njibin ikui inaa ni njibin piitaa aah jer na, le u tii binib nkaal. Nkaal ngbaan aa na tipuur ngbaan fam.¹⁸ Tipuur ngbaan pu le Uwumbor nan na tinyoor na Abraham pu. Nima le mok ke u ga na tinyoor na ti mu pu, tipuur ngbaan pu. Naa ye ke ti dii nkaal ngbaan le ga cha u na tinyoor na ti pu.

¹⁹ Ni yaa ye kina kan, ba pu Uwumbor nan tii binib nkaal ngbaan? U nan tii bi nkaal ngbaan ke bi bee titunwanbir aah ye pu na. U ban ke nkaal ngbaan li bi ki nan saa buyoonn Abraham aayaabil[¶] ga fuu ni na. Abraham aayaa-bil ngbaan le Uwumbor nan puu tipuur ngbaan tii u. Uwumbor nan cha waatu-untiib di nkaal ngbaan tii Moses, ke u di tii binib.²⁰ Uwumbor nan cha waatuun-tiib ni Moses le tii binib nkaal ngbaan. Uwumbor ubaa le nan puu tipuur na ki tii Abraham.

Nkaal ngbaan aatuln

²¹ Moses aakaal kpak Uwumbor aah puu tipuur ti na aa? Aayii. Nkaal ngbaan yaa ba nmaa tii timi limofal kan, nkaal ngbaan pu le ti ba ga nmar.²² To, Uwumbor Aagban len ke dulnyaa ni aanib momok ye titunwanbirdam la, ke Uwumbor aah nan puu tipuur ti na, u ga na tinyoor na binib bi gaa Yesu Kristo ki kii na pu. Binib bi gaa u ki kii na, bima le u ga tinyoor na bi pu.

²³ Buyoonn Yesu aa nan kee fuu ni na, Moses aakaal nan dii timi ki nan saa buyoonn Yesu nan dan dulnyaa ni na ke ti gaa u ki kii.²⁴ Nkaal ngbaan nan ye ukikiir ki kii timi, ki nan saa buyoonn Yesu fuu ni na, aan ti gaa u ki kii le ki

nmar.²⁵ Dandana wee Yesu le ti gaa ki kii. Moses aakaal aa ki joo timi.

²⁶ Nimi bimok gaa Yesu Kristo ki kii na, u pu le ni ye Uwumbor aabim.²⁷ Baah nan muin nimi nnyun ni, Kristo aayimbil pu na, ni gaa Kristo aabimbin la.²⁸ Naah kpaan Yesu Kristo ni na, ni momok ye unibaan la. Juu yaab ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binaagbiib ni mmaal aabim, ni bijab ni bipiib, ni momok ye unibaan la.²⁹ Ni ye Kristo aanib la. Nima le ni ye Abraham aayaabitiib. Le ni ni u ga kan tiwanyaan ni Uwumbor nan puu tipuur ke u ga tii nimi paacham na.

4 Maah len pu na le ye ke ubo u ga ji lifaal na le yeh ute aawan momok; le waah laa ye ubo buyoonn na, waa jer unaagbiija.² U bi waaninkpiib ni bimomokb aanaal ni, ki nan saa nwiin mu ute siin na.³ Ti mu bi kina la. Buyoonn taa nan kee nyi Yesu aabor na, dulnyaa aawanbir nan joo timi tinaagbiir la.⁴ Naah nan neer n-yoonn mu na, le Uwumbor nan tun ni Ujapoon. Upii le nan ma u. Juu yaab aakaal le nan joo u,⁵ ke u gaa binib bi dii nkaal ngbaan na lii, aan Uwumbor na timi waabim.

⁶ Taah ye Uwumbor aabim na, le Uwumbor tun ni Ujapoon Aafuur Nyaan tisui ni. Muma le cha ti yin Uwumbor ke Tite.⁷ Nima pu na, saa ki ye unaagbiija. Aa ye Uwumbor aabo la. Saah ye waabo na, aa ga kan waah puu tipuur ti na [Kristo pu].

Pool aatafal aah

bi Galasia yaab ni pu na

⁸ Buyoonn naa nan kee nyi Uwumbor na, niwaa ni kaa ye Uwumbor na nan joo nimi tinaagbiir la.⁹ Dandana wee, ni nyi Uwumbor, le u mu nyi nimi. Ba na ni ban ni labr ki ki dii dulnyaa aawanbir mu kaa

[‡]3:16 : Lik Mpiin 12.7.

[¶]3:19 : Abraham aayaabil ngbaan ye Yesu la.

kpa mpɔɔn, kaa ŋmaa ter nimi na? Ba ŋa ni ban ke tiwanbir ngbaan ki li joo nimi tinaagbiir? ¹⁰Ni joo nwiin aakpaakool, ki joo ŋmal mu aakpaakool, ki joo libiln mu aakpaakool la. ¹¹M nan tun Uwumbɔr aatuln linimaln nikaasisik ni. Le ni muk mi nsui ni, ke nibaakan maatuln ga nan ŋa yoli la.

¹²Nnaabitiib, m nan di ŋikoobil ngbaan mɔmɔk lii, ke m li bi ke naah bi pu na. M gaŋni nimi ke ni mu li bi ke maah bi pu na, ki taa ki dii ŋikoobil ngbaan. Ni ye mbamɔn la, naa ŋa mi bakaa ubaa. ¹³Idabur nan joo mi. Ni nyi ke idabur ngbaan nan tii mi nsan njan ke m dan nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan. ¹⁴Le ni ŋa mi tibulchinn, kaa lik mi fam, kaa yii mi ke m ye iween aanii. Ni nan gaa mi ke naah ba ga gaa Uwumbɔr aatuun, bee Yesu Kristo pu na. ¹⁵Ni nan kpa mpopiin m pu la. Mpopiin ngbaan ki bi la chee dandana wee? M nyi ke ni yaa ba ga ŋmaa lokr nimi aanibil ngbaan ki di tii mi kan, ni ba ga lokr ŋi tii mi. ¹⁶Dandana wee, maah sur nimi ki tuk nimi mbamɔn na, nima le cha m kpaln nimi aadin aa?

¹⁷Binib bi tuk nimi tibɔyayan na, binibil man ni pu la. Baabɔr mu aa ŋan. Bi ban ke bi nyan nimi Yesu aasan ni. Bi ban ke ninibil li man bi pu, aan ni dii bi. ¹⁸Binib aanibil yaa man nsanyaan pu kan, nima le ŋan. Ni ŋan, maah bi ni chee buyoonn na, ki ŋan maah kaa bi ni chee buyoonn na mu. ¹⁹Maabim, ni wu mi ke imalween aah chuu upii kan, ni wu pu na, ki nan saa buyoonn ni ga chikr Kristo aasan ni na. ²⁰M ban ke m li bi ni chee dandana wee, ki kpeln maamɔboln; ba pu? nlan ŋmal nimi aabɔr pu la.

Sara ni unaagbiipii Hagar aamɔkl

²¹Nimi bi ban ni dii Moses aakaal na, naa nyi nkaal ngbaan aah len pu na

aa? ²²Uwumbɔr Aagbaŋ len ke Abraham nan kpa japɔtiib bilee. Unaagbiipii nan ma ubaa, mmaal aabo mu ma uken. ²³Unaagbiipii ngbaan ma kan, u po ma ubijabo binib aah ma pu na la. Mmaal aabo ma kan, Uwumbɔr le nan puu tipuur tii u ke u ga maa ubijabo, le u ma u. ²⁴Bipiib bilee ngbaan aabɔr kpa ŋitaa la. Unaagbiipii u bi nan yin u ke Hagar na nan ma nnaagbiibim la. Hagar aabɔr ŋaŋ Moses aakaal la; ba pu? Moses aakaal joo binib tinaagbiir la. Uwumbɔr nan tii Moses nkaal ngbaan Sainai aajool paab. ²⁵Sainai aajool bi Arabia aatiŋ ni la. Hagar aabim mu nan bi nima la. Jerusalem aatiŋ ki bi dulnyaa ni na naahn unaagbiipii Hagar la; ba pu? Jerusalem aanib ye binaagbiib la. Moses aakaal le joo bi tinaagbiir. ²⁶Le Jerusalem aatiŋ ki bi paacham na aanib ye mmaal aabim. Timi le ye waabim. ²⁷Ni ŋmee Uwumbɔr Aagbaŋ ni ke, “Upii u kaa ma mbim na, u li kpa mpopiin.

Imalween aah kaa chuu upii u na, u li tar mpopiin ngbaan pu; ba pu? upii u aachal yii u na aabim wiir ki jer upii u kpa chal na aabim.”⁸

²⁸Nnaabitiib, ti bi ke mmaal aabijabo Aisak aah nan bi pu na la; ba pu? Uwumbɔr aah puu tipuur ti na le cha ti ye waabim. ²⁹N-yoonn ngbaan unaagbiipii aabijabo nan muk mmaal aabijabo Aisak u bi nan ma u Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn pu na. Dandana wee, ni bi kina la. Binib bi dii Juu yaab aakaal na muk timi bi ye Uwumbɔr aabim Waa-fuur Nyaan aapɔɔn pu na la. ³⁰Uwumbɔr Aagbaŋ len kinye? Ki len ke Uwumbɔr nan bui Abraham, “Nyan unaagbiipii na ni waabo; unaagbiipii aabo na aa kpa nsan u ji lifaal mmaal aabo na chee.”^{***}

³¹Nnaabitiib, maah len pu na le ye ke taa

§4:27 : Lik Aisaya 54.1.

**4:30 : Lik Mpiin 21.10.

ye unaagbiipii aabim, ti ye mmaal aabim la.

Yesu Kristo aah gaa timi lii pu na

5 Kristo nan gaa timi lii, ke ti taa ki li bi tinaagbiir ni. Nima pu na, ni li si mbamom, ki taa cha tiwan nibaa ki li joo nima tinaagbiir.

²Ni li pel mbamom, min Pɔɔl le tuk nima ke ni yaa gii lichakpaln ke ni nmar kan, Kristo aan na nima tinyoor. ³Unii umok gii uchakpaln ke u nmar na, m ban m ki sur u ke Moses aakaal momok dii u la. ⁴Nimi bi ban ke ni dii Moses aakaal ke ni nmar na, ni yakr Kristo chee la, ki di Uwumbor aaterm lii a. ⁵Uwumbor Aafuur Nyaan bi ti ni. Le ti gaa Yesu ki kii. Nima le cha ti kii bundaln Uwumbor ga nan len ke timi aabor nan na. ⁶Ti yaa kpaan Yesu Kristo ni kan, lichakpangeei aa ye tibokpaan. Unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibokpaan. Ti yaa gaa Yesu ki kii, ki mu yaa gee binib kan, nima le ye tibokpaan.

⁷Ni nan dii Yesu mbamom la. Nma kiir nima ke ni taa ki kii waabor ti ye mbamom na? ⁸Binib bi kiir nima na aabor aa nyan ni Uwumbor u yin nima na chee. ⁹Boroboro aanyok siib le cha boroboro momok duuni. ¹⁰To, naah ye Tidindaan aanib na le m bee ke naan dii nnyamom aamokm. Ntafadaan ga pii binib bi muk nima na.

¹¹Nnaabitiib, binib bibaa len ke m tuk binib ke bi li geei njichakpan aan ki nmar. Ti yaa gbii kan, ba pu Juu yaab beenin nani mi falaa? Ti yaa gbii ke m tuk binib ke bi li geei njichakpan aan ki nmar kan, Yesu aadapuinkoo aabor aa ba ga cha Juu yaab gee lijuul. ¹²Cha binib bi muk nima lichakpangeei pu na lee nyan bibaa aajawan.

¹³Nnaabitiib, Uwumbor yin nima ke u nan gaa nima lii la. Waah gaa nima lii

na, ni taa ki li nani nima aabimbikpok aah ban pu na. Ni li gee tob ki li ter tob. ¹⁴Uwumbor aakaal mbaa len ke, "Aa li gee aana aabo ke saah gee aabaa pu na."†† Aa yaa joo nkaal ngbaan kan, Uwumbor aakaal momok le aa joo.

¹⁵Ni mu yaa kpa lipiipoln ki kpak tob kinikpakpak kan, ni li nyi, ni ga kuln tob.

Nfuur Nyaan ni unibon aabimbin

¹⁶M tuk nima la, cha Uwumbor Aafuur Nyaan le joo nima man, ki taa nani nima aabimbikpok aah gee pu na. ¹⁷Timi aabimbikpok aah ban pu na le kpak Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na. Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na mu kpak timi aabimbikpok aah ban pu na. Timi aabimbikpok ni Uwumbor Aafuur Nyaan ye tob aadim la. Nima le cha ni pɔɔ ke ni dii mbamom naah ban pu na. ¹⁸Ni yaa dii Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, Moses aakaal aa dii nima.

¹⁹Mbimbikpok aatuln bi lipaal la. Binib bi dii kina na le gor kidagook, ki tun tijon aatuln, ni inimom aatuln, ²⁰ki dii niwaa, ki chuun ji inyok, ki nan binib, ki ban tibor, ki kpa lipiipoln, ki kpa lijuul, ki kpa kukumon, ki kpak tob kinikpakpak, ki yakr tob, ²¹ki kpa ini-man, ki ku binib, ki nyu ndaan gbii, ki gbiir bidagbiib aagbiir, ki tun lituln limina mok aaboln. M ki sur nima ke maah nan sur nima n-yoonn mu jer na pu na, ke binib bi nani kina na aan koo Uwumbor aanaan ni.

²²Uwumbor Aafuur Nyaan le cha binib gee tob, ki kpa mpopiin, ni nsuudoon, ni limor, ni tibulchinn, ni mbimbinyaan, ni ibamom, ²³ki bi suuna, ki chur bibaa. Nkaal aa bi ki ga kpak binib bi nani kina na. ²⁴Binib bi ye Yesu Kristo aanib na, bi yii baabimbikpok aah ban pu na momok, ki di mbimbikpok ngbaan kpa Yesu aadapuinkoo pu.

††5:14 : Lik Liifai Yaab 19.18.

²⁵Ti kpa limɔfal Uwumbɔr Aafuur Nyaan pu. Nima pu na, cha Nfuur Nyaan ngbaan le joo timi. ²⁶Ti taa li kpa kalm-baani, ki taa muk tɔb, ki taa li kpa lipi-poln tɔb pu.

Ni li ye tɔb aatutum

6 Nnaabitiib, bi yaa pii unii titunwan-bir ni kan, nimi bi nyi Uwumbɔr aasan mbamɔm na, ni li bi suuna ki ter u ke u ki dii mbamɔm, ki li lik aabaa, kin-imbɔɔ taa tɔɔ aa mu. ²Kii Kristo aakaal mbamɔm man, ki li ter tɔb nimi aamuk ponn ni. ³Unii u kaa bi tibɔr tibaa ni na yaa dak ke u ye uninyuun kan, u ɔmanni ubaa la. ⁴Cha unii mɔmɔk dakt lik ke waatun ɔan aan laa ɔan. Li yaa ɔan kan, u ga li kpa mpopiin uma ubaa aatun pu. U taa li kpa kipupuk ke waatun ɔan ki jer una aabo yaan. ⁵Ba pu? unii mɔmɔk kpa uma ubaa aatun la.

⁶Tɔ, binib bi bae Yesu aabɔnyaan na, cha bi yakr baah kpa ni na tii unii u mɔk bi tibɔnyaan ngbaan na.

⁷Tɔ, ni taa ɔmanni nibaa; ni taa dak ke ni ga ɔmaa ɔmann Uwumbɔr; tiwan ni aa bun na, nima le aa ga nan chee. ⁸Maah len pu na le ye ke unii yaa ɔani unibɔn aabimbin aah ban pu na kan, u ga kan nkun. Unii yaa ɔani Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah ban pu na kan, u ga kan limɔfal li kaa kpa ndoon na. ⁹Cha ti tun litunyaan ki taa di cha; ba pu? ti yaa

kaa di cha kan, ni nan saa naayoonn kan, ti ga kan litun ngbaan aanyoor. ¹⁰Nima na, ti yaa kan nsan kan, ti li ɔani binib mɔmɔk tiɔann. Binib bi gaa Yesu ki kii na, ti li ɔani bima le tiɔann sakpen.

Kookoo aasurm ni idoon

¹¹Lik man, m di mbaa aɔɔaal ɔmee ke ni filk ki tii nimi. ¹²Binib bi muk nimi ke ni li geei ɔichakpan na, bi ban ke bi piir Juu yaab aasui, aan bi taa ɔa bi falaa Kristo aadɔpuinkoo aabɔr pu la. ¹³Tɔ, binib ngbaan geei ɔichakpan la; bima bibaa aa dii Moses aakaal mɔmɔk. Bi po ban ni li geei ɔichakpan, aan bi li kpa kipupuk ke ni ɔa kina. ¹⁴Mma kan, m ga li kpa kipupuk tiwan nibaa baanja le pu, nima le ye ke Tidindaan Yesu Kristo nan kpo ndɔpuinkoo pu. Waadɔpuinkoo pu, le dunyaa wee ni aawan aa ki mɔ m chee, ntal aa ki bi dunyaa wee ni aawan ni. ¹⁵Unii yaa dii Yesu Kristo aasan kan, lichakpangeei aa ye tibɔkpaan, unii yaa kaa gii kan, ni mu aa ye tibɔkpaan. Mbimbipɔɔn le ye tibɔkpaan.

¹⁶Binib bimɔk kii kina na le ye Uwumbɔr aanib, ki ye Israel yaab bamɔm. Uwumbɔr tii bi nsuudoon ki san bi kinimbaak.

¹⁷Tɔ, ubaa taa ki muk mi; ba pu? binib aah gbaa mi na aabue bi nwon pu, ki mɔk ke m ye Yesu yoo.

¹⁸Nnaabitiib, Tidindaan Yesu Kristo aɔɔann li bi nisui ni. Amii.

Kigban̄ ki Pɔɔl ɲmee ki tii

EFESUS YAAB

na

1 Min Pɔɔl, u ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, le ɲmee kigban̄ kee tii Uwumbɔr aaninyaam bi bi Efesus aatiɲ ni, ki joo waasan mbamɔm, ki kpaan Yesu Kristo chee na.

²Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Uwumbɔr aah tii timi Waafuur Nyaan aanyoor pu na

³Cha ti pak Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ti pu, ki tii timi Waafuur Nyaan aapiin mɔmɔk paacham. ⁴Uwumbɔr aah kaa nan kee naan dulnyaa wee buyoonn na, le u nan nyan timi, Kristo pu, ke ti li ye waanib, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa unimbiin ni. U gee timi la. ⁵Taah kpaan Yesu Kristo chee na, le Uwumbɔr ɲa timi waabim. N-yaayoonn na, u nan nyan timi ke ti li ye waabim. Nima le ye waageehn, ki ye waah ban pu na. ⁶Waabogeehn pu le u ɲa tinyoor sakpen ɲa ti pu, nima le ti pak u ki nyuɲni u waabulchinn sakpenn pu.

⁷Kristo aasin pu, le Uwumbɔr gaa timi lii, ki di cha pinn timi, ki ɲa timi tibulchinn sakpen, ⁸ki ɲa tinyoor sakpen ɲa ti pu, ki tii timi nlan mɔmɔk, ni mbeen mɔmɔk, ⁹ki kpiir tibɔbɔrkaan ti u nan dak usui ni ke u ga ɲa ti na mɔk timi. Kristo pu le u kpiir ti. Waageehn le na. ¹⁰Tibɔbɔrkaan ngbaan le ye ke ni yaa nan ɲeer kan, u ga di tiwan nimɔk bi paacham ni taab na kpaan tɔb chee, ki ɲa ni kimɔbaan, ki ɲa Kristo ni mɔmɔk aayidaan.

¹¹Uwumbɔr aah ɲani tiwan mɔmɔk pu na, u ɲani waageehn, waah dak pu na la. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbɔr ɲa timi waanib. N-yaayoonn na, le u nan nyan timi ke ti li ye waanib. ¹²U nyan timi bi puen kpa limakl Kristo pu na, ke ti li mɔk binib waah ɲan sakpen pu na, aan bi pak u.

¹³Ni mu gaa Kristo ki kii la. Naah ɲun Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn, ki ye tibɔnyaan ti cha ni ɲmar na, le ni gaa Kristo ki kii. Naah kpaan u ni na, le Uwumbɔr tii nimi Waafuur Nyaan, ke waah nan puu tipuur ti na, ki mɔk ke ni ye waanib la. ¹⁴Waah tii timi Waafuur Nyaan na, nima le mɔk ke u ga tii timi waah puu tipuur ti na mɔmɔk, ki ga gaa timi bimɔk ye waanib na lii. Nima pu na, cha ti li pak u, waah ɲan sakpen pu na.

Pɔɔl aah mee Uwumbɔr pu na

¹⁵M ɲun naah gaa Tidindaan Yesu ki kii, ki gee waanib mɔmɔk pu na, ¹⁶nima le m dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk, ¹⁷⁻¹⁸ki teer nimi maameel ponn ni. Tite Uwumbɔr, u ye Tidindaan Yesu Kristo Aawumbɔr, ki yeh lisil mɔmɔk na aah woln ninimbil pu na, m mee u ke u tii nimi Waafuur Nyaan mu ga tii nimi nlan, ki kpiir Uwumbɔr aah bi pu na mɔk nimi na, aan ni bee u mbamɔm, ki bee waah yin nimi ki tii nimi limakl pu na, ki bee waah ga tii waanib paacham aawan ni mɔ sakpen na pu na, ¹⁹ki bee ke u kpa mpɔɔn sakpen ki ti nyan, ki tii timi bi gaa u ki kii na. Mpɔɔn ngbaan le ye mpɔɔn sakpiin ²⁰mu u nan di fikr Kristo nkun ni, ki di u kaan uɲangii wɔb paacham na. ²¹Uma Kristo bi nima ki kpa mpɔɔn mu jer mpɔɔn mɔmɔk na: u kpa mpɔɔn jer inyɔk, ni ɲi-waa, ni bipɔnib aapɔɔn, ki kpa tininkpir jer tininkpir mɔmɔk, ki kpa mpɔɔn jer dindatiib aapɔɔn mɔmɔk. Waayimbil jer ɲiyimbil ɲimɔk bi dandana wee na, ni ɲimɔk ga li bi n-yoonn mu choo

na. ²²Uwumbor di tiwan momok di na uma Kristo aataapotan taab, ki na u tiwan momok aayidaan ki tii waanib. ²³Waanib le ye uma Kristo aawon, le u gbii bi, ki mu bi tiwan nimok bi nipepel momok na ni.

Naah nyan nkun ni ki kan limofal pu na

2 U tii nimi limofal la. Ni nan tun titunwanbir, kaa nan kii Uwumbor aamob, nima le naa nan kpa limofal. ²Ni nan dii dulnyaa aasan mu kaa nan na, ki kii kinimbory ki ye tiwanbir momok aayidaan na aamob. Kima le joo binib bi yii Uwumbor aamob na. ³Ti momok mu nan bi bi ponn ni, ki mu dii taah ban tiwan ni kaa nan na pu na, ki nani tisui ni tiwon aah gee pu na. Taah nan bi pu na le nan cha Uwumbor gee liguul ti pu, ke waah gee liguul titunwanbirdam biken pu pu na.

⁴To, Uwumbor mu kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi sakpen. ⁵Taah nan tun titunwanbir na, taa nan kpa limofal. Taah kpaan Kristo ni na, le Uwumbor tii timi limofal. Waanimbaasaln pu le u gaa nimi lii. ⁶Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbor kpaan yoor timi ni uma Kristo, ki cha ti ti kal u chee paacham. ⁷N-yoonn mu choo na, nima le ga mok ke Uwumbor kpa linimbaasaln sakpen, ki gee timi ki ti nyan, Yesu Kristo pu. ⁸Naah gaa Yesu ki kii pu na, le ni nmar, Uwumbor aanimbaasaln pu. Naa ye nimi nibaa pu le ni nmar. Ni ye Uwumbor aapiin la. ⁹Naa ye nimi aatunyaan pu le ti nmar, ubaa taa li kpa kipupuk. ¹⁰Ti ye Uwumbor aawanaankaan la. Taah kpaan Yesu Kristo ni na, le Uwumbor na timi binipom, ke ti li tun lituln li nan na. U nan di lituln ngbaan siin kiir timi, ke ti nan tun li.

Nimi ni Yesu Kristo kpaan la

¹¹Nimi bi kaa ye Juu yaab na, Juu yaab yin nimi binib bi kaa gee nichakpan na, ki yin bibaa bichakpangeeb; ba pu? bi gee nichakpan. Ni teer man, naah nan bi pu n-yoonn mu jer na. ¹²N-yoonn ngbaan, naa nan kpaan Kristo chee, kaa nan ye binib bi Uwumbor nyan bi na ponn ni bibaa, kaa nan bi tipuur ti Uwumbor nan puu tii bi na ni. Ni nan bi dulnyaa wee ni, kaa nan kpa limakl, kaa nan nyi Uwumbor. ¹³Le dandana wee, naah kpaan Yesu Kristo ni na, nimi bi nan daa Uwumbor chee na duun u chee dandana wee, Kristo aasin pu. ¹⁴Uma pu le kimobaan bi. U nan di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan uni-baan, ki gbaa wii ligoln li nan bi tikaasisik ni na. ¹⁵Waah kpo na, u kuln kidun ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. U kuln Juu yaab aakaal ni baakoobil, ki di timi Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na kpaan na kpaan na linibopoln libaa, bi kpaan u ni na, nima le ti na kimobaan. ¹⁶Waah kpo ndopuinkoo pu na, u di timi ni bima, ki kpaan linibol libaa, ki giin bi Uwumbor chee, bi ni Uwumbor ti kpaan ki na kijotiik. Waah na kina na, le u kuln kidun ki nan bi ti ni bikaasisik ni na. ¹⁷Kristo nan dan ki nan tuk nimi bi nan daa Uwumbor chee na, ni Juu yaab bi duun u chee na, ke u ga na nimi, ni Juu yaab, ni Uwumbor kijotiik. ¹⁸Kristo pu, le binib bi ye Juu yaab na, ni binib bi kaa ye Juu yaab na momok kpaani Uwumbor Aafuur Nyaan baan ni, ki dan Tite Uwumbor chee.

¹⁹Nima pu na, nimi bi kaa ye Juu yaab na aa ki ye biwowom ni bicham Uwumbor aanib chee. Ni ye Uwumbor aanib ponn ni bibaa, ki ye waamaal mu ponn ni bibaa la. ²⁰Nimi Yesu aanib naahn kidiik la. Bi maa nimi lidinyikl li ye Yesu aakpambalb ni Uwumbor aabonabtiib na pu la. Yesu Kristo ubaa le ye lidinyikl ng-

baan aatakpakpaan. ²¹ Uma pu le kidiik aawan mómók tɔŋ tɔb pu, ki ŋa kidiik ki bi chain na, ki tii u. ²² Naah kpaan u ni na, ni mu ye kidiik ngbaan aawan ponn ni nibaa, ki ŋa kidiik ki Uwumbɔr Aafuur Nyaan bi ki ponn ni na.

Pɔɔl aah tuk binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan pu na

3 Nima pu na, min Pɔɔl mee Uwumbɔr tii nimi la. M ye Yesu Kristo aayom, nimi bi kaa ye Juu yaab na pu. ² M dak ke ni ga li ŋun Uwumbɔr aah san mi kinimbaak pu ki cha m tuk nimi waah gee nimi pu na. ³ U nan kpiir tibɔbɔrkaan mók mi. M puun ŋmee ti kigbaŋ kee ponn ni siib. ⁴ Ni yaa karn maah ŋmee pu na kan, ni ga bee maah nyi Kristo aabɔbɔrkaan pu na. ⁵ Uwumbɔr aa nan kpiir tibɔbɔrkaan ngbaan mók n-yaayoonn na aanib. Dandana wee le Waafuur Nyaan kpiir ti, ki mók Yesu aakpambalb ni waabɔnabtiib bi bi chain na. ⁶ Tibɔbɔrkaan ngbaan le ye ke timi Juu yaab, ni nimi bi kaa ye Juu yaab ki gaa Yesu aabɔnyaan tee na, ga kpaan ki yakr Uwumbɔr aawanyaan, ki kpaan ki li ye Yesu Kristo aanib, ki kpaan ki li bi Uwumbɔr aah nan puu tipuur ti na ni, Yesu Kristo pu.

⁷ Uwumbɔr aanimbaasaln pu, le u san mi kinimbaak ki ŋa mi tibɔnyaan tee aatutunn, ki tii mi mpɔɔn ke m tun lituln ngbaan. ⁸ Maa pii Uwumbɔr aaniwaatiir ubaa, le u mu tee tii mi litunyaan limina, ke m buen binib bi kaa ye Juu yaab na chee, ki ti moon tibɔnyaan tee, ki tuk bi Kristo aah ŋan sakpen pu na, ⁹ ki kpiir tibɔbɔrkaan mók binib mómók, ke binib bi kaa ye Juu yaab na mu ga ŋmar. Uwumbɔr u nan naan tiwan mómók na le nan bɔr tibɔbɔrkaan ngbaan ki nan saa dandana. ¹⁰ U ŋa kina ke waatuuntiib bi bi paacham na yaa kan Juu yaab ni bi kaa ye Juu yaab na aah kpaan tɔb chee ki ŋa Yesu aanib pu na kan, bi ga bee uma Uwumbɔr aah kpa nlan mók aabɔŋ

pu na. ¹¹ N-yaayoonn na le u nan len ke u ga ŋa kina Tidindaan Yesu Kristo pu. ¹² Taah gaa Yesu ki kii ki kpaan u ni na, nima le ti kpa lipobil ke ti dan Uwumbɔr chee ki nan doon u, ki taa li san ijawaan. ¹³ Nima pu na, m gaŋ nimi, ke ni taa cha nitaakpab yɔl maah ji falaa ni pu pu na. Maafalaa le ye nimi aaterm.

Yesu Kristo aah gee timi pu na

¹⁴ Nima pu le m gbaan Tite Uwumbɔr aanimbiin ni. ¹⁵ Waah ye Tite na, nima le mók timi te aabimbin bamonn aah bi pu na. ¹⁶ Waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, le m mee u ke u tii nimi mpɔɔn nisui ni, Waafuur Nyaan pu, ¹⁷ ki ki mee u ke Kristo li bi nisui ni, naah gaa u ki kii pu na, ki ki mee u ke ngeehm li bi ni chee mbamóm, ¹⁸ ki ki mee u ke ni ni waanib mómók ŋmaa bee Kristo aah gee nimi sakpen ki ti nyar pu na. ¹⁹ Waah gee timi pu na jer unii aah ga ŋmaa bee pu na. M ban ke ni bee waah gee nimi pu na aan nimi aabimbin li bi ke waah bi pu na mbamóm.

²⁰ Waapɔɔn aah bi tisui ni ki tun lituln pu na, u ga ŋmaa ŋa sakpen tii timi ki jer taah dak pu na bee taah ga mee u pu na. ²¹ Yesu Kristo aanib aah kpaan u ni na, bi li nyuŋni Uwumbɔr n-yoonn mómók ki ti saa dulnyaa wee aadoon, ki li nyuŋni u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Tiwon aah kpaan pu na

4 Min Pɔɔl, u bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, m gaŋni nimi, ni li dii mbamóm. Uwumbɔr aah yin nimi ke ni li dii u pu na, ni li dii u kina. ² Ni li sunni nibaa taab man, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa n-yoonn mómók, ki li gee tɔb, ki li kpa limɔr tɔb pu. ³ Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah kpaan nimi unibaan pu na, ni li pɔɔni nibaa man, ki li kpaan kimɔbaan, ki li beenin ye unibaan. ⁴ Timi Yesu aanib mómók kpaan ki ye tiwonbaan ti ye waawon na la. Uwum-

bər Aafuur Nyaan baan le bi. Uwumbər yin nimi ki tii nimi limakl libaa ke ni ga ɲmar. ⁵Ti kpa Dindaan ubaa la, ki dii naadii aasan mubaa la. Bi muin nimi nnyun ni Dindaan ubaa aayimbil pu la. ⁶Uwumbər ubaa u ye ti məmək Aate na mu bi. U ye ti məmək Aayidaan ki cha ti məmək tun waatuln la, ki bi ti məmək ni.

⁷Kristo yakr ipiin tii ti məmək waah ban pu na la. ⁸Ni ɲmee Uwumbər Aag-barj ni ke,

“Waah buen paacham na u joo binaag-biib pam,

ki di ipiin tii binib.”^{††}

⁹Naah ɲmee ke u buen paacham na, ni mək ke u puen nyan ni paacham le ki sunn ni kitiɲ kee pu, le ki nin ki gir buen paacham. ¹⁰U sunn ni kitiɲ kee pu na mu ye u buen paacham na, ki bi ɲipepel məmək, ki ye dul-nyaa wee məmək, ni paacham məmək Aayidaan. ¹¹Uma le tii binib ipiin. U nan nyan bibaa bi li ye waakpambalb, bibaa mu li ye waabənabtiib, bibaa mu li mooni tibənyaan tee na, bibaa mu li ye waanib aaninkpiib, bibaa mu li ye waabər aaməmək. ¹²Kristo le di binib ngbaan məmək tii timi waanib, ke bi toor timi aabimbin, ti ti tun waatuln, ki ter tɔb, aan ti məmək li dii u mbaməm, ¹³ki li kpaan kiməbaan, uma u ye Uwumbər Aajapɔɔn na aasan ni, ki bee u mbaməm, ki chikr waasan ni, ki li kpa mbimbinyaan ki ti doo, uma Kristo aah tii timi pu na. ¹⁴Ti taa ki li ye mbim. Biɲman-mannim bi kpa nnyamən aalan ke bi di ɲmann binib na yaa tuk nimi tibəyayan ti kaa ye Kristo aabər na kan, ni taa dii bi. ¹⁵Ti li kpa ngeehm ki li len ibamən man, aan timi aabimbin məmək li moo naahn Kristo u ye timi Aayidaan na. ¹⁶Kristo aah joo timi pu na, le ti məmək kpaan tɔb

chee, le ki tun ter tɔb waah tii ti məmək lituln pu na, aan ti məmək li moo dii u mbaməm, ki li gee tɔb.

Liməfapɔln li bi Yesu Kristo ni na

¹⁷Ni taa li dii ke binib bi kaa nyi Uwumbər na aah dii pu na. Tidindaan aayimbil pu, le m len tibər timina. Baa-landak məmək ye ilandak yɔli la. ¹⁸Binimbil aa woln. Bitafal aah pɔɔ pu na, le baa nyi Uwumbər. Nima le baa kpa liməfal li Uwumbər tii timi na. ¹⁹Binimbil man kidagook ni tijɔɲ aatuln pu la. Baa-landak aa ki muk bi titunwanbir pu.

²⁰Kristo aa mək nimi ke ni dii kina. ²¹M nyi ke ni ɲun waabər ki bae waaliin i ye mbamən na. ²²Nima pu na, ni di cha nimi aabimbikpok mu kaa ɲan na. Mbimbikpok ngbaan nan cha ni ban tiwan ni kaa ɲan ki ɲmanni nimi na la. Ni taa ki li dii naah nan dii pu na man. ²³Cha Uwumbər kpeln nimi aasui aan ki ɲa nimi nsuupɔɔn, ²⁴ki yoor mbimbipɔm mu Uwumbər naan mu ki di tii nimi na. Mu ye mbimbinyaan, ki bi chain mbaməm, ki naahn Uwumbər aabimbin la.

²⁵Nima pu na, ni taa ki mənɪ inyamən. Ni məmək li len ibamən tɔb chee. Ti yaa ɲmanni tɔb kan, ni naahn ke tiwon aawan nibaa le aah ɲmanni niken na. ²⁶Ni yaa gee liɲuul kan, ni taa cha nimi aajuul ngbaan tun titunwanbir. Ni taa li beenin joo liɲuul ngbaan nwiin ti lir,^{¶¶} ²⁷ki taa tii kinimbɔɲ nsan. ²⁸Binaayukb taa ki su. Cha bi di biɲaal tun lituln li ɲan na linimaln, aan ki kan baah ban pu na, ki tii bigiim mu. ²⁹Ni taa cha iliin i kaa ɲan na nyan nimi aamɔi ni. Ni li len iliin i ɲan na, i ga ter binib bi ɲun na ke bi dii Uwumbər aasan mbaməm. ³⁰Ni taa ɲani tiwan ni ga tii Uwumbər Aafuur Nyaan mpombiin. Nfuur Nyaan ngbaan ye ki-

^{††}4:8 : Lik Ilahn 68.18.

^{¶¶}4:26 : Lik Ilahn 4.4.

daan, le Uwumbor di daan nimi, ki mok ke uma le yeh nimi. N-yoonn mbaa bi ki choo, u ga nan gaa nimi lii kookoo. ³¹ Ni taa cha niponn ni li to tob pu; ni li nyani lijuul nisui ni; ni taa li nmo tob pu tijar; ni taa li seei tob; ni taa cha kinana kibaa ki li bi ni chee. ³² Ni li nani tob tinann, ki li san tob kinimbaak, ki di cha pinn tob ke Uwumbor aah di cha pinn nimi, Kristo pu pu na.

Uwumbor aanib aabimbin

5 Naah ye Uwumbor aabigeehm na, pook nibaa man, ki li bi ke waah bi pu na. ² Cha ngeehm li bi ni chee man, ke Kristo aah gee timi pu, ki kpo ti pu, ki na kitork ki piir Uwumbor aasui, ki na ti ni Uwumbor kijotiik na.

³ Naah ye Uwumbor aanib na, ni taa gor kidagook, ki taa tun tijon aatun libaa, ki taa li kpa iniman. Ni taa po len lituln limina aaboln aabor. ⁴ Ni taa len iliin i kaa nan na, ni kijork aaliin, ni yaasaraapool aaliin. Iliin imina aaboln aa ye Yesu aanib aah len i na. Ni taa len kina. Ni li dooni Uwumbor man. ⁵ Ni po nyi ke unii umok ye udagoor na, ni unii umok ye tijondaan na, ni unii umok ye unimandaan na, aan koo ni Kristo ni Uwumbor aanaan ni. Unii yaa kpa iniman kan, liwangol ye liwaal la, le u dii.

⁶ Titunwanbir timina aaboln pu, le Uwumbor gee lijuul binib bi kaa kii waamob na pu. Ni taa cha unii ubaa nmann nimi ki tuk nimi ke naa bir. ⁷ Ni taa dii binib bi tun kina na. ⁸ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi mbomboon ni la. Dandana, naah kpaan Tidindaan ni na, ni bi nwiihn ni la. Naah bi nwiihn ni na, ni li bi mbamom, ke nwiihn ni aanib aah bi pu na. ⁹ Binib bi bi nwiihn ni na, bi kpa mbimbinyaan, ki tun lituln li nan na momok, ki dii Uwumbor aabor ti ye mbamom na la. ¹⁰ Pook nibaa man, aan ki bee tiwan ni ga piir Tidindaan aasui na. ¹¹ Ni taa kpaan binib bi bi mbomboon ni

ki tun yol yol na chee man. Ni tee li sur bi man. ¹² Ti yaa po len baah tun lituln li libool ni na aabor kan, ni ye inimom la. ¹³ To, tiwan momok yaa nyan ni mpaan pu kan, le naabimbin ga kpiir chain; nwi-hn le nyan ni tiwan momok mpaan pu. ¹⁴ Nima pu le ti gaa ilahn ke, “Si u do geen na, finn aan ki fikr nkun ni, le Kristo ga li wiin aa pu.”

¹⁵ Nima pu na, ni li nyi man, ki li bi mbamom. Ni taa li bi ke bijorb aah bi pu na. Ni li kpa laasaab man. ¹⁶ Ni li tun Uwumbor aatun n-yoonn momok, ki taa li ka fam; ba pu? titunwanbir wiir dandana wee la. ¹⁷ Nima pu na, ni taa li ye bijorb man. Pook nibaa man ki bee Tidindaan aah ban ke ni na pu na.

¹⁸ Ni taa nyu ndaan ki gbii man. Ndaan ga bii nimi la. Cha Uwumbor Aafuur Nyaan li gbii nimi n-yoonn momok, ¹⁹ ki li gaa Uwumbor aalahn ni ilahn i bi waagban ni na tob chee man, ki li yikr tiwanyikrkaan, ki gaa ilahn tii Tidindaan, ki pak u nisui ni. ²⁰ Ni li dooni Tite Uwumbor n-yoonn momok, tiwan momok pu, Tidindaan Yesu Kristo aay-imbil pu. ²¹ To, naah san Uwumbor pu na, ni li keei tob aamoi.

Puutiib ni chatiib aabor

²² Bipiib, ni li keei nichatiib aamoi, ke naah kii Tidindaan aamob pu na; ²³ ba pu? uja le ye upuu aayidaan ke Kristo aah ye waanib Aayidaan pu na. Kristo aanib ye waawon la. U mu gaal bi lir la. ²⁴ Bipiib, ni li keei nichatiib aamoi tiwan momok ponn ni, ke Kristo aanib aah kii waamob pu na.

²⁵ Bijab, ni li gee nipuutiib, ke Kristo aah gee waanib ki nan kpo bi pu pu na. ²⁶ U nan kpo bi pu, ke u na bi chain. Baah nun waabor na, le u nyan titunwanbir bisui ni, le bi muin bi nnyun ni, ²⁷ ke u di bi tii uma ubaa, bi li bi u chee, ki li nan sakpen, ki li bi chain, ki taa li kpa tijon

tibaa, ki taa li kpa taani ubaa. ²⁸Kina le ni ŋan ke bijab li gee bipuutiib ke baah gee bibaa aawon pu na. Uja u gee upuu na, u gee ubaa la. ²⁹Unii ubaa aa kee nan uma ubaa aawon. U kpiini ti, ki joo ti tiŋann, ke Kristo aah joo waanib pu na; ³⁰ba pu? timi Kristo aanib le ye waa-won. ³¹Ni ŋmee Uwumbor Aagbar ni ke, “Nima le cha uja ni upii nya cha bitetiib ni binatiib, ki ti kpaan tob chee, ki ŋa unibaan.”^{§§} ³²Tibor timina le ye tibok-paan ti ye mbamon na, le m di tibor ng-baan ŋarj Kristo ni waanib. ³³Nima pu na, uja mok aah gee ubaa pu na, u li gee upuu mu kina. Upii mok mu li pak uchal.

Mbim ni tetiib ni natiib aabor

6 Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aamoi Tidindaan pu; ba pu? nima le ŋan. ²Li pak aate ni aana. Nkaal ngbaan ye nkaal kpaan la. Uwumbor puu tipuur ke ni yaa kii mu kan, ³u ga ŋa tinyoor ŋa ni pu, ki tii nimi limofafofonj dulnyaa wee ni.*

⁴Tetiib, ni taa fiini nimi aabim aanjuul. Ni li joo bi mbamon, ki sur bi, ki tuk bi Tidindaan aabor.

Binaagbiib ni dindatiib aabor

⁵Binaagbiib, ni li keei nidindatiib bi bi dulnyaa wee ni na aamoi, ki li san bi, ki tun lituln mbamon, ke naah tun lituln pu ki tii Kristo na. ⁶Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbamon, ke naah ga tun tii Kristo pu na, ki taa ban ke binib pak nimi. Naah ye Kristo aanaagbiib na, ni li joo nisui momok ŋani Uwumbor aageehn, ⁷ki li kpa mpopiin ki tun lituln tii nidindatiib, ke naah ga tun pu tii Tidindaan na, naa ye binib. ⁸Teer man ke unii umok tun litunyaan na, u yaa ye unaagbiija, bee u

yaa kaa ye kan, Tidindaan ga tii u waat-uln aapar.

⁹Dindatiib, ni mu li ŋani nimi aanaag-biib mbamon, ki taa faani bi, ki li nyi ke ni ni nimi aanaagbiib kpaan Dindaan baan le paacham. Uma aa pak ubaa ki jer uken.

Tijawan ti Uwumbor tii timi na

¹⁰Nnaabitiib, gbelngbeln yaan le ye ke Tidindaan aah kpa mpoon sakpen pu na, ni li kpa mpoon mu u tii nimi na. ¹¹Yoor man tijawan timok Uwumbor tii timi na. Nima le ga cha ni ŋmaa yii kinimbong aanyamon aalan. ¹²Naa ye binib le ti jaa kijaak. Ti jaa kinimbong aanikpi-wanbir ti bi paacham ki kpa mpoon ki joo dulnyaa aanib bi bi mbomboon ni na le kijaak. ¹³Nima pu na, ni yoor tijawan timok Uwumbor tii timi na. Nima le ga cha ni yii kinimbong, ki nyarj ki, ki li beenin si bundaln ki ga jan nimi kijaak na.

¹⁴Nima pu na, gor nibaa man ki ti jan kijaak. Ni li joo Uwumbor aabor ti ye mbamon ki naahn ligbapapaln na; ki li kpa mbimbinyaan mu bi ke tikur ti bii kibij pu na; ¹⁵ki li tak ŋinaatak ŋi ye tibonyaan ti tii timi nsuudoon na; ¹⁶ki li ŋani Yesu Kristo naadii, naadii bi ke kipeln ki ga kiir kinimbong aapiin i wu ke mmii na; ¹⁷ki li chik tikur aayikpupuk ki ye Uwumbor aapoon mu gaa nimi lii na; ki yoor Uwumbor aabor ti naahn kijaak aajuk ki Waafuur Nyaan di tii timi na; ¹⁸ki li mee Uwumbor ki garj ni u ke u ter nimi. N-yoonn momok ni li mee u mbimbin momok pu. Waafuur Nyaan aah mok nimi pu na, ni li mee u kina, ki taa geeni man, ki taa di cha man. Ni li mee u n-yoonn momok ki tii waanib momok, ¹⁹ki li mee u ki tii m mu, ke u mok mi maah ga len pu na, ki tii mi lipobil ke

§§5:31 : Lik Mpiin 2.24.

*6:3 : Lik Nnyam 20.12; Ikaal 5.16.

m waar mmɔb ki tuk binib tibɔnyaan tee aabɔbɔrkaan. ²⁰ M si Yesu aasisiyyaan, ki bi kiyondiik ni, tibɔnyaan ngbaan pu la. Nima pu na, ni li mee Uwumbɔr ke u tii mi lipobil, ke m tuk binib tibɔnyaan ngbaan, maah ba ga tuk bi pu na.

Kookoo aadoon

²¹ Tinaabogeehn Tikikus u ye Tidindaan aatutunn bamɔnn na le ga tuk nimi

maabɔr mɔmɔk, le ni bee maah bi pu na. ²² Nima le m cha u dan ni chee, ke u nan tuk nimi taah bi pu na, aan ki sɔŋ nisui.

²³ Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo tii tinaabitiib nsuudoon, ki cha ni li gee tɔb ki gaa u ki kii mbamɔm. ²⁴ Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa binib bimɔk gee u n-yoonn mu kaa kpa ndoon na pu.

Kigban̄ ki Pɔl̄ ɣmee ki tii

FILIPI YAAB

na

1 Min Pɔl̄ ni Timoti bi ye Yesu Kristo aanaagbiib na dooni waaninyaam bimɔk bi Filipi aatiŋ ni na, ni baaninkpiib ni baateterb mu. ²Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɣa tinyoor ɣa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Pɔl̄ aah mee Uwumbɔr pu na

³Maah teer nibɔr n-yoonn mɔmɔk pu na, m dooni Uwumbɔr u m dii u na, ni pu la. ⁴Maah mee Uwumbɔr tii ni mɔmɔk n-yoonn mɔmɔk pu na, m mee u ni mpopiin la, ba pu? ⁵bundaln ni nan gaa Yesu aabɔr ki nan saa din na, ni ter mi ke m tuk binib waabɔnyaan tee la. ⁶M bee ke Uwumbɔr u nan piin ki bi toor nimi aabimbin na, u ga li beenin ɣani kina ki toor nimi aabimbin ti doo bundaln Yesu Kristo ga gir ni na. ⁷Maah nyi kina na, ni ɣan; ba pu? m gee nimi la. Ni mɔmɔk nan ter mi kiyondiik ni, ki nan ter mi buyoonn m nan bi bibɔjirb aanimbiin ni na ke m ti len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn. ⁸Uwumbɔr nyi ke nnimbil man ke m ki kan nimi; ba pu? m gee nimi, Kristo aah tii mi ngeehm pu na.

⁹M mee Uwumbɔr ke ni li moo gee tɔb ki li moo nyi Uwumbɔr aabɔr, ki li kpa nlan nyaan, ¹⁰aan ki lee nsan mu ɣan na, aan ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa bundaln Kristo ga gir ni na. ¹¹M ban ke ni li kpa mbimbinyaan ki li tun lituln li ɣan na n-yoonn mɔmɔk, Yesu Kristo aapɔɔn pu, aan binib nyuŋ Uwumbɔr ki pak u.

Yesu Kristo pu le ti bi

¹²Nnaabitiib, m ban ke ni bee ke maah bi kiyondiik ni na, nima le cha binib pam ɣun Yesu aabɔnyaan tee. ¹³Uɔrɔkpaan

na aajab, ni binib bimɔk bi do na nyi ke Kristo pu le m bi kiyondiik ni. ¹⁴Maah bi kiyondiik ni na, nima le pɔɔk nnaabitiib aataakpab Tidindaan aasan ni, ki tii bi lipobil ke bi tuk binib Yesu aabɔr ki taa san ijawaan.

¹⁵⁻¹⁷Binib bibaa kpa lipiipoln m pu, ki ban baayimbil. Nima le cha bi mooni Kristo aabɔr. Bi ban ke binib nyuŋ bi la. Binimbil aa man Kristo aabɔr pu. Maah bi kiyondiik ni Yesu aabɔr pu na, le bi ban ke m ji falaa ki kpee. Nima le cha bi mooni Yesu aabɔr. Bibaa mu bi, ki mu gee mi ki mooni Kristo aabɔr ke bi ter mi; ba pu? bi bee ke Uwumbɔr le cha m bi do ke m len Yesu aabɔnyaan tee aabamɔn.

¹⁸M ga len kinye? Bi yaa mooni Kristo aabɔr lipiipoln pu, bee bi yaa mooni waabɔr ngeehm pu kan, naa muk mi. Bi mɔmɔk aah mooni waabɔr pu na le cha m kpa mpopiin. Ni ye mbamɔn la, m ga li beenin kpa mpopiin, ba pu? ¹⁹ni mee Uwumbɔr tii mi la, Yesu Kristo Aafuur Nyaan mu ter mi, le m bee ke nima le ga cha m nya kiyondiik ni. ²⁰Nnimbil man ke binib nyuŋ Kristo m pu. M yaa kpo u pu, bee m yaa kaa kpo u pu kan, m ban ke m li kpa lipobil dandana wee, ke maah kpa n-yoonn mɔmɔk pu na, ki li len ki taa li san binib inimɔn. ²¹M yaa bi limɔfal ni kan, Kristo pu le m bi. M yaa kpo kan, m ga kan tinyoor. ²²M yaa bi kan, m ga tun Uwumbɔr aatuln, le u ga ɣa tinyoor ɣa li pu. Maa nyi maah ga lee pu na; ²³nkun ni limɔfal mɔmɔk ɣan la. M ban ke m nya dulnyaa ni, ki ti li bi Kristo chee; ba pu? nima le ga li ɣan sakpen ki jer naah ɣan pu dulnyaa wee ni na. ²⁴M mu yaa kaa kpo kan, ni mu ɣan; ba pu? m ga li ɣmaa beenin ter nimi. ²⁵Nima pu le m bee ke maan kpo dandana wee. M ga li beenin bi ni chee, ki ter nimi, ni moo gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li kpa mpopiin. ²⁶M yaa ki gir ni ni chee kan, m pu le ni ga nyuŋ Yesu Kristo sakpen.

²⁷ Tibɔkpaan le ye ke nimi aabimbin li bi Kristo aabɔnyaan tee aah mɔk nimi pu na, aan m yaa dan nan mann nimi, bee m yaa kaa dan kan, m ga ŋun nimi aabɔr, ke ni si Yesu aachaŋ ni, ki kpa kimɔbaan, ki kpaan tuk binib Yesu aabɔnyaan, ke bi gaa u ki kii. ²⁸ Ni taa san nimi aadim ijawaan man. Nima le ga mɔk bi ke bi ga kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na, ki ga mɔk nimi ke Uwumbɔr ga gaa nimi lli. ²⁹ Uwumbɔr cha ni gaa Kristo ki kii la, ki cha ni ji falaa mu u pu. ³⁰ Ni nan kan maah jin falaa Yesu pu pu na, ki ŋun maah ji falaa u pu dandana wee pu na. Le ni mu bi ji falaa ke maah ji pu na.

Mpɔɔndaan Yesu Kristo aah nan sunn ubaa pu na

2 Tɔ, Kristo pɔɔni nitaakpab, le waah gee nimi pu na sɔŋni nisui, ni ni Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu kpaan ki-jɔtiik, le ni kpa tibulchinn ki san tɔb kinimbaak, ² nima pu na, ni li kpaan kimɔbaan, ki li gee tɔb, ki li kpaan nlandak mbaa. Ni yaa ŋa kina kan, m ga li kpa mpopiin mbamɔm. ³ Ni taa li kpa lipiipoln tɔb pu, ki taa li ban ke binib li pak nimi. Ni sunn nibaa taab man, ki li nyuŋni tɔb ki jer nibaa. ⁴ Ubaa taa li ban uma ubaa aanyoor baanja. Aa li ban ke ni mɔmɔk kan tinyoor. ⁵ Ni sunn nibaa taab man ke Yesu Kristo aah sunn ubaa taab pu na. ⁶ U bi ke Uwumbɔr aah bi pu na. U mu aa dak ke ni ye limukl ke u ni Uwumbɔr li ŋak. ⁷ Waageehn pu le u di cha tiwanyaan nimɔk bi Uwumbɔr do na, ki ŋa ubaa ke unaagbiija na. U kpaln unibɔn, ⁸ ki sunn ubaa taab, ki kii Uwumbɔr aamɔb, hali ki ti kpo ndɔpuinkoo pu. ⁹ Nima pu le Uwumbɔr nyuŋ u sakpen ki yoor u paacham, le ki tii u liyimbil li jer ŋiyimbil mɔmɔk na, ¹⁰ ke binib ni tiwan nimɔk bi paacham na, ni binib ni tiwan nimɔk bi kitiŋ do na, ni binib ni tiwan nimɔk bi kitiŋ ataab na, bi mɔmɔk yaa ŋun Yesu

aayimbil pu kan, bi li gbaani unimbiin ni. ¹¹ Bi mɔmɔk pel pel ga len binib ni, ke Yesu Kristo le ye tiwan ni binib mɔmɔk Aadindaan. Nima le ga nyuŋ Tite Uwumbɔr.

Ni li wiin ke nwiihn na dulnyaa ni

¹² Nima pu na, nnaabitiibi bi m gee bi na, maah kaa bi ni chee na, m ban ke ni kii maamɔb ki jer naah nan kii maamɔb buyoonn m nan bi ni chee pu na. Naah ŋmar pu na, ni li tun Uwumbɔr aatuln ke binib bi ŋmar na aah ba ga tun pu na, ki li san Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk; ¹³ ba pu? Uwumbɔr bi tun lituln nisui ni, ke ni li neen ke ni kii waamɔb, ki li ŋani waageehn.

¹⁴ Naah ŋani tiwan nimɔk na, ni taa li ŋulni, ki taa kpak kinikpapak, ¹⁵ aan ki li ye Uwumbɔr aabim bi kaa kpa taani, kaa kpa ngalm na. Ni bi titunwanbirdam aakaasisik ni la. Ni li bi ke nwiihn na le dulnyaa wee ni ki wiin bikaasisik ni, ¹⁶ ki joo ni Uwumbɔr aabɔr ti tii binib limɔfal na. Ni yaa bi kina kan, le m ga li kpa kipupuk ni pu bundaln Kristo ga gir ni na, ke maah tun lituln linimaln ki tuk nimi Uwumbɔr aabɔr na, naa ye fam.

¹⁷ Ni yaa gaa Yesu ki kii ki tun waatuln mbamɔm kan, m kpa mpopiin ni pu. Bi yaa po ku mi kan, m kpa mpopiin. ¹⁸ Ni mu li kpa mpopiin sakpen ke maah kpa pu na.

Uwumbɔr aatutum Timoti ni Epafroditus

¹⁹ Tɔ, Tidindaan Yesu pu le m kpa li-makl ke m ga cha Timoti dan ni chee dandana wee. U yaa nan tuk mi nimi aabɔr aah bi pu na kan, nsui ga sɔŋ. ²⁰ Utafal bi ni ni la. Maa ki kpa unii u aatafal bi ni ni, ke utafal aah bi ni ni pu na. ²¹ Biken na mɔmɔk aatafal bi bibaa ni la. Bitafal aa bi Yesu Kristo aatuln ni. ²² Ni nyi Timoti aabimbin aah ŋan pu na, ki nyi ke u tun lituln m chee ke ubo aah

tun lituln ute chee pu na, ki ti tuk binib Yesu aabɔnyaan tee. ²³Nima pu na, m yaa kan maabɔr aah ga doo pu na kan, m ga cha u dan ni chee. ²⁴Tidindaan pu le m nyi ke ni yaa kpee siib kan, m mu ga dan ni chee.

²⁵M dak ke ni ɲan ke m cha tina aabo Epafrodaitus ki gir ni ni chee. U ye maatutungeer ni maajaɲeer Tidindaan aasan ni, ki ye nimi aatutunn u dan nan tii mi maah ban pu na. ²⁶Unimbil man ke u ki kan nimi. Naah ɲun ke u bun na, nima le usui bii. ²⁷Ni ye mbamɔn, u nan bun ki ti ban u kpo, le Uwumbɔr san u kinimbaak ki cha u pɔɔk. Waah cha u pɔɔk na, u san m mu kinimbaak, m taa li kpa mpombiin ki kpee mpombiin pu. ²⁸Le m ban ke m cha u gir ni ni chee mala, ni yaa nan kan u kan, ni ga li kpa mpopiin. Le nsui ga sɔɲ. ²⁹Nima pu na, ni gaa u tiɲann Tidindaan pu, ki li kpa mpopiin sakpen, ki nyuɲ u ni binib bimɔk bi ke waah bi pu na; ³⁰ba pu? Kristo aatuln pu, waa nan daa nkun. Waah nan ban u ter mi, naah kaa nan ɲmaa ter mi pu na pu, le u nan kan linimaln.

Mbimbinyaan bamɔm

3 Nnaabitiib, kookoo aabɔr le ye ke ni li kpa mpopiin Tidindaan pu. M yaa ki ɲmee ke maah nan ɲmee pu tii nimi na kan, naan muk mi; ba pu? ni ɲan ke ni ki ɲun maah ga ɲmee pu tii nimi na.

²Tɔ, ni li nyi binib bi tun lituln li kaa ɲan na, ki bi ke ibɔ na, ki len ke ni yaa kaa gii lichakpaln kan naan ɲmar na. ³Timi bi kpaan Uwumbɔr Aafuur Nyaan chee ki pak u, ki kpa kipupuk Yesu Kristo pu, ki bee ke taan ɲmar tibaa aapɔɔn pu na, timi le kpa lichakpangee bamɔnn. ⁴Min mbaa ba ga li kpa nsan ki ga ɲmaa len ke m ga ɲmaa ɲmar mbaa pu. Unii ubaa yaa len ke u kpa nsan ke u ga ɲmaa ɲmar ubaa pu kan, m kpa nsan ki jer u. ⁵Maah nan ye iwiin iniin aabo na, bi nan

gii nchakpaln. M ye Juu yaab aabo, ki ye Benjaminn aanibol ponn ni aanii ubaa la. M ye Hiibru yaab aabo bamɔnn la. M nan dii Moses aakaal, Farisii yaab aah dii pu na. ⁶Nimbil nan man ke m ɲa Yesu aanib falaa. M nan dii Moses aakaal mbamɔm, kaa yii nkaal mbaa. ⁷Nimina mɔmɔk nan ye tinyoor le ki tii mi. Le m yii ni mɔmɔk Kristo pu, ke naa ye nibaa. ⁸Ni ye mbamɔn la, m yii tiwan mɔmɔk ke naa ye nibaa, ke m li nyi Yesu Kristo u ye Ndindaan na. Maah nyi u pu na, nima le jer tiwan mɔmɔk. U pu le m di tiwan mɔmɔk lii, ke ni ye timoor la, ke m gaa uma, ⁹ki kpaan u ni. M yaa dii Moses aakaal kan, nima le aan cha Uwumbɔr len ke maabɔr ɲan. Maah gaa Kristo ki kii na, nima le cha Uwumbɔr len ke maabɔr ɲan; m gaa Yesu Kristo ki kii le ki ɲan Uwumbɔr chee. ¹⁰M ban ke m bee Kristo, ni mpɔɔn mu fikr u nkun ni na, ki ji falaa u pu. M ban ke maabimbikpok kpo ke waah nan kpo pu na, ¹¹aan m mu nan fikr nkun ni.

Pɔɔl aanimbil aah man Yesu Kristo aasan pu pu na

¹²Maa len ke m fuu Yesu aah ban pu na, kaa len ke m ye unii u ɲan ti doo na. M pɔɔni mbaa ke m li bi Yesu Kristo aah ban ke m li bi pu na; ba pu? u gaa mi ki ɲa mi waanii la. ¹³Nnaabitiib, maa len ke m fuu waah ban pu na. Nnimbil man tiwan nibaa le pu. M suln tiwan ni bi mpuwɔb na, ki pɔɔni mbaa ke m pii tiwan ni bi nnimbiin ni na. ¹⁴Yesu Kristo pu le Uwumbɔr yin mi ke m dii nsan mu cha paacham na. Nima le nnimbil man ke m fuu nima, ki ti kan tinyoor ti Uwumbɔr ga tii mi na.

¹⁵Nimi bi dii Uwumbɔr aasan mbamɔm na, cha ni mu aanimbil li man kina man. Ni yaa kaa bee waabɔr tibaa mbamɔm kan, u ga mɔk nimi. ¹⁶Ti mu aah nyi Uwumbɔr aabɔr mɔmɔk pu na, cha ti li dii kina man.

¹⁷Nnaabitiib, ni li kpaan kimɔbaan ki dii maataabuu, ki lik binib bi dii ke taah dii pu na. ¹⁸Tɔ, binib pam aah dii pu na, bi ye Yesu aadɔpuinkoo aadim la. M nan tuk nimi baabɔr n-yoonn mɔmɔk, ki ki tuk nimi dandana wee, ni tinyunyunn la. ¹⁹Baadoon le ga li ye ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. Baawumbɔr le ye bipuul. Bi kpa kipupuk inimɔɔn aatuln pu. Baalandak bi dulnyaa wee ni aawan ni la. ²⁰Tima kan, Uwumbɔr do le ye tido, le ti kii bundaln Tidindaan Yesu Kristo u ga gaa timi lii na ga nya ni nima na. ²¹U kpa mpɔɔn ki ga ɲmaa nyar tiwan mɔmɔk, ki cha ni mɔmɔk kii waamɔb. Waah kpa mpɔɔn kina na, le u ga di timi aawon ti kaa ye lisil aawon na ɲa tiwonpɔnn ti naahn uyaar ti ye lisil aawon na.

Nsurm

4 Nnaabitiib, Tidindaan aah ga ɲmaa ɲa kina ki tii nimi na, ni li si uchar ni. M gee nimi la. Le nimi aabɔr bi nsui ni. Le mponn piin ni pu. Nimi le ye maat-uln aanyoor.

²Yuwodia ni Sintiki, m garɲ nimi, ni li kpaan kimɔbaan Tidindaan pu. ³Maatu-tuɲeer bamɔnn, m mee aa mu, ter bipiib ngbaan; ba pu? bi ni Klement ni maatu-tuɲeerb biken nan tun lituln linimaln m chee, ki ter mi m tuk binib Yesu aabɔnyaan tee. Baayimbil ɲmee limɔfal aagbarɲ ki bi paacham na ni.

⁴Ni li kpa mpopiin Tidindaan pu, n-yoonn mɔmɔk. M ki tuk nimi la, ni li kpa mpopiin man.

⁵Ni li bi suuna binib mɔmɔk chee man. Tidindaan ga gir ni dandana wee. ⁶Ni taa cha ilandak li muk nimi tiwan nibaa pu. Ni li mee Uwumbɔr tiwan mɔmɔk pu, ki garɲni u, ki dooni u ki tuk u naah ban pu na mɔmɔk. ⁷Ni yaa ɲani kina kan, Uwumbɔr ga tii nimi nsuudoon mu jer taah nyi pu na. Nisui, ni nimi aalandak ga doon; ba pu? ni kpaan Yesu Kristo chee.

⁸Nnaabitiib, kookoo yaan le ye ke ni li dak ilandak i ye mbamɔn na, ni i kpa laasaab na, ni i tok na, ni i ye chain na, ni i ɲan na, ni i kpa lisil na. Ni cha ilandak imɔk ɲan ki ɲeer mpakm na li joo nimi. ⁹Ni nan bae Uwumbɔr aabɔr m chee, ki gaa ti, ki ɲun maah len pu na, ki kan maah ɲani pu na. Ni li dii kina, le Uwumbɔr u tii timi nsuudoon na ga li bi ni chee.

Ipiin pu aadoon

¹⁰Ni yunn le naa ki kan mi; le nitafal mu beenin bi m ni. Nima le m kpa mpopiin sakpen Tidindaan pu. M bee ke nitafal bi m ni n-yoonn mɔmɔk; le ni mu aa nan kpa nsan ni ter mi. ¹¹Maa len igiin pu. M yaa kpa sakpen, bee m yaa kpa siib kan, m bae maah ga ɲa pu aan nnimbil gbiin kina na. ¹²M nyi igiin, ki nyi liwankpal mu. Ni yaa mɔ, bee ni yaa kaa mɔ kan, m yaa ji bab, bee nkon yaa pii mi kan, m yaa kpa sakpen, bee m yaa kaa kpa nibaa kan, m bae maah ga ɲa pu aan nnimbil gbiin kina na. ¹³Kristo aah tii mi mpɔɔn mu na, m ga ɲmaa ɲa tiwan mɔmɔk.

¹⁴Tɔ, naah ter mi maafalaa ni pu na, ni ɲa mbamɔm la. ¹⁵Nimi Filipi aatiɲ aanib nyi ke maah nan tuk nimi Yesu aabɔnyaan tee njan ki nin nyan Masedonia aatiɲ ni na, Uwumbɔr aanib ponn ni ubaa aa tii mi ipiin, see nimi baanja. M nan tuk nimi Uwumbɔr aabɔr, le ni mu nan tii mi ipiin. ¹⁶Maah nan bi Tesalonika aatiɲ ni na, ni nan tun ni unii nfum mulee u nan tii mi maah ban pu na. ¹⁷Naa ye ke m ban ipiin la. Naah tii mi ipiin pu na, nima le ni ga li moo kpa tinyoor. Nima le m ban. ¹⁸Naah tii mi tiwan ni na, m gaa ni mɔmɔk ki kpa sakpen. Naah tun ni Epafrodaitus ke u nan tii mi ipiin i na, u nan tii mi i. Naah tii mi ipiin i na, ni naahn kitork ki ɲan na le ki tii Uwumbɔr, le usui piir, le u gaa i. ¹⁹Uma Uwumbɔr u m dii u na le ga tii

nimi naah lann pu na mómək; waah kpa liwankpal sakpen paacham pu na, kina le u ga tii nimi, Yesu Kristo pu. ²⁰Cha ti li nyuɲni Tite Uwumbər n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

²¹Ni doon Yesu Kristo aaninyaam mómək tii mi. Tinaabitiib bi bi m chee na

dooni nimi. ²²Uwumbər aanib mómək dooni nimi. Ubərkpaa Siisa aatutum bi ye Uwumbər aanib na mu dooni nimi mbaməm.

²³Tidindaan Yesu Kristo aaɲann li bi nisui ni. [Amii.]

Kigban̄ ki Pɔɔl ɲmee ki tii

KOLOSE YAAB

na

1 Min Pɔɔl u ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu na, m ni tina aabo Timoti ²le ɲmee kigban̄ kee ti tii nimi Uwumbɔr aanib bi ye tinaabitii bi ki gaa Kristo ki kii, ki bi Kolose aatiɲ ni na. Tite Uwumbɔr [ni Tidindaan Yesu Kristo] ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Idoon aameel

³N-yoonn mɔmɔk ti mee Uwumbɔr u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na tii nimi na, ti dooni u ni pu; ⁴ba pu? ti ɲun ke ni gaa Yesu Kristo ki kii mbamɔm, ki gee Uwumbɔr aanib mɔmɔk; ⁵ba pu? ni kpa limakl ke ni ga nan kan Uwumbɔr aah di tiwan ni siin nimi paacham na. Ni ɲun ni pu buyoonn ni ɲun tibɔnyaan ti fuu ni ni chee ki ye mbamɔn na chee la. ⁶Tibɔnyaan ngbaan le cha nimi ni binib bi bi ɲipepel mɔmɔk na tun litunyaan. Binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei, nikaasisik ni, ni ɲipepel mɔmɔk. Naah ɲun ti, ki bee mbamɔm Uwumbɔr aah ɲani nimi tiɲann pu na, le binib moo gaal tibɔnyaan ngbaan ki keei nikaasisik ni, ki nan saa dandana. ⁷Timi aatutunjeer Epafra u ti gee u na le nan tuk nimi Uwumbɔr aanimbaasaln pu. Uma Epafra le si timi aasisiyyaan ki tun Kristo aatuln mbamɔm ki ter nimi. ⁸U tuk timi Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah cha ni gee binib pu na.

⁹Nima pu le ti mee Uwumbɔr tii nimi, kaa di cha. Buyoonn ti nan ɲun ni pu ki nan saa dandana wee na, le ti mee Uwumbɔr tii nimi, ke ni ga bee waah ban ke ni li ɲani pu na. Ti mee u ke u tii nimi nlan ni bee Waafuur Nyaan aabɔr, ¹⁰aan ki li dii Tidindaan waah ban pu

na, aan ki gbiin unimbil, ki tun litunyaan aabɔɲ mɔmɔk, ki moo bee waabɔr. ¹¹Ti mee u tii nimi ke waah kpa mpɔɔn sakpen pu na, u tii ni mu mpɔɔn, aan ni li kpa limɔr falaa ponn ni n-yoonn mɔmɔk, ki li kpa mpopiin, ¹²ki li dooni u; ba pu? uma le ɲa nimi binib bi ɲeer ke bi kan tiwan ni u ga tii waanib, nwi-ihn aanaan ni na. ¹³Uma le nan nyan timi mbɔmbɔɔn aanaan ni, ki nabr timi di buen Ujapɔgeehn aanaan ni. ¹⁴Uma le gaa timi lii, le Uwumbɔr di cha pinn timi aatunwanbir, [Ujapɔɔn aasin pu].

Yesu Kristo aabimbin, ni waatuln

¹⁵U ye Uwumbɔr u taa waa u na aanan̄, ki ye tiwan nimɔk Uwumbɔr naan ni na Aayidaan; ¹⁶ba pu? Uwumbɔr nan cha u naan tiwan mɔmɔk, ni bi paacham, ni ni bi kitiɲ na, ni taah waa ni na, ni taah kaa waa ni na; ni yaa ye nnaan, bee ipɔɔn, bee bitinjoob, bee tininkpir, uma le nan naan ni mɔmɔk ke ni li nyuɲni u. ¹⁷Uma Yesu le puen tiwan mɔmɔk bi. Uma pu le tiwan mɔmɔk beenin bi. ¹⁸Uma le ye waanib Aayidaan. Le waanib mu ye waawon, le u tii bi limɔfal. Uma le puen fikr nkun ni, ki ye tiwan mɔmɔk Aayidaan; ¹⁹ba pu? ni mɔ Uwumbɔr ke waah bi pu na, Yesu mu bi kina la. ²⁰Uma Yesu pu, le ni mɔ Uwumbɔr ke u di tiwan ni mɔmɔk bi paacham, ni tiwan ni mɔmɔk bi kitiɲ na tooh kijotiik ubaa chee. Waasin nan nyan uwon ni, ndɔpuinkoo pu; waasin ngbaan pu le Uwumbɔr cha tiwan ngbaan mɔmɔk ni uma ɲa kijotiik.

²¹N-yoonn mbaa ni nan ye biwɔwɔm le Uwumbɔr chee. Ni nan dak ilandak i kaa ɲan na, ki tun lituln li kaa ɲan na, nima le ni nan ye Uwumbɔr aadim, ²²le dandana wee u cha ni ni uma ɲa kijotiik; ba pu? Ujapɔɔn nan kpo ni pu la. U nan kpo ni pu, ke ni li bi chain, ki li ye bininyaam, ki taa li kpa ngalm mubaa, bundaln u ga di nimi siin Uwum-

bər aanimbiin ni na. ²³Ni ɲan ke ni li dii u mbaməm, ki taa di cha waasan, ki taa cha nibaa leɲ nimi. Naah ɲun tibɔnyaan tee na, tibər ngbaan tii nimi limakl la. Ni taa di cha limakl ngbaan. Bi moon tibɔnyaan tee, ki tuk binib bimək bi dulnyaa wee ni na la. Min Pɔɔl mu ɲa unii u mooni ti na la.

**Pɔɔl aah ye Yesu Kristo
aanib aatutunn pu na**

²⁴Tɔ, maah jin falaa u ni pu na, nima le m kpa mpopiin. Kristo nan tuk mi maah ga ji falaa waanib pu pu na, le maah ji falaa tiwon tee ni na, falaa ngbaan u gur na le m ji.† Waanib bi m ji falaa bi pu na le ye waawon. ²⁵Uwumbər nan ɲa mi waanib aatutunn, ki di lituln siin mi, ke m tun ki ter nimi. Lituln ngbaan le ye ke m tuk nimi waabər məmək pel pel. ²⁶Ti ye tibɔbərkaan la. Uwumbər nan bər ti n-yaayoonn na aanib, le ki kpiir ti tuk waanib dandana wee. ²⁷U ban ke bi bee tibər ngbaan aah ɲan sakpen ki ter ɲitimbol məmək pu na la. Tibɔbərkaan ngbaan le ye ke Kristo bi ni ni. Waah bi ni ni na, nima le ni kpa limakl ke ni ga ji waamɔɔn. ²⁸Kristo aabər ngbaan le ti mooni, ki sur binib məmək, ki tuk bi waabər, waah tii timi nlan pu na. Ti ban ke bi məmək li kpaan Kristo ni, ki li ye binib bi ɲan doo na. Ti ban ke ti di bi ki mək Uwumbər la. ²⁹Nima le cha m tun lituln linimaln. M tun lituln ngbaan waapɔɔn sakpiin pu la.

2 M ban ke ni bee ke m tun lituln linimaln nimi pu, ni Laodisea aatiɲ aanib pu, ni binib bimək kaa kee kan mi na pu, ²ke m pɔɔk bitaakpab. M ban ke ni məmək li kpaan kimɔbaan, ki li gee tɔb, ki bee Uwumbər aabər mbaməm, aan ki li pak ti mbaməm, ki taa joo beeni. M ban ke ni bee Uwumbər aabɔbərkaan, ti ye Kristo aabər na. ³Uma baanja le ga

ɲmaa tii timi nlan mu ye nlan bamɔɔn na. Uma baanja le ga ɲmaa mək timi nnyim məmək.

⁴M tuk nimi kina ke ubaa taa ɲmann nimi la. Unii yaa mɔln inyamɔn i mɔ na ki tuk nimi kan, ni taa kii. ⁵Maawon aa bi ni chee, le maalandak bi ni ni. Naah gaa Kristo ki kii mbaməm ki dii waasan mu mbaməm na, nima le m kpa mpopiin sakpen.

Cha Yesu Kristo aabimbin li gbii si

⁶Ni nan gaa Yesu Kristo, ki kii ke u ye Nidindaan. Nima pu na, ni li kpaan u ni, ki li dii u man, ⁷ki too chuu u ke busub aanyaan aah koo kitɲ pu na, ki li bae waabər n-yoonn məmək, ki gaa ti ki kii mbaməm, taah nan tuk nimi pu na, ki li dooni u n-yoonn məmək.

⁸Unii yaa tuk nimi nnyamɔn aalan mu ye fam na kan, ni li nyi man ki taa dii u; nlan ngbaan ye binib aalan mu nyan ni kinimbɔɲ ki joo dulnyaa wee na, naa ye Kristo aabər. ⁹Uwumbər aabimbin məmək bi Yesu Kristo aawon ni. ¹⁰Naah kpaan u ni na, le ni kpa limɔfal bamɔln. Uma le ye tininkpir ni ipɔɔn məmək aayidaan.

¹¹Naah kpaan Kristo ni na, le ni bi ke binib bi gii ɲichakpan na; ni mu aa ye ɲichakpan le ni gii, ni ye nimi aabimbikpok le ni gii lii. Ni ye Kristo aah gii pu na la. ¹²Baah muin nimi nnyun ni na, ni mək ke bi di nimi sub Kristo chee la. Baah nyan nimi nnyun ni na, le ni mək ke ni ki fikr u chee; ba pu? ni pak ke Uwumbər kpa mpɔɔn ki fikr Kristo nkun ni. ¹³N-yoonn mbaa, ni nan tun titunwanbir, kaa nan dii Uwumbər aakaal. Nima le naa nan kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Naah kpaan Kristo ni dandana wee na, nima le Uwumbər fikr nimi. U di cha timi aatunwanbir məmək pinn timi. ¹⁴Taah ba ga ɲa pu na le

†1:24 : Lik Lituln 9.16.

ɲmee kigbaɲ pu. Taah kaa ɲa kina na, nima le timi aabɔr bii. Le Kristo aah nan kpo ndɔpuinkoo pu na, nima le Uwumbɔr aa ki len ke timi aabɔr bii. ¹⁵ Waah kpo ndɔpuinkoo pu na, le u ɲa kinimbɔɲ aapɔɔn mɔmɔk fam, le ki nyanɲ ki, ki jinn ki inimɔɔn, binib aanimbil ni.

¹⁶ Nima pu na, ni taa cha ubaa galn nimi tijikaar aakoobil pu, bee tiwanyukaan aakoobil pu, bee likpaakool daal aakoobil pu. ¹⁷ Ʋjikoobil mɔmɔk po ye tiwan ni choo na aajunɲa la. U bi na le ye Kristo. ¹⁸ Binib bibaa bi ki sunni bibaa taab, ki pak Uwumbɔr aatuuntiib, ki bui ke bi daɲ tidaɲ ki kan lijnɲiir aawan, ki kpa kalmbaani, ki dak dulnyaa aalandak i ye fam na. Ni taa cha binib ngbaan bii nimi. ¹⁹ Baa joo timi aayidaan Kristo. Uma aapɔɔn pu, le ti muun waasan ni, Uwumbɔr aah ban pu na. Uma le kpaan timi kimɔbaan, ke ti li tuk tɔb pu, ke ɲituk ni ɲigir aah cha tiwon aawan mɔmɔk tuk tɔb pu pu na.

Ni naahn ke ni kpo ki beenin fu Yesu Kristo pu

²⁰ Ni nan kpo Kristo chee la, nima le ni nyan kinimbɔɲ ki joo dulnyaa na aapɔɔn ni. Nima pu na, ba ɲa nimi aabimbin bi ke naah beenin ye dulnyaa yaab le na? Ba ɲa ni kii nkaal mu len ke, ²¹ “Taa ji nee,” “Taa lakl nee,” “Taa meeh nee” na? ²² Binib yaa jin timina mɔmɔk kan, ti doo la. Ʋjikoobil ɲimina po ye binib aakaal, ni baamɔkm la. ²³ Ni naahn nlan la, ki mu aa ye nlan. Bi dooni bisui aah gee tiwan ni na la, ki sunn bibaa taab, ki muk tiwon. Le baah ɲani pu na, naa ter bi ke bi chuu bibaa.

3 Ni kpaan fikr Kristo chee la. Nima pu na, cha nitafal li bi paacham aawan ni. Kristo bi nima ki ka Uwumbɔr aarɲangii wɔb. ² Ni li dakl tiwan ni bi paacham na aabɔr, ki di cha tiwan ni bi kitiɲ do na. ³ Ba pu? ni naahn ke ni kpo; le nima aamɔfal kpaan Kristo ni, ki

bi Uwumbɔr chee paacham, le u biin li pu. ⁴ Kristo, u ye timi aamɔfal na yaa nan gir ni kan, ti mu ga li bi u chee, ki kan nnyunɲ.

Mbimbikpok ni mbimbipɔm

⁵ Nima pu na, kuln man tiwon aah ban pu na, ki taa gɔr kidagook, ki taa tun tiɲɔɲ aatuln, ki taa li ban tiwan ni kaa ɲan na, ki taa li kpa iniman. Unii u kpa iniman na aa dii Uwumbɔr, u dii liwankpal la. ⁶ Binib bi yii Uwumbɔr aamɔb ki tun titunwanbir timina na, u ga daa bitafal. ⁷ N-yoonn mbaa, ni mu nan bi bikaasisik ni, ki tun titunwanbir ngbaan.

⁸ Le naah ye Yesu aanib dandana wee na, ni di titunwanbir ngbaan mɔmɔk lii. Ni taa ki gee liɲuul ki li tar binib pu, ki taa ki li kpa kinanaɲ, ki taa ki seei ɲisiibil, ki taa ki len iliin i kaa ɲan na. ⁹ Ni taa mɔln inyamɔn ki tuk tɔb; ba pu? ni nan di nimi aabimbikpok aatuln lii a, ¹⁰ ki yoor mbimbipɔm la. Uwumbɔr le tii nimi mbimbipɔm ngbaan, ki bi toor mu, ke ni moo bee u, ki li naahn u. ¹¹ Naah kpa mbimbipɔm na, naa ki yakr Juu yaab, ni binib bi kaa ye Juu yaab na, ni binib bi gii ɲichakpan na, ni binib bi kaa gii na, ni biwɔwɔm, ni timoor ni aanib, ni binaagbiib, ni bimalb. Ni mɔmɔk kpaan la. Kristo le jer tiwan ngbaan mɔmɔk, ki bi waanib mɔmɔk ni.

¹² Uwumbɔr nan nyan nimi, ki ɲa nimi waaninyaam, ki gee nimi. Nima pu na, ni li kpa linimbaasaln, ni tibulchinn, ki sunn nibaa taab, ki li bi suuna, ki li kpa suklaa, ¹³ ki li kpa limɔr tɔb chee. Ni ponn ni ubaa ni uɲeen aatɔ yaa kpa tibɔr kan, ni di cha pinn tɔb. Tidindaan aah di cha pinn nimi pu na, ni mu di cha pinn tɔb kina. ¹⁴ Tibɔr ti jer ti mɔmɔk na le ye ke ni li gee tɔb; ba pu? ngeehm di ni mɔmɔk kpaan tɔb chee la, ni li kpaan kimɔbaan mbamɔm. ¹⁵ Kristo yin nimi ke ni li kpaan tiwonbaan ni, ki li kpa nsuudoon mu u tii nimi na. Nima pu na,

cha nsuudoon ngbaan li joo nisui man, ki li dooni Uwumbor, waabulchinn pu. ¹⁶Cha Kristo aabor li bi nisui ni sakpen, ki tii nimi nlan. Ni li tuk tob waabor, ki li sur tob, ki li gaa ilahn i bi Uwumbor Aagbar ni na, ni waanib aalahn, ni ilahn i Waafuur Nyaan mok nimi na. Ni li gaa ilahn ngbaan, ki li dooni Uwumbor nisui ni. ¹⁷Ni yaa len kan, ni len Tidindaan Yesu aayimbil pu; ni yaa tun lituln kan, ni li tun waayimbil pu, ki li nani tiwan momok waayimbil pu, ki li dooni Tite Uwumbor u pu.

Naah ga li bi pu Tidindaan aasan ni na

¹⁸To, bipiib, ni li keei nichatiib aamoi. Naah dii Tidindaan na, ni njan ke ni li nani kina.

¹⁹Chatiib, ni li gee nipuutiib, ki taa muk bi.

²⁰Mbim, ni li keei nitetiib ni ninatiib aamoi tiwan momok ni, Tidindaan aah ban pu na; ba pu? nima le piir Uwumbor aasui.

²¹Tetiib, ni taa fiini nimi aabim aanuul, aan bitaakpab taa yol.

²²Binaagbiib, ni li keei nidindatiib bi bi dulnyaa ni na aamoi tiwan momok ni. Bi yaa bi ni chee, bee bi yaa kaa bi kan, ni li tun lituln mbamom. Ni taa ban binib li pak nimi. Naah san Uwumbor na, ni li tun lituln mbamom nima pu. ²³Naah nani tiwan nimok na, ni cha nitafal li bi ni ni, ki tun lituln ke naah ba ga tun tii Tidindaan pu na, naa ye binib. ²⁴Tidindaan Kristo le ni tun lituln tii u. Nima le ni bee ke uma le ga pa nimi tipar, waah nan puu tipuur ti ke u ga tii nimi na. ²⁵Unii umok tun lituln li kaa njan na, Uwumbor ga daa utafal waah neer pu na. Uwumbor aa pak ubaa ki jer uken.

4 Dindatiib, ni li nani nimi aanaagbiib mbamom; ba pu? ni nyi ke ni mu kpa Dindaan paacham.

Nsurm

²To, ni momok li beenin mee Uwumbor linimaln, ki li nyi ki taa geeni, ki li dooni u mmeen ponn ni, ³ki li mee u tii ti mu, ke u tii timi nsan ti moon waabor ki tuk binib tiboborkaan ti ye Kristo aabor na. Waabonyaan ngbaan pu, le m bi kiyondiik ni. ⁴Ni njan ke m tuk binib waabonyaan ngbaan aatataa mbamom. Ni mee Uwumbor tii mi ke u ter mi, m tuk bi kina.

⁵Ni li kpa nlan ki li bi mbamom joo cha binib bi kaa dii Uwumbor aasan na wab. Naah kan nsan buyoonn na, ni li tun Uwumbor aatuln n-yoonn momok. ⁶Ni li len ibulchiliin n-yoonn momok, ki li len Uwumbor aalambil aah ye pu na. Ni yaa len kina kan, ni ga bee naah ga giin pu ki kii unii momok na.

Kookoo aadoon

⁷Tina aabo Tikikus u ti gee u na ga tuk nimi maabor momok aah bi pu na. U ye timi aatutunjeer le Tidindaan aatuln ponn ni, ki tun lituln ngbaan mbamom. ⁸M cha u dan ni chee ke u nan tuk nimi, timi aabor aah bi pu na, aan ki soj nisui. Nima le m cha u dan ni chee. ⁹Onesimus ni uma le dii ni. Onesimus mu ye tina aabo u ti gee u na la. U ter timi mbamom, ki ye ni ponn ni aanii ubaa la. Bima le ga tuk nimi do chee na aabor momok.

¹⁰Aristakus u bi kiyondiik ni m chee na dooni nimi. Mak, u ye Banabas aaninkpan aajapoon na, u mu dooni nimi. M nan tuk nimi naah ga nja u pu na. U yaa dan ni chee kan, ni gaa u ingaal ilee. ¹¹Josua Justus mu dooni nimi. Bijab bitaa ngbaan ye Juu yaab la. Juu yaab ponn ni, bima baanja le ye maatutunjeerb ki tun Uwumbor aanaan aatuln. Bijab ngbaan soj nsui la.

¹²Epafras mu dooni nimi. U ye ni ponn ni aanii ubaa la, ki ye Yesu Kristo aatutunn. U mee Uwumbor n-yoonn momok

linimaln le ki tii nimi, ke ni li dii Uwumbor mbamom, ki taa di cha, ki kii Uwumbor aah gee pu na momok. ¹³ M tuk nimi la, Epafraas tun lituln linimaln, ki tii nimi, ni Laodisea aatiŋ aanib, ni Hierapolis aatiŋ aanib. ¹⁴ Luk u ye dokta, u ti gee u na mu dooni nimi. Demas mu dooni nimi.

¹⁵ Ni li dooni tinaabitiib bi bi Laodisea aatiŋ ni na tii timi, ki li dooni Nimfa ni Yesu aanib bi kuuni udo na, tii timi. ¹⁶ Bi

yaa karn kigbaŋ kee tii nimi kan, ni cha bi karn ki tii Yesu aanib bi bi Laodisea aatiŋ ni na mu. Maah nmee kigbaŋ ki tii Laodisea aatiŋ aanib na, ni mu karn ki. ¹⁷ Tuk Akipus ke Tidindaan aah tii u lituln li ke u tun na, u li nyi ki tun li mbamom.

¹⁸ Min Pɔɔl le di nŋaal nmee idoon imina. Ni teer ke m bi kiyondiik ni la.

Uwumbor ŋa tinyoor ŋa ni pu. [Amii.]

Njan aagbarj ki Pɔɔl ɣmee ki tii

TESALONIKA YAAB

na

1 Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ɣmee kigbarj kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiŋ ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. Uwumbɔr ɣa tinyoor ɣa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Tesalonika yaab aabimbin

²N-yoonn mɔmɔk ti mee Uwumbɔr na, ti mee u tii nimi, ki dooni u ni mɔmɔk pu. ³Ti teer nimi Tite Uwumbɔr aanimbiin ni n-yoonn mɔmɔk, ki teer ke naah ɣani pu na, nima le mɔk ke ni gaa u ki kii; naah tun lituln pu na, nima le mɔk ke ni gee u; naah kpa limɔr pu na, nima le mɔk ke ni kpa limakl Tidindaan Yesu Kristo pu. ⁴Tinaabitiib bi Uwumbɔr gee bi na, ti nyi ke u lee nimi la; ⁵ba pu? taah tuk nimi waabɔnyaan na, tibɔnyaan ngbaan aa nan ye iliin baanja, Uwumbɔr Aafuur Nyaan aapɔɔn nan bi ti ni la, ki cha ni bee ke ti sil gbii. Taah nan bi nikaasisik ni buyoonn na, ni nan bee timi aabimbin aah nan bi pu na. Ti nan bi kina ke ti ter nimi la. ⁶Le ni nan ɣakni timi ni Tidindaan; ba pu? ni gaa Yesu aabɔr ki kan falaa sakpen tibɔr ngbaan pu, ki mu nan kpa mpopiin mu Uwumbɔr Aafuur Nyaan tii nimi na. ⁷Naah nan bi pu na, nima le mɔk Yesu aanib bimɔk bi Masedonia ni Akaya aatim ni na, bi mu aah ga li ɣani pu na; ⁸ba pu? ni nan chuun mooni Tidindaan aabɔr, ki tuk Masedonia ni Akaya aatim aanib. Naa ye nima yaab baanja, ntim mɔmɔk aanib ɣun ke ni gaa Uwumbɔr ki kii la. Nima pu na, taa ki ban ke ti tuk bi nimi aabɔr. Bi puun nyi. ⁹Ba pu? binib ngbaan len ke taah nan dan ni chee na, ni nan gaa timi, ki di ɣiwaal lii, ki fenn ki dii Uwumbɔr, u ye

limɔfadaan ki ye Uwumbɔr bamɔnn na, ¹⁰le ni kii bundaln Ujapɔɔn Yesu ga nyan ni paacham ki gir ni na. Uma le Uwumbɔr nan fikr u nkun ni. Uma le nyan timi ntafadaan mu choo na ni.

Pɔɔl aah tuk Tesalonika yaab tibɔnyaan pu na

2 Tinaabitiib, nimi nibaa nyi ke taah nan dan ni chee na, naa ye fam. Ni nyi ke taah nan bi Filipi aatiŋ ni na, ²le nima yaab nan ɣa timi falaa, ki yook timi, le ti nin dan ni chee. Binib pam nan kpak timi kinikpakpak, le timi Aawumbɔr tii timi lipobil ke ti tuk nimi waabɔnyaan. ³Taah tuk nimi waabɔnyaan ngbaan na, tibɔr ngbaan aa ye nnyamɔn. Taa ɣmann nimi. Ti nan bi chain la. ⁴N-yoonn mɔmɔk ti nan len Uwumbɔr aah ban ke ti len pu na; ba pu? u nan lik taah bi pu na, le ki di waabɔnyaan ngbaan ɣa tiŋaal ni, ke ti tuk binib. Nima pu le ti ban ke ti piir Uwumbɔr aasui, naa ye binib aasui. Uma Uwumbɔr le lik timi aasui ni aah bi pu na. ⁵Ni nyi ke taa nan gbaa nimi mmɔmɔɔn aabɔr. Uwumbɔr nyi ke taa nan ye inimandam bi ɣmanni, ke binib taa bee ke ti ye na. ⁶Taa nan ban ke ni nyuŋ timi, kaa nan ban ke binib biken nyuŋ timi. ⁷Taah ye Kristo aakpambalb na, ti ba ga li ban ke ni nyuŋ timi. Le taa nan ban kina. Ti nan bi suuna ni chee ke upii aah bi pu waabim chee ki lik bi na la. ⁸Ti gee nimi la. Nima pu na, ti nan kpa mpopiin ti tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan. Naa ye tibɔnyaan baanja le ti nan tii nimi, ti nan di tibaa mu tii nimi; ba pu? ti gee nimi pam. ⁹Nnaabitiib, ni teer taah nan tun lituln linimaln pu na. Ti tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan, ki tun lituln nwiin pu ni kinyeek mɔk, ke ti ji. Ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa.

¹⁰Nimi bi gaa Yesu ki kii na, ti ɣa nimi mbamɔm la, ki nan bi chain, kaa nan kpa taani ubaa joo cha ni wɔb. Ni ni Uwum-

bər nyi ke ni ye mbamən la. ¹¹Ni nyi ke uja aah ɲani waabim pu na, ti nan ɲani nimi ubaaba kina la; ¹²ti sur nimi, ki nan sɔɲni nisui, ki ɲaɲni nimi ke ni li dii Uwumbər waah ban pu na. Uma le yin nimi ke ni koo waanaan ni ki nan ji waamɔɔn.

¹³Ti dooni Uwumbər ni pu n-yoonn mɔmɔk la; ba pu? taah nan tuk nimi Uwumbər aabər na, ni nan gaa tibər ngbaan, ki bee ke naa ye binib aabər, ni ye Uwumbər aabər la. Mbamən, ni ye Uwumbər aabər la, ki kpelni nimi bi gaa u ki kii na aabimbin. ¹⁴Nnaabitiib, ni ɲakni Uwumbər aanib bi bi Judea aatim ni ki kuuni Yesu Kristo aayimbil pu na; kinye pu? nido yaab aah ɲa nimi falaa pu na, Juu yaab ɲa bi mu falaa kina la. ¹⁵Bima Juu yaab nan ku Uwumbər aabɔnabtiib ni Tidindaan Yesu mu, ki jenn nyan timi mu. Baa piir Uwumbər aasui. Bi ye binib mɔmɔk aadim la, ¹⁶ki kiir timi, kaa ban ke ti tuk binib bi kaa ye Juu yaab na tibɔnyaan tee, aan bi ɲmar. Juu yaab ngbaan aah ɲani kina na, bi too kpae baatunwanbir pu n-yoonn mɔmɔk la. Uwumbər aajuul pii bi kookoo.

Pɔɔl aah neen ke u ki gir mann bi pu na

¹⁷Nnaabitiib, taah kaa kan nimi ni yunn siib na, naa mɔ timi. Taa nan bi ni chee, timi aalandak ma nan bi ni ni; tinimbil nan man ni pu, le ti nan pɔɔni tibaa ke ti ki kan nimi. ¹⁸Ti nan ban ti gir dan ni chee. Min Pɔɔl, n-yoonn mɔmɔk m ban ke m gir dan ni chee. Le kinimbɔɲ kiir timi ke ti taa dan. ¹⁹Tidindaan Yesu yaa nan gir ni kan, bilabi pu ti ga li kpa limakl, ni mpopiin, ni kipupuk unimbiin ni? ²⁰Naa ye nimi pu uu? Mbamən, ti kpa kipupuk ni mpopiin ni pu.

3 Taah kaa bi ni chee na, taa ki ɲmaa mɔr, nima le ti len ke ni ɲan ti cha Timoti dan ni chee. Timi baanja le gur Athens aatiɲ ni. ²Tina aabo Timoti ye

Uwumbər aatutunn u tuk binib Kristo aabɔnyaan na la. Ti cha u dan ni chee ke u pɔɔk nitaakpab Uwumbər aasan ni, ³ubaa taa gir puwɔb falaa ngbaan pu. Nimi nibaa nyi ke falaa ngbaan ye Uwumbər aah siin timi pu na la. ⁴Taah nan bi ni chee na ti nan tuk nimi ke ti ga ji falaa, le ni bee ke ni sil ɲa kina. ⁵Le maa ki ɲmaa mɔr. Nima le cha m tun ni Timoti ni chee, ke u nan lik ke ni beenin dii Yesu mbaməm aan naa dii. Ni muk mi la, m dak ke nibaakan kinimbɔɲ tɔɲ nimi, ki ɲa timi aatuln yɔli.

⁶Le Timoti ki nyan ni ni chee; dandana u ki fuu ni ti chee, ki tuk timi tibɔnyaan ke ni beenin tii Yesu naadii mbaməm, ki gee tɔb. U tuk timi ke ti bi nisui ni n-yoonn mɔmɔk, le ni ban ke ni ki kan timi, ke ti mu aah ban ke ti kan nimi pu na. ⁷Tinaabitiib, ti bi limukl ni ki ji falaa la; le ti ɲun naah tii Yesu naadii pu na, nima le tisui sɔɲ. ⁸Ni yaa dii Tidindaan aasan ni, kaa di cha kan, nima le ti fuur. ⁹Nima pu na, taa ki nyi taah ga ki pak Uwumbər ni pu pu na; ba pu? ti kpa mpopiin sakpen ki mɔɔni ni pu, Uwumbər aanimbiin ni. ¹⁰Ti mee u linimaln nwiin pu ni kinyeek mɔk ke u cha ti ki kan nimi ki tuk nimi naah kaa kee bee waabər pu na.

¹¹M mee Tite Uwumbər ni Tidindaan Yesu ke bi tii timi nsan aan ti dan ni chee. ¹²Tidindaan cha ni li moo gee tɔb ni binib mɔmɔk, ke taah gee nimi pu na. ¹³U tii nimi mpɔɔn ke ni li bi chain ki taa li kpa taani ubaa Tite Uwumbər aanimbiin ni, bundaln Tidindaan Yesu ni waanib mɔmɔk ga gir ni na.

Mbimbin mu piir Uwumbər aasui na

4 Tinaabitiib, ti nan mɔk nimi naah ga ɲa pu ki piir Uwumbər aasui na. Le ni ɲani kina. Ti ɲaɲni nimi, ki sur nimi Tidindaan Yesu aayimbil pu ke ni li moo ɲani kina. ²Ni bee taah nan sur nimi pu Tidindaan Yesu aayimbil pu na. ³Uwum-

bər aageehn le ye ke ni li bi chain, ki taa gər kidagook. ⁴Ni ɲan ke ni məmək bee naah ga ɲa pu ki li joo tiwon mbaməm aan ti li bi chain, ki tun lituln li ɲan na. ⁵Ubaa taa cha bipiib aakpeek li bi u ni, ke binib bi kaa nyi Uwumbər na aah bi pu na. ⁶Uja ubaa taa li ban una aabo aapuu ki tun titunwanbir timina. Ti nan tuk nimi ki sur nimi mbaməm ke Tidindaan dar binib aatafal titunwanbir ngbaan məmək pu. ⁷Uwumbər yin timi ke ti li bi chain. Waa yin timi ke ti li gər kidagook. ⁸Unii umək yii məmək ngbaan na, naa ye binib aamək le u yii, u yii Uwumbər u tii nimi Waafuur Nyaan na aamək la.

⁹Uwumbər mək nimi naah ga li gee tɔb pu na. Nima pu na, naa ki ban ke m ɲmee kigbar ki tuk nimi naah ga li gee ninaabitiib pu na. ¹⁰Ni ye mbamən la, ni gee tinaabitiib bimək bi Masedonia aatim məmək ni na. Ti gaɲni nimi, ni li moo gee bi. ¹¹Cha ninimbil li man ke ni li bi suuna, ki li tun nimi aatuln, ki di nimi aɲaɲal tun lituln, ke taah nan tuk nimi pu na. ¹²Ni yaa ɲani kina kan, naan lann nibaa; binib bi kaa dii Uwumbər aasan na mu ga pak nimi.

Tidindaan aah ga nan gir ni pu na

¹³Tinaabitiib, ti ban ke ni bee binib bi kpo na aabər, aan ki taa li kpa mpombiin, ke binib bi kaa kpa limakl na aah kpa mpombiin pu na. ¹⁴Ti pak ke Yesu nan kpo, ki ki fikr nkun ni. Nima pu le ti pak ke Uwumbər ga fikr Yesu aanib bi kpo na mu, ki cha bi li dii u bundaln u ga gir ni na.

¹⁵Taah ban ti tuk nimi tibər ti na, ti ye Tidindaan aabər la. Tidindaan aanib bi ga li bi dulnyaa wee ni bundaln u ga gir ni na aan puen binib bi kpo na ki buen paacham. ¹⁶Ba pu? Tidindaan ubaa ga nyan ni paacham ki sunn ni. U yaa sunn ni kan, le ti ga ɲun nneel sakpiin, ni Uwumbər aatuuntiib aaninkpel aaneel,

ni Uwumbər aakakaan aawiil. ¹⁷Njan, Yesu aanib bi kpo na le ga fikr nkun ni, le Uwumbər nin kpaan yoor bi ni waanib bi mu ga li bi n-yoonn ngbaan na, le bi ti tooh Tidindaan ntaalangbam ni, paacham. Kina le ti ga li bi Tidindaan chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸Nima pu na, ni li tuk tɔb kina, aan ki sɔɲ tɔb aasui.

Gor ki li kii Tidindaan aagirndaal

5 Nnaabitiib, naa ki ban ke m ɲmee ki tuk nimi bundaln tiwan nimina məmək ga ɲa na. ²Ba pu? nimi nibaa nyi mbaməm ke Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni kinyeek pu na la. ³Buyoonn binib ga len ke bi bi bibaa pu, nibaa aan ɲa bi nibaa na, libuul ngbaan ni le tibɔbir ga lir bi pu. Ni ga li bi ke imalween aah chuu upii pu na la. Baan ɲmaa nyan ti. ⁴Nnaabitiib, nima aa bi mbɔmbɔɔn ni. Nima pu na, ni taa cha Tidindaan aawiindaal ɲa nimi lijinjir ke unaayuk aah fuur ni pu na. ⁵Ba pu? ni məmək ye nwiin ni aabim la. Ni ye nwiin pu aabim la. Taa ye kinyeek yaab, kaa ye mbɔmbɔɔn ni yaab. ⁶Nima pu na, ti taa li geeni, ke biken aah geeni pu na. Cha ti li kii, ki chuu tibaa man. ⁷Binib bi dɔ geen na, kinyeek le bi dɔ geen. Binib bi nyu ndaan gbii na, kinyeek le bi gbii. ⁸Tima ye nwiin pu aabim la, nima pu na, cha ti chuu tibaa man. Cha ti tii Yesu naadii, ki li gee tɔb. Ti yaa ɲani kina kan, nima le ga biin ti pu, ke tikur ti bii kibij pu na. Le ti yaa kpa limakl ke ti ga sil ɲmar kan, ni ga li bi ke tikur aayikpupuk ki bii tiyil na. ⁹Uwumbər aah lee timi na, waa lee timi ke u gee liɲuul ti pu, u lee timi ke ti ɲmar Tidindaan Yesu Kristo pu la. ¹⁰Uma le nan kpo ti pu. Nima pu na, ti yaa bi, bee ti yaa kpo bundaln u ga gir ni na kan, ti ga buen ti li bi u chee. ¹¹Nima pu na, ni li pɔɔni tɔb aataakpab, ki li ter tɔb, ni

li moo dii Uwumbor aasan mbamom, ke naah nani pu dandana wee na.

Kookoo aasurm ni idoon

¹²Tinaabitiib, ti gan nimi, ke ni li pak nimi aaninkpiib bi tun Tidindaan aat-uln nikaasisik ni, ki sur nimi waasan ni na. ¹³Ni li pak bi mbamom, ki li gee bi baatuln pu. Ni momok li kpaan kimobaan man.

¹⁴Tinaabitiib, ti gan nimi, ke ni sur binib bi kaa ban bi tun lituln na, ki li ponni binib bi aataakpab yol na aataakpab, ki ter binib bi kaa pon na, ki li kpa limor binib momok pu. ¹⁵Ni taa cha unii ubaa teen uken waah na bakaa u na pu. Pon nibaa man ki li nani tob, ni binib momok tibulchinn, n-yoonn momok.

¹⁶Ni li kpa mpopiin n-yoonn momok, ¹⁷ki li mee Uwumbor n-yoonn momok, ¹⁸ki li dooni u tiwan momok pu. Uwumbor aageehn le ye ke ni li nani kina; ba pu? ni ye Yesu Kristo aanib la.

¹⁹Ni taa yii Uwumbor Aafuur Nyaan aah ban pu na. ²⁰Unii yaa len Uwumbor Aafuur Nyaan aah tii u ilin i na kan, ni taa lik ilin ngbaan fam. ²¹Ni li lik tibor momok aah bi pu na, ke ti nan aan taa nan, ki li joo ti nan na mbamom. ²²Ni yii man isan i kaa nan na momok aabon.

²³Uwumbor u tii timi nsuudoon na, na nimi aabimbin momok chain, ki li joo nimi aawiin, ni nisui, ni nimi aawon mbamom, ni taa li kpa taani ubaa bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni na. ²⁴Uwumbor u yin nimi na ye mbamondaan la, ki ga na nimina momok.

²⁵Tinaabitiib, ni mee Uwumbor tii timi.

²⁶Ni doon tinaabitiib momok mbamom.

²⁷M gan nimi Tidindaan aayimbil pu ke ni cha bi karn kigan kee tii tinaabitiib momok.

²⁸Tidindaan Yesu Kristo na tinyoor na ni pu. [Amii.]

Lelee aagbaŋ ki Pɔɔl ŋmee ki tii

TESALONIKA YAAB

na

1 Min Pɔɔl, ni Silfanus, ni Timoti le ŋmee kigbaŋ kee ti tii Yesu aanib bi bi Tesalonika aatiŋ ni ki ye Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo aanib na. ²Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa ni pu ki tii nimi nsuudoon.

Uwumbɔr aah ga daa binib aatafal pu na

³Tinaabitiib, ni ŋan ke ti li dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk; ba pu? ni moo gaal Yesu ki kii mbamɔm ki moo gee tɔb la. ⁴Nima pu le ti puk kipupuk ni pu Uwumbɔr aanib chee, ki tuk bi naah gaa Yesu ki kii ki kpa limɔr, falaa ni limukl mɔmɔk ponn ni pu na.

⁵Binib aah ŋani nimi falaa pu na, nima le mɔk ke Uwumbɔr yaa daa bitafal kan, ni ŋan. Naah ji falaa pu na, Uwumbɔr aanaan pu le ni ji. Nima le Uwumbɔr ga len ke ni ŋeer ke ni koo waanaan ngbaan ni. ⁶Ni ye mbamɔn, Uwumbɔr len ke ni ŋan ke binib bi ŋani nimi falaa na, u mu ŋa bi falaa, ⁷ki tii timi ni nimi bi ji falaa na lifuur. Ti ga kan lifuur ngbaan bundaln Tidindaan Yesu ga nyan ni paacham ki mɔk waah bi pu na. U ni waatuuntiib ga nyan ni paacham ni mpɔɔn, ⁸ki li joo ni mmiigaal u nan daa binib aatafal. Binib bi yii Uwumbɔr na, ni binib bi kaa kii Tidindaan Yesu aabɔnyaan tee na, u ga daa bima le aatafal. ⁹Tidindaan ga nyan bi unimbiin ni, waapɔɔn ni waawiihn sakpiin chee. U ga daa bitafal, ki cha bi ji falaa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰Bi ga kan ntafadaan ngbaan bundaln Tidindaan ga gir ni na. Liyaadaal ngbaan le waanib bi mɔmɔk gaa u ki kii na ga nyuŋ u, ki pak u. Ni mu ga li bi waanib ngbaan

ponn ni; ba pu? taah tuk nimi Yesu aabɔr na, ni gaa ti ki kii la.

¹¹Nima pu le ti mee timi Aawumbɔr tii nimi n-yoonn mɔmɔk ke u len ke ni ye binib bi ŋeer waayim na, ki ter nimi ke ni li ban ni ŋa tiwan ni ŋan na, ki tii nimi mpɔɔn ke ni li ŋani kina, ki tun lituln li ga mɔk ke ni gaa Yesu ki kii mbamɔm na. ¹²Ni yaa ŋani kina kan, nima le ga nyuŋ Tidindaan Yesu Kristo, le u mu ga nyuŋ nimi, u ni Uwumbɔr aabulchinn pu.

Mbiindaan na

2 Tinaabitiib, ti ban ke ti len ni chee ki joo cha bundaln Tidindaan Yesu Kristo ga gir ni ki nan kuun timi u chee na aabɔr la. ²Bi yaa len ke Tidindaan aawiindaal fuu ni kan, ti gaŋ nimi ke ni taa cha nipobil yuk, ki taa cha ni li muk nimi. Nibaakan, bi ga bui ke Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk bi kina la, nibaakan, bi ga bui ke ti ŋmee kigbaŋ ki len kina la. ³Ni taa cha ubaa ŋmann nimi kina; buyoonn binib pam ga yii Uwumbɔr na le ga puen fuu ni, le Tidindaan aawiindaal nin fuu ni. Uja u yii Uwumbɔr aakaal mɔmɔk na, u mu ga puen nya mpaan pu. Uwumbɔr siin u ntafadaan la. ⁴U ga yii Uwumbɔr, ni ŋiwa, ni tiwan nimɔk binib dii ni na. U ga nyuŋ ubaa ki jer ni mɔmɔk, ki ga kal Uwumbɔr Aadichal ni, ki len ke uma le ye Uwumbɔr.

⁵Naa teer aa? Maah nan laa bi ni chee na, m nan tuk nimi tibɔr tee. ⁶Le ni nyi tiwan ni kiir titunwanbirdaan ngbaan dandana wee na. Waayoonn yaa nan fuu ni kan, u ga nya mpaan pu. ⁷Titunwanbir ti bɔɔ na, binib ŋani ti dandana wee la. Le unii u kiir titunwanbir ngbaan dandana wee na ga kiir ti, ki nan saa buyoonn Uwumbɔr ga nyan u nima na. ⁸N-yoonn ngbaan le titunwanbirdaan ngbaan ga kpiir. N-yoonn ngbaan le Tidindaan Yesu ga gir ni, ni mpɔɔn, ki pii libuln lii u pu, ki ku u, ki ŋa waapɔɔn mɔmɔk yɔli. ⁹Titunwan-

birdaan ngbaan yaa nan fuu ni kan, u ga li kpa kinimbɔŋ aapɔɔn, ki tun kaat-uln, ki li kpa mpɔɔn ki ŋmann ke u tun lijnjiir aatun la, ¹⁰ki li kpa nlan mu kaa ŋan na ke u ŋmann binib bi Uwumbɔr ga daa bitafal na. Bi yii Uwumbɔr aabɔr ti ga cha bi ŋmar na, kaa gee ti. Nima le Uwumbɔr ga daa bitafal. ¹¹Baah yii Uwumbɔr aabɔr na, nima le u cha nnyamɔn aapak bi bisui ni, bi li pak nnyamɔn. ¹²Nima pu na Uwumbɔr ga len ke binib bi gee titunwanbir kaa pak mbamɔn na aabɔr bii a.

Uwumbɔr aah lee nimi pu na

¹³Tɔ, tinaabitiib bi Tidindaan gee bi na, ni ŋan ke ti li dooni Uwumbɔr ni pu n-yoonn mɔmɔk; ba pu? tiwan mɔmɔk aah nan piin buyoonn na, u nan lee nimi ke ni ŋmar. Waafuur Nyaan ŋa nimi binib bi bi chain ki pak mbamɔn, aan ki ŋmar na. ¹⁴Taah tuk nimi Uwumbɔr aabɔnyaan ti na pu, le u yin nimi ke ni ŋmar ki ji Tidindaan Yesu Kristo aamɔn. ¹⁵Nnaabitiib, nima pu na, ni li dii u mbamɔm, ki taa di cha. Taah tuk nimi Uwumbɔr aabɔr ti, timɔb ni, ni kigbaŋ ni pu na, ni li joo tibɔr ngbaan mbamɔm.

¹⁶Tɔ, Tite Uwumbɔr gee timi sakpen. Waabulchinn pu, le u tii timi lipobisoon li kaan doo na, ni limakl nyaan. ¹⁷Uma ni Tidindaan Yesu Kristo ubaa pɔɔn nitaakpab, ki tii nimi mpɔɔn ke ni tun litunyaan mɔmɔk, ki len iliinyaan mɔmɔk.

Mee Uwumbɔr tii timi man

3 Tinaabitiib, tibɔr ti gur na le ye ke ni li mee Uwumbɔr ki tii timi, ke u cha waabɔr moon gipepel mɔmɔk mala, ki kan mpakm ke naah pak ti pu na, ²ki li mee u ke u nyan timi titunwanbirdam bi kaa ŋan na aɔŋaal ni; ba pu? naa ye binib mɔmɔk le gaa Yesu ki kii.

³Tidindaan le ŋani waah len pu na, ki ga tii nimi mpɔɔn, ki biin ni pu, kinimbɔŋ ki kaa ŋan na taa ŋa nimi nibaa. ⁴Tidindaan pu le ti bee ke ni ŋani taah tuk nimi pu na, ki ga li beenin ŋani kina.

⁵Tidindaan ter nimi ke ni bee nisui ni Uwumbɔr aah gee nimi pu na, ki li kpa limɔr Kristo aah tii nimi pu na.

Ni ŋan ke unii mɔmɔk li tun

⁶Tinaabitiib, ti tuk nimi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu la, ninaabitiib bimɔk kaa ban ke bi tun lituln, kaa dii taah tuk nimi pu na, ni nya bi chee. ⁷Ni bee ke ni ŋan ni li dii ke taah dii pu na. Taah nan bi ni chee buyoonn na, taa nan san ligbanyakl. ⁸Ti nan pa taah jin tijikaar ti na mɔmɔk pu la, ki tun lituln linimaln nwiin pu ni kinyeek mɔk; ba pu? taa nan ban ni ji ti pu falaa. ⁹Naa ye ke taa nan kpa nsan ti ji niŋaal ni la. Ti nan ban ti mɔk nimi limɔkl, ni li dii ke taah dii pu na. ¹⁰Taah nan bi ni chee buyoonn na, ti nan tuk nimi ke unii umɔk kaa ban u tun lituln na kan, u taa ji.

¹¹Ti ŋun ke ni ponn ni bibaa san ligbanyakl, kaa tun lituln libaa, ki chuun koo biken aabɔr ni. ¹²Binib bi bi kina na, ti tuk bi, ki sur bi Tidindaan Yesu Kristo aayimbil pu, ke bi li bi suuna, ki tun lituln ki kan ki ji. ¹³Tinaabitiib, nima kan, ni yaa tun litunyaan kan, ni taa cha ni-taakpab li yɔl li ponn ni.

¹⁴Unii ubaa yaa kaa dii taah tuk nimi kigbaŋ kee ponn ni pu na kan, ni daan udaan ngbaan, ki taa kpaan u chee. Nima le ga cha inimɔɔn chuu u. ¹⁵Ni taa ŋani u ke nimi aadin na, ni li sur u ke nina aabo na.

Kookoo aabɔr

¹⁶Tidindaan u tii timi nsuudoon na tii nimi nsuudoon n-yoonn mɔmɔk, tiwan mɔmɔk ponn ni. Tidindaan li bi ni mɔmɔk chee.

¹⁷ Min Pɔɔl le di ɲɲaal ɲmee idoon imina. Nimina ye kidaan la, le ki mɔk maagbann mɔmɔk ponn ni. Kina le m ɲmee.

¹⁸ Tidindaan Yesu Kristo ɲa tinyoor ɲa ni mɔmɔk pu.

Njan aagbaŋ ki Pɔɔl ŋmee ki tii

TIMOTI

na

1 Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal la; ba pu? Uwumbɔr u gaal timi lir na, ni Tidindaan Yesu Kristo u tii timi limakl na, bima le len ke m li ye waakpambal. ²M ŋmee kigbaŋ kee m tii si Timoti, u ye maabo bamɔnn Uwumbɔr aasan ni na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ŋa tinyoor ŋa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.

Tinyamɔnbɔr aasurm

³Maah nan cha Masedonia aatiŋ ni na, m nan bui si ke aa li beenin bi Efesus aatiŋ ni; ba pu? binib bibaa bi nima ki mɔk binib mmɔkm mu kaa ye Yesu aamɔkm na. Aa sur bi ke bi taa ki mɔk kina, ⁴ki taa ki joo ŋiyimbil ŋi bi Uwumbɔr Aagbaŋ ni na tiini itiin baah nan ŋani pu na. Nimina le cha binib baa mbaan. Naa ter bi ke bi gaa Yesu ki kii aan ki dii waasan mbamɔm. ⁵M tuk si ke aa sur bi kina; ba pu? m ban ke Yesu aanib aasui li bi chain, ki ban ke bi bee bisui ni ke titunwanbir aa bi bi chee, ki gaa Yesu ki kii mbamɔm, ki li gee tɔb. ⁶Binib bibaa bi, kaa ki dii kina. Bi yenn la, ki gbaa tɔb chee tibɔr ti ye fam na. ⁷Bi ban bi li ye bimɔmɔkb bi mɔk binib Uwumbɔr aakaal na, ki mu aa bee baah len pu na aatataa, ki len tibɔr ke binib bi nyi taatataa na, ki mu aa nyi.

⁸Tɔ, ti nyi ke unii yaa joo Uwumbɔr aakaal, uma Uwumbɔr aah ban pu na kan, nkaal ngbaan ŋan la. ⁹Ti yaa nyi ke nkaal aa bi bininyaam pu kan, nkaal ngbaan ŋan la. Mu bi tiniwanbir le pu, ni binib bi kaa gee bi ŋun tibɔr na, ni binib bi kaa dii Uwumbɔr aasan na, ni titunwanbirdam, ni binib bi yii Uwumbɔr kaa pak u na, ni binib bi ku bitetiib

ni binatiib na, ni binib bi ku biken na, ¹⁰ni binib bi gɔr kidagook na, ni bijab bi yii bipiib ki ban bijab na, ni binib bi chur biken tinaagbiir na, ni binib bi chuun mɔni inyamɔn na, ni binib bi puur Uwumbɔr yɔl yɔl na, ni binib bi ŋani tiwan ni kaa dii mmɔkm mu ŋan na. Nkaal ngbaan bi titunwanbir timina mɔmɔk pu la. ¹¹Uwumbɔr aabɔnyaan len kina la, ki tuk timi Uwumbɔr u ti pak u na aah ŋan sakpen pu na. Uma le di tibɔnyaan tee ŋa ŋgaal ni, ke m di tuk binib.

Uwumbɔr aah san Pɔɔl kinimbaak pu na

¹²M dooni Tidindaan Yesu Kristo u tii mi mpɔn ke m tun lituln ngbaan na la. U len ke m ye mbamɔndaan, ki lee mi ke m tun waatuln. ¹³N-yoonn mu jer na, m nan len tibɔbir u pu, ki seei u, ki ŋa waanib falaa. Maah kaa nan gaa u ki kii n-yoonn ngbaan na, le maa nan nyi ke m ŋani ni kaa ŋan na. Maah kaa nan nyi na, le Uwumbɔr san mi kinimbaak, ¹⁴le Tidindaan Yesu Kristo mu gee mi sakpen, ki cha m gaa u ki kii, ki kpaan u ni, ki gee u ni waanib mɔmɔk. ¹⁵Yesu Kristo nan dan dulnyaa wee ni ke u nan nyan titunwanbirdam baatunwanbir ni la. Tibɔr timina gbii la. Ni ŋan ke binib mɔmɔk gaa ti ki kii. Min le ye titunwanbirdaan ki jer binib mɔmɔk. ¹⁶Le Uwumbɔr san mi kinimbaak. Yesu Kristo ŋa suklaa, min u ye titunwanbirdaan ki jer binib mɔmɔk na pu sakpen la. Waah ŋa mi suklaa pu na, nima le mɔk binib bi ga gaa u ki kii ki kan limɔfal li kaa kpa ndoon na, waah kpa suklaa pu na. ¹⁷Cha ti pak Uwumbɔr, ki nyuŋ u. Uma le ye Uwumbɔr baan; tinimbil aa waa u; u ye Ubɔrkpaan u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, kaan kpo. Amii.

¹⁸Maabo Timoti, Uwumbɔr Aafuur Nyaan nan cha m len tibɔr aa pu, nima le cha m tuk si saah ga tun Uwumbɔr aatuln pu na. Cha Nfuur Nyaan aabɔr ng-

baan tii si mpɔɔn ke aa yii kinimbɔŋ, ¹⁹ki tii Yesu naadii mbamɔm, ki taa di cha, ki li ɲani tiwan ni aa bee ke ni tok na. Binib bibaa bi, ki nyi ni ɲan na, ki mu aa ɲani kina. Nima le baa ki dii Yesu aasan. ²⁰Bi ponn ni binib bilee ye Haimeneus ni Aleksanda. Le m di bi ɲa kinimbɔŋ aɲaɲa ni ke ki daa bitafal, aan bi bee ke naa ɲan bi ki sii Uwumbɔr.

Naah ga li dooni Uwumbɔr pu na

2 Tɔ, tibɔr ti ye tibɔkpaan na le ye ke m ban ke ni li mee Uwumbɔr ki tii binib mɔmɔk, ki li gaŋni u ke u san bi kinimbaak, ki li dooni u bi pu. ²Ni li mee Uwumbɔr kina ki tii bibɔrb, ni kitiŋ aayidam mɔmɔk, aan ti li bi tibaa pu, ki li kpa nsuudoon, ki li dii Uwumbɔr aasan, ki li ɲani tiwan mɔmɔk mbamɔm.

³Ni yaa mee Uwumbɔr kina kan, ni ɲan, ki piir Uwumbɔr u gaal timi lir na aasui. ⁴U ban ke binib mɔmɔk ɲmar, aan ki bee waabɔr ti ye mbamɔn na. ⁵Ba pu? Uwumbɔr ye Uwumbɔr baan la. Uchandatuln ubaa baanja le bi Uwumbɔr ni binib aakaasisik ni. Uma le ye Yesu Kristo u nan kpaln unibɔn, ⁶ki sil binib mɔmɔk aasisiyyaan ki kpo, ke u gaa bi lii na. Naah nan ɲeer buyoonn na le Uwumbɔr mɔk timi tibɔnyaan ngbaan. ⁷Nima pu le Uwumbɔr lee mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m tuk binib bi kaa ye Juu yaab na Yesu aabɔr ngbaan, ke bi gaa u ki kii, ki bee waabɔr ti ye mbamɔn na. Maa mɔn nnyamɔn, maah len pu na gbii la.

⁸M ban ke bijab bi bi ɲipepel mɔmɔk na mee Uwumbɔr, ki yoor iɲaal paacham. Bi li ye binib bi bi chain na, ki taa li kpa liɲuul, ki taa li kpa kinikpakpak.

⁹M ban ke bipiib li pee tiwanpeenkaan ni ɲeer bipiib bi dii Uwumbɔr na, ki li bi suuna, ki taa li kpa kalmbaani, ki taa fiini tiyikpir sakpen siini, ki taa tuun

ɲitafajɔn ɲi kpa kidaak na, ki taa gbinileen mu kpa kidaak na, ki taa li peeni tiwanpeenkaan ni kpa kidaak na. ¹⁰Bi li tun litunyaan. Nima le ɲan tii bipiib bi len ke bi dii Uwumbɔr aasan na. ¹¹Bi li ɲmin ki li bae Uwumbɔr aabɔr ki li ɲun tibɔr. ¹²Maa kii ke bipiib tuk bijab Uwumbɔr aabɔr, kaa kii ke bi li ye bijab aayidam. Bi li ɲmin. ¹³Ba pu? Uwumbɔr nan puen naan tiyaaja Adam, le ki nin naan upuu iif. ¹⁴Kinimbɔŋ aa nan ɲmann Adam, ki nan ɲmann upii ngbaan la, le u tun titunwanbir. ¹⁵Tɔ, bipiib mu yaa gaa Yesu ki kii, ki gee binib, ki bi chain, ki bi suuna kan, bi ga ɲmar imalween ni.

Bisalolm aabɔr

3 Tibɔr tee gbii la, ke unii yaa ban u li ye Yesu aanib aaninkpel kan, ni ɲan; ba pu? li ye lituln li ɲan na la. ²Ni ɲan ke Yesu aanib aaninkpel taa li kpa taani ubaa. Ni ɲan u li joo upiibaab, ki li chur ubaa tiwan mɔmɔk ni, ki li kpa laasaab, ki li bi mbamɔm, ki li channi bicham tichann, ki li ye unii u ga ɲmaa tuk binib Uwumbɔr aabɔr mbamɔm na. ³U taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib [ki taa li kpa iniman]. U li bi suuna ki taa li kpa kinikpakpak. Unimbil taa li man ɲimombil pu. ⁴Ni ɲan ke u li joo waachiln ni aanib mbamɔm, ki li joo waabim mbamɔm, aan bi li pak u ki kii waamɔb. ⁵Ba pu? unii yaa kaa ɲmaa joo waachiln ni aanib mbamɔm kan, u ga ɲa kinye ki li joo Yesu aanib? ⁶U taa li ye unii u kaa yunn Uwumbɔr aasan ni na. U yaa ye unii u kaa yunn Uwumbɔr aasan ni na kan, nibaakan, u ga li kpa kigaak, ki kan ntafadaan ke kinimbɔŋ na. ⁷Ni ɲan ke Yesu aanib aaninkpel li ye unii u kpa kipak binib bi kaa dii Yesu aasan na chee, aan binib taa galn u ki cha u lir kinimbɔŋ aagaawɔb ni.

Biteterb aabər

⁸Tə, ki joo cha Yesu aanib aateterb wəb na, ni ɣan ke bi mu li kpa laasaab. Bi taa len fam fam. Bi li ɣani baah len pu na. Bi taa li ye bidagbiib. Binimbil taa li man ɣimombil pu. ⁹Ni ɣan ke bi li joo tibəbərkaan ti kpiir, ki ye Yesu aabər na, ki li nyi mbimbin mu ɣan na, ki li ɣani kina. ¹⁰Binib yaa ban bi li ye biteterb kan, cha Yesu aanib aaninkpiib puen lik baabimbin aah bi pu na waahr, bi yaa kaa kpa taani kan, cha bi li tun biteterb aatun. ¹¹Ni ɣan ke bipuutiib mu li kpa laasaab, ki li chur bibaa, ki li ɣani tiwan məmək mbaməm, ki taa li ye binibinib. ¹²Ni ɣan ke Yesu aanib aateterb li joo upii ubaaba, ki li joo baabim ni baachiln ni aanib mbaməm. ¹³Binib bi tun biteterb aatun ngbaan mbaməm na ga kan liyimbil, ki li kpa lipobil sakpen ki tuk binib baah ga gaa Yesu Kristo ki kii pu na.

Tibəbərkaan kpaan

¹⁴Tə, m kpa limakl ke naan yunn, m ga dan aa chee. Le maah ɣmee kigbaŋ kee tii ni si na, ¹⁵m yaa yunn kan, aa ga bee mbimbin mu ɣan tii Uwumbər Aadichal ni aanib, bi ye Uwumbər u ye limɔfadaan na aanib na. Waabər ti ye mbamən na bi biŋaal ni la, le bi joo ti. ¹⁶Uwumbər aah kpiir waasan aabər ti tuk timi na, ti ye tibəkpaan la:

U nan yoor unibən aawon, ki nyan ubaa mpaan pu.

Uwumbər Aafuur Nyaan le mək ke u ɣan. Uwumbər aatuuntiib waa u.

Binib moon waabər ki tuk ɣitimbol aanib,

le binib gaa u ki kii dulnyaa wee məmək ni.

Uwumbər nan yoor u ki di buen paacham, ki nyuŋ u.

Biməmək bi ye binyamədam na

4 Tə, Uwumbər Aafuur Nyaan len mpaan pu, ke n-yoonn mu choo na binib bibaa ga yii Yesu aabər, ki kii inyamən, ki dii bipənib bi ɣmanni bi na. ²Bipənib ngbaan ga cha binib bibaa ɣmann ke bi mək binib Uwumbər aasan. Bi ye binyamədam la. Baalandak aa ki muk bi baatunwanbir pu. ³Bi ga len ke bijab taa din bipiib, bipiib mu taa mən bijab. Bi ga li kə tijikaar tibaa. Uwumbər le naan tijikaar ngbaan. U ban ke binib bi gaa u ki kii ki nyi mbamən na le ji ti, ki doon u ti pu. ⁴Tiwan nimək Uwumbər naan ni na, ni ɣan la. Ti taa li kə tijikaar tibaa. Ti li ji ti, ki li dooni u ti pu. ⁵Ba pu? taah ji tijikaar ti ki dooni Uwumbər ti pu na, nibaa aa bi ti ni; ba pu? Uwumbər len ke ti ɣan.

Yesu Kristo aatutunn bamənn

⁶Aa yaa teer Yesu aanib tibər timina kan, aa ye Yesu Kristo aatutunn bamənn la. Saah bae Yesu aabər ki dii nsanyaan pu na, nima le cha saabimbin bi mbaməm. ⁷Aa taa gar binyamədam ngbaan aatiin; ba pu? itiin ngbaan aa kpa tinyoor ki tii si, kaa mək si Uwumbər aasan. Chuu aabaa ki bae Uwumbər aabər. ⁸Unii yaa san ke uwon yabr kan, ni kpa tinyoor siib la. Unii yaa chuu ubaa ki bae Uwumbər aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. Ba pu? Uwumbər puu tipuur ke nima le ga tii binib limɔfanyaan dandana wee, ni n-yoonn mu choo na. ⁹Tibər tee gbii la. Ni ɣan ke binib məmək gaa ti. ¹⁰Nima le ti tun Uwumbər aatun linimaln; ba pu? ti gaa Uwumbər u ye limɔfadaan ki gaal binib məmək lir na ki kii la. Uma le gaal binib bimək gaa u ki kii na lir.

¹¹Mək binib tibər tee, ki tuk bi ke bi li ɣani kina. ¹²Taa cha bi lik si fam ke aa ye unachipəən la. Li len iliinyaan, ki li bi mbaməm, ki li gee binib, ki li tun

Uwumbor aatuln mbamom, ki li bi chain, aan ki li ye limokl ki mok binib bi gaa Yesu ki kii na baah ga li dii mbamom pu na. ¹³Li karni Uwumbor aabor tii binib, ki mok bi taatataa, ki tuk bi baah ga li nani pu na. Li nani kina linimaln, ki nan saa buyoonn m ga fuu ni na. ¹⁴Taa suln Uwumbor Aafuur Nyaan aapiin i bi aa ni na, i Uwumbor nan tii si buyoonn waabonabtiib nan len, aan Yesu aanib aaninkpiib di binaal paan aa pu na. ¹⁵Maah tuk si pu na, li nani kina mbamom ki cha aanimbil li man ni pu, aan binib momok bee saah dii Yesu aasan mbamom pu na. ¹⁶Li nyi saabimbin aah bi pu na, ki li nyi saah mok binib Yesu aabor pu na. Li beenin nani maah tuk si pu na. Aa yaa beenin nani kina kan, sin aabaa ga nmar, le binib bi mu nun Yesu aabor aa chee na mu ga nmar.

Usaloln aah ga li joo Yesu aanib pu na

5 To, taa kae uja u por na. Li sur u ke aate na. Li nani bijab bi kaa por na ke aanaabitiib na. ²Li nani bipiib bi por na ke aana na. Li nani bipiib bi kaa por na ke aaninkpatiib na, ki li bi chain bi chee.

³Li ter bikpopiib bi sil ye bikpopiib na. ⁴Ukpopii mu yaa kpa mbim, bee u ti ki kpa yaabitiib le kan, ni nan ke bi bae Uwumbor aah ban ke bi ter baachiln ni aanib pu na, ki teen binatiib, ni biyaatiib, baah nan kpiin bi pu na; ba pu? nima le piir Uwumbor aasui. ⁵Ukpopii u sil ye ukpopii ki gur ubaa na kpa limakl Uwumbor pu la. Le u ga li mee Uwumbor ki gajni u nwiin pu ni kinyeek. ⁶Ukpopii u kaa bi mbamom na ma kan, u lann limofal Uwumbor chee ki laa chuun fu. ⁷Tuk Yesu aanib ke bi li nani maah len pu na, aan bikpopiib bi bi bikaasisik ni na taa li kpa ngalm. ⁸Unii u kaa ter udo yaab, kaa ter uma

ubaa aachiln ni aanib ki jer biken na, u yii Yesu aasan le na, ki ye kiniwanbiik ki jer binib bi kaa gaa Yesu ki kii na.

⁹Ukpopii yaa kaa fuu nibin imonko itaa kan, aa taa nmeee waayimbil bikpopiib aagban ponn ni. Uchal yaa nan ye ujabaan kan, ¹⁰binib yaa len ke upii ngbaan tun litunyaan: u yaa nan kpiini mbim mbamom, ki yaa nan nani bicham tichann, ki yaa sunn ubaa taab ki tun lituln tii Yesu aanib, ki yaa nan ter binib bi bi limukl ni na, aan unimbil yaa man litunyaan momok pu kan, aa nmeee waayimbil bikpopiib aagban ponn ni.

¹¹Taa nmeee bikpopiib bi kaa por na aayimbil; ba pu? bijab aakpeek yaa chuu bi kan, bi ga di Kristo aatuln lii, ki ban ke bi mon tichal, ¹²kaan gbiin baah puu tipuur ti na. Nima le bi ga li kpa ngalm. ¹³Ki ki kpee na, bi ga li san ligbanyakl, ki ga li chaa nidichal nidichal ni. Naa ye ke bi ga li san ligbanyakl baanja la, bi ga li ye bibotukb la, ki ga li koo binib aabor ni, ki ga len naah kaa ba nan bi len pu na. ¹⁴M ban ke bikpopiib bi kaa por na mon tichal, ki maa mbim, ki li lik baachiln ni aabor, ki taa tii timi aadim nsan ke bi galn timi. ¹⁵Ba pu? bikpopiib bibaa yenn, ki dii kinimbong aasan. ¹⁶To, bikpopiib yaa bi upii u gaa Yesu ki kii na do kan, ni nan ke u li ter bi, aan ki taa muk Yesu aanib ke bi ter bikpopiib ngbaan. Nima le bi ga nmaa ter bikpopiib bi kaa kpa do yaab na.

¹⁷To, ni nan ke Yesu aanib pa baaninkpiib bi joo bi mbamom na lipal li wiir na. Yesu aanib aaninkpiib bi tun lituln linimaln, ki mooni tibonyaan tee, ki mok binib taatataa na, ni nan ke bima le aapar li wiir jer biken yaan. ¹⁸Ba pu? Uwumbor Aagban len ke, "Aa yaa joo un-aaja poi idi kan, aa taa buu umob,"* ki ki

*5:18 : Lik Ikaal 25.4.

len ke, “Ututunn aapar ñeer u la.”[¶] ¹⁹Tɔ, bi yaa galn Yesu aanib aaninkpel kan, taa gar baah len pu na, see biseeraadam bilee bee bitaa len kina. ²⁰Kae binib bi tun titunwanbir na Yesu aanib mɔmɔk aanimbil ni, aan bi gur na san ijawaan.

²¹M sur si Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ni waatuuntiib bi u nyan bi na aanimbiin ni la, aa li ɲani maah len pu na, ki li joo Yesu aanib mbamɔm, ki taa li kpa imaagann. ²²Unii yaa kaa yunn Uwumbɔr aasan ni kan, taa nyan u ke u tun Uwumbɔr aatuln. Taa cha biken aatunwanbir li ye saataani. Cha saabim-bin li bi chain.

²³Saah kaa kpa laafee kpala kpala na, taa ki nyu nnyun baanja, aa nyu ɲisubil aadaan siib, aan ni ter aaponn ni.

²⁴Binib bibaa aatunwanbir bi mpaan pu, ki tii bi ntafadaan mala. Bibaa mu aatunwanbir aa kpiir mala. ²⁵Kina le litunyaan mu bi lipaal. Li yaa bɔɔ kan, laan li bɔɔ n-yoonn mɔmɔk.

6 Tɔ, Yesu aanib ponn ni bi ye binaag-biib na, bi mɔmɔk li pak bidindatiib mbamɔm, aan binib taa bii Uwumbɔr aayimbil, ni waabɔr. ²Binaagbiib bi kpa dindatiib bi gaa Yesu ki kii na taa lik bidindatiib fam, ke bi ye binaabitiib. Bi li moo tun lituln tii bidindatiib ngbaan ki jer baah ba ga tun pu na; ba pu? dindatiib bi kan tinyoor baatuln ponn ni na ye binib bi gaa Yesu ki kii na la, le bi gee bi.

Yesu Kristo aanib aasurm

Tuk bi ki sur bi ke bi li ɲani kina. ³Tidindaan Yesu Kristo aabɔr le ye tibɔnyaan, ki mɔk timi taah ga dii Uwumbɔr aasan mbamɔm pu na. Unii ubaa yaa mɔk bi mmɔkm yayan kaa kii tibɔr ngbaan kan, ⁴u ye kalmbaanidaan la, kaa nyi nibaa. U gee ke u kpak kinikpakpak ibɔliin aatataa pu. Nima le

cha lipiipoln, ni tibɔr, ni ɲisiibil bi, ki cha binib dak ilandak i kaa ɲan na tɔb pu. ⁵Le binib bi dak ilandakbir na kpak tɔb kinikpakpak. Baa ki nyi mbamɔn. Bi dak ke Uwumbɔr aasan ye liwankpal aasan la. [Nya binib ngbaan chee.]

⁶Tɔ, unii aanimbil yaa gbiin waah kpa ni na pu ki yaa dii Uwumbɔr aasan kan, nima le ye tinyoor sakpen ki tii u. ⁷Taah nan dan dulnyaa wee ni buyoonn na, taa nan joo ni nibaa. Taah ga ki nya dulnyaa wee ni buyoonn na, taan ki ɲmaa joo nibaa ki di nya. ⁸Nima pu na, taah kpa ti-jikaar ni tiwanpeenkaan ni na, cha tinimbil gbiin ni. ⁹Binib bi aanimbil man liwankpal pu na ga kan ntɔɲ, ki lir. Binimbil ga li man kijɔrk aawan sakpenn le pu. Ni ye fam la, ki ga bii bi. Tiwan ngbaan aaboln le cha binib bee fam ki kan ntafadaan mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰Binib yaa gee ɲimombil sakpen kan, nima le cha bi tun titunwanbir mɔk aabɔɲ. Binib bibaa aanimbil aah man ɲimombil pu pu na le cha bi yenn, kaa ki dii Yesu aasan, ki kan mpombiin ki ti chaar jer.

Nsurm ki tii Timoti

¹¹Saah ye Uwumbɔr aanii na, yii titunwanbir timina mɔmɔk, ki li dii mbimbinyaan, ki li bi Uwumbɔr aah ban pu na, ki li tun waatuln mbamɔm, ki li kpa ngeehm, ni suklaa, ki li bi suuna. ¹²Saah tii Yesu naadii pu na, ni ɲan ke aa pɔɔn aabaa ki yii lituln limɔk kaa ɲan na, ki li ɲub limɔfal li kaa kpa ndoon na mbamɔm. Uwumbɔr yin si ke aa nan kan limɔfal ngbaan, buyoonn aa nan tii seeraa nyaan binib pam aanimbil ni, ki tuk bi saah gaa Uwumbɔr ki kii pu na. ¹³Yesu Kristo nan tii seeraa nyaan Pontius Pailat aanimbiin ni. Le m sur si, uma Yesu ni Uwumbɔr u tii tiwan mɔmɔk limɔfal na aanimbiin ni ¹⁴ke aa tun Uwumbɔr aah tii si lituln li na

[¶]5:18 : Lik Matiu 10.10; Luk 10.7.

mbamɔm, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa, ki nan saa Tidindaan Yesu Kristo aah ga gir ni buyoonn na. ¹⁵ Ni yaa nan ɲeer kan, Uwumbɔr ga cha u gir ni. Uwumbɔr u ti pak u na, uma baanja le ye tiwan mɔmɔk Aayidaan. U ye bibɔrb mɔmɔk Aabɔr, ki ye dindatiib mɔmɔk Aadindaan. ¹⁶ Uma baanja le ye limɔfal li kaa kpa ndoon na Aadindaan. U bi nwi-ihn ni la. Ubaa aan ɲmaa duun mu ni. Ubaa aan ɲmaa kan u. Cha binib mɔmɔk nyuɲ u, ki kii waamɔb n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

¹⁷ Aa sur binib bi kpa liwankpal dul-nyaa wee ni na ke bi taa li kpa kalm-baani, ki taa li kpa limakl liwankpal ng-baan pu. Ba pu? li ye libuln la. Bi li kpa

limakl Uwumbɔr pu. U tii timi sakpen, le taa ti ki nyi ni mɔmɔk; u ban ke ti gaa, ki li kpa mpopiin. ¹⁸ Tuk biwankpadam ng-baan ke bi li ter biken, ki li tun litunyaan sakpen, ki li kpa tibulchinn, ki li ban ke bi yakr baawankpal tii biken. ¹⁹ Bi yaa ɲa kina kan, bi ga di liwankpal bil paacham. Ni ga li ye nterm nyaan le ki tii bi n-yoonn mu choo na, le bi ga kan limɔfal li ye libamɔln na.

²⁰ Timoti, li joo tibɔr ti Uwumbɔr di ɲa aɲaal ni na. Binib bibaa len tibɔr yɔl yɔl, ki yii Uwumbɔr aabɔr, ki dak ke bi nyi la, kaa nyi. Yii baah len pu na. ²¹ Ba pu? binib bibaa bi, ki len ke bi nyi nnyim, ki mu yenn, kaa ki dii Yesu aasan.

Tɔ, Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni pu.

Lelee aagban̄ ki Pɔɔl ɣmee ki tii

TIMOTI

na

1 Min Pɔɔl ye Yesu Kristo aakpambal Uwumbɔr aageehn pu, ke m ti tuk binib ke Uwumbɔr puu tipuur ke binib bi kpaan Yesu Kristo ni na ga kan limɔfal.

²M ɣmee kigban̄ kee m tii maabo Timoti u m gee u na la. Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɣa tinyoor ɣa aa pu, ki san si kinimbaak, ki tii si nsuudoon.

Idoon ni ntaakpab pɔɔn aabɔr

³M yaa mee Uwumbɔr u m tun lituln tii u mbamɔm ke n-yaajatiib aah nan ɣani pu na kan, m teer aabɔr n-yoonn mɔmɔk maameel ni, kinyeek ni nwiin pu, ki dooni u aa pu la. ⁴M teer maah buen cha si aan aa wii pu na. Le nnim-bil man ke m ki kan si, aan ki li kpa mpopiin. ⁵M teer saah gaa Yesu ki kii mbamɔm pu na. Aayaa Lois ni aana Yunis le nan puen gaa u ki kii. Le m bee ke aa mu sil gaa u ki kii. ⁶Le Uwumbɔr nan tii si Waafuur Nyaan aapiin buyoonn m nan di ɣɣaal paan aa pu na; le m ban m teer si ke aa fikr ipiin ngbaan. ⁷Nfuur Nyaan mu Uwumbɔr tii timi na aan ɣa timi bijawaandam. Mu tii timi mpɔɔn, ki cha ti gee binib, ki chur tibaa.

⁸Nima pu na, tuk binib Tidindaan aabɔr, ki taa san inimɔɔn. Maah bi kiyondiik ni Tidindaan pu na, taa cha inimɔɔn li joo si kina pu. Aa mu li ji falaa Yesu aabɔnyaan tee pu, Uwumbɔr aah tii si mpɔɔn pu na. ⁹U gaa timi lii, ki yin timi ke ti li bi chain. Naa ye timi aatunyaan pu le u yin timi. Waah kpa tibulchinn pu na, nima le u yin timi waageehn pu. Waah kaa nan kee naan dulnyaa buyoonn na, le u nan ɣa timi tibulchinn ngbaan Yesu Kristo pu.

¹⁰Dandana wee, ti kan waah ɣa timi tibulchinn pu na; ba pu? Yesu Kristo, u gaal timi lir na, dan dulnyaa wee ni ki nan kuln nkun, ki tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na. Waabɔnyaan tee le kpiir kina.

¹¹Uwumbɔr nan nyan mi ke m li ye Yesu aakpambal, ke m li chuun mooni binib waabɔnyaan tee, ki tuk bi taatataa.

¹²Nima pu le m ji falaa kiyondiik ni. Ni mu aa kpa mi inimɔɔn. Ba pu? m nyi Yesu u m gaa u ki kii na. Maah di mbaa tii u na, m sil nyi ke u ga ɣmaa li joo mi, ki nan saa waagirndaal. ¹³Aa nan gaa Yesu Kristo ki kii le ki gee u; nima pu na, aa li joo maah tuk si tibɔnyaan ti na mbamɔm. ¹⁴Uwumbɔr di tibɔnyaan tee ɣa aɣaal ni la; aa li joo ti mbamɔm, Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu bi ti ni na aapɔɔn pu.

¹⁵Aa nyi ke Asia aatiɣ aanib ponn ni pam nan san cha mi. Bi ponn ni binib bilee le ye Fijelus ni Hemojenes. ¹⁶Onesiforus pɔɔni ntaakpab kpala kpala. Maah nan bi kiyondiik ni na, inimɔɔn aa nan joo u kina pu. Cha Uwumbɔr san u ni waachiln ni aanib kinimbaak. ¹⁷Waah fuu ni Rom aatiɣ ni na, u nan chuun ban mi linimaln le ki ti kan mi. ¹⁸Aa sil nyi waah nan ter mi pu Efesus aatiɣ ni na. Tidindaan san u kinimbaak uma Tidindaan aagirndaal.

Yesu Kristo aajabamɔnn

2 Maabo, pɔɔk aataakpab Yesu Kristo aah ter si pu na. ²Aa nan ɣun Uwumbɔr aabɔr m chee kinipaak aanimbil ni. Di tibɔr ngbaan ɣa bijab bi bi mbamɔm ki ga ɣmaa tuk biken na aɣaal ni.

³Ji falaa Yesu Kristo pu ke waa-janyaan na. ⁴Uja u to butɔb na aatafal aa bi dulnyaa wee ni aabɔr ni; ba pu? u ban u piir waaninkpel aasui la. ⁵Unii u san litaasaln na yaa kaa dii litaasaln ngbaan aakaal kan, waan ji litaasaln aanyoor. ⁶Ukpaal u tun lituln linimaln na,

ni ɲan ke uma le puen ji kisaak ngbaan aajikaar. ⁷Aa dakl lik maah len pu na aatataa, le Tidindaan ga ter si aa bee ni mɔmɔk aatataa.

⁸Teer Yesu Kristo bɔr. U fikr nkun ni, ki ye Ubɔr David aayaabil la. Maah tuk binib tibɔnyaan ti na le na. ⁹Tibɔnyaan tee pu, le m ji falaa. Le bi buu mi idɔribi kiyondiik ni, ke bakadaan na. Uwumbɔr aabɔr ma aa buu. ¹⁰Nima pu le m kpa limɔr falaa mɔmɔk ni, binib bi Uwumbɔr nyan bi na pu, aan bi mu kpaan Yesu Kristo ni, ki ɲmar, ki li kpa mpopiin mu kaa kpa ndoon na. ¹¹Tibɔr tee gbii, “Timi aabimbikpok yaa kpo Yesu chee kan,

ti ga li kpa limɔfal u chee.

¹²Ti yaa dii u ki kpa limɔr kan, ti ga ji nnaan u chee.

Ti yaa len ke taa nyi u kan, u mu ga len ke waa nyi timi.

¹³Ti yaa kaa ye mbamɔndam kan, uma beenin ye mbamɔndaan la, waan ɲmaa yii uma ubaa aabimbin.”

Ututunn bamɔnn

¹⁴Aa li teer binib tibɔr timina, ki sur bi Tidindaan aanimbiin ni ke bi taa li kpak kinikpakpak ibɔliin aatataa pu; ba pu? naa kpa tinyoor, kaa ter binib ke bi dii mbamɔm. ¹⁵Cha aanimbil li man ke aa piir Uwumbɔr aasui, ki li ye waatutunn bamɔnn u kaan ji inimɔnn waatuln pu na, ki li tuk binib Uwumbɔr aabɔr ti ye mbamɔn na, ki mɔk bi taatataa mbamɔm. ¹⁶Yii tibɔr ti ye fam na; ba pu? binib bi len kina na ga moo tun titunwanbir. ¹⁷Baabɔr aa ɲan, ki ga pɔr ke mbuun aah pɔr pu na la. Bi ponn ni binib bilee le ye Haimeneus ni Filetus. ¹⁸Bi yenn kaa ki dii mbamɔn aasan. Bi len ke ti fikr nkun ni a. Baah len kina na, nima le binib bibaa aa ki tii Yesu naadii mbamɔm. ¹⁹Tɔ, Uwumbɔr aanib

ye waadinyikl li pɔɔ, ki kpa kidaan, ki si na la. Kidaan ngbaan le ye ke, “Uwumbɔr nyi binib bi ye waanib na,”⁸ ki ki ye ke, “Binib bi pur Uwumbɔr aayimbil na mɔmɔk di cha titunwanbir.”

²⁰Tɔ, ɲisambil aabɔɲ bi lidichasakpeln ni. ɲibaa ye salmaa, ɲibaa ye tikur, ɲibaa mu ye busub yaan, ɲibaa mu ye tiyakr. Bi joo ɲibaa tun litukpaan, ki joo ɲibaa tun lituwaatiir. ²¹Unii yaa di cha titunwanbir mɔmɔk kan, Tidindaan ga cha u tun litukpaan, ba pu? u ga li bi chain ki ɲeer lituln ngbaan, ki gor ke u tun litunyaan mɔmɔk tii Tidindaan. ²²Chuu aabaa ki taa dii tiwan ni kaa ɲan na aakpeek ke binachipɔm aah dii pu na. Tun lituln li ɲan na, ki tii Tidindaan naadii mbamɔm, ki li kpa ngeehm, ni nsuudoon. Kpaan binib bi mu bi kina ki joo bisui mɔmɔk mee Tidindaan na chee. ²³Yii mbaan mu ye kijɔrk aabaan, kaa kpa ɲitaa na. Aa nyi ke nima le cha binib kpak kinikpakpak. ²⁴Tidindaan aatutunn taa li kpak kinikpakpak. Ni ɲan ke u li ɲani binib mɔmɔk tibulchinn, ki tuk bi Yesu aabɔr mbamɔm, ki li kpa limɔr, ²⁵ki li bi suuna ki sur binib bi kpak u kinikpakpak na. Nibaakan, Uwumbɔr ga cha bi kpeln baabimbin ki bee waabɔr ti ye mbamɔn na, ²⁶ki ki kpaln binib, ki nyan ni kinimbɔɲ ki nan chuu bi ke bi li ɲani kaageehn na aajaal ni.

Kookoo aayoonn aabɔr

3 Tɔ, aa li nyi ke n-yoonn mu choo na ga li ye falaa aayoonn la. ²Ba pu? binib ga li ye bikumɔndam. Binimbil ga li man ɲimombil pu. Bi ga li kpa kipupuk, ki li kpa kigaak, ki li seei binib. Baan li pak bite ni bina, kaan li nyi idoon, kaan li pak Uwumbɔr, ³kaan li gee baamaal aanib, kaan di cha pinn binib. Bi ga li ye binibiinib. Baan ɲmaa

chuu bibaa. Bi ga li kpa mbiin, ki ga li nan nsanyaana. ⁴Bi ga kooh binib. Baan li kpa ilandak. Bi ga yoor bibaa paacham, ki ga li gee dulnyaa wee ni aawanyaana, kaan li gee Uwumbor. ⁵Bi ga li nmanni ke bi dii Uwumbor aasan, ki ga lann Uwumbor aapoon. Aa taa dii binib ngbaan. ⁶Bi ponn ni bibaa looni ki koo njidichal ponn ni, ki nmanni bipijorb bi gbii titunwanbir ki dii bisui aah gee pu na aabon na. ⁷Bipib ngbaan bae mbaem n-yoonn momok, kaa nmaa bee Uwumbor aabor. ⁸Janes ni Jamberes aah nan kpak Moses kinikpakpak na, bijab ngbaan mu kpak Uwumbor aabor kina la. Bi dak ilandak i kaa nan na, kaa tii Yesu naadii. ⁹Bi mu aan ki li nmanni binib ki yunn; ba pu? binib momok ga bee ke bi ye bijorb, ke binib aah nan bee Janes ni Jamberes pu na.

Kookoo aasurm

¹⁰Sin ma kan, aa dii maah mok si pu na, ki dii maabimbin aah bi pu na. Maah ban ke m li nani pu na, aa mu ban kina la. Aa nyi maah tii Yesu naadii pu na, ki nyi maah kpa limor, ni ngeehm, ni suklaa pu na. ¹¹Aa nyi binib aah muk mi pu na, ki nyi maah ji falaa pu na. Aa nyi tibor ti lir m pu Antiok aatiŋ ni, ni lkonium aatiŋ ni, ni Listra aatiŋ ni na. Bi na mi falaa sakpen la. Le Tidindaan nan nyan mi falaa ngbaan momok ni. ¹²Ni ye mbamon la, binib bimok ye Yesu Kristo yaab ki ban ke bi li bi mbamon Uwumbor aanimbiin ni na, binib ga na bi falaa la. ¹³Le mbiindam ni biŋmanman-nim ga moo tun titunwanbir ki li nmanni binib, le binib mu gir ki li nmanni bi. ¹⁴Sin ma kan, aa bae Uwumbor aabor, ki sil bee ke ti gbii la. Aa li beenin dii kina; ba pu? aa bee ke binib bi mok si na ye mbamondam la. ¹⁵Aa bae Uwumbor Aagban aaliin tibir ni la. Iliin ngbaan ga nmaa tii si nlan mu ga mok si saah ga gaa Yesu Kristo ki kii ki nmar pu na. ¹⁶Iliin

imok bi Uwumbor Aagban ni na nyan ni Uwumbor chee la. Le i momok kpa tinyoor, ki mok timi waasan, ki sur timi, ki toor timi aabimbin, ki mok timi taah ga li dii mbamon pu na. ¹⁷Unii u tun Uwumbor aatuln na yaa kii iliin ngbaan kan, u ga li bi mbamon, ki gor ke u tun litunyaana momok.

4 Yesu Kristo ga gir ni ki nan ji nnaan, ki ji binifuub ni bitekpiib tibor; m sur si uma ni Uwumbor aanimbiin ni la, ²li chuun mooni waabor. Ni yaa neer, bee naa kee neer kan, aa li mooni waabor, ki kae binib, ki li kpaa bi, ki li sur bi, ki li kpa limor ki tuk bi Uwumbor aabor, ki taa di cha. ³Ba pu? n-yoonn choo, le binib aan ki pel momok mu nan na. Bitafal aan li bi mu ni. Bi ga li ban bimomok bi ga tuk bi bisui aah gee tibor ti na la. ⁴Bi ga yii mbamon, ki li ban ke bi nun itiin. ⁵Sin ma kan, chuu aabaa n-yoonn momok, ki ji suklaa falaa ponn ni, ki tuk binib tibonyaan tee, ki tun lituln li Uwumbor di siin si na momok.

⁶Mma kan, m bi ke kitork na la; bi ban ke bi ku mi Yesu aabor pu la. Ni gur siib, maan ki li bi dulnyaa wee ni. ⁷M poon mbaa Uwumbor aasanyaana ni, ki tun maatuln doo, ki joo Yesu aabonyaan mbamon, ⁸le Uwumbor len ke maabor nan, ki di tinyoor bil kiir mi paacham. Tidindaan u ji binib tibor mbamon na, le ga ti di tinyoor ngbaan tii mi bundaln u ga gir ni na. Naa ye mi baanja le u ga tii. U ga tii binib bimok gee u ki ban ke u ki gir ni na.

Pool ubaa aamoboln

⁹To, poon aabaa ki dan m chee mala; ¹⁰ba pu? Kreskens buen Galasia aatiŋ ni, Taitus mu buen Dalmasia aatiŋ ni. Demas gee dulnyaa wee ni aawan, ki di mi lii, ki buen Tesalonika aatiŋ ni. ¹¹Luk baanja le bi m chee. Li joo ni Mak ki dan. U ga nmaa ter mi, Uwumbor aatuln ni. ¹²M cha Tikikus buen Efesus aatiŋ ni.

¹³ Aa yaa choo kan, aa li joo ni maabɔkul li m nan di bil Troas aatiŋ ni, Kapus do na, ki li joo ni maagbann, ki taa suln tigbann waatiir ngbaan bɔr.

¹⁴ Uchaa u bi yin u ke Aleksanda na nan ŋa mi bakaa sakpen. Tidindaan ga teen u waah tun bakaa pu na. ¹⁵ U kpak taah mooni tibɔnyaan ti na kinikpakpak ki ti chaar jer, nima pu na, aa mu li nyi u.

¹⁶ Maah nan puen ban m len tibɔr bibɔjirb aanimbiin ni ki nyan maabamɔn na, ubaa aa nan sil mpuwɔb, bi mɔmɔk nan san cha mi la. Uwumbɔr taa chuu bi taani ni pu. ¹⁷ Tidindaan le nan sil mpuwɔb, ki tii mi mpɔɔn m len waabɔr mɔmɔk, aan bi mɔmɔk ŋun. Waa cha ubɔjir len ke bi ku mi. ¹⁸ Tidindaan ga

nyan mi binib aah ban bi ŋa mi bakaa u na mɔmɔk ponn ni. U ga biin m pu ki li joo ni mi waanaan ni paacham. Uma le yeh nnyuŋ n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

¹⁹ Aa doon Prisila, ni Akuila, ni Onesiforus aachiln ni aanib tii mi. ²⁰ Erastus beenin bi Korint aatiŋ ni. Trofimus bun la, nima le m cha u bee Miletus aatiŋ ni. ²¹ Pɔɔn aabaa ki dan m chee aan kakab yoonn nin fuu ni.

Yubulus, ni Pudens, ni Linus, ni Klodia ni tinaabitiib mɔmɔk dooni si.

²² Tidindaan li bi saawiin chee.

Uwumbɔr ŋa tinyoor ŋa ni pu.

Kigbaŋ ki Pɔɔl ŋmee ki tii

TAITUS

na

1 Min Pɔɔl, m ye Uwumbɔr aatutunn, ki ye Yesu Kristo aakpambal, ke m ter Uwumbɔr aah nyan binib bi na ke bi gaa u ki kii, ki bee waabɔr ti gbii na. Waabɔr ngbaan ter bi, ke bi li bi waah ban pu na. ²Waabɔr pu le bi kpa limakl ke bi ga li kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. Uwumbɔr u kaa mɔni inyamɔn na, uma le nan puu tipuur n-yaayoonn na, ke u ga tii timi limɔfal ngbaan. ³Naah nan ŋeer na, le uma Uwumbɔr u gaa timi lii na kpiir limɔfal ngbaan aabɔr, ki tuk mi ke m li chuun mooni ti.

⁴M bi ŋmee kigbaŋ kee m tii si Taitus u ye maabo bamɔnn Yesu Kristo aasan ni na. Tite Uwumbɔr ni Yesu Kristo u gaal timi lir na ŋa tinyoor ŋa aa pu, [ki san si kinimbaak,] ki tii si nsuudoon.

Taitus aah tun lituln li Krete aatiŋ ni na

⁵Tɔ, m cha aa bee Krete aatiŋ ni ke aa tun lituln li kaa kee tun na, ki lee binib bi ga li ye Yesu aanib aaninkpiib ntim mɔmɔk ponn ni na. ⁶Aa lee bi-jab bi kaa kpa taani ubaa, ki kpa upii ubaabaa, ki kpa mbim bi gaa Yesu ki kii, kaa ŋani bakaa, kaa ye tafalaanundam na. ⁷Uwumbɔr aanib bi baaninkpel aarjaal ni la, nima pu le ni ŋan ke u taa li kpa taani ubaa, ki taa li tun uma ubaa aageehn, ki taa li ye liŋuuldaan, ki taa li ye udagbiir, ki taa gbaa binib; unimbil taa li man ŋimombil pu. ⁸Ni ŋan ke u li ye unii u channi bicham tichann na, ki li gee lituln li ŋan na, ki li kpa laasaab, ni mbimbinyaan, ki li bi chain, ki li chur ubaa, ⁹ki li joo taah nan tuk u tibɔnyaan ti ye Uwumbɔr aabɔr bamɔnn na, aan ki mɔk binib mmɔkm mu ŋan na, ki pɔɔk

bitaakpab, ki len tibɔr ki nyan binib bi kpak u kinikpakpak na.

¹⁰Ba pu? binib pam le bi ki ye tafalaanundam, ki len tibɔr yɔl yɔl, ki ŋmanni binib. Juu yaab ponn ni bibaa le ŋani kina ki jer biken na. ¹¹Ni ŋan ke aa cha bi ŋmin; ba pu? bi mɔk binib mmɔkm mu kaa ba ye bi mɔk bi na, ki cha ŋidichal ŋibaa ponn ni aanib mɔmɔk yenn. ŋimombil pu, le bi ŋani kina. Naa ŋan. ¹²Krete aatiŋ aanib ponn ni ubaa, u nan ye ulankpal na, nan bui ke, “Krete aatiŋ aanib ye binyamɔndam n-yoonn mɔmɔk la. Bi naahn ipeel i kaa ŋan na la. Bi ye bigbanyakdam, ki ye bipuusakpendam.” ¹³Ulankpal ngbaan aah len pu na ye mbamɔn la. Nima pu na, kae bi mbamɔm, aan bi li dii Yesu aasan chob, ¹⁴ki taa gar Juu yaab aatiin, ki taa gar binib bi yii Yesu aabɔnyaan na aamɔkm. ¹⁵Tiwan mɔmɔk bi chain binib bi bi chain na chee la. Binib bi kaa bi chain, kaa gaa Yesu ki kii na, tiwan nibaa aa bi chain ki tii bi. Baalandak mu aa ŋan. Baa ki nyi lituln li ŋan na, ni li kaa ŋan na. ¹⁶Bi len ke bi nyi Uwumbɔr, le baah tun pu na mɔk ke baa nyi u. Uwumbɔr aa gee baah ŋani pu na. Baa kii waamɔb, kaa ŋmaa tun litunyaan libaa.

Mmɔkm bamɔnn

2 Sin ma kan, mɔk binib mmɔkm mu ŋan na. ²Tuk bininkpiib ke bi li chur bibaa tiwan mɔmɔk ni, ki ŋeer kipak, ki li kpa laasaab, ki li dii Yesu aasan chob, ki li gee binib, ki li kpa limɔr. ³Tuk bipininkpiib mu ke bi li san Uwumbɔr tiwan mɔmɔk ni, ki taa li ye binibiinib, ki taa li ye bidagbiib. Ni ŋan ke bi mɔk mmɔkm mu ŋan na, ⁴ki mɔk bipininkpisapɔm ke bi li gee bichatiib ni baabim, ⁵ki li kpa laasaab, ki taa gɔr kidagook, ki li lik lichiln ni aatuln mbamɔm, ki li kpa tibulchinn, ki li keei bichatiib aamɔi, aan ubaa taa bii Uwumbɔr aabɔr.

⁶Sur binachipom mu ke bi li chur bibaa. ⁷Sin aabaa mu li nani tiwan momok chob, aan ki li ye limokl ki tii biken. Tuk binib Uwumbor aabor mbamom, ki li kpa laasaab. ⁸Li len ilin i bi chob kaa kpa ngalm na, aan udin ubaa taa nmaa bii timi. Nima kan, inimoon ga chuu u.

⁹Tuk binaagbiib ke bi li keei bidindatiib aamoi, ki piir bisui tiwan momok ni, ki taa kpak bi kinikpakpak, ¹⁰ki taa su baawan, ki li bi mbamom tiwan momok ni. Bi yaa bi kina kan, baabimbinyaan ga mok binib ke Uwumbor u gaal timi lir na aasan le nan.

¹¹Ba pu? ti kan Uwumbor aah kpa tibulchinn pu na. Waabulchinn pu le binib momok ga nmaa nmar. ¹²Waabulchinn mok timi ke ti yii lituln limok kaa nan na, ki taa ki dii tiwan ni kaa nan na aakpeek, ki li chur tibaa mbamom, ki li dii mbamom, ki li bi Uwumbor aah ban pu na dulnyaa wee ni. ¹³Ti kpa limakl li tii timi mpopiin na. Ti kii bundaln ti ga nan kan li na. Taah kpa limakl li na le ye ke timi Aawumbor sakpiin, Yesu Kristo u gaal timi lir na, ga gir ni ki nan nyan waah nyuun pu na mpaan pu. ¹⁴U nan kpo ti pu ke u gaal timi lii ki nyan timi titunwanbir momok ni, aan ti li bi chain, ki li ye waanib, ki li ye binib bi aanimbil man ke bi tun litunyaan na.

¹⁵Uwumbor aah tii si tininkpir pu na, tuk binib tibor timina, ki pok bitaakpab, ki sur bi, ki taa cha ubaa lik si fam.

Yesu Kristo aadidiir aabimbin aah ye pu na

3 Teer bi ke bi li pak kitij aayidam, ni binib bi kpa tininkpir na, ki kii baamoi, ki gor ke bi tun litunyaan momok, ²ki taa bii unii ubaa, ki taa kpak binib kinikpakpak. Bi li kpa kijotiik binib biken chee, ki li bi suuna binib momok chee. ³N-yoonn mbaa timi tibaa nan ye bijorb, kaa kii Yesu aamob. Kinimbong

nan nmann timi la. Tinimbil nan man tiwan ni kaa nan na aabong pu. Tisui aah gee tiwan ni na le ti nan ban. Ti nan gee baka baka aatuln, ki nan kpa lipiipoln, ki nan ye binib bi ubaa aa gee bi na, ki mu nan nan tob. ⁴Le Uwumbor u gaal timi lir na mok timi waah kpa tibulchinn ki gee timi pu na, ⁵ki gaal timi lii. Naa ye timi aatunyaan pu le u gaal timi lii, waanimbaasaln pu le u gaal timi lii. Le Waafuur Nyaan gir ma timi, ki tii timi limofapoln, ki finn tipobil ni. ⁶Taah kpaan Yesu Kristo u gaal timi lir na ni na, le Uwumbor na timi tibulchinn ki tii timi Waafuur Nyaan. ⁷Waabulchinn pu le u len ke timi aabor nan, ki tii timi limakl ke ti ga kan limofal li kaa kpa ndoon na. ⁸Tibor ngbaan gbii la.

M ban ke aa li tuk binib tibor ngbaan n-yoonn momok, aan binib bi gaal Uwumbor ki kii na aatafal li bi litunyaan ponn ni. Nimina le nan ki kpa tinyoor ki tii binib. ⁹Yii mbaan mu ye kijork aabaan na, ki taa kpak kinikpakpak niyaajatiib aayimbil pu. Aa taa jaa kijaak, ki taa kpak kinikpakpak Uwumbor aakaal aatafaa pu. Nimina momok ye fam la, kaa kpa tinyoor tibaa. ¹⁰Unii yaa bi ki cha Yesu aanib yakr tob chee kan, aa sur u nfum mulee. U yaa kaa di cha kan, yii u. ¹¹Aa bee ke unii u bi kina na yenn a, ki tun titunwanbir. Uma ubaa aatunwanbir le mok ke waabor bii.

Kookoo aasurm

¹²M yaa cha Atemas, bee Tikikus dan aa chee kan, poon aabaa ki dan m chee Nikopolis aatiij ni; m na nlandak nsui ni ke m ga li bi nima chee kakab yoonn. ¹³Poon aabaa ki ter Senas, u ye ubojir na, ni Apolos, ke bi piin baasachuln, ki taa cha bi lann baasachuln aawan nibaa. ¹⁴Ni nan ke Yesu aanib bae ke ni nan ke bitafal li bi litunyaan ponn ni, ki li ter binib bi ban nterm na, aan ki taa li bi fam.

¹⁵ Binib bimək bi m chee na dooni si. Uwumbər ɲa tinyoor ɲa ni məmək pu.
Aa ti doon binib bi gaa Yesu ki kii ki gee [Amii.]
timi na.

Kigban̄ ki Pɔɔl ɣmee ki tii

FILEMONN

na

1 Min Pɔɔl u bi kiyondiik ni Yesu Kristo pu na, ni tina aabo Timoti le ɣmee kigban̄ kee ti tii si Filemonn, u ye timi aatutuɣeer u ti gee u na, ²ni Yesu aanib bi kuuni aado na, ni Afia u ye tininkpan na, ni Akipus u ye timi aatutuɣeer Yesu aasan ni na.

³Tite Uwumbɔr ni Tidindaan Yesu Kristo ɣa tinyoor ɣa ni pu, ki tii nimi nsuudoon.

Filemonn aageehm ni waagaakii

⁴N-yoonn mumɔk m mee Maawumbɔr na, m mee u tii si, ki dooni u aa pu; ⁵ba pu? m ɣun saah tii Tidindaan Yesu naadii, ki gee u ni Uwumbɔr aanib mɔmɔk pu na. ⁶Saah tii Kristo naadii pu na, le aa nyi tiwanyaana nimɔk ti kpa u pu na, le m mee Uwumbɔr ke nima le ga cha aa yakr tiwanyaana ngbaan tii biken. ⁷Nna aabo, saah gee binib pu na, nima le tii mi mpopiin sakpen, ki sɔɣ nsui; ba pu? saah ɣani pu na, aa pɔɔk Uwumbɔr aanib aataakpab la.

Pɔɔl aah ɣaɣ Onesimus pu pu na

⁸Nima pu na, maah ye Kristo aatutunn na, m ba ga li kpa lipobil ki cha aa ɣa tiwan ni ɣan na, ⁹tɔ, maah gee si na, nima le m ɣaɣni si kaakaan. Min Pɔɔl u si Yesu Kristo aasisiyyaan, ki bi kiyondiik ni dandana wee u pu na, ¹⁰m ɣaɣni si ki tii maabo Onesimus; ^{**}maah bi kiyondiik ni na le m kpahn ute Uwumbɔr aasan ni. ¹¹N-yoonn mubaa waa nan kpa tinyoor aa chee; le dandana ma u kpa tinyoor aa chee, ni m mu chee.

¹²M ki giini u aa chee. Waah kaa ki bi m chee na, waabɔr bi nsui ni sakpen a. ¹³M ba gee ke u li bi m chee ki li si saasisiyyaan ki ter mi buyoonn m bi kiyondiik ni tibɔnyaana tee pu na. ¹⁴Aa mu yaa kaa kii kan, maan ɣa nibaa see aa kii. Maa ban ke m muk si ke aa ter mi. M ban ke aa ter mi saageehn pu la.

¹⁵Nibaakan, u yakr aa chee ni yunn siib, aan u ki gir ni aa chee ki li bi n-yoonn mɔmɔk mu kaa kpa ndoon na. ¹⁶Dandana wee, waa ki bi ke unaagbiija na. U jer unaagbiija. U ye tina aabo u ti gee u na la. M yaa gee u kan, aa ga li gee u ki jer kina; ba pu? u ye saanaagbiija, ki mu ye aana aabo Tidindaan pu.

¹⁷Nima pu na, aa yaa len ke m ye saatutuɣeer Uwumbɔr aatuln ponn ni kan, gaa u ke saah ba ga gaa mi pu na.

¹⁸U yaa nan koo saataani ni, bee u yaa joo saapoln kan, cha ni li ye maapoln.

¹⁹Min Pɔɔl le di ɣɣaal ki ɣmee kina, m ga pa tii si. Maan len ke saapoln li bi m chee na le ye saamɔfal. ²⁰Nna aabo, taah kpaan Tidindaan ni na, piir nsui, ki pɔɔk ntaakpab uma Kristo pu.

²¹M nyi ke aa ga kii maamɔb. Nima le cha m ɣmee kigban̄ kee m tii si. M nyi ke aa ga ɣa maah len pu na ki jer kina. ²²Ni gur na le ye ke m ban ke aa toor nkookoo yaan ki siin mi. Naah bi mee Uwumbɔr ki tii mi na, m kpa limakl ke u ga cha m gir ni ni chee.

Kookoo aadoon

²³Epafras u mu bi m chee kiyondiik ni, Yesu Kristo pu na, dooni si. ²⁴Mak, ni Aristakus, ni Demas, ni Luk, bi ye maatutuɣeerb Uwumbɔr aatuln ponn ni na, bi mu dooni si.

²⁵Tidindaan Yesu Kristo aarjann li bi nisui ni. [Amii.]

^{**}1:10 : Onesimus aatataa le ye ke “U kpa tinyoor”.

Kigban ki bi ηmee ki tii

HIIBRU YAAB

na

Yesu aah ye Uwumbor aamoboln pu na

1 N-yaayoonn na Uwumbor nan cha waabonabtiib tuk tiyaajatiib waabor ki di tiwan aaborj aaborj ηanj waasan. ²Kookoo aayoonn mue le u cha Ujapoon tuk timi waabor. Uma le u nan cha u naan dulnyaa wee, ki len ke uma le ga li yeh tiwan momok. ³U wiin chain ke Uwumbor aah wiin chain pu na, ki ye Uwumbor aanaj bamonn, ki di waabor ti kpa mpoon na le joo tiwan momok. U di ubaa toor kitork ki finn timi ki nyan timi aatunwanbir, le ki nin kal Uwumbor u yeh mpoon momok na aanjangii wob paacham.

Uwumbor Aajapoon aapoon jer waatuuntiib aapoon

⁴Uwumbor tii u liyimbil li jer waatuuntiib aayimbil na. Waayimbil aah jer baayimbil pu na, kina le u jer bi. ⁵Uwumbor nan bui Ujapoon ke, “Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”^{††} ki ki bui ke, “Min le ga li ye Ute, le u li ye Maabo.”^{‡‡} Uwumbor aa nan bui waatuun ubaa kina.

⁶U nan tun ni Ujapoon u kaa kpa ηeen aato na dulnyaa wee ni, le ki bui waatu-

untiib momok ke bi gbaan unimbiin ni ki doon u.

⁷Uwumbor len waatuuntiib aabor, ke u cha waatuuntiib tun waatuln la, ke libuln ni mmiigaal aah tun waatuln pu na.^{¶¶} ⁸Le u len Ujapoon aabor ke, “Uwumbor, saanaan ga li bi ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Aa joo saanaan ni aanib mbamom la.

⁹Aa gee lituln li ηan na, le kaa gee titunwanbir.

Nima pu le Uwumbor u ye Saawumbor na lee si,

ki tii si mpopiin ki jer aangeen aatotiib momok.”^{§§}

¹⁰Uwumbor Aagban ki len ke,

“Naah nan piin na, sin Uwumbor le nan naan kitiη, ni paacham mu.

¹¹Kitiη ni paacham ga doo,

le aa ma ga li beenin bi.

Kitiη ni paacham ga kpoi ke libokul na.

¹²Aa ga kpab kitiη ni paacham ke likekeln na,

ki kpeln ni nipoon,

le sin ma beenin bi, kaan kpeln;

saayoonn aan doo.”^{*}

¹³Uwumbor nan bui Ujapoon ke,

“Kal ηjangii wob,

ki ti saa buyoonn m ga nyan saadim momok na.”[†]

To, Uwumbor aa nan bui waatuun ubaa kina.

¹⁴Kina kan, waatuuntiib ye ba? Bi momok ye iwiin i tun lituln tii Uwumbor na la. U tun ni bi ke bi nan ter timi waanib bi ηmar na.

^{††}1:5 : Lik Ilahn 2.7.

^{‡‡}1:5 : Lik 2 Samuel 7.14; 1 Biborb Aabor 17.13.

^{¶¶}1:7 : Lik Ilahn 104.4.

^{§§}1:9 : Lik Ilahn 45.6-7.

^{*}1:12 : Lik Ilahn 102.25-27.

[†]1:13 : Lik Ilahn 110.1.

ገግጠጠጠ ጠጠጠ

2 Nima pu na, ni ገጠ ke titafal li bi tibōnyaan ti ti ገጠ ti na ponn ni, ti taa di ti lii. ²Tibōr ti Uwumbōr nan cha waatuuntiib tuk waanib na sil mbamōm la. Unii umōk nan yii tibōr ngbaan ki ገጠ taah kō pu na nan kan ntafadaan mu ገeer u na. ³Nima pu na, ti yaa yii ገግጠጠጠ ngbaan aaboln kan, taan nyan ntafadaan ni. Tidindaan ubaa le nan pue tuk binib ገግጠጠጠ ngbaan aabōr. Le binib bi ገጠ na mu tuk timi, ki mōk timi ke ti gbii la. ⁴Uwumbōr mu cha bi tun lijnjiir aatun aabōገ aabōገ, waapōōn pu, ki tii bi Waafuur Nyaan aapiin waah gee pu na. Nima le mōk ke bi len mbamōn.

Yesu u gaal timi lir na

⁵Ti len dulnyaa u choo na aabōr la. Uwumbōr aa nan di dulnyaa ngbaan ገጠ waatuuntiib aገገaal ni. ⁶Ni ገጠee Uwumbōr Aagbaገ ni ke,

“Unibōn ye ba aan aa teer ubōr?

Unibōn ye ba aan aatafal bi u ni?

⁷Aa sunn u taab ki cha saatuuntiib jer u, ni yunn siib.

Aa di kipak ni liyimbil le di tii u, ki di u ገጠ saawanaankaan mōmōk aayidaan,

⁸ki cha tiwan mōmōk kii umōb.”[‡]

Tō, saah cha tiwan mōmōk kii umōb na, tiwan ni kaa kii umōb na aa ki gur. Ti mu aa kee kan tiwan mōmōk kii umōb; ⁹ti kan Yesu la. Uwumbōr nan sunn u taab ki cha waatuuntiib jer u, ni yunn siib, aan u ti kpo binib mōmōk pu, uma Uwumbōr aanimbaasaln pu. Dandana wee ti kan ke waah jin nkun aafalaa na, Uwumbōr di kipak ni liyimbil le di tii u. ¹⁰Uwumbōr u nan naan tiwan mōmōk

ki joo ni mōmōk na, ni ገeer u ke u cha Yesu ji falaa, ki li joo ni Uwumbōr aabim bi wiir na waanaan ni. Uma le gaa bi lii. Waah ji falaa pu na, nima le cha u ye timi aገገጠጠጠmardaan bamōnn.

¹¹U ገጠi binib chain la. U ni binib bi u ገጠi bi chain na, bi mōmōk kpaan te ubaa la. Nima le inimōōn aa joo u ke u yin bi unaabitiib. ¹²Le u bui Uwumbōr ke,

“M ga tuk nnaabitiib saah tun pu na.

M ga pak si baah kuun nin chee na,”[¶]

¹³ki ki len ke,

“M ga tii Uwumbōr naadii la,”[§]

ki ki len ke,

“Lik, m ni mbim bi Uwumbōr tii mi na so.”^{**}

¹⁴Tō, timi waabim aah ye binibōm pu na, nima le uma Yesu mu kpaln unibōn, ke u nan kpo ki ገጠ kinimbōገ ki nan kpa nkun aapōōn na fam, ¹⁵le ki gaa binib bimōk san nkun ijawaan na lii; baayoonn mōmōk nkun aajawaan nan joo bi. ¹⁶Ni ye mbamōn, naa ye Uwumbōr aatuuntiib le u ter. Abraham aayaabil le u ter. ¹⁷Ni ገጠ ke u li naahn unaabitiib tiwan mōmōk ponn ni, aan ki li ye uto-toorninkpel u san timi kinimbaak, ki tun Uwumbōr aatuln mbamōm, ki di ubaa toor kitork aan Uwumbōr di cha pinn waanib baatunwanbir na. ¹⁸Uma ubaa le kan ntōገ ki jin falaa, nima le u ga ገጠaa ter binib bi kan ntōገ na.

Yesu jer Moses pel pel

3 Nnaabitiib bi bi chain, aan Uwumbōr yin bi na, ni li dakl lik Yesu aabōr. Ti dii u ki len binib aanimbil ni ke ti dii u la. Uwumbōr nan tun ni u, ke u nan li ye utotoorninkpel. ²U tun lituln mbamōm tii Uwumbōr u tii

[‡]2:8 : Lik Ilahn 8.4-6.

[¶]2:12 : Lik Ilahn 22.22.

[§]2:13 : Lik Aisaya 8.17.

^{**}2:13 : Lik Aisaya 8.18.

u lituln ngbaan na. Moses mu nan tun Uwumbor aatuln mbamom Uwumbor aamaal aanib akaasisik ni. ³Unii u ye mmaal aayaaja na le kani nnyuŋ ki jer mmaal aanii ubaa. Kina le Uwumbor len ke Yesu ŋeer nnyuŋ ki jer Moses. ⁴Mmaal momok kpa yaaja la. Uwumbor le nan naan binib momok. ⁵Ni ye mbamom, Moses nan tun Uwumbor aatuln mbamom, Uwumbor aamaal aanib akaasisik ni. U nan ye Uwumbor aatutunn, ki tuk binib Uwumbor aah nan ban ke u tuk bi pu na. ⁶Kristo ma kan, u ye Uwumbor Aajapom, le ki joo Uwumbor aamaal mbamom. Timi le ye waamaal ni aanib. Ti yaa kpa lipobil ni mpopiin ki ti saa ndoon kan, ki yaa kaa joo beeni kan, ti ye waamaal yaab la.

Uwumbor aanib aafuur

⁷Uwumbor Aafuur Nyaan nan bui Israel yaab ke,
“Ni yaa ŋun Uwumbor aaneel din wee kan,

⁸ni taa cha nitafal li pom
ke niyaajatiib aatafal aah nan pom pu buyoonn bi nan yii waamom nteersakpiin ni na.

⁹Bi nan tom u ki lik, nteersakpiin ni.
Hali bi nan kan waah tun lijinjir aatun pu na ŋibin imonko ilee, le ki tom u nima chee.

¹⁰Nima pu le u nan gee liŋuul bi pu,
le ki bui ke baalandak yenni n-yoonn momok la,
baa bee waasan.

¹¹Nima pu na, u nan gee liŋuul, ki puu tipuukpaan
ke baan koo kitiŋ ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na.”††

¹²Nnaabitiib, ni li nyi man, ni ponn ni ubaa aasui taa li bir aan u li joo beeni ki

yii Uwumbor u ye limofadaan na. ¹³Ni li pomok tob aataakpab iwiin momok, nsan aah laa bi pu buyoonn na, titunwanbir taa ŋmann unii ubaa aan utafal li pom. ¹⁴Ti yaa beenin tii u naadii ke taah nan tii u naadii njan pu na ki ti saa ndoon kan, ti ga ji waamom.

¹⁵Uwumbor Aagbaŋ len ke,
“Ni yaa ŋun Uwumbor aaneel din wee kan,

ni taa cha nitafal li pom
ke niyaajatiib aatafal aah nan pom pu buyoonn bi nan yii waamom nteersakpiin ni na.”‡‡

¹⁶Ŋma ŋun Uwumbor aaneel ki yii waamom? Naa ye binib bimok Moses nan nyan bi Ijiipt aatiŋ ni na aa? ¹⁷Uwumbor nan gee liŋuul ŋma pu ŋibin imonko ilee? Naa ye binib bi nan tun titunwanbir ki kpo kipomok ni na aa? ¹⁸U nan puu tipuukpaan ke ŋma aan koo kitiŋ ki ponn ni u ba ga tii bi lifuur na? Naa ye binib bi nan yii waamom na aa? ¹⁹Nima le ti bee ke baah kaa nan gaa u ki kii na, nima le baa nan ŋmaa kan lifuur ngbaan u chee.

4 To, Uwumbor aah puu tipuur ke u ga tii timi lifuur na, nsan laa beenin bi ke ti kan li. Nima na, ni li nyi man, ubaa taa lann lifuur ngbaan. ²Ti mu ŋun tibonyaan tee ke binib ngbaan aah nan ŋun ti pu na. Bi nan ŋun ti, kaa gaa ti ki kii, nima le tibonyaan ngbaan aa ŋa bi tinyoor. ³Timi bi gaa Yesu ki kii na le kan lifuur ngbaan. Uwumbor nan len ke,
“M nan gee liŋuul binib bi kaa gaa mi ki kii na pu,

ki puu tipuukpaan ke baan koo kitiŋ ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na.”¶¶

Waah nan naan dulnyaa wee doo na, waatuln doo le na. ⁴Iwiin ilole daal aabor bi Uwumbor Aagbaŋ ni ke,
“Uwumbor nan fuur winlole daal ki di

††3:11 : Lik Ilahn 95.7-11.

‡‡3:15 : Lik Ilahn 95.7-8.

¶¶4:3 : Lik Ilahn 95.11.

cha waatuln mómək.”^{§§ 5} Ni ki ηmee ke, “Baan koo kitij ki ponn ni m ba ga tii bi lifuur na.”⁶ Binib bi puen ηun tibónyaan tee na, baa nan gaa ti ki kii, nima le baa kan lifuur ngbaan. Binib biken mu ga kan lifuur ngbaan.⁷ Nima pu le Uwumbor ki siin nwiin mu bi ga kan lifuur ngbaan na, ki yin nwiin ngbaan ke “Din.” Binib ngbaan aa kan lifuur ngbaan; le ηibin pam jer, le David nan ηmee Uwumbor Aagbarj ni, naah nan puen ηmee pu na ke, “Ni yaa ηun Uwumbor aaneel din wee kan, ni taa cha nitafal li ƿɔɔ.”*

⁸Tɔ, Josua yaa ba nan tii Israel yaab lifuur ngbaan kan, Uwumbor aa ba ga ki siin nwiin muken. ⁹Naah bi pu na, lifuur beenin bi ki tii Uwumbor aanib. ¹⁰Unii u kan lifuur li Uwumbor tii u na, u di cha ubaa aatuln ke Uwumbor aah nan di cha waatuln pu na la. ¹¹Nima pu na, cha tinimbil li man ke ti kan lifuur ngbaan, ubaa taa yii Uwumbor aamɔb ki lir, ke Israel yaab aah nan lir pu na.

¹²Uwumbor aabɔr fu, ki kpa mpɔɔn, ki ka jer kijuk ki ka ηipepel mómək ηilee na, ki koo unii aasui ni, ni waawiin ni, ki lik usui ni aabɔbɔrkaan aah bi pu na, ki mək waalandak aah bi pu na, ki lik usui aah ban pu na, ke ni ηan aan naa ηan. ¹³Tiwan nibaa aa bi ki bɔr Uwumbor. Tibɔr mómək nyan ki dɔ mpaan pu, ki dɔ tiηmeen unimbil ni. Uma le ti ga len timi aabɔr ki tuk u.

Yesu le ye utotoorninkpekpaan

¹⁴Tɔ, ti kpa utotoorninkpekpaan u bi Uwumbor do na. U ye Uwumbor Aajapɔɔn Yesu la. Nima pu na, cha ti li beenin dii u ki taa di waasan lii. ¹⁵Uto-

toorninkpel ngbaan ga ηmaa san timi kinimbaak timi aafalaa ponn ni. U kan ntɔη aabɔη aabɔη ke taah kan ntɔη mómək pu na. Uma le aa tun titunwanbir tibaa. ¹⁶Timi aatotoorninkpel aah bi kina na, cha ti li kpa lipobil ki dan Uwumbor u kpa tibulchinn na aabɔrjal chee, aan u san timi kinimbaak, ki ter timi buyoonn ti ban nterm na.

5 Utotoorninkpel umək bi na, Uwumbor le lee u ki nyan u binib ponn ni siin, ke u ti sil baasisiyyaan Uwumbor aanimbiin ni, aan ki tii u ipiin, ki toor kitork tii u binib aatunwanbir pu. ²Utotoorninkpel ubaa mu kpa titunwanbir la. Nima le u ga ηmaa san binib bi tun titunwanbir kaa nyi na kinimbaak. ³Uma ubaa aah kpa titunwanbir pu na, ni ηan ke u toor kitork uma ubaa aatunwanbir, ni bi mu aatunwanbir pu. ⁴Unii ubaa aan ηmaa nyuη ubaa ki ηa ubaa utotoorninkpel, see Uwumbor le lee u, ki ηa u utotoorninkpel, ke waah nan lee utotoorninkpel Aaronn pu na.

⁵Kina le Kristo aa nyuη ubaa ki ηa ubaa utotoorninkpel. Uwumbor le bui u ke,

“Sin le ye Maabo, din wee le m ma si,”†

⁶le ki ki bui u ke,

“Aa ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na,

ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”‡

⁷Buyoonn Yesu nan ye unibɔn na, u nan wii tinyunyunn mpɔɔn pu, ki garj Uwumbor u ga ηmaa nyan u nkun ni na. Waah san Uwumbor na, le u ηun waameel. ⁸U ye Uwumbor Aajapɔɔn la, le ki kii waamɔb, ki jin falaa, le ki bae naah ƿɔɔ pu aan u kii Uwumbor aamɔb ki jin falaa na. ⁹Nima le cha u ye timi

§§4:4 : Lik Mpiin 2.2.

*4:7 : Lik Ilahn 95.7-8.

†5:5 : Lik Ilahn 2.7.

‡5:6 : Lik Ilahn 110.4.

aammanmadaan bamonn, ki gaa binib bimok kii waamob na lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰Uwumbor len ke u ye utotoorninkpel ke Melkisedek aah nan ye pu na.

Taa yii Uwumbor aasan man

¹¹Ti ga ki gmaa len waabor ti wiir na, le nima aalan par, nima le taatataa ga li poo ni chee. ¹²Naah dii Uwumbor ni yunn pu na, ni ba ga mok binib biken waasan. Le ni ban ke unii ki mok nima Uwumbor aamokm mu diin na. Ni naahn binib bi ban nnaabiin kaa ban tijikaar bamonn na la. ¹³Unii umok nyu nnaabiin na ye ubopoon la, kaa gmaa len nsanyaana aabor. ¹⁴Tijikaar bamonn le ye binib bi chikr na yaan. Bi bae Uwumbor aabor ki dii taah mok bi pu na. Nima le bi kpa nlan ki nyi nsan mu njan na, ni mu kaa njan na.

6 Nima na, ti taa li beenin len Kristo aamokm mu diin na baanja aabor n-yoonn momok. Cha ti bae waamokm mu gur na momok, aan ki chikr waasan ni. Naa ki ban ke ti li beenin tuk nima n-yoonn momok ke, “Kpeln nima aabimbin man, ki di cha nitukpok, ki tii Uwumbor naadii man.” ²Naa ki ban ke ti li beenin tuk nima n-yoonn momok baah muini binib nnyun ni pu na, ni baah joo bijaal paani binib pu pu na aabor, ni binib aah ga fikr nkun ni pu na aabor, ni ntafadaan mu kaa kpa ndoon na aabor. Timina momok ye njan aabor le waasan ni. ³Uwumbor yaa kii kan, ti ga bae waabor ti gur na, ki di kpee njan aabor ngbaan pu.

⁴To, binib bi Uwumbor woln binimbil na yaa di cha waasan kan, baan ki gmaa kpeln baabimbin ki ki dii u. Bi kan waapiin, ki gaa Waafuur Nyaan, ⁵ki bee waabor aah njan pu na, ki kan dulnyaa u choo na aapoon, le ki di cha waasan.

⁶Baah di cha waasan na, ni mok ke bi ki bi kpa Uwumbor Aajapoon ndopuinkoo pu, ki jinn u inimoon binib aanimbil ni la, le saan gmaa cha bi ki kpeln baabimbin ki ki dii u.

⁷Kitiŋ ki gaa utaal aanyun mu lir ni ki pu, ki nani tijikaar ti njan na ki tii binib bi ko ti na, Uwumbor nani tinyoor nani kitiŋ ngbaan pu. ⁸To, kitiŋ ki po nani ikokon ni ichakpeejar baanja na bee yoli la. Naan yunn, le bi ga see ki mmii ki bii ki. Kitiŋ ngbaan aadon le na.

⁹Timi aanigeekaab, ti len kina la; ti mu aa dak ke ni bi ke kitiŋ ki bi ga see ki mmii na. Ti bee ke ni nmar ki ga kan tinyoor. ¹⁰Uwumbor njan la. Waan suln naah tun lituln pu ki ter waanib, ki beenin ter bi na, ki mok u naah gee u pu na bor. ¹¹Ti ban ke ni momok pook nibaa ki li kpa limakl ki nan saa ndoon. ¹²Ni taa li san ligbanyakl man. N-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbor ki kii ki jin suklaa na, bi bi paacham ki kan waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na. Ni mu li dii baah dii pu na.

Uwumbor ga nja waah puu tipuur ti na

¹³Uwumbor aah puu tipuur ki tii Abraham na, u nan puu uma ubaa aayimbil pu la. Ubaa aa bi ki jer u, ke u puu waayimbil, nima le cha u puu uma ubaa aayimbil. ¹⁴U nan puu tipuur le ki bui Abraham, “M ga nja tinyoor nja aa pu pam, ki cha aa por sakpen.” ¹⁵Abraham nan kpa limor, le ki nan kan Uwumbor aah nan puu tipuur ti na. ¹⁶Binib yaa puu tipuur kan, bi puur unii u jer bi na aayimbil pu la. Binib yaa kpak kinipakpak ki ti puu tipuur kan, ni doo le na. ¹⁷Uwumbor nan ban ke u mok binib bi ga kan waah puu tipuur ti na, ke waan kpeln. Nima le u nan puu uma ubaa aayimbil pu. ¹⁸Waah nan puu tipuur ti na, waan kpeln. Waah puu uma ubaa aayimbil pu

na, nima le sil mək ke waan kpeln. Waan ḡmaa mən nnyamən. Nima le timi bi san cha u chee ke ti ḡmar na aataakpab pɔɔ mbaməm, le ti kpa limakl ke ti ga kan waah puu tipuur ti na. ¹⁹Taah kpa limakl ngbaan na, nima le joo timi aasui ke ti taa di cha waasan. Yesu pu, le ti kpa limakl ngbaan. Limakl ngbaan pu, le Yesu u bi paacham na aalandak bi tisui ni. ²⁰Yesu le ye utotoorninkpel n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ke Melkisedek aah nan ye pu na, ki lɔln ti pu nsan ki buen Uwumbɔr do, ke u ti sil timi aasisiyyaan nima chee, Uwumbɔr aanimbiin ni.

Melkisedek u nan ye utotoor na

7 Melkisedek ngbaan nan ye Salem aatiḡ aabɔr, ki nan ye Uwumbɔr u kaa kpa ḡeen aato na aatotoor la. Abraham aah nan ku bibɔrb bi ye waadim na ki gir ni na, le Melkisedek tooh u nsan pu ki ti ḡa Uwumbɔr aanyoor ḡa u pu. ²Le Abraham nan nyan tiwan nimək u nan gaa na nibaabaa kipiik mək ponn ni, ki di tii Melkisedek. Melkisedek aatataa le ye ke “ubɔr u kpa mbimbinyaan na.” U nan ye Salem aatiḡ aabɔr la. Salem aatataa le ye ke “nsuudoon.” ³Baa ḡmee ute ni una ni uyaajatiib aabɔr, kaa ḡmee buyoonn bi nan ma u na, ki mu aa ḡmee buyoonn u doo waatuln na. Waamɔfal aayoonn məmək u nan ye Uwumbɔr aatotoor la. Nima le u naahn Uwumbɔr Aajapɔɔn u ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁴Dakl lik man uja ngbaan aah nan nyuun pu na; tiyaajaninkpel Abraham nan yakr waadim aawan tiwan nfum kipiik, ki nyan nibaa, ki di tii u, ki gur niwae. ⁵Uwumbɔr aakaal len ke Israel yaab yakr baawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa tii Liifai aayaabitiib, bi ye Uwumbɔr aatotoorb na. Bi ni Israel yaab nan ye binibaan la. Bi məmək nan ye Abraham aayaabitiib la. ⁶Melkisedek aa nan ye Liifai aayaabil, le Abraham yakr

waawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa tii u. Le u ḡa tinyoor ḡa Abraham pu. Abraham le Uwumbɔr nan puu tipuur tii u. ⁷Unii yaa kpa mpɔɔn ke u ḡa Uwumbɔr aanyoor ḡa uken pu kan, ni mək ke u jer u la. Ubaa aan kpak kina. ⁸Israel yaab yakr baawan məmək nfum kipiik, ki nyan nibaa ki di tii Uwumbɔr aatotoorb, bi nan ye binib bi ga kpo na. Melkisedek u Abraham nan yakr waawan nfum kipiik ki nyan nibaa tii u na ma kan, baa ḡmee waakun aabɔr. Bi ḡmee waabimbin aabɔr la. ⁹Abraham aah nan yakr waawan ki di tii u na, ti ga ḡmaa len ke uyaabitiib Liifai yaab bi gaal biken chee na, mu nan tii u la. ¹⁰Buyoonn Melkisedek nan tooh Abraham nsan ni na, Abraham aa nan kee ma uyaabil Liifai. Ti ga ḡmaa len ke Abraham nan sil uyaabil Liifai aasisiyyaan la.

¹¹Uwumbɔr tii Israel yaab nkaal mu mək bi waatotoorb Liifai yaab aah ga li joo bi pu na. Bitotoorb ngbaan aatuln yaa ba gaa binib lii kan, Uwumbɔr aa ba ga li ban u tun ni Yesu u ye utotoor ke Melkisedek aah nan ye pu na. U ba ga ki tun ni utotoor u bi ke Aaronn aayaabitiib Liifai yaab aah nan bi pu na la. ¹²Waah tun ni utotoor uken aaboln na, see u kpeln nkaal ngbaan mu. ¹³Tidindaan u ti len waabɔr na, aa nan ye Liifai aani-bol ponn ni aanii. U nan ye linibol liken ponn ni aanii la. Waanibol ponn ni aanii ubaa aa nan kee ye Uwumbɔr aatotoor. ¹⁴Binib məmək nyi ke Tidindaan nan ye Juda aani-bol ponn ni aanii la. Moses aa nan len ke linibol ngbaan aanib ga li ye bitotoorb.

Utotoor yayan u bi ke Melkisedek na

¹⁵Nima le mək timi chob ke utotoor yayan, u bi ke Melkisedek aah nan bi pu na, fuu ni. ¹⁶Naa ye binib le nyan u ki ḡa u utotoor baakaal aah dii pu na. Uma le kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na aapɔɔn. Nima le cha u ye utotoor. ¹⁷Uwumbɔr

nan bui u, “Aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ke Melkisedek aah nan bi pu na.”^{§ 18–19} Moses aakaal aa nan kpa tinyoor, kaa nan kpa mpɔɔn, kaa ŋmaa ŋa bi binib bi ŋan ti doo na. Nima le Uwumbɔr di nkaal ngbaan lii, le ki tii timi limakl li ŋan ki jer nkaal ngbaan na. Limakl ngbaan pu le ti ga ŋmaa duun Uwumbɔr.

²⁰ Uwumbɔr aah nan puu tipuur ti na mu bi. Uwumbɔr aah nan nyan Israel yaab aatotoorb buyoonn na, waa nan puu tipuur. ²¹ Waah ŋa Yesu utotoor buyoonn na, u nan puu tipuur tii u, le ki bui u ke,

“Min Uwumbɔr le puu tipuukpaan, kaan kpeln,
ke aa ga li ye utotoor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”^{***}

²² Uwumbɔr aah puu tipuupɔln ti tii Yesu na, nima le mɔk ke tipuupɔln ngbaan le ŋan ki jer tipuukpokl na.

²³ Israel yaab aatotoorb nan ye binib bi ga kpo na, le biken leŋni baalelej. Nima le bi nan wiir. ²⁴ Yesu ma kan, u ye utotoor u ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ubaa aan ki nab waatuln pu ki toor kitork. ²⁵ U bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, u li mee Uwumbɔr tii binib bi dan Uwumbɔr chee u pu na. Nima le u ga ŋmaa gaa bi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

²⁶ Yesu le ye utotoorninkpel taah ban pu na. U bi chain, kaa kpa ngalm, kaa kpa titunwanbir tibaa. U ni titunwanbirdam aa kpaani. Uwumbɔr yoor u paacham ki jer bimɔk bi paacham na. ²⁷ Bitotoorninkpiib biken aah bi pu na, waa bi kina. Waa toor kitork uma ubaa aatunwanbir pu, u toor kitork binib aatunwanbir pu la. Waa toor kitork iwiin mɔmɔk. U nan di ubaa toor kitork nfum

mubaa, kookoo aatork mu le na. ²⁸ Bi nan leer bitotoorninkpiib Moses aakaal aah dii pu na. Bitotoorninkpiib ngbaan aa nan ŋan ti doo. Nkaal ngbaan aapuwɔb le Uwumbɔr puu tipuur, ki ŋa Ujapɔɔn utotoorninkpel. Uma le ye utotoorninkpel bamɔnn, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu le ye timi aatotoorninkpel

8 Maah len pu na aayil le ye ke ti kpa utotoorninkpel wee aaboln. Uma le ye Yesu Kristo u ka Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aabɔrjal aangangii wɔb paacham na. ² U tun utotoorninkpel aatuln paacham aadiik ki ye kidibamɔŋ ki bi chain na ponn ni. Uwumbɔr le maa ki, naa ye binib.

³ Baah leer bitotoorninkpiib bimɔk na, bi lee bi ke bi tii Uwumbɔr ipiin, ki toor kitork tii u. Nima pu na, ni ŋan ke utotoorninkpel ngbaan mu li kpa tiwan ki tii Uwumbɔr. ⁴ Bitotoorninkpiib bi dulnyaa wee ni ki toor kitork tii Uwumbɔr, Juu yaab aakaal aah dii pu na la. Yesu yaa ba laa bi dulnyaa wee ni kan, waa ba ga li ye utotoor. ⁵ Bitotoorninkpiib ngbaan aatuln ye paacham aatuln aanan la. Moses yaan mu nan bi kina la. Waah nan ban ke u ŋa libool tii Uwumbɔr na, Uwumbɔr nan bui u ke u li nyi ki ŋa tiwan mɔmɔk ke waah mɔk u laanan, li-jool paab pu na.^{†† 6} To, Uwumbɔr nan tii Yesu lituln li jer bitotoorninkpiib ngbaan aatuln na. Kina le tipuupɔln ti Uwumbɔr puu tii waanib Yesu pu na jer tipuukpokl na, ki mɔk ke u ga tii timi tiwan ni ŋan jer tipuukpokl ngbaan aawan na.

⁷ Uwumbɔr aah puu tipuur ti njan na yaa kaa ba lann nibaa kan, waa ba ga li ban ke u ki puu tipuur lelee. ⁸ Uwumbɔr

§7:17 : Lik Ilahn 110.4.

***7:21 : Lik Ilahn 110.4.

††8:5 : Lik Nnyam 25.40.

nan kan ke waanib kpa taani, le ki bui ke,

“Lik, n-yoonn choo, le m ga nan puu tipuupɔln

tii Israel yaab ni Juda yaab.

⁹Tipuur ngbaan aan li bi ke tipuur ti m nan puu tii biyaajatiib, buyoonn m nan chuu biɲaal ki daar nyan bi,

ki cheen bi nyan Ijpt aatiɲ ni na.

Baa nan joo tipuur ngbaan, nima le maa nan ki gar bi.

Min Uwumbɔr le len kina.

¹⁰Maah ga puu tipuur ti tii Israel yaab n-yoonn mu choo na na le ye ke:

M ga di maakaal ɲa baalandak ni, ki ɲmee mu bisui ponn ni.

M ga li ye Baawumbɔr, le bi li ye maanib.

¹¹Bi ponn ni ubaa aan ki bui ungeen aato ke, ‘Bee Uwumbɔr.’

Ubaa mu aan ki bui una aabo ke, ‘Bee Uwumbɔr.’

Ba pu? bi mɔmɔk ga bee mi,

biwaatiib ki ti saa bikpaam mɔmɔk ga bee mi.

¹²M ga di cha pinn baatunwanbir, kaan ki teer baataani.”^{‡‡}

¹³Tɔ, Uwumbɔr aah len ke u ga puu tipuupɔln na, u ɲa njan yaan tipuukpokl la. Tiwan yaa ye tiwankpok kan, naan yunn, naan ki li bi.

Tipuukpokl ni tipuupɔln na

9Uwumbɔr aah nan puu njan aapuur tii bi na, u nan mɔk bi baah ga doon u pu na. Bi nan kpa libool li bi ga li dooni u li ponn ni, aan binib gaa li na. ²Bi nan ɲa libool lipepel libaa wɔb, ki yin li ke chain aapepel. Karyaa ni teebul ni

boroboro u bi di tii Uwumbɔr na, nan bi li ponn ni.”^{¶¶} ³Bi nan di likekeln gii libool ngbaan ponn ni lipepel libaa wɔb, ki yin li ke chain chain.^{§§} ⁴Salmaa aatork aabimbiln nan bi ni ponn ni. Libimbiln ngbaan paab le bi seer tulalee aayon tii Uwumbɔr. Uwumbɔr aakaal aah nan bi dakaa u ponn ni na, mu nan bi ni ni. Bi nan di salmaa aakur le biin dakaa ngbaan pu. Tijikaar ti bi yin ti ke mana* na, nan bi salmaa aasambil ponn ni, dakaa ngbaan ponn ni. Aaronn aadabil li nan ɲeen nsupuun na mu nan bi u ponn ni. Uwumbɔr aakaal aah nan ɲmee ɲitakpapapan ɲilee ɲi pu na, mu nan bi u ponn ni.[†] ⁵Tiwan ni kpa ifeen na* nillee mu nan bi dakaa ngbaan paab. Nima chee le Uwumbɔr nan mɔk Israel yaab waah wiin chain pu na. Tiwan ngbaan aafeen nan biin dakaa ngbaan aabiil pu, Uwumbɔr aah san bi kinimbaak nin chee na. Taan ɲmaa len tiwan nimina mɔmɔk aatataa nibaabaa dandana wee.

⁶Baah di tiwan nimina mɔmɔk siin kina na, le bitotoorb koo mɔb aadiik ni iwiin mɔmɔk, bi ti tun lituln tii Uwumbɔr. ⁷Utotoorninkpel baanja le koo ni chain chain aapepel li bi libool ngbaan ponn ni na. U koo ni nima chee libiln mɔmɔk nfum mbaa baanja la. U yaa koo ni kan, see u joo ni nsin nan tii Uwumbɔr, uma ubaa aatunwanbir ni binib aatunwanbir pu. ⁸Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk timi ke mɔb aadiik ngbaan aah nan laa bi na, binib aa nan kpa nsan ke bi koo ni chain chain aapepel ponn ni. ⁹Libool ngbaan le nan ye Yesu aabɔr aamɔkl ki tii bi. Libool ngbaan ponn ni, le bi joo ipiin, ni tiwakor

^{‡‡}8:12 : Lik Jeremia 31.31-34.

^{¶¶}9:2 : Lik Nnyam 26.1-30; 25.31-40, 23-30.

^{§§}9:3 : Nnyam 26.31-33.

^{*}9:4 : Lik Nnyam 16.33.

[†]9:4 : Nnyam 30.1-6; 25.10-16.

^{*}9:5 : Baaliin ni, bi yin ni ke “kerubim” la. Ni naan tiwakor, ki mu kpa ifeen.

toor kitork tii Uwumbor. Kitork ngbaan aa nan cha bisui doon titunwanbir pu. ¹⁰Nkaalkpok ngbaan mok bi tijikaar ni tiwanyukaan ni ko na, ni ni kaa ko na, ki mok bi baah ga finn bibaa ki na chain pu na. Ni nan mok ke see bi dii kina le ki nan saa buyoonn Yesu ga joo ni nsanponn mu njan na.

¹¹Dandana wee Kristo fuu ni a, ki ye utotooninkpel, ki joo ni nsanyaana mu bi nan len ke mu ga fuu ni na. Waa koo ni libool li binib na li dulnyaa wee ni na. U dii lipepel li jer dulnyaa wee aabool ngbaan na, ¹²le ki koo lipepel li ye chain na paacham, nfum mbaa kookoo. Uma ubaa aasin pu le u nan gaa timi lii n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, naa ye tiwakor aasin pu. ¹³Bi nan joo ijoob ni inaaja aasin yokr binib bi kaa ye chain na pu, ki di unaasabo aafatan gbaa gbaa bi, le ni na tiwon chain. ¹⁴Nimina yaa nan na tiwon chain kan, Kristo aasin ga ter timi, ki jer kina. Uwumbor Aafuur Nyaan mu bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aapoon pu, u nan di ubaa toor kitork ki kaa kpa ngalm na tii Uwumbor. Waasin ga nyan titunwanbir ti ga ku timi na tisui ni, aan ti dii Uwumbor u ye limofadaan na.

¹⁵Yesu aah na kina na, le Uwumbor puu tipuupoln tii timi. Nima pu, le binib bi Uwumbor yin bi na ga kan lifaal li kaa kpa ndoon na, waah puu tipuur ti ke u ga tii bi na pu. Binib bi Uwumbor nan puu njan aapuur tii bi na nan tun titunwanbir la. Yesu aah kpo na, nima le Uwumbor di cha pinn bi, ki gaa bi lii.

¹⁶Unii yaa yakr waafaal li laa ka kan, ubaa aan nmaa ji lifaal ngbaan, see ni puen mok ke u kpo. ¹⁷Buyoonn u laa beenin bi na, ubaa aan nmaa ji lifaal ngbaan, see u kpo. ¹⁸Nima pu na, Uwumbor aah nan puu tipuur ti njan na, bi nan joo nsin le ki mok ke tipuur bi, bi ni Uwumbor aakaasisik ni. ¹⁹Njan, Moses

nan tuk binib momok baah ga dii Uwumbor aakaal momok pu na, le ki nin di tikumaman ni tifar na inaabi ni ijoob aasin, ni nnyun ni, ki di yok yok Uwumbor aakaal aagban pu, ni binib momok pu, ²⁰le ki bui bi ke, "Nsin mue le mok nimi Uwumbor aah nan puu tipuur ti tii nimi ki tuk nimi ke ni li joo ti na,"²¹ le ki di nsin ngbaan yok yok libool, ni baah joo tiwan nimok tun lituln tii Uwumbor na pu. ²²Nkaal ngbaan aah dii pu na, bi yaa nan ban ke bi na tiwan chain kan, see bi di nsin yok yok ni pu le ki na ni chain. Nsin yaa kaa nyan kan, Uwumbor aan di cha pinn titunwanbir.

Yesu Kristo aatork nyani titunwanbir

²³Uwumbor Aabool, ni tiwan nimok nan bi li ponn ni na ye paacham aawan aana na la. Le bi nan di tiwakor aasin na ni momok chain. Paacham aawan bamonn le ban nsin mu jer tiwakor aasin na, aan ni na chain. ²⁴Kristo aa koo ni chain aapepel li ye paacham yaan aana na li binib maa li na ponn ni. Paacham le u koo ni, ki si timi aasisiyyaan, Uwumbor animbiin ni. ²⁵Juu yaab aatotooninkpel nan di nsin mu kaa ye uma ubaa aasin na le koo ni chain aapepel ni, libiln momok. Yesu Kristo di ubaa toor kitork nfum mbaa baanja la. ²⁶U yaa ba nan joo ubaa toor kitork libiln momok kan, u ba ga ji falaa n-yoonn momok, buyoonn dulnyaa wee piin ki joo cha na. Naah ye pu na, u fuu ni buyoonn ni neer na, ki di ubaa toor kitork nfum mubaa, ke u kuln titunwanbir. ²⁷Uwumbor siin ke binib ga kpo nfum mubaa la, nee aapuwob le u ga ji bi tibor. ²⁸Kristo mu di ubaa toor kitork nfum mubaa, binib pam aatunwanbir pu. U ga ki fuu ni lelee. Naa ye titunwanbir pu le u ga ki fuu ni. U ga fuu ni ke u nan gaa binib bi kii waagirndaal na lii.

10 Moses aakaal nan ye nsanyaana mu choo na aamɔkl la, naa nan ye nsanyaana ngbaan mbamɔm. Binib bi dii Moses aakaal na toor titorbaan ɲibin ɲibin, nima le aa ɲmaa ɲa bi binib bi ɲan ti doo na. ²Nkaal ngbaan yaa ba nan nyan bi titunwanbir ni kan, baalandak aa ba ga ki li muk bi titunwanbir pu. Bi mu aa ba ga ki toor kitork ngbaan. ³Naah ye pu na, kitork ngbaan teer bi baatunwanbir pu, libiln mɔmɔk la. ⁴In-aaja aasin, ni ɲoob aasin aa ɲmaa nyan titunwanbir binib aasui ni.

⁵Nima pu na, Yesu Kristo aah nan ban ke u dan dulnyaa wee ni na, u nan bui Uwumbɔr ke,

“Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork.

Aa naan tiwon tii mi la.

⁶Saa ban ke m di tiwakor aatork, ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.

⁷Le m bui ke, ‘Uwumbɔr, m fuu ni ke m nan ɲa saageehn, ke baah ɲmee maabɔr pu saagbaɲ ni na.’”[§]

⁸Njan, le u bui Uwumbɔr ke, “Saa ban tiwakor ni tijikaar aatork, kaa ban ke m di tiwakor aatork ki di see mmii ni tii si, kaa ban ke m toor kitork ngbaan titunwanbir pu.” (Moses aakaal aah dii pu na, bi toor kitork kina la.) ⁹Le u ki bui Uwumbɔr, “M fuu ni ke m nan ɲa saageehn.” Uma Yesu Kristo aah di ubaa toor kitork na, Uwumbɔr gaa waatork, le ki kuln kitorkpok ngbaan. ¹⁰U ɲa Uwumbɔr aageehn, le ki di ubaa aawon toor kookoo aatork nfum mbaa, le ki ɲa timi waanib bi ye chain na.

¹¹Juu yaab aatotoorb mɔmɔk tun lituln iwiin mɔmɔk tii Uwumbɔr. N-yoonn mɔmɔk, bi toor kitork kichachaan le tii

u. Kitork ngbaan aan ɲmaa nyan titunwanbir binib aasui ni. ¹²Yesu Kristo toor kookoo aatork titunwanbir pu nfum mbaa, le ki kal Uwumbɔr aanaangii wɔb. ¹³U bi nima ki kii bundaln Uwumbɔr ga nyaɲ waadim ki di bi ɲa utaapɔtan ni na. ¹⁴Kitork baan ngbaan pu, le u nyan titunwanbir binib aasui ni, ki ɲa bi binib bi ɲan ti doo ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁵Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu tuk timi kina la. Mu nan bui ¹⁶ke Uwumbɔr len ke,

“Maah ga puu tipuur ti tii bi n-yoonn mu choo na le ye ke

m ga di maakaal ɲa bisui ni, ki ɲmee mu baalandak ni,”**

¹⁷ki ki len ke,

“Maan teer baatunwanbir bɔr, kaan ki teer baah bii maakaal pu na.”††

¹⁸Kina pu na, Uwumbɔr yaa di cha pinn titunwanbir kan, baan ki toor kitork ti pu.

Cha ti foor duun Uwumbɔr man

¹⁹Nnaabitiib, Yesu aasin pu le ti kpa lipobil ke ti koo ni chain aapepel ponn ni, Uwumbɔr aah bi nin chee na. ²⁰Yesu aah di ubaa toor kitork tii Uwumbɔr na, u nyan tiwan nimɔk nan bi ti ni Uwumbɔr aakaasisik ni na, ki tii timi nsanpɔɔn mu ye nsanbamɔnn na, ke ti koo ni Uwumbɔr aah bi nin chee na. ²¹Ti kpa utotoorninkpel u joo timi bi ye Uwumbɔr aanib na. ²²Nima pu na, cha tisui li bi mbamɔm, aan ti duun Uwumbɔr chee, ki gaa u ki kii mbamɔm ki taa joo beeni; ba pu? Yesu Kristo aasin finn tisui ni aatunwanbir, timi aalandak taa ki li muk timi titunwanbir pu. Le bi finn timi aawon nnyun mu bi chain na ni. ²³Taah bui ke ti kpa limakl na, cha ti li joo li-

§10:7 : Lik Ilahn 40.6-8.

**10:16 : Lik Jeremia 31.33.

††10:17 : Lik Jeremia 31.34.

makl ngbaan ijaal ilee ki taa joo beeni. Ba pu? Uwumbor u puu tipuur tii timi na ga sil tii timi waah puu tipuur ti na. ²⁴Cha titafal li bi tob pu man, aan ki fiin tob aasui, aan ki li gee tob, ki tun lituln li njan na. ²⁵Cha ti li beenin kuuni tob chee ki ti dooni Uwumbor man, ki taa di cha, ke binib bibaa aah di cha pu na. Ni li pooni tob aataakpab man. Ni kan ke bundaln Yesu Kristo ga gir ni na peen ni. Nima na, ni li moo pooni tob aataakpab man.

²⁶To, unii yaa gaa Uwumbor aabor ki nyi waah ban pu na, ki yaa ki yii ki tun titunwanbir kigaak pu kan, kitork kibaa aa ki bi ki ga cha Uwumbor di cha pinn u. ²⁷U ga kan ntafadaan mu kpa ijawaan na; ba pu? Uwumbor ga gee lijuul pam, ki di waadim na mmii mu ton sakpen na ponn ni. ²⁸Unii ubaa yaa nan yii Moses aakaal kan, biseeraadam bilee, bee bitaa, yaa len ke ti gbii kan, le bi ku u, kaa san u kinimbaak. ²⁹Unii yaa lik Uwumbor Aajapoon fam, ki yaa dak ke Yesu aasin mu na u chain na ye fam, ki yaa sii Uwumbor Aafuur Nyaan mu san timi kinimbaak na kan, udaan ngbaan neer ntafadaan sakpen ki jer unii u bii Moses aakaal na aah kan pu na. ³⁰Ti nyi ke Uwumbor len ke uma le ga daa bitafal, uma le ga teen bi. U ki len ke u ga ji waanib tibor. ³¹Aa yaa lir Uwumbor u ye limofadaan na aanaal ni kan, ni kpa ijawaan sakpen a.

³²Ni teer man n-yoonn mu jer na. Buyoonn ninimbil nan woln njan na, ni nan jin falaa sakpen, ki nan kpa limor. ³³N-yoonn mbaa bi nan na nima bakaa, ki sii nima binib aanimbil ni. N-yoonn mbaa mu, ni yakr binib bi jin falaa kina na aafalaa la, ³⁴ki san binib bi bi kiyondiik ni na kinimbaak. Binib aah gaa nima aawan mpoon pu na, le ni nan kpa

mpopiin; ba pu? ni nyi ke ni kpa tiwan paacham ni jer baah gaa ni na, ke tiwan ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ³⁵Ni taa di nima aapobil lii man; ba pu? nima le ga cha ni kan tinyoor sakpen. ³⁶Ni ban ni li kpa limor, aan ki na Uwumbor aageehn, aan ki kan waah puu tipuur ti na. ³⁷Uwumbor Aagbag len ke,

“Naan yunn, u choo na ga fuu ni, kaan taan.

³⁸Uwumbor aaninyaam bi gaa u ki kii na ga li kpa limofal.

Unii ubaa mu yaa gir puwob kan, waan piir Uwumbor aasui.”^{¶¶}

³⁹Tima kan, taa ye binib bi gir puwob aan ki beer yoli na. Ti ye binib bi tii Uwumbor naadii aan ki nmar na la.

Gaakii

11 Ti yaa gaa Uwumbor ki kii kan, naatataa le ye ke ti bee ke ti ga sil kan tiwan ni ti kpa limakl ke ti ga kan ni na. Tinimbil aa kan ni, le ti nyi ke ni sil bi. ²N-yaayoonn na aanib aah nan gaa Uwumbor ki kii na, nima le u len ke baabimbil njan.

³Ti gaa Uwumbor ki kii, nima le cha ti bee ke u nan len ki naan kitij ni paacham. U nan di tiwan ni tinimbil aa nmaa kani ni na naan tinimbil aah kani nimok na.

⁴Abel nan gaa Uwumbor ki kii, nima le cha u nan toor kitork ki njan ki jer ukpel Keenn aah toor pu tii Uwumbor na. Waah gaa Uwumbor ki kii pu na, le Uwumbor len ke waabimbil njan, le ki gaa waah toor kitork ki tii u na. U kpo, le waah gaa Uwumbor ki kii pu na pu, u beenin len.

⁵Enok nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha waa nan kpo. Uwumbor nan yoor u buen paacham la. Ubaa aa ki kan

¶10:30 : Lik Ikaal 32.35-36; Ilahn 135.14.

¶¶10:38 : Lik Habakuk 2.3-4.

u; ba pu? Uwumbor nan yoor u buen paacham. Uwumbor Aagbar len ke buyoonn waa nan kee yoor u buen paacham na, u nan piir Uwumbor aasui. ⁶Unii yaa kaa gaa Uwumbor ki kii kan, waan nmaa piir Uwumbor aasui. Unii u dan Uwumbor chee na, see u pak ke u bi, ki pak ke u nani binib bi ban u na tinyoor.

⁷Uwumbor nan bui Nowa linimaln li nan choo na pu, le laa kee fuu ni. Nowa aah nan tii Uwumbor naadii pu na, le u nan pak waah len pu na, le ki kii waamob, le ki kpil bujib bu, u ni waamaal koo ki nmar na. Nowa aah nan na kina na, le ni mok ke dulnyaa ni yaab biken aabor bii Uwumbor chee. Nowa nan tii Uwumbor naadii, nima le nan cha Uwumbor len ke waabor nan u chee.

⁸Uwumbor nan yin Abraham, ki bui u ke u buen kitiŋ ki u puu tipuur ke u ga di tii u na. Abraham aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na le u kii waamob, le ki nyan waatiŋ ni, ki buen, kaa nyi waah cha nin chee na. ⁹U nan ti fuu kitiŋ ki Uwumbor puu tipuur ke u ga di tii u na ni. Le u pak Uwumbor aah len pu na, nima le u nan kal nima, ki nan ye uwowonja. U ni waabo Aisak, ni uyaabil Jakob nan bi nima, nibo ponn ni. Bi mu nan yeh tipuur tichachaa ngbaan la. ¹⁰U nan ban kitiŋ ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon aan Uwumbor maa ki na la.

¹¹Abraham aapuu Sara mu nan tii Uwumbor naadii, nima le nan cha u kan mpoon ke u dek lipuul, buyoonn u jer timar na. Ba pu? u nan pak ke Uwumbor ga na waah puu tipuur ti na. ¹²Nima pu na, ujabaan u nan bi ke waah kpo le na, nan ma binib bi wiir ke inmabi aah wiir pu na. Bi wiir ke litambol li do nnyusakpem aagbaan na. Ubaa aa nmaa Kahn bi.

¹³Binib ngbaan momok nan tii Uwumbor naadii le ki ti saa baakundaal, kaa

kan Uwumbor aah puu tipuur ti na. Bi nan bee ke n-yoonn mu choo na, u ga nan na waah puu tipuur ti na. Bi nan len ke bi ye bicham le dulnyaa wee ni. ¹⁴Binib bi len kina na mok chain ke bi ban bite do la. ¹⁵Binimbil yaa ba man kitiŋ ki bi nyan ni ki ponn ni na pu kan, bi ba ga li kpa nsan ke bi gir buen nima. ¹⁶Bi nan ban kitiŋ ki nan jer kitiŋ ngbaan na la. Bi nan ban paacham aatiŋ la. Nima pu na, inimoon aa nan joo Uwumbor ke bi yin u ke Baawumbor. U nan toor kitiŋ tii bi.

¹⁷⁻¹⁸Uwumbor nan puu tipuur tii Abraham ke u ga kan yaabitiib waabo Aisak pu,^{ss} le Abraham nan gaa tipuur ngbaan. Le Uwumbor ton u, ki bui u ke u di waabo toor kitork tii u. Waanaadii pu le u nan kii, ki di waabo u nan ye libibaal na, u ti kor u ki toor kitork tii Uwumbor. ¹⁹Ba pu? u nan pak ke Uwumbor ga ki nmaa fikr u nkun ni. Ni ye mbamon, waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le Uwumbor nyan u nkun ngbaan ni. Ni naahn ke Abraham nan ki gaa u nyan ni nkun ni la.

²⁰Aisak nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u nan bui waabim Jakob ni Eso ke Uwumbor ga na tinyoor na bi pu n-yoonn mu choo na.

²¹Jakob nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u na Uwumbor aanyoor na waabo Josef aabim bilee pu buyoonn u nan ban u kpo na, le ki nyii waajaangbeedabil pu, ki doon Uwumbor.

²²Josef nan gaa Uwumbor ki kii, nima le waah nan ban u kpo na, u len ke Israel yaab ga nya Ijipt aatiŋ ponn ni, ki tuk bi ke bi yaa nan nyan kan, bi yoor waawon di buen.

²³Moses aate ni una aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan di u bor inmal itaa. Bi nan kan ke u ye ubo u nan sakpen na, kina pu na, baa nan san Ubor

^{ss}11:17-18 : Lik Mpiin 22.1-14.

Faro aah nan siin ke bi ku bima Israel yaab aabijabim pu na aakaal.

²⁴ Moses nan gaa Uwumbor ki kii, nima le waah nan chikr na, waa nan kii ke bi yin u ke Ubor Faro aabisal aabo.

²⁵ U nan kii ke u ni Uwumbor aanib kpaan ji falaa, ke ni soor ni u ji titunwanbir aamoon mu kaa yunn na. ²⁶ U nan bee ke u yaa kan nsiibil Kristo* pu kan, u ga nan kan tinyoor ti jer Ijpt aatiŋ aawankpal mómok na. Ba pu? utafal nan bi tinyoor ti Uwumbor ga tii u na ni la.

²⁷ Waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na le u nan nyan Ijpt aatiŋ ni, kaa san ubor na aah gee linuul pu na. Ni naahn ke u waa Uwumbor u unibon aanimbil aan ŋmaa kan u na la. Nima le u nan kpa limor le ki sil mbamom. ²⁸ Waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na le u nan bui Israel yaab ke bi kor ipihbi, ki di nsin gbaa gbaa ibisamoi, aan Uwumbor aatuun u ga ku mbipolb na taa nan ŋa bi nibaa.

²⁹ Israel yaab aah nan ban ke bi puur Limokkal Aanyusakpem,[†] baah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le nnyun nan yakr ki cha nsan tii bi, le bi puur. Ijpt aatiŋ aanib aah nan ban bi mu puur na, bi nan bee nnyun ni la.

³⁰ Israel yaab nan gaa Uwumbor ki kii, nima le baah nan chuun manni Jeriko aatiŋ aagon iwiin ilole na, ŋi nan lir.

³¹ Rahab, u nan ye upiidagoor na, nan gaa Uwumbor ki kii, ki chann bipepekb tichann. Waah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le baa nan ku u buyoonn bi kuln waatiŋ aanib bi kaa kii Uwumbor aamob na.

³² To, m ga ki len ke ba? Maa kpa n-yoonn ke m len Gideon, ni Barak, ni Samson, ni Jefta, ni David, ni Samuel, ni Uwumbor aabonabtiib aabor. ³³ Baah

nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bibaa nan nyan ŋitimbol aajab, bibaa mu tun lituln li ŋan na, bibaa mu kan Uwumbor aah puu tipuur ti na, bibaa mu muib ichinn aamoi, i taa ŋa bi nibaa.* ³⁴ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, mmii sakpiin aa nan ŋmaa ŋa bi nibaa. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan nyan kijuk aakun ni. Bibaa mu nan ye bidaburb, le baah gaa Uwumbor ki kii pu na, bi nan kan mpoon. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi kan mpoon bi ti to butob ki nyan baadim. ³⁵ Bipiib bibaa aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le biyaab bi kpo na nan fikr nkun ni.

Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le binib gbaa ku bi. Baa yii Uwumbor ke bi nyan bibaa nkun ni. Bi nan pak ke bi ga kan limofal li ŋan ki jer dulnyaa wee aamofal na paacham. ³⁶ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le binib nan ŋa bi mbonyun, ki lue bi ŋinaalab, ki buu bi tikululn, ki lan bi kiyondiik ni. ³⁷ Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le binib mae bi ŋitakpal ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi chuu gii por bi ki ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan [toŋ bi, ki] di kijaak aajuk ku bi. Bibaa mu aah nan gaa Uwumbor ki kii pu na, le bi nan ye bigiim, ki chuun pee ipiih, ni iŋoob aagban, ki jin falaa. Binib mu ŋa bi bakaa. ³⁸ Bi nan ye biwawom, ki nan bi kipook ni, ni ŋijoo paab, ki koo titakpalunn ni, ni ibuu i bi kitiŋ ni na. Bi mu nan ye bininyaam ki jer dulnyaa wee aanib.

³⁹ Binib ngbaan mómok nan gaa Uwumbor ki kii, nima le nan cha u len ke baabor ŋan. Bi mu aa kan tiwan ni u

*11:26 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke Uwumbor nyan u ke u gaa waanib lii.

†11:29 : Limokkal Aanyusakpem—bi ki yin mu ke Nnyusakpem Mamam la.

*11:33 : Lik Daniel 6.1-27.

nan puu tipuur ke u ga tii bi na, ⁴⁰Ba pu? u nan ban ke u ɲa ti mu tiɲann sakpen la. U nan ban ke u di timi, ni bi mu, kpaan ɲa binib bi ɲan ti doo na la.

Tite Uwumbɔr

12 Tɔ, n-yaayoonn na aanib bi nan gaa Uwumbɔr ki kii na wiir pam, ki gonn timi, ki lik taah dii Uwumbɔr aasan pu na. Nima pu na, cha ti di tiwan nimɔk leɲ timi na lii, ki di cha titunwanbir ti dii timi na, ki li kpa limɔr, ki li dii Uwumbɔr aasan. ²Cha ti li lik Yesu chee man. Waapɔɔn pu le ti nan piin ki gaa u ki kii. Waapɔɔn mu pu, le ti ga tii u naadii, ki ti saa ndoon. Mpopiin mu u ga nan kan mu na pu, le u jin falaa ni inimɔɔn ndɔpuinkoo pu, ki lik inimɔɔn ngbaan fam. Dandana wee le u ka Uwumbɔr aabɔrjal aarɲangii wɔb.

³Titunwanbirdam nan nan u, ki yii u. Le u nan kpa limɔr. Ni teer kina man, aan ki taa cha nitaakpab yɔl aan ni di waasan di lii. ⁴Ni yii titunwanbir, le ki pɔɔni nibaa ke ni taa lir; ni mu aa kee kpo nsanyaan ngbaan pu. ⁵Ni suln Uwumbɔr aah sur nimi pu na aa? U yin nimi waabim ki bui ke,

“Maabo, Uwumbɔr yaa sak si kan, ɲun mbamɔm.

U yaa cha falaa pii si ke u chiin si kan, taa cha aataakpab yɔl.

⁶Ba pu? Uwumbɔr sak binib bimɔk u gee bi na,

ki dar binib bi u ɲa bi waabim na mɔmɔk aatafal.”

⁷Tɔ, naah ji falaa pu na, Uwumbɔr mɔk nimi nlan le na. U ɲa nimi ke binib aah ɲani baabim pu na la. Ubo ubaa aa bi, kaa kan ntafadaan ute chee. ⁸Uwumbɔr yaa kaa daa nitafal, ke waah dar waabim mɔmɔk aatafal pu na kan, naa ye waabim, ni ye mbɔmbim le u chee.

⁹Titetiib bi ma timi na nan dar titafal

la, le ti pak bi. Nima le ni ɲan ke ti kii Tite Uwumbɔr u bi paacham na aamɔb ki jer kina, aan ki kan limɔfal. ¹⁰Taah nan ye mbim buyoonn na, titetiib nan dar titafal, baah gee pu na. Uwumbɔr ma kan, u dar titafal ke u ɲa timi tinyoor, aan ti yakr waabimbin mu bi chain na la. ¹¹Buyoonn ti kan ntafadaan na, ni wu la, naa ye mpopiin aawan. Binib mu yaa kan ntafadaan kan, nee aapuɔɔb le bi kani nsuudoon ni mbimbinyaan.

Mmɔkm ni nsurm kpaam

¹²Nima pu na, ni li yoor iɲaal i bak na man, ki li pɔɔni nitaakpab, ¹³ki li beenin dii nsan mu tok na, aan binib bi joo beeni na taa yenn; bi mu li dii mbamɔm.

¹⁴Ni mɔmɔk pɔɔ nibaa ki li kpa kimɔbaan man, ki li bi chain. Unii umɔk kaa ye chain na aan kan Tidindaan.

¹⁵Ni li nyi man, ubaa taa lann Uwumbɔr aanyoor. Ni li nyi man, ubaa taa cha usui li to, ki li muk nimi ki cha binib pam yenn. ¹⁶Ni li nyi man, ubaa mu taa ɣɔr kidagook. Ubaa mu taa lik Uwumbɔr fam ke Esɔ aah nan ɲa pu na. Ti-jikaar pu, le u nan di ubopol aafaal kooh.

¹⁷Nee aapuɔɔb na, u nan ki ban lifaal li ye Uwumbɔr aanyoor ngbaan na, kaa kan. Waa nan ɲmaa kpeln waah nan ɲa pu na. U nan wii ki gaɲni ute ke u ɲa Uwumbɔr aanyoor ɲa u pu. Le ute yii.

¹⁸Tɔ, naa fuu ni dulnyaa wee ni aajool chee. Israel yaab nan fuu ni Sainai aajool chee, ki kan lijool ngbaan gaal mmii ki kpa iɲmanyuu i bɔɔn ki bɔln nima chee na. Bi nan ɲun kiburɲ ki daar na, ¹⁹ki ɲun kakaan wii mpɔɔn pu, ki ɲun nneel mu len mpɔɔn pu. Baah ɲun nneel ngbaan pu na, le bi gaɲ Uwumbɔr ke u taa ki len bi chee tibɔr. ²⁰U nan bui bi ke ki-wakork kibaa yaa po meeh lijool ngbaan kan, bi mae ki ɲitakpal ki ti kpo. Nima le ijawaan nan joo bi sakpen. ²¹Baah kan

tiwan ni na nan kpa ijawaan pam. Moses mu nan len ke ijawaan joo u sakpen, le uwon gbaa.[§]

²²Naa fuu ni lijool ngbaan chee. Ni fuu ni Sionn aajool chee la. Nima chee le Uwumbor u ye limɔfadaan na aatiŋ bi. Kitiŋ ngbaan ye Jerusalem la, ki bi paacham. Uwumbor aatuuntiib churbaka bi ki ponn ni. ²³Ni fuu ni Uwumbor aabipolb bi aayimbil ŋmee paacham na aakuun chee la. Ni fuu ni Uwumbor u ye binib mɔmɔk aabɔjir na chee. Ni fuu ni bininyaam aawiin mu Uwumbor ŋa mu, mu ŋan ti doo na chee. ²⁴Ni fuu ni Yesu chee la. U pu, le Uwumbor puu tipuupɔln tii timi. Uma Yesu aasin mu yaa ti pu na le ŋa timi chain. Mu pu, le Uwumbor di cha pinn timi. Waasin ngbaan len tibor ti ŋan jer Abel aasin aah nan len pu na.**

²⁵Ni li nyi man, ki taa yii Uwumbor u len ni chee na. Buyoonn u nan sur Israel yaab dulnyaa wee ni na, le bi yii, le u daa bitafal. Ti yaa yii Yesu u nyan ni paacham ki nan sur timi na kan, u ga sil daa titafal. ²⁶N-yaayoonn na waaneel nan cha kitiŋ deŋ. Dandana wee u puu tipuur ke u ga ki cha kitiŋ ni paacham mɔk deŋ.†† ²⁷Waah len kina na, ni mɔk timi ke u ga deŋ waah nan naan tiwan nimɔk na, ki nyan ni, ki cha tiwan ni kaan deŋ na. ²⁸Ti ga ji nnaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Nima pu na, cha ti doon Uwumbor, ki tun lituln li ga piir usui na tii u, ki li pak u, ki li san u ijawaan. ²⁹Ba pu? timi Aawumbor bi ke mmiigaal mu ji tiwan ni kaa ŋan na mɔmɔk na la.‡‡

Naah ga ŋa pu ki piir Uwumbor aasui na

13 Tɔ, ni li beenin gee tɔb man ke naabitiib na. ²Ni li teer ki chann bicham tichann. Binib bibaa nan chann Uwumbor aatuuntiib tichann, kaa nyi ke Uwumbor aatuuntiib ye. ³Ni teer man binib bi bi kiyondiik ni na, ke nimi le aah bi ki ni na, ki teer man binib bi ji falaa na. Ba pu? ni mu bi tiwon tee ni la.

⁴Tɔ, chatiib ni puutiib, ni li nyi ke Uwumbor le di nimi kpaan, ki li pak kina, ki taa gɔr kidagook man. Binib bi chuun bɔɔni na, ni binib bi chuun gɔr kidagook na, Uwumbor ga ji bi tibor.

⁵Ni taa cha ninimbil li man ŋimombil pu. Cha ninimbil gbiin naah kpa ni na pu. Ba pu? Uwumbor ubaa le bui ke waan di cha si. Waan di si lii.¶¶ ⁶Nima pu le ti ga li kpa lipobil ki bui ke, “Uwumbor ye maateter la. Maan san ijawaan.

Ubaa aan ŋmaa ŋa mi nibaa.”§§

⁷Ni teer man nimi aayidam bi tuk nimi Uwumbor aabor na, ki li teer baamɔfal aah doo pu na, ki li beenin dii Yesu aasan ke baah nan dii pu na. ⁸Yesu Kristo aa kpelni. Waah fe bi fen na pu na, u beenin bi kina le din, ki joo cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ⁹Ni taa dii mmɔkm yayan aabɔŋ aabɔŋ ki yenn. Ni ŋan ke nisui doon Uwumbor aaterm pu, naa ye tijikaar pu. Binib bi kɔ tijikaar tibaa ki ji tiken na, naa ŋa bi tinyoor.

¹⁰Timi aatork aabimbiln le ye Yesu aadɔpuinkoo. Juu yaab aatotoorb aan ŋmaa ji timi aatork. ¹¹Bi yaa toor kitork kan, le baatotoorninkpel di nsin koo ni

§12:21 : Lik Ikaal 9.19.

**12:24 : Lik Mpiin 4.10.

††12:26 : Lik Hagai 2.6.

‡‡12:29 : Lik Ikaal 4.24.

¶¶13:5 : Lik Ikaal 31.6.

§§13:6 : Lik Ilahn 118.6-7.

chain aapepel ponn ni, titunwanbir pu. Le bi nyan tinann ngbaan kitij ponn ni ki di buen n-gbaan, bi ti di see mmii. ¹²Nima pu le Yesu mu nan kpo kitij aagbaan, ke waasin finnn tisui, ki ɲa timi chain. ¹³Nima pu na, ti li cha u chee n-gbaan nima, ki dii waasan, ki yakr u chee waanimɔɔn. ¹⁴Tido u bi dulnyaa wee ni na aan li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Ti ban tido u bi dulnyaa u choo na ni la. ¹⁵Yesu pu, cha ti pak Uwumbɔr n-yoonn mɔmɔk, ki li dooni u waabulchinn pu. Nima le ye kitork ki tii u. ¹⁶Ni teer man aan ki li tun lituln li ɲan na, ki yakr naah kpa ni na tii tɔb man. Nima le ye kitork ki ga piir Uwumbɔr aasui mbamɔm na.

¹⁷Ni li keei nimi aayidam aamɔi man, ki taa kpak bi. Bitafal bi ni ponn ni, ke ni dii Uwumbɔr aasan mbamɔm. Bi nyi ke see bi mɔk Uwumbɔr baah nan joo nimi pu na. Ni yaa keei baamɔi kan, bi ga li kpa mpopiin, le ki joo nimi. Ni yaa kaa keei baamɔi kan, bi ga li kpa mpombiin, le ki joo nimi. Nima le aan ɲa nimi tinyoor.

¹⁸Ni li beenin mee Uwumbɔr ki tii timi. Ti nyi ke timi aalandak aa galn timi tiwan nibaa pu. Ti ban ke ti li bi

mbamɔm n-yoonn mɔmɔk la. ¹⁹M gaɲ nimi ke ni li moo mee Uwumbɔr ki tii mi, ke u ter mi, aan m gir ni ni chee mala.

Kookoo aameel

²⁰Uwumbɔr nan fikr Tidindaan Yesu u ye waanib mɔmɔk aayidaan na nkun ni. Waasin pu, le Uwumbɔr puu tipuupɔln tii timi. Tipuur ngbaan ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ²¹Uwumbɔr, u tii timi nsuudoon na, toor nimi aabimbin mbamɔm, aan ni li ɲani waah gee pu na. Cha u ɲa nimi binib bi ga piir usui na Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aabɔr

²²Nnaabitiib, m gaɲ nimi, ni li ji limɔr ki pel maah sur nimi kigbaɲ kee ponn ni pu na. Maah ɲmee pu na, ni ye siib la. ²³M ban ke ni bee ke bi nan di tina aabo Timoti di lii. U yaa fuu ni mala kan, m ni uma ga kan nimi.

²⁴Ni doon nimi aayidam mɔmɔk, ni Uwumbɔr aanib biken mɔmɔk tii timi. Binib bi ye Itali aatiɲ aanib na dooni nimi.

²⁵Uwumbɔr ɲa tinyoor ɲa ni mɔmɔk pu. Amii.

Kigban ki

JEMS

ηmee ki na

1 Min Jems, u ye Uwumbor ni Tidindaan Yesu Kristo aatutunn na, m dooni Uwumbor aanib bi yaa ki bi itingbaan mómók ni na.

Gaakii ni nlan

²Nnaabitiib, ni yaa kan ntɔŋ mómók aabɔŋ kan, ni cha ni mómók li ye mpopiin ni chee. ³Ba pu? ni bee ke ni yaa kan ntɔŋ, kaa koo mu ni kan, nima le tii nimi limɔr. ⁴Ni mu li nyi man ki li kpa limɔr ki ti saa naadoon, ki taa di cha, aan ki li ye binib bi ŋan doo na, ki taa li kpa taani ubaa, ki taa lir. ⁵Ni ponn ni ubaa yaa lann nlan kan, cha u mee Uwumbor, le u ga tii u; ba pu? Uwumbor tii binib mómók sakpen, kaa jinni ubaa inimɔn. ⁶U mu yaa mee Uwumbor kan, u li pak ke u ga kan, ki taa joo beeni; ba pu? unii u joo beeni na naahn ke libuln aah daar kan, nnyusakpem aanyunkpuŋ feei pu na. ⁷Udaan taa dak ke u ga kan nibaa Uwumbor chee. ⁸Ulandak aa si tiwanbaan pu, u saa labr, ki nya do, ki ti saa do la.

Igiin ni liwangol

⁹Tɔ, Uwumbor aah nyuŋ tinaabitiib bi ye bigiim na, bi li kpa mpopiin. ¹⁰Waah sunn tinaabitiib bi ye biwankpadam na taab na, bi mu li kpa mpopiin; ba pu? bi ga jer ke mmopuun aah gbaar mala pu na. ¹¹Nwiin yaa puu ki toŋ kan, le timoor ga yol, le mmopuun gbaar, kaa ki kpa kinyaan. Kina le biwankpadam mu ga kpo, ki cha baawan mómók.*

Ntɔŋ aabɔr

¹²Tɔ, unii u kan ntɔŋ ki kpa limɔr na, Uwumbor aanyoor bi u pu. Ba pu? u yaa kan ntɔŋ ki si mbamɔm kan, u ga kan ipiin i ye limɔfal li Uwumbor nan puu tipuur ke u ga tii binib bi gee u na. ¹³Unii yaa kan ntɔŋ kan, u taa len ke Uwumbor le tɔŋ u; ba pu? Uwumbor aa gee titunwanbir, ki mu aa tɔŋni unii ubaa. ¹⁴Unii aakpeek yaa cha u ban ke u nya Uwumbor aasan ponn ni ki tun usui aah gee pu na kan, nima le cha u kani ntɔŋ. ¹⁵Kikpeek yaa dek lipuul kan, ki maa titunwanbir la; titunwanbir yaa chikr kan, ti maa nkun la.

¹⁶Nnaabitiib bi m gee bi na, ni taa ηmann nibaa. ¹⁷Ipiin imɔk ŋan ki ye mbamɔm na nyan ni paacham la. I nyan ni Tite Uwumbor u nan naan iwiihn imɔk bi paacham na chee la. Uma le aa kpelni ke nwiin ni uŋmal aah kpelni pu na, kaa kpa mbɔmbɔn. ¹⁸U tii timi waabɔr ti ye mbamɔn na, ki ŋa timi waabim. Waageehn le na. U ban ke ti jer waah naan tiwan ni mómók na.

Pel ki ŋa

¹⁹Nnaabitiib bi m gee bi na, ni bee nimina la. Ni ŋan ke unii mómók li gee ke u pel, ki taa len mala, ki taa gee liŋuul mala; ²⁰ba pu? binib aanjuul aa tun Uwumbor aatunyaan. ²¹Nima pu na, ni di cha titunwanbir ni tiwan nimɔk kaa ŋan na, ki li bi suuna, ki gaa tibɔr ti Uwumbor di ŋa nisui ni na; tibɔr ngbaan ga gaa nimi lii.

²²Ni li ŋani waamɔboln aah len pu na. Ni yaa pel, ki yaa kaa ŋani kan, ni ηmanni nibaa la. ²³Unii yaa pel tibɔr ngbaan ki yaa kaa ŋani taah len pu na kan, u bi le ke unii u lik kinimbilikr ni, ki waa unimbil wɔb aah bi pu na. ²⁴Ba pu? u kan unimbil wɔb aah bi pu na, le ki

*1:11 : Lik Aisaya 40.6-7.

siir. Libuul ngbaan ni le u suln waah bi pu na. ²⁵Tɔ, unii yaa dakl lik nkaal mu ye mbamɔm ki gaal timi lir na, ki yaa beenin dii mu, ki yaa kaa ye unii u pel ki sulni na kan, ki ye unii u ɲani mu aah len pu na kan, Uwumbɔr ga ɲa tinyoor ɲa udaan ngbaan aatuln pu.

²⁶Unii yaa len ke u dii Uwumbɔr aasan, u yaa kaa chuu ulambil kan, u ɲmanni ubaa la. Waa dii le na. Ni ye fam la. ²⁷Unii yaa ter nkɔbim ni bikpɔpiib baabɔr ni, ki yaa joo ubaa chain, ki di cha titunwanbir mɔmɔk kan, uma le dii Tite Uwumbɔr mbamɔm, ki bi chain Uwumbɔr aanibil ni.

Taa pak ubaa ki jer uken

2 Nnaabitiib, ni tii Tidindaan Yesu Kristo u yeh mpakm na naadii la. Naah tii u naadii pu na, ni taa pak ubaa ki jer uken. ²Unii u ɲmaa salmaa aabɔm-bik ki pee tiwanyaana na yaa koo naah dooni Uwumbɔr kidiik ki ponn ni na, aan ugiin u pee tiwanchar na mu yaa koo ni kan, ³ni yaa pak unii u pee tiwanyaana na, ki bui u ke, “Kal do lijali ɲan na pu,” ki bui ugiin ngbaan ke, “Sil nima,” bee aa bui u ke, “Kal kitiɲ ntaa chee,” kan, ⁴nima le mɔk ke ni kpa imaagann, ki dak ilandak i kaa ɲan na ki ɲaɲni binib la.

⁵Nnaabitiib bi m gee bi na, ni li pel man. Uwumbɔr nyan binib bi ye bigiim dulnyaa wee ni na ke bi gaa u ki kii ki li ye biwankpadam u chee, ki ji nnaan mu Uwumbɔr nan puu tipuur ke u ga tii binib bi gee u na. ⁶Nimi le lik bigiim fam. Bilabi muk nimi ki joo nimi tii bibɔjirb? Naa ye biwankpadam aa? ⁷Bima le seei Kristo u tii nimi waayimbinyaan na.

⁸Uwumbɔr aanaan aakaal mu bi waagbaɲ ni na le ye ke, “Aa li gee aana

aabo ke saah gee aabaa pu na.” Ni yaa sil ɲani kina kan, nima le ɲan. ^{†9}Ni mu yaa pak ubaa ki jer uken kan, ni tun titunwanbir la. Uwumbɔr aakaal galn nimi ke ni bii mu la. ¹⁰Unii yaa bii nkaal mubaa baanja kan, u bii ikaal mɔmɔk le na. ¹¹Uwumbɔr u len ke “Taa gɔr kidagook” na, uma le len ke, “Taa ku unii.” Aa yaa kaa gɔr kidagook, ki yaa ku unii kan, aa bii ikaal mɔmɔk le na. ^{‡12}Ni li nyi naah len pu na, ni naah tun lituln pu na; ba pu? Uwumbɔr ga ji nimi tibɔr, nkaal mu gaal binib lir na aah dii pu na. ¹³Unii u kaa san binib kinimbaak na, Uwumbɔr ga ji u tibɔr, kaan san u mu kinimbaak. Unii u san biken kinimbaak na, Uwumbɔr ga san u mu kinimbaak.

Li tun saagaakii aah mɔk pu na

¹⁴Nnaabitiib, unii yaa len ke u gaa Yesu ki kii, u yaa kaa tun litunyaana kan, ni kpa tinyoor aa? U yaa gaa Yesu ki kii kina kan, nima le ga cha u ɲmar aa? ¹⁵Tina aabo ubaa yaa kaa kpa tiwanpeenkaan, kaa kpa tijikaar kan, ¹⁶ni ponn ni ubaa yaa bui u ke, “Uwumbɔr ter si, ki tii si tiwanpeenkaan, ki kpiin si,” kaa tii u waah lann pu na kan, ni kpa tinyoor aa? ¹⁷Aa yaa len ke aa gaa Yesu ki kii ki yaa kaa tun litunyaana kan, ni ye yoli le na.

¹⁸Unii yaa len ke, “Ubaa gaa Yesu ki kii la, ubaa mu tun litunyaana la,” m mu ga bui u, “Aa yaa kaa tun lituln nyaana kan, saan ɲmaa len ke aa gaa Yesu ki kii. Maatunyaana mu le ga mɔk si ke m gaa Yesu ki kii.” ¹⁹Aa pak ke Uwumbɔr baan le bi. Nima le ɲan. Kinimbɔr mu pak kina, le ki san ijawaana pam. ²⁰Si ujɔr, cha m tuk si, aa yaa len ke aa gaa Uwumbɔr ki kii, kaa tun litunyaana kan, ni ye yoli la. ²¹Tiyaaja Abraham nan tun litunyaana. Nima le nan mɔk ke waabɔr

[†]2:8 : Lik Liifai Yaab 19.18.

[‡]2:11 : Lik Nnyam 20.13-14; Ikaal 5.17-18.

ɲan Uwumbɔr chee; ba pu? u nan di uɲapɔɔn Aisak ki di paan kitork aabimbiln paab, u di toor kitork tii Uwumbɔr. ²²Ni kan ke waah gaa Uwumbɔr ki kii pu na, le u tun litunyaan. Waatunyaan ngbaan mɔk ke u gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm. ²³Le ni gbiin Uwumbɔr Aagbaɲ aah len pu na ke, “Abraham nan gaa Uwumbɔr aamɔboln ki kii, kina pu na le Uwumbɔr gaa u ke u ye uninyaan u chee.”²⁴ Le Uwumbɔr yin u ke uɲɔ. ²⁴Ni kan ke Uwumbɔr ga len ke unii aabɔr ɲan litunyaan pu, naa ye naadii baanja pu.

²⁵Kina le Rahab u nan ye upiidagoor na nan chann Josua aatutum tichann, ki tuk bi ke bi dii nsan yayan aan baadim taa kan bi. Nima pu le waabɔr nan ɲan Uwumbɔr chee.

²⁶Tiwon ti kaa kpa nwiin na, ti kpo le na, kina le naadii u kaa kpa litunyaan na mu kpo.

Lilambil aabɔr

3 Nnaabitiib, bimɔmɔkb taa li wiir; ba pu? ni nyi ke timi bi ye bimɔmɔkb na, Uwumbɔr ga ji timi tibɔr ki jer biken. ²Ba pu? ti mɔmɔk yenni sakpen. Unii yaa kaa yenni waabɔlen ponn ni kan, uma le ye unibamɔnn, ki ga ɲmaa chuu tiwon mɔmɔk ti taa ɲa bakaa. ³Ti joo itangar ɲani itaan aamɔi ni, ke i kii tii timi. Le ti ga ɲmaa cha i dii taah ban pu na. ⁴Lik ɲɔsakpiin aah bi pu na. I ye isakpiin la. Le libuln li pɔɔ na daar i joo cha laah cha ni wɔb na. Bi mu ki joo tiɲɔpann waatiir ɲaal i, ki cha i dii buɲɔɲaab aah ban ni wɔb na. ⁵Kina le lilambil mu ye tiwan waatiir tiwon ponn ni, ki puk tipupuk sakpen.

Lik, mmii waatiir aah ga ɲmaa wu ki choosakpen pu na. ⁶Le lilambil ye mmii ki ye tiwan ni kaa ɲan na timi aawon ni,

ki ga ɲmaa bii tiwon mɔmɔk, ki wu binib aabimbin. Lilambil aamii nyan ni kinimbɔɲ chee la. ⁷Binib ga ɲmaa tiɲ ipeel aabɔɲ mɔmɔk, ni inyoon aabɔɲ mɔmɔk, ni tiwan ni baar na aabɔɲ mɔmɔk, ni ijan aabɔɲ mɔmɔk. Bi ga ɲmaa tiɲ ni mɔmɔk aabɔɲ. ⁸Ubaa mu aan ɲmaa tiɲ lilambil. Li ye tiwan ni kaa ɲan, kaa fuur na, le ki gbii liluul. ⁹Ti joo lilambil pak Tite Uwumbɔr, le ki ki joo li seei binib bi Uwumbɔr naan bi aan bi naahn u na. ¹⁰Bumɔb buchachaan ngbaan le pak Uwumbɔr, le ki ki len tibɔbir. Nnaabitiib, naa ɲan ke ni li ɲani kina. ¹¹Nnyun mu mɔ na, ni mu kaa mɔ na, ga ɲmaa nya nnyunbun baan ni ii? ¹²Likakaln ga ɲmaa lu tikpasɔnn aa? Lichachar ga ɲmaa lu ɲikakanbil aa? Kina le nnyun mu diin na ni mu mɔ na mɔmɔk aa ɲmaa li bi nnyunbubaan ni.

Nlan mu nyan ni paacham na

¹³Tɔ, unii ubaa bi ni ponn ni ki kpa nlan ni ɲuntii ii? Ni ɲan ke waabimbinyaan le mɔk ke u kpa. U li bi suuna, ki li kpa nlan, ki tun litunyaan. ¹⁴Tɔ, lipiipoln ni kinikpakpak yaa bi nisui ni kan, ni taa li kpa kipupuk ke ni kpa nlan, ki taa mɔn nnyamɔn ki paan mbamɔn pu. ¹⁵Nlan mumina aaboln aa nyan ni Uwumbɔr chee. Mu ye dulnyaa wee ni aalan la. Naa ye Uwumbɔr Aafuur Nyaan aalan. Mu ye kinimbɔɲ aalan la. ¹⁶Ba pu? lipiipoln ni kinikpakpak aah bi nin chee na, tijar ni lituln li kaa ɲan na mɔmɔk bi nima chee la. ¹⁷Le unii u kpa nlan mu nyan ni Uwumbɔr chee na, u bi chain, ki kpa nsuudoon, ni mbimbisuna, ki ɲun tii binib, ki kpa linimbaasaln sakpen, ki tun litunyaan sakpen, kaa kpa imaagann, ki ye mbamɔndaan. ¹⁸Binib bi par kijaak na le joo ni nsuudoon, ki ga kan tinyoor ti ye mbimbinyaan na.

Dulnyaa aajɔtiik

4 Tɔ, butɔb ni kijaak ki bi nikaasisik ni na, ni nyan ni la chee? Naa ye nimi aakpeek le jaa kijaak nisui ni ii? ²Ninimbil man tiwan pu la, le naa kpa. Nima le ni ku binib. Tiwan aakpeek bi nisui ni la, le naa ɣmaa kan ni, nima le ni jaa kijaak, le ki to butɔb. Naah kaa mee Uwumbɔr ke u tii nimi na, nima le naa kpa. ³Ni mee Uwumbɔr ke u tii nimi tiwan ni kaa ɣan u chee na, nima pu le naa kan. Ni mee u ki ban tiwan ni ga ku nimi aakpeek na la. ⁴Ni di Uwumbɔr lii a, ke upiidagoor aah di uchal di lii pu na. Naa nyi ke dulnyaa aajɔtiik le ye Uwumbɔr aadiɣ aa? Nima pu na, unii u ban dulnyaa aajɔtiik na, u ye Uwumbɔr aadin la. ⁵Uwumbɔr Aagbaɣ len ke, “Unii yaa joo waawiin dooni tiwan ki cha Uwumbɔr kan, Uwumbɔr kpa lipiipoln sakpen a.” Ni dak ke ni len kina fam la aa? ⁶Tɔ, Uwumbɔr tii timi nterm ki jer kina, le waagbaɣ len ke, “Uwumbɔr yiil kalm-baanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na.”⁸

⁷Nima pu na, ni kii Uwumbɔr aamɔb man. Ni yii kinimbɔɣ man, le ki ga san nya ni chee. ⁸Ni foor malni Uwumbɔr man, le u mu ga foor mal nimi. Nimi titunwanbirdam, di nimi aatunwanbir lii man. Nimi bi ban ni dii dulnyaa aasan, ni Uwumbɔr aasan mu na, toor nisui man. ⁹Ni li kpa mpombiin nimi aatunwanbir pu, ki li wii. Cha nimi aalaar kpaln iwiil. Cha nimi aapopiin kpaln mpombiin. ¹⁰Ni sunn nibaa taab man Tidindaan aanimbiin ni, le u ga nyuɣ nimi.

Ni taa galni tɔb man

¹¹Nnaabitiib, ni taa bii tɔb. Unii yaa bii una aabo ki yaa galn u kan, u bii Uwumbɔr aakaal ki galn mu la. Aa yaa galn nkaal ngbaan kan, saa ye unii u ɣani

nkaal aah len pu na, aa ye unii u galni mu la. ¹²Uwumbɔr baanja le ye u tii timi nkaal na, ki ye nkaal Aadindaan, ki ye u ji binib tibɔr na. Uma baanja le ga ɣmaa gaa timi lii, ki ga ɣmaa bii timi. Aa ye ɣma ki galn aangeen aatɔ?

Kipupuk aabɔr

¹³Li pel man, nimi bi len ke, “Din, ke nibaakan fen, ti ga fe buen kitiɣ kibaa ni, ki ti ɣa nima libiln libaa, ki daa tiwan, ki ɣa kitiirk ki kan tinyoor,” ¹⁴naa nyi tiwan ni ga fe ɣa fen na. Nimi aamɔfal bi kinye? Li naahn likpakpal li ɣub siib ki ki kpaan woln na la. ¹⁵Nimi aamɔfal aah bi kina na, nima le ni ɣan ke ni len ke, “Tidindaan yaa kii kan, ti ga li bi, ki ɣa kina, ki ki ɣa kina.” ¹⁶Le ni tee kpa kalmbaani ki puk kipupuk. Ni yaa puk kipupuk kina kan, naa ɣan.

¹⁷Nima pu na, unii yaa nyi lituln li ɣan na, kaa ɣani li kan, u tun titunwanbir le na.

Biwankpadam aasurm

5 Nimi biwankpadam, ni li pel man. Ni li wii ki li kaani falaa u ga pii nimi na pu. ²Nimi aawankpal bii a. ɲikpaambil moo nimi aakeken a. ³Ni di ɲimombil bil, le ɲi daɣ a. ɲaah daɣ pu na, nima le mɔk ke nimi aabɔr bii a, ki ga ji nimi aawon ke mmii na. Naah kuun liwankpal li wiir na bil na, ni kuun ntafadaan mu wiir ki ga pii nimi kookoo aataadaal na la. ⁴Ni ji bitutum bi chee tijikaar tii nimi na pem pem, kaa pa bi. Le bi bi ki wii baapal pu. Le Uwumbɔr Mpɔɔnsakpiindaan ɣun baah wii pu na. ⁵Ni bi dulnyaa wee ni, ki piir nisui, ki ɣani naah gee pu na mɔmɔk, ki kpiini nibaa ki filk sakpen a; ni bi ke inaa i filk aan bi kɔr i na la. ⁶Nimi le bii bininyaam ki ku bi, le baa kpa mpɔɔn bi nyan bibaa nimi aɲaɲal ni.

Limor ni limeel

⁷Nnaabitiib, nima pu na, ni li kpa limor ki ti saa bundaln Tidindaan ga gir ni na. Lik man, ukpaal aah kpa limor pu ki kii buyoonn waasaak ga nan ŋa ti-jikaar nyaan na. U kpa limor ki kii un-aalantaal ni utakuutaal aah ga nan nu pu na. ⁸Ni mu li kpa limor man, ki pɔɔk ni-taakpab; ba pu? buyoonn Tidindaan ga gir ni na peeni.

⁹Nnaabitiib, ni taa ŋulni tɔb pu man aan Uwumbor taa ji nimi tibor. Ni gur siib, u ga ji binib tibor. ¹⁰Nnaabitiib, bibɔnabr bi nan len Uwumbor aayimbil ni na, ni lik baah nan jin falaa ki kpa limor pu na, ni ye limokl le ki tii nimi. ¹¹Binib bi kpa limor falaa ponn ni ki ti saa naadoon na, bima le ti len ke bi kan Uwumbor aanyoor. Ni ŋun Job aah nan kpa limor falaa ponn ni pu na, ki kan Uwumbor aah nan ter u pu falaa ng-baan aapuwɔb na. Ni kan ke Uwumbor kpa linimbaasaln sakpen, ki san binib kinimbaak.

¹²Nnaabitiib, ni jer ni mɔmɔk na le ye ke ni taa puu nibaa pu. Ni taa puu paacham pu, ki taa puu kitiŋ pu, ki taa puu tiwan nibaa pu. Ni po len ke “Een,” bee “Aayii,” ki len mbamɔn. Ni yaa po len kina kan, Uwumbor aan daa nitafal.

¹³Ni ponn ni ubaa yaa kpa falaa kan, u li mee Uwumbor. Ni ponn ni ubaa yaa kpa mpopiin kan, u li gaa ilahn ki pak Uwumbor. ¹⁴Ni ponn ni ubaa yaa bun kan, cha u yin Yesu aanib aaninkpiib, ke bi dan ki nan mee Uwumbor tii u, ki di nkpan meen u, Tidindaan aayimbil pu. ¹⁵Bi yaa mee Uwumbor ki pak ke u ga tii u laafee kan, mmeen ngbaan le ga cha ubun ngbaan pɔɔk, le Tidindaan ga fiin u. U yaa tun titunwanbir kan, u ga di cha pinn u. ¹⁶Nima pu na, ni kpiir nimi aatunwanbir ki tuk tɔb, ki mee Uwumbor tii tɔb, aan u tii nimi laafee. Unii u dii Uwumbor aasan mbamɔm na yaa mee Uwumbor linimaln kan, waameel kpa mpɔɔn sakpen. ¹⁷Elaija nan ye unibɔn ke ti mu aah ye pu na la. Le u mee Uwumbor linimaln ke utaal taa nu. Le ŋibin ŋi-taa ni iŋmal iloob utaal aa nan nun kitiŋ ngbaan ni. ¹⁸Le u ki mee Uwumbor, le utaal nun, le tijikaar ŋa.

¹⁹Nnaabitiib, ni ponn ni ubaa yaa yenn mbamɔn aasan chee kan, unii yaa giin u mbamɔn chee kan, ²⁰u bee ke unii u giin titunwanbirdaan waah yenn pu na, u nyan waamɔfal nkun ni la, ki cha Uwumbor di cha pinn titunwanbir pam.**

**5:20 : “ki cha Uwumbor di cha pinn titunwanbir pam” bee “ki biin titunwanbir pam pu”.

Njan aagban̄ ki

PIITA

ɲmee ki na

1 Min Piita u ye Yesu Kristo aakpambal na le ɲmee kigban̄ kee m̄ tii Uwumb̄or aanib bi ye biw̄ɔw̄om̄ dulnyaa wee ni, ki yaa ki bi Pontus aatiɲ ni, ni Galasia aatiɲ ni, ni Kapadosia aatiɲ ni, ni Asia aatiɲ ni, ni Bitinia aatiɲ ni na. ²Tite Uwumb̄or nan nyan nimi waageehn pu, ki cha Waafuur Nyaan ɲa nimi chain, ni li keei Yesu Kristo aam̄ɔb, aan Uwumb̄or di cha pinn nimi Yesu aasin pu. Uwumb̄or ɲa tinyoor ɲa ni pu, ki tii nimi nsuudoon pam.

Limakl li bi n-yoonn m̄m̄ɔk na

³Cha ti pak Uwumb̄or u ye Tidindaan Yesu Kristo Aate na; ba pu? u san timi kinimbaak sakpen a, ki gir ma timi lelee, ki di timi ɲa waabim. U nan fikr Yesu Kristo nkun ni. Nima le ti kpa limakl li bi n-yoonn m̄m̄ɔk na. ⁴Ti mak ke ti ga sil kan tinyoor ti Uwumb̄or di siin paacham kiir timi na. Tinyoor ngbaan aan ɲmaa bii, kaan ɲmaa w̄ɔɲ, kaan doo. ⁵Naah gaa Yesu ki kii na, nima le Uwumb̄or aap̄ɔɔn biin ni pu, ki ti saa buyoonn ni ga kan waah ga gaa nimi lii mbam̄ɔm pu na, kookoo aataadaal.

⁶Nima le ni kpa mpopiin. Ni yaa po kpa mpombiin ni yunn siib dandana wee, falaa aab̄ɔɲ ponn ni kan, ni li kpa mpopiin; ⁷ba pu? falaa ngbaan ga m̄ɔk ke ni gaa Yesu ki kii mbam̄ɔm aan naa gaa. Naah gaa u ki kii pu na jer salmaa u ga bii na. Bi joo salmaa pu mm̄ii ponn ni ke bi lik ke u ɲan aan waa ɲan. Kina le Uwumb̄or cha ni ji falaa ke u lik ke ni gaa u ki kii mbam̄ɔm aan naa gaa. Ni yaa gaa u ki kii mbam̄ɔm kan, le ni ga kan

mpakm ni nnyuɲ bundaln Yesu Kristo ga nyan ubaa mpaan pu na. ⁸Naa kee kan u, le ni gee u. Ninimbil aa waa u dandana wee, le ni gaa u ki kii. Nima le ni kpa mpopiin sakpen, ki pak Uwumb̄or, kaa ɲmaa len naah kpa mpopiin ki ti saa pu na. ⁹Naah gaa Yesu ki kii na, le u gaa nimi lii.

¹⁰Tɔ, n-yaayoonn na aab̄ɔnabtiib bi nan tuk binib Uwumb̄or aah ga ter nimi pu na, nan dakl lik mbam̄ɔm, ki ban ke bi bee Uwumb̄or aah ga ɲa pu ki gaa binib lii na. ¹¹Le Kristo Aafuur Nyaan mu nan bi bib̄ɔnabr ngbaan ponn ni na m̄ɔk bi ke uma Kristo ga ji falaa, le ki nin kan nnyuɲ falaa ngbaan aapuw̄ɔb. Le bi nan ban bi bee ke ulau ga ji falaa ngbaan, ki ban bi bee buyoonn u ga ji falaa ngbaan na. ¹²Le Uwumb̄or nan m̄ɔk bi ke baah len tib̄ɔr ti na, baa len ke bi ter bima bibaa, bi len ke bi ter nimi la. Le ni ɲun tib̄ɔr ngbaan dandana wee. Uwumb̄or cha Waafuur Nyaan nyan ni paacham ki tii binib mp̄ɔɔn bi tuk nimi tib̄ɔnyaan tee. Tib̄ɔnyaan timina le Uwumb̄or aatu-untiib ban ke bi bee taatataa.

Ni li bi chain man

¹³Nima pu na, ni li dak ilandak i ɲan na, ki li chur nibaa, ki li kpa limakl n-yoonn m̄m̄ɔk; ba pu? Yesu Kristo yaa nyan ubaa mpaan pu kan, u ga ɲa tinyoor ɲa ni pu la. ¹⁴Ni li keei Uwumb̄or aam̄ɔb. Buyoonn naa nan kee nyi nsan mu ɲan na, le ni nan dii nisui aah gee pu na. Ni taa ki dii kina. ¹⁵Cha nimi aabimbin m̄m̄ɔk li bi chain, ke Uwumb̄or u yin nimi na aabimbin aah bi chain pu na. ¹⁶Ni ɲmee Uwumb̄or Aagban̄ ni ke Uwumb̄or bui nimi, “Min Uwumb̄or bi chain la; nima pu na, ni mu li bi chain man.”††

¹⁷Ni yaa mee Uwumb̄or kan, ni yin u ke Nite la. Nima pu na, ni li san u buy-

††1:16 : Lik Liifai Yaab 11.44-45; 19.2.

oonn ni bi na; ba pu? waa pak ubaa ki jer uken. U ga ji binib mómók aabór baah tun pu na. ¹⁸Niyaajatiib nan bi mbimbin yól yól ponn ni. Ni nyi ke u gaa nimi lii ki nyan nimi mbimbin ngbaan ponn ni. Naa ye tiwan ni ga bii ke ñimombil na, le u di pan ki gaa nimi lii. ¹⁹U nan di Kristo aasin mu jer ñimombil na le gaa nimi lii; uma Yesu nan di ubaa toor kitork ki tii Uwumbór, ki bi ke upihbo nyaan u kaa kpa iween ibaa na. ²⁰Uwumbór aa nan kee naan dulnyaa le ki nyan Kristo ke u li ye kitork ngbaan. Naah nan ñeer na, le u dan dulnyaa wee ni, nimi pu. ²¹U pu, le ni gaa Uwumbór ki kii. U nan fikr u nkun ni ki nyur u. Nima pu le ni gaa Uwumbór ki kii ki kpa limakl.

²²Ni kii Uwumbór aabór ti gbii na la. Nima le cha nimi aabimbin bi chain. Le ni sil gee ninaabitiib. Nima pu na, ni li beenin gee tób mbamóm. ²³Bi ma nimi lelee la. Naa ye unibón u ga kpo na le ma nimi lelee. U ma nimi na aan kpo. Uwumbór di waamóboln li kpa limófál ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le gir ma nimi lelee. ²⁴Ni ñmee Uwumbór Aagbañ ni ke, “Binib mómók bi ke timoor na la. Baanyaana bi ke mmopuun na la. Timoor yól mala, le mmopuun mu gbaar, ²⁵Uwumbór aamóboln ma ga li bi ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”^{††}

Limóboln ngbaan le ye tibónyaan ti bi tuk nimi na.

Ni taa ki tun titunwanbir man

2 Nima pu na, ni taa ki li kpa kinanañ, ki taa ki ñmanni tób, ki taa li ye binib bi ñmanni ke bi ñan na, ki taa li kpa lipiipoln, ki taa li bii binib. ²⁻³Nimi ni-

baa lik ki kan Tidindaan aah kpa tijann pu na. Nima pu na, ni li ban Uwumbór aamóbon ke ubopóon aah ban mbiin pu na. Uwumbór aabór gbii, ki ga ter nimi ke ni moo dii waasan mbamóm, ki ñmar.

⁴Dan Tidindaan u ye limófadaan na chee man. U naahn litakpal li bidimaab yii li na la. Le Uwumbór lee u ke u ñan sakpen. ⁵Ni mu bi ke ñitakpal ñi kpa limófál na. Uwumbór di nimi maa lidichal ke Waafuur Nyaan li bi li ni. U ban ke ni li ye uma ubaa aatotoorb, ki li tun waatuln, Waafuur Nyaan aapóon pu. Yesu Kristo pu, le u ga gaa nimi aatuln ngbaan. ⁶Uwumbór Aagbañ len ke, “Lik, m lee litakpal li ñan na ki di bil Sionn aatiñ ni.

M di litakpal ngbaan ki di siin kaalólon ni,

le unii umók gaa u ki kii na aan ji in-imóon.”^{¶¶}

⁷Nimi bi gaa u ki kii na, u ñan ni chee sakpen la. Le binib bi kaa gaa u ki kii na, bi li nyi ke Uwumbór Aagbañ len ke, “Litakpal li bidimaab yii li na, lima le ye litakpajal,”^{§§}

⁸ki ki len ke,

“Binib bibaa ga gbeer litakpal ngbaan ki lir.

Litakpal ngbaan pu le bi ga lir.”^{*}

Baa kii Uwumbór aabór; nima le cha bi lir, waah siin bi pu na.

⁹Tó, nimi bi gaa Uwumbór ki kii na le ye waanileekaam. Ni ye Uwumbór u ye Ubórkpaan na aatotoorb, ki ye litim-bol li bi chain na, ki sil ye Uwumbór aanib. U lee nimi ke ni li tuk binib waah ñan sakpen pu na; ba pu? u nyan nimi mbómboóon ni, ki di koon waawiihn mu ñan sakpen na ni. ¹⁰N-yoonn mbaa naa nan ye Uwumbór aanib. Dandana wee

^{††}1:25 : Lik Aisaya 40.6-8.

^{¶¶}2:6 : Lik Aisaya 28.16.

^{§§}2:7 : Lik Ilahn 118.22.

^{*}2:8 : Lik Aisaya 8.14-15.

ni ye Uwumbor aanib la. N-yoonn mbaa Uwumbor aa nan san nimi kinimbaak. Dandana wee u san nimi kinimbaak.

Uwumbor aatutum

¹¹Maanigeekaab, ni ye biwɔwɔm ni bisachum dulnyaa wee ni la. Nima pu na, m garj nimi, ni taa kii nisui aah gee pu na; ba pu? nisui aah gee pu na kiir nimi Uwumbor aasan ni. ¹²Ni bi binib bi kaa dii Uwumbor aasan na aakaasisik ni la. Ni li tun lituln li ɲan na bi chee. Le bi yaa bii nimi ke ni ye bakadam kan, nimi aatunyaan chee bi ga kan ke ni ɲan. Nima le ga cha bi nyuɲ Uwumbor bundaln u ga ji binib tibor na.

¹³To, ni li keei nimi aaninkpiib mɔmɔk aamɔi Tidindaan pu. Ni li keei nimi aaborkpaan u joo binib mɔmɔk na aamɔb. ¹⁴Waah kaan bininkpiib ntim ni na, ni li keei bi mu aamɔi. Ba pu? u kaan bi ke bi daa binib bi tun lituln li kaa ɲan na aatafal, ki ban ke bi pak binib bi tun lituln li ɲan na. ¹⁵Uwumbor ban ke ni tun litulnyaan aan ki cha bijorb bi kaa nyi nibaa ki bii nimi na ɲmin la. ¹⁶Ni bi nibaa pu la. Nima le aa tii nimi nsan ke ni li chuun ɲani bakaa. Ni li bi ke Uwumbor aatutum aah ba ga li bi pu na. ¹⁷Ni li pak binib mɔmɔk, ki li gee binib bimɔk dii Yesu aasan na, ki li san Uwumbor, ki li pak uborkpaan na.

Yesu Kristo aafalaa aamɔkl

¹⁸Binib bi ye binaagbiib ni ponn ni na, ni li pak nidindatiib mbamɔm, ki li keei baamɔi. Bi yaa ye binibamɔm, bee bi ti ki ye bakadam kan, ni li pak bi. ¹⁹Unii u kaa ɲa nibaa na, bi yaa ɲa u falaa aan u yaa ji limor Uwumbor pu kan, nima le ɲan Uwumbor chee. ²⁰Bi yaa gbaa nimi, nimi aatunwanbir pu aan ni yaa ji limor kan, nima le aan cha ubaa pak nimi. Ni mu yaa kan falaa nimi aatunyaan pu, ki

yaa ji limor kan, nima le ga piir Uwumbor aasui. ²¹Ba pu? Uwumbor yin nimi bi dii u na ke ni li ji falaa; ba pu? Kristo mu nan jin falaa ni pu. Nima le ye limɔkl ki tii nimi, ke ni li dii waataabuu. ²²Waa nan ɲa titunwanbir aatuln libaa, ki mu aa nan mɔn nnyamɔn mubaa.† ²³Baah seei u na, waa giin sii bi. Waah jin falaa na, waa len ke u ga teen bi. U di ubaa ɲa Uwumbor u ji tibor mɔmɔk mbamɔm na aɲaal ni la. ²⁴U nan kpo ndɔpuinkoo pu timi aatunwanbir pu, ki sil timi aasisiyyaan ki gaa timi aatafadaan. Nima pu na, ni di titunwanbir mɔmɔk lii, ki li dii mbimbin mu ɲan na. Waah gaa tigbar ti na pu, le Uwumbor tii nimi laafee. ²⁵Ni nan bi ke ipiih i yenn na, le dandana wee, ni gir ni Kristo chee. U kpaa nimi ke upihkpaal aah kpaa ipiih pu na, ki kii nimi aamɔfal.

Puutiib ni chatiib aabɔr

3 Bipiib, ni li keei nichatiib aamɔi. Ni yaa keei baamɔi, aan chatiib yaa bi, kaa kii Uwumbor aabɔr kan, nibaakan bi ga gaa u ki kii nimi aabimbinyaan pu. Hali ni yaa kaa len tibaa kan, ²bi ga kan ke ni san Uwumbor ki kpa mbimbin mu bi chain na. ³Bipiib, tiwan ni ga cha ni li ɲan na aa ye tiyikpir ti buu na, kaa ye nleen mu kpa kidaak na, kaa ye tiwanpeenkaan nyaan. ⁴Tiwan ni ga cha ni li ɲan na le ye mbimbin mu ɲan na. Ni yaa kpa mbimbin suuna kan, nima le ye kinyaan ki kaan fir, ki ɲan sakpen Uwumbor chee na. ⁵N-yaayoonn na aapiib bi nan bi chain ki kpa limakl Uwumbor pu na, nan keei bichatiib aamɔi, nima le nan cha bi kpa kinyaan ki nan ɲan binib chee. ⁶Sara nan ɲani kina la. U nan keei uchali Abraham aamɔb, ki yin u ke udindaan. Ni yaa tun lituln li ɲan na, ki yaa kaa san

†2:22 : Lik Aisaya 53.9.

ijawaan ibaa Uwumbor aasan ni kan, ni kpaln Sara aabisatiib la.

⁷ Bijab, ni mu li nyi naah joo nipuutiib pu na. Bipiib aa kpa mpɔɔn ke bijab aah kpa pu na, nima na, ni li pak bi; ba pu? nimi ni bima le ga kpaan kan Uwumbor aapiin i ye limɔfal li kaa kpa ndoon na. Ni li joo bi mbamɔm, nimi aameel taa ŋa yoli.

Ji mbimbinyaan aafalaa

⁸ Kookoo aabor le ye ke ni mɔmɔk li kpaan kimɔbaan, ki cha nitafal li bi tɔb ni, ki li gee tɔb ke naabitiib na, ki li san tɔb kinimbaak, ki sunn nibaa taab.

⁹ Binib yaa ŋa nimi bakaa kan, ni taa teen bi. Bi yaa sii nimi kan, ni taa sii bi ki teen. Ni bui bi ke, “Uwumbor ŋa tinyoor ŋa ni pu;” ba pu? Uwumbor yin nimi ke u ŋa tinyoor ŋa ni pu la. ¹⁰ Ni ŋmee Uwumbor Aagban ni ke,

“Unii yaa ban ke u li kpa mpopiin, ni mbimbin mu mɔ na kan, u taa ki len tibɔbir, ki taa ki mɔni inyamɔn,

¹¹ ki taa ki tun lituln li kaa ŋan na;

u tun lituln li ŋan na,

ki li ban nsuudoon linimaln;

¹² ba pu? Tidindaan Uwumbor aatafal bi bininyaam ni,

ki ŋun baameel n-yoonn mɔmɔk,

le ki yiil binib bi tun titunwanbir na.”[‡]

¹³ Tɔ, ninimbil yaa man lituln li ŋan na pu kan, ubaa ga ŋa nimi bakaa aa?

¹⁴ Ni mu yaa kan falaa lituln li ŋan na pu kan, Uwumbor aanyoor bi ni pu la. Ni taa san unii ubaa ijawaan, ki taa cha ilandak li joo nimi.[¶] ¹⁵ Ni li pak Kristo nisui ni, ki di u ŋa Nidindaan. Ni li gor n-yoonn mɔmɔk, unii yaa nan baa nimi kan, ni ga ŋmaa tuk u naah kpa limakl pu na. Ni tuk u suuna, ki pak Uwumbor. ¹⁶ Ni li ŋani ni ŋan na n-yoonn mɔmɔk, le naah dii

Kristo mbamɔm ki kpa mbimbin mu ŋan na na, nima le ga cha inimɔɔn chuu binib bi sii nimi ki len nimi tibɔbir na. ¹⁷ Ni yaa ye Uwumbor aageehn ke aa ji falaa litun-yaan pu kan, ni soor ni aa ji falaa titunwanbir pu. ¹⁸ Ba pu? Kristo ubaa nan kpo nfum mbaa timi aatunwanbir pu. Kristo u ye uninyaan na nan kpo timi bi ye tiniwanbir na pu, ke u di ti ni Uwumbor kpaan. Bi nan ku waawon, le Uwumbor Aafuur Nyaan tii u limɔfal, ¹⁹ le u nan buen ki ti len tibɔnyaan binib aawiin i bi kiyondiik ni, kitekpiitɔŋ ni na chee. ²⁰ Bi nan bi Nowa aayoonn, kaa nan kii Uwumbor aamɔb, le u nan jin limɔr bi pu, ki kii n-yoonn mu Nowa nan ti kpɔi buɔɔb doo na. Binib biniin baanja le nan koo buɔɔb ngbaan ni, le ki ŋmar nnyun pu. ²¹ Nnyun ngbaan le ye baah muini binib nnyun ni na aamɔkl. Dandana wee, bi yaa muin nimi nnyun ni kan, ni ŋmar a; ba pu? Yesu Kristo nan fikr nkun ni. Nima le cha ni ŋmar. Bi yaa muin nimi nnyun ni kan, naa ye ke bi fu nimi aawon nnyun tiwon aajɔŋ pu la. Ni ye ke ni di titunwanbir di lii, ki puu tipuur ke ni ga dii Uwumbor. ²² Yesu Kristo nan buen paacham ki ti bi Uwumbor aajangii wɔb. Le Uwumbor di waatuuntiib, ni paacham yaab, ni kinimbɔŋ ni kaapɔɔn mɔmɔk ŋa Yesu Kristo aajaal ni.

4 Tɔ, Kristo aah nan joo unibɔn aawon na, u nan jin falaa. Nima pu na, ni mu kii ke ni ga ji falaa man, ke waah nan kii pu na. Waah nan jin falaa tiwon ponn ni pu na le u nan kuln titunwanbir. ² Nima pu na, naah laa bi dulnyaa wee ni na, ni taa ki kii nisui aah gee pu na, ni li keei Uwumbor aah gee pu na. ³ Ni nan tun titunwanbir n-yoonn mu jer na; ni ŋeer kina. Ni nan ŋani ke binib bi kaa nyi Uwumbor na aah ŋani pu na, ki dii bipiib, ki dii tiwan ni kaa ŋan na

[‡]3:12 : Lik Ilahn 34.12-16.

[¶]3:14 : Lik Aisaya 8.12.

aakpeek, ki nan kuuni tób ki nyun ndaan gbii, ki tun lituln li kaa ŋan na, ki dii ŋi-waa ŋi sukr ponn ni na. ⁴Naah kaa ki kpaani titunwanbirdam ngbaan chee ki ŋani kina na, ni gar bi la, le bi seei nimi. ⁵Bi ga sil Uwumbor aanimbiin ni ki len baah tun pu na. U gor ke u ji binib bi fu na, ni binib bi kpo na tibor. ⁶Nima le cha bi nan tuk binib bi kpo na Uwumbor aabonyaana tee. Bi nan kpo ke unibon mək aah kpo pu na. Le bi nan tuk bi Uwumbor aabonyaana tee, ke bi kan nsan ki gaa u ki kii aan baawiin kan Uwumbor aaməfal ki li bi u chee.

Ni li ye Uwumbor aatutunyaam

⁷Tó, ni gur siib le tiwan məmək ga doo. Nima pu na, ni li kpa laasaab, ki chur nibaa, ki mee Uwumbor. ⁸Tiwan ni jer tiwan məmək na le ye ke ni li gee tób mbaməm; ba pu? aa yaa gee unii kan, aa ga di cha pinn u titunwanbir pam. ⁹Ni li channi tób tichann ki taa ŋulni. ¹⁰Uwumbor tii ni məmək Waa-fuur Nyaan aapiin la. Waah tii nimi ipiin aabon aabon na, ni di ipiin ngbaan ter biken. ¹¹Uwumbor yaa tii unii ipiin ke u len Uwumbor aabor kan, u teer ke ni ye Uwumbor aabor le u len. Uwumbor yaa tii unii ipiin ke u ter biken kan, u li ter bi Uwumbor aah tii u mpəon pu na. Ni li nyunni Uwumbor tiwan məmək ni, Yesu Kristo pu. Uma le yeh mpakm ni mpəon n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Yesu Kristo aadidiliib aah ji falaa pu na

¹²Njotiib bi m gee bi na, ni ji falaa u wu sakpen na la. Ni taa dak ke ni ye tiwachann la. Uwumbor cha ni ji falaa ke u lik nimi aabimbin aah bi pu na la. Ni taa cha ni gar nimi. ¹³Ni li kpa mpopiin; ba pu? ni yaa ji falaa u Kristo nan jin na kan, ni ga li kpa mpopiin sakpen bundaln u

ga gir ni ki nan mək waah nyuun pu na. ¹⁴Bi yaa sii nimi Kristo aayimbil pu kan, Uwumbor aanyoor bi ni pu la; ba pu? Uwumbor Aafuur Nyaan mu ŋan sakpen na bi ni ni. [Bima le seei Kristo, le nima pak u.] ¹⁵Le ni ponn ni ubaa yaa jin falaa linikul pu, bee kinaayuk pu, bee baka baka pu, bee libəbaln pu kan, nima aa ŋan. ¹⁶Tó, unii yaa jin falaa Yesu Kristo aasan pu kan, u taa cha iniməon li joo u. U li pak Uwumbor waah ye Yesu Kristo yoo na pu.

¹⁷Ni jeer Uwumbor piin ki ji binib tibor. U ga puen ji waanib le tibor, le ki nin ji biken tibor. U yaa puen ji timi waanib tibor kan, binib bi kaa kii waabonyaana na aabor ga doo kinye?

¹⁸Ni ŋmee Uwumbor Aagbaŋ ni ke, “Ni yaa pə bininyaam ŋmar kan, titunwanbirdam bi kaa pak Uwumbor na ga tee ŋa kinye ki ŋmar?”[§]

¹⁹Nima pu na, unii yaa ji falaa Uwumbor aageehn pu kan, u li tun lituln li ŋan na, ki di ubaa ŋa Uwumbor u nan naan u ki ye mbaməndaan na aəŋaal ni.

Uwumbor aanib aabimbin

5 Tó, m ye Yesu aanib aaninkpel, ki nan kan Kristo aah jin falaa pu na, ki tuk binib kina. M mu ga ji waaməon mu ga nya mpaan pu na. Nima pu na, m gaŋ nimi bi ye Yesu aanib aaninkpiib na, ²ni li ter Uwumbor aanib bi bi nido na, ke upihkpaal aah lik waapiih pu na. Ni taa ter bi limukl aaterm. Ni li ter bi nimi aageehn, Uwumbor aah ban pu na. Ni taa ter bi ŋimombil pu, ni li ter bi ni mpopiin. ³Uwumbor di bi ŋa niŋaal ni la. Ni taa ŋani ke naah ye bidindatiib le na. Cha nimi aabimbinyaana mək bi baah ga dii pu na. ⁴Ni yaa ŋani kina kan, buyoonn upihkpaaninkpel ga gir ni na, ni ga kan lipal li mək sakpen ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

[§]4:18 : Lik Ŋiyatarək 11.31.

⁵Nimi bi kaa por na, ni li keei binib bi kpeln nimi na aamɔb. Ni mɔmɔk li sunni nibaa taab, ki li ter tɔb. Ba pu? Uwumbɔr Aagbaŋ len ke, “Uwumbɔr yiil kalm-baanidam, le ki lik faar binib bi sunni bibaa taab na.”** ⁶Nima pu na, ni li sunni nibaa taab, Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aɔɔaɔal ni. Le ni yaa nan ŋeer kan, u ga nyuŋ nimi. ⁷Limukl limɔk muk nimi na kan, ni di li mɔmɔk ŋa Uwumbɔr aɔɔaɔal ni; ba pu? utafal bi ni ni.

⁸Ni li kpa laasaab ki li nyi; ba pu? kin-imbɔŋ ki ye nimi aadin na chuun gonni, ki ban ke ni di Uwumbɔr aasan lii. Ki bi ke uchinn u chuun tar, ki ban unii u ki ga chuu ki ŋmɔ na la. ⁹Ni yii u man. Ni gaa Uwumbɔr ki kii mbamɔm man, ki taa di cha. Ni nyi ke ninaabitiib bi bi dulnyaa wee ni na mu bi ji falaa ke naah ji pu na la. ¹⁰Ni yaa ji falaa ni yunn siib kan, Uwumbɔr ga ter nimi, ki tii nimi mpɔɔn

ni li dii u mbamɔm, ki taa gir puwɔb. Ba pu? nterm mɔmɔk nyan ni uma le chee. U nan yin nimi Kristo pu, ke ni nan ji waamɔɔn n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹¹Uma le yeh mpɔɔn mɔmɔk n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Kookoo aadoon

¹²Tɔ, m nyi ke Silfanus, u ye tina aabo na, bi mbamɔm la. Uma le ter mi le m ŋmee kigbaŋ waatiir kimina tii nimi ki pɔɔk nitaakpab, ki tuk nimi mbamɔn ke maah ŋmee pu na le ye Uwumbɔr aabɔr, ki ye mbamɔn. Ni taa di ti lii.

¹³Yesu aanib bi bi Babilonŋ aatiŋ ni na dooni nimi. Bi ye binib bi Uwumbɔr nyan bi na. Maabo Mak mu dooni nimi.

¹⁴Ni li dooni tɔb ke binib bi gee tɔb na.

Uwumbɔr tii nimi bimɔk ye Kristo yaab na nsuudoon.

**5:5 : Lik Ŋiyatanɔk 3.34.

Lelee aagbaŋ ki

PIITA

ŋmee ki na

1 Min Simonŋ Piita u ye Yesu Kristo aakpambal ni waatutunn na le ŋmee kigbaŋ kee m di tii nimi bi gaa timi Aawumbor Yesu Kristo u gaal timi lir na ki kii na. Waah ŋan sakpen pu na le u cha ni gaa u ki kii ke ti mu aah nan gaa u ki kii pu na. ²Naah nyi Uwumbor ni Tidindaan Yesu pu na, bi ŋa tinyoor ŋa ni pu ki tii nimi nsuudoon pam.

Uwumbor aah nyan timi ki yin timi pu na

³Waapɔɔnsakpiin pu, le u tii timi tiwan nimok ga ter timi ke ti kan limɔfal ki dii u mbamɔn na. Taah nyi u pu na, nima le cha u tii timi. U nan mok timi ke u ŋan sakpen, ki kpa mbimbinyaan, ki yin timi ke ti dii u, ⁴ki puu tipuur ti ŋan sakpen na tii timi. Binib kpa iniman la. Nima le titunwanbir bi dulnyaa wee ni. Ni yaa gaa Uwumbor aah puu tipuur ti na kan, ni ga nya titunwanbir ngbaan ni, ki gaa Uwumbor aabimbin. ⁵Nima pu na, naah gaa Yesu ki kii pu na, ni li pɔɔni nibaa ki li kpa mbimbinyaan, ki di kpee ni pu; ki li kpa nlan ki di kpee mbimbinyaan pu; ⁶ki chuu nibaa ki di kpee nlan pu; ki li kpa limor ki di kpee chuumbaa pu; ki li san Uwumbor ki di kpee limor pu; ⁷ki li ŋani ninaabitiib tibulchinn ki di kpee Uwumbor aasam pu; ki li gee tob, ki di kpee tibulchinn pu. ⁸Nimi aabimbin yaa moo bi kina mbamɔm kan, nima le ga cha ni bee Tidindaan Yesu Kristo mbamɔm, ki tun waatuln sakpen, ki ŋa tinyoor tii u. ⁹Unii u lann mbimbin ngbaan aaboln na kan, u job la. U suln ke

Uwumbor nan finn u ki nyan titunwanbir ti nan bi usui ni na.

¹⁰Nnaabitiib, Uwumbor aah nyan nimi ki yin nimi pu na, ni li pɔɔni nibaa ki cha nimi aabimbinyaan li mok ke ni sil ye waanib. Ni yaa ŋa kina kan, naan lir.

¹¹Uwumbor ga tii nimi nsan ke ni koo Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir na aanaan mu ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na ni.

¹²Nima pu le m ga li teer nimi tibor timina n-yoonn mɔmɔk. Ni ŋun ti, ki nyi ti, ki joo ti mbamɔm. ¹³M mu dak ke ni ŋan ke m li teer nimi, ki fiin nimi aalandak, maah laa bi tiwon tee ni buyoonn na. ¹⁴M nyi ke naan yunn, le m ga di tiwon tee lii, Tidindaan Yesu Kristo aah nan tuk mi pu na. ¹⁵Le m ga pɔɔk mbaa ki tii nimi kigbaŋ ki ga li teer nimi tibor tee n-yoonn mɔmɔk, ki joo cha maakundaal aapuwɔb na.

Binib bi aanimbil kan Yesu Kristo aah wiin chain pu na

¹⁶Ti nan tuk nimi ke Tidindaan Yesu Kristo kpa mpɔɔn sakpen ki ga ki gir ni. Taah tuk nimi pu na aa ye itiin. Ti gbii la. Tinimbil kan waah kpa mpɔɔn sakpen pu na. ¹⁷Ti nan bi u chee buyoonn Tite Uwumbor nan pak u ki nyun u na. Uwumbor aaneel nan nyan ni paacham nin chee wiin chain na, ki bui ke, “Njapɔɔn u m gee u na sɔ. Nnimbil gbiin uma la.”^{††} ¹⁸Timi tibaa nan ŋun nneel ngbaan nyan ni paacham, buyoonn ti nan bi u chee Uwumbor aajool paab na.

¹⁹Nima le mok timi ke Uwumbor aabɔnabitiib aah nan len Yesu aabor pu na, bi len mbamɔn la. Ni ŋan ke ni kii baah len pu na. Baaliin bi ke karyaa u wiin mbɔmbɔɔn ni na aah bi pu na. I ga woln ninimbil ki ti saa buyoonn Yesu Kristo ga gir ni ki nan woln nin-

^{††}1:17 : Lik Matiu 17.1-5; Mak 9.2-7; Luk 9.28-35.

imbil mbamom na. ²⁰Tibokpaan le ye ke ni li nyi ke Uwumbor aabonabr aaliin ibaa aa ye bima bibaa aalandak le bi joo nmee. ²¹Naa ye bima bibaa aageehn pu le cha bi len. Bi nan len Uwumbor Aafuur Nyaaan aah cha bi len pu na.

Biɲmaɲmannim aabɔr

2 Biɲmaɲmannim mu nan bi Israel yaab ponn ni n-yoonn ngbaan, ki ɲmanni ke bi ye Uwumbor aabonabr la. Le biɲmaɲmannim ga li bi ni mu ponn ni, ki ga li looni ki mɔk nimi nnyamɔn aamɔkm mu ga bii nimi na. Hali bi ga yii Tidindaan u nan gaa bi lii na. Nima pu le Uwumbor ga daa bitafal mbamom mala. ²Binib pam ga dii baasanwanbir ngbaan. Bi pu le binib ga sii mbamɔn aasan na. ³Bi ga li kpa iniman ki ga ɲmann nimi, ke bi ji nimi. Ni yunn le Uwumbor nan puun len ke baabɔr bii. Naan yunn le u ga daa bitafal.

⁴Hali Uwumbor aatuuntiib bi nan tun titunwanbir na, Uwumbor aa nan di cha bi, u daa bitafal la. U buu bi idɔribi, ki di bi lii mmii mu kaan junna ni, mbɔmbɔɔn ni, bi li bi nima ki ti saa bundaln u ga ji bi tibor na. ⁵Waa nan di cha dulnyaakpok aanib mu. U nan cha nnyun jin dulnyaakpok, ki kuln binib bi kaa san u na; ki gaa Nowa u nan mooni waabɔnyaan na lii; ki gaa binib bilole lii ki kpee Nowa pu. ⁶Tɔ, Uwumbor nan bii Sodom ni Gomora aatim ki cha mu kpaln nfatan, ki kuln ntim ngbaan aanib. Ni ye limɔkl la, le ki mɔk titunwanbirdam Uwumbor aah ga daa bitafal pu na. ⁷U nan gaa Lot lii; ba pu? u nan ye uninyaan; le titunwanbirdam na aah tun tijɔɲ aatuln pu na, ni muk u sakpen a. ⁸Uninyaan ngbaan nan bi baatiɲ ni, ki kan baah tun yɔl yɔl pu na, ki ɲun baah len iliinbir pu na. Waah nan ye uninyaan na, le baatunwanbir bii usui iwiin mɔmɔk. ⁹Tɔ, nimina mɔmɔk le mɔk timi ke Tidindaan ga ɲmaa nyan binib bi

san u na ntɔɲ ni, ki ga ɲmaa li dar titunwanbirdam aatafal ki ti saa bundaln u ga ji bi tibor na. ¹⁰Binib bi dii tiwon aah ban pu na, ki ɔr kidagook, kaa kii unii ubaa aamɔb na, Uwumbor ga daa bitafal ki jer waah ga daa biken aatafal pu na.

Biɲmaɲmannim bi bi ni ponn ni na aatafal pɔɔ la. Baa san unii ubaa. Bi seei Uwumbor aatuuntiib, kaa san ijawaan. ¹¹Uwumbor aatuuntiib kpa mpɔɔn ki jer bi, ki mu aa galn bi, kaa seei bi Tidindaan aanimbiiin ni. ¹²Binib ngbaan ɲani baah gee pu na, ki bi ke ipeel i binib chur i ki ku i na la. Bi sii Uwumbor aatuuntiib, kaa nyi baah bi pu na. Bima bibaa aatunwanbir le ga kuln bi. ¹³Baah ɲa binib falaa pu na, bi mu ga kan falaa. Baageehn le ye ke bi ɔr kidagook nwiin pu. Baah bi nikaasisik ni pu na, bi bi ke tijɔɲ aah likr likekeln pu pu na la. Baah ji ni chee tijikaar na, baalandak bi baatuln li kaa ɲan na ponn ni la. ¹⁴Binimbil yaa kan upii kan, bi ban u la, kaan ɲmaa di cha titunwanbir. Bi ɲmanni binib bi kaa nyi Uwumbor aasan mbamom na ke bi yenn. Bisui bae iniman la. Uwumbor aamɔpuur bi bi pu la. ¹⁵Bi yii nsanyaan le ki yenn, ki dii Beor aajapɔɔn Balaam aah nan dii pu na. U nan gee titunwanbir aanyoor la. ¹⁶Le Uwumbor sur u waatunwanbir pu, ki cha ubon u ye ubir na di unibɔn aaneel ki sur u, u taa tun uwaar aatuln.

¹⁷Biɲmaɲmannim ngbaan naahn inyunbun i kaa kpa nnyun na, ki naahn utaal u yun ki bɔln ki joo libuln kaa nu na la. Uwumbor ga di bi ɲa mbɔmbɔɔn sakpiin ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁸Bi len kalmbaani aaliin i ye fam na, ki ɲmanni binib bi kaa dii Uwumbor aasan ni yunn na, ki tɔɲni bi ke bi ɲa tiwon aah gee pu na ki ɔr kidagook, ¹⁹ki bui bi ke bi ga gaa bibaa la. Bima bibaa ye titunwanbir aanaagbiib la; tiwan ni nyaj unii na joo u tinaagbiir la. ²⁰Binib yaa nyi Tidindaan Yesu Kristo u

gaal timi lir na, ki nyan ni titunwanbir ti bi dulnyaa wee ni na aan titunwanbir ngbaan ki nyan bi kan, baadoon ga li bir ki jer baapiin aah nan bi pu na. ²¹Bi yaa kaa ba nyi nsanyaana ngbaan kan, ni ba ga li soor ni baah nyi mu aan ki yii Yesu aabonyaana ti bi nyan na. ²²Bi gbiin njiyatanak aah len pu na ke, “Uboja gir ki ti jin waawuln la. Ugbeer u fu nnyun na gir ti koo tikpakpar ni, ki weei la.”^{††}

Tidindaan ga sil gir ni

3 Maanigeekaab, kigban kimina ye kigban leler le m ki nme tii nimi. Tigbann tilee ngbaan momok ponn ni, le m teer nimi tibor ngbaan pu, ke m fiin ilandaknyaana nisui ni. ²M ban ke ni li teer tibor ti Uwumbor aabonabnyaam nan len n-yaayoonn na, ki li teer Tidindaan u gaa timi lii na aabor ti timi waakpambalb tuk nimi na. ³Njan, m ban ke ni li nyi ke binib bi dii bisui aah ban pu na ga li bi kookoo aayoonn, ki ga na nimi mbonyun, ⁴ki ga bui ke, “Yesu Kristo aah puu tipuur ti ke u ga gir ni na, u bi la chee? Buyoonn titetiib nan kpo ki nan saa dandana wee na, tiwan momok beenin bi ke naah nan bi pu buyoonn Uwumbor naan dulnyaa wee na la.” ⁵Baageehn pu, le bi suln ke n-yaayoonn na, Uwumbor nan di umob len, le ki naan paacham, ni kitiŋ ki nyan ni nnyun ni, ki bi nnyun aakaasisik ni na. ⁶Nnyun le nan jin dulnyaakpok, ki bii u. ⁷Bi suln ke Uwumbor aaliin ichachaan ngbaan le joo paacham ni kitiŋ ki bi dandana wee na, ki nan saa buyoonn u ga see paacham ni taab mmii, ki kuln titunwanbirdam na; liyaadaal ngbaan le u ga ji bi tibor ki bii bi.

⁸Maanigeekaab, ni taa suln ke liwinbaal naahn nibin lichur le Tidindaan chee. Nibin lichur mu naahn liwinbaal le u chee. ⁹Tidindaan aan taan ke u na

waah puu tipuur ti na, ke binib bibaa aah dak pu na. U ji limor ni pu la, kaa ban ke unii ubaa bii. U ban ke binib momok kpeln baabimbin ki nmar la.

¹⁰Tidindaan aawiindaal ga fuu ni ke unaayuk aah fuur ni pu na la. Liyaadaal ngbaan le paacham ga faa kifuuk sakpen ki jer. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan momok. Kitiŋ, ni tiwan nimok bi kitiŋ pu na mu ga gaa mmii.

¹¹Tiwan nimina momok aah ga bii kina na, ni nan ke ni li ye ba aanibol? Ni nan ke ni li bi chain, ki li san Uwumbor, ¹²ki li lik Uwumbor aawiindaal aah ga fuu ni buyoonn na, ki cha ninimbil li man nwiin ngbaan pu. Liyaadaal ngbaan, le paacham ga gaa mmii ki donn. Mmii mu ton sakpen na ga donn paacham aawan momok. ¹³Uwumbor mu aah nan puu tipuur ti na, ti kpa limakl ke paacham ponn ni kitipon ga li bi. Nima chee le tiwan momok ga li bi mbamom.

¹⁴Maanigeekaab, naah kpa limakl kina na, ni li ponn nibaa ki li bi suuna, ki li bi chain, ki taa li kpa taani ubaa Uwumbor chee bundaln u ga lik nimi aabimbin aah bi pu na. ¹⁵Tidindaan aah jin limor, kaa gir ni mala na, ni bee ke u tii binib nsan ke bi nmar le waahr, le u nin gir ni. Tinaabogeekoo Pool mu nan nme kigban tii ni nimi, ki tuk nimi kina, Uwumbor aah tii u nlan pu na. ¹⁶Waagbann momok ponn ni u nme Uwumbor aawiindaal aabor, ki mok nimi tibor timina. Tibor ti ponn unii bee taatataa na tibaa mu bi waagbann ponn ni. Le binib bi kaa kpa nlan ki ga nmaa yenn mala na kpeln taatataa, ke baah kpeln Uwumbor Aagban aabor tiken pu na. Nima pu na, Uwumbor ga daa bitafal.

¹⁷Maanigeekaab, ni puen bee baah nani pu na. Naah dii mbamom pu na, ni li nyi man, ki taa dii titunwanbirdam aanyamon aan ki yenn. ¹⁸Ni moo

^{††}2:22 : Lik Njiyatanak 26.11.

gaa Tidindaan Yesu Kristo u gaal timi lir le yeh mpakm dandana wee ki ti saa
na aaterm, ki li moo bae waaliin. Uma n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

Njan aagban ki

JÖNN

gmee ki na

Limɔfal aamɔboln

1 Timi Yesu aakpambalb le ban ke ti tuk nimi limɔfal aabɔr. Tibɔr ngbaan ye Yesu aabɔr la. U nan bi n-yaayoonn na, ki beenin bi. Ti nan nɔn waah len pu na. Tinimbil nan kan u, ki lik mbamɔm waah bi pu na. Tiŋaal nan meeh u. ²Yesu, u ye limɔfal ngbaan na, nan di ubaa mɔk timi. Le ti kan u. Nima pu le ti ji seeraa, le ki tuk nimi limɔfal ngbaan aabɔr. Yesu le ye limɔfal li kaa kpa ndoon na daan. N-yoonn mɔmɔk u nan bi Tite Uwumbɔr chee, le ki di ubaa nan mɔk timi. ³Ti tuk nimi taah kan pu na, ni taah nɔn pu na, aan ti ni nimi li kpaan kijotiik. Ni ye mbamɔn la, taah kpaan kijotiik na, ti ni Tite Uwumbɔr ni Ujapɔɔn Yesu Kristo le kpaan kijotiik ngbaan. ⁴Ti ban ke ti li kpa mpopiin mbamɔm, nima pu le ti gmee tibɔr timina tii nimi.

Uwumbɔr ye nwiihn la

⁵Ti nan nɔn tibɔr timina Yesu chee la, le ki tuk nimi. Tibɔr ngbaan le ye ke Uwumbɔr ye nwiihn la. Mbɔmbɔɔn mubaa aa bi u chee. ⁶Ti yaa len ke ti ni Uwumbɔr kpaan kijotiik ki yaa beenin dii mbɔmbɔɔn aasan kan, ti mɔn nnyamɔn la, kaa dii mbamɔn aasan. ⁷Ti yaa dii nwiihn aasan ke Uwumbɔr aah bi nwiihn ni pu na kan, ti kpaan kijotiik tɔb chee la. Le Uwumbɔr Aajapɔɔn Yesu Kristo aasin finni tipobil ki nyani titunwanbir mɔmɔk.

⁸Ti yaa len ke taa ye titunwanbirdam kan, ti ŋmanni tibaa la; mbamɔn aa bi tisui ni. ⁹Uwumbɔr ŋani waah len pu na ki ye mbamɔndaan la. Ti yaa kpiir timi aatunwanbir tuk u kan, u ga di cha pinn

timi aatunwanbir, ki finn tipobil, ki nyan tiwan ni kaa ŋan na mɔmɔk. ¹⁰Ti yaa len ke taa tun titunwanbir kan, ti yin Uwumbɔr unyamɔndaan la. Waabɔr aa bi tisui ni.

Yesu Kristo le ye timi aateter

2 Maabim, maa ban ke ni tun titunwanbir. Nima le cha m gmee tibɔr tee tii nimi. Unii mu yaa tun titunwanbir kan, ti kpa uchandatuln Tite Uwumbɔr chee. Uchandatuln ngbaan ye Yesu Kristo la, uma le ye mbamɔndaan. ²U nan si timi aasisiyyaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbɔr, timi aatunwanbir pu; naa ye timi baanja aatunwanbir pu, binib bimɔk bi dulnyaa ni na aatunwanbir pu. Uma Yesu pu, le Uwumbɔr ga di cha pinn timi.

³Ti yaa kii Uwumbɔr aamɔb kan, nima le cha ti bee ke ti nyi u. ⁴Unii yaa len ke u nyi Uwumbɔr, ki yaa kaa kii waamɔb kan, u ye unyamɔndaan la; mbamɔn aa bi usui ni. ⁵⁻⁶Unii umɔk kii Uwumbɔr aamɔb na, uma le gee Uwumbɔr mbamɔm. Unii umɔk len ke u kpaan Uwumbɔr chee na, u li bi ke Yesu aah bi pu na. Nima le cha ti bee ke ti kpaan Uwumbɔr chee.

Nkaal pɔɔn

⁷Maanigeekaab, naa ye nkaal pɔɔn le m gmee tii nimi. Ni ye nkaal kpok la. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni nɔn nkaal ngbaan, le ki di nan saa din. Nkaal kpok ngbaan le ye tibɔr ti ni nɔn na. ⁸Tɔ, maah bi gmee nkaal mu na ye nkaal pɔɔn la. Yesu nan ŋa nkaal ngbaan aah len pu na. Ni mu ŋani mu aah len pu na la. Nimina mɔk ke mu ye mbamɔn. Mbɔmbɔɔn bi jer la. Nwiihn bamɔnn bi wolni la.

⁹Unii yaa len ke u bi nwiihn ni ki yaa nan una aabo kan, u beenin bi mbɔmbɔɔn ni la, le ki di nan saa din. ¹⁰Unii umɔk gee una aabo na bi nwiihn ni la.

Tiwan ni ga cha unii lir na aa bi nwi-ihn ni. ¹¹Unii umək nan una aabo na bi mbəmbəɔn ni la, le ki dii mbəmbəɔn aasan. Mbəmbəɔn ngbaan job unimbil la, nima le waa nyi waah cha nin chee na.

¹²Maabim, Uwumbər di cha pinn nimi aatunwanbir Yesu aayimbil pu. Nima pu le m ɣmee tibər tee tii nimi. ¹³Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn məmək na. Nima pu le m ɣmee tibər tee tii nimi. Binachipəm, ni nyan kinimbər ki kaa ɣan na. Nima pu le m ɣmee tibər tee tii nimi.

¹⁴Maabim, ni nyi Tite Uwumbər. Nima pu le m ɣmee tibər tee tii nimi. Ntetiib, ni nyi Yesu u nan bi n-yoonn məmək na. Nima pu le m ɣmee tibər tee tii nimi. Binachipəm, ni kpa mpəɔn, le Uwumbər aabər bi nisui ni, le ni nyan kinimbər ki kaa ɣan na. Nima pu le m ɣmee tibər tee tii nimi.

¹⁵Tɔ, ni taa li gee dulnyaa wee aasan. Ni taa li gee dulnyaa wee ponn ni aawan. Unii yaa gee dulnyaa wee aasan kan, waa gee Tite Uwumbər. ¹⁶Binib aanimbil man tiwan ni kaa ɣan na pu. Binimbil man baah kan tiwan ni na pu. Bi kpa kalmbaani baawan pu. Tiwan nimina məmək ye dulnyaa wee aasan la, naa ye Tite Uwumbər aasan. ¹⁷Dulnyaa wee ga doo. Tiwan ni binib aanimbil man ni pu na, ni mu ga doo. Unii umək ɣani Uwumbər aageehn na ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu Kristo aadin

¹⁸Maabim, ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. Ni nan ɣun ke Yesu aadin ga dan. Dandana wee Yesu aadim fuu ni ki wiir. Nima pu le ti nyi ke ni yaa kpee siib kan, kookoo aayoonn ga fuu ni. ¹⁹Binib bi ye Kristo aadim na nyan ti chee. Bi mu aa nan ye timi aanib. Bi yaa ba ye timi aanib kan, bi ba ga li beenin bi ti chee. Bi nyan ti chee ke ti bee ke bi ponn ni ubaa aa ye timi aanii.

²⁰Nimi kan, Yesu u ye chain na tii nimi Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan aah bi nisui ni na, nima le ni məmək nyi tibər ti ye mbamən na. ²¹Naa ye ke naa nyi mbamən ngbaan le cha m ɣmee tibər tee tii nimi. Ni nyi mbamən, ki mu nyi ke nnyamən mubaa aa ye mbamən. Nima pu le m ɣmee tibər tee tii nimi.

²²ɲma ye unyaməndaan? Unyaməndaan ye unii u len ke Yesu aa ye Kristo u gaa timi lii na. Udaan le ye Kristo aadin. U yii Tite Uwumbər ni Ujapəɔn mək. ²³Unii umək yii Uwumbər Aajapəɔn na yii Uwumbər mu la. Unii umək gaa Uwumbər Aajapəɔn na gaa Uwumbər mu la.

²⁴Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, ni ɣun waabər la. Ni li nyi ki cha tibər ngbaan li beenin bi nisui ni. Tibər ngbaan yaa beenin bi nisui ni kan, ni ga kpaan Tite Uwumbər ni Ujapəɔn chee la. ²⁵Waah puu tipuur ke u ga tii timi tiwan ni na, nima le ye liməfal li kaa kpa ndoon na.

²⁶M ɣmee tibər tee tii nimi, ke m tuk nimi binib bi ban bi ɣmann nimi na pu. ²⁷Nimi le Yesu nan tii Waafuur Nyaan. Waafuur Nyaan ngbaan beenin bi ni ni. Nima pu na, naa ki ban ke unii ubaa mək nimi waabər. Waafuur Nyaan le mək nimi Uwumbər aabər məmək. Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ni ye mbamən la, naa ye nnyamən. Nima pu na, kii man Waafuur Nyaan aah mək nimi pu na, ki li kpaan Yesu chee n-yoonn məmək.

²⁸Maabim, ni li kpaan Yesu chee n-yoonn məmək, aan ti li kpa lipobil ki taa san iniməɔn u chee bundaln u ga gir ni na. ²⁹Ni nyi ke Yesu ye mbaməndaan la. Nima pu le ni bee ke unii umək ɣani ni ɣan na ye Uwumbər aabo.

Uwumbər aabim

3 Lik Tite Uwumbər aah gee timi sakpen pu na. U yin timi ke waabim.

Le ti mu sil ye waabim. Dulnyaa aanib aa nyi Uwumbor. Baah kaa nyi Uwumbor na, nima pu le baa nyi ti mu. ²Maanigeekaab, dandana wee ti ye Uwumbor aabim la. Taa kee nyi taah ga nan li bi pu na. Ti po nyi ke Yesu yaa nan gir ni kan, ti ga kan waah bi pu na. Nima pu le ti mu ga li naahn u. ³Unii umok kpa Yesu pu limakl ngbaan na, u nani ubaa chain la, ke Yesu aah ye chain pu na.

⁴Unii umok tun titunwanbir na, u nani Uwumbor aakaal aah ko pu na la; ba pu? unii yaa na Uwumbor aakaal aah ko pu na kan, nima le ye titunwanbir. ⁵Ni nyi ke Yesu aah nan dan dulnyaa wee ni na, u dan u nan nyan titunwanbir la. Ni nyi ke uma Yesu aa tun titunwanbir tibaa. ⁶Unii umok bi Yesu ni na aan ki li beenin tun titunwanbir. Unii umok beenin tun titunwanbir na aa kan u, ki mu aa nyi u.

⁷Maabim, taa cha unii ubaa nmann nimi. Unii umok nani ni nan na, udaan ye unibamonn ke Yesu aah ye unibamonn pu na la. ⁸Unii umok tun titunwanbir n-yoonn momok na, u ye kinimbora aani la. Ba pu? kinimbora aah nan piin buyoonn na, ki po tun titunwanbir la. Uwumbor Aajapoon aah nan dan dulnyaa wee ni na, u nan dan ke u nan na kinimbora aatun yoli la.

⁹Unii umok ye Uwumbor aabo na, Uwumbor aabimbin bi u ni. Nima pu, waan ki li beenin tun titunwanbir. Ute le ye Uwumbor. Nima pu, waan nmaa dii titunwanbir aasan. ¹⁰Unii umok kaa nani ni nan na aa ye Uwumbor aabo. Unii umok kaa gee una aabo na, u mu aa ye Uwumbor aabo. Nima le cha ni beer binib bi ye Uwumbor aabim na, ni binib bi ye kinimbora aabim na.

Ni li gee tob

¹¹Naah nan piin ki dii Yesu aasan ki di nan saa din na, naah nun tibar ti na le ye ke, “Cha ti li gee tob.” ¹²Taa cha ti

li bi ke Keenn na. U nan ye kinimbora ki kaa nan na aani la, le ki ku unaal. Ba pu u ku unaal? Uma Keenn aatun aa nan nan. Unaal ma aatun nan nan. Nima le nan cha u ku u.

¹³Nnaabitiib, dulnyaa aanib yaa nan nimi kan, taa cha ni gar nimi man. ¹⁴Taah gee tinaabitiib na, nima le cha ti bee ke ti nyan nkun ni, ki kpa limofal li kaa kpa ndoon na. Unii umok kaa gee una aabo na, u beenin bi nkun ni la. ¹⁵Unii umok nan una aabo na, u ye unikur la. Ni nyi ke unikur ubaa aa kpa limofal li kaa kpa ndoon na. ¹⁶Yesu nan sil timi aasisiiaan ki kpo ti pu. Nima le cha ti bee ngeehm aah ye pu na. Ni nan ke ti mu ga nmaa kpo tinaabitiib pu. ¹⁷Unii yaa kpa liwankpal ki yaa kan una aabo bi igiin ni ki yaa kaa san u kinimbaak kan, Uwumbor aageehm aa bi usui ni. ¹⁸Maabim, taa cha ti li gee binib timob ni baanja. Nima ye fam la. Cha ti li gee bi mbamom, ki li ter bi. ¹⁹Nima le ga cha ti bee ke ti dii mbamom aasan. Nima le ga cha ti li kpa nsuudoon Uwumbor chee. ²⁰Ti yaa dak tisui ni ke timi aabor bii kan, cha ti li teer ke Uwumbor jer tisui, ki nyi tiwan momok. ²¹Maanigeekaab, ti yaa bee tisui ni ke timi aabor aa bii kan, ti kpa lipobil Uwumbor chee. ²²Ti kii waamob la, ki nani tiwan ni piir usui na. Nima pu, taah mee u tiwan ni na, u tii timi. ²³Waa tuk timi ke ti li nani pu na le ye ke: ti gaa Ujapoon Yesu Kristo ki kii, ki li gee tob, uma Yesu aah tuk timi pu na. ²⁴Unii umok kii Uwumbor aamob na, u bi Uwumbor ni. Uwumbor mu bi u ni. U tii timi Waafuur Nyaan, nima le cha ti bee ke u bi ti ni.

Binib bi nmanni nimi na aabor

4 Maanigeekaab, binib yaa len ke bi kpa Uwumbor Aafuur Nyaan kan, ni taa pak bi momok. Ni lik baah len pu na, aan ki bee ke ni ye Uwumbor Aa-

fuur Nyaan le cha bi len aan naa ye. Biɲmaɲmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir, ki len ke bi ye Uwumbɔr aabɔn-abtiib, kaa ye. ²Uɔɔnabr umɔk len ke Yesu Kristo nan kpaln unii ki dan dulnyaa wee ni na, uma le kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan. Nima le ga cha ni bee binib bi kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan na, ni binib bi kaa kpa na. ³Uɔɔnabr umɔk len ke Yesu aa kpaln unii na kan, udaan ngbaan aa kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan. U ye Kristo aadin aabɔnabr la. Ni nan gun ke Kristo aadin aabɔnabtiib ga dan. Dandana wee, bi fuu ni dulnyaa ni a.

⁴Maabim, ni ye Uwumbɔr yaab la. Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu bi nisui ni na jer kinimbɔɲ ki bi dulnyaa wee ni na. Nima pu le ni nyan Yesu aadin aabɔn-abtiib ngbaan. ⁵Bi ye dulnyaa yaab la. Nima pu le bi len dulnyaa aabɔr, le dulnyaa aanib pel baah len pu na. ⁶Tima kan, ti ye Uwumbɔr yaab la. Unii umɔk nyi Uwumbɔr na pel taah len pu na. Unii umɔk kaa ye Uwumbɔr yoo na aa pel taah len pu na. Nimina le ga cha ti bee binib bi kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan mu ye mbamɔn na, ni binib bi ye Yesu aadin aabɔnabtiib na.

Uwumbɔr ye ngeehm la

⁷Maanigeekaab, cha ti li gee tɔb. Ba pu? u cha binib gee tɔb na le ye Uwumbɔr. Unii umɔk gee unaabitiib na, u ye Uwumbɔr aabo la, ki nyi Uwumbɔr. ⁸Uwumbɔr ye ngeehm la. Nima pu na, unii u kaa gee unaabitiib na, waa nyi Uwumbɔr. ⁹Uwumbɔr nan tun ni Uɲapɔnbaal dulnyaa wee ni ke ti nan kan limɔfal li kaa kpa ndoon na u pu. Nimina le mɔk timi ke u gee timi. ¹⁰Ngeehm aa ye ke timi le gee Uwumbɔr. Ngeehm ye ke Uwumbɔr le gee timi, ki tun ni Uɲapɔn dulnyaa ni, u nan sil timi aasisi-yaan ki di ubaa toor kitork tii Uwumbɔr, timi aatunwanbir pu. Uma pu, le Uwumbɔr ga di cha pinn timi.

¹¹Maanigeekaab, Uwumbɔr aah gee timi sakpen kina na, ni ɲan ke ti mu li gee tɔb. ¹²Unii ubaa aa kee kan Uwumbɔr. Ti yaa gee tɔb kan, Uwumbɔr bi ti ni la, nima le ti gee tɔb mbamɔm, waah ban pu na.

¹³Tɔ, u tii timi Waafuur Nyaan. Nima le cha ti bee ke ti bi u ni, u mu bi ti ni. ¹⁴Tinimbil nan kan Uwumbɔr Aajapɔɔn, le ti jin seeraa ke Ute tun ni u dulnyaa wee ni, ke u nan gaa dulnyaa ni aanib lii. ¹⁵Unii umɔk len binib aanimbil ni ke Yesu le ye Uwumbɔr Aajapɔɔn na kan, Uwumbɔr bi u ni la, u mu bi Uwumbɔr ni. ¹⁶Ti nyi Uwumbɔr aah gee timi pu na, ki pak ke u gee timi la.

Uwumbɔr ye ngeehm la. Unii umɔk gee binib n-yoonn mɔmɔk na, u bi Uwumbɔr ni la, Uwumbɔr mu bi u ni. ¹⁷Ti gee binib mbamɔm ke ti li kpa lipobil bundaln Uwumbɔr ga ji binib tibɔr na. Ba pu? Yesu aah bi pu na, ti mu bi kina le dulnyaa wee ni. ¹⁸Unii u gee Uwumbɔr na aa san ijawaan. Unii yaa kpa ngeehm mbamɔm kan, ngeehm ngbaan nyan ijawaan u ni. Unii u san ijawaan na aa gee Uwumbɔr mbamɔm; ijawaan ye falaa la.

¹⁹Uwumbɔr le nan puen gee timi. Nima pu le ti mu gee u. ²⁰Unii yaa len ke u gee Uwumbɔr ki yaa nan una aabo kan, u ye unyamɔndaan la. U yaa kaa gee una aabo u unimbil waa u na kan, u ga ɲa kinye ki li gee Uwumbɔr u unimbil aa waa u na? ²¹Yesu aah nan tuk timi pu na le ye ke: unii u gee Uwumbɔr na, u li gee una aabo mu.

Taah nyan dulnyaa aabimbin pu na

5 Unii umɔk pak ke Yesu ye Kristo u gaa timi lii na, udaan ngbaan ye Uwumbɔr aabo la. Unii umɔk gee ubo aate na, u ga li gee waabo mu. ²Ti yaa gee Uwumbɔr ki kii waamɔb kan, nima le cha ti nyi ke ti gee waabim. ³Ti yaa gee Uwumbɔr kan, naatataa le ye ke

ti kii waamɔb. Le waamɔb aa pɔɔ. ⁴Ba pu? binib bimɔk ye Uwumbɔr aabim na nyanɔni dulnyaa aatɔŋ. Taah gaa Yesu ki kii na, nima le cha ti nyanɔni dulnyaa aatɔŋ. ⁵Ulau nyanɔni dulnyaa aatɔŋ? Unii umɔk pak ke Yesu ye Uwumbɔr Aajapɔɔn na, uma le nyanɔni dulnyaa aatɔŋ.

Yesu Kristo aaseeraadam

⁶Yesu Kristo le ye u nan dan dulnyaa wee ni na, le Jonn muin u nnyun ni. Baah nan ku u na, le waasin nyan. Naa ye ke Jonn muin u nnyun ni baanja la, bi nan ku u ki kpee, le waasin nyan. Uwumbɔr Aafuur Nyaan mɔk timi ke nimina ye mbamɔn la; ba pu? Nfuur Nyaan ye mbamɔndaan la. ⁷⁻⁸Jonn nan muin Yesu nnyun ni. U nan kpo, le waasin nyan. Nimina le mɔk ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. Nfuur Nyaan ngbaan mu mɔk ke u ye Uwumbɔr Aajapɔɔn. ⁹Kina le Uwumbɔr ji seeraa ki mɔk ke Yesu sil ye Ujapɔɔn. Ti pak binib aaseeraa la. Uwumbɔr aaseeraa jer binib yoo. ¹⁰Unii umɔk gaa Uwumbɔr Aajapɔɔn ki kii na, u pak Uwumbɔr aah len pu na. Unii umɔk kaa pak Uwumbɔr aah len pu na, u yin Uwumbɔr unyamɔndaan la; kinye pu? waa pak Uwumbɔr aah len Ujapɔɔn aabɔr pu na. ¹¹Uwumbɔr aah len pu na le ye ke u tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na, ke limɔfal ngbaan bi Ujapɔɔn ni. ¹²Unii umɔk kpa Uwumbɔr Aajapɔɔn na le kpa limɔfal ngbaan. Unii umɔk kaa kpa Uwumbɔr Aajapɔɔn na aa kpa limɔfal ngbaan.

Limɔfal li kaa kpa ndoon na

¹³M ɔmee tibɔr tee tii nimi bi gaa Uwumbɔr Aajapɔɔn ki kii na, ke ni bee

ke ni kpa limɔfal li kaa kpa ndoon na. ¹⁴Ti kpa lipobil ki mee Uwumbɔr ki bee ke ti yaa mee u tiwan ni ye waageehn na kan, u ɔun timi aameel la. ¹⁵Ti yaa bee ke u ɔun timi aameel kan, ti bee ke ti kan taah mee u tiwan ni na la.

¹⁶Unii yaa kan una aabo tun titunwanbir ti kaan cha u kpo na kan, u ga mee Uwumbɔr tii u. Le Uwumbɔr ga tii u limɔfal. Binib bi tun titunwanbir ti kaan cha bi kpo na, Uwumbɔr ga tii bi limɔfal. Le titunwanbir ti cha binib kpo na mu bi. Maa len ke ni li mee Uwumbɔr tii binib bi tun titunwanbir ngbaan na. ¹⁷Lituln limɔk kaa ɔan na po ye titunwanbir la. Titunwanbir ti kaan cha binib kpo na mu bi.

¹⁸Ti nyi ke unii umɔk ye Uwumbɔr aabo na aa ki tun titunwanbir; ba pu? Uwumbɔr Aajapɔɔn kii u, le kinimbɔŋ aan ɔmaa ɔa u nibaa.

¹⁹Ti nyi ke ti ye Uwumbɔr aabim la, ki nyi ke dulnyaa aanib mɔmɔk bi kinimbɔŋ aɔɔal ni la.

²⁰Ti nyi ke Uwumbɔr Aajapɔɔn nan dan ki nan tii timi nlan ke ti bee Uwumbɔr, u ye Uwumbɔr bamɔnn na la. Ti bi Ujapɔɔn Yesu Kristo ni, nima le ti bi Uwumbɔr bamɔnn mu ni. Uma le ye Uwumbɔr bamɔnn, ni limɔfal li kaa kpa ndoon na daan.

²¹Maabim, ni nyan nibaa ɔjiwaa ni man.

Lelee aagbaŋ ki

JONN

ŋmee ki na

1 Min Jonn u ye uninkpel na le ŋmee tibɔr tee tii nimi Yesu aanib, nimi bi Uwumbɔr nyan bi na. M gee nimi mbamɔm la. Naa ye min baanja le gee nimi. Binib bimɔk nyi mbamɔn na mu gee nimi. ²Mbamɔn pu, le ti gee nimi. Mbamɔn ngbaan bi tisui ni, ki ga li bi ti chee n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

³Tite Uwumbɔr, ni Yesu Kristo u ye Tite Uwumbɔr Aajapɔɔn na, ga ter timi, ki san timi kinimbaak, ki tii timi nsuudoon, ki cha ti li dii mbamɔn aasan, ki li gee tɔb.

Mbamɔn ni ngeehm

⁴M kan ke ni ponn ni bibaa dii mbamɔn aasan, Tite Uwumbɔr aah tuk timi pu na. Le ni ŋa mi mpopiin sakpen.

⁵Yesu aanib, m gaŋ nimi, cha ti mɔmɔk li gee tɔb man. Maa ŋmee nkaal pɔɔn tii nimi. Taah nan piin ki dii Yesu aasan na, ti nan ŋun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. ⁶Ti yaa gee Uwumbɔr kan,

naatataa le ye ke ti li keei waamɔb. Naah nan piin ki dii Yesu aasan na, ni nan ŋun nkaal ngbaan la, le ki di nan saa din. Nkaal ngbaan le ye ke ti li gee tɔb n-yoonn mɔmɔk.

⁷Biŋmaŋmannim chuun dulnyaa wee ni ki wiir. Bi len ke Yesu Kristo aa nan kpɔln unii ki dan dulnyaa wee ni. Bima le ye biŋmaŋmannim ki ye Kristo aadim.

⁸Li nyi man, taa cha nimi aatuln bee yɔli. M ban ke ni kan naah tun lituln li na aapiin mɔmɔk la.

⁹Unii umɔk kaa beenin dii Kristo aabɔr, ki di tibɔyayan kpee ti pu na kan, waa gaa Uwumbɔr. Unii umɔk beenin dii Yesu aabɔr na kan, u gaa Tite Uwumbɔr ni Ujapɔɔn mɔmɔk la. ¹⁰Unii yaa dan ni chee ki joo ni tibɔr ti kaa ye Kristo aabɔr na kan, ni taa cha u koo ni nido. Hali ni taa doon u. ¹¹Unii u doon u na kpɔln ubakaato le na.

Kookoo aabɔr

¹²M kpa tibɔr sakpen ki ban m tuk nimi; m mu aa ban m ŋmee ti kigbaŋ kee ponn ni. M dak ke m ga mann nimi, ki len ni chee, aan ti li kpa mpopiin mbamɔm.

¹³Ninaabitii bi Uwumbɔr lee bi na dooni nimi la.

*Taataa aagbaŋ ki***JÖNN***ŋmee ki na*

1 Min Jönn u ye uninkpel na dooni si, njögeehn Gayus. M gee si mbamöm la.

²Njögeehn, m mee Uwumbör tii si, ke aa li kpa laafee, ki kani tinyoor, ke saawiin aah kpa tinyoor Uwumbör chee pu na. ³Tinaabitiib bibaa dan do, ki nan tuk mi saah dii mbamöm pu na. Le ni ŋa mi mpopiin sakpen a. Aa sil dii mbamöm la. ⁴M yaa ŋun ke maabim dii mbamöm kan, ni ŋani mi mpopiin la. Nibaa aa bi ki ŋani mi mpopiin ki jer kina.

⁵Njögeehn, m nyi ke aa ter Yesu aanib bi ye bicham na n-yoonn mömök; saah kaa nyi bi na mu, aa ter bi la. Saah ŋani kina na, aa ŋani mbamöm la. ⁶Bi tuk m ni Yesu aanib bi bi do na saah gee bi pu na. Aa pök aabaa, ki li beenin ter bi baasachuln ponn ni. Ter bi Uwumbör aah ban pu na. ⁷Yesu pu, le bi chuun tuk binib waabör, kaa gaal tiwan nibaa binib bi kaa dii Yesu aasan na chee. ⁸Nima pu, ni ŋan ke timi bi dii Yesu aasan na li ter bi. Ti yaa ter bi kan, ti ter bi ke bi tuk binib Yesu aabör ti ye mbamön na la.

⁹M nan ŋmee tibör tibaa tii Yesu aanib. Le Diotrefes aa gar ti. U ban ke u li ye Yesu aanib aayidaan. ¹⁰U len tiböbir ki gee inyamön paani timi. Waah ŋa kina na, waa faar. Tinaabitiib yaa dan kan, waa channi bi tichann. Binib bi ban ke bi chann bi tichann na, u kiir bi, kaa kii, ki ban ke u jenn nyan bi Yesu aanib ponn ni. M yaa fuu ni kan, m ga baa u waah ŋani pu na, aan ti nyan mpaan pu.

¹¹Njögeehn, taa dii unii u kaa ŋan na aataabuu. Li dii unii u ŋan na aataabuu. Unii umök ŋani ni ŋan na kan, u ye Uwumbör yoo la. Unii umök ŋani ni kaa ŋan na kan, waa nyi Uwumbör.

¹²Binib mömök pak Demetrius. Waah dii mbamön aasan pu na le mök ke u ye unii. Ti mu pak u. Aa bee ke taah len pu na, ti gbii la.

Kookoo aabör

¹³M kpa tibör sakpen, ki ban m tuk si. Maa ban m ŋmee ti kigbaŋ kee ponn ni.

¹⁴M dak ke ni yaa kpee siib kan, m ga kan si, ki len aa chee.

¹⁵Uwumbör tii si nsuudoon.

Yesu aanib bi bi do na dooni si. Aa doon Yesu aanib bi bi aa chee na mömök ubaabaa tii timi.

Kigbaŋ ki

JUUD

ŋmee ki na

1 Min Juud, u ye Yesu Kristo aatutunn, ni Jems aanaal na le ŋmee tibɔr tee tii nimi bi Uwumbɔr lee nimi na. U gee nimi, ki joo nimi Yesu Kristo pu la.

²M mee Uwumbɔr ke u moo san nimi kinimbaak, ki tii nimi nsuudoon, ki cha ni li gee tɔb mbamɔm.

Bibiindam aah ɲani pu na

³Maanigeekaab, nnimbil nan man ke m ŋmee kigbaŋ ki tuk nimi Uwumbɔr aah gaal timi lir pu na aabɔr tii nimi. M mu aa ŋmee kina; ba pu? ni muk mi ke m ŋmee kigbaŋ ki gaŋ nimi ke ni li pɔɔni nibaa ki li joo Uwumbɔr aabɔr, ki yii binib bi bii ti na. Uwumbɔr le nan di tibɔr ngbaan tii waaninyaam. Ubaa taa kpeln ti. ⁴Budabu cha m gaŋni nimi kina na le ye ke binib bibaa nan koo ni nikaasisik ni, ki ŋmanni nimi. Baa san Uwumbɔr. Bi len ke Uwumbɔr aah di cha pinn timi pu na, ti yaa gɔr kidagook kan, waan daa titafal. Bi yii Tidindaan Yesu Kristo. Uma baanja le ye Tidindaan. N-yaayoonn na, Uwumbɔr aabɔn-abtiib nan ŋmee ke Uwumbɔr ga daa bibiindam ngbaan aatafal.

⁵Ni nyi maah ga tuk nimi pu na mɔmɔk. Le m ban m teer nimi. Uwumbɔr nan nyan Israel yaab Ijpt aatiŋ ni ki gaa bi lii. Le u mu nan ku bi ponn ni binib bi kaa gaa u ki kii na.

⁶Teer man, Uwumbɔr aatuuntiib bi nan di cha Uwumbɔr aah tii bi lituln li na, ki nyan ni bido paacham na aabɔr. Uwumbɔr nan buu bi tikululn ti baan ŋmaa buur ti na, ki di bi ɲa mbɔmbɔɔn mu bi kitiŋ aataab na ni, ki nan saa nwiin mundaln u ga ji bi tibɔr ki siin bi ntafadaan na. ⁷Teer man, Sodom ni

Gomora aatim, ni itingbaan na aanib bi nan gɔr kidagook, ki mu yii bipiib ki ban bijab na aabɔr. Uwumbɔr nan daa bitafal, ki di bi ɲa mmii mu kaan junn na ni, ni le ye nsurm ki tii titunwanbir-dam mɔmɔk.

⁸Le bibiindam bi bi nikaasisik ni na aa gar nsurm ngbaan. Bi mu ɲani ke binib ngbaan aah nan ɲani pu na la. Bi len ke bi daŋ tidaŋ ti mɔk bi ke bi gɔr kidagook, ki seei Uwumbɔr aatuuntiib, ki taa kii unii ubaa aamɔb na. ⁹Maikel u ye Uwumbɔr aatuuntiib aaninkpel na aa nan gee ke u sii kinimbɔŋ. U ni kinimbɔŋ nan kpak kinikpakpak Moses aawon pu, ke ulau ga yoor u. Maikel mu aa gee ke u sii kinimbɔŋ ki bii ki. U nan po bui ki ke, “Uwumbɔr li kae si.” ¹⁰Bibiindam ngbaan ma seei Uwumbɔr aatuuntiib la, kaa nyi baah bi pu na. Bi ɲani bisui aah gee pu na, ke ipeel i kaa dak ilandak na aah ɲani pu na. Nima le Uwumbɔr ga daa bitafal. ¹¹Tibɔbir bi bi pu la. Bi yii Uwumbɔr aamɔb ke Keenn aah nan yii pu na. Bi mɔk binib mmɔkm mu kaa ɲan na ŋimombil pu, ke Balaam aah nan ɲa pu na. Bi yii baaninkpiib aamɔi ke Kora aah nan yii pu na. Uwumbɔr ga bii bi mu. ¹²Ni yaa kpaan ni ji tijikaar Uwumbɔr aadiik ni kan, bi sak nikaasisik ni ke tijɔŋ aah likr libɔkul pu pu na; ba pu? bi kpaan ji ni chee, kaa san Uwumbɔr. Bi ban ke bi kpiin bibaa baanja la. Baa kpa tɔnyoor. Bi naahn utaal u yun ki bɔln ki joo ni libuln kaa nu na la; ki naahn isui i kaa lu ɲisubil ki kpo ki kpukr lir na la. ¹³Bi tun inimɔɔn aatuln la, ki naahn nnyusakpem aanyunkpenn ti ɲani tipupukr ni tijɔŋ nnyun aagbaan na la, ki ki naahn ŋɲɲmabil ɲi kaa chuun ɲaasan ni na. Uwumbɔr ga di bi ɲa mbɔmbɔɔn ni, n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

¹⁴Tɔ, Enok, u nan ye Adam aayaabisɔsɔk loloob na, nan puun len Uwumbɔr aah ga ɲa bibiindam ngbaan pu na ke, “Li pel man, Uwumbɔr ni

waatuuntiib ɲichur kipiik ga dan ¹⁵ki nan ji binib mɔmɔk tibɔr, ki ga bii titunwanbirdam mɔmɔk; ba pu? bi yii Uwumbɔr, ki tun titunwanbir waah kaa gee pu na, ki len tibɔbir u pu.”

¹⁶Bibiindam ngbaan ɲulni n-yoonn mɔmɔk; tiwan nibaa aa mɔ bi chee. Bi dii tiwan ni kaa ɲan na aakpeek, ki len mpɔɔn pu ki kpa kipupuk, ki pak bi-wankpadam, ɲimombil pu.

Nsurm ni nsakm aabɔr

¹⁷Maanigeekaab, teer man Tidindaan Yesu Kristo aakpambalb aah nan tuk nimi pu na, ¹⁸ke kookoo aayoonn ni, binib ga li bi ki ɲani bininyaam mbɔnyun, ki dii tiwan ni kaa ɲan na aakpeek, Uwumbɔr aah kaa gee pu na.

¹⁹Binib ngbaan yakr Yesu aanib la, ki dii bisui aah gee pu na, kaa kpa Uwumbɔr Aafuur Nyaan. ²⁰Maanigeekaab, naah gaa Uwumbɔr aabɔr ti ye chain na pu na, ni li moo dii waasan mbamɔm, ki li mee u Waafuur Nyaan aapɔɔn pu, ²¹ki li

ye binib bi Uwumbɔr ga li gee bi na, ki kii buyoonn Tidindaan Yesu Kristo ga tii timi limɔfal li kaa kpa ndoon na, waan-imbaasaln pu na.

²²Binib bibaa joo beeni la. San bidam kinimbaak man, ²³ki ter bibaa mu ke bi ɲmar ki nya ntafadaan ni. San bibaa mu kinimbaak man, ki li nan baatunwanbir ti ɲa bi tijɔɲ na, ki li san ijawaan baatunwanbir taa doo nimi.

Kipak aameel

²⁴Uwumbɔr u wiin chain na ga li ɲmaa joo nimi, ni taa lir, ki ga ɲmaa di nimi siin unimbiin ni, le ni ga li kpa mpopiin sakpen, kaan li kpa taani ubaa. ²⁵Uwumbɔr baan baanja le bi. Tidindaan Yesu Kristo pu le u nyan timi ntafadaan ni, ki gaa timi lii. Uwumbɔr le yeh nnyun, ni mpakm, ni mpɔɔn mɔmɔk, ni tiwan mɔmɔk, n-yoonn mu jer na, ni dandana wee, ni n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

TIBOKPIIRKAAN

(REFELEESIONN)

1 Tibor tee le Uwumbor nan tuk Yesu Kristo ke u nan kpiir tuk waatutum. Ti ye tibor ti ga na woween na la. Le Yesu nan tun waatuun ke u buen waatutunn Jonn chee ki ti tuk u tibor ngbaan. ²Uwumbor ni Yesu Kristo aah tuk Jonn tibor ti, ki mak u tiwan ni na, le u nmee ni momok kigbarj ponn ni. ³Unii u karn Uwumbor aabor timina binib animbil ni na, Uwumbor aanyoor bi u pu. Binib bi gun ki na taah len pu na, Uwumbor aanyoor bi bi mu pu. Ba pu? buyoonn tibor tee ga nan na aa ki daa.

U doon Yesu aanib bi bi ntim mulole ni na

⁴⁻⁵Min Jonn le nmee kigbarj kee ke m tii Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na. Uwumbor u nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ni Waafuur mulole mu bi waaborjal chee na, ni Yesu Kristo, na tinyoor na ni pu, ki tii nimi nsuudoon. Yesu Kristo len mbamon, ki puen fikr nkun ni, ki ye dilynayaa wee ni aaborb aayidaan.

U gee timi la, ki di waasin finn timi, ki nyan timi titunwanbir ni, ki gaa timi lli, ⁶ki na timi waanaan ni aanib bi ye bitotoorb na, ke ti li tun lituln tii Ute Uwumbor. Uma Yesu le ye uyimbidaan, ki kpa mpoom momok n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.

⁷Lik, u ga dii ntaalangbam ni ki dan. Binib momok animbil ga kan u. Binib bi nan saa u na mu ga kan u. U pu, le ginibol nimok bi dilynayaa wee ni na ga wii. Ni ye mbamon la. Amii.

⁸Tidindaan Uwumbor, u yeh mpoom momok, ki nan bi, ki beenin bi, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na le len ke uma le ye Alfa ni Omega,[¶] mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.

Yesu aah kpiir ubaa mak Jonn pu na

⁹Min Jonn u ye nina aabo na, m ni nimi kpaan ki ji falaa ni suklaa Yesu pu, ki ye waanaan ni aanib. Uwumbor aabor ni Yesu aaboryaan tee pu, le bi nan di mi kaan lidikl li bi yin li ke Patmos na pu. ¹⁰Tidindaan aakpaakool daal le Uwumbor Aafuur Nyaan nan fir m pu. Le m gun neel sakpiin len mpuwob ke kakaan na, ¹¹ki bui mi ke, "Nmee saah ga kan pu na kigbarj ni, ki di kigbarj ngbaan tun Yesu aanib bi bi Asia aatim mulole ni na chee, bi bi Efesus aatij ni, ni Simina aatij ni, ni Pegamum aatij ni, ni Tiataira aatij ni, ni Sadis aatij ni, ni Filadelfia aatij ni, ni Laodisea aatij ni na."

¹²Le m fenn lik ke m bee udaan u len m chee kina na. Maah fenn na, le m kan salmaa aawan ni pu karyaatiib tagni na tiwan nilole, ¹³ni unii u naahn Unibon Aabo na, bi bikaasisik ni, ki pee libokul li pii utaafar na, ki buu salmaa aagbapapaln ubij chee.^{§§} ¹⁴Uyil ni waayikpir piin chain, ke tikokonn na. Unibil wiin ke mmii na. ¹⁵Utaafar mu wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na. Uneel mu fuuk ke bunyob sakpem aanyun na. ¹⁶Le u joo inmabi ilole ungangii ni. Kijaak aajuk ki ka nipepel momok njilee na mu bi umob ni. Unibil wob wiin chain, ke nwiin aah wiin chain pu nwiin pu na. ¹⁷Maah kan u na, le m lir gbaan unimbiin ni ke maah kpo le na. Le u di ungangii paan m pu, ki bui mi ke, "Taa san ijawaan. Min le ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan. ¹⁸Min le ye umofadaan. M nan kpo, le ki fikr,

[¶]**1:8** : Alfa ni Omega aatataa le ye mpiin ni ndoon.

^{§§}**1:13** : Lik Daniel 7.13; 10.5.

ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki joo nkun ni kitekpiitiŋ aasaafii tiib. ¹⁹Nima pu na, ŋmee saah kan pu na, ki ŋmee naah bi pu dandana wee na, ki ŋmee naah ga nan ŋa pu n-yoonn mu choo na na. ²⁰Saah kan iŋmabi ilole i ŋŋangii ni, ki kan salmaa aawan ni pu karya a tiib tɔŋni na tiwan nilole na, naataataa le ye ke iŋmabi ilole ngbaan si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aatuuntiib aasisiiaan. Karya a tiib aah tɔŋni tiwan ni pu, aan ni ye nilole ngbaan mu si maanib bi bi ntim mulole ngbaan ni na aasisiiaan.

Efesus aatiŋ aanib aabɔr

2 “Ŋmee kigbaŋ tii maanib bi bi Efesus aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u joo iŋmabi ilole ngbaan ŋŋangii ni, ki chuun salmaa aawan ni pu karya a tiib tɔŋni na tiwan nilole na aakaasisik ni na le len tibɔr timina: ²M nyi naah tun lituln lini-maln pu na, ki nyi naah kpa limɔr pu na, ki nyi ke ni yii bibiindam, ke ni lik binib bi ŋmanni ke bi ye maakpambalb kaa ye na aabimbin aah bi pu na, ki bee ke bi ye biŋmaŋmannim la. ³Ni kpa limɔr la. M pu, le ni ji falaa, kaa bakr. ⁴Tɔ, m mu galn nimi; ba pu? naa ki gee mi ke naah nan gee mi njan pu na. ⁵Teer man naah nan bi pu, kaa ki bi kina dandana wee na, ki kpeln nimi aabimbin man, ki ki li ŋani ke naah nan ŋani njan pu na. Ni yaa kaa kpeln nimi aabimbin kan, m ga dan ni chee ki nan chuu nyan nimi aakarya a ngbaan, le naan ki li ye maanib. ⁶Tɔ, ni mu nan Nikolas aanib aah tun pu na. Naah nan baatuln na, nima le ŋan; m mu nan baah tun pu na.

⁷“U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umɔk nyan na, m ga cha u moo limɔfal aasubil ŋi bi Uwumbɔr do, aan bi yin nima chee ke Paradais* na.

Simina aatiŋ aanib aabɔr

⁸“Ŋmee kigbaŋ tii maanib bi bi Simina aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u ye mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan, ki nan kpo ki ki fikr na le len tibɔr timina: ⁹M nyi naah ji falaa sakpen pu na, ki ye bigiim pu na; ni mu tee ye biwankpadam le Uwumbɔr chee. M nyi binib bibaa aah sii nimi pu na. Bi len ke bi ye Juu yaab, le kaa ye; bi ye kinimbɔŋ aanib la. ¹⁰Ni ga ji falaa dandana wee; ni mu taa san ijawaan man. Kinimbɔŋ ga di ni ponn ni bibaa ŋa kiyondiik ni, aan ni kan ntɔŋ, le ni ga ji falaa iwiin kipiik. Ni li dii maasan mbamɔm ki nan saa nkundaal man. Le m ga nan tii nimi lipal li ye limɔfal li kaa kpa ndoon na.

¹¹“U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umɔk nyan na aan kan lelee aakun.

Pegamum aatiŋ aanib aabɔr

¹²“Ŋmee kigbaŋ tii maanib bi bi Pegamum aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u kpa kijaak aajuk ki ka ŋipepel mɔmɔk ŋilee na le len tibɔr timina: ¹³M nyi naah bi nin chee na, ke ni bi kitin ki ye kinimbɔŋ aatiŋ na ponn ni la. Ni mu beenin si nchar ni la, kaa yii mi. Buyoonn bi nan ku maaseeraadaan bamɔnn Antipas nikaasisik ni, kinimbɔŋ aah bi nin chee na, naa nan yii mi. ¹⁴Tɔ, m mu galn nimi tibɔr tibaa pu. Ba pu? Ni ponn ni bibaa joo Balaam aamɔkm; uma le nan mɔk Ubɔr Balak waah ga ŋa pu ki tɔŋ Israel yaab bi ti ŋmɔ libaawol aanann, ki gɔr kidagook, aan Uwumbɔr daa bitafal na. ¹⁵Binib bibaa mu bi ni ponn ni, ki ŋani kina, ki dii Nikolas aanib aamɔkm kina. ¹⁶Nima pu na, kpeln nimi aabimbin man. Ni yaa kaa kpeln nimi aabim-

*2:7 : Paradais aataataa le ye ke “isui i lu ŋisubil ŋi mɔ sakpen na aasaak.”

bin kan, m ga fuu ni mala, ki di kijaak aajuk ki bi mmɔb ni na jan binib ngbaan.

¹⁷“U kpa litafal na kan, u ɲun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

“Unii umɔk nyaɲ na kan, m ga tii u ti-jikaar ti bɔr aan bi yin ti ke mana[†] na, ki ga tii u litakpapiln li liyimbipɔln ɲmee li pu na. Ubaa aan li nyi liyimbipɔln ngbaan; unii u gaa li na baanja le ga li nyi.

Tiataira aatiɲ aanib aabɔr

¹⁸“ɲmee kigbaɲ tii maanib bi bi Tiataira aatiɲ ni na aatuun ke min Uwumbɔr Aajapɔɔn u kpa ɲinimbil ɲi wiin ke mmii na, ni titaafar ti wiin ke baah pur tikur ti mmii ni na aah wiin pu na le len tibɔr timina: ¹⁹M nyi naah tun pu na, ki gee binib pu na, ki gaa mi ki kii pu na, ki kpa limɔr pu na, ki tun lituln dandana wee ki jer naah nan tun njan pu na. ²⁰Tɔ, m mu galn nimi; ba pu? ni ɲmin ki lik Jesebel, upii u len ke u ye Uwumbɔr aabɔnabpii kaa ye na. U ɲmanni maatutum, ki tuk bi ke bi yaa gɔr kidagook ki ɲman libaawol aanann kan, naa bir. ²¹M tii u nsan ke u kpeln waabimbin, u mu aa ban u di cha kidagook aatuln. ²²U ni binib bi dii ki gɔr kidagook na yaa kaa kpeln baabimbin ki di cha waatuln kan, m ga cha bi ji falaa sakpen, ²³ki ga ku waabim mu. Le maanib bi bi ɲipepel mɔmɔk na ga bee ke min le nyi bisui ni aah bi pu na. M ga tii ni ponn ni unii mɔmɔk waatuln aah ɲeer pu na.

²⁴⁻²⁵“Tɔ, nimi bibaa mu bi Tiataira aatiɲ ni, kaa dii Jesebel ngbaan aamɔkm, kaa bae kinimbɔɲ aatuln li bi yin li ke ‘tibɔr ti nyoo na.’ Nimi le m len ke ni li joo naah kpa tibɔr ti na, ki nan saa bundaln m ga fuu ni na. Maan bui nimi ke ni ɲa tiwan nibaa ki kpee. ²⁶Binib bimɔk

nyaɲ ki tun maatuln n-yoonn mɔmɔk na, m ga tii bi tininkpir bi li joo ɲinibol na, ke maah gaa Nte Uwumbɔr chee tininkpir pu na. ²⁷Le bi ga li joo ɲi mpɔɔn pu, ki gbaa wii ɲi yak yak ke tiyakr aabuul na.[‡] ²⁸M ga tii bi liɲmabil naanyuun mu.

²⁹“U kpa litafal na kan, u ɲun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Sadis aatiɲ aanib aabɔr

3“ɲmee kigbaɲ tii maanib bi bi Sadis aatiɲ ni na aatuun ke min u kpa Uwumbɔr Aafuur mulole ki joo iɲmabi ilole ɲɲaal ni na le len tibɔr timina: M nyi naah tun pu na, ki nyi ke ni naahn ke ni kpa limɔfal le na, ki mu tee kpo. ²Fiin man, ki toor nimi aabimbin, ki dii Uwumbɔr mbamɔm ki jer naah dii u pu dandana wee na; nimi aatuln aa gbiin Uwumbɔr aanimbil. ³Nima pu na, teer man naah nan ɲun Uwumbɔr aabɔr ki gaa ti pu na. Ni li kee ti man, ki kpeln nimi aabimbin. Ni yaa kaa finn ngeen pu kan, m ga dan ni chee ke unaayuk aah ga dan pu na. Naan li nyi buyoonn m ga dan ni chee na. ⁴Tɔ, ni ponn ni bibaa bi Sadis aatiɲ ponn ni, kaa tun titunwanbir. Bima le ga chuun m chee paacham, ki pee ɲibɔkupiin; ba pu? bi ɲeer kina. ⁵Unii umɔk nyaɲ na, m ga peen u libɔkupiln. Maan chuu ber waayimbi limɔfal aagbaɲ ni. M ga len ke u ye maanii, Nte Uwumbɔr ni waatuuntiib aanimbiin ni.

⁶“U kpa litafal na kan, u ɲun Uwumbɔr Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Filadelfia aatiɲ aanib aabɔr

⁷“ɲmee kigbaɲ tii maanib bi bi Filadelfia aatiɲ ni na aatuun, ke min Yesu u ye chain, ki ye mbamɔn, ki

[†]2:17 : Mana ye tijikaar ti Uwumbɔr nan tii Israel yaab buyoonn bi nan bi nteersakpiin ni kaa kpa nibaa bi ji na. Lik Nnyam 16.33.

[‡]2:27 : Lik Ilahn 2.8-9.

kpa Ubər David aasaafii na, yaa piir mbisaməb kan, ubaa aan ŋmaa piin mu; m yaa piin mu mu kan, ubaa aan ŋmaa piir mu, ⁸ min le len tibər timina: M nyi naah tun pu na. M bee ke ni kpa mpəɔn siib. Ni joo maabər, kaa yii maayimbil. M piir mbisaməb tii nimi, le ubaa aan ŋmaa piin mu. ⁹ M ga cha kinimbəɔŋ aanib bi mən nnyamən ke bi ye maanib, kaa ye na, dan ni chee ki nan gbaan kitiŋ ninimbiin ni, ki bee ke m gee nimi la. ¹⁰ Ni kii maabər, ki kpa limər. Nima pu na, m mu ga li lik nimi, ki nyan nimi falaa u ga pii dulnyaa aanib məmək ki təŋ bi na ni. ¹¹ M ga gir ni mala. Ni li beenin dii maasan mbaməm ke naah dii pu dandana wee na, ubaa taa leŋ nimi aapiin nsan ni. ¹² Unii umək nyan na, m ga ŋa u jatəlk Maawumbər Aadichal ni, le u ga li bi nima n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. M ga ŋmee Maawumbər aayimbil, ni waatiŋ ki ye Jerusalem pəɔn ki ga nyan ni u chee paacham na aayimbil u pu. M ga ki ŋmee maayimbipəln mu u pu.

¹³ “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.

Laodisea aatiŋ aanib aabər

¹⁴ “ŋmee kigbaŋ tii maanib bi bi Laodisea aatiŋ ni na aatuun ke min Yesu u ye mbamən, ki len ibamən, ki ye Uwumbər aah nan naan tiwan ni məmək na aayidaan na, le len tibər timina: ¹⁵ M nyi naah tun pu na; naa soon kaa ton mu; m ba ga li gee ke ni li soon, bee ni li ton. ¹⁶ Ni bi ke kinyubəbək ki kaa ton kaa soon mu na la; nima pu le m ga tii nimi mməb ni lii. ¹⁷ Ni len ke ni ye biwankpadam ki kan liwangol kaa lann nibaa, kaa tee nyi ke ni kpa kinimbaak, ki ye bigiim, ki ye bijoom, ki si niŋmeen la. ¹⁸ Nima pu na, m sur nimi ke ni daa m chee salmaa u bi di pu mmii ni aan u ŋa chain na, aan ki sil li ye biwankpadam; ki daa m chee tiwanpeenkaan ni piin na ki di peen, aan binib taa ki kan naah si

niŋmeen pu na; ki daa m chee linimbil aanyək ki di mee ninimbil aan ki likr. ¹⁹ Maah gee binib bimək na, m sur bi ki dar bitafal. Nima pu na, cha ninimbil li man aan ni kpeln nimi aabimbil man. ²⁰ Li pel man, m si mbisaməb chee ki kpaar jaaleŋ. Unii umək ŋun maaneel ki piir tii mi na, m ga koo ni u chee, ki nan ji u chee tijikaar, u mu ga ji m chee. ²¹ Unii umək nyan na, m ga cha u kal m chee maabərjal pu, ke m mu aah nan nyan pu ki kal Nte Uwumbər chee waabərjal pu pu na.

²² “U kpa litafal na kan, u ŋun Uwumbər Aafuur Nyaan aah tuk maanib pu na.”

Paacham yaab aah dooni Uwumbər pu na

4 Waah len ti doo na, le m kan Uwumbər do aabisaməb piir. Le nneel mu naahn kakaan ki len m chee njan na le len ke, “Dan paacham do, le m ga mək si budabu ga sil ŋa n-yoonn mue aapuwəb na.” ² Libuul ngbaan ni le Uwumbər Aafuur Nyaan yoor mi buen paacham. Le m ti kan libərjal si Uwumbər do; ubaa mu ka li pu. ³ U ka li pu na wiin chain ki piin, ki man. Waakpimanja u ye likal na mu lur goln libərjal ngbaan. ⁴ Le ŋijal moninko ni ŋinaa mu si gob libərjal ngbaan. Bininkpiib moninko ni binaa mu ka ŋijal ngbaan pu, ki pee tiwanpiln, ki chik salmaa aayikpupur. ⁵ Libərjal ngbaan chee moor lak lak ke utaal aah moor pu na, kifuk mu faa ke utaal aah tar pu na. Karyaa bilole mu wiin libərjal ngbaan aanimbiin ni, ki ye Uwumbər Aafuur mulole la. ⁶ Libərjal aanimbiin ni wəb naahn nnyusakpem, ki wiin chain ke kinimbilik aah wiin pu na.

Le tiwanfuurkaan ninaa mu si gob libərjal ngbaan. Tiwanfuurkaan ngbaan aanimbiin ni, ni nipuwəb mu nan ye ŋinimbil ŋmeen la. ⁷ Le nibaa naahn uchinn, nibaa mu naahn unaajabo, nibaa mu

aanimbil wɔb naahn unii la, nibaa mu naahn libɔrwiin li laani na. ⁸Ni mɔmɔk nan kpa ifeen iloloob, ki mu nan kpa ɲinimbil tiwon mɔmɔk pu. Nwiin pu ni kinyeek mɔmɔk, naa fuur; n-yoonn mɔmɔk ni len ke,

“Chain, chain, Tidindaan Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na ye chain la.

U nan bi, ki beenin bi,

ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

⁹Tiwanfuurkaan ninaa ngbaan le len kina, ki di mpakm, ni lisil, ni idoon tii Uwumbɔr u ka libɔrjal pu, ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. ¹⁰Tiwanfuurkaan ngbaan aah len kina na, le bininkpiib moninko ni binaa ngbaan gbaan Uwumbɔr u ka libɔrjal pu ki ga li bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aanimbiin ni, ki doon u, ki di baasalmaa aayikpupur bil waabɔrjal taab, ki len ke,

¹¹“Tidindaan Uwumbɔr, si le ɲeer ke ti pak si, ki nyuɲ si,

ki ɲeer aa li kpa mpɔɔn;

ba pu? si le naan tiwan mɔmɔk.

Saageehn pu le aa nan naan tiwan mɔmɔk.

Saageehn pu le ni mɔmɔk bi.”

Kigbaɲ ni Upihbo na

5 Le m kan Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na ɲub kigbaɲ uɲangii ni. Kigbaɲ ngbaan nan kpa ɲɲmeen ɲipepel mɔmɔk, ki dab ɲimɔgbɪn nfum mulole. ²Le m ɲun Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan len mpɔɔn pu ke, “ɲma ɲeer u dab kigbaɲ ngbaan ki kpar ki?” ³Le baa kan unii ubaa paacham, bee kitiɲ, bee kitiɲ aataab, u ga ɲmaa kpar kigbaɲ ngbaan ki lik ki ponn ni na. ⁴Baah kaa kan unii u ɲeer u kpar kigbaɲ ngbaan ki lik ki ponn ni na, nima pu le m wii pam. ⁵Le bininkpiib na ponn ni ubaa bui mi ke, “Taa ki wii. Lik, Yesu u pɔɔ ke uchinn, ki ye Juda aanibol ni aanii ubaa, ki ye Ubɔr David aayaabil

na le nyaɲ, ki ga ɲmaa dab kigbaɲ ki bi dab ki nfum mulole na, ki kpar ki.”

⁶Le m kan Upihbo si libɔrjal, ni tiwanfuurkaan ninaa, ni bininkpiib na aakaasisik ni. Upihbo ngbaan kpa libuel uneen ni ke baah kɔr u le na, ki kpa iyiin ilole ni ɲinimbil ɲilole ɲi ye Uwumbɔr Aafuur mulole mu Uwumbɔr tun ni mu ɲipepel mɔmɔk dulnyaa wee ni na.

⁷Le Upihbo ngbaan buen Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na chee, ki ti gaa kigbaɲ ngbaan uɲangii ni. ⁸Waah gaa kigbaɲ na, le tiwanfuurkaan ninaa ngbaan, ni bininkpiib moninko ni binaa ngbaan, nan gbaan unimbiin ni. Bi mɔmɔk gbaa tibar, ki joo salmaa aasambil ɲi gbii tulalee aayon na. Tulalee aayon ngbaan si Uwumbɔr aanib aameel aasisiyyaan. ⁹Le bi gaa ilahnpɔɔn ki tii Upihbo ngbaan ke, “Si le ɲeer aa gaa kigbaɲ ngbaan ki dab ki;

ba pu? aa nan kpo ki di saasin daa binib tii Uwumbɔr;

binib ngbaan nyan ɲitimbol

mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni,

ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na,

¹⁰Aa ɲa bi saanaan ni aanib bi ye bitoorb na,

bi ti tun lituln tii timi Aawumbɔr,

le bi ga li joo dulnyaa mɔmɔk.”

¹¹Le m lik ki kan Uwumbɔr aatuuntiib ɲichur ɲichur, kaa ti nyi baakahm. Bi si gob Uwumbɔr aabɔrjal, ni tiwanfuurkaan, ni bininkpiib ngbaan. ¹²Le m ɲun bi mɔmɔk len mpɔɔn pu ke, “Upihbo u bi nan kɔr u na le ɲeer u kan yiko, ni liwankpal, ni nlan, ni mpɔɔn, ni nnyuɲ, ni mpakm, ni idoon.”

¹³Le m ɲun binib bi bi paacham na, ni binib bi bi kitiɲ na, ni binib bi bi kitiɲ aataab na, ni tiwan nimɔk bi nnyusakpem ni na, ni Uwumbɔr aah naan tiwan nimɔk na mɔmɔk len ke, “Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na, ni Upihbo ngbaan

le yeh mpakm, ni lisil, ni nnyun, ni mpɔɔn,
n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

¹⁴Le tiwanfuurkaan ninaa ngbaan kii ke “Amii.” Bininkpiib ngbaan mu nan gbaan Uwumbɔr ni Upihbo ngbaan aan-imbii ni ki doon bi.

Ɔidab na

6M kan Upihbo ngbaan chuu dabr kigbarj ki bi nan dab ki nfum mulole pu na nibaa. Le m ɲun tiwanfuurkaan ninaa ngbaan ponn ni nibaa len ke utaal aah tar pu na ke, “Dan.” ²Le m lik ki kan utapiin. Unii u dik u pu na joo butɔm. Le bi tii u linyan aayikpupuk u di chinj. Le u buen u ti nyanj binib, ki sil ti nyanj bi.

³Le Upihbo ngbaan nan ki chuu dabr kigbarj ngbaan aadam leler. Le m ɲun tiwanfuurkaan leler len ke, “Dan.” ⁴Le utaman mu fuu ni. Bi nan tii unii u dik utaman ngbaan pu na kijaak aajuk sakpenj, le Uwumbɔr tii u mpɔɔn ke u cha dulnyaa aanib to butɔb ki ku tɔb.

⁵Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam tatar. Le m ɲun tiwanfuurkaan tatar len ke, “Dan.” Le m lik ki kan utanbɔn. Unii u dik utanbɔn ngbaan pu na nan joo tiwan ni bi joo ɲaɲni tijikaar na uɲaal ni. ⁶Le m ɲun nneel len tiwanfuurkaan ninaa ngbaan aakaasisik ni ke, “Tijikaar taa li wiir, taadaak li pɔɔ. Tɔ, taa bii nkpan ni ɲisubil aawanyukaan.”

⁷Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam nanar. Le m ɲun tiwanfuurkaan nanar aaneel len ke, “Dan.” ⁸Le m lik ki kan utanyɔnyɔn. Unii u dik u pu na aay-imbil ye Nkun. U bi yin u ke Kitekpitiinj na mu dii u. Le Uwumbɔr tii bi mpɔɔn ke bi di kijaak aajum, ni nkon, ni iween, ni ipeel ku dulnyaa aanib lipepel nanar wɔb.

⁹Le Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam ɲmuɲmur. Le m kan binib aawiin kitork aabimbiln taab, Uwumbɔr do. Bi ye binib bi bi nan ku bi na. Bi nan

moonni Uwumbɔr aabɔr ki tuk binib Yesu aabɔnyaan. Nima le cha bi ku bi. ¹⁰Le binib ngbaan aawiin teen mpɔɔn pu ke, “Tidindaan u ye chain ki ye mbamɔn na, ni ga yunn ki ti saa kinye pu aan aa ga ji dulnyaa aanib bi ku timi na aabɔr ki daa bitafal?” ¹¹Le Uwumbɔr peen bi mɔmɔk tikparpiipiin, ki bui bi ke u siin ke binib ku bitutunjeen aatɔtiib bi mɔmɔk dii Yesu na, ke baah nan ku bi pu na. Bi laa fuur siib ki nan saa n-yoonn ngbaan.

¹²Le m kan Upihbo ngbaan ki chuu dabr ndam loloob. Le kitiɲ derj sakpen. Le nwiin bɔln ke likekebɔln na. Le uɲ-mal mann ke nsin na. ¹³Ɔɲmabi nyan ni paacham ki lir kitiɲ ke kibunj aah ker ɲisubil ɲi kaa pur na lir pu na. ¹⁴Kitaa-paak kpab ki buen ke baah kpai kikapeek pu na. Le ɲijoo ni ɲidik mɔmɔk fii foor. ¹⁵Le dulnyaa aayidam, ni bibɔrb, ni butɔb aajab aayidam, ni biwankpadam, ni bipɔɔndam, ni binaagbiib mɔmɔk, ni bimalb mɔmɔk bɔr titakpalunn ni, ni ɲi-takpasakpiin taab ɲijoo paab, ¹⁶ki bui ɲijoo ni ɲitakpal ke, “Lir ti pu, ki biin ti pu, aan Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na taa li waa timi, Upihbo ngbaan mu aajuul taa pii timi; ¹⁷ba pu? baajuul aawiin sakpiin daal fuu ni a. Ɔjma ga ɲmaa sil?”

Israel aanib ɲichur nkub ni imonko ilee ni ɲinaa na

7Nimina aapuwɔb le m kan Uwumbɔr aatuuntiib binaa si dulnyaa aapepel mɔmɔk ɲinaa, ki kiir libuln ke li taa ki daa kitiɲ ni, ki taa daa nnyusakpem ni, ki taa daa isui ni. ²Le m kan Uwumbɔr aatuun uken nyan ni liwipuul wɔb ki dan paacham, ki joo ni Uwumbɔr u ye limɔfal daan na aadaan, ki nan teen mpɔɔn pu, ki tuk Uwumbɔr aatuuntiib binaa bi Uwumbɔr tii bi mpɔɔn ke bi bii kitiɲ ni nnyusakpem na ke, ³“Ni taa bii kitiɲ, bee nnyusakpem, bee isui ki li kii buyoonn ti ga nan daan timi Aawumbɔr aatutum aayigbeer pu na.” ⁴Le m ɲun

baah daan binib bi na aakahm. Bi nan ye binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa, ki nyan ni Israel aanibol mómók ni. ⁵⁻⁸Bi nan daan bi kina la:

Juda aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Rubenn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Gad aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Aser aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Naftali aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Manase aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Simeonn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Liifai aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Isakar aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Sebulunn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Josef aanibol aanib njichur kipiik ni njilee,

Benjaminn aanibol aanib njichur kipiik ni njilee.

Kinipaak sakpenj

⁹Nimina aapuwób le m kan kinipaak sakpenj. Ubaa aa ti ki nyi baakahm. Bi nyan njitimbol mómók aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imók bi dulnyaa wee ni na, ki si Uwumbór aabórjal ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni, ki pee tikparpipiin, ki njub tibókparfar biñaal ni, ¹⁰ki teen mpóon pu ke, “Timi Aawumbór u ka libórjal pu na, ni Upihbo ngbaan le nan gaa timi lii.” ¹¹Le Uwumbór aatuuntiib mómók si gob Uwumbór aabórjal, ni bininkpiib, ni tiwanfuurkaan ninaa ngbaan. Le Uwumbór aatuuntiib doon njichichik ki di binimbil kpaa kitij Uwumbór aabórjal taab ki dooni u, ¹²ki len ke, “Ni ye mbamón, timi Aawumbór le yeh mpakm, ni nnyuñ, ni nlan, ni

idoon, ni lisil, ni yiko, ni mpóon n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Amii.”

¹³Le bininkpiib na ponn ni ubaa baa mi ke, “Binib bi pee tikparpipiin na, bi ye ba aanib? Bi nyan ni la chee?”

¹⁴Le m bui u ke, “Maaninkpel, si le nyi.”

Le u bui mi ke, “Bi ye binib bi nyan falaa sakpiin ni, ki finn baakpar Upihbo ngbaan aasin ni aan ti ña ti tipipinn na.

¹⁵Nima le cha bi si Uwumbór aabórjal taab. Bi bi waadichal ni, nwiin pu ni kinyeek, ki tun lituln tii u. Uwumbór u ka libórjal ngbaan pu na ga li bi bi chee, ki biin bi pu. ¹⁶Nkon aan ki chuu bi, nnyunyuu mu aan ki chuu bi, nwiin mu aan ki see bi, ntoton mu aan ki ñun bi; ¹⁷ba pu? Upihbo u bi Uwumbór aabórjal aakaasisik ni na le ga kpiin bi, ki ga mók bi uyayak aanyun mu ga tii bi limófal na chee. Uwumbór ga per binimbil tinyunyunn mómók.”

Ñidab njilole na

8 Le Upihbo ngbaan chuu dabr ndam lolole. Le Uwumbór do ñmin chii chii ki yunn siib. ²Le m kan Uwumbór aatuuntiib bilole bi si Uwumbór aanimbiin ni na. Le bi tii bi kakaan tiib bilole.

³Le Uwumbór aatuun uken dan nan sil kitork aabimbiln chee, ki njub salmaa aasambil li bi joo tulalee aayon ñani li ponn ni na. Le bi tii u tulalee aayon sakpen u di kpee Uwumbór aanib mómók aameel pu, ki di ña salmaa aabimbiln li bi Uwumbór aabórjal aanimbiin ni na paab, ki di tii Uwumbór. ⁴Le tulalee aayon ngbaan aabaan, ni Uwumbór aanib aameel nyan Uwumbór aatuun ngbaan añaal ni, ki fii paacham Uwumbór aanimbiin ni. ⁵Le Uwumbór aatuun ngbaan moo mmii mu bi kitork aabimbiln paab na gbiin tulalee aayon aasambil ngbaan, le ki di mee yaa dulnyaa wee ponn ni. Le kifuuk faa, le utaal tar ki moor, le kitij denj.

Kakaan tiib

⁶Le Uwumbər aatuuntiib bilole bi ɲub kakaan tiib bilole na gor ke bi pii.

⁷Le Uwumbər aatuun njan yoo pii waakakaan. Waah pii waakakaan na, le ɲitaatakɲabil, ni mmii, ni nsin ɲmal tɔb ponn ni, ki nyan paacham ki lir ni kitiɲ. Le mmii gaa kitiɲ ligetatar, ni isui mu ligetatar, ni timosɔnn mɔmɔk.

⁸Le Uwumbər aatuun leler mu pii waakakaan. Le bi di tiwan ni naahn li-jool li gaal mmii na mee lii nnyusakpem ponn ni. Le nnyun ngbaan ligetatar kpaln nsin. ⁹Le tiwan nimɔk bi nnyun ligetatar ngbaan ponn ni na kpo. Iɲɔi ligetatar mu bii a.

¹⁰Le Uwumbər aatuun tatar mu pii waakakaan. Le liɲmabisakpeln li gaal mmii ke limɔfifil na nyan ni paacham ki lir ɲimɔɔ ligetatar ponn ni, ni inyunbun ligetatar ponn ni. ¹¹Liɲmabil ngbaan aayimbil le ye ke “Ni To.” Le laah lir nnyun ni na mu aagetatar kpaln nnyun mu to na. Le binib pam kpo nnyun ngbaan pu; ba pu? mu to la.

¹²Le Uwumbər aatuun nanar mu pii waakakaan. Le nwiin ligetatar chuu gii ki bɔln. Uɲmal ligetatar, ni iɲmabi ligetatar mu chuu gii ki bɔln. Le nwiin ligetatar aa wiin. Kinyeek ligetatar mu aa wiin.

¹³Le m kan libərwiin laani paacham, ki ɲun li teen mpɔɔn pu ke, “Uwumbər aatuuntiib bitaa bi gur kaa kee pii baakakaan na yaa pii kan, tibɔbir sakpenn ga lir dulnyaa aanib pu.”

9 Le Uwumbər aatuun ɲmuɲmur mu pii waakakaan. Le m kan liɲmabil li nyan ni paacham ki lir ni kitiɲ na. Le bi tii li libuul li nyoo kaa kpa limɔk na aasaafii. ²Le li chuu lakr libuul ngbaan aajaaleɲ. Le iɲmanyuu nyan li ponn ni ki fii paacham, ki naahn mmii mu gaal

sakpen na aɲmanyuu, ki bɔln nwiin timm. ³Le itoon nyan ni iɲmanyuu ngbaan ponn ni, ki yaa gaa dulnyaa ni. Le Uwumbər tii i mpɔɔn ke i li junni binib ke inyooohn aah junni binib pu na, ⁴le ki tuk i ke i taa ɲmɔ timoor, ki taa ɲmɔ ti-jikaar, ki taa ɲmɔ isui, i li junni binib bi kaa kpa Uwumbər aadaan biyigbeer pu na; ⁵i taa ku binib ngbaan, i mɔk bi falaa ki ti saa iɲmal iɲmu. Falaa ngbaan wu ke unyooohn aah juu unii kan, ni wu pu na. ⁶N-yoonn ngbaan, binib ga li ban nkun ke mu ku bi, kaan kan mu. Nkun ga san cha bi.

⁷Itoon ngbaan naahn itaan i gor ke i to butɔb na. Tiwan ni naahn salmaa aayikpupur na nan bi iyil pu. Inim-bil wɔb naahn binib aanimbil wɔb la. ⁸Yaayikpir mu ti ki naahn bipiib aayikpir la. Yaanyin mu naahn ichinn aanyin la. ⁹Tiwan nibaa bii ibiɲ pu ki naahn tikur la. Yaafeen kpa kifuuɲ ke itaan ni tɔroku i san cha i ti to butɔb na aah kpa kifuuɲ pu na. ¹⁰Yaajuu mu naahn inyooohn aajuu la. Inyooohn-piin bi yaajuu pu, ki kpa mpɔɔn ke i mɔk binib falaa ki ti saa iɲmal iɲmu. ¹¹Libuul li kaa kpa limɔk na aatuun le ye yaabər. Hiibru¹ aaliin ponn ni, bi yin u ke Abadonn. Griik aaliin ponn ni, bi yin u ke Apolionn. Naatataa le ye ke “U kulni binib na.”

¹²Njan aabɔbir ma jer a. Tibɔbir tilee mu choo.

¹³Le Uwumbər aatuun loloob mu pii waakakaan. Le m ɲun nneel nyan ni salmaa aabimbiln li bi Uwumbər aanimbiin ni na aamɔju ɲinaa chee. ¹⁴Le nneel ngbaan tuk Uwumbər aatuun loloob u joo kakaan na ke, “Chuu gbiln Uwumbər aatuuntiib binaa bi bi limɔɔsakpeln li bi yin li ke Yufrates na chee lii.” ¹⁵Le u chuu gbiln Uwumbər aatuuntiib binaa ngbaan lii. Uwumbər le gor bi, ki siin bi

¹9:11 : Hiibru aaliin ye Juu yaab aaliin la.

libiln, ni unmal, ni nwiin, ni kikirki bi ga di ku binib ligetatar na. ¹⁶Bi nan kpa butɔb aajab bi dik itaan pu na. Le m n̄un baakahm aah ye pu na. Bi nan ye butɔb aajab n̄ichur n̄ichur ikui ilee. ¹⁷Tidan̄ ponn ni le m nan kan itaan ngbaan ni binib bi dik i pu na. Tikur aawan nibaa bii bibin̄ pu ki man ke mmii na, ki bɔn ke n̄siin na, ki man ke chirbil na. Itaan ngbaan aayil naahn ichinn̄ aayil la. Mmii, ni in̄manyuu, ni chirbil nyan ni imɔi ni. ¹⁸Tiwan nitaan ngbaan, mmii, ni in̄manyuu, ni chirbil ni nan nyan ni itaan ngbaan aamɔi ni na le ku linigetektatar; ¹⁹ba pu? itaan ngbaan aapɔɔn le bi yaamɔi ni, ni yaajuu ni. Yaajuu ngbaan naahn iwaa le ki kpa n̄iyil ki mɔk binib falaa.

²⁰Binib bi gur kaa kpo iween ngbaan pu na aa kpeln baabimb̄in, kaa di cha baah n̄ani n̄iwaa n̄i na. Bi beenin dooni tininkpiwanbir, ni n̄iwaa n̄i bi nan di salmaa, ni tikunabr, ni tikur, ni n̄itakpal, ni idɔ naan n̄i na, n̄iwaa n̄i kaa waa, ki mu aa n̄un tibɔr, ki mu aa n̄maa chuun na. ²¹Binib ngbaan beenin ku binib, ki ji inyɔk, ki gɔr kidagook, ki su kinaayuk, kaa kpeln baabimb̄in.

Uwumbɔr aatuun ni kigbaŋ waatiir na

10 Le m kan Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan uken nyan ni paacham. U pee kitaalangbaŋ, le waakpimanja mu lur goln uyil. Unimbil wɔb naahn nwiin la. Utaa mu naahn kimiigaak. ²U joo kigbaŋ waatiir ki kpar na uŋaal ni. Le u di utaagiil taa nnyusakpem pu, le ki di utaagal mu taa kitiŋ pu, ³le ki teen mpɔɔn pu ke uchinn̄ aah tar pu na. Waah teen kina na, le utaal mu teen nfum mulole. ⁴Utaal aah teen nfum mulole na, le m ban m n̄mee waah len pu na kigbaŋ ni. Le m n̄un nneel len Uwumbɔr do ke, “Taa n̄mee utaal aah len tibɔr ti na, ki taa kpiir ti.”

⁵Uwumbɔr aatuun u m kan u si nnyusakpem, ni kitiŋ pu na le yoor uŋangii paacham ⁶ki puu Uwumbɔr u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki nan naan paacham ni tiwan nimɔk bi ni ponn ni na, ni kitiŋ ni tiwan nimɔk bi kitiŋ pu na, ni nnyusakpem, ni tiwan nimɔk bi mu ponn ni na, ke Uwumbɔr aan ki taan. ⁷Buyoonn Uwumbɔr aatuun lolole ga pii waakakaan na, n-yoonn ngbaan le Uwumbɔr ga tun waatunyaan li bɔr na ki doo, waah nan tuk waabɔnabr bi ye waatutum na ke u ga tun pu na.

⁸Nneel mu m n̄un paacham na ki len m chee ki bui mi ke m li cha ti gaa kigbaŋ ki kpar ki bi Uwumbɔr aatuun u si nnyusakpem, ni kitiŋ pu na aŋaal ni na.

⁹Le m buen Uwumbɔr aatuun ngbaan chee, le ki ti bui u ke u tii mi kigbaŋ waatiir ngbaan. Le u bui mi ke, “Gaa ki n̄mɔ. Ni ga li mɔ aamɔb ni ke tisiir na la, ki tee ga li to aaponn ni.”

¹⁰Le m gaa kigbaŋ waatiir ngbaan uŋaal ni, ki n̄man ki. Maah n̄man ki na, le ni mɔ mmɔb ni ke tisiir na. Le maah di nab na, ni to mponn ni. ¹¹Le bi bui mi, “See aa ki tuk n̄itimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len ilin̄ imɔk bi dulnyaa wee ni na, ni baabɔrb, tibɔr ti ga n̄a bi n-yoonn mu choo na.”

Seeraadam bilee na

11 Le bi tii mi tiwaŋaŋkaan ni naahn lidabil na, le nneel bui ke, “Li cha ti n̄aŋ Uwumbɔr Aadiik, ni kitork aabimb̄iln, ki lik naafɔfɔk, ki kahn binib bi dooni Uwumbɔr nima chee na. ²Taa n̄aŋ kikaakpaak ki bi lipaal na aafɔfɔk; ba pu? Uwumbɔr di kikaakpaak ngbaan tii binib bi kaa ye Juu yaab na la. Le bi ga bii Uwumbɔr aatinyaan ki ti saa in̄mal imonko ilee ni ilee. ³Le m ga tun ni maaseeraadam bilee bi nan moon Uwumbɔr aabɔr ki ti saa iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa, ki ga li pee tiwanpeenkaan ni saak kuub na.”

⁴ Biseeraadam bilee ngbaan ye nkpan aasui ilee ni karyaa tiib aah tɔŋni tiwan ni pu na bilee bi si dulnyaa Aadindaan aanimbiin ni na. ⁵ Unii ubaa yaa ban u ŋa bi nibaa kan, mmii ga nyan bimɔi ni ki ku baadim. Unii ubaa yaa ban u ŋa bi nibaa kan, see bi ku u kina. ⁶ Biseeraadam bilee ngbaan nan kpa mpɔɔn bi kiir utaal u taa nu buyoonn bi bi mooni Uwumbɔr aabɔr na, ki kpa mpɔɔn ki cha nnyun kpaln nsin, ki kpa mpɔɔn ki cha falaa aabɔŋ mɔmɔk lir dulnyaa wee ni, n-yoonn mɔmɔk bi gee na.

⁷ Bi yaa moon Uwumbɔr aabɔr doo kan, le upeel u nyan ni kinimbɔŋ chee, libuul li kaa kpa limɔk na ni na, ga to bi butɔb ki nyan bi, ki ku bi. ⁸ Le ŋinikpol ngbaan ga li dɔ kitisakpeŋ na aasan ni. Uwumbɔr yin kitiŋ ngbaan ke Sodom, ki ki yin ki ke Ijpt. Bi nan kpaa Tidindaan ndɔpuinkoo pu nima la. ⁹ Le ŋitimbol mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na, bi ponn ni bibaa ga lik ŋinikpol ngbaan ki ti saa iwiin itaa ni ligeln, kaan kii ke unii ubaa ti sub bi. ¹⁰ Baakun pu le dulnyaa aanib ga li kpa mpopiin sakpen, ki waa liwaal, ki tii tɔb ipiin; ba pu? Uwumbɔr aabɔnabr bilee bi ŋa bi falaa na kpo a. ¹¹ Iwiin itaa ni ligeln ngbaan aah jer na, le Uwumbɔr ki tii bi limɔfal. Le bi fii sil. Le binib bimɔk kan bi na san ijawaan sakpen. ¹² Le ŋinikpol ŋi fikr na ŋun nneel sakpiin nyan ni paacham ki bui bi, “Dan paacham do man.” Le bi koo ntaalangbam ni ki buen paacham. Baadim mu kan baah buen pu na. ¹³ N-yoonn ngbaan le kitiŋ deŋ pam. Le kitisakpeŋ ngbaan aadir ligeln kipiik lir kitiŋ. Kitiŋ aah deŋ pu na le ni ku binib ŋichur ŋilole. Binib bi gur kaa kpo na, ijawaan chuu bi sakpen, le bi nyuŋ Uwumbɔr u bi paacham na.

¹⁴ Tibɔbir leler jer a. Tibɔbir tatar mu choo mala.

Kakaan tiib bilole na

¹⁵ Le Uwumbɔr aatuun lolole mu pii waakakaan. Le ineel sakpiin len Uwumbɔr do ke, “Dulnyaa wee ni aanaan mɔmɔk kpaln Tidindaan Uwumbɔr ni Waabo Kristo⁸ aanaan la. U ga li joo mu n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.”

¹⁶ Le bininkpiib moninko ni binaa bi ka baabɔrjal pu, Uwumbɔr aanimbiin ni na, doon ŋichichik ki di binimbil kpaa kitiŋ ki dooni Uwumbɔr, ¹⁷ ki len ke,

“Tidindaan Uwumbɔr, u yeh mpɔɔn mɔmɔk,
ki nan bi, ki beenin bi na, ti dooni si;
ba pu? aa di saapɔɔn sakpiin ki joo dulnyaa wee.

¹⁸ ŋinibol aanib nan gee liŋuul, le saaruul mu fii,

le ni ŋeer aa ji bitekpiib tibɔr,
ki ŋeer aa di ipiin tii
saabɔnabtiib bi ye saatutum na,
ni saanib bi mɔmɔk pak si na,
bi ye biwaatiib na, ni bi ye bisakpem na,
ki ŋeer aa kulin binib bi ku dulnyaa aanib na.”

¹⁹ Tɔ, le bi chuu piir Uwumbɔr aadiik ki bi paacham na. Le m kan Uwumbɔr aakaal aadakaa si waadiik ponn ni. Le utaal moor, le kifuuk faa, le utaal tar, le kitiŋ deŋ, le utaal nu ŋitaatakpabil sakpiin.

Upii na, ni kipeewanbiik na

12 Tɔ, le m kan lijnjiir aawan paacham. Upii ubaa nan bi ki pee nwiin. Le uŋmal mu nan bi utaa aataab. Iŋmabi kipiik ni ilee mu nan bi uyil pu. U nan kpa lipuul, ² le imalween chuu u, le u wii ki ban u maa ubo.

⁸11:15 : Hiibru aaliin ni, bi yin Kristo ke Masiya. Naatataa le ye ke Uwumbɔr nyan u ke u gaa binib lii.

³Le m ki kan lijnjiir aawan niken paacham. M nan kan kipeewanbiik sakpen mamaŋ ki kpa ŋiyil ŋilole ni iyiin kipiik, ki chik ubor aayikpupur tilole na.

⁴Le kipeewanbiik ngbaan di kijuul kuun for ni iŋmabi ligetatar, ki di lii ni kitiŋ, ki dan nan sil upii u ban u maa ubo na aanimbiin ni ke ki ŋmɔ waabo.

⁵Le upii ngbaan ma ubijabo u ga li joo ŋinibol mɔmɔk mpɔɔn pu na. Le Uwumbor yoor ubo ngbaan di buen ubaa chee paacham, waaborjal chee. ⁶Le upii ngbaan san buen nteersakpiin ni, Uwumbor aah toor mpaan nin chee tii u na, ki ti kpiini u nima chee iwiin lichur ni ikui ilee ni imonko itaa.

⁷Tɔ, le bi to butɔb paacham. Uwumbor aatuuntiib aaninkpel Maikel ni waatuuntiib to kipeewanbiik ngbaan ni waatuuntiib butɔb, ⁸⁻⁹le ki nyan bi, ki nyan bi paacham. Baa ki kan mpaan paacham. Kipeewanbiik ngbaan ye kinimbɔŋ la. Bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil, ** ki ki yin ki ke Sintana. Kima le ŋmanni dulnyaa aanib mɔmɔk. Bi nyan ki ni kaatuuntiib paacham, ki di lii ni kitiŋ.

¹⁰Le m ŋun nneel sakpiin len mpɔɔn pu paacham ke, “Dandana wee ti kan timi Aawumbor aah kpa mpɔɔn pu ki gaa waanib lii ki joo waanaan ni aanib na. Dandana ti kan Kristo u gaa timi lii na aah kpa yiko pu na. Ba pu? u nyan kinimbɔŋ paacham. Kinimbɔŋ ye unibini u nan si Uwumbor aanimbiin ni ki bii Uwumbor aanib nwiin pu ni kinyeek na la. ¹¹Upihbo Yesu aasin aapɔɔn pu ni waabor aapɔɔn pu le bi nyan kinimbɔŋ. Bi gee Yesu ki jer baamfal, ki kii ke bi kpo u pu. ¹²Nimi bi bi Uwumbor do na, li kpa mpopiin man; ba pu? kinimbɔŋ aa ki kpa mpɔɔn. Tɔ, tibɔbir mu ga lir kitiŋ aanib pu, ni nnyusakpem ni aanib pu; ba pu? kinimbɔŋ sunn ni bi chee, ki gee

liŋuusakpeln; ba pu? ki bee ke kaayoonn aa ki wiir.”

¹³Kipeewanbiik ngbaan aah kan ke bi nyan u paacham ki di lii ni kitiŋ na, le u san dii upii u ma ubijabo na, ke u chuu u. ¹⁴Le Uwumbor tii upii ngbaan liborwiin aafeen ilee ke u fii buen nteersakpiin ni, waapaan ni, kipeewanbiik ngbaan taa ki pii u nima chee. Le bi ti kpiini u nima chee ki ti saa ŋibin ŋitaa ni ligeln. ¹⁵Le kipeewanbiik ngbaan tii nnyun sakpem umɔb ni ke limɔl na ki lii, ke mu di upii ngbaan puu buen. ¹⁶Le kitiŋ ter upii ngbaan, ki waar kimɔb ki di nnyun mu nyan kipeewanbiik ngbaan aamɔb ni na nab, le mu aa ki pii upii ngbaan. ¹⁷Le kipeewanbiik ngbaan gee liŋuul sakpen upii ngbaan pu, ki buen ti to waabim biken butɔb. Waabim le ye binib bi kii Uwumbor aamɔb ki tuk binib Yesu aabɔnyaan na. ¹⁸Le kipeewanbiik ngbaan sil nnyusakpem aagbaan.

Ipeel ilee na

13 Le m kan upeel nyan ni nnyusakpem ponn ni. U nan kpa ŋiyil ŋilole ni iyiin kipiik, le ki chik ubor aayikpupur waayiin kipiik mɔmɔk pu. Le liyimbil li ye lisiibil ki tii Uwumbor na nan bi ŋiyil mɔmɔk pu. ²Upeel ngbaan nan naahn unaamuun la. Utaafar pɔɔ sakpen. Umɔb mu naahn uchinna aamɔb. Kipeewanbiik ngbaan le di waapɔɔn, ni waanaan, ni waapɔɔn sakpiin tii u. ³Libuel nan bi uyil libaa pu ki naahn ke laah kpo ki sɔŋ le na. Laah sɔŋ na, le ni gar dulnyaa aanib mɔmɔk pam. Le bi dii u, ⁴ki gbaan kitiŋ ki doon kipeewanbiik ngbaan; ba pu? u nan di waapɔɔn tii upeel ngbaan. Bi nan gbaan kitiŋ ki doon upeel ngbaan mu, le ki baa ke, “Ŋma bi ke upeel wee na? Ŋma ga ŋmaa to u butɔb?”

**12:8-9 : Defil ni Sintana ye kinimbɔŋ aayimbil ŋiken la.

⁵U nan kpa nsan ke u li kpa kipupuk ki sii Uwumbor, ki kpa nsan ke u li bi inj-mal imonko ilee ni ilee. ⁶Le u waar umob ki sii Uwumbor, ni Uwumbor aayimbil, ni Uwumbor do, ni bimok bi Uwumbor do na, ⁷ki kpa nsan ke u to Uwumbor aanib butob ki nyan bi. Le Uwumbor tii u tininkpir u li joo nitimbol momok aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len ilin imok bi dulnyaa wee ni na. ⁸Le dulnyaa ni aanib bimok aayimbil aa nmee Uwumbor Aapihbo u bi nan ku u na aamofal aagban ni buyoonn Uwumbor aa nan kee naan dulnyaa wee na ga dii upeel ngbaan.

⁹“U kpa litafal na kan, u njan. ¹⁰Binib bi Uwumbor len ke bi ga chuu bi tinaagbiir na, bima le bi ga chuu bi tinaagbiir. Unii umok joo kijaak aajuk ku binib na, kijaak aajuk le ga ku u mu. Nima le cha ni njan ke Uwumbor aanib li ban limor ke bi dii Uwumbor mbamom.”

¹¹Le m kan upeel leler nyan ni kitiŋ ni. U nan kpa iyiin ilee i naahn upihbo aayiin na, le ki len ke kipeewanbiik aah len pu na. ¹²U nan bi njan aapeel chee, ki kpa waapoon, ki muk dulnyaa, ni binib bimok bi dulnyaa ni na, ke bi li dii njan aapeel u nan kpa nkun aabuel li soŋ na. ¹³Upeel leler ngbaan nan tun lijnjiir aatun pam, ki cha mmii nyan ni paacham ki sunn ni kitiŋ, binib aanimbil ni, ¹⁴ki nmann binib bimok bi dulnyaa ni na; ba pu? u nan kpa nsan ke u tun lijnjiir aatun njan aapeel aanimbiin ni, ki tuk dulnyaa ni aanib ke bi na liwaal li naahn upeel u nan kpa kijuk aabuel li soŋ na. ¹⁵Upeel leler ngbaan nan kpa nsan ke u cha liwaal ngbaan fuur libuln ki len tibor, le ki cha bi ku binib bimok kaa dii liwaal ngbaan na, ¹⁶ki cha bi daan binib momok biŋangii pu, bee biyigbeer pu. U nan cha bi daan biwaatiib, ni bisakpem, ni biwankpadam, ni bigiim, ni binaagbiib, ni bimalb. ¹⁷Kidaan ngbaan le ye upeel ngbaan aayimbil, bee waayimbil aanamba. Unii u kaa kpa kidaan ngbaan

na, baa nan cha u daa tiwan nibaa, kaa cha u kooh tiwan nibaa mu.

¹⁸Tibor timina ban nlan la. Unii u kpa nlan na ga nmaa bee upeel ngbaan aanamba aatataa. Ni ye unibon aanamba la. Waanamba ye ikui iloob ni imonko itaa ni niloob.

Upihbo na, ni waanib

14 To, le m kan Upihbo na si Sionn aajool paab. Binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa nan bi u chee, le waayimbil ni Ute Uwumbor aayimbil nan nmee paa biyigbeer pu. ²Le m njan binib gaa ilahn paacham. Ni nan fuuk ke bunyob aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah teen mpoon pu pu na, ki naahn binib aah gbaa tibar aan ti wii pu na. ³Binib ngbaan bi Uwumbor aaborjal, ni tiwanfuurkaan ninaa, ni bininkpiib na aanimbiin ni, ki gaa ilahnpoon. Ubaa aan nmaa bae nlahn ngbaan see binib njichur nkub ni imonko ilee ni njinaa bi Uwumbor daa bi ki nyan bi dulnyaa wee ni na. ⁴Bima le ye binib bi kaa doon bipiib chee kaa na bibaa tijon. Baa nyi bipiib. Bima le dii Upihbo ngbaan waah cha nin chee na momok. Uwumbor nyan bi binib ponn ni ki daa bi, bi li ye u ni Upihbo ngbaan aanib. ⁵Nnyamon mubaa aa bi bimoi ni. Baa kpa taani ubaa.

Uwumbor aatuun tiib bitaa na

⁶Le m kan Uwumbor aatuun uken laani paacham, ki joo ni tibonyaan ti bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na, ki ti di ti tuk nitimbol momok aanib bi bi dulnyaa wee ni ki len ilin imok bi dulnyaa wee ni na. ⁷Le Uwumbor aatuun ngbaan len mpoon pu ke, “Ni li san Uwumbor, ki nyuŋ u man; ba pu? ni neer u ji binib tibor. Ni li pak Uwumbor u nan naan paacham, ni kitiŋ, ni nnyusakpem, ni nnyun momok na.”

⁸Uwumbor aatuun leler nan paan ni njan yoo na aapuwob ki len ke, “Kiti-

sakpen Babilon lir a. Kitiŋ ngbaan le nan cha ɲinibol mɔmɔk aanib nyu ndapɔm gbii. Ndaan ngbaan le ye waadagook aakpeek. Nima le ki lir a.”

⁹Uwumbɔr aatuun tatar nan paan ni uleler na aapuwɔb ki len mpɔɔn pu ke, “Binib bimɔk dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan biyigbeer pu, bee biɲaal pu na, ¹⁰ga nyu ndaan mu ye Uwumbɔr aanjuul, le u kpir ɲa kiyikuuk ni, kaa di nnyun kpee mu pu. Nima le mɔk waajuul sakpen, le bi ga li bi waatuuntiib bi bi chain na, ni Upihbo ngbaan aanimbiin ni, ki ga ji falaa sakpen mmii ni chirbil ponn ni. ¹¹Iɲmanyuu nyan ni mmii ngbaan ni ki fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na. Binib bi dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, ki gaa waadaan ki ye waayimbil na, ga ji falaa mmii ngbaan ponn ni, kaan fuur nwiin pu, kaan fuur kinyeek mu.”

¹²Nima le cha ni ɲan ke Uwumbɔr aanib bi kii waamɔb ki dii Yesu mbamɔm na li kpa limɔr.

¹³Le m ɲun nneel len paacham ke, “Iɲmee ke: Bitekpiib bi nan dii Tidindaan na, waanyoor bi bi pu dandana wee ki joo cha.”

Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan kii ke, “Ni ye mbamɔn; ba pu? bi nan tun litunyaan linimaln. Baah kpo na, le bi fuur. Baah tun pu na mu dii bi.”

Dulnyaa aajikaacheel

¹⁴Le m kan ntaalangbapim. Ubaa ka mu pu ki naahn unii, ki chik salmaa aayikpupuk, ki joo gɔrk u ka na uɲaal ni.^{††} ¹⁵Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni Uwumbɔr Aadichal ni, ki len mpɔɔn pu ki tuk u ka ntaalangbam pu na ke, “Di saagɔrk chee tijikaar; ba pu? ni ɲeer lijikaacheel. Dulnyaa aajikaar biir a.”

¹⁶Le u ka ntaalangbam pu na di waagɔrk chee dulnyaa aajikaar.

¹⁷Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni Uwumbɔr Aadichal li bi paacham na ni. U mu nan joo gɔrk u ka na.

¹⁸Le Uwumbɔr aatuun uken nyan ni kitork aabimbiln chee. Uma le ye mmii aayidaan. Le u teen mpɔɔn pu ki tuk Uwumbɔr aatuun u joo gɔrk u ka na ke, “Di saagɔrk u ka na ker ndaan aasubil ɲi bi dulnyaa ni na; ba pu? ɲisubil ngbaan puir a.” ¹⁹Le Uwumbɔr aatuun ngbaan di waagɔrk ker dulnyaa aasubil ngbaan, ki di ɲa libuusakpeln li ponn ni bi ɲmaani ɲisubil ki nyani ɲaanyun na. Nima le mɔk Uwumbɔr aah ga bii binib bi kaa dii u na pu na. ²⁰Le bi taa ɲisubil ngbaan pu libuusakpeln ngbaan ponn ni, kitiŋ aagbaan, ki nyan ɲaanyun. Le nsin nyan libuul ngbaan ni, ki wiir aan utaan yaa sil mu ponn ni kan, u ga ɲmaa liin na, ki puu ti saa mal ikui ilee aafɔfɔk aah bi pu na.

Gbelngbeln aafalaa na

15 M nan ki kan lijinjiir aawan niken paacham. Ni nan ye tiwankpaan, le ki gar mi pam. M nan kan Uwumbɔr aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na. Falaa ngbaan ga li ye gbelngbeln aafalaa la; ba pu? falaa ngbaan aapuwɔb Uwumbɔr aanjuul ga sɔɲ.

²Le m kan tiwan ni naahn nnyusakpem mu mmii ɲmal mu ponn ni na, le mu wiin chain ke kinimbilik na. Le m kan binib bi nyan, kaa dii upeel ngbaan, ni liwaal li naahn u na, kaa gaa waadaan ki ye waayimbil aanamba na; bi ka nnyusakpem mu wiin chain ke kinimbilik na chee, ki joo tibar ti Uwumbɔr tii bi na, ³ki gaa ilahn i ye Upihbo ngbaan ni Uwumbɔr aatutunn Moses aalahn na ke,

^{††}14:14 : Lik Daniel 7.13.

“Tidindaan Uwumbor u yeh mpɔɔn mɔmɔk na, saatuln ye litukpaan ki gar binib pam. Saasan ye nsanyaana, ki mu ye nsan bamɔnn.

Si le ye Ubor n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

⁴Tidindaan, ŋma bi, kaan san si ki nyuŋ si?

Si baanja le ye chain.

Ŋinibol mɔmɔk ga dan ki nan gbaan aanimbiiŋ ni ki doon si; ba pu? binib mɔmɔk kan saatunyaana.”

⁵Nimina aapuwɔb le m kan ke bi nan chuu piir Uwumbor Aapepel li bi chain chain na aan li bi waabool ponn ni paacham na, ⁶le Uwumbor aatuuntiib bilole bi joo ni falaa bilole na nyan ni li ponn ni, ki pee ŋikekepiin ŋi bi chain na, ki buu salmaa aagbapapann bibiŋ pu. ⁷Le tiwanfuurkaan ninaa ponn ni nibaa di salmaa aasambil ŋilole tii Uwumbor aatuuntiib bilole ngbaan. Uwumbor u bi n-yoonn mu kaa kpa ndoon na aajuul aah fii pu na le gbii ŋisambil ngbaan. ⁸Le Uwumbor aanyuŋ ni waapɔɔn cha inmanyuu gbiiŋ waadichal. Ubaa aa ŋmaa koo lidichal ngbaan ni ki nan saa buyoonn falaa bilole bi Uwumbor aatuuntiib bilole joo ni bi na ga pii dulnyaa ni aanib ki doo na.

Uwumbor aajuul aasambil

16 Le m ŋun nneel sakpiin nyan ni Uwumbor Aadichal ni, ki tuk Uwumbor aatuuntiib bilole ngbaan ke, “Li cha ti di falaa u bi ŋisambil ŋilole ni na kpir dulnyaa ni; ba pu? Uwumbor gee liŋuul bi pu.”

²Le Uwumbor aatuun ubaa buen ki ti di falaa u bi waasambil ni na kpir dulnyaa ni. Le ni ŋa ibuun i wu sakpen na ki baan binib bi kpa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na pu.

³Le Uwumbor aatuun leler mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nnyusakpem

ponn ni. Le nnyusakpem ngbaan aanyun kpaln nsin ke linikpol aasin na. Le tiwan nimɔk bi nnyusakpem ponn ni na kpo.

⁴Le Uwumbor aatuun tatar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir ŋimɔɔ ni, ni inyunbun ni. Le nnyun ngbaan kpaln nsin. ⁵Le m ŋun Uwumbor aatuun u ye nnyun aayidaan na len ke, “Uwumbor u ye chain daan, ki nan bi, ki beenin bi na, saah daa binib ngbaan aatafal kina na, aa ŋa ni ŋan; ⁶ba pu? bi ku saanib ni saabɔnabtii bi cha baasin nyan, le aa mu cha baanyun kpaln nsin bi nyu. Bi ŋeer kina la.” ⁷Le m ŋun nneel nyan ni kitork aabimbiln ni ki len ke, “Tidindaan Uwumbor, u yeh mpɔɔn mɔmɔk na, ni ye mbamɔn, aa jin binib tibor mbamɔm ki ŋa bi naah ŋeer bi pu na.”

⁸Le Uwumbor aatuun nanar mu di falaa u bi waasambil ni na kpir nwiin pu. Le Uwumbor cha mu seer binib ke mmii aah seer pu na. ⁹Le ntoton sakpen seer binib. Le bi sii Uwumbor u kpa mpɔɔn ki cha bi ji falaa kina na. Baa kpeln baabimbini, kaa nyuŋ u.

¹⁰Le Uwumbor aatuun ŋmuŋmur mu di falaa u bi waasambil ni na kpir upeel ngbaan aabɔrjal pu. Le waanaan bɔln. Le binib junni bilambil iween pu. ¹¹Iween ngbaan pu, ni ibuun ngbaan pu, le bi seei Uwumbor u bi paacham na, kaa kpeln baabimbini, kaa di cha baatunwanbir.

¹²Le Uwumbor aatuun loloob mu di falaa u bi waasambil ni na kpir limɔɔsakpeln li bi yin li ke Yufrates na ni. Le laanyun foor, ki ŋa nsan ki tii bibɔrb bi nyan ni liwipuul wɔb na. ¹³Le m kan tiyayaar ti naahn titaateeraakpann na titaa nyan ni kipeewanbiik, ni upeel ngbaan, ni waabɔnabr u ŋmanni binib na aamɔi ni la. ¹⁴Tiyayaar ngbaan ye kinimbɔŋ yaan la, le ki tun lijnjiir aatun, ki buen dulnyaa wee ni aabɔrb mɔmɔk chee, ki ti kuun bi, ke bi to butɔb, Uwumbor u yeh mpɔɔn mɔmɔk na aawi-insakpiin daal.

15-16 Tiyayaar ngbaan nan kuun bi lipepel libaa wɔb. Hiibru[‡] aaliin ponn ni bi yin nima chee ke Amagedonn. Le Yesu bui ke, “Li pel man, m ga dan ke unaayuk aah choo pu na la. Uwumbɔr aanyoor bi binib bi si kii bundaln m ga nan fuu ni na, ki lik baawanpeenkaan ke bi taa chuun biɓmeen, ki taa ji inimɔɔn.”

¹⁷ Le Uwumbɔr aatuun lolole mu di falaa u bi waasambil ni na kpir libuln pu. Le nneel sakpiin nyan ni Uwumbɔr aabɔrjal li bi waadichal ni na, ki len ke, “Ni ɲa doo a.” ¹⁸ Le utaal moor, ki-fuuk mu faa, le utaal teen, le kitiɲ deɲ sakpen ki ti nyan. Uwumbɔr aah nan naan binib buyoonn na, kitiɲ aa nan deɲ sakpen ke kaah deɲ n-yoonn ngbaan sakpen pu na. ¹⁹ Le kitisakpen ngbaan aadir mɔmɔk yakr nfum mutaa ki lir kitiɲ. ɲinibol mɔmɔk aatim mu lir kitiɲ a; ba pu? Uwumbɔr aa suln kitisakpen Babilon ngbaan aanib aatunwanbir bɔr, ki tii bi kiyikuuk ki gbii ndaan mu ye waanɲuul sakpen na, ki cha bi nyu. ²⁰ Le ɲidik mɔmɔk muin nnyun ni kaa ki bi, ɲijoo mɔmɔk mu lir. ²¹ Le utaal nun ɲi-taatakpabil sakpiin, ki lir binib pu. ɲi mɔmɔk nan nyuun ke ɲikaabim bɔɔ aah nyuun pu na. Le binib sii Uwumbɔr ɲi-taatakpabil ngbaan aabɔbir pu; ɲi nan ɲa bi falaa pam.

Upiidagookpaan na aabɔr

17 Le Uwumbɔr aatuuntiib bilole bi joo ɲisambil ɲilole ngbaan na ubaa dan ki nan len m chee ki bui mi ke, “Dan do, aan m nan mɔk si Uwumbɔr aah ga daa upiidagookpaan u bi nnyunkpaan chee na aatafal pu na. ² Dulnyaa aabɔrb gɔr chaa upiidagoor ngbaan chee. Dulnyaa aanib mu gɔr chaa u chee ki nyu waadagoor aadaan ki gbii.”

³ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan fir m pu, le waatuun ngbaan yoor mi ki di buen

nteersakpiin ni. Le m ti kan upii ubaa dik upeel u man na pu. ɲiyimbil ɲi seei Uwumbɔr na nan bi upeel ngbaan aawon mɔmɔk pu. U nan kpa ɲiyil ɲilole ni iyiin kipiik. ⁴ Upii ngbaan nan pee ti-wanpeenkaan nyaan, nibaa chee man, niken chee mu bɔn ke nsiin na, ki pee nleen mu ɲan ki kpa kidaak na uneen ni. Waawanpeenkaan pu nan ye salmaa ni ɲitakpabinyaan ɲi kpa kidaak na. U nan joo salmaa aasambil uɲaal ni. Tiwan ni kaa ɲan, ki ye waadagook aawan, ki kpa tiɲɔɲ na nan gbii waasambil ngbaan ni. ⁵ Liyimbil li aatataa bɔɔ na nan ɲmee paa uyigbeer pu. Liyimbil ngbaan le ye ke, “Kitisakpen Babilon ki ye bipiidagoob ni bininsum mɔmɔk aana na.” ⁶ Le m kan upii ngbaan gbii ndaan ki dɔ; ba pu? u nyun Uwumbɔr aanib aasin, ni binib bi kpo Yesu pu na aasin ki gbii.

Maah kan u na, le ni gar mi pam. ⁷ Le Uwumbɔr aatuun ngbaan baa mi ke, “Ba pu ni gar si? M ga kpiir upii ngbaan aabɔr, ni waah dik upeel u pu na aabɔr aatataa, ki tuk si. ⁸ Upeel u kpa ɲiyil ɲilole ni iyiin kipiik aan aa kan u na, u nan bi, kaa ki bi. Ni yaa kpee siib kan, u ga nyan ni libuul li nyoo kaa kpa limɔk na ni, ki cha nin chee bi ga kuln u. Le dulnyaa ni aanib bi aayimbil aa ɲmee limɔ-fal aagbaɲ ni buyoonn Uwumbɔr aa nan kee naan dulnyaa wee na, yaa kan upeel ngbaan kan, ni ga gar bi pam; ba pu? u nan bi, kaa ki bi, ki ga ki gir ni.

⁹ “Unii umɔk kpa nlan na, u daki lik ki bee nimina aatataa. Upeel ngbaan aayil ɲilole na ɲaɲ ɲijoo ɲilole ɲi upii ngbaan ka ɲi pu na, ki mu ɲaɲ bibɔrb bilole. ¹⁰ Bibɔrb bilole ngbaan ponn ni biɲmu lir a, ubaa laa bi dandana wee, uken aa kee fuu ni. U yaa nan fuu ni kan, waan ki yunn. ¹¹ Upeel u nan bi, kaa ki bi na le ɲaɲ ubɔr niniin, ki ye bibɔrb bilole ng-

[‡]16:15-16 : Hiibru aaliin ye Juu yaab aaliin la.

baan ponn ni ubaa, ki cha nin chee bi ga kuln u na.

¹²“Saah kan iyiin kipiik i na, i ɲaɲ bibɔrb kipiik bi kaa kee ji nnaan na la. Bi ni upeel ngbaan ga kan bibɔrb aapɔɔn, ni yunn siib. ¹³Bibɔrb kipiik ngbaan kpa kimɔbaan, ki di baapɔɔn ni baayiko tii upeel ngbaan. ¹⁴Bi ga faa Uwumbɔr Aapihbo butɔb. Le Upihbo ngbaan ga nyan bi; ba pu? u ye dindatiib mɔmɔk Aadindaan, ki ye bibɔrb mɔmɔk Aabɔrkpaan la. Binib bi dii u na le ye waah nyan bi ki yin bi na, le bi si uchaɲ ni.”

¹⁵Le Uwumbɔr aatuun ngbaan ki bui mi ke, “Aa kan nnyunkpaan mu upiidagoor ngbaan ka mu chee na. Nnyunkpaan ngbaan ɲaɲ binib la. Bi ye ɲitimɔl mɔmɔk aanib bi bi dulnyaa wee ni, ki len iliin imɔk bi dulnyaa wee ni na. ¹⁶Saah kan iyiin kipiik i na ni upeel ngbaan ga li nan upiidagoor, ki ga yoor waawan mɔmɔk ki cha u chuun uɲmeen, ki ga ji waawon ki see u mmii; ¹⁷ba pu? Uwumbɔr le cha bi ban bi ɲa waageehn, ki cha bi kpa kimɔbaan ki di baanaan tii upeel ngbaan u ji ki nan saa buyoonn Uwumbɔr aah len pu na nan ɲa.

¹⁸“Saah kan upii u na, u ye kitisakpeɲ ki ye dulnyaa ni aabɔrb aayidaan na la.”

Babilonɲ aalirn

18 Nimina aapuwɔb, le m ki kan Uwumbɔr aatuun uken nyan ni paacham ki sunn ni, ki kpa mpɔɔn sakpen, ki wiin chain ki woln dulnyaa wee ni, ²le ki len mpɔɔn pu ke, “Kitisakpeɲ Babilonɲ lir a. Ki lir kookoo a. Bipɔnib, ni tiyayaar, ni tiwanbir, ni inyoon i bir ki kɔ na baanja le koo nima chee; ³ba pu? ɲinibol mɔmɔk nyun ndaan mu ye kitiɲ ngbaan aadagook aakpeek na, le dulnyaa ni aabɔrb ɔr chaa ki chee. Binib bi chuun tiir na nan kan tinyoor sakpen ki pu; ba pu? kaanib nan ban tiwanyaan ki ti nyanɲ.”

⁴Le m ki ɲun nneel nyan ni paacham ki len ke,

“Maanib, nyan ni kitiɲ ngbaan aanib chee,

ki taa kpaan tun titunwanbir bi chee, ki taa ji falaa u bi ga ji u na;

⁵Kitiɲ ngbaan aatunwanbir muun ki wiir ki ti fuu paacham, le Uwumbɔr aa suln kaatunwanbir.”

⁶U bui ke, “Teen kitiɲ ngbaan kaah nan tii pu na.

Teen ki kaah nan tun pu na mfum mulee. Gbiin kaayikuuk ndaan mu pɔɔk jer kaah tii biken na mfum mulee.

⁷Kitiɲ ngbaan nan nyun kibaa ki gaa tiwanyaan ki ti nyan.

Cha ki ji falaa ki li kpa mpombiin ki ti ki saa kina;

ba pu? ki len kisui ni ke ki ye ubɔrpii, kaa ye ukpopii, kaan kan mpombiin kpala.

⁸Nima pu le falaa ga pii kitiɲ ngbaan liwinbaal.

Iweenbir, ni mpombiin, ni nkon ga lir ki pu.

Le mmii ga gaa kitiɲ ngbaan mɔmɔk; ba pu?

Tidindaan Uwumbɔr u dar kitafal na kpa mpɔɔn sakpen.”

⁹Tɔ, dulnyaa aabɔrb bi nan ɔr kitiɲ ngbaan chee ki jin kaawanyaan na yaa kan mmii gaal kitiɲ ngbaan, ki kan iɲmanyuu fii paacham kan, bi ga li wii ki kaani. ¹⁰Kitiɲ ngbaan aafalaa pu bi ga li san ijawaan, ki ga li si dandar, ki len ke, “Kitisakpeɲ Babilonɲ ki nan kpa mpɔɔn na, tibɔbir bi ki pu. Ntafadaan pii ki liwinbaal.”

¹¹Le binib bi chuun tiir dulnyaa ni na mu ga wii ki li kpa mpombiin kitiɲ ngbaan pu; ba pu? ubaa aan ki daa baawan. ¹²Ubaa aan ki daa baasalmā, ni tikunabr, ni ɲitakpabil ɲi ɲan ki kpa kidaak na, ni ileen i kpa kidaak na, ni ɲikekenyaan, ni ɲikeken ɲi bɔn ke nsiin na, ni ɲi man na, ni ɲikpanyaan, ni iluub

aanyin aasambil, ni ido aasambil ɲi kpa kidaak na, ni tikur aawan, ni ɲitakpanyaan aawan, ¹³ni tikpin aawan, ni kinimbɔɔpaɲ, ni tulalee, ni nkpanmirkoo, ni tulalee aayon mu bi joo toor kitork na, ni ndaan, ni nkpan, ni boroboro aayon, ni tijikaar, ni inaa, ni ipiih, ni itaan, ni tɔroku tiib, ni binaagbiib, ni binib aamɔfal. ¹⁴Tijikaar nyaan ti kitiɲ ngbaan aanib aanimbil nan man ti pu na, taa ki bi bi chee. Tiwanpeenkaan ni ɲan na ni tiwanyaana mɔmɔk warɲ a. Baan ki kan ni. ¹⁵Binib bi chuun tiir tiwan nimina kitiɲ ngbaan ponn ni ki kan tinyoor na ga san ijawaan kitiɲ ngbaan aafalaa pu, ki ga li si dandar ki wii, ki kpa mpombiin, ¹⁶ki len ke, “Tibɔbir bi kitisakpeɲ ngbaan pu la. Kaanib nan pee ɲikekenyaan, ni ɲikeken ɲi bɔn ke nsiin na, ni ɲikeken ɲi man na, ki nan kpa salmaa ni ɲitakpabil ɲi ɲan ki kpa kidaak na, ni ileen i ɲan ki kpa kidaak na. ¹⁷Liwinbaal le liwankpasakpeln ngbaan mɔmɔk bee yɔli.”

Le biɲɔdam mɔmɔk, ni binib bimɔk koo iɲɔi ni ki chuun na, ni biɲɔɲaab mɔmɔk, ni binib bimɔk ji nnyusakpem aatuln ponn ni na, bi mɔmɔk si dandar ¹⁸ki lik mmii aah gaal kitiɲ ngbaan pu na, le ki tar ke, “Kilatɲi ki bi ke kitisakpeɲ ngbaan na?” ¹⁹le ki faa kitangaak ɲa biyil pu, ki wii ki li kpa mpombiin ki len ke, “Tibɔbir bi kitisakpeɲ ngbaan pu la. Biɲɔdam bimɔk chuun nnyusakpem pu na nan kan tinyoor pam; ba pu? kitiɲ ngbaan aanib nan daa bi chee tiwan ni kpa kidaak na. Liwinbaal le kitiɲ ngbaan mɔmɔk kuln a.”

²⁰Tɔ, nimi bi bi paacham na, ni Uwumbɔr aanib, ni Yesu aakpambalb, ni Uwumbɔr aabɔnabtiib, ni li kpa mpopiin kitisakpeɲ ngbaan aah kuln pu na pu; ba pu? Uwumbɔr teen ki kaah ɲa nimi bakaa u na, ki daa kitafal.

²¹Tɔ, le Uwumbɔr aatuun mpɔɔndaan yoor litakpal li naahn kinaak sakpeɲ na,

ki di mee lii nnyusakpem ponn ni, le ki bui ke, “Kina le bi ga yoor kitisakpeɲ Babilon ki di lii. Kaan ki li bi. ²²Ubaa aan ki li ɲun binib bi gbaa tibar na, ni binib bi gaa ilahn na, ni binib bi pii ɲiwul ni kakaan tiib na pu, kitiɲ ngbaan ponn ni. Ututunn ubaa mu aan ki li bi ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki nan tijikaar ki ponn ni. ²³Karyaa ubaa mu aan ki li wiin ki ponn ni. Uja ubaa mu aan ki yoor upii ki ponn ni. Upii ubaa mu aan ki mɔn uja ki ponn ni. Binib bi chuun tiir tiwan ki ponn ni na nan ye mpɔɔdam la. Kaanib nan ɲani inyɔk ki ɲmanni ɲinibol mɔmɔk.”

²⁴Uwumbɔr daa kitiɲ ngbaan aanib aatafal; ba pu? bi ku waanib, ni waabɔnabtiib, ni binib bimɔk kpo u pu na. Baasin bi kitiɲ ngbaan ponn ni.

19 Nimina aapuwɔb le m ɲun nneel mu naahn kinipaak sakpeɲ na aaneel paacham. Bi len ke, “Haleluya, Tidindaan Uwumbɔr le gaa timi lii. Uma le yeh nnyun, ni mpakm, ni mpɔɔn. ²U jin binib tibɔr mbamɔm ki ɲa bi naah ɲeer bi pu na. U jin upiidagookpaan u nan cha dulnyaa ni aanib gɔr kidagook na aabɔr, ki daa utafal; ba pu? u nan ku uma Uwumbɔr aatutum.” ³Le kinipaak ki bi paacham na ki len ke, “Haleluya. Inmanyuu nyan kitiɲ ngbaan ni ki ga fii paacham n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.” ⁴Le bininkpiib moninko ni binaa ngbaan, ni tiwanfuurkaan ninaa ngbaan gbaan kitiɲ ki pak Uwumbɔr u ka libɔrjal pu na, ki len ke, “Amii. Haleluya.”

Upihbo ngbaan aajim

⁵Le nneel nyan ni libɔrjal chee ki len ke, “Nimi bimɔk ye timi Aawumbɔr aatutum ki san u na, biwaatiib ni bipɔɔndam, ni mɔmɔk pak u man.” ⁶Le m ɲun nneel mu naahn kinipaak sakpeɲ aaneel, ki naahn bunyɔb sakpem aanyun aah fuuk pu na, ki fuuk ke utaal aah tar mpɔɔn pu na, len ke, “Haleluya. Dan-

dana wee Tidindaan Uwumbor u kpa mpɔɔn mɔmɔk na le joo tiwan mɔmɔk. ⁷Cha ti li mɔɔni ki li kpa mpopiin sakpen ki nyuŋ u; ba pu? ni neer Upihbo ngbaan yoor upuu.[¶] Le upuu gor ubaa. ⁸Uwumbor tii u njikeyenyaan ŋi bi chain ki wiin na, u di gbab.” Njikeyenyaan ngbaan le ye Yesu aanib aatunyaan.

⁹Le Uwumbor aatuun ngbaan bui mi ke, “Ŋmee ke: Binib bi Uwumbor yin bi ke bi dan ki nan ji Upihbo ngbaan aabɔndinn aajikaar na, Uwumbor aanyoor bi bi pu.” Le Uwumbor aatuun ngbaan ki len ke, “Uwumbor aabɔr ti ye tibamɔnn na le na.”

¹⁰Le m gbaan kitiŋ utaafar chee, le ki ban ke m pak u. Le u bui ke m taa ŋa kina; ba pu? u mu po ye m ni nnaabitiib bi joo tibor ti Yesu kpiir na aatutuŋeer la, ke m pak Uwumbor baanja.

Tɔ, tibor ti Yesu kpiir na le tii waabɔn-abtiib mpɔɔn ke bi len.

Unii u dik utapiin pu na

¹¹Le m kan kitaapaak chuu piir, ki kan utapiin. U dik u pu na aayimbil le ye ke, “Mbamɔndaanyaan.” U yaa ji binib tibor kan, u tii bi baabamɔn, ki mu dii nsanyaan ki ti to butɔb. ¹²Unimbil wɔb wiin ke mmiigaal na. Ubɔr aayikpupur ti wiir na bi uyil pu. Waayimbil ŋmee u pu. Ubaa aa nyi liyimbil ngbaan see uma baanja. ¹³U pee kikipalk ki bi di ki mɔɔn nsin ni na. Bi yin u ke “Uwumbor Aamɔboln.” ¹⁴Le Uwumbor aatuuntiib bi bi paacham na paa upuwɔb, ki dik itapiin pu, ki pee njikeyepiin ŋi ŋan ki bi chain na. ¹⁵Le kijaak aajuk ki ka na bi umɔb ni, ke u ti nyan ŋini-bol mɔmɔk. U ga di tikur aadabil ki li joo bi mpɔɔn pu, ki ga ŋa bi ke binib aah taar ŋisubil pu libuusakpeln ponn

ni ki nyani ŋaanyun pu na, le ki mɔk bi Uwumbor Mpɔɔnsakpiindaan aah gee liŋuul pu na.^{§§} ¹⁶Liyimbil nan ŋmee waakpalk pu, utaapaln chee ke, “Bibɔrb mɔmɔk Aabɔrkpaan ni dindatiib mɔmɔk Aadindaan.”

¹⁷Le m kan Uwumbor aatuun ubaa si nwiin ni. Le u teen mpɔɔn pu ki yin inyoon imɔk laani paacham na, ke i dan ki nan ji tijikaar sakpenn ti Uwumbor ga tii i na, ¹⁸ti ye bibɔrb aawon, ni butɔb aajab aaninkpiib aawon, ni bipɔɔndam aawon, ni itaan aawon, ni binib bi dik i pu na aawon, ni binib mɔmɔk aawon, bi ye binaagbiib ni bi kaa ye binaagbiib na, ni bi ye biwaatiib, ni bi ye bipɔɔndam na aawon la.

¹⁹Le m kan upeel ngbaan, ni dulnyaa aabɔrb ni baajab mɔmɔk kuun tɔb chee, bi ti to unii u dik utaan pu na, ni waatu-untiib butɔb. ²⁰Le u chuu upeel ngbaan, ni waabɔnabr u nan tun lijinjiiir aatun unimbiin ni ki ŋmanni binib bi nan gaa upeel ngbaan aadaan ki dii waawaal na. Bi nan chuu upeel ngbaan ni waabɔnabr ngbaan ki di ŋa chirbil aamii sakpiin ni, bifuub. ²¹Le unii u dik utaan ngbaan pu na di kijaak aajuk ki bi umɔb ni na ku baajab ngbaan mɔmɔk. Le inyoon mɔmɔk jin baawon ki ti bab.

Ŋibin lichur na

20 Le m kan Uwumbor aatuun nyan ni paacham ki ŋub libuul li nyoo kaa kpa limɔk na aajaalen aasaafii, ni tikululn sakpenn, unjaal ni. ²U nan chuu kipeewanbiik ki ye kinimbɔŋ aan bi yin ki ke Uwaa u Yunn na, ki ki yin ki ke Defil,* ki ki yin ki ke Sintana na, le ki di tikululn ngbaan buu ki, ³ki di ki ŋa libuul ngbaan ni, ki di libiil biin, ki laŋ, ke ki li bi ni ponn ni ŋibin lichur, ki taa

[¶]19:7 : Upihbo le ye Yesu. Upuu le ye waanib.

^{§§}19:15 : Lik Ilahn 2.9.

*20:2 : Defil ni Sintana ye kinimbɔŋ aayimbil ŋiken la.

ki ḡmanni binib ki ti saa buyoonn ḡbin lichur ngbaan ga jer na. N-yoonn ngbaan aapuwb, see bi chuu buur ki, ki di ki lii, ni yunn siib.

⁴Le m kan ḡborjal, ni binib bi ka ḡ pu na. Le Uwumbor tii bi nsan ke bi ji binib tibor. Bi nan ye binib bi nan kpo Yesu pu na aawiin. Binib nan chuu gii biyil lii; ba pu? bi nan moon tibobamonn ti Yesu nan kpiir na ni Uwumbor aabor. Baa dii upeel ngbaan, bee waawaal, kaa gaa waadaan biyigbeer pu, bee biḡaal pu. Bi nan kpa limofal ki jin nnaan Kristo chee ḡbin lichur. ⁵Bima le ye binib bi puen fikr nkun ni na. Bitekpiib bi gur na aan ki kan limofal ki nan saa buyoonn ḡbin lichur ngbaan ga jer na. ⁶Binib bi puen fikr nkun ni na kpa mpopiin; bi ye Uwumbor aanib la. Baan ki kpo lelee. Bi ga li ye bitotoorb ki tun lituln tii Uwumbor ni Kristo, ki ga ji nnaan u chee ḡbin lichur.

Kinimbḡ aalirn

⁷ḡbin lichur ngbaan yaa jer kan, Uwumbor ga cha bi nyan kinimbḡ kiyondiik ni, ki di ki lii. ⁸Le ki ga buen ki ti ḡmann ḡnibol ḡ bi dulnyaa wee mḡmḡk ni na, ki ti kuun bi, bi ti to butob. ḡnibol ngbaan aayimbil le ye Gog, ni Magog. Bi wiir ke nnyusakpem aatambol aah wiir pu na, ⁹ki chuun gbii dulnyaa aapepel mḡmḡk ni, ki si gob kitiḡ ki Uwumbor gee ki, aan waanib bi nima chee na. Le mmii nyan ni Uwumbor do ki nan wun bi mḡmḡk. ¹⁰Le Uwumbor chuu kinimbḡ ki ḡmann bi na, ki di ki ḡa chibil aamii ni, upeel ngbaan ni waabonabr u nan ḡmanni binib na aah bi nin chee na. Le bi ga ji falaa, nwiin pu ni kinyeek ki ti saa n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Kookoo aabḡjil

¹¹Le m kan liborjal pipiln sakpeln, ni u ka li pu na. Le kitiḡ ni paacham san nyan u chee, kaa ki bi. ¹²Le m kan bitekpiib,

bi ye bipḡondam ni bi ye biwaatiib na, si liborjal ngbaan aanimbiin ni. Le u kpar tigbann, ki ki kpar kigbaḡ kiken, ki ye limofal aagbaḡ na, ki jin bitekpiib tibor, baabor aah ḡmee tigbann ngbaan ponn ni pu na, baah nan tun pu na. ¹³Le bitekpiib mḡmḡk nyan ni kitekpiitiḡ ni, ki si nima; binib bi nan bee nnyusakpem ponn ni na, bi mu nyan ni ki si nima. Le u jin bi mḡmḡk tibor baatuln aah ye pu na. ¹⁴Le u di nkun ni kitekpiitiḡ ḡa mmii sakpiin ponn ni. Mmii ngbaan le ye lelee aakun. ¹⁵Le bi di binib bimḡk aayimbil aa ḡmee limofal aagbaḡ ni na ḡa mmii ngbaan ponn ni.

Paacham pḡon ni kitiḡḡ

21 Le m kan paacham pḡon, ni kitiḡḡ; njan aapaacham, ni njan aatiḡ na jer a. Nnyusakpem mu aa ki bi. ²Le m kan kitiḡ ki bi chain, ki ye Jerusalem pḡon na, nyan ni Uwumbor chee paacham, ki gor ke ubḡdinn u ban u mḡn tichal na aah gor ubaa pu pu na. ³Le m ḡun nneel sakpiin liborjal ngbaan chee len ke, “Lik, Uwumbor do bi binib chee, le u ga li bi bi chee. Bi ga li ye waanib. Uma ubaa ga li bi bi chee ki ga li ye Baawumbor, ⁴ki ga per bi tinyunyunn mḡmḡk. Nkun aan ki li bi; mpombiin mu aan ki li bi; iwiil mu aan ki li bi; iween mu aan ki li bi; ba pu? tiwankpok mḡmḡk jer a.”

⁵Le Uwumbor u ka liborjal ngbaan pu na len ke, “Lik, m ḡa tiwan mḡmḡk nipḡnn.” Le u mu bui mi ke, “ḡmee kina; ba pu? tibor timina ye mbamḡn, ki ga sil ḡa kina.” ⁶Le u ki bui mi ke, “M ḡa tiwan ngbaan mḡmḡk doo. Min le ye Alfa ni Omega, mpiin ni ndoon ngbaan. Unii umḡk nnyunyuu chuu u na, m ga tii u limofal aanyun, le waan pa nibaa. ⁷Unii umḡk nyan ḡa li yeh tiwan mḡmḡk. M ga li ye Waawumbor; u mu ga li ye maabo. ⁸Le bijawaandam, ni binib bi yii mi na, ni bininsom, ni binikurb,

ni bidagoob, ni bibɔɔb, ni biwaadam, ni binyamɔndam mɔmɔk ga li bi chirbil aamii ni. Nima le ye lelee aakun na.”

Jerusalem pɔɔn na

⁹ Le Uwumbɔr aatuuntiib bilole bi joo kookoo aafalaa bilole ɲisambil ɲilole ponn ni na, bi ponn ni ubaa dan m chee ki nan bui mi ke, “Dan, aan m nan mɔk si Ubɔndinn u ye Upihbo ngbaan aapuu na.” ¹⁰ Le Uwumbɔr Aafuur Nyaan fir m pu, le Uwumbɔr aatuun ngbaan yoor mi ki di buen lijoosakpeln li fɔk na paab, le ki ti mɔk mi Jerusalem aatiŋ ki ye chain na nyan ni Uwumbɔr chee paacham, ¹¹ ki wiin chain Uwumbɔr aanyuŋ pu, ki wiin chain ke lichachatakpall li kpa kidaak aan bi yin li ke Jaspa na aah wiin pu na. ¹² Ligoln sakpeln li fɔk na mann gonn kitiŋ ngbaan, ki kpa ibisamɔi kipiik ni ilee. Uwumbɔr aatuuntiib ponn ni kipiik ni bilee mu si ibisamɔi ngbaan mɔmɔk chee. Israel yaab aanibol kipiik ni ɲilee aayimbil ɲmee ibisamɔi kipiik ni ilee ngbaan mɔk pu. ¹³ Ibisamɔi itaa bi liwipuul wɔb, itaa mu bi ɲɲangan, itaa mu bi ɲɲangii, itaa mu bi li-wilir wɔb. ¹⁴ Ligoln ngbaan kpa ɲidinyik kipiik ni ɲilee. Upihbo na aakpambalb kipiik ni bilee aayimbil ɲmee ɲidinyik ngbaan mɔmɔk pu.

¹⁵ Uwumbɔr aatuun u len m chee na joo salmaa aadabil u ti ɲaŋ kitiŋ ngbaan ki lik kaah wiir pu na, ki ɲaŋ ki lik ligoln aabisamɔi aah waa pu na, ki ɲaŋ ki lik ligoln mu aah fɔk pu na. ¹⁶ Kitiŋ ngbaan nan ye likpakpaln la. ɲipepel mɔmɔk ɲinaa aah waa pu na ɲak la. Le u di lidabil ngbaan ɲaŋ ki lik kitiŋ ngbaan aah wiir pu na. Le ɲipepel ɲinaa mɔmɔk ye mal lichur libaa ni ikui iŋmu, ki mu fɔk kina la. ¹⁷ Le u ɲaŋ ki lik ligoln aapepeen. Ni ye ɲitaa ikui ilee ni kipiik ni ɲiloob, binib aah ɲaŋni ɲitaa pu na; le Uwumbɔr aatuun ngbaan ɲaŋ kina. ¹⁸ Bi nan di litakpanyaan li kpa kidaak aan bi yin li

ke jaspa na le maa ligoln ngbaan. Kitiŋ ngbaan ye salmaa u bi chain na, ki wiin ke kinimbilik ki bi chain na. ¹⁹⁻²⁰ Ligoln ngbaan aadinyik nan ye ɲitakpanyaan ɲi kpa kidaak na mɔmɔk aabɔŋ la.

Njan aatakpall ngbaan nan ye litakpanyaan li bi yin li ke jaspa na, lileler nan ye litakpanyaan li bi yin li ke safir na,

litatar nan ye litakpanyaan li bi yin li ke agate na,

linanar nan ye litakpanyaan li bi yin li ke emeral na,

liŋmuŋmur nan ye litakpanyaan li bi yin li ke sadoniks na,

liloloob nan ye litakpanyaan li bi yin li ke kaneliann na,

lilolole nan ye litakpanyaan li bi yin li ke krisolate na,

lininiin nan ye litakpanyaan li bi yin li ke beril na,

liwawaer nan ye litakpanyaan li bi yin li ke topas na,

kipiik nan ye litakpanyaan li bi yin li ke kalsedoni na,

kipiik ni libaa nan ye litakpanyaan li bi yin li ke jasinte na,

kipiik ni nilee nan ye litakpanyaan li bi yin li ke ametis na.

²¹ Le ibisamɔi kipiik ni ilee ngbaan nan ye ɲitakpanyaan kipiik ni ɲilee li bi yin li ke peral na; i mɔmɔk nan ye litakpanyaan libaabaa. Kitiŋ ngbaan ponn ni aasan nan ye salmaa u bi chain ki naahn kinimbilik ki bi chain na la.

²² Maa nan kan Uwumbɔr Aadichal kitiŋ ngbaan ponn ni; ba pu? Tidindaan Uwumbɔr u yeh mpɔɔn mɔmɔk na, ni Upihbo ngbaan bi kitiŋ ngbaan ponn ni, le binib dooni bi. ²³ Kitiŋ ngbaan aa ban nwiin ni uŋmal li wiin ki ponn ni; ba pu? Uwumbɔr aah wiin pu na woln ki ponn ni. Kaakaryaa ye Upihbo ngbaan la. ²⁴ Kaawiin ga woln ɲinibol aanib pu, ke bi chuun. Dulnyaa aabɔrb ga li joo ni baawanyaan ki ponn ni. ²⁵ Kitiŋ ng-

baan aagoln aabisamɔi kipiik ni ilee aan piin nwiin pu. Kinyeek aan li bi nima. ²⁶Ŋinibol aanib ga li joo ni baawanyaana ki ponn ni. ²⁷Tiwan ni kpa tijɔŋ na nibaa aan koo ni ki ponn ni. Binib bi dii ŋiwaana na ponn ni ubaa aan koo ni. Binib bi mɔln inyamɔn na ponn ni ubaa mu aan koo ni. Binib bi aayimbil ŋmee Upihbo ngbaan aamɔfal aagbaŋ ni na baanja le ga koo ni.

22 Umwɔbɔr aatuun ngbaan nan mɔk mi limɔɔl li ye limɔfal aanyun ki wiin chain na. Mu nyan ni Umwɔbɔr ni Upihbo ngbaan aabɔrjal chee, ki puu dii kitiŋ ngbaan aasan aakaasisik ni. ²Le limɔfal aasui si limɔɔl ngbaan aapepel mɔmɔk ŋilee pu, le ki lu ŋisubil libiln ponn ni nfum kipiik ni mulee, uŋmal uŋmal ponn ni. Isui ngbaan aafar le tii ŋinibol mɔk laafee. ³Tiwan ni Umwɔbɔr kɔ na nibaa aan li bi kitiŋ ngbaan ni.

Umwɔbɔr ni Upihbo ngbaan aabɔrjal ga li bi ki ponn ni; le waatutum ga tun lituln tii u, ⁴ki ga kan unimbil wɔb. Waayimbil ga li bi biyigbeer pu. ⁵Kinyeek aan ki li bi. Baan li ban karyaa, kaan li ban nwiin; ba pu? Tidindaan Umwɔbɔr le ga li wiin bi pu. Bi ga li ye bibɔrb ki cha n-yoonn mu kaa kpa ndoon na.

Yesu aah ga nan gir ni pu na

⁶Le Umwɔbɔr aatuun ngbaan bui mi ke, “Tibɔr ngbaan ye mbamɔn ki ga sil ŋa. Tidindaan Umwɔbɔr u di Waafuur Nyaan tii waabɔnabtiib na tun ni waatuun u nan mɔk waatutum tiwan ni ga ŋa mala na.”

⁷Tɔ, Yesu len ke, “Li pel man, m ga gir ni mala. Binib bi kii kigbaŋ kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga ŋa na, Umwɔbɔr aanyoor bi bi pu.”

⁸Min Jɔnn le ŋun ki kan tiwan nimina. Maah ŋun ki kan ni mɔmɔk doo na, le m gbaan kitiŋ, Umwɔbɔr aatuun u mɔk mi tiwan ngbaan na aanimbiin ni, ki ban

ke m pak u. ⁹Le u bui mi ke, “Taa ŋa kina. Pak Umwɔbɔr baanja. M mu ye saatutuŋeer ubaa la, ni Umwɔbɔr aabɔn-abtiib bi ye aanaabitiib na aatutuŋeer la, ni binib bi kii kigbaŋ kee aabɔr na aatutuŋeer la.” ¹⁰Le u ki bui mi ke, “Kigbaŋ kee aabɔr ti tuk timi tibɔr ti ga ŋa na, taa joo ti aabaa; ba pu? naan yunn, ti ga ŋa. ¹¹Unii umɔk tun lituln li kaa ŋan na, u li beenin tun kina. Unii umɔk tun ti-jɔŋ aatuln na, u li beenin tun kina. Unii umɔk tun lituln li ŋan na, u li beenin tun kina. Unii umɔk bi chain na, u li beenin bi chain.”

¹²Yesu len ke, “Li pel man, m ga gir ni mala, ki ga li joo ni ipiin ki nan tii unii mɔmɔk ipiin waatuln aah ŋeer pu na. ¹³Min le ye Alfa ni Omega, njan yoo ni gbelngbeln yoo, mpiin ngbaan ni ndoon ngbaan.”

¹⁴Tɔ, binib bi finn baawanpeenkaan ki ŋa ni chain na, Umwɔbɔr aanyoor bi bi pu. Bi ga li kpa nsan ke bi moo limɔfal aasubil, ki dii kitiŋ ngbaan aabisamɔi ni ki koo ni. ¹⁵Le tiniwanbir, ni bibɔɔb, ni bidagoob, ni binikurb, ni biwaadam, ni binyamɔndam, ni biŋmaŋmannim ma kan, baan koo ni kitiŋ ngbaan ni.

¹⁶“Min Yesu tun ni maatuun u nan tuk nimi tibɔr tee, ni ti tuk maanib. M ye Ubɔr David aayaabil, ki ye liŋmabil naanyuun li wiin chain na.”

¹⁷Umwɔbɔr Aafuur Nyaan ni Yesu aanib bui ke, “Dan.”

Unii umɔk ŋun na, u mu bui ke, “Dan.”

Unii umɔk nnyunyuu chuu u na, u mu dan. Unii umɔk ban na, u mu dan ki nan nyu limɔfal aanyun, ki taa pa nibaa.

Kookoo aabɔr

¹⁸M sur unii umɔk ŋun kigbaŋ kee aabɔr ti tuk timi tiwan ni ga ŋa na, unii ubaa yaa di tibɔr tiken kpee tibɔr ngbaan pu kan, Umwɔbɔr ga di falaa u ŋmee kigbaŋ kee ponn ni na kpee u. ¹⁹Unii ubaa yaa bar kigbaŋ kee aabɔr ti tuk timi ti-

wan ni ga ŋa na kan, Uwumbɔr aan cha
u moo limɔfal aasubil, kaan cha u koo ni
kitiŋ ki bi chain na ponn ni, tiwanyaan
ni bi ŋmee kigbaŋ kee ponn ni na.

²⁰ Yesu u tuk timi tibɔr tee na bui ke,
“Een, m ga gir ni mala.”

Mbamɔn, Ndindaan Yesu, dan.

²¹ Tidindaan Yesu ŋa tinyoor ŋa
waanib mɔmɔk pu. Amii.